

OSMANLI'DAN GÜNÜMÜZE

Türk Anayasa

1808 Sened-i İttifak * 1839
Tanzimat Fermanı * 1856 İslahat
Fermanı * 1876 Kanun-ı Esasi *
1921 Teşkilat-ı Esasiye Kanunu *
1924 Teşkilat-ı Esasiye Kanunu *
1961 Anayasası * 1982 Anayasası *
1808 Sened-i İttifak * 1839 Tanzimat
Fermanı * 1856 İslahat Fermanı * 1876
Kanun-ı Esasi * 1921 Teşkilat-ı Esasiye
Kanunu * 1924 Teşkilat-ı Esasiye Kanunu *
1961 Anayasası * 1982 Anayasası * 1808
Sened-i İttifak * 1839 Tanzimat Fermanı

1808 Sened-i İttifak * 1839 Tanzimat Fermanı
* 1856 İslahat Fermanı * 1876 Kanun-ı Esasi
* 1921 Teşkilat-ı Esasiye Kanunu * 1924
Teşkilat-ı Esasiye Kanunu * 1961 Anayasası *
1982 Anayasası * 1808 Sened-i İttifak * 1839
Tanzimat Fermanı * 1856 İslahat Fermanı * 1876
Kanun-ı Esasi * 1921 Teşkilat-ı Esasiye Kanunu

1808 Sened-i İttifak * 1839 Tanzimat Fermanı * 1856 İslahat Fermanı * 1876 Kanun-ı Esasi * 1921
Teşkilat-ı Esasiye Kanunu * 1924 Teşkilat-ı Esasiye Kanunu * 1961 Anayasası * 1982 Anayasası * 1808
Sened-i İttifak * 1839 Tanzimat Fermanı * 1856 İslahat Fermanı * 1876 Kanun-ı Esasi * 1921 Teşkilat-ı
Esasiye Kanunu * 1924 Teşkilat-ı Esasiye Kanunu * 1961 Anayasası * 1982 Anayasası * 1808 Sened-i İttifak

METİNLERİ

EGEMENLİK KAYITSIZ ŞARTSIZ MİLLETİNDİR

OSMANLI'DAN GÜNÜMÜZE

Türk Anayasa

1808 Sened-i İttifak * 1839
Tanzimat Fermanı * 1856 İlahat
Fermanı * 1876 Kanun-ı Esasî *
1921 Teşkilat-ı Esasîye Kanunu *
1924 Teşkilat-ı Esasîye Kanunu *
1961 Anayasası * 1982 Anayasası *
1808 Sened-i İttifak * 1839 Tanzimat
Fermanı * 1856 İlahat Fermanı * 1876
Kanun-ı Esasî * 1921 Teşkilat-ı Esasîye
Kanunu * 1924 Teşkilat-ı Esasîye Kanunu *
1961 Anayasası * 1982 Anayasası * 1808
Sened-i İttifak * 1839 Tanzimat Fermanı

1808 Sened-i İttifak * 1839 Tanzimat Fermanı
* 1856 İlahat Fermanı * 1876 Kanun-ı Esasî
* 1921 Teşkilat-ı Esasîye Kanunu * 1924
Teşkilat-ı Esasîye Kanunu * 1961 Anayasası *
1982 Anayasası * 1808 Sened-i İttifak * 1839
Tanzimat Fermanı * 1856 İlahat Fermanı * 1876
Kanun-ı Esasî * 1921 Teşkilat-ı Esasîye Kanunu *

1808 Sened-i İttifak * 1839 Tanzimat Fermanı * 1856 İlahat Fermanı * 1876 Kanun-ı Esasî * 1921
Teşkilat-ı Esasîye Kanunu * 1924 Teşkilat-ı Esasîye Kanunu * 1961 Anayasası * 1982 Anayasası * 1808
Sened-i İttifak * 1839 Tanzimat Fermanı * 1856 İlahat Fermanı * 1876 Kanun-ı Esasî * 1921 Teşkilat-ı
Esasîye Kanunu * 1924 Teşkilat-ı Esasîye Kanunu * 1961 Anayasası * 1982 Anayasası * 1808 Sened-i İttifak

METİNLERİ

EGEMENLİK KAYITSIZ ŞARTSIZ MİLLETİNDİR

OSMANLI'DAN GÜNÜMÜZE TÜRK ANAYASA METİNLERİ

TBMM Başkanlığı İdari Teşkilatı Adına Yayımlayan

Mehmet Ali KUMBUZOĞLU
TBMM Genel Sekreteri

Yayın Koordinatörü

Azmi GÜLER

Editörler

Ömer KESİKBAŞ
A. Haluk KURNAZ
Şeref İBA

Yayına Hazırlayanlar

Kerim AKAR
Hanefi ERKUL
Eyüp ERTÜREN
Mustafa ÇAKMAKÇI
Özgür YAYDEMİR
Sebile YILDIZ AYBAK
Ayfer ÇOŞKUN TÖREN
Yavuz Selim YILDIZ
Tuğçe TUNA KANAR

Tasarım

Burcu Havva DAĞ

Yayın Adresi

TBMM Kütüphane ve Arşiv Hizmetleri Başkanlığı
Bakanlıklar / ANKARA

İletişim

Tel: 0312 420 68 37
Faks: 0312 420 75 48
www.tbmm.gov.tr

ISBN:

978-605-2089-06-4
Her türlü yayın hakkı saklıdır.

Baskı

TBMM Basımevi
Ankara-2023

3. Değişiklik (Teşkilat-ı Esasiye Kanunu'nun 10 ve 11'inci Maddelerinin Değiştirilmesi Hakkında Kanun)	135
4. Değişiklik (Teşkilat-ı Esasiye Kanunu'nun Bazı Maddelerinin Değiştirilmesine Dair Kanun) ...	136
5. Değişiklik (Teşkilat-ı Esasiye Kanunu'nun Bazı Maddelerinin Değiştirilmesine Dair Kanun) ...	138
6. Değişiklik (Anayasaya Dair Kanun)	140
7. Değişiklik (491 Sayılı Teşkilat-ı Esasiye Kanunu'nun Tekrar Mer'iyete Konulması Hakkında Kanun)	150
8. Değişiklik (1924 Tarih ve 491 Sayılı Teşkilat-ı Esasiye Kanunu'nun Bazı Hükümlerinin Kaldırılması ve Bazı Hükümlerinin Değiştirilmesi Hakkında Geçici Kanun).....	151
9. Değişiklik (1924 Tarih ve 491 Sayılı Teşkilat-ı Esasiye Kanunu'nun Bazı Hükümlerinin Kaldırılması ve Bazı Hükümlerinin Değiştirilmesi Hakkındaki 1 Sayılı Geçici Kanunun Bazı Maddelerinde Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun)	156
10. Değişiklik (1924 Tarih ve 491 Sayılı Teşkilat-ı Esasiye Kanunu'nun Bazı Hükümlerinin Kaldırılması ve Bazı Hükümlerinin Değiştirilmesi Hakkındaki 1 Sayılı Geçici Kanun'un 6'ncı Maddesinin 5'inci Fıkrasında Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun).....	157
11. Değişiklik (1924 Tarih ve 491 Sayılı Teşkilat-ı Esasiye Kanunu'nun Bazı Hükümlerinin Kaldırılması ve Bazı Hükümlerinin Değiştirilmesi Hakkındaki 12 Haziran 1960 Tarihli ve 1 Sayılı Geçici Kanun'a Ek "Kurucu Meclis Teşkilî" Hakkında Kanun)	158

1961 Anayasası 169

1. Değişiklik (Türkiye Cumhuriyeti Anayasasının 68'inci Maddesinin Değiştirilmesi ve 11'inci Geçici Maddesinin Kaldırılması Hakkında Kanun).....	214
2. Değişiklik (Türkiye Cumhuriyeti Anayasasının 73'üncü Maddesinin Değiştirilmesine ve Anayasaya Geçici Bir Madde Eklenmesine Dair Kanun)	215
3. Değişiklik (Türkiye Cumhuriyeti Anayasasının 131'inci Maddesinin Değiştirilmesine Dair Kanun)	216
4. Değişiklik (9. 7. 1961 Tarihli ve 334 Sayılı T. C. Anayasasının 56'ncı ve 82'nci Maddelerinin Değiştirilmesi Hakkında Kanun).....	217
5. Değişiklik (Türkiye Cumhuriyeti Anayasasının Bazı Maddelerinin Değiştirilmesi ve Geçici Maddeler Eklenmesi Hakkında Anayasa Değişikliği).....	218
6. Değişiklik (T.C. Anayasasının 30, 57, 136, 138 ve 148'inci Maddelerinin Bazı Fıkralarının Değiştirilmesi ve 2 Geçici Madde Eklenmesi Hakkında).....	235
7. Değişiklik (Anayasa Düzeni Hakkında Kanun).....	238

1982 Anayasası..... 241

1. Değişiklik (7. 11. 1982 Tarih ve 2709 Sayılı Türkiye Cumhuriyeti Anayasasının 67, 75, 175'inci Maddelerinin Değiştirilmesi ve Geçici 4'üncü Maddesinin Yürürlükten Kaldırılması Hakkında Kanun)	312
2. Değişiklik (2709 Sayılı Türkiye Cumhuriyeti Anayasasının 133'üncü Maddesinin Değiştirilmesi İle İlgili Kanun)	314

3. Değişiklik (7.11.1982 Tarihli ve 2709 Sayılı Türkiye Cumhuriyeti Anayasasının Başlangıç Metni ve Bazı Maddelerinin Değiştirilmesine Dair Kanun)	315
4. Değişiklik (Türkiye Cumhuriyeti Anayasasının 143'üncü Maddesinin Değiştirilmesine Dair Kanun)	323
5. Değişiklik (Türkiye Cumhuriyeti Anayasasının Bazı Maddelerinde Değişiklik Yapılmasına İlişkin Kanun).....	324
6. Değişiklik (Türkiye Cumhuriyeti Anayasasının Bazı Maddelerinin Değiştirilmesi Hakkında Kanun)	325
7. Değişiklik (Türkiye Cumhuriyeti Anayasasının Bir Maddesinin Değiştirilmesi Hakkında Kanun)	334
8. Değişiklik (2709 Sayılı Türkiye Cumhuriyeti Anayasasının Bazı Maddelerinin Değiştirilmesi Hakkında Kanun)	335
9. Değişiklik (Türkiye Cumhuriyeti Anayasasının Bazı Maddelerinin Değiştirilmesi Hakkında Kanun)	336
10. Değişiklik (Türkiye Cumhuriyeti Anayasasının Bir Maddesinin Değiştirilmesi Hakkında Kanun)	338
11. Değişiklik (Türkiye Cumhuriyeti Anayasasının Bazı Maddelerinin Değiştirilmesi Hakkında Kanun)	339
12. Değişiklik (Türkiye Cumhuriyeti Anayasasının Bir Maddesinin Değiştirilmesi Hakkında Kanun)	340
13. Değişiklik (2709 Sayılı Türkiye Cumhuriyeti Anayasasına Geçici Madde Eklenmesine Dair Kanun)	341
14. Değişiklik (Türkiye Cumhuriyeti Anayasasının Bazı Maddelerinde Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun)	342
15. Değişiklik (Türkiye Cumhuriyeti Anayasasının Bazı Maddelerinde Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun)	345
16. Değişiklik (Türkiye Cumhuriyeti Anayasasının Bazı Maddelerinde Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun)	346
17. Değişiklik (Türkiye Cumhuriyeti Anayasasında Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun)	357
18. Değişiklik (Türkiye Cumhuriyeti Anayasasında Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun)	358
19. Değişiklik (Türkiye Cumhuriyeti Anayasasında Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun)	359

Takdim

Belirli bir toprak parçası üzerinde yaşayan herhangi bir insan grubunu sıradan bir topluluk olmanın ötesinde devlet haline getiren, söz konusu toprak parçasının bütünü ve insan grubunun tamamı hakkında geçerli olan bir egemenlik anlayışıdır. Gerçek hayatta siyasal bir örgütlenme şeklinde karşımıza çıkan egemenlik, vatan addedilen ülke topraklarında bir arada yaşama ve ortak gelecek inşa etme iradesi gösteren milletlere tüzel bir varlık kazandırmakta; bu yönüyle, devletlerin kurucu unsurunu teşkil etmektedir. Egemenliği tanımlayan, egemenliğin kullanılmasına ve temsil edilmesine ilişkin ilişkili hukuki esasları belirleyen belgeler olan anayasalar ise günümüzde devletlerin kuruluş senetleri olarak kabul edilmektedir.

Modern anlamda anayasalar, devletlerin kuruluşunu, devlet organları arasındaki yetki paylaşımını ve bu organların işleyiş şeklini düzenleyen, dolayısıyla devlet adına egemenlik yetkilerini kullanacak olan makamlara sınırlar çizen, ayrıca vatandaşların sahip olduğu temel hak ve özgürlükleri, bunların kullanılma ve sınırlanma şartlarını tayin eden hukuki metinlerdir. Bu anlamı dikkate alındığında anayasa, dünya genelinde ilk örnekleri 18'inci yüzyılda görülmeye başlanan görece yeni ve teknik bir hukuki kavramdır. Diğer taraftan daha uzak geçmişte, dünyanın farklı coğrafyalarında, bugün kabul gören tanımına bütünüyle uymadığı için hukuki terminoloji açısından teknik anlamda anayasa kabul edilmeyen ama anayasaların sahip olduğu özelliklerin birini veya birkaçını bünyesinde barındırması, örneğin hükümdarın yahut devlet başkanının yetkilerini sınırlandırması ya da devletin egemenliği altında yaşayan bireylere bir takım hak ve özgürlükler tanınması sebebiyle "anayasal belge" şeklinde nitelendirilen çok sayıda vesikaya rastlanmaktadır.

Egemenliğin kapsamını, sınırlarını ve kullanım şeklini tayin eden anayasaların ve anayasal belgelerin fonksiyonu, şüphesiz, egemenlik yetkilerini kullanan siyasal iktidar ile devletin insan unsuru arasındaki ilişkinin ana hatlarını belirlemekten ibaret değildir. Anayasalar ve yine anayasa olarak nitelendirilmemekle birlikte anayasaların bir kısım özelliklerini havi bulunan metinler, devletlerin hukuk düzeninde en üst seviyede kabul edilen ve diğer hukuk kurallarını kendileriyle uyumlu olmaya icbar eden normlardan müteşekkildir. Bu nitelikleri sebebiyle söz konusu belgeler, devletlerin yönetim tarzının, milletlerin örgütlenme biçimlerinin ve benimsedikleri hukuk sistemlerinin anlaşılması noktasında ehemmiyet arz eden; tarih, siyaset bilimi, kamu yönetimi, sosyoloji ve hukuk gibi farklı bilim disiplinleri açısından son derece kıymetli metinlerdir.

Tarihimizde anayasal belgelerin ilk örneği, Osmanlı İmparatorluğu döneminde, 1808 tarihinde imzalanan ve merkezi iktidarın bazı yetkilerini sınırlandıran Sened-i İttifak'tır. Sened-i İttifak'ı, Sultan Abdulmecid tarafından sırasıyla 1839 ve 1856 tarihlerinde ilan edilen ve devletin egemenliği altında yaşıyan vatandaşlar ile yabancılara önemli haklar tanıyan “Gülhane Hatt-ı Hümayunu (Tanzimat Fermanı)” ve “İslahat Fermanı” isimli anayasal belgeler takip etmektedir. Söz konusu Anayasal belgelerden sonra 23 Aralık 1876'da, tarihimizde modern anlamda anayasa niteliği taşıyan ilk belge olan ve yasama yetkisini padişah ile parlamento arasında paylaştıran Kanun-ı Esasi yürürlüğe girmiştir. İmparatorluk döneminde meşrutî monarşiye geçişi ifade eden Kanun-ı Esasi'nin kurduğu, seçilmiş mebuslardan müteşekkîl Meclis-i Mebusan ile padişah tarafından atanan Meclis-i Âyan üyelerinden oluşun Meclis-i Umumi, devlet geleneğimize parlamento tecrübesini kazandırmıştır.

Osmanlı İmparatorluğu döneminde yürürlük kazanan ve üçü anayasal belge, biri anayasa vasfını taşıyan söz konusu vesikalardan sonra tarihimiz, vatanımızın işgal edilip Milletimizin esir alınmak istendiği yıllarda yürütölen Millî Mücadelenin ve devamında kurulan yeni devletimizin hukuki zeminini teşkil eden ve her ikisi de “temel kuruluş kanunu” şeklinde isimlendirilen 1921 ve 1924 tarihli Teşkilât-ı Esasiye Kanunlarına tanıklık etmiştir. 1923 yılında ilan edilen Cumhuriyetimizin ilk anayasaları olan ve egemenliğin kayıtsız şartsız Millete ait olduğunu ifade ederek, millî egemenlik ilkesini yeni devletimizin temeli kılan bu anayasalardan sonra hukukumuzda iki anayasa daha yürürlük kazanmıştır. Her ikisi de askeri bir darbeyi takiben hazırlanan ve darbe döneminde icra edilen halk oylamaları sonucunda yürürlüğe giren 1961 ve 1982 Anayasaları, anayasa hukuku tarihimizin son halkaları olarak Devlet sistemimizde bugün var olan çok sayıda kurum ve kurala kaynaklık etmiştir.

Hazırlanıp yürürlüğe konuldukları dönemin koşullarını yansıtan, devlet geleneğimizin ve yönetim anlayışımızın tarihi süreçte geçirdiği değişimlerin izlerini yansıtan söz konusu sekiz belgenin her biri, şüphesiz, ayrı ayrı hususiyetlere, çeşitli bilim disiplinlerince incelenerek geleceğimize yol gösterecek farklı niteliklere sahiptir. Bu anlayış doğrultusunda hazırlanan “Osmanlı'dan Günümüze Türk Anayasa Metinleri” başlıklı bu çalışma ile tarihimiz boyunca yürürlük kazanıp devlet yönetimine yol gösteren anayasal belgelerin ve anayasaların tamamı, bu kapsamda 1808 tarihli Sened-i İttifak, 1839 tarihli Gülhane Hatt-ı Hümayunu, 1856 tarihli İslahat Fermanı, 1876 tarihli Kanun-ı Esasi, 1921 ve 1924 tarihli Teşkilat-ı Esasiye Kanunları ile 1961 ve 1982 Anayasaları, ilk metinlerinin yanı sıra daha sonra yapılan değişiklikleri de içerecek şekilde, toplu olarak okuyucunun istifadesine sunulmaktadır. Devletin temelini oluşturan egemenlik kavramının nasıl anlaşıldığı ve yorumlandığı, kaynağının ve kullanım usullerinin neler olduğu noktasında tarihimizin iki asrı aşkın bir kesitini bir arada değerlendirme imkânı sunan çalışma, bugün halen yürürlükte bulunan çeşitli hukuki müesseselerimizin tarihi süreçte izlediği serencamı, bu kapsamda çeşitli kurum ve kuralların nasıl ortaya çıktığını, daha sonra neden ve hangi şekilde değişime uğradığını göstermesi bakımından da ayrıca önemlidir.

Siyaset ve hukuk tarihimiz başta olmak üzere devleti ve kamu yönetimini temel alan bilimsel çalışmalar açısından önemli bir yardımcı kaynak olacağına inandığım bu çalışmanın bilim insanlarımıza, araştırmacılara ve yürürlükte olan Anayasa kurallarını tarihî süreç bağlamında yorumlama ihtiyacı duyan kamu görevlilerimize faydalı olmasını temenni ediyorum; başta Türkiye Büyük Millet Meclisi Kütüphane ve Arşiv Hizmetleri Başkanlığı personeli olmak üzere eserin hazırlanmasında ve yayımında emeği geçen tüm çalışanlarımıza teşekkür ediyorum.

Prof. Dr. Mustafa ŞENTOP

Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanı

1808 SENED-İ İTTİFAK

OSMANLI'DAN GÜNÜMÜZE
TÜRK ANAYASA METİNLERİ

1808 SENED-İ İTTİFAK¹

Bismillahirrahmimirrahim Sûret-i Hatt-ı Hümayûn

Esta'izubillah, lev-enfakte ma-fi'l-arzı cemi'an ma-ellefte beyne kulûbihim ve lakinnellahe ellefe beynehum nass-ı celîli mantûkunca din ü Devlet-i Aliyye ve millet-i beyza-yı Muhammediyye'nin ihyâsı ittifak ve itilâf-ı kulûb-i erkân ve vükelâya menût ve bi-inayetillahi te'âlâ bu maksûdun husûlü dahi işbu uhûd ve mevâsik-i müteyemmenin ale'd-devam ifa ve icrasıyla meşrût idüğü emr-i aşikârdır. Binâenaleyh işbu ittifak senedinde muharrer uhûd ve şerayit-i ma'lûmenin bi-fazlillahi te'âlâ harf-be-harf icra ve ifasına bi'n-nefs zât-ı hümayûnum müte'ahhid olmağla Sadriazamım ve Şeyhülislamım ve vüzerâ ve ulemâ ve vükelâ-yı devletim ve hanedan-ı memalik-i mahrumem taraflarından dahi este'izubillah, ve'l-mufune bi-ahdim izâ âhedu emr-i şerifine imtisâlen uhûd-ı mezkûre hariç ve dahilde dustûr-ı amel tutularak harf-be-harf icra ve ifasına hasbetenillahi bezl-i vüs'ü kudret oluna. Hilafına ednâ hareket ve maazallahü teala fesh-i ahde cesaret eder bulunur ise min-kıbelillah müstehakk-ı la'net ve dareynde giriftâr-ı vehamet ve ukubet ola.

Elhamdülillahi ellezi eyyede'l-İslâme bi-ricâlin kamû alâ sâkın vâhidin ve ittifâkın ve's-salâtu ve's-selâmu alâ seyyidinâ Muhammedin ellezi rafe'a an-ümme'tihi ennifâka ve's-şikak ve alâ âlihî ve eshâbihi ellezine ictehedü fi sebîlihi bi'l-vîfak. Emmâ ba'd sebep-i tahrîr-i kitab-ı meyâmin-nisâb oldur ki cümlelerin veli-ni'met olan Devlet-i Aliyye-i Osmaniyye Saltanat-ı Muhammediyye olup bâ-avn-i hazret-i Hudâ ibtidâ-yı zuhûrundan ila yevminâ haza mazhar olduğu fütûh u galibiyet ve şân ü şevket ittihad ü ittifak ve ref'i-nefsaniyyet ü şikak ile hasıl olduğu vâreste-i kayd-ı işaret iken bir müddetten berü iktiza-yı gerdiş-i çarh-ı gerdan ile şirâze-i eczâ-yı nizâm perişan ve vükela-yı devlet beyninde ve taşra memalik hanedanları miyanında esbab-ı şettâdan nâşi nefsanîyyet ü şikâk hâlâtı nümâyân olmak mülâbesesiyle Saltanat-ı Seniyye'nin kuvveti sûret-i teşettüte mübeddel ve dâhilen ve hâricen nüfûzu muhtel ve bu hâlet bâ-yü gedâ ve a'lâ ve ednâ hakkına yani umûmen millet-i beyzâ-yı Ahmediyye'ye mûris-i vehn ü halel olmağla refte refte ne sûret-i kerîheyi müntic olduğu ve bi-gayrı hakkın vâki' olan fezâyih-i ma'lûme takrîbiyle esâs-ı saltanat münderis olmak rütbesine vardığı i'tiraf-kerde-i sigar ü kibâr olup bismillahirrah-

¹ T.C. Cumhurbaşkanlığı Devlet Arşivleri Başkanlığı, Hatt-ı Hümayûn (HAT), no. 35242.

manirrahîm fa'tebirü ya uli'l-ebâr nass-ı celîlü's-şânı üzere sevâbık-ı muâmelattan ahz-ı ibret ve de'âyim-i nizâm-ı din ü devleti ikame ve ihyâ ve i'lâ-i kelimetullahi'l-ulyâ niyyet-i hayriyyesiyle bu teşettütün ittifaka tebdîline ve ol vechile Devlet-i Aliyye'nin kuvvet-i kâmilisi esbâbını istihsal ve izhâra bezl-i makderet eylemek uhde-i diyanet ve zimmet-i sadâkate mütehattim ve vâcib olduğunu cümlemiz derk ü iz'ân birle mecâlîs-i müte'addide akd olunarak cümlemiz yek-vücûd ve ittihâd ü ittifâk ile ihyâ-yı din ü devlete sârif-i vüs'ü mechûd olup ikmâl-i kuvvet-i zâtiyye ve mevâdd-ı sâire-i mülkiyyeyi müzâkere ve zavâbit-ı hasenesini şîrâze-bend-i istişâre eylediğimize mebni işbu ittifâk şerayıtını dahi ber vech-i âtî senede rabt ü tevsîk etmişizdir.

Şart-ı evvel: Şevketlü kerâmetlü mehâbetlü kudretlü veli-ni'met-i âlem veli-ni'metimiz efendimiz hazretleri kutb-ı dâire-i devlet-i ebed-müddet olmalarıyla gerek zât-ı şevket-simât-ı mülûkanelerine ve gerek teşyîd-i bünyân-ı şan-ı Saltanat-ı Seniyyelerine hazret-i Rabbü'l-Âlemînin lutf-ü ihsânına istinaden ve imdâd-ı rûhâniyyet-i cenâb-ı Risâlet-penâhîye tevessülen cümlemiz müte'ahhid ve zâmin olup vakten-mine'l-evkât gerek vüzerâ ve ulemâ ve ricâl ve hânedânân ve gerek bi'l-cümle ocaklar taraflarından kavlen ve fi'ilen ve sırren ve alenen bir gûnâ ihânet ve hilâf-ı emr ü rîzâ tavr u hareket zuhûr eder ise ba'de't-tahkîk cesâret edenin te'dîb ü ibret kılınmasına dahilen ve haricen cümlemiz bi'l-ittifâk ikdâm ve gayret edüp bu maddede her kimden müsâmaha zuhûr eder ise anın dahi bi'l-ittifâk te'dîb ü tenkîline cidd-i tâm oluna ve bu dâire-i ittifaka dahil olmayan bulunur ise cümlemiz âna da'vâcı olup kavlen ve fi'ilen şart-ı ittihâda ri'âyet eylesine ve dâhil olmasına cümle tarafından cebr oluna ve'l-hasil şevket-meâb efendimizin gerek zât-ı hümâyûnlarına ve gerek mülk ü kuvvet-i Saltanat-ı Seniyye ve evâmir ve merâzi-i aliyyelerinin muhafazasına ve ihanet ve fesaddan vikayesine malen ve bedenen cümlemiz umûmen ta'ahhüd ve tekeffül edüp kendülerimiz hayatta oldukça zâtlarımız ve hayatta olmadıkça evlâd ve hanedânlarımız zâmin ola ve bu vechile cümle hakkında hüsn-i teveccüh-i hazret-i padişâhî der-kâr olmağla ifâ-yı levâzim-i şükr-güzâri ve hidmet-kâriye ale'd-devam sarf-i yârâ-yi liyâkat kılına.

Şart-ı sâni: Devlet-i Aliyye'nin bekası ve kuvvet ve şevketinin tezâyüdü cümlemizin zât ve hanedânlarımıza ma-bihî'l-beka olduğuna binâen cümlemiz beyinde bi'l-müzâkere karar verildiği üzere tezâyüd-i kuvvet-i saltanat için memâlik-i Hakaniyye'den tahrîri tertîb olan asâkir ü neferâtın mecâlîs-i müzâkeratta verilen nizam mûcibince devlet askeri olarak tahrir ve tekmliline ve ale'd-devam bekasına cümlemiz sa'y ü ikdâm edüp nizâm ve râbitalarına dâhilen ve hâricen mecmû'-i erkân ü hademe ve hânedânân cidd-i tâm eyleyeler ve işbu asker tertîbi maddesi kıvâm-ı din ü devlet için ittifâk-ı ârâ ile karar bulmuş olduğuna mebni inkilâbât-ı zaman ile bu hasâretdir yahud şöyledir böyledir deyü tahrîk-i erbâb-ı fesâd ve hased ile tağyirini kimesne tecvîz eder ve ocaklar tarafından i'tirâz ve muhalefet olunur ise cümlemiz ale'l-umûm davacı olup takbîh ve fesh ü tağyirine cesâret değil, feth-i şefe edeni hâin bilüp ale'l-ittifak te'dîb ve def' ü ref'ine cümlemiz ikdâm ve gayret eyleye ve bu bâbda birimiz muhâlefet eylemeye ve Devlet-i Aliyye'nin her ne taraftan olur ise olsun düşmanı zuhûrunda umûmen mukabelesine sür'at-i

azîmet ve def'ü tenkîline sarf-ı makderet etmek esâs-ı nizâmdan olmağla bu usûlün bir vakitde" mugayiri hareket vâki' olmaya.

Şart-ı salis: Kıvâm ü fer ü saltanat cümlemizin akdem-i amâlî olup bu bâbda ale'l-ittifak gayret eylemeğe müte'ahhid olduğumuza binaen tezâyüd-i kuvvet için teksir-i askere ikdâmımız misillü gerek Beytül-mâl-i müslimînin ve gerek varidât-ı Devlet-i Aliyye'nin muhafazasına dahi müte'ahhid olup mahallerinden tahsil ve te'diyesine ve telef ve hasârdan vikayesine ve evâmir ve ahkâm-ı padişahînin infaz ü icrâsına ve her kim muhâlefet ve adem-i itâ'at izhar eder ise bi'l-ittifâk te'dibine cümlemiz müte'ahhid ve mütekeffil olmağla bu usûle dâima ri'ayet oluna.

Şart-ı râbi': Devlet-i Aliyye'nin öteden berü usûl-i nizâm ve kanunu kâffe-i emr ü nehy-i padişahî hâric ve dâhil cümle erkân ve vükelâyâ makam-ı vekâlet-i mutlakadan sudûr etmek sureti olmağla ba'd-ez-in herkes büyüğünü bilüp vazifesinden hâric umûra tasaddî eylemeye ve kâffe-i emr ü nehy makam-ı sadâret-i uzmâdan sudûr eyleye ve ol emr ü nehy, emr ü nehy-i padişahî bilinüp hilâfına kimesne cesâret etmeye ve her kim umûrundan hâric ve me'muriyeti olan maslahattan ziyâde âharın me'muriyetine tasaddî eder ise cümlemiz da'vacı olup filân maslahat filanın me'muriyeti iken filân zât şu vechile müdahale etmiş deyü ol me'muriyetten ref' olunmasına ve taarruzatın ale'l-umûm ref'iyle her umûr makam-ı vekâlet-i mutlakaya arz ve istîzan olunarak emr ü rey-i sadâret-penâhî üzere olunmağa cümlemizin taahhüdünden başka makam-ı sadâret-i uzmâdan dahi hilâf-ı kanun ve muhill-i taahhüd irtikab ve irtîşa ve gerek taşraya ve gerek umur-ı dahiliyyeye müte'allik Devlet-i Aliyye'ye âcilen ve acilen muzırr olacak sair gûnâ mekârihe ibtidâr olunur ise cümlemiz davacı olup bi'l-ittifak men'ine ikdâm eylememiz şart ola ve men'ini bana söylediler deyü ol vekil-i mutlak söyleyenlerden birisine avz-ı müfteriyyât ile nefsâniyet eder ise anın dahi men'ine ve muhafazasına cümle tarafından taahhüd olunmağın bunlara dahi daimen mürâât oluna.

Şart-ı hâmis: Zât-ı hümâyûnun ve kuvvet-i saltanatın ve nizâm-ı devletin muhafazasına cümlemiz kefil ve müte'ahhid olduğumuz misillü gerek memâlik hânedânları ve vücûhunun Devlet-i Aliyye'den ve gerek dahilde olan ricâl ve erkân-ı devletin birbirinden emniyeti şart-ı a'zam ve tahsil-i emniyyet ve itminân dahi cümlelerin ittihâd ve ittifakıyla birbirlerine kefâlet ve zimânına mütevakıf idüğü emr-i gayr-i mübhem olmağla bu dâire-i ittifâka dahil olan gerek hanedânân ve a'yânân ve gerek vükelâ ve ricâl ve erkân birbirlerinin zâtına ve hânedânına zâmın ve kefil ola. Şöyle ki hanedanlardan birisine hilâf-ı şart-ı ittihâd bir hareketi zuhûr etmedikçe taraf-ı Devlet-i Aliyye'den veyahud taşralarda vüzerâ ve birbirlerinden bir gûne ta'arruz ve ihanet ve sû-i kâsd vuku'a gelür ise uzak yakın denilmeyüp cümlemiz davacı olarak mütecâsir olanın te'dib ve ref'ine bi'l-ittifâk ikdâm oluna ve kendüleri hayatta iken kendülerine ve ba'de'l-vefat hanedanlarının beka ve muhafazasına cümle vükelâ zâmın ve müte'ahhid olmalarıyla ol hanedânlar dahi zîr-i idarelerinde olan a'yânlara ve vücûha müte'ahhid ve zâmin ola ve o makule a'yân ve vücûha hanedânlardan birisi tama'en veyahud vech-i âher ile nefsâniyeten bir gûnâ sû-i kâsd etmeyüp eğer hilâf-ı taahhüd ve rızâ bir gûnâ cünha ve hiyâneti zâhir olur ise ba'de't-tahkik ve makam-ı mut-

lakadan bi'l-istizân def'ü ref'ine ol hanedân ikdâm edüp yerine âharını intihâb eyleye ve herkes uhdesine muhavvel mahâl hududundan hâriç bir karış mahalle taarruz ve te'addi etmeyüb her kim tecâvüz eder ise uzak yakın denilmeyüp cümle davâcı olup men' eyleyeler ve müte'nebbih olmaz ise bâ'is-i şikak olanın def'ü tenkîline bi'l-ittifâk ikdâm oluna ve cümle vücûh ve hânedânlar ve a'yân-ı memâlik yek-vücûd olup ale'l-ittifâk def'-i ihtilâl ü şikaka şedd-i nitâk eyleyeler ve her kim fukaraya zulm ü te'addi eder ve şer'at-ı mutahharanın icrâsına muhâlefet eyler ise ânın dahi te'dib ü terbiyesine bi'l-ittihâd sa'y oluna ve cümle hânedânlar ve a'yânlar hakkına bu vechile te-keffül olunduğu misillü vükelâ ve ulemâ ve ricâl ve hademe-i saltanata dahi vakten-mine'l-evkat tahrik ve fesad ile bir taraftan bir gûnâ ihânet ve sû-i kasd vukua gelmemesine ve te'dibini mûcib cünhası cümle indinde gereği gibi ta'ayyün etmedikçe nefsanîyeten tekdîr olunmamasına ve zât ve hânedânlarına cümle hânedânân ve vücûh kefil ve müte'ahhid olmalarıyla bir vakitte hilâfına hareket olunmaya ve eğer hasbe'l-beşeriyye birinin cünhası zuhûr eder ise ol cünha cümle indinde ba'de't-ta'ayyün makam-ı sadâretten töhmetine göre te'dib oluna.

Şart-ı sâdis: Âsitâne'de ocaklardan ve sâirden bir gûnâ fitne vü fesâd hâdis olur ise bila-istizân cümle hânedânlar Âsitâne'ye vürûda şitâb edüp mütecâsir olanların ve ol ocağın kaldırılmasına yani o makule fitne ve fesâda bâdi olan sınıf veyahud şahıs tahkik olunup eğer sınıf ise bu defa ba'is-i fiten olan Boğaz Kalası neferâtının kaldırıldığı misillü kendüleri kahr u tenkîl ve dirlik ve esâmileri ref' olunmak ve eşhâstan ise her ne tabakadan olur ise olsun bi't-tahkik i'dâm olunmak hususuna cümle hânedânân ve vücûh-i memâlik müte'ahhid olup ve cümle Âsitâne'nin emniyetine ve istihsâl-i asayişine kefil olmağla bu râbita-i kaviyye ne makule esbâba tevakkuf eyler ise istihsâline bi'l-ittifâk ve ale'd-devam ikdam ve gayret oluna.

Şart-ı sâbi': Fukara ve reâyânın himâyet ve sıyâneti dahi esâs olduğuna nazaran hânedânân ve vücûh tarafından zîr-i idarelerinde olan kazaların asayişine ve fukara ve reâyânın tekâlifleri emrinde hadd-ı i'tidâle ri'âyet hususuna dikkat olunmak lâzimedden olmağla def'-i mezâlim ve ta'dîl-i tekâlif hususuna vükelâ ve memâlik hânedânları beynlerinde bi'l-müzâkere ne vechile karar verilür ise anın dahi devam ü istikrârına ve mugayiri olarak zulm ü te'addi vukua gelmemesine i'tina oluna ve her hânedân yek-diğerin haline nezâret birle hilâf-ı emr ü rızâ ve mugayir-i şer'at-ı garrâ zulm ü te'addi eder olur ise sâlimen ani'l-garaz Devlet-i Aliyye'ye ihbar eyleyüp bi'l-ittifak men'ine ikdâm oluna. İş bu şerâyet-ı seb'aya bi'l-müzâkere karar verilüp hilâfına hareket olunmamak üzere kasem-i billah ve ahd bi'r-resul vâki' olmağla hıfzenli'l-mevâsik işbu sened-i muteber ketb ü tenmik olundu. Fe-men beddelehû ba'demâ sem'ahu fe innemâ ismuhu ale'l-lezîne yubeddilühê innellâhe sem'ün âlim. Hurrîre fî evâsıt-ı şehri- Şa'bânu'l-mu'azzam sene selase ve işrîn ve miyeteyn ve elf min-Hicreti men-lehü'l-izz ü ve's-şeref.

İşbu sened-i muteberin hâvi olduğu şerâit din ü Devlet-i Aliyye'nin bi-avnihi te'ala te'yid ü ihyâsı emri-i ehemmine esas olup ale'd-devam dustûrlü'l-amel tutulması vâcib olmağla tebeddül-i zaman u zevât ile tağyiri mümkün olamamak için makam-ı sadâret ve mesned-i fetvâyı bundan böyle teşrif edecek zevât dahi ibtida-yı nasb ve mesnedlerine ku'ûdlarında bu sened hatm ü imza idüb harf-be-harf icrâsına ikdâm eyleyeler ve hîn-i tebeddülde meşgale takribiy-

le işbu hatm-i sened maddesi te'ehhur kesb etmemek için gerek vekâlet-i mutlaka ve gerek Meşihât-ı İslâmiyye tebeddül ettiği gibi der-akab Beylikci-i Divân-ı Hümayûn bulunanlar asl-ı senedi kalemden alup kethüda ve reis-i vakt olanları ihtar birle vekâlet-i mutlaka veyahud Meşihât-ı İslâmiyye mesânîdine ku'üd eden zata hatm ve imza ettirmek üzere bu nizâm dahi Divan-ı Hümayûn Kalemi'ne kayd ile dustûrîl-âmel tutula ve işbu senedin iktizâ edenlere suretleri ve-rileceğine mebni bir sureti nezd-i ferd-i cenâb-ı tâcdârîde mahfûz olup daimen ve müstemirren icrasına bi'z-zat şevket-meâb efendimizin nezâret-i seniyyeleri şâmil ola.

El-müte'ahhid bi-icrâi mâ yahvihi Dürri'zâde es-Seyyid Abdullah en-nakib ale'l-eşrâf Cây-ı mühr	El-müte'ahhid bi-mâ hurrîre fihi Mehmed Derviş el-Kadı bi-asker-i Rumili Cây-ı mühr	El-müte'ahhid bi-mâ yahvihi Abdurrahman el-Vezir Vâli-i Anadolu Cây-ı mühr	El-müte'ahhid bi-icrâi mâ yahvihi es-Seyyid Abdullah Râmiz Kapudan-ı Deryâ Cây-ı mühr	El-müte'ahhid bi-icrâi mâ yahvihi Mehmed Salih-zâde Ahmed Esad ufiye anhümâ Cây-ı mühr	El-müte'ahhid bi-mâ fihi Mustafa Sadrazam Cây-ı mühr
Ve ene mine'l-müte'ahhidin Mustafa Ağa-yı Yeniceriyân-ı Dergâh-ı Âlî Cây-ı mühr	Ve ene mine'l-müte'ahhidin Mustafa Refik Kethüda-yı Sadr-ı Âlî Cây-ı mühr	El-müte'ahhid bi-mâ hurrîre fihi Mehmed Tâhir el-Kadı bi-Dâri'l-Hilâfeti'l-Aliyye Cây-ı mühr	El-müte'ahhid bi-mâ hurrîre fihi Hafız Ahmed Kâmilî el-Kadı bi-asker-i Anadolu Cây-ı mühr	Te'alleka nazâri bi-mâ fihi fe'stesvebtuhû ve te'ahhedtu alâ mâ yahvihi harrerehû el-abdü'd- dâ'îlî'd-Devletî'l-Aliyye Emin Paşazade Mehmed Emin el-müteşerrif bi-rütbe-i sadâret-i Rumili Cây-ı mühr	
Ve ene mine'l-müte'ahhidin Mehmed Emin Rûznâmce-i evvel Cây-ı mühr	Ve ene mine'l-müte'ahhidin es-Seyyid Mehmed Tahsin Ser-Cavuşan-ı Dergâh-ı Âlî Cây-ı mühr	Ve ene mine'l-müte'ahhidin es-Seyyid Ali Nâzir-ı Umûr-i Bahriyye Cây-ı mühr	Ve ene mine'l-müte'ahhidin Mustafa Reşid Kethüdâ-yı Rikâb-ı Hümayûn-ı sâbık Cây-ı mühr	Ve ene mine'l-müte'ahhidin es-Seyyid Mehmed Said Galib Reisü'l-küttâb Cây-ı mühr	Ve ene mine'l-müte'ahhidin Mehmed Emin Behic ed-Defterî Cây-ı mühr
Ve ene mine'l-müte'ahhidin Mehmed İzzet Beylikci-i Divân-ı Hümayûn Râkimü'l-hurûf Cây-ı mühr	Ve ene mine'l-müte'ahhidin Mehmed Ağa-yı Sîpâhiyân-ı Dergâh-ı Âlî Cây-ı mühr	Ve ene mine'l-müte'ahhidin Ahmed bâ-pâye-i Muhâsebe-i Evvel Cây-ı mühr	Ve ene mine'l-müte'ahhidin el-Hac Ömer Karaosmanzade Cây-ı mühr	Ve ene mine'l-müte'ahhidin İsmail Sirozî Cây-ı mühr	Ve ene mine'l-müte'ahhidin Süleyman Cabbârzâde Cây-ı mühr
	Ve ene mine'l-müte'ahhidin Mustafa Mirliva-i Çirmen Cây-ı mühr			Ve ene mine'l-müte'ahhidin Hüseyin Hüsni Âmedî-i Divân-ı Hümayûn Cây-ı mühr	

Sened-i İttifak suretidir ki mahtûm ve müzmâ olan aslıyla harf-be-harf mutabıktır.
Mehmed İzzet Beylikci-i Divân-ı Hümayûn
[Mühür]
İnne'l-İzzete lillah

1839 TANZİMAT FERMANI

OSMANLI'DAN GÜNÜMÜZE
TÜRK ANAYASA METİNLERİ

1839 TANZİMAT FERMANI²

Bismillahirrahmanirrahim. Tebârekellezî bi-yedihi'l-mülk ve hüve alâ külli şey'in kadîr.

Benim vezirim

Cümleye ma'lûm olduğu üzere Devlet-i Aliyye'mizin bidâyet-i zuhûrundan beri ahkâm-ı celîle-i Kur'âniyye ve kavânîn-i şer'iyyeye kemâliyle riâyet olunduğundan saltanat-ı seniyyemizin kuvvet ü miknet ve bi'l-cümle tebaasının refâh u ma'mûriyyeti rütbe-i gâyete vâsıl olmuş iken yüz elli sene vardır ki, gavâil-i müteâkibe ve esbâb-ı mütenevviaya mebnî ne şer'-i şerîfe ve ne kavânîn-i münîfeye inkıyâd ü imtisâl olunmamak hasebiyle evvelki kuvvet ü mamûriyyet bilakis zaaf u fakra mübeddel olmuş ve hâlbuki kavânîn-i şer'iyye tahtında idâre olunmayan memâlikin pâyidâr olamayacağı vâzihâtta bulunmuş olup cülûs-ı hümayûnumuz rûz-ı firûzundan beri efkâr-ı hayriyyet-âsâr-ı mülûkânemiz dahi mücerred i'mâr-ı memâlik ü enha ve terfih-i ahâlî ve berâyâ kazıyye-i nâfiasına münhasır ve Memâlik-i Devlet-i Aliyye'mizin mevki-i coğrafisine ve arâzî-i münbitsine ve halkın kabiliyet ü isti'dâdlarına nazaran esbâb-ı lâzimesine teşebbüs olunduğu hâlde beş on sene zarfında bitevfikihî teâlâ sûver-i matlûbe hâsıl olacağı zâhir olmakla avn ü inâyet-i Hazret-i Bârî'ye itimâd u imdâd-ı rûhâniyet-i cenâb-ı Peygamberî'ye tevessül ve istinâd birle bundan böyle Devlet-i Aliyye ve Memâlik-i Mahrûsemiz'in hüsn-i idâresi zımında bazı kavânîn-i cedîde vaz' u te'sîsi lâzım ve mühim görünerek işbu kavânîn-i mukteziyyenin mevâdd-ı esâsiyyesi dahi emniyet-i can ve mahfûziyyet-i ırz u nâmûs u mal ve tayîn-i vergi ve asâkir-i mukteziyyenin sûret-i celb ve müddet-i istihdâmları kazıyyelerinden ibâret olup şöyle ki, dünyada candan ve ırz u nâmûsdan e'azz bir şey olmadığından bir adam anları tehlikede gördükçe hilkat-i zâtiye ve cibillet-i fitriyesinde hiyânete meyl olmasa bile muhâfaza-i can u nâmusu için elbette bazı sûretlere teşebbüs edeceği ve bu dahi devlet ve memlekete muzır olageldiği müsellemler olduğu misillü bilakis can u nâmûsundan emîn olduğu hâlde dahi sıdk u istikâmetten ayrılmayacağı ve işi ve gücü hemân devlet ve milletine hüsn-i hizmetten ibâret olacağı dahi bedîh ve zâhirdir ve emniyet-i mâl kazıyyesinin fikdânı hâlinde ise herkes ne devlet ve ne milletine ısınamayub ve ne i'mâr-ı mülke bakamayub dâima endişe ve ıztırabdân hâlî olamadığı misillü aksi takdîrde yâni emvâl ü emlâkinden emniyet-i kâmile olduğu hâlde dahi hemân kendi işiyle ve tevsi-i dâire-i taayyüşüyle uğraşub kendisinde gün be gün devlet ve millet gayreti ve vatan muhabbeti artıp ana göre hüsn-i harekete çalışacağı şübheden âzâdedir ve tayîn-i vergü maddesi dahi çünkü bir devlet muhâfaza-i memâlik için elbette asker ve leşkere ve sâir masârif-i mukteziyyeye muhtac olarak bu ise akçe ile idâre olunacağına ve akçe dahi tebaanın vergüsüyle hâsıl olacağına binâen bunun dahi bir hüsn-i sûretine bakılmak ehem olup egerçi mukaddemlerde vâridât zannolunmuş olan yed-i vâhid belyyesinden lehü'l-hamd memâlik-i mahrûsemiz ahâlisi bundan evvelce kurtulmuş ise de âlât-ı tahribiyyeden olup hiç bir vakitte semere-i nâfiası görülemeyen iltizâmât usûl-i muzırrası el-yevm cârî olarak bu ise bir memleketin mesâlih-i siyâsiye ve umûr-

² T. C. Cumhurbaşkanlığı Devlet Arşivleri Başkanlığı, Müzehheb Ferman ve Beratlar (MFB), no. 48.

mâliyesini bir adamın yed-i ihtiyârına ve belki pençe-i cebr u kahrına teslim demek olarak ol dahi eğer zâten bir iyice adam değilse hemân kendi çıkarına bakıp cümi'-i harekât ü sekenâtı gadr u zulmden ibâret olmasıyla ba'd-ezîn ahâlî-i memâlikten her ferdin emlâk ve kudretine göre bir vergü-yi münâsib tâyin olunarak kimseden ziyâdesi alınamaması ve Devlet-i Aliyye'mizin berren ve bahren masârif-i askeriye ve sâiresi dahi kavânîn-i icâbiyye ile tahdîd ve tebyîn olunup ana göre icrâ olunması lâzimedendir ve asker maddesi dahi ber-minvâl-i muharrer mevâdd-ı mühimmeden olarak egerçi muhafaza-i vatan için asker vermek ahâlinin farza-i zimmeti ise de şimdiye kadar cârî olduğu vechile bir memleketin aded-i nüfûs-ı mevcûdesine bakılmayarak kiminden rütbe-i tahammülden ziyâde ve kiminden noksan asker istenilmek hem nizâmsızlığı ve hem zirâat ve ticâret mevâdd-ı nâfiasının ihlâlini mücib olduğu misillü askerliğe gelenlerin ilâ-nihâyeti'l-ömür istihdamları dahi fütûru ve kat'-ı tenâsülü müstelzim olmakta olmasıyla her memleketten lüzümü takdîrinde taleb olunacak neferât-ı askeriye için bazı usûl-i hasene ve dört veyahud beş sene müddet-i istihdâm zımında dahi bir tarîk-i münâvebe vaz' u te'sîs olunması icâb-ı haldendir. Ve'l-hâsıl bu kavânîn-i nizâmiye hâsıl olmadıkça tahsîl-i kuvvet ü mamûriyyet ve âsâyîş ü istirâhat mümkün olmayup cümlesinin esası dahi mevâdd-ı meşrûhadan ibâret olduğundan fimâ-ba'd ashâb-ı cünhanın davâları kavânîn-i şer'iyye iktizâsınca alenen ber-vech-i tedkik görülüp hükmolunmadıkça hiç kimse hakkında hafî ve celf idâm ve tesmîm muâmelesi icrâsı câiz olmamak ve hiç kimse tarafından diğerrinin ırz ve nâmûsuna tasallut vukû' bulmamak ve herkes emvâl ve emlâkine kemâl-i serbestiyetle mâlik ve mutasarrîf olarak ana bir taraftan müdahale olunmamak ve farazâ birinin töhmet ve kabahati vukû'unda anın vereseşi ol töhmet ü kabahatten berîyyü'z-zimme olacaklarından anın malını müsâdere ile vereseşi hukûk-ı irsiyyelerinden mahrum kılınmamak ve tebaa-i saltanat-ı seniyyemizden olan ehl-i İslâm ve milel-i sâire bu müsâadât-ı şâhânemize bilâ-istisnâ mazhar olmak üzere cân ve ırz u nâmus ve mâl maddelerinde hükûm-i şer'î iktizâsınca kâffe-i memâlik-i mahrûsemiz ahâlisine taraf-ı şâhânemizden emniyet-i kâmile verilmiş ve diğerr hususlara dahi ittîfak-ı ârâ ile karar verilmesi lâzım gelmiş olmağla Meclis-i Ahkâmü'l-Adliye a'zâsı daha lüzümü mertebe teksir olunarak ve vükelâ ve ricâl-i Devlet-i Aliyye'miz dahi bazı tâyin olunacak eyyâmda orada ictimâ' ederek ve cümlesi efkâr ve mütâlaâtını hiç çekinmeyüb serbestçe söyleyerek işbu emniyet-i cân u mâl ve tayîn-i vergü hususlarına dâir kavânîn-i mukteziye bir taraftan kararlaştırılıp ve tanzîmât-ı askeriye maddesi dahi Bâb-ı Seraskerî Dâr-ı Şûrâsı'nda söyleşilüp her bir kânun karargîr oldukça ilâ-mâşâallâhu te'âlâ düstûru'l-amel tutulmak üzere bâlâsı hatt-ı hümayûnumuz ile tasdik ve tevşîh olunmak için taraf-ı hümayûnumuza arzolunsun ve işbu kavânîn-i şer'iyye mücerred dîn ü devlet ve mülk ü milleti ihyâ için vaz' olunacak olduğundan cânîb-i hümayûnumuzdan hilâfına hareket vukû bulmayacağına ahd ü müsâk olunup Hırka-i Şerîfe Odası'nda cemi'-i ulemâ ve vükelâ hazır oldukları halde kasembillâh dahi olunarak ulemâ ve vükelâ dahi tahlîf olunacağından ana göre ulemâ ve vüzerâdan ve'l-hâsıl her kim olur ise olsun kavânîn-i şer'iyyeye muhâlif hareket edenlerin kabahat-ı sâbitelerine göre te'dîbât-ı lâyıklarının hiç rütbeye ve hatîr ve gönüle bakılmayarak icrâsı zımında mahsûsan cezâ kânunnâmesi dahi tanzîm ettirilsin ve cümle memûrünün el-hâletü hâzihî mikdar-ı vâfi maaşları olarak şâyed henüz olmayanları var ise anlar dahi tanzim olunacağından

şer'an menfûr olup harâbiyyet-i mülkûn sebep-i a'zâmı olan rüşvet mâdde-i kerîhesinin fîmâ-ba'd adem-i vukuu maddesinin dahi bir kânun-ı kavî ile tekîdine bakılsın ve keyfiyyât-ı meşrûha usûl-i atıkayı bütûn bütûn tağyîr ve tecdîd demek olacağından işbu irâde-i şâhânemiz Dersaâdet ve bi'l-cümle memâlik-i mahrûsemiz ahâlisine i'lân ve işâa olunacağı misillü düvel-i mütehâbbe dahi bu usûlün inşâallâhu te'âlâ ile'l-ebed bekâsına şâhid olmak üzere Dersaâdetimiz'de mukîm bi'l-cümle süferâya dahi resmen bildirilsin. Hemân Rabbimiz teâlâ hazretleri cümlemizi muvaffak buyursun ve bu kavânîn-i müessesenin hilâfına hareket edenler Allâhu te'âlâ hazretlerinin la'netine mazhar olsunlar ve ile'l-ebed felâh bulmasınlar. Âmîn.

1856 ISLAHAT FERMANI

OSMANLI'DAN GÜNÜMÜZE
TÜRK ANAYASA METİNLERİ

1856 ISLAHAT FERMANI³

Mücbince amel oluna

Düstür-ı ekrem ve mu'azzam müşîr-i efham ve muhterem nizâmü'l-âlem nâzımı menâ-zımı'l-umem müdebbiru umûri'l-cumhûr bi'l-fikri's-sâkıb mütemmimu mehâmîmi'l-enâm bi'r-re'yi's-sâib mümehhidu bünyâni'd-devleti ve'l-ikbâl meşeyyidu erkânî's-sa'âdeti ve'l-iclâl mürettibu merâtibi hilâfeti'l-kübâ mükemmelu nâmûs saltanatî'l-uzmâ el-mahfûf bi-sunûfi avâtîfî'l-meliki'l-a'lâ bi'l-fî'l sadr-ı a'zam-ı sûtûde-şiyem ve vekîl-i mutlak-ı kavıyyu'l-himemim olup mecidiye nişân-ı hümayunumun birinci rütbesini ve nişân-ı imtiyâz-ı Devlet-i Aliyyemi hâiz ve hâmil olan vezîr-i me'âli-semîrim Mehmed Emin Ali Paşa edâme'llâhu te'alâ iclâlehu ve zâ'a-fa bi't-te'yîdi iktidârehu ve ikbâlehu tevkî-i refî-i hümayûnum vâsıl olıcak malûm ola ki yed-i müeyyed-i mülûkâneme vedia-i cenab-ı bârî olan kâffe-i sunûf-ı tebea-i şâhânemin her cihetle temâmî-i husûl-i saâdet-i hâli akdem-i efkâr-ı hayriyet disâr-ı pâdişâhânem olarak cülûs-i mey-menet-me'nûs-ı hümayûnum gününden beri bu bâbda zuhûra gelen himem-i mahsûsa-i şâhânemin hamdolsun pek çok semer-i nafiâsı meşhûd olup mülk ü milletimizin mamuriyet ve serveti an be an tezâyüd etmekte ise de Devlet-i Aliyye'mizin şânına muvafık ve milel-i mütemeddine arasında bi-hakkın hâiz olduğu mevki-i âli ve mühimme lâyıık olan hâlin kemâle îsâli için şim-diye kadar vaz' ve tesisine muvaffak olduğum nizâmât-ı cedîde-i hayriyenin ez ser-i nev te'kid ve tevsi'i matlûb-ı ma'delet mashub-ı pâdişâhânem olduğu halde umûm tebea-i şâhânemizin mesâi-i cemîle-i hamiyet-kârâneleri ve müttefik-i hâss-ı bâhiru'l-ihlâsımız olan düvel-i mufahhamenin himmet ve muavenet-i hayr-hâhâneneleri eseri olmak üzere Devlet-i Aliyye'mizin bu kerre bi-'inâyeti'llâhi taâlâ hâricen hukuk-ı seniyyesi bir kat daha teekküd eylediğine ve bu cihetle şu asr Devlet-i Aliyye'miz için bir zamân-ı hayriyet-iktirânın mebdעי olacağından dâhilin dahi saltanat-ı seniyyemizin tezyid-i kuvvet ve miknetini ve revâbit-ı kalbiye-i vatandaşı ile birbirine merbut olan ve nazar-ı ma'delet-eser-i müşfikânemde müsavî bulunan kâffe-i sunûf-ı tebea-i şâhânemin her yüzden husûl-i temâmî-i saâdet-i hâl ve memâlik-i şâhânemizin mamûriyetini müstelzim olacak esbâb ve vesâilin an be an ilerlemesi murâd-ı merhamet i'tiyâd-ı mülûkânem iktizasından bulunduğuna binâen husûsât-ı âtiyetü'z-zikrin icrâsına irâde-i ma'delet-ifâde-i pâ-dişâhânem şeref-sâdir olmuştur.

Şöyle ki Gülhâne'de kırâat olunan Hatt-ı Hümayûnum ile ve Tanzîmât-ı Hayriye mücbince her din ü mezhepte bulunan kâffe-i tebe'a-i şâhânem hakkında bilâ-istisnâ-i emniyet-i cân ü mâl ve mahfûziyet-i nâmus için taraf-ı eşref-i pâdişâhanemden va'd ve ihsan olunmuş olan teminat bu kerre dahi te'kid ve te'yîd kılındığından bunun kâmilin fiile çıkarılması için tedâbir-i müessi-renin ittihaz olunması ve zîr-i cenâh-ı atifet-i seniyye-i pâdişâhanemde olarak memâlik-i mahrû-se-i şâhânemde bulunan Hıristiyan ve sair tebe'a-i gayr-i müslime cemaatlerine ecdâd-ı izâmım taraflarından verilmiş ve sinîn-i ahîrede i'tâ ve ihsan kılınmış olan bi'l-cümle imtiyâzât ve mu'â-fiyât-ı rûhâniyye bu kerre dahi takrîr ve ibkâ kılınıp fakat Hıristiyan ve tebaa-i gayr-i müslime-i

³ T. C. Cumhurbaşkanlığı Devlet Arşivleri Başkanlığı, İrade Meclis-i Mahsus (İ.MMS), no. 245.

sâirenin her bir cemaati bir mehl-i muayyen içinde imtiyâzât ve mu'âfiyât-ı hâzıralarının rü'yet ü muayenesine ibtidâr ile ol bâbda vaktin ve gerek âsâr-ı medeniyet ve ma'lûmât-ı müktesebenin îcâb ettirdiği islâhâtı irâde ve tensîb-i şâhânem ile ve bâb-ı alimizin nezareti tahtında olarak mahsûsan patrikhânelerde teşkil olunacak meclisler marifetiyle bi'l-müzâkere cânib-i bâb-ı 'âlimize arz ve ifade eylemeğe mecbur olarak cennet-mekân Ebu'l-Feth Sultan Mehmed Hân-ı sâni hazretleri ve gerek ahlâf-ı izamları taraflarından patrikler ile Hıristiyan piskoposlarına i'tâ buyurulmuş olan ruhsat u iktidar niyât-ı fütüvvetkârâne-i pâdişâhânemden nâşi işbu cemaatlere temin olunmuş olan hâl ü mevkî-i cedid ile tevfiğ olunup ve patriklerin el-hâletü hâzihi câri olan usûl-i intihâbiyeleri islâh olunduktan sonra patriklik berât-ı âlisinin ahkâmına tatbikan kayd-ı hayat ile nasb ve tâyin olunmaları usûlünün tamamen ve sahihan icrâ ve bâb-ı âlimizle cemâât-ı muhtelifen rüesâ-yı rûhâniyyesi beyninde karargîr olacak bir sûrette tatbikan patrik ve metropolit ve murahhasa ve piskopos ve hahamların hîn-i nasbında usûl-i tahlifiyenin îfâ kılınması ve her ne sûret ve nâmla olur ise olsun rahiplere verilmekte olan cevâiz ve avâidât cümleten men' olunarak yerine patriklere ve cemaatbaşlarına vâridât-ı muayyene tahsis ve rûhbân-ı sâirenin dahi rütbe ve mansıplarının ehemmiyetlerine ve bundan sonra verilecek karara göre kendilerine ber-vech-i hakkaniyet maaşlar tâyin olunup fakat Hıristiyan rahiplerinin emvâl-i menkûle ve gayr-i menkûlelerine bir gûna sekte îrâs olunmıyarak Hıristiyan ve sâir tebe'a-i gayr-i müslime cemaatlerinin milletçe olan maslahâtlarının idaresi her bir cemaatin rûhbân ve avâmı beyninde muntehab âzâdan mürekkep bir meclisin hüsn-i muhafazasına havale kılınması ve ahali cümleten bir mezhepde bulunan şehir ve kasaba ve karyelerde icrâ-yı âyîne mahsûs olan ebniyenin ve gerek mektep ve hastahâne ve mezarlık misillü sâir mahallerin hey'et-i asliyeleri üzere tamir ve termimlerine bir gûna mevâni' ikâ' olunmayub böyle mahallerin müceddeden inşası lâzım geldikde patrik veya rüesâ-yı milletin tasvibi halinde bunların resm ve sûret-i inşâsı bir kerre cânib-i bâb-ı âlimize arz olunmak iktiza edeceğinden ba-suver-i ma'rûza kabûl ile müteallik olacak irâde-i seniyye-i mülûkânem mûcibince iktizası icrâ veya bir müddet-i muayyene zarfında ol bâbda olan i'tirâzât beyân olunup bir mezhebin cemaati yalnız olarak yani sairiyile karışık olmayarak bir mahalde bulunur ise o yerde âyîne müteallik husûsâtı zâhiren ve alenen icrâda bir türlü kuyûda dûçâr olmayub ahali edyân-ı muhtelifede bulunan cemaatlerden mürekkep olan şehir ve kasaba ve karyelerde ise her bir cemaatin takımı sakin olduğu ayrıca mahalde bâlâda bast ü beyan olunan usûle ittibâen kendi kilise ve hastahâne ve mektep ve mezarlıklarını tamir ve termime muktedir olabilmesi ve müceddeden inşa olunması iktiza eyleyen ebniyye gelince bunlar için ruhsat-ı lâzimeyi patrikler veyahud cemaat metropolitleri cânib-i bâb-ı âlimizden istid'a edüp Devlet-i Aliyyemizce bunda bir gûna mevâni'-i mülkiye olmadığı hâlde ruhsat-ı seniyyem erzân kılınması ve bu makûle işlerde Hükûmet tarafından vukû bulacak muamelât külliyyen hasbî olması ve bir mezhebe tâbi olanların adedi ne miktar olur ise olsun ol mezhebin kemâl-i serbestî ile icrâ olunmasını temin için tedâbir-i lâzime ve kaviyyenin itti haz kılınması ve mezhep ve lisan veyahud cinsiyet cihetleriyle sunûf-ı tebe'a-i saltanat-ı seniyyemden bir sınıfın âhar sınıfından aşağı tutulmasını mutazammın olan kâffe-i ta'birât ve elfâz ve temyîzât muharrerât-ı divâniyyeden ile'l-ebed mahv ü izâle kılınması ve âhâd-ı nâs beyninde veyahud memurîn taraflarından dahi

mücib-i şeyn ü âr olacak veya nâmusa dokunacak her türlü tarif ve tavsifin istimali kanunen men'olunması ve çünkü memâlik-i mahrûsemde bulunan her din ü mezhebin âyini ber-vech-i serbesti icrâ olunduğundan tebaa-i şâhânemden hiçbir kimesne bulunduğu dinin âyînini icrâdan men'olunmaması ve bundan dolayı cevr ü ezâ görmemesi ve tebdil-i din ü mezhep etmek üzere kimse icbâr olunmaması ve saltanat-ı seniyyemizin memurîn ve hademesinin intihâb u nasbı tensib ve irâde-i şâhâneme menût olarak tebaa-i devlet-i aliyemin cümlesi herhangi milletten olursa olsun devletin hizmet ve memuriyetlerine kabûl olunacaklarından bunlar ehliyet ve kabiliyetlerine göre umûm hakkında mer'ıyyü'l-icra olacak nizâmâta imtisâlen memuriyetlerde istihdam olunmaları ve saltanat-ı seniyyem tebaasından bulunanlar mekâtib-i şâhânemin nizâmât-ı mevzualarında gerek since ve gerek imtihanca mukarrer olan şerâiyti îfâ eyledikleri takdirde cümlesi bilâ-fark u temyîz devlet-i aliyemin mekâtib-i askeriye ve mülkiyesine kabûl olunması ve bundan başka her bir cemaat maarif ve hiref ve sanâyi'e dâ'ir milletçe mektepler yapmağa mezûn olup, fakat bu makûle mekâtib-i umûmiyenin usûl-i tedrisi ve muallimlerinin intihâbı âzâsı taraf-ı şâhânemden mansûb muhtelit bir meclis-i maarifin nezaret ve teftîşi tahtında olması ve ehl-i İslâm ile Hıristiyan vesair tebe'a-i gayr-i müslime miyânesinde veyahud tebe'a-i İseviyye vesair tebe'a-i gayr-i müslimeden mezâhib-i muhtelifeye tâbi olanların birbiri beyninde ticaret veyahud cinâyâta müteallik zuhûra gelecek cem'i de'âvi muhtelit divânlarla havale olunup istimâ'-ı dâvâ için işbu divânlar tarafından akdolunacak meclisler aleni olacağından müddei ile müdde'â aleyh muvâcehe olunarak bunların ikâme edecekleri şahidler tekâfir-i vakıalarını daima kendü âyin ve mezhepleri üzere icrâ edeceklerini birer yemin ile tasdik eylemeleri ve hukuk-ı âliyye aid olan deâvi dahi eyâlât ve elviye muhtelit meclislerinde vali ve kâdî-i memleket hazır oldukları halde şer'an veya nizâmen rü'yet olunup işbu mehâkim ve mecâlisde muhakemât-ı vakıa aleni icrâ olunması ve Hıristiyan vesair tebea-i gayr-i müslimeden iki kimse beyninde hukuk-ı irsiyye gibi de'avî-i mahsûsa sahib-i dâvâ olanlar istedikleri halde patrik veya rüesâ ve mecâlis marifetiyle rü'yet olunmak üzere havale kılınması ve mücâzât ve ticaret kanûnlarıyla muhtelit divânlarda icrâ olunacak usûl ve nizâmât-ı mürafaât mümkün mertebe sür'atle ikmâl olunarak ve zapt ü tedvin kılınarak memâlik-i mahruse-i şâhânemde müstamel olan elsine-i muhtelifeye tercüme ile neşr ü ilân olunması ve hukuk-ı insaniyyeyi hukuk-ı adâlet ile tevfiğ etmek için mazanne-i sû' olanların veyahud te'dibât-ı cüz'iyye müstahak bulunanların habs ü tevkîflerine mahsûs olan kâffe-i mahbes ve mahal-i sâirede usûl-i habsiyenin mümkün mertebe müddet-i kalîle zarfında ıslâhına mübaşeret olunması ve herhalde hapishânelerde bile cânib-i saltanat-ı seniyyemden vaz' kılınan nizâmât-ı inzibatiyye muvafık olan muamelâtta mâ'adâ hiçbir gûna mücâzât-ı cismaniyye ve eziyet ve işkenceye müşâbih kâffe-i muamele dahi kâmilen lağv u iptal kılınması ve bunun hilâfında vuku bulacak harekât şediden men' u zecrolunacağından mâ'adâ bunun icrasını emreden memurîn ile bi'l-fil icrâ eyleyen kesânın dahi ceza kanunnâmesi iktizasınca tekdîr ü te'dib olunması ve dârü's-saltanatı's-seniyyem ve eyâlât ve bilâd ve kurâda umûr-ı zaptiye tanzîmi madde-i âsûde-hâl olan kâffe-i tebea-i mülûkâneme kendü mal ü canlarının muhafazasına sahihan ve kaviyen emniyet verecek sûrette tanzîm kılınması ve vergünün müsâvâtı tekâlif-i sairenin müsâvâtını mücib olduğu misillü hukukça olan müsâvât dahi vezâifçe olan müsâvâtı müstelzim

olduğundan Hıristiyan vesair tebea-i gayr-i müslime dahi ahâli-i İslam misillü hisse-i askeriyeye itâsi hakkında muahharan verilen karara inkiyâd mecbûriyetinde bulunması ve bu husûsta bedel vermek veya nakden akçe itâsiyla hizmet-i fi'liyeden muaf olmak usûlünün icrâ olunması ve İslâm'dan maada tebeanın sunûf-i askeriyeye içinde sûret-i istihdamları hakkında nizâmât-ı lâzime yapıp müddet-i kalîle-i mümkün zarfında neşr ü ilân kılınması ve eyâlât ve elviye meclislerinde tebea-i Müslime ve İseviyye ve saireden bulunan âzânın emr-i intihâblarını bir sûret-i sahihaya koymak ve ârânın doğruca zuhûrunu temin eylemek için işbu meclislerin sûret-i terkib ve teşkil-leri hakkında olan nizâmâtın islâhına teşebbüs ile Devlet-i 'Aliyye'm netice-i ârâyı ve verilen hüküm ve kararı sahihan bilmek ve buna nezaret etmek esbâb ve vesâil-i müessiresinin istihsalini mütâlâ'a eylemesi ve çünkü bey' ü fûrûht ve tasarruf-ı emlak ve akar maddeleri hakkında olan kavânin kâffe-i tebea-i mülûkânem hakkında müsavî olduğundan kavânin-i Devlet-i 'Aliyye'me ve nizâmât-ı zabita-i belediyeye ittiba u imtisâl eylemek ve asıl yerlû ahâlinin verdikleri tekâlif vermek üzere saltanat-ı seniyyem ile düvel-i ecnebiye beyninden yapılacak suver-i tanzîmiyeden sonra ecnebiye dahi tasarruf-ı emlak müsaaadesinin itâ olunması ve tebea-i saltanat-ı seniyyemin kâffesi üzerinde tarh olunacak vergü ve tekâlif sınıf ve mezheplerine bakılmayarak bir sûrette ahz olunmakta idiğünden işbu tekâlifin ve ale'l-husûs aşârın ahz u istifâsında vukû bulmakta olan sû-i isti'mâlâtın islâhı tedâbir-i seriası mütâlâa ve müzakere olunup doğrudan doğruya ahz-i vergü etmek usûlünün peyderpey icrâsı kabil oldukça vâridât-ı Devlet-i Aliyye'min ilzam olunması usûlünün yerine bu sûret ittihaz kılınıp usûl-i haliye câri oldukça memurîn-i Devlet-i 'Aliyye'm ile mecâlîs âzâlarının müzayedeleri alenen icrâ olunacak olan iltizâmâtın birini deruhde ettirmeleri veya bir gûna hisse almaları mücazaât-ı şedide ile men' kılınması ve tekâlif-i mahalliyeye dahi mehma-emken mahsûlâta hâle vermeyecek ve ticaret-i dahiliyeye mâni olmayacak sûrette vaz' u tâyin olunması ve umûr-ı nafiâ için tâyin ve tahsis olunacak mebalîğ-i münasibeye berren ve bahren inşa ve ihdas olunacak turuk u mesâlikden istifâde edecek olan eyâlât ve sancaklarda vaz' ve tesis kılınacak vergü-yı mahsuslar dahi ilâve edilmesi ve saltanat-ı seniyyemin beher sene için vâridât ve masârifât defterinin tanzîm ve iraeisi hakkında muahharan bir nizâm-ı mahsûs yapılmış olduğundan bunun temâmi-i icrâ-yı ahkâmına itina olunması ve her bir memûrine tahsis kılınmış olan maaşların hüsn-i tesviyesine mübaşeret kılınması ve her bir cemaatin rüesâsiyla taraf-ı eşref-î şahanemden tâyin olunacak birer memurları tebea-i saltanat-ı seniyyemin umûmuna aid ve râci' olan maddelerin müzakerâtında Meclis-i Vâlâ'da bulunmak üzere Makam-ı Celîl-i Vekâlet-i Mutlakamdan mahsûsan celb olunup ve işbu memurlar birer sene için tâyin kılınıp bunlar memuriyetlerine başladıkları gibi tahlîf olunmaları ve Meclis-i Vâlâ'nın âzâsı gerek âdi ve gerek fevka'l-âde vukû bulan içtimâlarında rey ü mütâlâalarını doğruca beyân ve ifade etmeleri ve bundan dolayı aslâ rencide olunmamaları ve ifsâd u irtikâb ve itisâfa dâir olan kavâninin ahkâmı kâffe-i tebea-i saltanat-ı seniyyem haklarında herhangi sınıfta ve ne türlü memuriyette bulunurlar ise bulunsunlar usûl-i meşru'asına tevfkân icrâ olunması ve Devlet-i Aliyye'min tahhî-i usûl-i sikke ile umûr-ı mâliyesine itibar verecek banka misillü şeyler yapıp memâlik-i mahrûse-i şâhânemin menba-ı servet-i maddiyesi olan husûsâta iktiza eden sermayelerin tâyiniyle ve mahsûlât-ı memâlik-i şâhânemin nakli için icab eden turuk ve cedâvilin küşâdiyla ve emr-i ziraat

ve ticaretin tevessüüne hâil olan esbâbın men'iyle teshilât-ı sahihanın icrâ olunması ve bunun için maarif ve ulûm ve sermaye-i Avrupa'dan istifadeye bakılması esbâbının bi'l-etrâf mütala'a-sıyla peyderpey mevki-i icrâya konulması maddelerinden ibaret olmağla siz ki Sadr-ı A'zam-ı sûtude-şiyemi-i müşârün-ileyhsiz işbu fermân-ı celilü'l-unvân-ı mülûkânemi usûlü üzere gerek Der-saadet'imde ve gerek memâlik-i şâhânemin her bir tarafında ilân u işâatla husûsât-ı meşrûhanın bâlâda beyan olunduğu vechile icrâ-yı iktizalarına ve bundan böyle ahkâm-ı celilesinin daima ve müstemirren mer'iyyü'l-icrâ tutulması esbâb-ı lâzime ve vesail-i kaviiyesinin istihsâl ü istikmâli husûsuna bezli-i cell-i himmet eyliyesiz şöyle bilesiz alâmet-i şerifeme i'timâd kılasız. Tahrîren fî evâil-i şehr-i Cumâde'l-âhire sene isnâ ve seb'in ve mieteyn ve elf.

Be-makam-ı Konstaniyye el-mahruse

1876 KANUN-I ESASİ

OSMANLI'DAN GÜNÜMÜZE
TÜRK ANAYASA METİNLERİ

﴿ صورة منقحة خط همایون ﴾

وزیر معالی همایون مدحت پاشا

دوات علیہ مزک بر زمانلردنبر وقوتہ عارض اولان تدنیات غوائل خارجه دن
زیاده داخلأ اداره امورده طریق مستقیمدن انحراف اولمسندن وتبعه نك حكومت
منبوعه لرندن امنیترینه كفالت ایدجك اسبابك مائل انحطاط اولسندن نشأت
اینگله والد ماجدم مرحوم عبدالمجیدخان مقدّمه اصلاحات واحكام مقدسه شرع
شریفه موافق اولهرق عومك امنیت جان ومال و عرض و ناموسنی معلمان اولق
اوزره تنظیمات خطنی اعلان ایتمشیدی ایشته بوکونه قدر دائره امنیته اولهرق
بشادیمیز و اول امنیته استناداً بوجه سربستی تعاطی ابدیلان افکار و آرانك
نمره سی اولق اوزره بوکون ایشوقانون اساسی بی وضع واعلانہ موقبتمیز تنظیمات
مذکورنك آثار خیریه سی جله سندن اولفله مرحوم مشارالیهك نامنی
وموقبیلرینی ایشویوم مسعودده بانخاصه ابراد و کندولرینی محمی دولت عنوانیله
یاد ایدرم تنظیماتك اوان تاسیسی زمانلردنك اشتداد و الجآآنه موافق اولسه ایدی
شمدی نشر ایندیگمز قانون اساسی احكامنی مرحوم مشارالیهك اولوقت تأسیس
واجرا ایتمش اوله جفته شبه قلملردنك جناب حق ملتئردنك تمامی سعادت حالنه ضامن
اولان بویله بر نتیجه مسعودده بی عهدسلطنتزه تعلیق ایتمش اولدیغندن بوکا دلالتدن
طولایی جناب حقه عظیم جدوتشکرلر ایدرم دولت عایه مزك احوال داخلیه منجیه
بالطبع واقع اولان تغییرات ومناسبات خارجه منجیه حصوله کلان توسعات جهتیله
شکل اداره حكومتك کفایتلرلکی بداهت درجه سنه واردیغندن بوزم اقصای
(مقاصدمز)

1876 KANUN-I ESASİ⁴

Suret-i Münife-i Hatt-ı Hümayun

Vezir-i mealisemirim Midhat Paşa

Devlet-i aliyemizin bir zamanlardan beri kuvvetine ariz olan tedenniyat gavail-i hariciyeden ziyade dahilen idare-i umurda tarik-i müstakimden inhiraf olunmasından ve tebaanın hükümet metbuolarından emniyetlerine kefalet edecek esbabın mail-i inhitat olmasından neş'et etmekle valid-i macidim merhum Abdülmecid Han mukaddeme-i ıslahat ve ahkâm-ı mukaddese-i şer'i şerife muvafık olarak umumun emniyet-i can ve mal ve ırz ve namusunu mulin olmak üzere Tanzimat Hattını ilân etmiş idi. İşte bugüne kadar daire-i emniyette olarak yaşadığımız ve ol emniyete istinaden ber-vech-i serbesti teati edilen efkâr ve ârânın semeresi olmak üzere bugün işbu Kanun-ı Esasi'yi vaz' ve ilâna muvaffakiyetimiz Tanzimat-ı mezkûrenin asar-ı hayriyesi cümlesinden olmakla merhum-ı müşarunileyhin namını ve muvaffakiyetlerini işbu yevm-i mes'udda bilhassa irad ve kendilerini muhyi-i devlet unvanıyla yad ederim. Tanzimatın avan-ı tesisi zamanımızın istidad ve ilcaatına muvafık olsa idi şimdi neşrettiğimiz Kanun-ı Esasi ahkâmını merhum-ı müşarunileyhin ol vakit tesis ve icra etmiş olacağına şüphe kılınmaz. Lakin Cenab-ı Hak milletimizin temami-i seadeti hâline zâmin olan böyle bir netice-i mes'udehyi ahd-ı saltanatımıza tâlik etmiş olduğundan buna delaletten dolayı cenab-ı Hakk'a azim-i hamd ve teşekkürleri ederim; Devlet-i aliyemizin ahval-i dâhiliyesince bi't-tabii vaki olan tegayyürat ve münasebat-ı hariciyesince husule gelen tevessüat cihetiyle şekl-i idare-i hükümetin kifayetsizliği bedahet derecesine vardığından ve bizim aksa-yı makasidımız

⁴ Düstur, Tertib 1, Cilt 4, Mahmud Bey Matbaası, İstanbul 1299, s. 2-20.

﴿ ۳ ﴾

مقاصدمزك ملك و ملتز ثروت طبعیه و قابلیت فطریه سندن شمعی به قدر حقیقه استفاده به ممانعت ایدن اسبابك ازاله سیله صنوف تبعهك طریق ترقیایده متحداً و متعاوناً ابرو و المری قضیه خیریه سندن عبارت بولندی سندن بومقصد و وصول ایچون حکومته بر قاعده ساله و منتظمهك اتخاذی اقتضا ادوب بودخی قوه حکومتهك مشروع و مقبول اولان حقوقك محافظه سیله غیر مشروع حرکات یعنی فردواحدك و با افراد قلبهك نحکم مستبدانه سندن نشأت ایده جک خطیبات سوء استعمالك منع و محویته و هیتتمزی ترکیب ایدن اقوام مختلفهك بر هیئت اجتماعیه مدیه به لایق اولان حق و منفعت که جله سنک نعمت حریت و عدالت و مساواتدن بلااستثنا مستفید اولمایدراشو فوایدك تأمین و تقریرینه متوقف اولوب بواصلرک ما بحتاج الیهی ایسه قوانین و مصالح عمومییه نك قاعده مشروع و مشورت و مشروطیته مربوطتی امر ثابت الخیری اولدیغندن بر مجلس عمومیك لزوم تشکیلی اعلان جلوسمه دائر اولان خطمه زده بیان قلمش ایدی

اولایده تنظیمی اقتضا ایدن قانون اساسی مخیران وزرا و صدور علما ایله سائر رجال و مأمورین دولت علیه مزدن مرکب تعیین ایدیلان بر جمعیت مخصوصه ده بالذاکره ترتیب اولوب مجلس و کلام زده دخی اطرافیه تدقیق و تصدیق قلمش اولغله و مواد مندرجه سی خلافت کبرای اسلامیت و سلطنت ضمه عثمانیهك حقوقه و عثمانلورک حریت و مساواته و کلا و مأمورینک مساویت و صلاحیته و مجلس عمومیك حق و قوفته و محاکمک استقلال کامله و موازنه مالیهك صحتنه و اداره و لایانجه حقوق مرکزیتی محافظه ایله برابر توسیع مآذونیت اصولک اتخاذینه متعلق اولوب بونلر ایسه احکام شرع شریفه و ملک و ملنک بوکونکی قابلیت و احتیاجاته مطابق و اخص آمانلر اولان سعادت و ترقیات عامه فکر خیریه مساعد و موافق بولمغله عون حقه و امداد روحانیت جناب پیغمبری به استناداً اشو قانون اساسی بی قبول و تصدیق ایله طرف کزه کوندردرم الی ماشاءالله تعالی بملاک عثمانیهك هر جهنده دستور العمل اولق اوزره اعلانیله بوکوندن اعتباراً اجرای احکامنه مباشرت و دروننده محرر و مقرر اولان قوانین و نظاماتک بر آن اول تنظیم و اتمامی ضمنده تدابیر سریعه و مؤثره به مبادرت الملکز قطعیا مطلوبوزدر جناب حق ملک و ملتز سعادت حاله چالیشانلرک مساعیسنی مظهر توفیق بیوره

فی ۷ ذی الحجه سنه ۱۲۹۳

makasidımız mülk ve milletimizin servet-i tabiiye ve kabiliyet-i fitriyesinden şimdiye kadar hakkıyla istifadeye mümanaat eden esbabın izalesiyle sunuf-ı tebaanın tarik-i terakkiyatta müt-tehiden ve müte avinen ilerlemeleri kazıye-i hayriyesinden ibaret bulunduğundan bu maksada vusul için hükümetçe bir kaide-i salime ve muntazammenin ittihazı iktiza edip bu dahi kuvve-i hükümetin meşru' ve makbul olan hukukunun muhafazasıyla gayr-ı meşru harekât yani ferd-i vahidin veya efrad-ı kalilenin tahakküm-i müstebidanesinden neş'et edecek hatiat ve su-i istimalatın men' ve mahvına ve heyetimizi terki eden akvam-ı muhtelifenin bir heyet-i içtimaiye-i medeniyeye layık olan hak ve menfaat ki cümlesinin nimet-i hürriyet ve adalet ve müsavattan bila-istisna müstefid olmalarıdır işbu fevaidin temin ve takririne mütevakıf olup bu asılların mayuhtacı ileyhi ise kavanin ve mesailih-i umumiyenin kaide-i meşrua-i meşveret ve meşrutiyete merbutiyeti emr-i sabitu'l-hayri olduğundan bir meclis-i umuminin lüzum-ı teşkili ilan-ı cülusu-muza dair olan hattımızda beyan kılınmış idi.

Ol babda tanzimi iktiza eden Kanun-ı Esasi mütehayyızan-ı vüzera ve südur-ı ülema ile sair rical ve memurin-i devleti aliyemizden mürekkeb tayin edilen bir cemiyet-i mahsusada bi'l-mü-zakere tertib olunup meclis-i vükelamızda dahi etrafiyla tedkik ve tasdik kılınmış olmakla ve mevadd-ı mündericesi hilafet-i kübra-i İslamiye ve saltanat-ı seniyye-i Osmaniye'nin hukukuna ve Osmanlıların hürriyet ve müsavatına ve vükela ve memurinin mesuliyet ve salahiyetine ve meclis-i umuminin hakk-ı vukufuna ve mehakemin istiklal-i kâmiline ve muvazene-i maliyenin sıhhatine ve idare-i vilayatça hukuk-ı merkezîyeti muhafaza ile beraber tevsi-i mezuniyet usulünün ittihazına müteallik olup bunlar ise ahkâm-ı şer'i şerife ve mülk ve milletin bugünkü kabiliyet ve ihtiyacatına mutabık ve ahas-ı amalimiz olan saadet ve terakkiyat-ı âmme fikr-i hayrına müsait ve muvafık bulunmakla avn-ı Hakk'a ve imdad-ı ruhaniyet-i cenab-ı Peygamberiye istinaden işbu Kanun-ı Esasi'yi kabul ve tasdik ile tarafınıza gönderdim, ila maşallahu teâla memalik-i Osmaniye'nin her cihetinde düsturu'l-amel olmak üzere ilânıyla bugünden itibaren icra-yı ahkamına mübaşeret ve derununda muharrer ve mukarrer olan kavanin ve nizamatin bir an evvel tanzim ve itmamı zımında tedabir-i seriâ ve müessireye mübaderet eylemeniz katiyen matlubumuzdur. Cenab-ı Hak mülk ve milletimizin saadeti haline çalışanların mesaisini mazhar-ı tevfiğ buyura.

Fi 7 Zilhicce sene 1293

﴿ ٤ ﴾

قانون اساسی

« مالک دولت عثمانیه »

برنجی ماده دولت عثمانیه مالک و قطعات حاضرہ فی و ایالات متنازعہ فی محتوی
و بکوجود اولغله ہیج برزمانده ہیج بر سبیلہ تقریق قبول ایتمز
ایکنجی ماده دولت عثمانیه نیک پای تختی استانبول شہریدر و شہر مذکورک ساثر
بلاد عثمانیه دن آرزو اوله رق برکونه امتیاز و معافیتی بوقدر
اوجنجی ماده سلطنت سنیه عثمانیه خلافت کبرای اسلامیه فی حازر اوله رق
سلالہ آل عثمان دن اصول قدیمہ سی و جہلہ اکبر اولادہ مائدر
در دنجی ماده ذات حضرت پادشاهی حسب الخلافہ دین اسلامک حامی سی
و بالجلہ تبعہ عثمانیه نیک حکمدار و پادشاهیدر
بشجی ماده ذات حضرت پادشاهی نیک نفس ہما بونی مقدس و غیر مسؤولدر
التجی ماده سلالہ آل عثمانک حقوق حربہ و اموال و املاک ذاتہ و مادام الحیاة
تخصیصات مالیہ لری تکافل عمومی تختہ در
دنجی ماده و کلانک عزل و نصبی و رتبہ و مناصب توجیہی و نشان اعطای
و ایالات متنازعہ نیک شرائط امتیاز بہ لر بنہ توفیقا اجرای توجیہاتی و مسکوکات ضربی
و خطبہ لردہ نامنک ذکر ی و دول اجنبیہ ایلہ معاهدات عقدی و حرب و صلح اعلاتی
و قوہ بریہ و بحریہ نیک قومانداسی و حرکات عسکریہ و احکام شریعہ و قانونیہ نیک
اجراسی و دوا ترادارہ نیک معاملاتہ متعلق نظام نامہ لری تنظیمی و مجازات قانونیہ نیک
تخصی و باعقوی و مجلس عمومی نیک عقد و تعطیلی و لدی الاقتضا ہیئت معوانک
اعضاسی بکیدن انتخاب اولتمق شرطیلہ فنحنی حقوق مقدسہ پادشاهی جہلہ سننددر

﴿ تبعہ دولت عثمانیه نیک حقوق عمومیہ سی ﴾

سکرنجی ماده دولت عثمانیه تابعیتندہ بولسان افرادک جہلہ سنہ ہر قننی دین
(و مذہب دن)

Kanun-ı Esasi

Memalik-i Devlet-i Osmaniye

Kabul Tarihi: 7 Zilhicce 1293 (1876)

BİRİNCİ MADDE – Devlet-i Osmaniye memalik ve kıtaat-ı hazırayı ve eyalat-ı mümtazeyi muhtevi ve yek-vücut olmakla hiçbir zamanda hiçbir sebeple tefrik kabul etmez.

İKİNCİ MADDE – Devlet-i Osmaniye'nin payitahtı İstanbul şehridir ve şehir-i mezkûrun sair bilad-ı Osmaniye'den ayrı olarak bir gûnâ imtiyaz ve muafiyeti yoktur.

ÜÇÜNCÜ MADDE – Saltanat-ı Seniyye-i Osmaniye, Hilafet-i Kübra-yı İslamiyet'i haiz olarak sülale-i Âl-i Osman'dan usul-i kadimesi vechle ekber evlada aittir.⁵

DÖRDÜNCÜ MADDE – Zat-ı Hazret-i Padişahi, hasbe'l-hilafe din-i İslam'ın hamisi ve bi'l-cümle tebaa-i Osmaniye'nin hükümdar ve padişahıdır.

BEŞİNCİ MADDE – Zat-ı Hazret-i Padişahi'nin nefsi hümayunu mukaddes ve gayr-ı me-suldür.

ALTINCI MADDE – Sülale-i Âl-i Osman'ın hukuk-ı hürriye ve emval ve emlak-i zatiye ve mâdâme'l-hayat tahsisat-ı maliyeleri tekafül-i umumi tahtındadır.⁶

YEDİNCİ MADDE – Vükelanın azil ve nasbı ve rütbe ve menasib tevcihi ve nişan it'ası ve eyalat-ı mümtazenin şerait-i imtiyaziyelerine tevfikân icra-yı tevcihatı ve meskûkat darbı ve hutbelerde naminin zikri ve düvel-i ecnebiye ile muahedat akdi ve harb ve sulh ilanı ve kuvve-i berriye ve bahriyenin kumandası ve harekât-ı askeriye ve ahkâm-ı şer'iyye ve kanuniyenin icrası ve devair-i idarenin muamelatına müteallik nizamnamelerin tanzimi ve mücazat-ı kanuniyenin tahfifi veya affı ve Meclis-i Umûmi'nin akd ve tatili ve lede'l-iktiza Heyet-i Mebusan'ın azası yeneden intihab olunmak şartıyla feshi hukuk-ı mukaddese-i padişahi cümlesindedir.⁷

Tebaa-i Devlet-i Osmaniye'nin Hukuk-ı Umumiyesi

SEKİZİNCİ MADDE – Devlet-i Osmaniye tabiiyetinde bulunan efradın cümlesine herhangi din ve mezhepten

⁵ Bu maddede; 5 Şaban 1327 tarihli ve 130 sayılı Kanunla değişiklik yapılmıştır.

⁶ Bu maddede; 5 Şaban 1327 tarihli ve 130 sayılı Kanunla değişiklik yapılmıştır.

⁷ Bu maddede; 5 Şaban 1327 tarihli ve 130 sayılı, 2 Receb 1332 tarihli ve 318 sayılı, 26 Rebiülevvel 1333 tarihli ve 80 sayılı ve 4 Cemazielevvel 1334 tarihli ve 308 sayılı Kanunlarla değişiklik yapılmıştır.

و مذهبیدن اولور ایسه اولسون بلا استنسا عثمانلی تعیر اولنور و عثمانلی صفتی
قانوناً معین اولان احواله کوره استحصال و اضاعه ایدیلور
طغوزنجی ماده عثمانلور کافه سی حربت شخصیه لرینه مالک و آخرک حقوق
حربته نجاوز ایتمکله مکافه در
اوننجی ماده حربت شخصیه هر در او نمر ضدن مصوندر هیچ کیسه قانونک
تعین ایندیکی سبب و صورندن ماعدا بر بهانه ایله مجازات اولنده
اون برنجی ماده دولت عثمانیه نیک دینی دین اسلامدر بواساسی و قایه ایله برابر
آسایش خلقی و آداب عومیه بی اخلال ایتمک شرطیله مالک عثمانیه مرسوم
اولان بالجه ادیانک سربستی اجراسی و جامعات مختلفه به و برلمش اولان امتیازات
مذهبیه نیک کاکان جریانی دولتک تحت جابنده در
اون ایکنجی ماده مطبوعات قانون دائره سنده سربستدر
اون اوچنجی ماده تبعه عثمانیه نظام و قانون دائره سنده نجات و صنعت
و فلاحت ایچون هر نوع شرکتلر تشکیلنه مأذوندر
اون دردنجی ماده تبعه عثمانیه دن بر و یا قراچ کشینک کرک شخصلرینه و کرک
عومه متعلق اولان قوانین و نظاماته مخالف کوردکلری بر ماده دن طولابی ایشک
مرجه نه عرضحال و بردکلری کبی مجلس عومی به دخی مدعی صفتیله امضالی
عرضحال و برمه کرمأورینک افعالندن ایشکابه صلاحیتلری واردر
اون بشینجی ماده امرتدریس سربستدر معین اولان قانونه تبعیت شرطیله هر
عثمانلی عومی و خصوصی تدریسه مأذوندر
اون تینجی ماده بالجه مکتبلر دولتک تحت نظارتنده در تبعه عثمانیه نیک تریه سی
برسباق اتحاد و انتظام اوزره اولقی ایچون اقتضا ایدن اسبابه تثبیت اولنده جق
و ملل مختلفه نیک امور اقتصادیه لرینه متعلق اولان اصول تعلیمیه به خلل
کنور ایچکدر
اون بدنجی ماده عثمانلور کافه جی حضور قانونده و احوال دینی و مذهبیه دن
ماعدا مملکتک حقوق و وظائفنده متساویدر
اون سکزنجی ماده تبعه عثمانیه نیک خدمات دولتده استخدام اولنقی ایچون
دولتک لسان رسمیه سی اولان ترکیبه بی بیلملی شرطدر

ve mezhepten olur ise olsun bila-istisna Osmanlı tabir olunur ve Osmanlı sıfatı kanunen muayyen olan ahvale göre istihsal ve izâa edilir.

DOKUZUNCU MADDE – Osmanlıların kâffesi hürriyet-i şahsiyelerine malik ve ahârın hukuk-ı hürriyetine tecavüz etmemekle mükelleftir.

ONUNCU MADDE – Hürriyet-i şahsiye her türlü taarruzdan masundur. Hiç kimse kanunun tayin ettiği sebep ve suretten maada bir bahane ile mücazat olunamaz.⁸

ON BİRİNCİ MADDE – Devlet-i Osmaniye'nin dini, din-i İslam'dır. Bu esası vikaye ile beraber asayiş-i halkı ve adab-ı umumiyeyi ihlal etmemek şartıyla memalik-i Osmaniye'de maruf olan bi'l-cümle edyanın serbestî-i icrası ve cemaat-i muhtelifeye verilmiş olan imtiyazat-ı mezhebiyenin kemakân cereyanı devletin taht-ı himayetindedir.

ON İKİNCİ MADDE – Matbuat kanun dairesinde serbesttir.⁹

ON ÜÇÜNCÜ MADDE – Tebaa-i Osmaniye nizam ve kanun dairesinde ticaret ve sanat ve felahat için her nev' şirketler teşkiline mezundur.

ON DÖRDÜNCÜ MADDE – Tebaa-i Osmaniye'den bir veya bir kaç kişinin gerek şahıslarına ve gerek umuma müteallik olan kavanin ve nizamata muhalif gördükleri bir maddeden dolayı işin merciine arzuhal verdikleri gibi Meclis-i Umumi'ye dahi müddei sıfatıyla imzalı arzuhal vermeye ve memurinin ef'alinden iştikaya salahiyetleri vardır.

ON BEŞİNCİ MADDE – Emr-i tedris serbesttir. Muayyen olan kanuna tebaiyet şartıyla her Osmanlı umumi ve hususi tadrise mezundur.

ON ALTINCI MADDE – Bi'l-cümle mektepler devletin taht-ı nezaretindedir. Tebaa-i Osmaniye'nin terbiyesi bir siyak-ı ittihat ve intizam üzere olmak için iktiza eden esbaba teşebbüs olunacak ve mil-i muhtelifenin umur-ı itikadiyelerine müteallik olan usul-i talimiyeye halel getirilmeyecektir.

ON YEDİNCİ MADDE – Osmanlıların kâffesi huzur-ı kanunda ve ahval-i diniye ve mezhebiden maada memleketin hukuk ve vezâifinde mütesavidir.

ON SEKİZİNCİ MADDE – Tebaa-i Osmaniye'nin hıdemat-ı devlette istihdam olunmak için devletin lisan-ı resmîsi olan Türkçeyi bilmeleri şarttır.

⁸ Bu maddede; 5 Şaban 1327 tarihli ve 130 sayılı Kanunla değişiklik yapılmıştır.

⁹ Bu maddede; 5 Şaban 1327 tarihli ve 130 sayılı Kanunla değişiklik yapılmıştır.

﴿ ٦ ﴾

اون طقورنجی ماده دولت مأموریتندہ عموم تبعہ اہلیت وقابلیتربنہ کورہ
مناسب اولان مأموریتلرہ قبول اولنورلر
بکرمنجی ماده تکالیف مقررہ نظامات مخصوصہ سنہ توفیقاً کافہ تبعہ بیندہ
هرکس قدرنی نسبتبجہ طرح وتوزیع قلدور
بکرمی برنجی ماده هرکس اصولاً متصرف اولدیفی مال وملکدن امیندرمنافع
عمومہ ایچون لزومی ثابت اولدقجه وقانونی موجبجه دکر بهامی پشین برادیکه
کیسه نک تصرفندہ اولان ملک الله من
بکرمی ایکنجی ماده ممالک عثمانیہ ده هرکس مسکن ومنزلی تعرضدن مصوندر
قانونک تعیین ایلدیکی احوال دن ماعدار سیله حکومت طرفدن اخیراً هیچ کیسه نک
مسکن ومنزله کیر بله من
بکرمی اوچنجی ماده یاپله حق اصول محاکمه قانونی حکمنجه هیچ کیسه قانوناً
منسوب اولدیفی محکمدن بشقه بر محکمه به کتمکه اجبار اولنه من
بکرمی دردنجی ماده مصادرہ وانقاریه وجرمه ممنوعدر فقط محاربه اثاسندہ
اصولاً تعیین اولنه حق تکالیف واحوال بوندن مستشار
بکرمی بشنجی ماده بر قانونه مستند اولدقجه ویرکو ورسومات نامبله ونام آخرله
هیچ کیسه دن بر اقعہ الله من
بکرمی التنجی ماده اشکنجه وسائر هر نوع اذیت قطعاً وکلیاً ممنوعدر

﴿ وکلای دولت ﴾

بکرمی یدنجی ماده مسند صدارت ومشیخت اسلامیه طرف پادشاهیدن امنیت
بیوریلان ذاتلرہ احاله بیورلدیفی مثللو سائر وکلانک مأموریتلری دخی بار اده
شاهانه اجرا اولنور
بکرمی سکزنجی ماده مجلس وکلا صدر اعظمک ریاستی تختندہ اوله رق عقد
اولنوب داخلی وخارجی امور مهمه نک مرجعیدر مذاکراتندہ محتاج استیذان
اولانلرک قرارلری اراده سنیه ابله اجرا اولنور
بکرمی طقورنجی ماده وکلادن هر بری دائرہ سنه طاند اولان اموردن اجراسی
مأذونیتی تختندہ برلنلری اصوله توفیقاً اجرا واجراسی ومأذونیتی تختندہ اولیانلری
(صدر اعظمه)

ON DOKUZUNCU MADDE – Devlet memuriyetinde umum tebaa ehliyet ve kabiliyetlerine göre münasip olan memuriyetlere kabul olunurlar.

YİRMİNCİ MADDE – Tekâlif-i mukarrere nizamât-ı mahsusasına tevfikân kâffe-i tebaa beyninde herkesin kudreti nispetince tarh ve tevzi kılınır.

YİRMİ BİRİNCİ MADDE – Herkes usulen mutasarrıf olduğu mal ve mülkten emindir. Menafî-i umumiye için lüzumu sabit olmadıkça ve kanunu mucibince değer bahası peşin verilmedikçe kimsenin tasarrufunda olan mülk alınamaz.

YİRMİ İKİNCİ MADDE – Memalik-i Osmaniye’de herkesin mesken ve menzili taarruzdan masundur. Kanunun tayin eylediği ahvalden maada bir sebeple hükümet tarafından cebren hiç kimsenin mesken ve menziline girilemez.

YİRMİ ÜÇÜNCÜ MADDE – Yapılacak Usul-i Muhakeme Kanunu hükmünce hiç kimse kanunen mensub olduğu mahkemeden başka bir mahkemeye gitmeye icbar olunamaz.

YİRMİ DÖRDÜNCÜ MADDE – Müsadere ve angarya ve cerime memnudur. Fakat muharebe esnasında usulen tayin olunacak tekâlif ve ahval bundan müstesnadır.

YİRMİ BEŞİNCİ MADDE – Bir kanuna müstenid olmadıkça vergi ve rüsumat namı ile ve nam-ı aharla hiç kimseden bir akçe alınamaz.

YİRMİ ALTINCI MADDE – İşkençe ve sair her nev’ eziyet katiyen ve külliyyen memnudur.

Vükela-yı Devlet

YİRMİ YEDİNCİ MADDE – Mesned-i sadaret ve meşihat-ı İslamiye taraf-ı Padişahi’den emniyet buyurulan zatlara ihale buyurulduğu misillü sair vükelanın memuriyetleri dahi bâ-irade-i şahane icra olunur.¹⁰

YİRMİ SEKİZİNCİ MADDE – Meclis-i Vükela, Sadrazamın riyaseti tahtında olarak akdolunup dâhili ve haricî umur-ı mühimmenin merciidir. Müzakeratında muhtac-ı istizan olanların kararları irade-i seniyye ile icra olunur.¹¹

YİRMİ DOKUZUNCU MADDE – Vükeladan her biri dairesine ait olan umurdan icrası mezuniyeti tahtında bulunanları usulüne tevfikân icra ve icrası ve mezuniyeti tahtında olmayanları Sadrazama

¹⁰ Bu maddede; 5 Şaban 1327 tarihli ve 130 sayılı Kanunla değişiklik yapılmıştır.

¹¹ Bu maddede; 5 Şaban 1327 tarihli ve 130 sayılı Kanunla değişiklik yapılmıştır.

۷

صدر اعظمه عرض ایدر صدر اعظم دخی او مقوله، واددن مذاکره به محتاج
اولیانلرک مقتضای اجرا ویا خود طرف حضرت پادشاهیدن استبدان ایدرک
و محتاج مذاکره بولسانلری مجلس و کلانک مذاکره سنه عرض ایلدیرک متعلق
بیوربله جق اراده سنیه موجب مقتضای ایضا ایلر بو مصالحک انواع ودرجاتی
نظام مخصوص ایله تعیین اولته جقدر
اوتوز بیجی ماده و کلای دولت مأموریتلرینه متعلق احوال و اجرائندن مسؤلدر
اوتوز بیجی ماده مبعوثان اعضا سندن بری ویا خود بر قاجی هیئت مبعوثانک
داخل دائره و وظیفه سی اولان احوال دن طولانی و کلای دولت دن بذات حقیقه
مسئولیتی موجب شکایت بیان ایتدیکی حالده اول هیئت مبعوثانک نظام داخلی
موجبجه بومثلو موادک هیئته حواله سی لازم کلوب کلبه چکنی مذاکره به مأمور
اولان شعبه ده تدقیق اولتی اوزره شکایتی مشر هیئت مبعوثان رئیسنه و بر یله جک
تقرر رئیس طرفندن نهایت اوج کون طرفنده اوشعبه به کوندریلور و بوشعبه
طرفندن تحقیقات لازمه اجرا اوشکاو لنان ذات طرفندن ایضا حات کافیه استحصال
اولندقدن صکره شکایتک شایان مذاکره اولدیغنه دائر اکثریتله ترتیب اولته جق
قرار نامه هیئت مبعوثانده قرائت اولته رق وادی الاقتضا شکایت اولنان ذات
دعوتله بالذات و بالواسطه ویره جکی ایضاحات استماع قنهرق اعضای موجوده نیک
ثلثان اکثریت مطلقه سیله قبول اولور اینه محاکمه طلبینی مشر منبسطه سی مقام
صدرا به تقدیم ایله لدی العرض متعلق اوله جق اراده سنیه اوزرینه کیفیت دیوان
عالی به حواله اولور
اوتوز ایکنجی ماده وکلادن اتهام اولنانلرک اصول محاکم لری قانون مخصوص
ایله تعیین ایلدیر جقدر
اوتوز ایشجی ماده مأموریتلرندن خارج و صرف ذاتلرینه عائد هر نوع دعا ویده
وکلانک سائر افراد عثمانیه دن اصلا فرقی بوقدر بومثلو خصو صاتک محاکمه سی
عائد اولدیغی محاکمه عمومیه ده اجرا اولور
اوتوز درنجی ماده دیوان عالی نیک دائره اتهمی طرفندن منته اولدیغنه قرار
ویریلان وکلایر نه ذمت ایدنجه به قدر وکلادن ساقط اولور
اوتوز بشجی ماده وکلا ایله هیئت مبعوثان ارا سنده اختلاف اولنان ماده لردن
برینک قبولنده وکلا طرفندن اصرار اولوبده مبعوثان جانبندن اکثریت آرا ایله

Sadrazama arz eder. Sadrazam dahi o makule mevaddan müzakereye muhtaç olmayanların muktezasını icra veyahut taraf-ı Hazret-i Padişahi'den istizan ederek ve muhtac-ı müzakere bulunanları Meclis-i Vükela'nın müzakeresine arz eyleyerek müteallik buyurulacak irade-i seniyye mucibince iktizasını ifa eyleyir. Bu mesalihin enva' ve derecatı nizam-ı mahsus ile tayin olunacaktır.¹²

OTUZUNCU MADDE – Vükela-yı devlet, memuriyetlerine müteallik ahval ve icraattan mesuldür.¹³

OTUZ BİRİNCİ MADDE – Mebusan azasından biri veyahut birkaçı Heyet-i Mebusan'ın dâhil-i daire-i vazifesi olan ahvalden dolayı vükela-yı devletten bir zat hakkında mesuliyeti mucib şikâyet beyan ettiği hâlde evvela Heyet-i Mebusan'ın nizam-ı dâhilîsi mucibince ve misillü mevaddın heyete havalesi lazım gelip gelmeyeceğini müzakereye memur olan şubede tedkik olunmak üzere şikâyeti müş'ir Heyet-i Mebusan reisine verilecek takrir reis tarafından nihayet üç gün zarfında o şubeye gönderilir ve bu şube tarafından tahkikat-ı lazıme icra ve istikâ olunan zat tarafından izahat-ı kafiye istihsal olunduktan sonra şikâyetin şayan-ı müzakere olduğuna dair ekseriyetle terkib olunacak kararname Heyet-i Mebusan'da kıraat olunarak ve lede'l-iktiza şikâyet olunan zat davetle bizzat veya bi'l-vasıta vereceği izahat istima kılınarak aza-yı mevcudenin sülûsan ekseriyet-i mutlakasıyla kabul olunur ise muhakeme talebini müş'ir mazbatası makam-ı sadarete takdim ile lede'l-arz müteallik olacak irade-i seniyye üzerine keyfiyet Divan-ı Âli'ye havale olunur.

OTUZ İKİNCİ MADDE – Vükeladan itham olunanların usul-i muhakemeleri kanun-ı mahsus ile tayin edilecektir.

OTUZ ÜÇÜNCÜ MADDE – Memuriyetlerinden hariç ve sırf zatlarına ait her nev' deavide vükelanın sair efrad-ı Osmaniy'e'den asla farkı yoktur. Bu misillü hususatın muhakemesi ait olduğu mehakim-i umumiyyede icra olunur.

OTUZ DÖRDÜNCÜ MADDE – Divan-ı Âli'nin, daire-i ithamı tarafından müttehem olduğu na karar verilen vükela tebrîe-i zimmet edinceye kadar vekâletten sakıt olur.

OTUZ BEŞİNCİ MADDE – Vükela ile Heyet-i Mebusan arasında ihtilaf olunan maddelerden birinin kabulünde vükela tarafından ısrar olunup da mebusan canibinden ekseriyet-i ârâ ile

¹² Bu maddede; 5 Şaban 1327 tarihli ve 130 sayılı Kanunla değişiklik yapılmıştır.

¹³ Bu maddede; 5 Şaban 1327 tarihli ve 130 sayılı Kanunla değişiklik yapılmıştır.

﴿ ۸ ﴾

وتفصیلاً اسباب موجهه بیانیه قطعیاً و مکرراً رد اید لد بقی حالده وکلانک
تبدیلی و یاخود بجدداً مدت قانونیه سنده انتخاب اولتی اوزره هیئت مبعوثانک
فسخی منحصراً بدقندار حضرت پادشا هیده در
اوتوز نتیجی ماده مجلس عمومی منعقد اولدیغی زمانلرده مجلس برخطاطره دن
ویاخود امنیت عمومی خلدن و فایده اینچون بر ضرورت مبرمه ظهور ایندیگی
ویوبایده وضعنه لزوم کورینه جک قانونک مذاکره سیچون مجلسک جلب وجعهنه
وقت مساعد اولدیغی حالده قانون اساسی احکامنه معارف اولماق اوزره هیئت
وکلای طرفندن و بریلان قرارل هیئت مبعوثانک اجتماعیه و بریله جک قراره قدر
باراده سنیه موقتاً قانون حکم وقوتنده در
اوتوز نتیجی ماده وکلادن هریری هر نه زمان مراد ایدر ایسه هیئتک ایکیسنده
دخی بولتی و یاخود معینده کی رؤسای مأموریندن برینی طرفندن وکاله بولند بر مق
و ایراد نطقده اعضایه تقدم ایتمک حقنی حائزدر
اوتوز سکزیجی ماده استبضاح ماده اینچون وکلادن برینک حضورینه مجلس
مبعوثانده اکثریتله قرار و بریله رک دعوت اولدقده یا بالذات بولنه رق و یاخود
معینده کی رؤسای مأموریندن برینی کوندره رک ایراد اولنه جق سؤالره جواب
و بره جک و یاخود لزوم کورر ایسه مسؤلیتی اوزرینه العرق جوابی تأخیر ایتمک
صلاحیتی حائز اوله جقدر

﴿ مأمورین ﴾

اوتوز طقوز نتیجی ماده بالجمله مأمورین نظامتعیین اولنه جق شرائط اوزره اهل
و مستحق اولدقلمی مأمورینلره انتخاب اولنه جقدر و بوجهله انتخاب اولنان مأمور
قانوناً موجب عزل حرکتی تحقق ایندیگه و یا کندوسی استعفاً ایندیگه و یاخود
دولتجه بر سبب ضروری کورلمدیگه عزل و تبدیل اولنه مز و حسن حرکت واستقامت
اصحابیندن اولانلر و دولتجه بر سبب ضروری به مبنی انفصال ایدنلر نظام
مخصوصنده تعیین اولنه جنی و جهله ترقیانه و تقاعد و معزولیت معاشریه نائل
اوله جقدر در
فرقیجی ماده هر مأمورینک وظائفی نظام مخصوص ایله تعیین اولنه جقدن هر
مأمور کندو وظیفه سی دائره سنده مسؤلد
(قرق برنجی ماده)

ve tafsilen esbab-ı mucibe beyanıyla katiyyen ve mükerreren reddedildiği hâlde vükelanın tebdili veyahut müceddeden müddet-i kanuniyesinde intihab olunmak üzere Heyet-i Mebusan'ın feshi münhasıran yed-i iktidar-ı Hazret-i Padişahi'dedir.¹⁴

OTUZ ALTINCI MADDE – Meclis-i Umumi münakid olmadığı zamanlarda devleti bir muhataradan veyahut emniyet-i umumiyeyi halelden vikaye için bir zaruret-i mübreme zuhur ettiği ve bu babda vaz'ına lüzum görünecek kanunun müzakeresi için Meclisin celb ve cem'ine vakit müsait olmadığı hâlde Kanun-ı Esasi ahkâmına mugayir olmamak üzere Heyet-i Vükela tarafından verilen kararlar Heyet-i Mebusan'ın ictimaiyla verilecek karara kadar bâ-irade-i seniyye muvakkaten kanun hüküm ve kuvvetindedir.¹⁵

OTUZ YEDİNCİ MADDE – Vükeladan her biri her ne zaman murad eder ise heyetlerin ikisinde dahi bulunmak veyahut maiyetindeki rüesa-yı memurinden birini tarafından vekâleten bulundurmak ve irad-ı nutukta azaya takaddüm etmek hakkını haizdir.

OTUZ SEKİZİNCİ MADDE – İstizah-ı madde için vükeladan birinin huzuruna Meclis-i Mebusan'da ekseriyetle karar verilerek davet olunmakta ya bizzat bulunarak veyahut maiyetindeki rüesa-yı memurinden birini göndererek irad olunacak suallere cevap verecek veyahut lüzum görür ise mesuliyetini üzerine alarak cevabını tehir etmek salahiyetini haiz olacaktır.¹⁶

Memurin

OTUZ DOKUZUNCU MADDE – Bi'l-cümle memurin nizamen tayin olunacak şerait üzere ehil ve müstahak oldukları memuriyetlere intihab olunacaktır ve bu vechle intihab olunan memurlar kanunen mucib-i azil hareketi tahakkuk etmedikçe veya kendisi istifa eylemedikçe veyahut devletçe bir sebep-i zaruri görülmedikçe azil ve tebdil olunamaz ve hüsn-i hareket ve istikamet ashabından olanlar ve devletçe bir sebep-i zaruriye mebni infisal edenler nizam-ı mahsusunda tayin olunacağı vechle terakkiyata ve tekaüd ve mazuliyet maaşlarına nail olacaklardır.

KIRKINCI MADDE – Her memuriyetin vezaifi nizam-ı mahsus ile tayin olunacağından her memur kendi vazifesi dairesinde mesuldür.

Kırk birinci madde

¹⁴ Bu maddede; 5 Şaban 1327 tarihli ve 130 sayılı, 2 Receb 1332 tarihli ve 318 sayılı ve 4 Cemaziyelevvel 1334 tarihli ve 308 sayılı Kanunlarla değişiklik yapılmıştır.

¹⁵ Bu maddede; 5 Şaban 1327 tarihli ve 130 sayılı Kanunla değişiklik yapılmıştır.

¹⁶ Bu maddede; 5 Şaban 1327 tarihli ve 130 sayılı Kanunla değişiklik yapılmıştır.

﴿ ۹ ﴾

قرق برنجی ماده مأهورك آمرینه حرمت ورعایتی لازمہدن ایسه ده اطاعتی قانونک تعیین ابتدیی داترہ به مخصوصدر خلاف قانون اولان امورده آمرہ اطاعت مسؤلیندن فوریتقه مدار اوله من

﴿ مجلس عمومی ﴾

قرق ایکنجی ماده مجلس عمومی هیئت اعیان و هیئت مبعوثان نامرله بشقه بشقه ایکی هیئتی محتویدر قرق اوچجی ماده مجلس عمومینک ایکی هیئتی هر سنه تشرین ثانی ایتداسنده تجمم ایدر وبالاراده سنه آچیلور و مارت ایتداسنده نه باراراده سنه قپانور بو هیئتلردن بری دیگرینک تجتمع بولتدیغی زمانده منعقد اوله من قرق دردنجی ماده ذات حضرت پادشاهی دولتجه کورینه جک لزوم اوزرینه مجلس عمومی وقتندن اول دخی آچار ومدت معینه اجتماعنده تقیص و یاتمد ایدر قرق بشنجی ماده مجلس عمومینک یوم کشاندنه ذات حضرت پادشاهی و یاخود طرفلردن بالوکاله صدراعظم حاضر اولدیغی و وکلای دولته ایکی هیئک اعضای موجوده سی برلکده بولندقلری حالده رسم کشاداجرا اولوب سنه جاربه نظر فنده دولتک احوال داخلیه و مناسبات خارجیه سنه و سنه آیتده اتحادینه لزوم کورینه جک تدابیر و نشبانه داتر برنطق همابون قرائت اولنور قرق التنجی ماده مجلس عمومی اعضالغنه انتخاب و یانصب اولسان ذوات مجلسک یوم کشاندنه صدر اعظم حضورنده و اوکون حاضر بولتیمان اولور ایسه منسوب اولدیغی هیئت تجتمع اولدیغی حالده رئیسلی حضورنده ذات حضرت پادشاهی به و وطنه صداقت و قانون اسمای احکامنه و عهده سنه تودیع اولسان و وظیفه به رعایتله خلافتدن بجانب ایلیه جکنه تحلیف ایدیلور قرق یدنجی ماده مجلس عمومی اعضاسی رأی و مطالعه پاننده مختار اوله رق بولن دن هیچ بری برکونه وعد و وعید و تعلیقات قیدی التده بولنه من و کورک و بردیکی رأبلرک و کورک مجلسک مذاکراتی ائسانده بیان ابتدیی مطالعه لردن طولای بروجه له اتمام اولنه من مکرکه مجلسک نظامنامه داخلیسی خلافتده حرکت ایتش اوله بوتقدرجه نظامنامه مذکور حکمنجه معامله کورر

KIRK BİRİNCİ MADDE – Memurun amirine hürmet ve riayeti lazımeden ise de itaati kanunun tayin ettiği daireye mahsustur. Hilaf-ı kanun olan umurda amire itaat mesuliyetten kurtulmaya medar olamaz.

Meclis-i Umumi

KIRK İKİNCİ MADDE – Meclis-i Umumi, Heyet-i Ayan ve Heyet-i Mebusan namlarıyla başka başka iki heyeti muhtevidir.

KIRK ÜÇÜNCÜ MADDE – Meclis-i Umumi'nin iki heyeti beher sene teşrinisani ibtidasında tecemmu eder ve bâ-irade-i seniyye açılır ve mart ibtidasında yine bâ-irade-i seniyye kapanır. Bu heyetlerden biri diğerinin müctemi' bulunmadığı zamanda münakid olamaz.¹⁷

KIRK DÖRDÜNCÜ MADDE – Zat-ı Hazret-i Padişahi devletçe görünecek lüzum üzerine Meclis-i Umumi'yi vaktinden evvel dahi açar ve müddet-i muayyene-i ictimainda tenkis veya temdid eder.¹⁸

KIRK BEŞİNCİ MADDE – Meclis-i Umumi'nin yevm-i küşadında zat-ı Hazret-i Padişahi ve yahut taraflarından bi'l-vekâle Sadrazam hazır olduğu ve vükela-yı devletle iki heyetin aza-yı mevcudesi birlikte buldukları hâlde resm-i küşad icra olunup sene-i cariye zarfında devletin ahval-i dâhiliye ve münasebat-ı hariciyesine ve sene-i atiyede ittihazına lüzum görünecek tedabir ve teşebbüsata dair bir nutk-ı hümayun kıraat olunur.

KIRK ALTINCI MADDE – Meclis-i Umumi azalığına intihab veya nasbolunan zevat Meclisin yevm-i küşadında Sadrazam huzurunda ve o gün hazır bulunmayan olur ise mensub olduğu heyet müctemi' olduğu hâlde reisleri huzurunda zat-ı Hazret-i Padişahi'ye ve vatanına sadakat ve Kanun-ı Esasi ahkâmına ve uhdesine tevdi' olunan vazifeye riayetle hilafından mücanebet eyleyeceğine tahlif edilir.

KIRK YEDİNCİ MADDE – Meclis-i Umumi azası rey ve mütalaa beyanında muhtar olarak bunlardan hiçbiri bir gûnâ vaad ve vaid ve talimat kaydı altında bulunamaz ve gerek verdiği reylerin ve gerek Meclis'in müzakeratı esnasında beyan ettiği mütalaalardan dolayı bir vehle itham olunamaz. Meğer ki Meclis'in nizamname-i dâhilîsi hilafında hareket etmiş ola. Bu takdirce nizamname-i mezkûr hükmünce muamele görür.

¹⁷ Bu maddede; 5 Şaban 1327 tarihli ve 130 sayılı, 2 Receb 1332 tarihli ve 318 sayılı ve 26 Rebiülevvel 1333 tarihli ve 80 sayılı Kanunlarla değişiklik yapılmıştır.

¹⁸ Bu maddede; 5 Şaban 1327 tarihli ve 130 sayılı Kanunla değişiklik yapılmıştır.

❖ ۱۰ ❖

فرق سكرتيجى ماده مجلس عومى اعضاسندن برىك خيانت وقانون اساسى بى
نقض والغايه تصدى وار تكاب تميلرندن بريله مهم اولديغنه منسوب اولديغى هيئت
اعضاي موجوده سنك ثلثان اكثرىت مطلقه سيله قرار و يريلور ويا خود قانوناً
حبس ونقيى موجب بر جزا ايله محكوم اولور ايسه اعضالىق صفتى زائل اولور
وبوافعالك محاكمه سيله مجازاتى عائد اولديغى تحكيمه طرفندن رؤيت وحكم اولتور
فرق طقوزنجى ماده مجلس عومى اعضاسندن هر برى رايى بالذات اعطا ايدر
وهر برىك مذاكره ده بولان بر ماده نك رد و قبولنه دائر راي و يرمكنن اجتنابه
حق واردر

اللى بى ماده بر كيمسه ذكر اولنان ايكي هيئت ك ايكيسنه برن اعضا اوله من
اللى بى ماده مجلس عومى هيئتلر نك ايكيسنده دى مرتب اولان اعضالىق
نصفندن بر زياده حاضر بولمديغيه مذاكره به مبادرت اولنه من وكافه مذاكرات
ثلثان اكثر بيله مشروط اوليان خصوصاً حاضره بولنان اعضالىق اكثرىت
مطلقه سيله قرار كير اولور و تساوى آرا وقوعنده رؤسك رايى ايكي عد ايدلور
اللى ايكينجى ماده بر كيمسه شخصه متعلق دعواسندن طولابى مجلس عومى نك
ايكي هيئندن برينه عرض حال و بردىكى حالده اكر اولاً عائد اولديغى مأمور بى
دولته ويا خود او مأمورلك تابع بولمديغى مرجعه مراجعت ايتدىكى تين ايدر
ايسه عرض حالى رد اولور

اللى اوچنجى ماده مجدداً قانون تنظيمى ويا قوانين موجوده دن برىك تعديل
تكلىبى هيئت وكلايه عائد اولديغى كبرى هيئت اعيان و هيئت مبعوثانك دى كنده
وظيفة معينلرى دائره سنده بولنان مواد ايجون قانون تنظيمى ويا خود قوانين
موجوده دن برىك تعديلنى استمدابه صلاحيتلى اولفله اولجه مقام صدارت
واسطه سيله طرف شاهانه دن استبدان اولنه رقى اراده سنه متعلق بيوريلور ايسه
عائد اولديغى دائره لدن و يرله حك ابضاحات وتفصيلات اوزرينه لايحه لر نك
تنظيمى شوراي دولته حواله اولور

اللى دردنجى ماده شوراي دولته بالذاكره نظام اولنه حق قوانين لايحه لرى
هيئت مبعوثانده بعده هيئت اعيانده تدقيق و قبول اولمديغى صكره اجراى احكامنه
اراده سنه حضرت پادشاهى متعلق بيوريلور ايسه دستور العمل اولور واشبو
(هيئتلر ك)

KIRK SEKİZİNCİ MADDE – Meclis-i Umumi azasından birinin hıyanet ve Kanun-i Esasi’yi nakz ve ilgaya tasaddi ve irtikâb töhmetlerinden biriyle müttehem olduğuna mensub olduğu heyet aza-yı mevcudesinin sülûsan ekseriyet-i mutlakasıyla karar verilir. Veyahut kanunen hapis ve nefyi mucib bir ceza ile mahkûm olur ise azalık sıfatı zail olur ve bu e’alin muhakemesiyle mücazâtı ait olduğu mahkeme tarafından rüyet ve hükmolunur.

KIRK DOKUZUNCU MADDE – Meclis-i Umumi azasından her biri reyini bizzat i’ta eder ve her birinin müzakerede bulunan bir maddenin red ve kabulüne dair rey vermekten ictinaba hakkı vardır.

ELLİNCİ MADDE – Bir kimse zikrolunan iki heyetin ikisine birden aza olamaz.

ELLİ BİRİNCİ MADDE – Meclis-i Umumi heyetlerinin ikisinde dahi müretteb olan azanın nisfindan bir ziyade hazır bulunmadıkça müzakereye mübaderet olunamaz ve kâffe-i müzakerat sülûsan ekseriyetiyle meşrut olmayan hususatta hazır bulunan azanın ekseriyet-i mutlakasıyla karargir olur ve tesavi-i ârâ vukuunda reisin rey-i iki addedilir.

ELLİ İKİNCİ MADDE – Bir kimse şahsına müteallik davasından dolayı Meclis-i Umumi’nin iki heyetinden birine arzuhal verdiği hâlde eğer evvela ait olduğu memurin-i devlete veyahut o memurların tabi buldukları mercie müracaat etmediği tebeyyün eder ise arzuhali reddolunur.

ELLİ ÜÇÜNCÜ MADDE – Müceddeden kanun tanzimi veya kavanin-i mevcudeden birinin tadili teklifi, Heyet-i Vükela’ya ait olduğu gibi Heyet-i Ayan ve Heyet-i Mebusan’ın dahi kendi vazife-i muayyeneleri dairesinde bulunan mevad için kanun tanzimini veyahut kavanin-i mevcudeden birinin tadilini istid’aya salahiyetleri olmakla evvelce makam-ı sadaret vasıtasıyla taraf-ı şahaneden istizan olunarak irade-i seniyye müteallik buyrulur ise ait olduğu dairelerden verilecek izahat ve tafsilat üzerine layihalarının tanzimi Şûrâ-yı Devlet’e havale olunur.¹⁹

ELLİ DÖRDÜNCÜ MADDE – Şûrâ-yı Devlet’te bi’l-müzakere tanzim olunacak kavanin la-yihaları Heyet-i Mebusan’da ba’dehu Heyet-i Ayan’da tedkik ve kabul olunduktan sonra icra-yı ahkâmına irade-i seniyye Hazret-i Padişahi müteallik buyrulur ise düsturü’l-amel olur ve işbu heyetlerin

¹⁹ Bu maddede; 5 Şaban 1327 tarihli ve 130 sayılı Kanunla değişiklik yapılmıştır.

﴿ ۱۱ ﴾

ھیتلرک برئدہ قطعاً رد اولنسان قانون لایحہ سی اوسنہ نک مدت اجتماع بے سندہ تکرار
موقع مذا کرہ بہ فونیلہ من

اللی بشنجی مادہ بر قانون لایحہ سی اولاہیت مبعوثاندہ بدمہ ھیت اعیانہ
بند او قونوب و ہر بندینہ رأی و برلوب اکثریت آرا الہ قرار و برلدیکہ
و بعدالقرار ھیت بجموعہ سی ایچون دخی تکرار اکثریتلہ قرار حاصل اولدیغہ
قبول اولنمش اولمز

اللی التنجی مادہ بوھیتلر وکلادن ویا انلرک کوندرہ جکی وکیلاردن ویا کندی
اعضالردن اولمان ویا خود رسماً دعوت اولنمش مأموریندن بولنمان ہیچ کیسہ بی
کرک اصالیہ و کرک برجماعت طرفندن وکالیہ بر مادہ افادہ سیچون کلش اولدیغی
حالیہ اصلاً قبول ایدمز و افادہ لرینی استماع ایلیمہ من

اللی یدنجی مادہ ھیتلرک مذا کرانی لسان ترکی اوزرہ جریان ایدر و مذا کرہ
اولنہ جق لایحہ لری صورتلری طبع الہ بومذا کرہ دن اول اعضا بہ توزیع اولنور
اللی سکنجی مادہ ھیتلر دہ و بریلہ جک رأبلر یاتعین اسامی ویا خود اشارات
مخصوصہ ویا خود رأی خفی الہ او اور رأی خفی اصولک اجرایی اعضای
موجودہ نک اکثریت آراسیلہ قرار و برلکہ متوقفدر
اللی طقوزنجی مادہ هر ھیتک انضباط داخلینسی منحصر اکندی رئیس اجرا ایدر

﴿ ھیت اعیان ﴾

التمشنجی مادہ ھیت اعیانک رئیس و اعضایی نہایت مقداری ھیت مبعوثان
اعضاسنک ثلثی مقدارینی تجاوز ایتمک اوزرہ طوغریدن طوغری بہ طرف حضرت
پادشاھیدن نصب اولنور

التمش برنجی مادہ ھیت اعیانہ اعضا تعیین اولنہ بیلک ایچون آثار و افعالی
عمومک وثوق و اعتمادینہ شایان و امور دولندہ خدمات ممدوحہ سی مسبوق
و متعارف ذواتدن اولق و فرق یاشندن اشاعی بولنماق لازمدر

التمش ایکنجی مادہ ھیت اعیان اعضائی قید حیات الہ در بومأمورینلرہ و کلالق
و والیالک وارد مر مشیر لکی و قاضی سکرلک و ایلیچیلک و بطریق و خاخام باشیق
مأموریندہ بولنمش اولان معزولیندن بری و بجزی فریقساندن وصفات لازمہ بی

heyetlerin birinde katıyyen reddolunan kanun layihası o senenin müddet-i ictimaiyesinde tekrar mevki-i müzakereye konulamaz.²⁰

ELLİ BEŞİNCİ MADDE – Bir kanun layihası evvela Heyet-i Mebusan'da ba'dehu Heyet-i Ayan'da bend bend okunup ve her bendine rey verilip ekseriyet-i ârâ ile karar verilmedikçe ve ba'de'l-karar heyet-i mecmuası için dahi be-tekrar ekseriyetle karar hasil olmadıkça kabul olunmuş olmaz.

ELLİ ALTINCI MADDE – Bu heyetler vükeladan veya onların göndereceği vekillerden veya kendi azalarından olmayan veyahut resmen davet olunmuş memurinden bulunmayan hiç kimseyi gerek asaleten ve gerek bir cemaat tarafından vekâleten bir madde ifadesi için gelmiş olduğu hâlde asla kabul edemez ve ifadelerini istima' eyleyemez.

ELLİ YEDİNCİ MADDE – Heyetlerin müzakeratı lisan-ı Türki üzere cereyan eder ve müzakerelere olunacak layihaların suretleri tab ile yevm-i müzakereden evvel azaya tevzi olunur.

ELLİ SEKİZİNCİ MADDE – Heyetlerde verilecek reyler ya tayin-i esami veyahut işaret-i mahsus veyahut rey-i hafi ile olur. Rey-i hafi usulünün icrası aza-yı mevcudenin ekseriyet-i ârâsıyla karar verilmeye mütevakıftır.

ELLİ DOKUZUNCU MADDE – Her heyetin inzibat-ı dâhilisini münhasıran kendi reisi icra eder.

Heyet-i Ayan

ALTMİŞİNCİ MADDE – Heyet-i Ayan'ın reis ve azası nihayet miktarı Heyet-i Mebusan azasının sülüsü miktarını tecavüz etmemek üzere doğrudan doğruya taraf-ı Hazret-i Padişahi'den nasbolunur.

ALTMİŞ BİRİNCİ MADDE – Heyet-i Ayan'a aza tayin olunabilmek için asar ve ef'ali umurun vüsus ve itimadına şayan ve umur-ı devlette hıdmat-ı memduhesi mesbuk ve mütearif zevattan olmak ve kırk yaşından aşağı bulunmamak lazımdır.

ALTMİŞ İKİNCİ MADDE – Heyet-i Ayan azalığı kayd-ı hayat iledir. Bu memuriyetlere vükelalık ve valilik ve ordu müşirliği ve kazazkerlik ve elçilik ve patriklik ve hahambaşılık memuriyetinde bulunmuş olan mazulinden ve berrî ve bahrî ferikandan ve sıfat-ı lazımevi

²⁰ Bu maddede; 5 Şaban 1327 tarihli ve 130 sayılı Kanunla değişiklik yapılmıştır.

❖ ۱۲ ❖

جامع سائر ذواتدن مناسیبری تعیین اولنور کند و طلبلریله دولجه سائر مأموریتیه
تعیین اولناتلر اعضالیق مأموریتندن ساقط اولور
التمش اوخنجی ماده هیئت اعیانک اعضالیق معاشی شهریه اون بیک غروشدیر
بشقه برنام ایله خزینهدن موظف اولان اعضانک معاش و تعینی اکر اون بیک
غروشدن دون ایسه اول مقداره ابلاغ اولنور و اکر اون بیک غروش و زیاده ایسه
ابقا اولنور

التمش دردیجی ماده هیئت اعیان هیئت مبعوثاندرن و بریلان قوانین و وازنه
لایحه لرینی تدقیق ایله اکر بونلرده اساساً امور دینه به و ذات حضرت پادشاهینک
حقوق سینه سنه و حریت و قانون اساسی احکامنه و دولتک تمامیت ملکیه سنی
و مملکتک امنیت داخلیه سنه و وطنک اسباب مدافعه و محافظه سنه و آداب عمومیه به
خلل و برر برشی کورر ایسه مطالعه سنک علاوه سیله یاقط مبارد یا خود تعدیل
و تصحیح اولنق اوزره هیئت مبعوثانه اعاده ایدر و قبول ایتدیگی لایحه لری تصدیق
ایله مقام صدارته عرض ایلر و هیئته تقدیم اولنان عرض حاللاری بالتدقیق لزوم کورر
ایسه علاوه مطالعه ایله برابر مقام صدارته تقدیم ایدر

❖ هیئت مبعوثان ❖

التمش بشنجی ماده هیئت مبعوثانک مقدار اعضاسی تبعه عثمانیدن هر الی بیک
نفوس ذکورده برنقر اولق اعتباریه ترتیب اولنور
التمش التنجی ماده امر انتخاب رأی خفی قاعده سی اوزرینه مؤسسدیر صورت
اجراسی قانون مخصوص ایله تعیین اولنه جقدر
التمش یدنجی ماده هیئت مبعوثان اعضا علیه حکومت مأموریتی بر ذات عهده سنده
اجتماع ایدر منق و کلادن انتخاب اولناتلرک اعضا لئی مجاز درو سائر مأموریتندن
بری مبعوثلغه انتخاب اولنور ایسه قبول ایدر ایتمک بد اختیار نده در فقط قبول
ایتدیگی حالده مأموریتندن انفصال ایدر

التمش سکرنجی ماده هیئت مبعوثان ایچون اعضا لغه انتخابی جاژ اولیانلر شونلدر
اولایته دولت علیه دن اولیان نایب انظام مخصوصی موجبجه موقفاً خدمت اجنیه
امتیازینی جاژ اولان نالنا ترکیه بیلیان رابعاً اوتوز باشنی اکیال ایتیان خامساً حین
(انتخابده)

camii' sair zevattan münasıpları tayin olunur. Kendi talepleriyle devletçe sair memuriyete tayin olunanlar azalık memuriyetinden sakıt olur.

ALTMİŞ ÜÇÜNCÜ MADDE – Heyet-i Ayan'ın azalık maaşı şehriye on bin guruştur. Başka bir nam ile hazineden muvazzaf olan azanın maaş ve tayini eğer on bin guruştan dūn ise ol mik-tara iblağ olunur ve eğer on bin guruş ve ziyade ise ibka olunur.

ALTMİŞ DÖRDÜNCÜ MADDE – Heyet-i Ayan, Heyet-i Mebusan'dan verilen kavanin ve muvazene layihalarını tedkik ile eğer bunlarda esasen umur-ı diniyeye ve zat-ı Hazret-i Padi-şahi'nin hukuk-ı seniyyesine ve hürriyete ve Kanun-ı Esasi ahkâmına ve devletin temamiyet-i mülkiyesini ve memleketin emniyet-i dâhiliyesine ve vatanın esbab-ı müdafaa ve muhafazasına ve adab-ı umumiyeye halel verir bir şey görür ise mütalaasının ilavesiyle ya katiyen red veyahut tadil ve tashih olunmak üzere Heyet-i Mebusan'a iade eder ve kabul ettiği layihaları tasdik ile makam-ı sadarete arz eyler ve heyete takdim olunan arzuhalleri bi't-tedkik lüzum görür ise ila-ve-i mütalaa ile beraber makam-ı sadarete takdim eder.

Heyet-i Mebusan

ALTMİŞ BEŞİNCİ MADDE – Heyet-i Mebusan'ın miktar-ı azası tebaa-i Osmaniye'den her elli bin nüfus-ı zükûrda bir nefer olmak itibarıyla tertib olunur.

ALTMİŞ ALTINCI MADDE – Emr-i intihab rey-i hafı kaidesi üzerine müessestir. Suret-i ic-rası kanun-ı mahsus ile tayin olunacaktır.

ALTMİŞ YEDİNCİ MADDE – Heyet-i Mebusan azalığıyla hükümet memuriyeti bir zat uhde-sinde ictima edemez. Fakat vükeladan intihab olunanların azalığı mücazdır ve sair memurinden biri mebusluğa intihab olunur ise kabul edip etmemek yed-i ihtiyarındadır. Fakat kabul ettiği hâlde memuriyetinden infisal eder.

ALTMİŞ SEKİZİNCİ MADDE – Heyet-i Mebusan için azalığa intihabı caiz olmayanlar şun-lardır: Evvela tebaa-i Devlet-i Aliyye'den olmayan, saniyen nizam-ı mahsusu mucibince muvak-aten hizmet-i ecnebiye imtiyazını haiz olan, salisen Türkçe bilmeyen, rabian otuz yaşını ikmal etmeyen, hamisen hin-i intihabda

﴿ ۱۳ ﴾

انتخابده برکيسدنک خدمتکاراغنده بولنان سادسا افلام ايله محکوم اولوبده اعاده اعتبار ايتماش اولان سابعاً سوء احوال ايله مشتهر اولان نامنا محجورينته حکم لاحق اولوبده فک حجر ايديليان نامعا حقوق منيه دن ساقط اولمش اولان عاشرًا تابعت اجنيه ادعاسنده بولنان کيسه دردر بونلر مبعوث اوله من درت سندن صکره اجرا اولنه جق انتخابده مبعوث اولمق ايچون نريجه او قومق و ممکن مرتبه يازمق دخی شرط اوله جقدر

التمش طقوزنجی ماده مبعوثان انتخاب عومیسی درت سنه ده برکره اجرا اولور و هر مبعوثک مدت مأموریتی درت سنه دن عبارت اولوب فقط تکرار انتخاب اولمق جائزدر

یتمشنجی ماده مبعوثک انتخاب عومیسنه هیئتک مبدأ اجتماعی اولان تشرین نایدن لاقول درت ماه مقدم باشلانلور

یتش رنجی ماده هیئت مبعوثان اعضاسنک هربری کندینی انتخاب ایدن دائره نک ابروجه وکیلی اولوب عوم عثمانلورک وکیلی حکمنده در

یتش ایکنجی ماده منتخبلر انتخاب ایده جکلری مبعوثلری منسوب اولدقلری دائره ولایت اهالیسندن انتخاب ایتکه مجبوردر

یتش اوچنجی ماده باراده سنیه هیئت مبعوثان فسخ ايله طاغیدلدیغی حالده نهایت آتی آیده مجتمع اولمق اوزره عوم مبعوثانک مجدداً انتخابه باشلانیه جقدر

یتش دردنجی ماده هیئت مبعوثان اعضاسندن بری وفات ایدر و یا سباب حجریه مشروعه دن برینه دوچار اولور و یا اوزون مدته مجلسه دوام ایتز

و یا خود استعفا ایدر و یا محکومیت و یا قبول مأموریت جهتیله اعضالقدن ساقط اولور سه برینه نهایت کله جک اجتماعه ییشمک اوزره اصولی وجهله دیگرى تعیین اولور

یتش بشنجی ماده منحل اولان مبعوثلق مقابلینه انتخاب اولنه جق اعضانک مأموریتی کله جک انتخاب عومی زمانه قدردر

یتش تینجی ماده مبعوثلردن هر برینه بهر سنه اجتماع ایچون خزینه دن بکرمی یک غروش و بریله جک و شهریه بشیک فروش معاش اعتباریله مأمورین ملکیه

نظامنه توفیقا عریمت و هودت خراجهای اعطا قلنه جقدر

یتش یدنجی ماده هیئت مبعوثان ریاستنه هیئت طرفندن اکثریتله اوج و ایکنجی و اوچنجی ریاستره اوچر نفرکه جمعاً طقوز ذات انتخاب اولنه رق حضور شاهانه یه

intihabda bir kimsenin hizmetkârlığında bulunan, sadisen iflas ile mahkûm olup da iade-i itibar etmemiş olan, sabian su-i ahval ile müştehir olan, saminen mahcuriyetine hüküm lahik olup da fekk-i hacir edilmeyen, tasian hukuk-ı medeniyeden sakıt olmuş olan, aşiren tabiiyet-i ecnebiye iddiasında bulunan kimselerdir. Bunlar mebus olamaz. Dört seneden sonra icra olunacak intihablarda mebus olmak için Türkçe okumak ve mümkün mertebe yazmak dahi şart olacaktır.

ALTMİŞ DOKUZUNCU MADDE – Mebusan intihab-ı umumisi dört senede bir kere icra olunur ve her mebusun müddet-i memuriyeti dört seneden ibaret olup fakat tekrar intihab olunmak caizdir.²¹

YETMİŞİNCİ MADDE – Mebusların intihab-ı umumisine heyetin mebde-i ictimai olan teşrinisaniden lâakal dört mah mukaddem başlanılır.

YETMİŞ BİRİNCİ MADDE – Heyet-i Mebusan azasının her biri kendini intihab eden dairenin ayrıca vekili olmayıp umum Osmanlıların vekili hükmündedir.

YETMİŞ İKİNCİ MADDE – Müntehibler intihab edecekleri mebusları mensub oldukları daire-i vilayet ahalisinden intihab etmeye mecburdur.²²

YETMİŞ ÜÇÜNCÜ MADDE – Bâ-irade-i seniyye Heyet-i Mebusan fesih ile dağıtıldığı hâlde nihayet altı ayda müctemi' olmak üzere umum mebusanın müceddeden intihabına başlanılacaktır.

YETMİŞ DÖRDÜNCÜ MADDE – Heyet-i Mebusan azasından biri vefat eder veya esbab-ı hacriye-i meşruadan birine dûçar olur veya bir uzun müddette Meclis'e devam etmez veyahut istifa eder veya mahkûmiyet veya kabul-i memuriyet cihetiyle azalıktan sakıt olursa yerine nihayet gelecek ictimaa yetişmek üzere usulü vechle diğeri tayin olunur.

YETMİŞ BEŞİNCİ MADDE – Münhal olan mebusluk makamlarına intihab olunacak azanın memuriyeti gelecek intihab-ı umumi zamanına kadardır.

YETMİŞ ALTINCI MADDE – Mebuslardan her birine beher sene ictimai için hazineden yirmi bin gurus verilecek ve şehriye beş bin gurus maaş itibarıyla memurin-i mülkiye nizamına tevfi kan azimet ve avdet harcırahi i'ta kılınacaktır.²³

YETMİŞ YEDİNCİ MADDE – Heyet-i Mebusan riyasetine heyet tarafından ekseriyetle üç ve ikinci ve üçüncü riyasetlere üçer nefer ki ceman dokuz zat intihab olunarak huzur-ı şahaneye

²¹ Bu maddede; 8 Cemaziyelahir 1336 tarihli ve 102 sayılı Kanunla değişiklik yapılmıştır.

²² Bu maddede; 15 Cemaziyevvel 1334 tarihli ve 370 sayılı Kanunla değişiklik yapılmıştır.

²³ Bu maddede; 5 Şaban 1327 tarihli ve 130 sayılı ve 4 Cemaziyevvel 1334 tarihli ve 307 sayılı Kanunlarla değişiklik yapılmıştır.

❖ ۱۴ ❖

عرض الیه بونلردن بریبی ریاسته وایکیسی رئیس وکالتربنه باراده' سینه ترجیح
و مأموریتلری اجرا قلاور
یش سکرینجی ماده هیئت معونانک مذاکرانی تلبیدر فقط بر ماده مهمه دن
طولابی مذاکرانی خفی طولقی وکلایانیدن ویاخود هیئت معونانک اعضاسندن
اون بش ذات طرفدن تکلیف اولندقده هیئتک اجتماع ایدیکی محل اعضاسانک
ماعداسندن تخلیه ایدیلدیرلر تکلیفک رد ویا قبولیچون اکثریت آرایه مراجعت ایدیلور
یش طموزنجی ماده هیئت معونانک مدت اجتماعیه سنده اعضادن هیچ بری
هیئت طرفدن اتاهمه سبب کافی بولندیغه اکثریتله قرار ویرلدیکه ویاخود بر چمه
ویاجانیت اجرا ایدر ایکن ویا اجرایی متعاقب طولدیغجه توقیف و محاکمه اولنه من
سکسانجی ماده هیئت معونان کندویه حواله اولندجق قوانین لایحه لرینی
مذاکره الیه بونلردن امور مالییه و قانون اساسی به تعلق ایدر ماده لری رد ویا
قبول ویاخود تعدیل ایدر و مصارف عومیه موازنه قانوننده کوسترادیکی وجهله
هیئت معونانده تفصیلاً تلیه تدقیق اولندقدن صکره مقدارینه وکلایله بر لکنه قرار
ویریلور و بوکا قارشولق اوله جق واردانک کیفیت وکیتی و صورت توزیع و تدارکی
کذلک وکلایله بر لکنه تعیین ایدیلور

❖ محاکم ❖

سکسان برنجی ماده قانون مخصوصنه توفیقاً طرف دولتدن نصب اولنان ویدرینه
برات شریف ویریلان حاکم لایحه لدر فقط استهفاری قبول اولور حاکم لدرک
ترقیاتی و مسملکری و تبدیل مأموریتلری و تقاعدلری و برجرم الیه محکومیت اوزرینه
عزل اولنلری دخی قانون مخصوصی حکمینه تابعدر و حاکم لدرک و محاکم مأمور لدرینک
مطلوب اولان اوصافی اشبو قانون ارانه ایدر
سکسان اینکجی ماده محکمه رده هر نوع محاکمه علنا جریان ایدر و اعلامانک نشرینه
مأذونیت واردانجق قانوننده مصرح اسبابه مبنی محکمه محاکمینی خفی طوته یلور
سکسان اوچنجی ماده هرکس حضور محکمه ده حقوقنی محافظه ایچون لزوم
کور دیکسی و سائط مشروعه بی استعمال ایده یلور
سکسان در دنجی ماده بر محکمه وظیفه سی داخلنده اولان دعوانک هر نه و سیه
(الیه)

arz ile bunlardan birisi riyasete ve ikisi reis vekâletlerine bâ-irâde-i seniyye tercih ve memuriyetleri icra kılınır.²⁴

YETMİŞ SEKİZİNCİ MADDE – Heyet-i Mebusan'ın müzakeratı alenidir. Fakat bir madde-i mühimmeden dolayı müzakeratı hafi tutulmak vükela canibinden veyahut Heyet-i Mebusan'ın azasından on beş zat tarafından teklif olundukta heyetin ictima ettiği mahal azanın maadasından tahliye edilerek teklifin red veya kabulü için ekseriyet-i ârâya müracaat edilir.

YETMİŞ DOKUZUNCU MADDE – Heyet-i Mebusan'ın müddet-i ictimaiyesinde azadan hiçbir heyet tarafından ithama sebep-i kâfi bulunduğu ekseriyetle karar verilmedikçe veyahut bir cünha veya cinayet icra eder iken veya icrayı müteakib tutulmadıkça tevkif ve muhakeme olunamaz.

SEKSENİNCİ MADDE – Heyet-i Mebusan kendine havale olunacak kavanin layihalarını müzakere ile bunlardan umur-ı maliyeye ve Kanun-ı Esasi'ye taalluk eder maddeleri red veya kabul veyahut tadil eder ve masarif-i umumiye muvazene kanununda gösterildiği vechle Heyet-i Mebusan'da tafsilatıyla tedkik olunduktan sonra miktarına vükela ile birlikte karar verilir ve buna karşılık olacak varidatın keyfiyet ve kemiyeti ve suret-i tevzii ve tedariki kezalik vükela ile birlikte tayin edilir.²⁵

Mehakim

SEKSEN BİRİNCİ MADDE – Kanun-ı mahsusuna tevfikân taraf-ı devletten nasbolunan ve yedlerine berat-ı şerif verilen hâkimler lâ-yenazildir. Fakat istifaları kabul olunur. Hâkimlerin, terakkiyatı ve meslekleri ve tebdil-i memuriyetleri ve tekaüdları ve bir cürüm ile mahkûmiyet üzerine azlolunmaları dahi kanun-ı mahsusu hükmüne tabidir ve hâkimlerin ve mehakim memurlarının matlub olan evsafını işbu kanun irae eder.

SEKSEN İKİNCİ MADDE – Mahkemelerde her nev' muhakeme alenen cereyan eder ve ilamatın neşrine mezuniyet vardır. Ancak kanununda musarrâh esbaba mebni mahkeme muhakemeyi hafi tutabilir.

SEKSEN ÜÇÜNCÜ MADDE – Herkes huzur-ı mahkemede hukukunu muhafaza için lüzum gördüğü vesait-i meşruayı istimal edebilir.

SEKSEN DÖRDÜNCÜ MADDE – Bir mahkeme vazifesi dâhilinde olan davanın her ne vesile ile

²⁴ Bu maddede; 5 Şaban 1327 tarihli ve 130 sayılı Kanunla değişiklik yapılmıştır.

²⁵ Bu maddede; 5 Şaban 1327 tarihli ve 130 sayılı Kanunla değişiklik yapılmıştır.

❖ ۱۰ ❖

ایله اولور ایسه اولسون رؤیتدن امتناع ایدمز وبرکره رؤیتنه ویاخود رؤیتی
ایچون اقتضالیدن تحقیقات اولیه به باشلانقدن صکره تعطیل ویا تعویق دخی جائز
اوله مز مکرکه مدعی دعوادن کفید ایش اوله شو قدرکه جزایه متعلق دعاویده
حکومتنه عاقل اولان حقوق نظامی وجهله بنه اجرا اولنور
سکسان بئنجی ماده هر دعوی عاقل اولدیغی محکمه ده رؤیت اولنور اشخاص
ایله حکومت بئنده کی دعوالدخی محاکم عمومید عاقلدر
سکسان التنجی ماده محکمه لر هر درلومداخلاتدن آزاده در
سکسان بئنجی ماده دعاوی شرعیه محاکم شرعیه ده و دعاوی نظامیه محاکم
نظامیه ده رؤیت اولنور
سکسان سکر بئنجی ماده محکمه لرک صنوف ووظائف وصلاحیتک درجات
و تقسیماتی و حکمک توظیفی قوانینه مستنددر
سکسان طقوز بئنجی ماده هر نه نام ایله اولور ایسه اولسون بعض مواد مخصوصه بی
رؤیت و حکم ایش ایچون محاکم معینه خار چنده فوق العاده بر محکمه ویاخود حکم
ویرمک صلاحیتتی حائز قومیسبون تشکیلی قطعاً جائز دکلدرفقط قانوناً معین اولدیغی
وجهله تعیین مولی و تحکیم جائزدر
طقسان بئنجی ماده هیچ برحاکم حاکمک صفتیه دولتک معاشلی بر بشقه مأمورینتی
عهده سنده جمع ایدمز
طقسان بئنجی ماده امور جزایه ده حقوق عامه بی وقابیه مأمور مدعی عمومیلر
بولنده حق و بونلرک و وظائف و درجاتی قانون ایله تعیین قنده جقدر

❖ دیوان عالی ❖

طقسان ایش بئنجی ماده دیوان عالی اوتوز اعضادن مرکبدر بونلرک اون هیئت
اعیان واونی شورای دولت واونی محکمه تمیز واستیناف رؤسا و اعضاسندن قرعه
ایله تقریب و تعیین اولنورق هیئت اعیان دائره سنده لزوم کورندیکجه باراده سنیه
عقد اولنور وظیفه سی وکلا ایله محکمه تمیز رؤسا و اعضاسنک وذات حقوق
شاهانه علیه نده حرکتنه ودولتی بر حال مخاطره به الفایه تصدی ایلیانلرک محاکمه سیدر
طقسان اوچ بئنجی ماده دیوان عالی ایکی به منقسم اولوب بری دائره انهامیه بری

ile olur ise olsun rüyetinden imtina edemez ve bir kere rüyetine veyahut rüyeti için iktiza eden tahkikat-ı evveliyeye başlandıktan sonra tatil veya taviki dahi caiz olamaz. Meğer ki müddei davadan keff-i yed etmiş ola. Şu kadar ki cezaya müteallik deavide hükûmete ait olan hukuk nizamı vechle yine icra olunur.

SEKSEN BEŞİNCİ MADDE – Her dava ait olduğu mahkemede rüyet olunur. Eşhas ile hükûmet beynindeki davalar dahi mehakim-i umumiyyeye aittir.

SEKSEN ALTINCI MADDE – Mahkemeler her türlü müdahelattan azadedir.

SEKSEN YEDİNCİ MADDE – Deavi-i şer’iye mehakim-i şer’iyede ve deavi-i nizamiye mehakim-i nizamiyede rüyet olunur.

SEKSEN SEKİZİNCİ MADDE – Mahkemelerin sunuf ve vezaif ve salahiyetinin derecat ve taksimatı ve hükkamın tavzifi kavanine müsteniddir.

SEKSEN DOKUZUNCU MADDE – Her ne nam ile olur ise olsun bazı mevadd-ı mahsusayı rüyet ve hükmetmek için mehakim-i muayyene haricinde fevkalade bir mahkeme veyahut hüküm vermek salahiyetini haiz komisyon teşkili katiyyen caiz değildir. Fakat kanunen muayyen olduğu vechle tayin-i mevla ve tahkim caizdir.

DOKSANINCI MADDE – Hiçbir hâkim hâkimlik sıfatıyla devletin maaşlı bir başka memuriyetini uhdesinde cem’ edemez.

DOKSAN BİRİNCİ MADDE – Umur-ı cezaiyede hukuk-ı âmmeyi vikayeye memur müddei-i umumiler bulunacak ve bunların vezaif ve derecatı kanun ile tayin kılınacaktır.

Divan-ı Âli

DOKSAN İKİNCİ MADDE – Divan-ı Âli otuz azadan mürekkeptir. Bunların onu Heyet-i Ayan ve onu Şûrâ-yı Devlet ve onu Mahkeme-i Temyiz ve İstinaf rüesa ve azasından kura ile tefrik ve tayin olunarak Heyet-i Ayan dairesinde lüzum göründükçe bâ-irade-i seniyye akdolunur. Vazifesi vükela ile Mahkeme-i Temyiz rüesa ve azasını ve zat ve hukuk-ı şahane aleyhinde harekete ve devleti bir hal-i muhataraya ilkaya tasaddi eyleyenlerin muhakemesidir.

DOKSAN ÜÇÜNCÜ MADDE – Divan-ı Âli ikiye münkasem olup biri daire-i ithamiye ve biri

﴿ ۱۶ ﴾

دیوان حکمدر دائره اتهمیه طقوز اعضادن عبارت اولوب بونک اوچی هیئت
ایمان اوچی دیوان تمیز استیناف و اوچی شورای دولت اعضاسندن دیوان
مالیه النهجق اعضا ایچندن قرعه ایله انتخاب اولنور
طقسان دردیجی ماده بوداره شکایت اولنان ذواتک متهم اولوب اولدیغنه
ثلثان اکثریتله قرارویرر و دائره اتهمیه ده بولنانلر دیوان حکمده بولنمز
طقسان بشنجی ماده دیوان حکم بدیسی هیئت اعیان و بدیسی دیوان تمیز
واستیناف و بدیسی شورای دولت رؤسا و اعضاسندن اولق اوزره دیوان عالی
اعضاسنک بکرمی برنرندن مرکب اوله رق دائره اتهمیه طرفندن محاکمسی لازم
اولدیغنه قرارویرلش دعوالر حقنده اعضای مرتبه نك ثلثان اکثریتله قطعاً
وقوانین موضوعه سنه تطبیقاً حکم ایدر و حکملری قابل استیناف و تمیز دکلدلر

﴿ امور مالیه ﴾

طقسان التنجی ماده تکالیف دولتک هیچبری بر قانون ایله تعیین اولمده قجه وضع
و توزیع و استحصال اولنمز
طقسان بدنجی ماده دولتک بودجه سی واردات و مصارفات تقریبه سی مبین
قانوندر تکالیف دولتک وضع و توزیع و تحصیل امرنده مستند اوله جغی قانون بودر
طقسان سکرنجی ماده بودجه یعنی موازنه عمومیه قانونی مجلس عمومیه ماده
بماده تدقیق و قبول اولنور واردات و مصارفات تخمینه نك مفرداتی جامع اولق اوزره
اکا مربوط اولان جدولار نظاماً تعیین اولنان نمونه سنه توفیقاً اقسام و فصول
و مواد منهدده به منقسم اوله رق بونلرک مذا کره سی دخی فصل فصل اجرا ایلدیلور
طقسان طقوزنجی ماده موازنه عمومیه قانونی متعلق اولدیغی سنه نك دخولنده
موقع اجرا به قوتله بیلک ایچون لایحه سی هیئت مبعوثانه مجلس عمومینک کشادی
عقینده اعطا اولنور
پوزنجی ماده بر قانون مخصوص ایله معین اولمده قجه اموال دولتدن موازنه
خارجنده صرفیات جائز اولنمز
پوز برنجی ماده مجلس عمومینک منعقد بولمده یغی ائاده اسباب مجیره فوق
العاده دن طولابی موازنه خارجنده مصرف اختیارینه لزوم قوی تحققی ایدر ایسه
(مسئولیتی)

divan-ı hükümdür. Daire-i ithamiye dokuz azadan ibaret olup bunun üçü Heyet-i Ayan ve üçü Divan-ı Temyiz ve İstinaf ve üçü Şûrâ-yı Devlet azasından Divan-ı Âli'ye alınacak aza içinden kura ile intihab olunur.

DOKSAN DÖRDÜNCÜ MADDE – Bu daire şikâyet olunan zevatın müttehem olup olmadığına sülûsan ekseriyetiyle karar verir ve daire-i ithamiyede bulunanlar divan-ı hükümde bulunamaz.

DOKSAN BEŞİNCİ MADDE – Divan-ı hüküm, yedisi Heyet-i Ayan ve yedisi Divan-ı Temyiz ve İstinaf ve yedisi Şûrâ-yı Devlet rüesa ve azasından olmak üzere Divan-ı Âli azasının yirmi bir neferinden mürekkeb olarak daire-i ithamiye tarafından muhakemesi lazım olduğuna karar verilmiş davalar hakkında aza-yı mürettebenin sülûsan ekseriyetiyle katiyen ve kavanin-i mevzuasına tatbikan hükmeder ve hükümleri kabil-i istinaf ve temyiz değildir.

Umur-ı Maliye

DOKSAN ALTINCI MADDE – Tekâlif-i devletin hiçbir bir kanun ile tayin olunmadıkça vaz' ve tevzi ve istihsal olunamaz.

DOKSAN YEDİNCİ MADDE – Devletin bütçesi varidat ve masarifat-ı takribiyesini mübeyyin kanundur. Tekâlif-i devletin vaz' ve tevzi ve tahsil emrinde müstenid olacağı kanun budur.

DOKSAN SEKİZİNCİ MADDE – Bütçe yani Muvazene-i Umumiye Kanunu, Meclis-i Umumi'de madde-be-madde tedkik ve kabul olunur. Varidat ve masarifat-ı muhammenenin müfredatını cami' olmak üzere ona merbut olan cetveller nizamen tayin olunan numunesine tevfikan aksam ve fusul ve mevadd-ı müteaddideye münkasem olarak bunların müzakeresi dahi fasıl fasıl icra edilir.

DOKSAN DOKUZUNCU MADDE – Muvazene-i Umumiye Kanunu müteallik olduğu senenin duhulünde mevki-i icraya konulabilmek için layihası Heyet-i Mebusan'a Meclis-i Umumi'nin küşadı akabinde i'ta olunur.

YÜZÜNCÜ MADDE – Bir kanun-ı mahsus ile muayyen olmadıkça emval-i devletten muvazene haricinde sarfiyat caiz olamaz.

YÜZ BİRİNCİ MADDE – Meclis-i Umumi'nin münakid bulunmadığı esnada esbab-ı mücbire-i fevkaladeden dolayı muvazene haricinde masraf ihtiyarına lüzum-ı kavi tahakkuk eder ise mesuliyeti

❖ ۱۷ ❖

مسئولیتی هیئت و کلابه جانڈ اولوق و مجلس عمومینک کشادی عقینده اکادائر قانون لایحه سی مجلس عمومی به ویرلک اوزره او مصرفک تسویه سی ایچون اقتضا ایدن مبالغ طرف حضرت پادشاهی به عرض واستیذان ایله صادر اوله جق اراده سینه اوزرینه تدارک و صرفی جائز اولور

یوز ایکنجی ماده موازنه قانونک حکمی برسنه به مخصوص صدر اوسنه نلک خار چند حکمی جاری اوله مز ایچق بعض احوال فوق العاده دن طولانی مجلس مبعوثان موازنه بی قرارلشدیر مقسزین فتح اولدیغی حالده حکمی برسنه بی تجاوز ایتملک اوزره برقرار نامه ایله وکلای دولت باراده سینه سنه سابقه موازنه سنک جریان احکامنی مجلس مبعوثانک کله جک اجتماعنه قدر تمدید ایدرلر

یوز اوچنجی ماده محاسبه قطعیه قانونی متعلق اولدیغی سنه نلک واردانندن استحصال اولنان مبالغ ایله سنه اوسنه نلک مصارقاتنه وقوعه ولان صرفیاتک مقدار حقیقیسنی مبین اوله رق بونلک شکل و تقسیماتی دخی موازنه عمومی قانونه تمامیه مطابق اوله جقدر

یوز دردیجی ماده محاسبه قطعیه قانونک لایحه سی متعلق اولدیغی سنه نلک ختامندن اعتباراً نهایت درت سنه صکره مجلس عمومی به اعطال اولنور یوز بشنجی ماده اموال دولتک قبض و صرفنه مأمور اولنلرک محاسبه لرینی رؤیت و دوآردن تنظیم اولنان سنال محاسبه لرینی تدقیق ایدرلک خلاصه تدقیقات و نتیجه مطالعاتنی هر سنه برتقریر مخصوص ایله هیئت مبعوثانه عرض ایتمک اوزره بر دیوان محاسبات تشکیل اولنه جقدر بودیوان هر اوج آیده برکزه احوال مالیه بی ریاست وکلا واسطه سیله باتقریر طرف حضرت پادشاهی به دخی عرض ایدر

یوز تینجی ماده دیوان محاسباتک اعضای اون ایکی کشیدن مرتب اوله جق و هر بری هیئت مبعوثانندن اکثریتله عزلتک لزومی تصدیق اولنلرکجه مأموریتله قید حیات ایله قالمی اوزره باراده سینه نصب اولنه جقدر

یوز یدیجی ماده دیوان محاسبات اعضای اوصافی ووظایفک تفصیلاتی و صورت استعفا و تبدیل و ترقی و تقاعدی و اقلانک کیفیت تشکیلی برنظام مخصوص ایله تعیین اولنه جقدر

mesuliyeti Heyet-i Vükela'ya ait olmak ve Meclis-i Umumi'nin küşadı akibinde ona dair kanun layihası Meclis-i Umumi'ye verilmek üzere o masrafın tesviyesi için iktiza eden mebalighin taraf-ı Hazret-i Padişahi'ye arz ve istizan ile sadır olacak irade-i seniyye üzerine tedarik ve sarfi caiz olur.

YÜZ İKİNCİ MADDE – Muvazene kanununun hükmü bir seneye mahsustur. O senenin haricinde hükmü cari olamaz. Ancak bazı ahval-i fevkaladeden dolayı Meclis-i Mebusan muvazeneyi kararlaştırmaksızın fesholunduğu hâlde hükmü bir seneyi tecavüz etmemek üzere bir kararname ile vükela-yı devlet bâ-irade-i seniyye sene-i sabıka muvazenesinin cereyan-ı ahkâmını Meclis-i Mebusan'ın gelecek ictimainına kadar temdid ederler.²⁶

YÜZ ÜÇÜNCÜ MADDE – Muhasebe-i katiye kanunu müteallik olduğu senenin varidatından istihsal olunan mebaligh ile yine o senenin masarifatına vuku bulan sarfiyatın miktar-ı hakiki-sini mübeyyin olarak bunun şekil ve taksimatı dahi Muvazene-i Umumiye Kanunu'na tamamıyla mutabık olacaktır.

YÜZ DÖRDÜNCÜ MADDE – Muhasebe-i katiye kanununun layihası müteallik olduğu senenin hitamından itibaren nihayet dört sene sonra Meclis-i Umumi'ye i'ta olunur.

YÜZ BEŞİNCİ MADDE – Emval-i devletin kabz ve sarfına memur olanların muhasebelerini rüyet ve devairden tanzim olunan sâl muhasebelerini tedkik ederek hülasa-i tedkikat ve netice-i mütalaatını her sene bir takrir-i mahsus ile Heyet-i Mebusan'a arz eylemek üzere bir Divan-ı Muhasebat teşkil olunacaktır. Bu divan her üç ayda bir kere ahval-i maliyeyi riyaset-i vükela vasıtasıyla bâ-takrir taraf-ı Hazret-i Padişahi'ye dahi arzeder.

YÜZ ALTINCI MADDE – Divan-ı Muhasebat'ın azası on iki kişiden müretteb olacak ve her biri Heyet-i Mebusan'dan ekseriyetle azlinin lüzumu tasdik olunmadıkça memuriyetinde kayd-ı hayat ile kalmak üzere bâ-irade-i seniye nasbolunacaktır.

YÜZ YEDİNCİ MADDE – Divan-ı Muhasebat azasının evsafı ve vezâifinin tafsilatı ve suret-i istifa ve tebdil ve terakki ve tekaüdü ve aklamının keyfiyet-i teşkili bir nizam-ı mahsus ile tayin olunacaktır

²⁶ Bu maddede; 26 Rebiülevvel 1333 tarihli ve 80 sayılı Kanunla değişiklik yapılmıştır.

﴿ ۱۸ ﴾

﴿ ولایات ﴾

بوز سکرنجی ماده ولایاتک اصول اداره سی توسیع مأذونیت و تفریق وظایف قاعده سی اوزرینه مؤسس او اوب درجاتی نظام مخصوص ایله تعیین قلنه جقدر بوز طقوزنجی ماده ولایت و او اوقضامرکز لنده اولان اداره مجلسلریله سنده برده مرکز ولایتده اجتماع ایدن مجلس عمومی اعضاسنک صورت انتخابی بقانون مخصوص ایله توسیع اولنه جقدر

بوز اونجی ماده ولایات مجالس عمومی سنک وظایفی بایله جق قانون مخصوص سنده بیان اولنه جنجی وجهله طرق و معیار تطبیعی و اعتبار صندوقلریک تشکیلی و صنایع و تجارت و فلاحتک تسهیلی کبی امور نافعیه متعلق مواد حقننده و عمومه عائد معارف و تربیتک انتشاری بولنده مذاکرته شامل اولغله برابر تکالیف و مرتبات میریتک صورت توزیع و استحصالنده و معاملات ساژده قوائین و نظامات موضوعه احکامنه مخالف کوردکاری احوالک متعلق اولدیغی مقام و موقعله تبلیغیه تصحیح و اصلاحی ضمنده عرض و اشکاک ایتک صلاحیتینی دخی محتوی اوله جقدر

بوز اون برنجی ماده مسقطات و مستغلات و نفود موقوفه حاصلاتک شروط و قیود سی و تعامل قدیمی وجهله مشروط لهنه و خیرات و میراثه صرف اولنق اوزره وصیت ایدیلان اموالک و صیتنامه لده محرر اولدیغی اوزره موصی لهنه صرفنه و اموال ایتامک نظامنامه مخصوصی وجهله صورت اداره سنه نظارت ایتک اوزره هر قضاده هر ملنک بر جاعت مجلسی بولنه جق و بو مجلسلر تنظیم ایدیله جک نظامات مخصوصه سی وجهله هر ملنک منتخب افرادن مرکب اوله جقدر و مجالس مذ کوره مجلسلری حکومتلرینی ولایت مجالس عمومی سنی کندولرینه مرجع بیله جقدر

بوز اون ایکینجی ماده امور بلدییه در سعادت و طشره لده بالانتخاب تشکیل اولنه جق دوائر بلدییه مجلسلریله اداره اولنه جق و بو دائره لرنک صورت تشکیل و وظائفی و اعضاسنک صورت انتخابی قانون مخصوص ایله تعیین قلنه جقدر (موادشتی)

Vilayat

YÜZ SEKİZİNCİ MADDE – Vilayatin usul-i idaresi tevsi-i mezuniyet ve tefrik-i vezaif kaidesi üzerine müesses olup derecatı nizam-ı mahsus ile tayin kılınacaktır.

YÜZ DOKUZUNCU MADDE – Vilayat ve liva ve kaza merkezlerinde olan idare meclisleriyle senede bir defa merkez-i vilayette ictima eden Meclis-i Umumi azasının suret-i intihabı bir kanun-ı mahsus ile tevsi' olunacaktır.

YÜZ ONUNCU MADDE – Vilayat mecalis-i umumiyesinin vezaifi yapılacak kanun-ı mahsusunda beyan olunacağı vechle turuk ve meabir tanzimi ve itibar sandıklarının teşkili ve sanayi ve ticaret ve felahatın teshili gibi umur-ı nafiya müteallik mevad hakkında ve umuma ait maarif ve terbiyenin intişarı yolunda müzakerata şamil olmakla beraber tekâlif ve mürettebat-ı miriyenin suret-i tevzii ve istihsalinde ve muamelat-ı sairede kavanin ve nizamat-ı mevzua ahkâmına muhalif gördükleri ahvalin müteallik olduğu makam ve mevkilere tebliğiyle tashih ve ıslahı zımında arz ve iştikâ etmek salahiyetini dahi muhtevi olacaktır.

YÜZ ON BİRİNCİ MADDE – Müsakkafat ve müstagallat ve nukud-ı mevkufe hasılatının şurut-ı vakfiyesi ve teamül-i kadimi vechle meşrutun-lehine ve hayrat ve müberrata sarfolunmak üzere vasiyet edilen emvalin vasiyetnamelerde muharrer olduğu üzere musalehine sarfına ve emval-i eytamin nizamname-i mahsusı vechle suret-i idaresine nezaret etmek üzere her kazada her milletin bir cemaat meclisi bulunacak ve bu meclisler tanzim edilecek nizamat-ı mahsusası vechle her milletin müntehab efradından mürekkeb olacaktır ve mecalis-i mezkûre mahalleri hükümetlerini ve vilayat mecalis-i umumiyesini kendilerine merci bilecektir.

YÜZ ON İKİNCİ MADDE – Umur-ı belediye Dersaadet ve taşralarda bi'l-intihab teşkil olunacak devair-i belediye meclisleriyle idare olunacak ve bu dairelerin suret-i teşkil ve vezaifi ve azasının suret-i intihabı kanun-ı mahsus ile tayin kılınacaktır. Mevadd-ı Şetta

❖ ۱۹ ❖

❖ موادىتى ❖

يوز اون اوچىنچى ماده ملكك برجهنده اخلاال ظهور ابدە جكنى مؤيد آثار
وامارات كوردلېكى حالده حكومت سنيەلك اورمجله مخصوص اولق اوزره موفناً
(اداره عرفيد) اعلايه حق واردر (اداره عرفيد) قوانين ونظامات ملكيه لك
موفناً تعطيلندن عبارت اولوب (اداره عرفيد) تختنده بولنان محلك صورت
اداره سى نظام مخصوص ايله تعيين اولنه جقدر حكومتك امنيتنى اخلاال ابتدكلى
اداره ضابطه لك تحقيقات موثوقه سى اوزر يه ثابت اولنرى بمالك محروسه
شاهانه دن اخراج وتعيد اتمك منحصرأ ذات حضرت پادشاهيك بد اقتدارنده در
يوز اون درديجى ماده عثمانلى افراديك كافه سنجه تحصيل معارفك برنجى
مرتبه سى مجبورى اوله جق وبونك درجات و تفرعاتى نظام مخصوص ايله تعيين
قلنه جقدر

يوز اون بشىنچى ماده قانون اساسيك بر ماده سى بيله هيچ برسبب وبه سانه ايله
تعطيل ويا اجرادن اسقاط ابديله من

يوز اون التىنچى ماده قانون اساسيك مواد مندرجه سندن بعضيلريك ايجاب
حال ووقته كوره تغير وتعديلنه لزوم صحيح وقطعى كورندېكى حالده ذ كرآتى
شرائط ايله تعديللى جائز اوله بيلور شويله كه باهيئت وكلا ويا هيئت اعيان ويا
هيئت مبعوثان طرفندن اشبو تعديله دائر برتكليف وقوعبولديغى حالده اوله
مجلس مبعوثانده اعضاى مرتبه لك ئلئان ا كثر يتيله قبول اولنور وقبول مجلس
اعيانك كذلك ئلئان ا كثر يتيه تصديق ابدل كد نصكره اراده سنيه دى اورمركرده
صدور ايدر ايسه تعديلات مشروحه دستور العمل اولور وقانون اساسيك
تعديلى تكليف اولنان بر ماده سى بروجه مشروح مذاكرات لازمه سنك اجرا ايله
اراده سنيه سنك صدور يه قدر حكم وفوتنى غائب اتمك مزىن مرعى الاجرا
طوتيلور

يوز اون يدىنچى ماده بر ماده قانونيه لك تفسيرى لازم كد كده امور عدليه
متملق ايسه تعيين معناسى محكمه تميزه واداره ملكيه به دائر ايسه شوراي دولته
واشبو قانون اساسيدن ايسه هيئت اعيانه عايددر

Mevadd-ı Şetta

YÜZ ON ÜÇÜNCÜ MADDE – Mülkün bir cihetinde ihtilal zuhur edeceğini müeyyid asar ve emarat görüldüğü hâlde hükümet-i seniyyenin o mahalle mahsus olmak üzere muvakkaten (idare-i örfiye) ilanına hakkı vardır. (İdare-i örfiye) kavanin ve nizam-ı mülkiyenin muvakkaten tatilinden ibaret olup (idare-i örfiye) tahtında bulunan mahallin suret-i idaresi nizam-ı mahsus ile tayin olunacaktır. Hükümetin emniyetini ihlal ettikleri idare-i zabitanın tahkikat-ı mevsukası üzerine sabit olanları memalik-i mahrusa-i şahaneden ihrac ve teb'id etmek münhasıran zat-ı Hazret-i Padişahi'nin yed-i iktidarındadır.²⁷

YÜZ ON DÖRDÜNCÜ MADDE – Osmanlı efradının kâffesince tahsil-i maarifin birinci mer-tebesi mecburi olacak ve bunun derecat ve teferruatı nizam-ı mahsus ile tayin kılınacaktır.

YÜZ ON BEŞİNCİ MADDE – Kanun-ı Esasi'nin bir maddesi bile hiçbir sebep ve bahane ile tatil veya icradan ıskat edilemez.

YÜZ ON ALTINCI MADDE – Kanun-ı Esasi'nin mevadd-ı mündericesinden bazılarının icab-ı hale ve vakte göre tağyir ve tadiline lüzum-ı sahih ve kat'i görüldüğü hâlde zikr-i âti şerait ile tadili caiz olabilir. Şöyle ki ya Heyet-i Vükela veya Heyet-i Ayan veya Heyet-i Mebusan tarafından işbu tadile dair bir teklif vuku bulduğu hâlde evvela Meclis-i Mebusan'da aza-yı mürettebenin sülûsan ekseriyetiyle kabul olunur ve Meclis-i Ayan'ın kezalik sülûsan ekseriyetiyle tasdik edildikten sonra irade-i seniyye dahi o merkezde sudur eder ise tadilat-ı meşruha düsturu'l-amel olur ve Kanun-ı Esasi'nin tadili teklif olunan bir maddesi ber-vech-i meşruh müzakerat-ı lazimesinin icrasıyla irade-i seniyyesinin suduruna kadar hüküm ve kuvvetini kaybetmeksizin meriyü'l-icra tutulur.

YÜZ ON YEDİNCİ MADDE – Bir madde-i kanuniyenin tefsiri lazım geldikte umur-ı adliyye müteallik ise tayin-i manası Mahkeme-i Temyiz'e ve idare-i mülkiyyeye dair ise Şura-yı Devlet'e ve işbu Kanun-ı Esasi'den ise Heyet-i Ayan'a aittir.

²⁷ Bu maddede; 5 Şaban 1327 tarihli ve 130 sayılı Kanunla değişiklik yapılmıştır.

﴿ ۲۰ ﴾

یوزاون سکرینجی ماده الیوم دستور العمل بولانان نظامات و تعامل و عادات ایلروده
وضع اولنه جق قوانین و نظامات ایله تمذیل و یاالفا اولنمدنجه مرعی الاجرا
اوله جقدر

یوزاون طقوزنجی ماده مجلس عمومی بهداثر اولان فی ۱۰ شوال سنه ۹۳ تاریخلی
تعلیمات موقته نك جریان احکامی بالکزرینجی دفعه اجتماع ایده جک مجلس عمومینک
مدت انعقادیه سی ختامنه قدر اولوب اندن صکره حکمی جاری دکدر
فی ۷ ذی الحجه سنه ۳۹۳

YÜZ ON SEKİZİNCİ MADDE – El-yevm düsturu'l-amel bulunan nizamât ve teamül ve adat ilerde vazolunacak kavanin ve nizamât ile tadil veya ilga olunmadıkça meriyü'l-icra olacaktır.²⁸

YÜZ ON DOKUZUNCU MADDE – Meclis-i Umumi'ye dair olan fi 10 Şevval sene 93 tarihli talimat-ı muvakkatanın cereyan-ı ahkâmı yalnız birinci defa ictima edecek Meclis-i Umumi'nin müddet-i inikadiyesi hitamına kadar olup andan sonra hükmü cari değildir.²⁹

Fi 7 Zilhicce sene 393

1876 KANUN-I ESASİDE YAPILAN DEĞİŞİKLİKLER ÇİZELGESİ				
Sıra No.	Kanun No.	Meclis-i Mebusan'da Kabul Tarihi	Değiştirilen Maddeler	Takvim-i Vekayi [Resmî Gazete] Tarih-Sayı
1	130	5 Şaban 1327 [22/08/1909]	3, 6, 7, 10, 12, 27, 28, 29, 30, 35, 36, 38, 43, 44, 53, 54, 76, 77, 80, 113, 118, 119, 120 ve 131 [24 değişiklik yapılmıştır.]	19 Şaban 1327 [05/09/1909-321]
2	318	2 Receb 1332 [27/05/1914]	7, 35 ve 43 [3 değişiklik yapılmıştır.]	10 Receb 1332 [04/06/1914-1837]
3	80	26 Rebiülevvel 1333 [11/02/1915]	7, 43 ve 102 [3 değişiklik yapılmıştır.]	30 Rebiülevvel 1333 [15/02/1915-2084]
4	307	4 Cemaziyelevvel 1334 [09/03/1916]	76 [1 değişiklik yapılmıştır.]	7 Cemaziyelevvel 1334 [12/03/1916-2466]
5	308	4 Cemaziyelevvel 1334 [09/03/1916]	7 ve 35 [2 değişiklik yapılmıştır.]	8 Cemaziyelevvel 1334 [13/03/1916-2467]
6	370	15 Cemaziyelevvel 1334 [20/03/1916]	72 [1 değişiklik yapılmıştır.]	28 Cemaziyelevvel 1334 [02/04/1916-2486]
7	102	8 Cemaziyelahir 1336 [21/03/1918]	69 [1 değişiklik yapılmıştır.]	8 Cemaziyelahir 1336 [21/03/1918-3187]

²⁸ Bu maddede; 5 Şaban 1327 tarihli ve 130 sayılı Kanunla değişiklik yapılmıştır.

²⁹ Bu maddede; 5 Şaban 1327 tarihli ve 130 sayılı Kanunla değişiklik yapılmıştır.

نومبرو ۱۳۰ — ۷ ذی الحجه ۱۲۹۳ تاريخلو قانون اساسينك بعض مواد
معدلهسنه دائر قانون (۱)

۵ شعبان ۱۲۲۷ ۸ اغستوس ۱۲۲۵

[تقويم وقايع ايله نشر واهلافي : ۱۹ شعبان ۱۲۲۷ ۲۲ اغستوس ۱۲۲۵ - نومبرو ۲۲۱]

هېئت اعيانه قرار نامىسى

قانون اساسينك لزوم تعديلنه مجلس مبعوثانجه نئشان اكثریتله قرار ويريلوب ومواد
معدلهسى بند بند ينه نئشان اكثریتله قبول اولتوب لايحه قانونيه شكلكنده مجلس اعيانه
توديع قلمش ومجلس اعيانجه دخى قانون اساسينك لزوم تعديلنه نئشان اكثریتله قرار
ويريلهرك لايحه قانونيهسى انجمن مخصوصنه حواله اولمش ايدى . انجق دوره اجتماعيه نك
آخري اولق ومجلس مبعوثانندن توديع اولشان لوايح قانونيه تكثر ايتك سبييله قانون
اساسينك باشدن باشه تدقيقاتنه وقت مساعد اوله مامش ومشروطيت اداره وحاكيت
مليه نك تايدى ايچون قانون مذكور موادينك اك مهم ومستعجل اولانلرينك تدقيق
ومهم وناقص كورينلرك توضيح واكليله اشبو دوره اجتماعيه عايد قوانين صره سنده
اعلان اولمشى قواعد مشروطيتك جدا وفعلاً تأسس ايتديكنى انظار عامه ده اثبات
ايتك ايچون الزم كورلمش ومواد سائرهنك تدقيقاتى دوره اجتماعيه آتیه به براقلمشدر .
هر ايكى هيتده تعديلاً قبولنه قرار ويريلان اوچنجه ، آلتجه ، يدنجى ، اوننجى ، اون ايكنجه ،

1. DEĞİŞİKLİK NUMARA 130 - 7 ZİLHİCCE 1293 TARİHLİ KANUN-I ESASİ'NİN BAZI MEVADD-I MUADELESİNE DAİR KANUN³⁰

5 Şaban 1327 — 8 Ağustos 1325 (1909)

Heyet-i Ayan Kararnamesi

Kanun-ı Esasi'nin lüzum-ı tadiline Meclis-i Mebusanca sülûsan-ı ekseriyetle karar verilip ve mevadd-ı muaddelesi bend bend yine sülûsan-ı ekseriyetle kabul olunup layiha-yı kanuniye şeklinde Meclis-i Ayan'a tevdi kılınmış ve Meclis-i Ayanca dahi Kanun-ı Esasi'nin lüzum-ı tadiline sülûsan-ı ekseriyetle karar verilerek layiha-yı kanuniyesi encümen-i mahsusuna havale olunmuş idi. Ancak devre-i ictimaiyenin ahiri olmak ve Meclis-i Mebusandan tevdi olunan levayih-ı kanuniye tekessür etmek sebebiyle Kanun-ı Esasi'nin baştan başa tedkikatına vakit müsait olamamış ve meşrutiyeti idare ve hâkimiyet-i milliyenin teyyüdü için kanun-ı mezkûr mevaddının en mühim ve müstacel olanlarının tedkiki ve mübhem ve nakıs görünenlerin tavzih ve ikmali ile işbu devre-i ictimaiyeye ait kavanin sırasında ilân olunması kavaid-i meşrutiyetin cidden ve filen teessüs ettiğini enzar-i ammede ispat etmek için elzem görülmüş ve mevadd-ı sairenin tedkikatı devre-i ictimaiye-i atiyeye bırakılmıştır. Her iki heyet de tadilen kabulüne karar verilen üçüncü, altıncı, yedinci, onuncu, on ikinci,

³⁰ Düstur, Tertib 2, Cilt 1, s. 638-644. (Bazı kaynaklarda "1909 Anayasası" şeklinde nitelendirilmektedir.)

Takvim-i Vekayi ile neşir ve ilanı: 19 Şaban 1327-22 Ağustos 1325, Numara: 321.

يكرمی یدنجی، يكرمی سكرزنجی، يكرمی طقوزنجی، اوتوزنجی، اوتوزبشنجی، اوتوز آلتنجی، اوتوزسكرزنجی، قرق اوچنجی، قرق دردنجی، الی اوچنجی، الی دردنجی، یتش آلتنجی، یتش یدنجی، سكرسائنجی، یوزاون اوچنجی و یوزاون سكرزنجی ماده لری اصللریله صورت معدله لرینی حاوی لایحه قانونیه لفاً تقدیم قلمش و یوز اون طقوزنجی ماده طی ایدلمش و یکیدن اوچ ماده علاوه اولتوب قانون اساسینک تدقیقات و تعدیلاتی اكمال اولندقده فصل مخصوصلرینه نقل و درج اولتمق اوزره مواد ثلثه مذکوره شمذیلک یوز اون طقوزنجی و یوزیکرمنجی و یوز یكرمی برنجی ماده اوله رق قبول اولتمش و لایحه مذکورده نك بالاستیدان تصدیق عالی به اقتران ایتدکدن صکره جریده رسمیه ایله اعلان اوله رق موقع تطیقه وضع ایدلمک اوزره قوه اجرائیه به تبلیغی قرارلشدیرلمشدر .

۳ شعبان ۱۳۲۷ ۶ اغستوس ۱۳۲۵

مواد معدله

ماده : ۳ سلطنت سنیه عثمانیه خلافت کبرای اسلامیتی حائز اوله رق سلاله آل عثماندن اصول قدیمه سی وجهله اکبر اولاده عائددر . ذات حضرت پادشاهی حین جلوسلرنده مجلس عمومیده و مجلس مجتمع دکلسه ایلمک اجتماعنده شرع شریف و قانون اساسی احکامنه رطابت و وطن و ملتیه صداقت ایده جکنه یمین ایدر .

yirmi yedinci, yirmi sekizinci, yirmi dokuzuncu, otuzuncu, otuz beşinci, otuz altıncı, otuz sekizinci, kırk üçüncü, kırk dördüncü, elli üçüncü, elli dördüncü, yetmiş altıncı, yetmiş yedinci, sekseninci, yüz on üçüncü ve yüz on sekizinci maddeleri asılları ile suret-i muaddelelerini havi layiha-yı kanuniye leffen takdim kılınmış ve yüz on dokuzuncu madde tayyedilmiş ve yeniden üç madde ilave olunup Kanun-ı Esasi'nin tedkikat ve tadilatı ikmal olundukta faslı mahsuslarına nakl ve derç olunmak üzere mevadd-ı selase-i mezkûre şimdilik yüz on dokuzuncu ve yüz yirminci ve yüz yirmi birinci madde olarak kabul olunmuş ve lâyiha-yı mezkûrenin bi'l-istizan tasdik-i âliye iktiran ettikten sonra ceride-i resmiye ile ilan olunarak mevki-i tatbika vaz' edilmek üzere kuvve-i icraiye tebliği kararlaştırılmıştır.

3 Şaban 1327-6 Ağustos 1325

Mevadd-ı Muaddele

MADDE 3 – Saltanat, Seniyye-i Osmaniye Hilafet-i Kübra-yı İslamiyet'i haiz olarak sülâle-i Âl-i Osman'dan usûl-ı kadimesi vechile ekber evlada aittir. Zat-ı hazret-i padişahi hîn-i cüluslarında Meclis-i Umumide ve Meclis müctemi değılse ilk ictimainda şer'-i şerif ve Kanun-ı Esasi ahkâmına riayet ve vatan ve millete sadakat edeceğine yemin eder.

ماده : ٦ سلاله آل عثمانك حقوق حريه و اموال و املاك ذاتيه و قانون مخصوص
موجبجه مادام الحياه تخصيصات ماليه لى تكافل عمومى تحتده در .

ماده : ٧ خطبه لرده نامنك ذكرى و مسكوكات ضربى ، قانون مخصوصه توفيقاً
رتب و مناصب توجيى ، نشان اعطاسى ، صدر اعظم و شيخ الاسلامك انتخاب و تعيينه
صدر اعظمك تشكيل و عرض ايده جكي و كلانك تصديق مأموريتلى ، ايجانبده و كلانك
على الاصول عزل و تبديلى ، قوانين عموميه نك تصديقه اعلان مرعيتى ، دوائر حكومتك
معاملاتنه و قوانينك صور اجرائيه سنه متعلق نظامنامه ل تنظيمى ، هر نوع قوانين تكليفى ،
احكام شرعيه و قانونيه نك محافظه و اجراسى ، ايالات ممتازه نك شرائط امتياز به لرينه توفيقاً
اجراى توجيهاى ، قواى بريه و بحريه نك قومانداسى ، حرب اعلانى ، مصالحه عقدى ،
مجازات قانونيه نك تخفيف و باعفوى ، مجلس عمومينك تصويبه عفو عمومى اعلانى ، مجلس
عمومينك ميعادنده كشاد و تعطيلى ، مجلس عمومينك احوال فوق العاده ده و قتلدن اول اجتماعه
دعوتى ، اوتوز بشنجى ماده موجبجه مجلس مبعوثانك اوچ آى طرفنده انتخاب اولتوب
اجتماع ايتنك شرطيه و هيئت اعيانك موافقتيه لى الاقتضا فسحنى ، على العموم معاهدات
عقدى حقوق مقدسه پادشاهيندر . انحق صلحه و تجارته و ترك و الحاق اراضيه و تبعه
عثمانيه نك حقوق اصليه و شخصيه سنه تعلق ايدن و دولتجه مصارفى موجب اولان معاهداتك
عقدنده مجلس عمومينك تصديق شرطدر . مجلس عمومينك منعقد اولديغى زمانده هيئت
و كلانك تبدلى و وقوعنده كيفيت تبدلدن متولد مسئوليت هيئت لاحقيه عائد اوله جقدر .

ماده : ١٠ حرمت شخصيه هر درلو تعرضدن مصوندر . هيچ كيمسه شرع
و قانونك تعين ايتديكى سبب و صورتدن ماعدا بر بهانه ايله توقيف و مجازات اولنه ماز .

ماده : ١٢ مطبوعات قانون دائره سنده سربستدر . هيچ بر وجهه قبل الطبع
تفتيش و معاينه به تابع طوتيله ماز .

ماده : ٢٧ مسند صدارت و مشيخت اسلاميه امنيت بيوريلان ذواته احاله بيورلديغى
مثللو تشكيل و كلايه مأمور اولان صدر اعظمك تنسيب و عرضيله سائر و كلانك مأموريتلى
دخى با ارادة شاهانه اجرا اولتور .

ماده : ٢٨ مجلس و كلا صدر اعظمك رياستى تحتده اوله رق عقد اولتوب داخل

MADDE 6 – Sülale-i Âl-i Osman'ın hukuk-ı hürriye ve emval ve emlak-i zatiye ve kanun-ı mahsus mucibince mādâme'l-hayat tahsisat-ı maliyeleri tekafül-ı umumi tahtındadır.

MADDE 7 – Hutbelerde namının zikri ve meskûkat darbı, kanun-ı mahsusuna tevfikân rütbe ve menasib tevcihi, nişan i'tası sadriazam ve şeyhülislamın intihab ve tayini sadriazamın teşkil ve arz edeceği vükelanın tasdik-i memuriyetleri, icabında vükelanın ale'l-usul azl ve tebdili, kavanin-i umumiyenin tasdiki ile ilan-ı mer'iyeti, devair-i hükümetin muamelatına ve kavaninin suver-i icraiyesine müteallik nizamnameler tanzimi, her nevi kavanin teklifi, ahkâm-ı şer'iyeye ve kanuniyenin muhafaza ve icrası, eyalat-ı mümtazenin şerait-i imtiyaziyelerine tevfikân icrayı tevcihatı, kuva-yı berriye ve bahriyenin kumandası, harp ilanı, müsalaha akdi, mücazat-ı kanuniyenin tahfif veya affı, Meclis-i Umuminin tasvibi ile avf-ı, umumi ilânı, Meclis-i Umuminin miadında küşad ve tatili, Meclisi Umuminin ahval-i fevkalâdede vaktinden evvel ictimaa daveti, otuz beşinci madde mucibince Meclis-i Mebusanın üç ay zarfında intihab olunup ictima etmek şartı ile ve Heyet-i Ayanın muvafakati ile lede'l-iktiza feshi, ale'l-umum muahedat akdi hukuk-ı mukaddese-i padişahîdendir. Ancak sulhe ve ticarete ve terk ve ilhak-ı araziye ve tebaa-i Osmaniye'nin hukuk-ı asliye ve şahsiyesine taalluk eden ve devletçe masarifi mucib olan muahedatın akdinde, Meclis-i Umuminin tasdiki şarttır. Meclisi Umuminin münakid olmadığı zamanda heyet-i vükelanın tebeddülü vukuunda keyfiyet-i tebeddülünden mütevellid mesuliyet heyet-i lahikaya ait olacaktır.

MADDE 10 – Hürriyet-i şahsiye her türlü taarruzdan masundur. Hiç kimse şer ve kanunun tayin ettiği sebep ve suretten maada bir bahane ile tevkif ve mücazat olunamaz.

MADDE 12 – Matbuat kanun dairesinde serbesttir. Hiçbir vechile kable't-tab' teftiş ve muayeneye tabi tutulamaz.

MADDE 27 – Mesned-i sadaret ve meşihat-ı İslamiye emniyet buyrulan zevata ihale buyrulduğu misillü teşkil-i vükelaya memur olan sadriazamın tensib ve arzı ile sair vükelanın memuriyetleri dahi bâ-irade-i şahane icra olunur.

MADDE 28 – Meclis-i vükela sadriazamın riyaseti tahtında olarak akdolunup dâhilî

وخارجی امور مهمه نك مرجعيدر . مذاكراتندن محتاج تصديق اولان قرارلردى العرض اراده سنیه ایله اجرا اولتور .

ماده : ۲۹ وکلادن هر بری دائرهنه عائد اولان امور دن مآذونیتی تحتنده بولنانلری اصوله توفیقاً اجرا واجراسی مآذونیتی تحتنده اولیانلری صدر اعظمه انما ایدر . صدر اعظم دخی او مقوله مواددن مذاکره یه محتاج اولیانلری طوغریدن طوغری یه و محتاج مذاکره بولنانلری مجلس وکلاده بعدالذاکره محتاج تصدیق اولدیغی تقدیرده عرض ایدر و محتاج تصدیق اولیانلر حقنده کی هیئت وکلا قرارینی تبلیغ ایلر . بو مصالحک انواع ودرجاتی قانون مخصوصه تعیین اولنه جقدر . شیخ الاسلام محتاج مذاکره اولیان موادی طوغریدن طوغری یه عرض ایدر .

ماده : ۳۰ وکلا حکومتک سیاست عمومیه سندن مشترکاً و دائره نظارتلرینه عائد معاملاتدن طولایی منفرداً مجلس مبعوثانه قارشو مسئولدرلر . طرف حضرت پادشاهیدن تصدیقه محتاج اولان مقرراتک معمول بها اولسی ایچون صدر اعظم ایله دائره متعلقه سی ناظری طرفلرندن قرار نامه لره وضع امضا ایدیلرک قرارک مسئولیتی درعهده اولنق و آنلرک امضاسی بالاسنه طرف حضرت پادشاهیدن دخی وضع امضا بیورلمق شرطدر . هیئت وکلایه اتخاذ اولتان قرارلر عموم وکلانک امضالرینی حاوی اوله جق ووامضالرک بالاسنه محتاج تصدیق اولدیغی تقدیرده کذلک طرف حضرت پادشاهیدن وضع امضا بیوریه جقدر .

ماده : ۳۵ وکلا ایله هیئت مبعوثان آره سنده اختلاف وقوعنده وکلا رأینده اصرار ایدوبده مبعوثان جانبندن قطعاً و مکرراً رد ایدلدیکی حالده وکلا یا مبعوثانک قرارینی قبوله ویا استعفا یه مجبوردر . استعفا تقدیرنده یکی کلان هیئت وکلا هیئت سابقه نك فکرنده اصرار ایدر و مجلس اسباب موجب بیانیله یه رد ایدر سه یدنجی ماده موجبجه انتخاباته باشلائق اوزره ذات حضرت پادشاهی مجلسی فسخ ایدیلیر فقط هیئت جدیده مبعوثان اولکی هیئتک رأینده ثبات و اصرار ایدر ایسه مجلس مبعوثانک رأی وقرارینک قبولی مجبوری اوله جقدر .

ماده : ۳۶ مجلس عمومی منعقد اولدیغی زمانلرده دولتی برخطاطره دن ویا خود

ve haricî umûr-ı mühimmenin merciidir. Müzakeratından muhtac-ı tasdik olan kararlar lede'l-arz irade-i seniyye ile icra olunur.

MADDE 29 – Vükeladan her biri dairesine ait olan umurdan mezuniyeti tahtında bulunanları usule tevfikân icra ve icrası mezuniyeti tahtında olmayanları sadriazama inha eder. Sadriazam dahi o makûle mevaddan müzakereye muhtaç olmayanları doğrudan doğruya ve muhtac-ı müzakere bulunanları meclis-i vükelada ba'de'l-müzakere muhtac-ı tasdik olduğu takdirde arz eder ve muhtac-ı tasdik olmayanlar hakkındaki heyet-i vükela kararını tebliğ eyler. Bu mesalihin enva' ve derecatı kanun-ı mahsusla tayin olunacaktır. Şeyhülislâm muhtac-ı müzakere olmayan mevaddı doğrudan doğruya arz eder.

MADDE 30 – Vükela hükûmetin siyaset-i umumiyesinden müştereken ve daire-yi nezaretlerine ait muamelattan dolayı münferiden Meclis-i Mebusana karşı mesuldürler. Taraf-ı hazret-i padişahîden tasdike muhtaç olan mukarreratın mamulün bih olması için sadriazam ile daire-i müteallikası nazırı taraflarından kararnamelere vaz'-ı imza edilerek kararın mesuliyeti deruhte olunmak ve anların imzası bâlâsına taraf-ı hazret-i padişahîden dahi vaz'-ı imza buyrulmak şarttır. Heyet-i vükelaca ittihaz olunan kararlar umum vükelanın imzalarını havi olacak ve o imzaların bâlâsına muhtac-ı tasdik olduğu takdirde kezalik taraf-ı hazret-i padişahîden vaz'-ı imza buyrulacaktır.

MADDE 35– Vükela ile Heyet-i Mebusan arasında ihtilaf vukuunda vükela reyinde ısrar edip de mebusan canibinden katıyyen ve mükerreren reddedildiği halde vükelaya mebusanın kararını kabule veya istifaya mecburdur. İstifa takdirinde yeni gelen heyet-i vükela heyet-i sabıkanın fikrinde ısrar eder ve Meclis esbab-ı mucibe beyanı ile yine reddederse yedici madde mucibince intihabata başlanılmak üzere zât-ı hazret-i padişahî Meclisi feshedebilir fakat heyet-i cedide-i mebusan evvelki heyetin reyinde sebat ve ısrar ederse Meclis-i Mebusanın rey ve kararının kabulü mecburi olacaktır.

MADDE 36 – Meclis-i umumi münakid olmadığı zamanlarda devleti bir muhataradan ve yahut

امنیت عمومی بی خللدن وقایه ایچون بر ضرورت مبرمه ظهور ابتدیی و بو بایده وضعنه لزوم کورینه جک قانونک مذاکره سی ایچون مجلسک جلب و جمعنه وقت مساعد اولدیغی حالده قانون اساسی احکامنه مغایر اولماق اوزره هیئت وکلا طرفندن ویریلن قرارلر هیئت مبعوثانک اجتماعیه ویریله جک قراره قدر با اراده سنیه موقتاً قانون حکم وقوتنده اولوب ایلمک اجتماعده هیئت مبعوثانه تودیع ایلمک لازمدر .

ماده : ۳۸ استیضاح ماده ایچون وکلادن برینک حضورینه مجلس مبعوثانده اکثریتله قرار ویریلرک دعوت اولندقده یا بالذات بولنه رق یا خود معیتده کی رؤسای مأموریندن برینی کوندره رک ایراد اولنه جق سؤالره جواب ویره جک یا خود لزوم کورور ایسه مسؤلیتی اوزرینه آله رق جوابنک تأخیرینی طلب ایتمک حقنی حائز اوله جقدر . نتیجه استیضاحده هیئت مبعوثانک اکثریت آراسیله حقنده عدم اعتماد بیان اولنان ناظر ساقط اولور . رئیس وکلا حقنده عدم اعتماد بیان اولدیغی حالده هیئت وکلا هپ بردن سقوط ایدر .

ماده : ۴۳ مجلس عمومینک ایکی هیئتی بهر سنه تشرین ثانی ابتدا سنده بلا دعوت تجمع ایدر ویا اراده سنیه آچیلور و مایس ابتدا سنده ینه با اراده سنیه قاپانور . بو هیئتلردن بری دیگرینک مجتمع بولمیدیغی زمانلرده منعقد اوله ماز .

ماده : ۴۴ ذات حضرت پادشاهی کوریله جک لزوم اوزرینه رأساً یا خود مبعوثانک اکثریت مطلقه سی طرفندن وقوع بوله جق طلب تحریری یه بناءً مجلس عمومی وقتندن اول آچار و هیئت عمومی نك قرار یله ویا رأساً مدت معینه اجتماعی تمدید ایده بیلور .

ماده : ۵۳ مجدداً قانون تنظیمی ویا قوانین موجوده دن برینک تعدیلی تکلیفه وکلا و اعیان و مبعوثان دن هر برینک حق و ادرر . ایکی مجلسدن هر بری مجدداً ویا تعدیلاً قلمه آلدیغی قانون لایحه لرینی دیگر هیئته کوندریر . اوراده دخی قبول اولندقدن صکره تصدیق حضرت پادشاهی یه عرض اولتور .

ماده : ۵۴ تنظیم اولنه جق قوانین لایحه لری مجلس مبعوثان و اعیانجه تدقیق و قبول اولنه رق لدی العرض تصدیق ایله اجرای احکامنه اراده سنیه حضرت پادشاهی تعلق ایدر سه دستور العمل اولور . عرض اولنان قانونلر ایکی ماه طرفنده یا تصدیق اولتور یا خود تکرار تدقیق ایلمک اوزره بر کره اعاده ایدیلور . اعاده اولنان قانونک تکرار

emniyet-i umumiyeyi halelden vikaye için bir zaruret-i mübremeye zuhur ettiği ve bu babda vazına lüzum görünecek kanunun müzakeresi için Meclisin celb ve cem'ine vakit müsait olmadığı halde Kanun-ı Esasi ahkâmına mugayir olmamak üzere Heyet-i Vükela tarafından verilen kararlar Heyet-i Mebusanın ictimaiyla verilecek karara kadar bâ-irâde-i seniyye muvakkaten kanun hü-küm ve kuvvetinde olup ilk ictimada Heyet-i Mebusana tevdi edilmek lâzımdır.

MADDE 38 – İstizah-ı madde için vükeladan birinin huzuruna Meclis-i Mebusanda ekseriyetle karar verilerek davet olundukta ya bizzat bulunarak yahut maiyetindeki rüesa-yı memurinden birini göndererek irad olunacak suallere cevap verecek yahut lüzum görür ise mesuliyeti üzerine alarak cevabının tehirini talep etmek hakkını haiz olacaktır. Netice-i istizahta Heyet-i Mebusanın ekseriyet-i ârâsı ile hakkında adem-i itimat beyan olunan nazır sakıt olur. Reis-i vükela hakkında adem-i itimat beyan olduğu halde heyet-i vükela hep birden sükût eder.

MADDE 43 – Meclis-i Umuminin iki heyeti beher sene teşrinisani ibtidasında bilâ-davet tecemmu eder ve bâ-irâde-i seniyye açılır ve mayıs ibtidasında yine bâ-irâde-i seniyye kapanır. Bu heyetlerden biri diğerinin müctemi bulunmadığı zamanlarda münakid olamaz.

MADDE 44 – Zât-ı hazret-i padişahî görülecek lüzum üzerine re'sen yahut mebusanın ekseriyet-i mutlakası tarafından vuku' bulacak taleb-i tahririye binaen Meclis-i Umumiye vaktinden evvel açar ve Heyet-i Umumiyenin kararı ile veya re'sen müddet-i muayyene-i ictimai temdid edebilir.

MADDE 53 – Müceddeden kanun tanzimini veya kavanin-i mevcudeden birinin tadilini tek-life vükela ve Ayan ve Mebusandan her birinin hakkı vardır. İki Meclisten her biri müceddeden veya tadilen kaleme aldığı kanun layihalarını diğer heyete gönderir. Orada dahi kabul olunduktan sonra tasdik hazret-i padişahiye arz olunur.

MADDE 54 – Tanzim olunacak kavanin layihaları Meclis-i Mebusan ve Ayanca tetkik ve kabul olunarak lede'l-arz tasdik ile icra-yı ahkâmına irade-i seniyye-i hazret-i padişahî taalluk ederse düsturu'l-amel olur. Arz olunan kanunlar iki mah zarfında ya tasdik olunur yahut tekrar tetkik edilmek üzere bir kerre iade edilir. İade olunan kanunun tekrar

مذاکره سنده اکثریت ثلثان ایله قبولی شرطدر. مستعجلیتنه قرار ویرلمش اولان قانونلر اون کون ظرفنده یا تصدیق ویا اعاده اولنور .

ماده : ۷۶ مبعوثلردن هر برینه بهر سنه اجتماعی ایچون خزینه دن اوتوز بیک غروش ویریله جک و شهری بش بیک غروش معاش اعتباریله مأمورین ملکیه نظامنه توفیقاً عزیمت وعودت خرجراهی اعطا قلنه جقدر. مدت قانونیه دن فضله اجتماع وقوع بولدینی صورتده شهری بش بیک غروش اعتباریله تخصیصات منضمه ویریله جقدر .

ماده : ۷۷ هیئت مبعوثان ریاستیه برنجی و ایکنجی رئیس وکالتلرینه هیئت طرفدن هر سنه اجتماعنده اکثریتله برر ذات انتخاب و انتخاب واقع حضور پادشاهی به عرض اولنور .

ماده : ۸۰ مصارفات عمومیه موازنه قانوننده کوسترلیدیکی وجهله هیئت مبعوثانده تفصیلاتیله تدقیق اولندقدن صکره مقدارینه وکلا حاضر اولدینی خالده مبعوثانجه قرار ویریلور . بوکا قارشولوق اوله جق وارداتک کیفیت وکمیتی و صورت توزیع و تدارکی وکلا حضوریله تعیین ایدیور .

ماده : ۱۱۳ ملکک بر جهتنده اختلال ظهور ایده جکنی مؤید آثار و امارات کوردیدیکی حالده حکومت سینه نک او محله مخصوص اولمق اوزره موقتاً اداره عرفیه اعلاننه حقی واردر . اداره عرفیه قوانین و نظامات ملکیه نک موقتاً تعطیلندن عبارت اولوب اداره عرفیه تحتنده بولنان محکک صورت اداره سی نظام مخصوص ایله تعیین اولنه جقدر .

ماده : ۱۱۸ الیوم دستورالعمل بولنان نظامات و تعامل و عادات ایلروده وضع اوله جق قوانین و نظامات ایله تعدیل ویا العا اولمقدنجه مرعی الاجرا اوله جقدر . قوانین و نظاماتک تنظیمنده معاملات ناسه ارفق و احتیاجات زمانه اوفق احکام فقهیه و حقوقیه ایله آداب و معاملات اساس اتخاذا قلنه جقدر .

۱۱۹ نجی ماده طی اولمشدر . [یکیدن اوچ ماده علاوه اولتوب قانون اساسینک تدقیقات و تعدیلاتی اکل اولندقدن فصل مخصوصلرینه نقل ودرج اولتمق اوزره مواد ثلثه مذکوره شمیدلک یوز اون طقوز و یوز بیکرمی و یوز بیکرمی بر رقمی ایله بروجه آتی تحریر ایدلشدر] :

müzakeresinde ekseriyeti sülûsan ile kabulü şarttır. Müstaceliyetine karar verilmiş olan kanunlar on gün zarfında ya tasdik veya iade olunur.

MADDE 76 – Mebuslardan her birine beher sene ictimai için Hazine'den otuz bin kuruş verilecek ve şehri beş bin kuruş maaş itibariyle memurin-i mülkiye nizamına tevfi kan azimet ve avdet harcırahı ita kılınacaktır. Müddet-i kanuniyeden fazla ictima vuku' bulduğu surette şehri beş bin kuruş itibariyle tahsisatı munzama verilecektir.

MADDE 77 – Heyet-i Mebusan Riyaseti ile birinci ve ikinci reis vekâletlerine heyet tarafından her sene ictimanda ekseriyetle birer zat intibah ve intihab-ı vaki huzur-ı padişahiye arz olunur.

MADDE 80 – Masarifat-ı Umumiye Muvazene Kanunu'nda gösterildiği vechile Heyet-i Mebusanda tafsilatı ile tedkik olunduktan sonra miktarına vükela hazır olduğu halde mebusanca karar verilir. Buna karşılık olacak varidatın keyfiyet ve kemiyeti ve suret-i tevzi ve tedariki vükela huzuru ile tayin edilir.

MADDE 113 – Mülkün bir cihetinde ihtilal zuhur edeceğini müeyyid asar ve emarat görüldüğü halde hükümet-i seniyyenin o mahalle mahsus olmak üzere muvakkaten idare-i örfiye ilanına hakkı vardır. İdare-i örfiye kavanin ve nizam-ı mülkiyenin muvakkaten tatilinden ibaret olup idare-i örfiye tahtında bulunan mahallin sureti idaresi nizam-ı mahsus ile tayin olunacaktır.

MADDE 118 – Elyevm düsturu'l-amel bulunan nizam-ı teamül ve adat ilerde vaz' olunacak kavanin ve nizam-ı ile tadil veya ilga olunmadıkça meriyyü'l-icra olacaktır. Kavanin ve nizam-ı tanziminde muamelât-ı nasa erfak ve ihtiyacat-ı zamana evfak ahkâm-ı fikhiye ve hukukiye ile adab ve muamelat esas ittihaz kılınacaktır.

119'uncu madde tayyolunmuştur. (Yeniden üç madde ilave olup Kanun-ı Esasi'nin tedkikat ve tadilatı ikmal olunduktan fasl-ı mahsuslarına nakil ve derc olunmak üzere mevadd-ı selâse-i mezkûre şimdilik yüz on dokuz ve yüz yirmi ve yüz yirmi bir rakamı ile ber-vech-i âti tahrir edilmiştir):

ماده : ۱۱۹ بوسته خانلره مودوع اوراق و مكاتیب مستنطق ویا محكمه قراری اولینجه آچیله ماز .

ماده : ۱۲۰ قانون مخصوصنه تبعیت شرطیله عثمانلیلر حق اجتماعه مالکدر . دولت عثمانیه نك تمامیت ملکیه سنی اخلاص و شکل مشروطیت و حکومتی تغیر و قانون اساسی احکامی خلافتده حرکت و عناصر عثمانیه یی سیاست تفریق ایتک مقصدلرندن برینه خادم ویا اخلاق و آداب عمومیه یه مغایر جمعیتلر تشکیلی ممنوع اولدینی کبی علی الاطلاق خفی جمعیتلر تشکیلی ده ممنوعدر .

ماده : ۱۲۱ هیئت اعیان مذاکراتی علنیدر فقط بر ماده مهمه دن طولانی مذاکرات خفی طوتلق وکلا جانبندن ویا هیئت اعیان اعضاسندن بش ذات طرفندن تکلیف اولندقده هیئتک اجتماع ایتدیکی محل اعضانک ماعداسندن تخلیه ایدیله رک تکلیفی رد ویا قبول ایچون اکثریت آرایه مراجعت اولنور .

۵ شعبان ۱۳۲۷ ۸ اغستوس ۱۳۲۵

MADDE 119 – Postahanelere mevdu' evrak ve mekatib müstantik veya mahkeme kararı olmayınca açılmaz.

MADDE 120 – Kanun-ı mahsusuna tebaiyet şartı ile Osmanlılar hakk-ı içtimaa mâliktir. Devlet-i Osmaniye'nin temamiyet-i mülkiyesini ihlal ve şekl-i meşrutiyet ve hükûmeti tağyir ve Kanun-ı Esasi ahkâmı hilafında hareket ve anasır-ı Osmaniye'yi siyaseten tefrik etmek maksatlarından birine hadim veya ahlâk ve adab-ı umumiyyeye mugayir cemiyetler teşkili memnu olduğu gibi ale'l-ıtlak hafi cemiyetler teşkili de memnudur.³¹

MADDE 121 – Heyet-i Ayan müzakeratı alenidir fakat bir madde-i mühimmeden dolayı müzakerat hafi tutulmak vükela canibinden veya Heyet-i Ayan âzasından beş zat tarafından teklif olundukta heyetin içtima ettiği mahal azanın maadasından tahliye edilerek teklifi red veya kabul için ekseriyet-i ârâya müracaat olunur.³²

5 Şaban 1327-8 Ağustos 1325

³¹ Bu madde; 5 Şaban 1327 tarihli ve 130 sayılı Kanunla Kanun-ı Esasi metnine eklenmiştir.

³² Bu madde; 5 Şaban 1327 tarihli ve 130 sayılı Kanunla Kanun-ı Esasi metnine eklenmiştir.

نومرو ۳۱۸ — قانون اساسینک ۵ شعبان ۱۳۲۷ تاریخلی ۷ ، ۳۵ و ۴۳ نجی مواد
معدله سنی معدل قانون [۱]

۲ رجب ۱۳۳۲ ۱۵ مایس ۱۳۳۰

[هۆیم وقایع ایله نشر واعلامی : ۱۰ رجب ۱۳۳۲ ۲۲ مایس ۱۳۳۰ - نومرو ۱۸۲۷]

۷ نجی ماده نك فقره معدله سی : « اوتوز بشنجی ماده موجبنجه هیئت
مبعوثانك لدى الاقتضا فسخی ومدت تأجیلیه وتعطیلیه نك مجموعی مدت اجتماعیه سنویه نك
نصفنی تجاوز ایتامك و اوسنه اجتماعیه ظرفنده مدتتی اكال ایلك اوزره تأجیل و تعطیلی
. حقوق مقدسه پادشاهیدندر . »

۳۵ نجی ماده معدله : « وكلا ایله هیئت مبعوثان آره سنده اختلاف اولتان ماده لردن
یرینك قبولنده وكلا طرفندن اصرار اولتوبده مبعوثان جانبندن اكثریت آرا ایله
و مكرراً رد ایدلیکی حالده وكلانك تبدیلی و یاخود مجدداً ودرت آی ظرفنده انتخاب
واجتماع اولنق اوزره هیئت مبعوثانك فسخی حقوق پادشاهی جمله سندنذر . فقط هیئت

2. DEĞİŞİKLİK

NUMARA 318 — KANUN-I ESASİ'NİN 5 ŞABAN 1327 TARİHLİ, 7, 35 VE 43'ÜNCÜ MEVADD-I MUADELESİNİ MUADDİL KANUN³³

2 Receb 1332 – 15 Mayıs 1330 (1914)

7'NCİ MADDENİN FIKRA-İ MUADDELESİ: "...otuz beşinci madde mucibince Heyet-i Mebusanın lede'l-iktiza feshi ve müddet-i teciliye ve tatiliyenin mecmuu müddet-i ictimaiye-i seneviyenin nisfını tecavüz etmemek ve o sene-i ictimaiye zarfında müddetini ikmal eylemek üzere tecil ve tatili... Hukuk-ı mukaddese-i padişahîdendir."

35'İNCİ MADDE-İ MUADDELE: "Vükela ile Heyet-i Mebusan arasında ihtilaf olunan maddelerden birinin kabulünde vükela tarafından ısrar olunup da mebusan canibinden ekseriyet-i ârâ ile ve mükerreren reddedildiği halde vükelanın tebdili veyahut müceddeden ve dört ay zarfında intihab ve ictima olunmak üzere Heyet-i Mebusanın feshi hukuk-ı padişahî cümlesindedir. Fakat heyet-i

³³ Düstur, Tertib 2, Cilt 6, s. 749-750.

Takvim-i Vekayi ile neşir ve ilanı: 10 Receb 1332-22 Mayıs 1330, Numara: 1837

جدیده مبعوثان اولکی هیئتک رأینده نبات و اصرار ایدرسه مجلس مبعوثانک رأی
و ترارینک قبولی مجبوری اوله جقدر . «

۳۳ نجی ماده معدله : « مجلس عمومینک ایکی هیئتی بهر سنه تشرین ثانی ابتداسنده
و تأجیل وقوع بولش ایسه مدت تأجیلیه نك انقضاسنده بلا دعوة اجتماع ایدر
و با اراده سنیه کشاد ایدیلیر . مدت اجتماع آلتی آیدر و بو مدتک ختامنده مجلس ینه
با اراده سنیه قاپانیر . بو هیئتلردن بری دیکرینک بولمیدینی زمانلرده منعقد اوله ماز .
مجلس مبعوثان فسخ ایدلدیکی حالده درت آی صکره اجتماع ایده جک اولان هیئت
جدیده نك اجتماعی بر اجتماع فوق الماده حکمنده اولوب مدتی ایکی آیدر و قابل تمديد
اولوب تأجیله تابع دکلدردر و آلتش طقوزنجی مادهده محرر اولان درت سنه دن عبارت
مدت مأموریتی تشرین ثانی ابتداسنده باشلار . «

قانون اساسینک یتیش اوچنجی مادهسی ملغادر .

مجلس مبعوثان واعیاندیه قبول اولسان اشبو لایحه نك قانونیتی و آکا کوره قانون
اساسییه علاوه سنی اراده ایلدم . ۲ رجب ۱۳۳۲ ۱۰ مایس ۱۳۳۰

محمد رشید

cedide-i mebusan evvelki heyetin reyinde sebat ve ısrar ederse Meclis-i Mebusanın rey ve kararının kabulü mecburi olacaktır.”

43'ÜNCÜ MADDE-İ MUADDELE: “Meclis-i Umuminin iki heyeti beher sene teşrinisani ibtidasında ve tecil vuku' bulmuş ise müddet-i teciliyenin inkızasında bilâ-davetin ictima eder ve bâ-irade-i seniyye küşad edilir. Müddet-i ictima altı aydır ve bu müddetin hitamında meclis yine bâ-irade-i seniyye kapanır. Bu heyetlerden biri diğêrinin bulunmadığı zamanlarda münakid olamaz. Meclisi Mebusan feshedildiği halde dört ay sonra içtima edecek olan heyet-i cedidenin ictimai bir ictima-ı fevkalade hükmünde olup müddeti iki aydır ve kabil-i temdid olup tecile tabi değildir ve altmış dokuzuncu maddede muharrer olan dört seneden ibaret müddet-i memuriyeti teşrinisani ihtidasında başlar.”

Kanun-ı Esasi'nin yetmiş üçüncü maddesi mülğadır.

Meclis-i Mebusan ve Ayanda kabul olunan işbu layihanın kanuniyetini ve ona göre Kanun-ı Esasi'ye ilavesini irade eyledim.

2 Receb 1332 – 15 Mayıs 1330

Mehmed Reşad

نومرو ۸۰ -- ۷ دی الح ۱۲۹۳ تا ینلی قانون اساسی ک ۲ ۱ نوج ماده سله ۲ رجب
۱۳۳۲ تاریخلی ۷ نین و ۳ نوج مواد معادلسی معادل قانون [۱]

۲۶ ربیع الاول ۱۳۳۳ ۹ کتون ثانی ۱۳۳۰

[تموم وقایع ایله نشر و اعلانی: ۳۰ ربیع الاول ۱۳۳۳ ۲ شاط ۱۳۳۰ - نومرو ۲۰۸۴]

ماده: ۷ اس عمومیتک میعادنده آجیلرب قبادلسی، کک و قنندن اول
کک صورت فرقه العاده: اجتماع، دعوتی، تمديد ملتی، اوج آبی تجاوز و تکرر ایتمامک

3. DEĞİŞİKLİK

NUMARA 80 — 7 ZİLHİCCE 1293 TARİHLİ KANUN-I ESASİ'NİN 102'NCİ MADDESİYLE 2 RECEB 1332 TARİHLİ 7'NCİ VE 43'ÜNCÜ MEVADD-I MUADDELESİNİ MUADDİL KANUN³⁴

26 Rebiülevvel 1333-9 Kânunısani 1330 (1914)

MADDE 7— Meclis-i Umuminin miadında açılıp kapatılması, gerek vaktinden evvel gerek suret-i fevkalâdede içtimaa daveti, temdid- i müddeti, üç ayı tecavüz ve tekerrür etmemek

³⁴ Düstur, Tertib 2, Cilt 7, s. 224-225.

Takvim-i Vekayi ile neşir ve ilanı: 30 Rebiülevvel 1333-2 Şubat 1330, Numara: 2084

اوزره تأجيلي وسنه اجتماعيه سي ظرفنده مدتي اكمل ايلك اوزره مجلسك معين بر زمان
ايچون تعطيلي ، اوتوز بشنجهي ماده موجيجه هيئت مبعوثانك لدي الاقتصا فسخي ،
علي العموم معاهدات عقدي حقوق مقدسه بادشاهيدندر . . .

ماده : ٤٣ مجلس عمومينك ايكي هيئتي بهر سنه تشرين ثاني ابتداسنده وتاجيل
وقوع بولمش ايسه مدت تأجيليه نك انقضاسنده بلادعوه اجتماع ايدر و باراده سنه كشاد
ايديلير . مدت اجتماع دوت ايدر وبو مدتك ختامنده . . .

ماده : ١٠٣ موازنه قانوننك حكمي بر سنه يه مخصوصدر . او سنه نك خارجنده
حكمي جاري اوله ماز وبو حكم تأجيل وتعطيل ايله اخلال ايديله من . انجيق مجلس مبعوثان
موازنه يي قرارلشدير مقسزين فسخ اولديني حالده . . .

مجلس اعيان و مبعوثانجه قبول اولتان اشبو لايحه وجه ايله قانون اساسينك تعديلني
زاده ايلدم .

٢٦ ربيع الاول ١٣٣٣ ٢٩ كانون ثاني ١٣٣٠

محمد رشاد

üzere tecili ve sene-i ictimaiyesi zarfında müddetini ikmal eylemek üzere Meclisin muayyen bir zaman için tatili, otuz beşinci madde mucibince Heyet-i Mebusanın lede'l-iktiza feshi, ale'l-umum muahedat akdi... Hukuk-ı mukaddese-i padişahîdendir...

MADDE 43 – Meclis-i Umuminin iki heyeti beher sene teşrinisani ibtidasında ve tecil vuku' bulmuş ise müddet-i teciliyenin inkızasında bilâ-davetin ictima eder ve bâ-irade-i seniyye küşad edilir. Müddet-i içtima dört aydır ve bu müddetin hitamında...

MADDE 102 – Muvazene Kanunu'nun hükmü bir seneye mahsustur. O senenin haricinde hükmü câri olamaz ve bu hüküm tecil ve tatil ile ihlal edilemez. Ancak mebusan muvazeneyi kararlaştırmaksızın fesholunduğu halde...

Meclis-i Ayan ve Mebusanca kabul olunan işbu layiha vechile Kanun-ı Esasi'nin tadilini irade eyledim.

26 Rebiülevvel 1333-29 Kânunısani 1330
Mehmed Reşad

نومرو ۳۰۷ --- قانون اساسينك ۵ شعبان ۱۳۲۷ تاريخلى ۷۶ نجى ماده معدلهسى
معدل قانون [۱]

۴ جمادى الاولى ۱۳۳۴ ۲۵ شباط ۱۳۳۱

[تقويم وقايع ايله نشر واعلامى : ۷ جمادى الاولى ۱۳۳۴ ۲۹ شباط ۱۳۳۱ - نومرو ۲۴۶۶]

ماده : ۷۶ مجلس مبعوثان اعضاسندن هر برينه هر سنه اجتماعى ايجون اللى بيك
غروش تخصيصات و شهرى درت بيك غروش اوزرندن عزيمت و عودت خرجراهى
ويريلور. مدت اجتماعك تمديدى و مجلسك فوق العاده اجتماعى حالده آروجه تخصيصات
ويرلمز. فسخذن صكره اجتماع ايدن مجلس اعضاسنه تخصيصاتك نصفى ويريلور.
مجلس اعيان و مبعوثانجه قبول اولنان اشبو لايحه وجه ايله قانون اساسينك تعديلنى
اراده ايلدم .

۴ جمادى الاولى ۱۳۳۴ ۲۵ شباط ۱۳۳۱

مدرسه

4. DEĞİŞİKLİK

NUMARA 307 — KANUN-I ESASININ 5 ŞABAN 1327 TARİHLİ 76'NCI MADDE-İ MUADDELESİNİ MUADDEL KANUN³⁵

4 Cemaziyelevvel 1334-25 Şubat 1331 (1916)

MADDE 76 – Meclis-i Mebusan âzasından her birine her sene ictimai için elli bin kuruş tahsisat ve şehri dört bin kuruş üzerinden azimet ve avdet harcırahı verilir. Müddet-i ictimain temdidi ve Meclisin fevkalâde ictimai halinde ayrıca tahsisat verilmez. Fesihten sonra ictima eden Meclis âzasına tahsisatın nisfi verilir.

Meclis-i Ayan ve Mebusanca işbu layiha vechiyle Kanun-ı Esasi'nin tadilini irade eyledim.

4 Cemaziyelevvel 1334-25 Şubat 1331

Mehmed Reşad

³⁵ Düstur, Tertib 2, Cilt 8, s. 483.

Takvim-i Vekayi ile neşir ve ilanı: 7 Cemaziyelevvel 1334-29 Şubat 1331, Numara: 2466

نومرو ۳۰۸ — قانون اساسيكنك ۲۶ رببيع الاول ۱۳۳۳ تاريخلى ۷ نجى ماده معدله سنك
تعديلى ايله ۲ رجب ۱۳۳۲ تاريخلى ۳۵ نجى ماده معدله سنك طي حتمده قانون [۱۱]

۴ جمادى الاولى ۱۳۳۴ ۲۵ شباط ۱۳۳۱

[تقويم وقايع ايله نشر واعلانى : ۸ جمادى الاولى ۱۳۳۴ ۱ مارت ۱۳۳۲ - نومرو ۲۴۶۷]

ماده : ۷ درت آى ظرفنده بالانتخاب اجتماع ايتك اوزره
لدى الاقتضا هيئت مبعوثانك فسحى حقوق مقدسه پادشاهيدندر .

ماده : ۳۵ طى ايدلمشدر .

مجلس اعيان ومبعوثانجه قبول اولنان اشبو لايحه وجه ايله قانون اساسيكنك تعديلىنى
اراده ايلدم .

۴ جمادى الاولى ۱۳۳۴ ۲۵ شباط ۱۳۳۱

محمد رشاد

5. DEĞİŞİKLİK

NUMARA 308 — KANUN-I ESASİ'NİN 26 REBİÜLEVVEL 1333 TARİHLİ 7'NCİ MADDE-İ MUADDELESİNİN TADİLİ İLE 2 RECEB 1332 TARİHLİ 35'İNCİ MADDE-İ MUADDELESİNİN TAYYI HAKKINDA KANUN³⁶

4 Cemaziyelevvel 1334-25 Şubat 1331 (1916)

MADDE 7 — dört ay zarfında bi'l-intihab ictima etmek üzere lede'l-iktiza Heyet-i Mebusanın feshi... hukuk-ı mukaddese-i padişahîdendir.

MADDE 35 — Tayyedilmiştir.

Meclis-i Ayan ve Mebusanca kabul olunan işbu layiha vechile Kanun-ı Esasi'nin tadilini irade eyledim.

4 Cemaziyelevvel 1334-25 Şubat 1331

Mehmed Reşad

³⁶ Düstur, Tertib 2, Cilt 8, s. 484.

Takvim-i Vekayi ile neşir ve ilanı: 8 Cemaziyelevvel 1334- 1 Mart 1332, Numara: 2467

نومرو ۳۷۰ — ۷ ذی الحجہ ۱۲۹۳ تاریخلی قانون اساسینک ۷۲ نجی مادهسنی
معدل قانون [۱]

۱۵ جمادی الاولی ۱۳۳۴ ۷ مارت ۱۳۳۲

[تقویم وقایع ایله نشر واعلامی : ۲۸ جمادی الاولی ۱۳۳۴ ۲۰ مارت ۱۳۳۲ - نومرو ۲۴۸۶]

- ماده : ۷۲ منتخبیلر اوصاف مطلوبه بی حائز هر عثمانلی بی مبعوث انتخاب ایده بیلیرلر .
آنجق برکیمسه عینی زمانده اوچدن زیاده دائره انتخابیه ده نامزدلکنی وضع ایده مز .
مجلس اعیان ومبعوثانجه قبول اولنان اشبو لایحه وجهله قانون اساسینک تعدیلنی
اراده ایلدم .

۱۵ جمادی الاولی ۱۳۳۴ ۷ مارت ۱۳۳۲

محمد رشاد

6. DEĞİŞİKLİK

NUMARA 370 — 7 ZİLHİCCE 1293 TARİHLİ KANUN-I ESASİ'NİN 72'NCİ MADDESİNİ MUADDİL KANUN³⁷

15 Cemaziyelevvel 1334-7 Mart 1332 (1916)

MADDE 72 – Muntehibler evsaf-ı matlubeyi haiz her Osmanlı'yı mebus intihab edebilirler. Ancak bir kimse aynı zamanda üçten ziyade daire-i intihabiyede namzetliğini vaz' edemez. Meclis-i Ayan ve Mebusanca kabul olunan işbu layiha vechile Kanun-ı Esasi'nin tadilini irade eyledim.

15 Cemaziyelevvel 1334-7 Mart 1332

Mehmed Reşad

³⁷ Düstur, Tertib 2, Cilt 8, s. 754.

Takvim-i Vekayi ile neşir ve ilanı: 28 Cemaziyelevvel 1334-20 Mart 1332, Numara: 2486

نومرو ۱۰۲ — قانون اساسينك ۶۹ نجى ماده سنى معادل قانون [۱]

۸ جمادى الاخره ۱۳۳۶ ۲۱ مارت ۱۳۳۴

[تقويم وقايع ايله نشر و اعلانی : ۸ جمادى الاخره ۱۳۳۶ ۲۲ مارت ۱۳۳۴ - نومرو ۳۱۸۷]

التش طقوزنجى ماده : مبعوثان انتخاب عمومىسى دوت سنه ده بر كره اجرا اولونور. انتخاب اولنان مبعوثلك مدت مبعوثى دوت سنه دن عبارت اولوب فقط تكرار انتخاب اولونمق جائزدر. آنجق دردنجى سنه اجتماعيه اردوى هايونك عمومى سفر برلكنى مستلزم محاربه يه مصادف اولدنى حالد هرايكى مجلسده عدد مرتبك ثلثانيه مذا كره سنه ابتدار وعدد مرتبك اكثریت مطلقه سيله قبول ايديله جك بر قانون ايله مدت مذكوره تمديد اولنه بيلور .

مجلس اعيان ومبعوثانجه قبول اولنان اشبو لايحه وجهه قانون اساسينك تعديلنى اراده ايلدم .

۸ جمادى الاخره ۱۳۳۶ ۲۱ مارت ۱۳۳۴

محمد رشاد

7. DEĞİŞİKLİK NUMARA 102 — KANUN-I ESASİ'NİN 69'UNCU MADDESİNİ MUADDİL KANUN³⁸

8 Cemaziyelahire 1336-21 Mart 1334 (1918)

ALTMİŞ DOKUZUNCU MADDE – Mebusan intihab-ı umumisi dört senede bir kere icra olunur. İntihab olunan mebusların müddet-i mebusiyeti dört seneden ibaret olup fakat tekrar intihab olunmak caizdir. Ancak dördüncü sene-i ictimaiye ordu-yı hümayunun umumi seferberliğini müstelzim muharebeye müsadif olduğu halde her iki mecliste aded-i mürettebin sülûsaniyla müzakeresine ibtidar ve aded-i mürettebin ekseriyet-i mutlakasıyla kabul edilecek bir kanun ile müddet-i mezkûre temdid olunabilir.

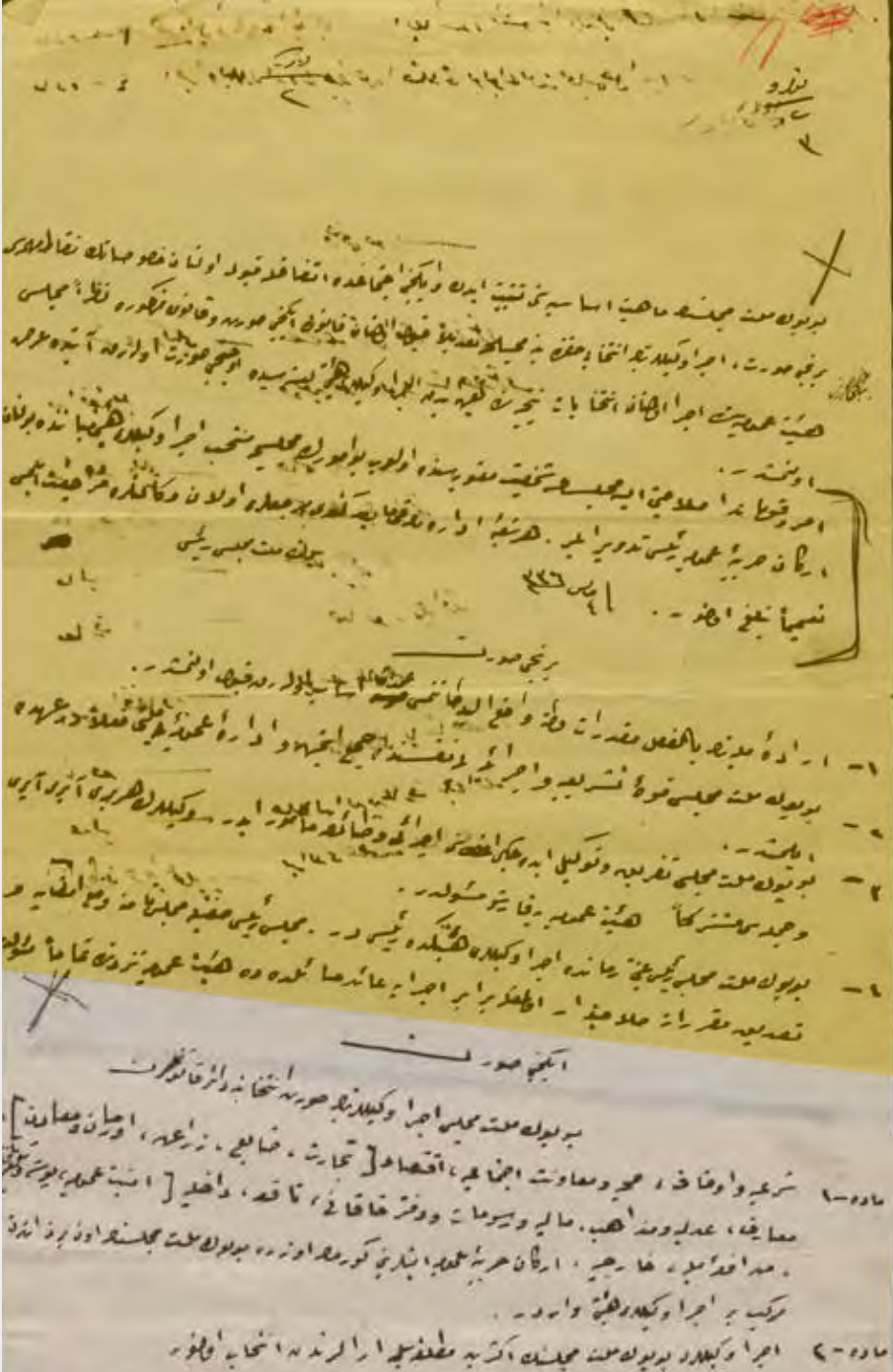
Meclis-i Ayan ve Mebusan'ca kabul olunan işbu layiha vechiyle Kanun-ı Esasi'nin tadilini irade eyledim.

8 Cemaziyelahire 1336-21 Mart 1334
Mehmed Reşad

³⁸ Düstur, Tertib 2, Cilt 10, s. 176.
Takvim-i Vekayi ile neşr ve ilanı 8 Cemaziyelahire 1336-22 Mart 1334, Numara: 3187

UMDE-İ ESASİYE

OSMANLI'DAN GÜNÜMÜZE
TÜRK ANAYASA METİNLERİ

UMDE-İ ESASİYE

Numara
2-3

Büyük Millet Meclisinin mahiyet-i esasiyesini tespit eden ve ikinci ictimada ittifakla kabul olunan hususatın nikat-ı mühimesi birinci suret, İcra Vekillerinin intihabı hakkında yine Meclisçe ta'dilen kabul olunan kanun ikinci suret ve kanun-ı mezkûra nazaran Meclis heyet-i umumiyesinde icra olunan intihabat neticesinde taayyün eden İcra Vekilleri heyeti listesi de üçüncü suret olarak âtide arz olunmuştur.

Emir ve kumanda salahiyeti ise Meclisin şahsiyet-i maneviyesinde olup bu umurun Meclisçe müntehab İcra Vekilleri Heyeti miyanında bulunan Erkan-ı Harbiye-i Umumiye Reisi tedvir eyler. Her şube-i idarenin fi-maba'd kendi mercileri olan vekâletlere müracaat eylemesi tamimen tebliğ olunur.

4 Mayıs 336
Büyük Millet Meclisi Reisi

Birinci Suret

1- İrade-i milliyenin bi'l-fiil mukadderat-ı vatana vâzi'u'l-yed tanınması umde-i esasiye olarak kabul olunmuştur.

2- Büyük Millet Meclisi kuvve-i teşriiye ve icraiyei nefsinde cem etmiş ve idare-i umumiye-i milleti fiilen deruhde eylemiştir.

3- Büyük Millet Meclisi tefrik ve tevkil edeceği âzâsını icra-i vazâife memur eder. Vekillerin her biri ayrı ayrı ve cümlesi müştereken heyet-i umumiyeye karşı mesuldür.

4- Büyük Millet Meclisi Reisi aynı zamanda İcra Vekilleri Heyeti'nin de reisidir. Meclis Reisi sıfatıyla Meclis namına vaz'-ı imzaya ve tasdik-i mukarrerata salâhiyattar olmakla beraber icraya ait mesâilde de heyet-i umumiye nezdinde tamamen mesuldür.³⁹

³⁹ TBMM Arşivi, Dönem 1, "Büyük Millet Meclisi İcra Vekillerinin Suret-i İntihabına Dair Kanun", Kanun No: 3.

1921 TEŞKİLATI ESASİYE KANUNU

OSMANLI'DAN GÜNÜMÜZE
TÜRK ANAYASA METİNLERİ

— ۸۹ —

تشکيلات اساسيه قانونی

(جريدة رسمیه ابد نشر واعدونی : ۷ شباط ۱۳۳۷ - نومبر : ۱)

نومبر
۸۹

مراد اساسيه

ماده ۱ — حاکمیت بلاقیه و شرط ملئکدر . اداره اصولی خلتک مقدراتی بلاد و بالقلل اداره اجسی اساسه مستقدر .

ماده ۲ — اجرا قدرتی و تشریع صلاحیتی ملئک بکاه و تحقیق منئی اولان بوبوک ملت مجلسنده تجلی و تمرکز ایدر .

ماده ۳ — تورکیه دولتی بوبوک ملت مجلسی طرفندن اداره اولتور و حکومتی . بوبوک ملت مجلسی حکومتی و عتوائی طائیفه .

ماده ۴ — بوبوک ملت مجلسی ولایتلر خلفهجه مستحب اعضادن مرکبدر .

ماده ۵ — بوبوک ملت مجلسک انتخابی ایکی سنهده برکزه اجرا اولتور . انتخاب اولتانی اعضداک اعضاقلی مدتی ایکی سنهده عبارت اولوب فقط تکرار انتخاب اولونمق جائزدر . سابق هیئت لاحق هیئتک اجرائه قدر وظیفه دوام ایدر . بکی انتخابات اجرائه امکان کورولمییکی قدرده اجتهاع دورمسک و لکن بر سنه تمدیدی جائزدر . بوبوک ملت مجلسی اعضاسنک هریری کندی انتخاب ایدن ولایتک آریجه وکیلی اولیوب عموم ملئک وکیلدر .

ماده ۶ — بوبوک ملت مجلسک هیئت عمومیسی تشریح نالی ابتداسنده دعوتسز اجتهاع ایدر .

ماده ۷ — احکام شرعیه لک تشریحی ، عموم قوانینک وضعی ، تعدیل ، فسخی و معاهده و صلح عقدی و وطن مدافعسی اعلانی کی حقوق اساسیه بوبوک ملت مجلسه مائددر . قوانین و نظامات تنظیمنده معاملات نام ارفق و احتیاجات زمانه اوفق احکام فقهیه و حقوقیه ایله آداب و معاملات اساس اتخاذ قیلنور . هیئت وکیللک وظیفه و مسئولیتی قانون مخصوص ایله تعین ایدیلر .

ماده ۸ — بوبوک ملت مجلسی ، حکومتک تقسام ایلدیکی دوازی قانون مخصوص موجبجه انتخاب کردسی اولان وکیللر واسطه سیه اداره ایدر . مجلس اجرائی خصوصات ایچون وکیللره وجهه تعین ولدی الحاحه بولری تبدیل ایلر .

ماده ۹ — بوبوک ملت مجلسی هیئت عمومیسی طرفندن انتخاب اولتانی رئیس بر انتخاب دورسی طرفنده بوبوک ملت مجلسی رئیسدر . بو صفتله مجلس نامنه امضا وضعه و هیئت وکیلله مقرراتی تصدیقه مسلاحتداردر . اجرا وکیللری هیئت ایچلرندن برنی کندیلر سیه رئیس انتخاب ایدرلر . آنجق بوبوک ملت مجلسی رئیس وکیللره هیئتکده رئیس طیبیبیدر .

اداره

ماده ۱۰ — تورکیه جمراتی و ضمیمت و اقتصادی منابعت عمده طرفندن ولایتلره ؛ ولایتلر قضااره مقسم اولوب قضاارده نایجلرندن ترکیب ایدر .

1921 Teşkilat-ı Esasiye Kanunu

1921 TEŞKİLAT-I ESASİYE KANUNU⁴⁰

Numara: 85

Kabul Tarihi: 20 Ocak 1921

Mevadd-ı Esasiye

MADDE 1 – Hâkimiyet bilâ-kayd u şart milletindir. İdare usulü halkın mukadderatını bizzat ve bilfilil idare etmesi esasına müsteniddir.⁴¹

MADDE 2 – İcra kudreti ve teşri salahiyeti milletin yegane ve hakiki mümessili olan Büyük Millet Meclisinde tecelli ve temerküz eder.⁴²

MADDE 3 – Türkiye Devleti Büyük Millet Meclisi tarafından idare olunur ve Hükümeti “Türkiye Büyük Millet Meclisi Hükümeti” unvanını taşır.⁴³

MADDE 4 – Büyük Millet Meclisi vilâyetler halkınca müntehab âzadan mürekkaptir.⁴⁴

MADDE 5 – Büyük Millet Meclisinin intihabı iki senede bir kere icra olunur. İntihab olunan âzanın âzalık müddeti iki seneden ibaret olup fakat tekrar intihab olunmak caizdir. Sabık heyet lahik heyetin içtimasına kadar vazifeye devam eder. Yeni intihab icrasına imkân görülmediği takdirde içtima devresinin yalnız bir sene temdidî caizdir. Büyük Millet Meclisi âzasının her biri kendini intihab eden vilâyetin ayrıca vekili olmayıp umum milletin vekilidir.⁴⁵

MADDE 6 – Büyük Millet Meclisinin heyet-i umumiyesi teşrinisani ibtidasında davetsiz içtima eder.⁴⁶

MADDE 7 – Ahkâm-ı şer’iyyenin tenfizi, umum kavaninin vaz’ı, tadili, feshi ve muahede ve sulh akdi ve vatan müdafaası ilânı gibi hukuk-ı esasiye Büyük Millet Meclisine aittir. Kavanin ve nizamât tanziminde muamelât-ı nâse erfak ihtiyac-ı zamana evfak ahkâm-ı fıkhiye ve hukukiye ile adab ve muamelât esas ittihaz kılınır. Heyet-i Vekile’nin vazife ve mesuliyeti kanun-ı mahsus ile tâyin edilir.

MADDE 8 – Büyük Millet Meclisi Hükümetinin inkisam eylediği devairi kanun-ı mahsus mucibince intihabkerdesi olan vekiller vasıtasıyla idare eder. Meclis icrai hususat için vekillere veche tayin ve lede’l-hace bunları tebdil eyler.

MADDE 9 – Büyük Millet Meclisi Heyet-i Umumiyesi tarafından intihab olunan reis bir intihab devresi zarfında Büyük Millet Meclisi Reisidir. Bu sıfatla Meclis namına imza vaz’ına ve Heyet-i Vekile mukarreratını tasdika salâhiyettardır. İcra Vekilleri Heyeti içlerinden birini kendilerine reis intihab ederler. Ancak Büyük Millet Meclisi Reisi Vekiller Heyeti’nin de reis-i tabiisidir.

İdare

MADDE 10 – Türkiye coğrafi vaziyet ve iktisadi münasebet nokta-i nazarından vilâyetlere, vilâyetler kazalara münkasem olup kazalar da nahiyelerden tereküb eder.

⁴⁰ Ceride-i Resmîye ile neşir ve ilanı 7 Şubat 1337 (7 Şubat 1921)

⁴¹ Bu maddede; 29/10/1923 tarihli ve 364 sayılı Kanunla değişiklik yapılmıştır.

⁴² Bu maddede; 29/10/1923 tarihli ve 364 sayılı Kanunla değişiklik yapılmıştır.

⁴³ Bu maddede; 29/10/1923 tarihli ve 364 sayılı Kanunla değişiklik yapılmıştır.

⁴⁴ Bu maddede; 29/10/1923 tarihli ve 364 sayılı Kanunla değişiklik yapılmıştır.

⁴⁵ Bu maddede; 29/10/1923 tarihli ve 364 sayılı Kanunla değişiklik yapılmıştır.

⁴⁶ Bu maddede; 29/10/1923 tarihli ve 364 sayılı Kanunla değişiklik yapılmıştır.

— ۹۰ —

ولایت

ماده ۱۱ — ولایت محل امورده معنوی شخصیتی و مختاری حائزدر ، خارجی و داخلی سیاست ، شرعی ، عدلی و عسکری امور ، بین المللی اقتصادی مناسبات و حکومتک عمومی تکالیفی ابله مناقش بردن زیاده ولایته شامل خصوصیات مستنا اولوق اوزره بوبوک ملت مجلسنجه وضع ایدیله جک قوانین موجبنجه اوقاف ، مدارس ، معارف صحیه ، اقتصاد ، زراعت ، نافعہ و معاونت اجنبایه ایشلرینک تنظیم و ادارهسی ولایت شورالرینک صلاحیتی داخلنددر .

ماده ۱۲ — ولایت شورالری ولایت خلقنجه منتخب اعضادن مرکبدر . ولایت شورالریک اجتماع دوروسی ایلکی شهدر . اجتماع مدتی ستهده ایلکی آیدر .

ماده ۱۳ — ولایت شوراسی ، اعضاسی مابنده اجرا آمری اوله جق بر رئیس ابله مختلف شمائی ادارهیه نامور اعضادن تشکیل ایتک اوزره براداره هیئت انتخاب ایدر . اجرا صلاحیتی دائمی اولان بوهیته عائددر .

ماده ۱۴ — ولایتده بوبوک ملت مجلسنک وکیل و ممثل ایلوق اوزره والی بولور . والی ، بوبوک ملت مجلسی حکومتی طرفندن تعیین اولوب وظیفهسی دولتک عمومی و مشترک وظائفی رؤیت ایتکدر . والی یالکتر دولتک عمومی وظائفی ابله محلی وظائف آره سنده قمارض وقوعنده مداخله ایدر .

قضا

ماده ۱۵ — قضا یالکتر اداری و انضاطی جزء اولوب معنوی شخصیتی حائز دکلدر . ادارهسی بوبوک ملت مجلسی حکومتی طرفندن منصوب و والیک امری آلتنده بر قائم مقامه مودوعدر .

ناحیه

ماده ۱۶ — ناحیه ، خصوصی حیاتده مختاری حائر بر معنوی شخصیتدر .

ماده ۱۷ — ناحیه لک رشوراسی ، براداره هیئت و برده مدیری واردر .

ماده ۱۸ — ناحیه شوراسی ، ناحیه خلقنجه دوغریدن دوغری به منتخب اعضادن ترکیب ایدر .

ماده ۱۹ — اداره هیئت و ناویه مدیری ، ناحیه شوراسی طرفندن انتخاب اولور .

ماده ۲۰ — ناحیه شوراسی و اداره هیئت قضا ، اقتصادی و مالی صلاحیتی حائر اولوب بوزارک درجائی قوانین مخصوصه ابله تعیین اولور .

ماده ۲۱ — ناحیه بریویا بر قاچ کوبدن حرکت اولدیلنی کبی بر قصیده بر ناحیهدر .

عمومی مفیشلک

ماده ۲۲ — ولایتلر اقتصادی و اجنبای مناسبتلری اعتباریه برلکه بر بلرک ، عمومی مفیشلک قطع لری وجوده کتیریلر .

ماده ۲۳ — عمومی مفیشلک منقطع لرینک عمومی صورتده آسایشنک تأمین و عموم دوائر ماملاتنک تقاضای ، عمومی مفیشلک منقطع سنده کی ولایتلرک مشترک ایشلرینده آهنگنک تنظیم و وظیفهسی عمومی مفیشلر مودوعدر . عمومی مفیشلر دولتک عمومی وظائفی محلی ادارلره عائد وظائف و مقرراتی دائمی صورتده مراقبه ایدرلر .

Vilayet

MADDE 11 – Vilayet mahalli umurda manevi şahsiyeti ve muhtariyeti haizdir. Harici ve dahili siyaset, şer’i, adli ve askerî umur, beyne’l-milel iktisadi münasebat ve Hükümetin umumi tekâlifi ile menafi-i birden ziyade vilayata şamil hususat müstesna olmak üzere Büyük Millet Meclisince vaz’ edilecek kavanin mucibince evkaf, medaris, maarif, sıhhiye, iktisat, ziraat, nafia ve muavenet-i içtimaiye işlerinin tanzim ve idaresi vilayet şûrâlarının salâhiyeti dâhilindedir.

MADDE 12 – Vilayet şuraları vilâyetler halkınca müntehab âzadan mürekkeptir. Vilayet şûrâlarının içtima devresi iki senedir. İçtima müddeti senede iki aydır.

MADDE 13 – Vilâyet şûrâsı, âzası meyanında icra amiri olacak bir reis ile muhtelif şubât-ı idareye memur âzadan teşekkül etmek üzere bir idare heyeti intihab eder. İcra salâhiyeti daimi olan bu heyete aittir.

MADDE 14 – Vilayette Büyük Millet Meclisinin vekili ve mümessili olmak üzere vali bulunur. Vali, Büyük Millet Meclisi Hükümeti tarafından tâyin olunup vazifesi Devletin umumi ve müşterek vezaifini rüyet etmektedir. Vali yalnız Devletin umumî vezaifi ile mahalli vezaif arasında tearuz vukuunda müdahale eder.

Kaza

MADDE 15 – Kaza yalnız idari ve inzibatî bir cüz olup mânevi şahsiyeti haiz değildir. İdaresi Büyük Millet Meclisi Hükümeti tarafından mansub ve valinin emri altında bir kaymakama mevduktur.

Nahiye

MADDE 16 – Nahiye, hususi hayatında muhtariyeti haiz bir manevi şahsiyettir.

MADDE 17 – Nahiyenin bir şûrâsı, bir idare heyeti ve bir de müdürü vardır.

MADDE 18 – Nahiye şûrâsı, nahiye halkınca doğrudan doğruya müntehab âzadan tereküb eder.

MADDE 19 – İdare heyeti ve nahiye müdürü, nahiye şûrâsı tarafından intihab olunur.

MADDE 20 – Nahiye şûrâsı ve idare heyeti kazaî, iktisadi ve malî salâhiyeti haiz olup bunların derecatı kavanin-i mahsusa ile tâyin olunur.

MADDE 21 – Nahiye bir veya birkaç köyden mürekkep olduğu gibi bir kasabada bir nahiyedir.

Umumi Müfettişlik

MADDE 22 – Vilayetler iktisadi ve içtimai münasebetleri itibariyle birleştirilerek, umumi müfettişlik kıtaları vücuda getirilir.

MADDE 23 – Umumî müfettişlik mintikalarının umumî surette asayişinin temini ve umum devair muamelatının teftişi, umumî müfettişlik mintikasındaki vilayetlerin müşterek işlerinde ahengin tanzimi vazifesi umumî müfettişlere mevduktur. Umumi müfettişler Devletin umumî vezaifiyle mahallî idarelere ait vezaif ve mukarratı daimi surette murakabe ederler.

— ۹۱ —

مادۋ منقردہ

اشیو قانون تاریخ فشریدن اعتباراً مرغی اولور . آتقی الوم متعقد بویوک ملت مجلسی ۵ ایلول ۱۳۳۹ تاریخی
نساب مذاکره قانونک برنجی ماده سننده کوسترلیدیکی اوزره قاپسک حصوله قدر مستمراً مجتمع بولجی
جهتله اشیو تشکیلات اساس قانوندهکی ۴ نجی ، ۵ نجی ، ۶ نجی مادملر نایسک حصوله الوم موجود بویوک ملت مجلسی
عدد مرتبک نشان اکثریتله قرار بولدیکی تقدیرده آتقی یکی اتحاددن اعتباراً مرغی الاجرا اوله جتدر .

۲۰ کانون ثانی ۱۳۳۷ و ۱۰ جمادی الاولی ۱۳۳۹

1921 Teşkilat-ı Esasiye Kanunu

Madde-i münferide⁴⁷

İşbu kanun tarihi, neşrinden itibaren mer'î olur. Ancak elyevm münakid Büyük Millet Meclisi 5 Eylül 1336 tarihli Nisab-ı Müzakere Kanunu'nun birinci maddesinde gösterildiği üzere gayesinin husulüne kadar müstemirren müctemi bulunacağı cihetle işbu Teşkilat-ı Esasiye Kanunu'ndaki dördüncü, beşinci altıncı maddeler gayenin husulüne elyevm mevcut Büyük Millet Meclisi adedi mürettebinin sülûsan ekseriyetiyle karar verildiği takdirde ancak yeni intihabdan itibaren meriy-yü'l-icra olacaktır.

20 Kânun-ı sâni 1337/10 Cemaziye'l-evvel 1339

1921 TEŞKİLAT-I ESASİYE KANUNUNDA YAPILAN DEĞİŞİKLİKLER ÇİZELGESİ				
Sıra No.	Kanun/ Karar No.	TBMM'de Kabul Tarihi	Değiştirilen Maddeler	Resmî Gazete/Düstur Tarih-Sayı
1	369	14 Şaban 1341 [01/04/1923]	Madde-i münferide yürürlükten kaldırmıştır.	3. Tertib Düstur, Cilt 4, Sayfa 15.
2	364	29 Ekim 1339 [29 Ekim 1923]	1, 2, 3, 4, 5 ve 6 [6 değişiklik yapılmıştır.]	4 Teşrinievvel 1339 [4/11/1923-40]

⁴⁷ Bu Geçici Madde, 01/04/1923 tarihli ve 369 sayılı Heyet-i Umumiye Kararıyla yürürlükten kaldırılmıştır.

تشکيلات اساسيه قانونك ماده مذيله سنك العاسته ومجديد انتخابه دائر

نومبرو
۳۶۹

یکیدن انتخابات اجراسی قرار کیر اولدی . ۱۳۳۹-۱۳۴۱

(جلد : ۳۸ - ص : ۳۸۴)

1. DEĞİŞİKLİK TEŞKİLAT-I ESASİYE KANUNU'NUN MADDE-İ MÜZEYYELESİNİN İLGASINA VE TECDİD-İ İNTİHABATA DAİR HEYET-İ UMUMİYE KARARI⁴⁸

Numara: 369

Yeniden intihabat icrası karargir oldu.

⁴⁸ 1 Nisan 1923 (1339) tarihli ve 369 sayılı “Teşkilat-ı Esasiye Kanunu’nun Madde-i Müzeyyelesinin İlgasına ve Tecdid-i İntihabata Dair Heyet-i Umumiye Kararı” ile 1921 Anayasasının ilk halinde “madde-i münferide” şeklinde geçen madde yürürlükten kaldırılmıştır. Türkiye Büyük Millet Meclisi Kavanin Mecmuası, Cilt 1, Türkiye Büyük Millet Meclisi Matbaası, Ankara 1925, s. 503.

تشکيلات اساسيه قانوننك بعض موادينك توضيحاً تمدنيكه دائر قانون

برنجى ماده — حاكيت ، بلاقيده و شرط متكدر . اداره اصولى خلقك مقرراتى بالانات و بالعمل اداره اتقى
اساسه مستنددر . توركيه دولتلك شكل حكومتى ، جمهوريدير .

ايكئنجى ماده — توركيه دولتلك دى ، دين اسلامدر . رسى لسانى توركيهدر .

درنجى ماده — توركيه دولتى بويوك ملت مجلسى طرفندن اداره اولتور . مجلس ، حكومتلك اتقسام ايتديكى
شعبات ادارهنى اجرا و كېللىرى واسطهسىله اداره ايدر .

اونجى ماده — توركيه رئيس جمهورى ، توركيه بويوك ملت مجلسى هيئت عمومىسى طرفندن و كئندى اعضاسى
ميانندن براتخاب دورهسى ايچون اتخاب اولتور . وظيفه رياست يكي رئيس جمهورك اتخابته قىددوام ايدر . تكرر
اتخاب اولغى جايزدر .

اون برنجى ماده — توركيه رئيس جمهورى دولتلك رئيسيدر . بوسهته لزوم كوردكجه مجلسه و هيئت و كېلپه رياست ايدر .
اون ايكئنجى ماده — باش و كئيل رئيس جمهور طرفندن و مجلس اعضاسى ميانندن اتخاب اولتور . ديكر و كېلر ماش
و كئيل طرفندن يته مجلس اعضاسى آرمسندن اتخاب اولوندىقدن سو كره هيئت عمومىسى رئيس جمهور طرفندن
مجلسك تصويبه عرض اولتور . مجلس حال اجتماعده دكل ايمه كيفيت تصويب مجلسك اجتماعه تعلق اولتور .

۱۸ ربيع الاول ۱۳۴۲ و ۲۹ تشرين اول ۱۳۳۹

2. DEĞİŞİKLİK TEŞKİLAT-I ESASİYE KANUNU'NUN BAZI MEVADDININ TAVZİHAN TADİLİNE DAİR KANUN⁴⁹

Kanun No: 364

29 Ekim 1339

BİRİNCİ MADDE – Hâkimiyet, bilâ-kayd ü şart milletindir. İdare usulü halkın mukaddera-tını bizzat ve bilfil idare etmesi esasına müsteniddir. Türkiye Devleti'nin şekl-i hükümeti, cumhuriyettir.

İKİNCİ MADDE – Türkiye Devleti'nin dini, din-i İslâm'dır, Resmî lisanı Türkçedir.

ÜÇÜNCÜ MADDE – Türkiye Devleti, Büyük Millet Meclisi tarafından idare olunur. Meclis, hükümetin inkısam ettiği suabat-ı idareyi İcra Vekilleri vasıtasıyla idare eder.

DÖRDÜNCÜ MADDE – Türkiye Reis-i Cumhuri, Türkiye Büyük Millet Meclisi Heyet-i Umu-miyesi tarafından ve kendi âzası meyanından bir intihab devresi için intihab olunur. Vazife-i riyaset yeni Reis-i Cumhuri'nin intihabına kadar devam eder. Tekrar intihab olunmak caizdir.

BEŞİNCİ MADDE – Türkiye Reis-i Cumhuri devletın reisidir. Bu sıfatla lüzum gördükçe Meclise ve Heyet-i Vekileye riyaset eder.

ALTINCI MADDE – Başvekil, Reis-i Cumhuri tarafından ve Meclis âzası meyanından intihab olunur. Diğer vekiller Başvekil tarafından yine Meclis âzası arasından intihab olunduktan sonra heyet-i umumiyesi Reis-i Cumhuri tarafından Meclisin tasvibine arz olunur. Meclis hâl-i ictimada değil ise keyfiyet-i tasvip Meclisin ictimasına talik olunur.

18 Rebiülevvel 1342 ve 29 Teşrinievvel 1339

⁴⁹ Türkiye Büyük Millet Meclisi Kavanin Mecmuası, s. 125.

1924 TEŞKİLATI ESASİYE KANUNU

OSMANLI'DAN GÜNÜMÜZE
TÜRK ANAYASA METİNLERİ

تشکيلات اساسيه قانوني

بشمير فصل احكام اساسيه

- ماده ۱ - توركيه دولتي رجمهوريتدر .
ماده ۲ - توركيه دولتلك ديني و دين اسلامدر ، رسي ديلي توركيهده ، مقرى آخره شهريدر .
ماده ۳ - حاكيت بلاقيده و شرط ملتكدر .
ماده ۴ - توركيه بويوك ملت مجلسي ، ملتك يگانه و حقيقي مثلي اولوب ملت نامه حق - كيني استعمال ايدر .
ماده ۵ - تشريع صلاحيتي و اجرا قودني بويوك ملت مجلسنده تجلي و تمركر ايدر .
ماده ۶ - مجلس ، تشريع صلاحيتي بالذات استعمال ايدر .
ماده ۷ - مجلس ، اجرا صلاحيتي ، كيمي طرفدن منتخب رئيس جمهور و اونك نيهن ايلهچكي بر اجرا و كيليري هيئي مرفقيه استعمال ايدر .
مجلس ، حكومتي هر وقت مراقبه و اسقاط ايدم بيلير .
ماده ۸ - حق فضا ، ملت نامه ، اصولي و قانوي و ترسيمده مستقل حاكم طرفدن استعمال اولونور .

اينجهي فصل وطيه تشريع

- ماده ۹ - توركيه بويوك ملت مجلسي قانون خصوصته توفيقاً ملت طرفدن منتخب مبعوثلردن متشكلدر ،
ماده ۱۰ - اونسكر باشي اكال ايدن هر اراكك تورك مبعوثان انتخابه اشراك ايتك حقي حائزدر .
ماده ۱۱ - اوتور باشي اكال ايدن هر اراكك تورك مبعوث انتخاب ايتك صلاحيتي حائزدر .
ماده ۱۲ - اجنبي خدمت رسمايسنده بولو نائلر و مجازات ترحيمده و ياساقت ، ساخته كارلاري ، دولادبر بحياقت و اعنيتي سوه استعمال ، جهيلي افلاس جرمالردن بريده حكوم اولانلر . مجبورلر و تابعيت احديه ادايسنده بولو نائلر .
حقوق مدنيه دن اسقاط ايدلش اولانلر توركيه اوتقويوب يازمق بيلمه بيلر مبعوث انتخاب اولور نائلر .
ماده ۱۳ - بويوك ملت مجلسلك انتخابي دوت سده بر كر ، اجرا اولونور .
مدتي ييبن مبعوثلرلك تكرار انتخاب ايدلاري حائزدر ،
سابق مجلس لاحق مجلسلك اجناعنه قعدر دوام ايدر .
يكي انتخابلك اجراسته اكلان كولديكي قعدر ده احتياج دورسلك رسيه تحديدي حائزدر .
هر مبعوث يانكر كيمي انتخاب ايدن دائرلك دال و عموم ملتك و كيليدير .
ماده ۱۴ - بويوك ملت مجلسي ، هر سته تشريع ناي استامسته دعوتنر طوبلاير .
مجلس ، اعضاسلك ملكت داخلنده دور ، تدقيق و مراقبه و نظيفلرلك احضاراي و تنقيس و استراحتلاري
ايچون سده آني ايدن اضله تعطيل فصايت ايدم من .
ماده ۱۵ - قانون تكلف ايتك حق مجلس اعضاسنه و اجرا و كيليري هيئته حائزدر .
ماده ۱۶ - مبعوثلر مجلسه انتخاب ايتك رنده شوتنلامه تحليف اولونورلر : [وطن و ملك سعادت و سلامت و ملك بلاقيده و شرط حاكيتنه منازير برتياه تقويت ايتمه چكمه و جمهوريت اساسلرسته سداقندن آيريلمه قيمته و ايله]

1924 Teşkilat-ı Esasiye Kanunu

1924 TEŞKİLÂT-I ESASİYE KANUNU⁵⁰

Kanun Numarası: 491

Kabul Tarihi: 20 Nisan 1924

Birinci Fasıll Ahkâm-ı Esasiye

MADDE 1 – Türkiye Devleti bir Cumhuriyettir.⁵¹

MADDE 2 – Türkiye Devleti'nin dini, dini İslamdır; resmî dili Türkçedir; makarri Ankara şehridir.⁵²

MADDE 3 – Hâkimiyet, bilâ-kayd ü şart milletindir.⁵³

MADDE 4 – Türkiye Büyük Millet Meclisi, milletin yegâne ve hakikî mümessili olup millet namına hakk-ı hâkimiyeti istimal eder.⁵⁴

MADDE 5 – Teşri salahiyeti ve icra kudreti Büyük Millet Meclisinde tecelli ve temerküz eder.⁵⁵

MADDE 6 – Meclis, teşri salahiyetini bizzat istimal eder.

MADDE 7 – Meclis, icra salahiyetini, kendi tarafından müntehab Reis-i Cumhuriyet ve onun tayin edeceği bir İcra Vekilleri Heyeti marifetiyle istimal eder.

Meclis, Hükümeti her vakit murakabe ve iskat edebilir.

MADDE 8 – Hakk-ı kaza, millet namına, usulü ve kanunu dairesinde müstakil mehakim tarafından istimal olunur.

İkinci Fasıll Vazife-i Teşriiye

MADDE 9 – Türkiye Büyük Millet Meclisi kanun-ı mahsusuna tevfikân millet tarafından müntehab mebuslardan müteşekkildir.

MADDE 10 – On sekiz yaşını ikmal eden her erkek Türk mebusan intihabına iştirak etmek hakkını haizdir.⁵⁶

MADDE 11 – Otuz yaşını ikmal eden her erkek Türk, mebus intibab edilmek salahiyetini haizdir.⁵⁷

MADDE 12 – Ecnebi hizmet-i resmiyesinde bulunanlar, mücazat-ı terhibiye veya sirkat, sahtekârlık, dolandırıcılık, emniyeti su-i istimal, hileli iflâs cürümlerinden biriyle mahkûm olanlar, mahcurlar, tabiiyet-i ecnebiye iddiasında bulunanlar, hukuk-ı medeniyeden iskat edilmiş olanlar Türkçe okuyup yazmak bilmeyenler mebus intihab olunamazlar.

MADDE 13 – Büyük Millet Meclisinin intihabı dört senede bir kere icra olunur.

Müddeti biten mebusların tekrar intihab edilmeleri caizdir.

Sabık Meclis lâhik Meclisin ictimaina kadar devam eder.

Yeni intihabın icrasına imkân görülmediği takdirde ictima devresinin bir sene temdidi caizdir.

Her mebus yalnız kendini intihab eden dairenin değil, umum milletin vekilidir.

MADDE 14 – Büyük Millet Meclisi, her sene teşrinisani ibtidasında davetsiz toplanır.

Meclis azasının memleket dâhilinde devir, tedkik ve murakabe vazifelerinin ihzârı ve teneffüs ve istirahatleri için senede altı aydan fazla tatil-i faaliyet edemez.

MADDE 15 – Kanun teklif etmek hakkı Meclis âzasına ve İcra Vekilleri Heyeti'ne aittir.

MADDE 16 – Mebuslar, Meclise iltihak ettiklerinde şu şekilde tahlif olunurlar: (Vatan ve milletin saadet ve selâmetine ve milletin bilâ-kayd ü şart hâkimiyetine mugayir bir gaye takip etmeyeceğime ve Cumhuriyet esaslarına sadakatten ayrılmayacağıma (Vallahi).

⁵⁰ Türkiye Büyük Millet Meclisi Kavanin Mecmuası, s. 365-372.

⁵¹ Bu maddede; 10/04/1928 tarihli ve 1222 sayılı Kanunla değişiklik yapılmıştır.

⁵² Bu maddede; 10/04/1928 tarihli ve 1222 sayılı ve 05/02/1937 tarihli ve 3115 sayılı Kanunlarla değişiklik yapılmıştır.

⁵³ Bu maddede; 10/04/1928 tarihli ve 1222 sayılı Kanunla değişiklik yapılmıştır.

⁵⁴ Bu maddede; 10/04/1928 tarihli ve 1222 sayılı Kanunla değişiklik yapılmıştır.

⁵⁵ Bu maddede; 10/04/1928 tarihli ve 1222 sayılı Kanunla değişiklik yapılmıştır.

⁵⁶ Bu maddede; 05/12/1934 tarihli ve 2599 sayılı Kanunla değişiklik yapılmıştır.

⁵⁷ Bu maddede; 05/12/1934 tarihli ve 2599 sayılı Kanunla değişiklik yapılmıştır.

ماده ۱۷ — هیچ بر معرّف مجلس داخله کی رأی و مطالبه شدن و یا ناسندن و مجلسه کی رأی و مطالبه سنک و یا لاسنک مجلس خارجده ایراد و اظهارندن دولای مسئول نکادور . کرک انخاستن اول و کرک سوکره علیه جرم اسناد اولونان بر معونک ، مطلقاً استعجالی و یا توبیخی ، یا خرد عا کسنت اجرائی هیت عمومیه کی قرارینه منوطدر ، جنائی جرم مشهور بولدن . مستأددر . آخفاق بوقدرده مقام تأدی مجلسی در حال خبردار اینکجه مکلفدور . بر معونک انخاستن اول و یا سوکره علیه مسأددر اولش جزائی بر حکمک اغازی معونتی مدتنک ختنامه تطبیق اولونور . معونتی مدتی انشاستده مرور زمان حرمان اینجز .

ماده ۱۸ — معونک سبری تخصصاتری قانون مخصوص ایله تعیین اولونور .

ماده ۱۹ — تعطیل انشاستده رئیس جمهور و یا مجلس رئیس لزوم کورورسه مجلسی اجنباه دعوت ایده بیله چی کی انشان یشده بری طرفدن طاب وقوع بولورسه مجلس رئیس دخی مجلسی اجنباه دعوت ایدر .

ماده ۲۰ — مجلس مذاکرائی عتیدر و صرفاً نشر اولونور .

فقط نظامنامه داخلده مندرج شرایطه توفیماً مجلس خفی جلسلهر دخی عقدایده بیله و خفی جلسلهر مذاکرانک نشری مجلسک قرارینه منوطدر .

ماده ۲۱ — مجلس ، مذاکرائی کندی نظامنامه داخلیسی موجبجه اجرا ایدر .

ماده ۲۲ — سؤال واستضاح و مجلس تحقیقاتی مجلسک جهد صلاحیتدن اولوب سنی تطبیق نظامنامه داخلی ایله تعیین اولونور .

ماده ۲۳ — معونتی ایله حکومت مأموریتی برضات عهده سنده اجنباه ایدهر .

ماده ۲۴ — توریه بویوک ملت مجلسی هیت عمومیه سرکترین قانی انشاستده برسه ایچون کندیسنه بر رئیس و اوچ رئیس و کیلی انخاب ایدر .

ماده ۲۵ — انخاب دره سنک ختاشدن اول مجلس عدد مرانک اکثریت مطلقه سیله انتخابات تجرید اولونورسه یکی انخاستن ایدن مجلسک انخاب دوروسی اینک نشرین تأییدن باشلار .

نشرین تأییدن اول و اناج اولان انخاست . فوق العاده بر اجنباه عدا اولونور .

ماده ۲۶ — بویوک ملت مجلسی احکام شرعیته تک تفسیدی ، قوانینک و سنی ، تعدیلی ، تفسیری ، فسح و الفاسی ، دولتیله مقارنه ، معاهده و صلح عقدی ، حرب اعلانی ، موازنه محومیه مایه و دولتی محوم حساب قققی قانونلریکنک تدقیق و تصدیق ، مسکوکات ضری ، انحصار و مالی تعهدی منضمن مقاولات و امتیازاتک تصدیق و فسحی ، عمومی و خصوصی عفو اعلانی ، جرک تخفیف و یا تحویل ، تحقیقات و مجازات قانونیه تک تأجلی ، محکمه لر دن مسأددر اولوب قطعت کسب ایتمس اولان اعدام حکم لریکنک اغازی کی و طائقی بالذات کندی ایجا ایدر .

ماده ۲۷ — بر معونک وطنه خیانت و معونتی زماننده ارتکاب تمینلرندن بریه مهم اولدیفنه توریه بویوک ملت مجلسی هیت عمومیه اعضای موجوده سنک نشان اکثریت آراسیه قرار وریلیر و یا خود اون لیکنجه علامده مندرج جرماندن بریه محکوم اولونور و محکومیتی تنبیه محکمه عالی آلیسه معونتی سقنی زائل اولور .

ماده ۲۸ — استعفا ، اسباب مشروعه دولایسیله مجبوریت ، بلا مأذونیت و معتزات اینکی آی مجلسه عدم دوام و یا خود مأموریت قبولی حاللرنده معونتی ساقط اولونور .

ماده ۲۹ — بر قاریده کی ماده لر موجبجه معونتی سقنی زائل و یا ساقط اولان و یا خود وفات ایدن معونک برینه بر دیگرکی انخاب اولونور .

ماده ۳۰ — بویوک ملت مجلسی ، کندی صابله سنی رئیس معونتیله تنظیم و اداره ایدر .

MADDE 17 – Hiçbir mebus Meclis dâhilindeki rey ve mütalaasından ve beyanatından ve Meclisteki rey ve mütalaasının ve beyanatının Meclis haricinde irad ve izharından dolayı mesul değildir. Gerek intihabından evvel ve gerek sonra aleyhine isnad olunan bir mebusun maznunen isticvabı veya tevkîfi veyahut muhakemesinin icrası Heyet-i Umumiye'nin kararına menuttur. Cınai cürm-i meşhud bundan müstesnadır. Ancak bu takdirde makam-ı aidi Meclisi derhal haberdar etmekle mükelleftir. Bir mebusun intihabından evvel veya sonra aleyhine sadır olmuş cezaî bir hükmün infazı mebusluk müddetinin hitamına talik olunur. Mebusluk müddeti esnasında mürur-ı zaman cereyan etmez.

MADDE 18 – Mebusların senevî tahsisatları kanun-ı mahsus ile tayin olunur.

MADDE 19 – Tatil esnasında Reis-i Cumhuriyet veya Meclis Reisi lüzum görürse Meclisi ictimaa davet edebileceği gibi âzadan beşte biri tarafından talep vuku bulursa Meclis Reisi dahi Meclisi ictimaa davet eder.

MADDE 20 – Meclis müzakeratı alenidir ve harfiyen neşrolunur.

Fakat Nizamname-i dâhilîde münderic şeraite tevfikân Meclis hafi celseler dahi akdedebilir ve hafi celseler müzakeratının neşri Meclisin kararına menuttur.

MADDE 21 – Meclis, müzakeratını kendi nizamname-i dâhilîsi mucibince icra eder.

MADDE 22 – Sual ve istizah ve Meclis tahkikatı Meclisin cümle-i salahiyetinden olup şekl-i tatbiki nizamname-i dâhilî ile tayin olunur.

MADDE 23 – Mebusluk ile hükümet memuriyeti bir zat uhdesinde ictima edemez.

MADDE 24 – Türkiye Büyük Millet Meclisi heyet-i umumiyesi her teşrinisani ibtidasında bir sene için kendisine bir reis ve üç reis vekili intihab eder.

MADDE 25 – İntihab devresinin hitamından evvel Meclis aded-i mürettebinin ekseriyet-i mutlakasıyla intihabat tecdid olunursa yeni ictima eden Meclisin intihab devresi ilk teşrinisani-den başlar.

Teşrinisaniden evvel vâki olan ictima, fevkalâde bir ictima addolunur.

MADDE 26 – Büyük Millet Meclisi ahkâm-ı şer'iyenin tenfizi, kavaninin vaz'ı, tadili, tefsiri, fesih ve ilgası, devletlerle mukavele, muahede ve sulh akdi, harb ilânı, muvazene-i umumiye-i maliye ve devletin umum hesab-ı kat'î kanunlarının tedkik ve tasdiki, meskûkat darbı, inhisar ve mali taahhüdü mutazammın mukavelat ve imtiyazatın tasdik ve feshi, umumi ve hususi af ilânı, cezaların tahfif veya tahvili, tahkikat ve mücazat-ı kanuniyenin tecili, mahkemelerden sadır olup katiyet kesbetmiş olan idam hükümlerinin infazı gibi vezaifi bizzat kendi ifa eder.

MADDE 27 – Bir mebusun vatana hıyanet ve mebusluğu zamanında irtikab töhmetlerinden biriyle müttehem olduğuna Türkiye Büyük Millet Meclisi heyet-i umumiyesi âza-yı mevcudesinin sülûsan ekseriyet-i ârâsıyla karar verilir veyahut on ikinci maddede münderic ceraimden biriyle mahkûm olur ve mahkûmiyeti kaziyeye muhkeme halini alırsa mebusluk sıfatı zail olur.

MADDE 28 – İstifa, esbab-ı meşrua dolayısıyla mahcuriyet, bilâ-mezuniyet ve mazeret iki ay Meclise adem-i devam veyahut memuriyet kabulü hallerinde mebusluk sakit olur.

MADDE 29 – Yukarıdaki maddeler mucibince mebusluk sıfatı zail veya sakit olan veyahut vefat eden mebusun yerine bir diğeri intihab olunur.

MADDE 30 – Büyük Millet Meclisi, kendi zabıtasını reisi marifetiyle tanzim ve idare eder.

— ۳۶۷ —

ارجمینی فصل
وظیفه ابرارانه

ماده ۳۱ — ترکیه رئیس جهوری بویوک ملت مجلسی هیت عمومیسی طرفندن وگندی اعضاسی بیاندن بر انتخاب دورهمی ایچون انتخاب اولور . وظیفه ریاست بیکی رئیس جهورک انتخابه قدر دوام ایدر . تکرار انتخاب اولونمق جائزدر .

ماده ۳۲ — رئیس جهور دولتک رئیسیدر . بوسفته مراسم مخصوصهده مجلسه ولوم کوردکده اجراوکیللری هیئته ریاست ایدر . رئیس جهور ریاست جهور مقامنده بولندقه مجلس مناقشات و مذاکرانه اشتراک ایدمن ورآی وریمن .

ماده ۳۳ — رئیس جهور خستلی وملتک خارجنده سیاحت کی بر سییله وظیفه ایفا ایدمن وایزات ، اشفا وسائر سیب دولایسیله جهوریت ریاستی انحلال ایدرسه بویوک ملت مجلسی رئیس وکایه رئیس جهور وظیفه ایفا ایدر .

ماده ۳۴ — جهور ریاستک اشغالهده مجلس مجتمع ایسه بیکی رئیس جهوری در حال انتخاب ایدره مجلس مجتمع دکنسه رئیس طرفدن همان اجلاس دعوت ایدره دک رئیس جهور انتخاب ایسیلیر . مجلسک انتخاب دورهمی ختام بولوش ویا انتخابک تجریدنه قرار ویرایش اولورسه رئیس جهوری کلهجک مجلس انتخاب ایدر .

ماده ۳۵ — رئیس جهور مجلس طرفندن قبول اولونان قانونلری اون کون طرفنده اعلان ایدر . تشکیلات اساسیه قانونی ایله بوجه قانونلری مستقنا اولنق اوزره اعلامی موافق کورمه بیکی قانونلری بردها مذاکره ایدنک اوزره اسباب موجب سیله راکده کذا اون کون طرفنده مجلسه اعاده ایدر .

مجلس مذکور قانونی بردهده قبول ایدرسه اولک اعلامی رئیس جهور ایچون مجبور ایدر .
ماده ۳۶ — رئیس جهور هر سنه تشریح ناپیده حکومتک کچن سنه کی فعالیتنه وایسنه اتخاذ ایدلسی مناسب کوردون تدبیرلره دائر بر اعلق ایراد ایدر ویا خود باش وکیله قرائت ایدریر .

ماده ۳۷ — رئیس جهور اجتنی دولتلرک تردیه تورک جهوریتک سیاسی تمثالی تریین واجتی دولتلرک سیاسی تمثالی قبول ایدر .

ماده ۳۸ — رئیس جهور انتخاب عقبنده مجلس حصولنده شوسوزکله بین ایدر :
[رئیس جهور مقننه جهوریتک قانونلرینه و ساجیت ملیه اساسلرینه رعایت و بولنری مدافعه ، تورک ملتک سعادتنه صادقانه و بیوتون قوتله صرف مساعی ، تورک دولته توجه ایده جک هر شهلیکی کمال شده مع ، تورک ملتک شان و شرفی وقایه و اعلامیه و درهمده ایتمکیم وظیفه تک ایجابانه حصر نفس اتمکنن آیریلر جفته (وایه)] .

ماده ۳۹ — رئیس جهورک اصدار ایدمه سکی بالجه مقررات باش کیل ایله وکیل عادی طرفندن امضالورور .
ماده ۴۰ — باش قوماندانلق تورکیه بویوک ملت مجلسک شخصیت منصوبه مندرج اولوب رئیس جهور طرفندن تشکیل اولور . قای حریمتک امر و قومانداسی حضرده قانون مخصوصنه توقیفاً اولکان حریمه عمومیه ریاسته و منفرده اجرا وکیللری هیئتک انهای اوزرسه رئیس جهور طرفندن نسب ایدله جک ذاته تودیع اولور .

ماده ۴۱ — رئیس جهور خیانت وطنیه حالته بویوک ملت مجلسه قارشى مشولدر . رئیس جهورک اصدار ایدمه سکی بالجه مقرراتن شولک مشولیت ۳۹ نجی ماده موجبنجه مذکور مقرراتی امضا ایدن باش وکیل ایله وکیل عادینه واجددر . رئیس جهورک خصوصات شخصیهندن دولای مشولتی لازم ناکده اشبو تشکیلات اساسیه

قانونک مشولیت تشریحیه تعلق ایدن ۱۷ نجی مادهسی موجبنجه حرکت ایدیلیر .

Üçüncü Fasıl Vazife-i İcraiye

MADDE 31 – Türkiye Reis-i Cumhuriyeti Büyük Millet Meclisi Heyet-i Umumiyesi tarafından ve kendi âzası meyanından bir intihab devresi için intihab olunur. Vazife-i riyaset yeni Reis-i Cumhuriyetin intihabına kadar devam eder. Tekrar intihab olunmak caizdir.

MADDE 32 – Reis-i Cumhuriyet, devletin reisidir. Bu sıfatla merasim-i mahsusada Meclise ve lüzum gördükçe İcra Vekilleri Heyeti'ne riyaset eder. Reis-i Cumhuriyet Riyaset-i Cumhuriyet makamında bulundukça Meclis münakaşat ve müzakeratına iştirak edemez.

MADDE 33 – Reis-i Cumhuriyet hastalık ve memleket haricinde seyahat gibi bir sebeple ve zaifini ifa edemez veya vefat, istifa ve sair sebep dolayısıyla Cumhuriyet riyaseti inhilâl ederse Büyük Millet Meclisi Reisi vekâleten Reis-i Cumhuriyet vezaifini ifa eder.

MADDE 34 – Cumhuriyet Riyasetinin inhilâlinde Meclis müctemi ise yeni Reis-i Cumhuriyet derhal intihab eder.

Meclis müctemi değilse Reis tarafından hemen ictimaa davet edilerek Reis-i Cumhuriyet intihab edilir. Meclisin intihab devresi hitam bulmuş veya intihabın teccidine karar verilmiş olursa Reis-i Cumhuriyet gelecek Meclis intihab eder.

MADDE 35 – Reis-i Cumhuriyet Meclis tarafından kabul olunan kanunları on gün zarfında ilan eder.

Teşkilât-ı Esasiye Kanunu ile bütçe kanunları müstesna olmak üzere ilanını muvafık görmediği kanunları bir daha müzakere edilmek üzere esbab-ı mucibesıyla birlikte keza on gün zarfında Meclise iade eder.

Meclis, mezkûr kanunu bu defa da kabul ederse, onun ilanı Reis-i Cumhuriyet için mecburidir.

MADDE 36 – Reis-i Cumhuriyet, her sene teşrinisanide hükûmetin geçen seneki faaliyetine ve o sene ittihaz edilmesi münasip görülen tedbirlere dair bir nutuk irad eder veyahut Başvekil kıraat ettirir.

MADDE 37 – Reis-i Cumhuriyet, ecnebi devletlerin nezdine Türk Cumhuriyeti'nin siyasi mümessillerini tayin ve ecnebi devletlerin siyasi mümessillerini kabul eder.

MADDE 38 – Reis-i Cumhuriyet intihabı akabinde ve Meclis huzurunda şu suretle yemin eder:

(Reis-i Cumhuriyet sıfatıyla Cumhuriyetin kanunlarına ve hâkimiyet-i milliye esaslarına riayet ve bunları müdafaa, Türk milletinin saadetine sadıkane ve bütün kuvvetimle sarf-ı mesai, Türk Devletine teveccüh edecek her tehlikeyi kemal-i şiddetle men, Türkiye'nin şan ve şerefini vikaye ve ilâya ve deruhde ettiğim vazifenin icabatına hasr-ı nefis etmekten ayrılmayacağıma Vallahi).

MADDE 39 – Reis-i Cumhuriyetin isdar edeceği bi'l-cümle mukarrerat Başvekil ile vekil-i aidi taraflarından imza olunur.

MADDE 40 – Başkumandanlık Türkiye Büyük Millet Meclisinin şahsiyet-i maneviyesinde mündemic olup Reis-i Cumhuriyet tarafından temsil olunur. Kuva-yı harbiyenin emir ve kumandası hazarda kanun-ı mahsusuna tevfikân Erkân-ı Harbiye-i Umumiye Riyasetine ve seferde İcra Vekilleri Heyeti'nin inhası üzerine Reis-i Cumhuriyet tarafından nasbedilecek zata tevdi olunur.

MADDE 41 – Reis-i Cumhuriyet hıyanet-i vataniye halinde Büyük Millet Meclisine karşı mesuldür. Reis-i Cumhuriyetin isdar edeceği bi'l-cümle mukarrerattan mütevellid mesuliyet 39'uncu madde mucibince mezkûr mukarreratı imza eden Başvekil ile vekil-i aidine râci'dir. Reis-i Cumhuriyetin hususat-ı şahsiyesinden dolayı mesuliyeti lazım geldikte işbu Teşkilât-ı Esasiye Kanunu'nun masuniyet-i teşriyyeye taalluk eden 17'nci maddesi mucibince hareket edilir.

— ۳۶۸ —

ماده ۴۳ — رئیس جمهور ، حکومتک انہاسی اوزرینہ دائمی مملولیت ویا شیخوخت کی شخصی سبیلردن دولای معین افرادک جزائری اسقاط ویا تخفیف ایدہیلیر .

رئیس جمهور ، بویوک ملت مجلسی طرفدن انہام ایدیلیرک محکوم اولان وکیللر حقدہ بوسالاحتی استعمال ایدہمن .
ماده ۴۳ — رئیس جمهورک تخصیصاتی قانون مخصوص ایلہ تعیین اولونور .

ماده ۴۴ — باش وکیل ، رئیس جمهور جابدین و مجلس انصافی میانندن تعیین اولونور .
سائر وکیللر باش وکیل طرفدن ، مجلس انصافی آردہسندن انتخاب اولونورکی همت عمومیہ رئیس جمهورک تصدیقہ مجلسہ عرض اولونور .

مجلس مجتمع دکلہ عرض کیتی مجلسک اجناعتہ تعاقب اولونور .
حکومت خط حرکت و سیاسی نقطہ نظری انظمی بر همت طرفدہ مجلسہ بیلدیرر و اہتدای طلب ایدر .

ماده ۴۵ — وکیللر باش وکیلک ریاستی آنتدہ (اجرا وکیللری ہیئتی) نی تشکیل ایدرلر .
ماده ۴۶ — اجرا وکیللری ہیئتی حکومتک عمومی سیاستندن مشرتہ مسئوللر .

وکیللردن ہریری کندی صلاحیتی دائرہسندہکی اجرا آتدن و مینتک اقدال و معاملاتندن و سیاستک عمومی استقامتندن منقاداً مسئوللر .

ماده ۴۷ — وکیللرک وظیفہ و مسئولیتلری قانون مخصوص ایلہ تعیین اولونور .
ماده ۴۸ — وکیللرک عددی قانونہ تعیین اولونور .

ماده ۴۹ — مآذون ویا خود ہرہانگی برسیدہ ممتور اولان بویوکلہ ، اجرا وکیللری ہیئتی اعضاسندن بر دیگریری موقئاً ثابت ایدر .
ماده ۵۰ — تورکیہ بویوک ملت مجلسینجہ اجرا وکیللردن بویوک دواطلیہ سوتقہ دائرہ ویران قرار وکالتدن سقوطنی دخی متضمندر .

ماده ۵۱ — اداری دعوی و اختلافلری رؤیت وحل ، حکومتجہ احضار وتودیع اولونوجق قانون لایحہلری و امتیاز معاوہہ و شرطنامہلری اوزرینہ بیان مطالعہ ، ترک کندی قانون مخصوصی و ترک قوانین سائرہ ایلہ معین و طوائفی ایضا ایتک اوزرہ برشورای دولت تشکیل ایدیلیرکدیر . شورای دولتک رؤسا و اعضاسی و طوائف مہمہدہ بولیش ، علم ، اختصاص بحیرہلری ایلہ مشیرت دوات میانندن بویوک ملت مجلسینجہ انتخاب اولونور .

ماده ۵۲ — اجرا وکیللری ہیئتی ، قانونلرک سورتطبیقہسینی اراہہ ویا خود قانومک امر ایتدیکی خصوصاتی شیت ایچون احکام جدیدی معنی اولماق و شورای دولتک نظردن قیقدن کیرمک شرطیلہ نظامنامہلر تدوین ایدر .
نظامنامہلر رئیس جمهورک امضا و اعلانیہ معمولہ اولور .

نظامنامہلرک قوانینہ مقابرتی ادما اولونقدہ بونک مرجع حلی تورکیہ بویوک ملت مجلسیدر .

دردی فصل

توت قضایہ

ماده ۵۳ — محکمہلرک تشکیلاتی ، وظیفہ و صلاحیتلری قابولہ میندر .
ماده ۵۴ — حاکیر یاقلہ دعوا لارک محاکمہدہ و حکمندہ مستقل و ہررؤو مذاہلانندن آزادہ اولوب آنجیق قانونک حکمنہ تابیدرلر .

محکمہلرک مقرراتی تورکیہ بویوک ملت مجلسی و اجرا وکیللری ہیئتی ہرچ بر وجہہ تبدیلر ہیئتی و تأخیر و یاغذا حکمانہ محالمت ایدہمن .

ماده ۵۵ — حاکیر قانونہ معین اولان اصول و احوال خارجدہ عزل اولونہ مالر .

MADDE 42 – Reis-i Cumhur, hükümetin inhası üzerine daimi maluliyet veya şeyhuhet gibi şahsi sebeplerden dolayı muayyen efradin cezalarını ıskat veya tahfif edebilir.

Reis-i Cumhur, Büyük Millet Meclisi tarafından ittihâm edilerek mahkûm olan vekiller hakkında bu salahiyeti istimal edemez.

MADDE 43 – Reis-i Cumhuriyetin tahsisatı kanun-ı mahsus ile tayin olunur.

MADDE 44 – Başvekil, Reis-i Cumhur canibinden ve Meclis âzası meyanından tayin olunur. Sair vekiller Başvekil tarafından, Meclis âzası arasından intihab olunarak heyet-i umumiyesi Reis-i Cumhuriyetin tasdiğiyle Meclise arz olunur.⁵⁸

Meclis müctemi değilse arz keyfiyeti Meclisin ictimainâna talik olunur.

Hükümet hatt-ı hareket ve siyasi nokta-i nazarını azami bir hafta zarfında Meclise bildirir ve itimat talep eder.

MADDE 45 – Vekiller Başvekilin riyaseti altında (İcra Vekilleri Heyeti)ni teşkil ederler.

MADDE 46 – İcra Vekilleri Heyeti hükümetin umumi siyasetinden müştereken mesuldür. Vekillerden her biri kendi salahiyeti dairesindeki icraattan ve maiyetinin efal ve muamelatından ve siyasetinin umumi istikametinden münferiden mesuldür.

MADDE 47 – Vekillerin vazife ve mesuliyetleri kanun-ı mahsus ile tayin olunur.⁵⁹

MADDE 48 – Vekâletlerin adedi kanunla tayin olunur.⁶⁰

MADDE 49 – Mezun veyahut herhangi bir sebeple mazur olan bir vekile, İcra Vekilleri Heyeti âzasından bir diğeri muvakkaten niyabet eder. Ancak bir vekil bir vekâletten fazlasına niyabet edemez.⁶¹

MADDE 50 – Türkiye Büyük Millet Meclisince İcra Vekillerinden birinin Divan-ı Âli'ye sevkine dair verilen karar vekâletten sükûtunu dahi mutazammındır.⁶²

MADDE 51 – İdari dava ve ihtilafları rüyet ve hal, hükümetçe ihzar ve tevdi olunacak kanun layihaları ve imtiyazı mukavele ve şartnameleri üzerine beyan-ı mütalaa, gerek kendi kanun-ı mahsus ve gerek kavanin-i saire ile muayyen vezaif-i ifa etmek üzere bir Şûrâ-yı Devlet teşkil edilecektir. Şûrâ-yı Devlet'in rüesa ve âzası vezaif-i mühimmede bulunmuş, ilim, ihtisas tecrübeleri ile mütemeyyiz zevat meyanından Büyük Millet Meclisince intihab olunur.

MADDE 52 – İcra Vekilleri Heyeti, kanunların suver-i tatbikiyesini irae veyahut kanunun emrettiği hususâtı tesbit için ahkâm-ı cedideyi muhtevî olmamak ve Şûrâ-yı Devlet'in nazar-ı tedkikinden geçirilmek şartıyla nizamnameler tedvin eder.

Nizamnameler Reis-i Cumhuriyetin imza ve ilânıyla mamulün bih olur. Nizamnamelerin kavanine mugayereti iddia olundukta bunun merci-i halli Türkiye Büyük Millet Meclisidir.

Dördüncü fasıl Kuvve-i Kazaiye

MADDE 53 – Mahkemelerin teşkilatı, vazife ve salahiyetleri kanunla muayyendir.

MADDE 54 – Hâkimler bi'l-cümle davaların muhakemesinde ve hükmünde müstakil ve her türlü müdahaldan âzade olup ancak kanunun hükmüne tabidirlir.

Mahkemelerin mukarreratını Türkiye Büyük Millet Meclisi ve İcra Vekilleri Heyeti hiçbir vechle tebdil ve tağyir ve tehir ve infaz-ı ahkâmına mümanaat edemez.

MADDE 55 – Hâkimler kanunen muayyen olan usul ve ahvali haricinde azlolunamazlar.

⁵⁸ Bu maddede; 05/02/1937 tarihli ve 3115 sayılı ve 29/11/1937 tarihli ve 3272 sayılı Kanunlarla değişiklik yapılmıştır.

⁵⁹ Bu maddede; 05/02/1937 tarihli ve 3115 sayılı ve 29/11/1937 tarihli ve 3272 sayılı Kanunlarla değişiklik yapılmıştır.

⁶⁰ Bu maddede; 29/11/1937 tarihli ve 3272 sayılı Kanunla değişiklik yapılmıştır.

⁶¹ Bu maddede; 05/02/1937 tarihli ve 3115 sayılı ve 29/11/1937 tarihli ve 3272 sayılı Kanunlarla değişiklik yapılmıştır.

⁶² Bu maddede; 05/02/1937 tarihli ve 3115 sayılı ve 29/11/1937 tarihli ve 3272 sayılı Kanunlarla değişiklik yapılmıştır.

— ۳۶۹ —

ماده ۵۶ — حاکمک انصافی ، حقوق و وظائفی ، معاش و مخصوصاتلری و سورت نسیب و عزیزی قانون مخصوص ایله تعیین اولنور .

ماده ۵۷ — حاکم قانوناً معین و وظائفدن باشقه عمومی و خصوصی هیچ بر و طایفه در عهده ایله مزملر .

ماده ۵۸ — محکمه لره ، محاکمات عتیدر .

پالکزی اصول محاکمات قانونی موجبیه بر محاکمات خفایا جریانه محکمه فراد ویره یلیبر .

ماده ۵۹ — هر کس ، محکمه حضورنده حقوقی مدافه ایچون لزوم کوردیکی مشروع وسائلی استعماله سرباستر .

ماده ۶۰ — هیچ محکمه ، طایفه و صلاحیتی داخلنده اولان دعوالری رؤیتدن امتناع ایدمر . و طایفه و صلاحیت خارجنده اولان دعوالری آتیق برقرار ایله رد اولور .

دیوان عالی

ماده ۶۱ — وظیفه لریندن منبعت خصوصاً بده اجرا و کفایله شورای دولت و محکمه تمیز رؤسا و اعضاسی و باش مدعی عمومی عیالته ایشک اوزده بر (دیوان عالی) تشکیل ایلیبر .

ماده ۶۲ — دیوان عالی اعضاسی ایچون اون بری محکمه تمیز ، اون شورای دولت رؤسا و اعضاسی بیاندن و کسبی هیت عمومی بری طرفندن لیدی لاقضا رای خفی ایله یکریمی بر ذات انتخاب اولنور .

بو ذوات رای خفی و اکثریت طایفه ایله ایچلرین بری رئیس و بری رئیس و کبلی انتخاب ایلدور .

ماده ۶۳ — دیوان عالی بر رئیس و اون دوت اعضا ایله تشکی و اکثریت مطلقه ایله قرار اتخا ایلر .

متباق آتی ذات لیدی لایجاب هیتک قضا کمال ایچون احتیاط اعضا وضعیتدن لر .

اشبر احتیاط اعضا اوجی محکمه تمیز ، اوجی شورای دولتدن منتخب اعضا آرمندن اولوق اوزده قرعه ایله تحریق اولونورلر .

رئیسلیک و رئیس و کبلیکنه انتخاب اولونالر بو قرعه داخل اولمالر .

ماده ۶۴ — دیوان عالیته مدعی عمومی بانی مدعی عمومی لک طرفندن ایضا اولونور .

ماده ۶۵ — دیوان عالیته قرارلری قلمیدر .

ماده ۶۶ — دیوان عالی موضوع قانونلره توفیقاً محاکمه اجرا و حکم اعضا ایلدور .

ماده ۶۷ — دیوان عالی کوردیلن لزوم اوزدینه تورکیه بر بؤک ملت مجلسی قرا ایله تشکیل اولونور .

بشمی فصل

تورکارک حقوق نامیس

ماده ۶۸ — هر تورک هر دیوار ، هر باشار .

حریت ، بشفقت مشر اولایه جتی هر درلو تصرفنده بولومعدر .

حقوق طبیعی دن اولان حریتک هر کس ایچون حدودی ایشقلرینک حدود سرشیدر . بو حدود آتیق قانون عرفیه تبت و تعیین ایلیبر .

ماده ۶۹ — تورکلر قانون تغیرنده مساوی و بلا استقنا قانونه رعایتیه مکلفدورلر . هر درلو زمنه ، صفت ، مالک و فرد امتیازلری ملغا و منوعدر .

ماده ۷۰ — شخصی مصویت ، وجدان ، شکر ، کلام ، تضر ، سیاحت ، عقد ، سی و عمل ، ایشک و تصرف ، اجتماع ، جمیت ، شرکت ، حق و حریتلری تورکارک طبیعی حقوقندور .

MADDE 56 – Hâkimlerin evsafı, hukuku, vezaifi, maaş ve muhassasatları ve suret-i nasb ve azilleri kanun-ı mahsus ile tayin olunur.

MADDE 57 – Hâkimler kanunen muayyen vezaiften başka umumi ve hususi hiçbir vazife deruhde edemezler.

MADDE 58 – Mahkemelerde muhakemat alenidir.

Yalnız Usul-ı Muhakemat Kanunu mucibince bir muhakemenin hafiyyen cereyanına mahkeme karar verebilir.

MADDE 59 – Herkes, mahkeme huzurunda hukukunu müdafaa için lüzum gördüğü meşru vesaiti istimalde serbesttir.

MADDE 60 – Hiçbir mahkeme, vazife ve salahiyeti dâhilinde olan davaları niyetten imtina edemez. Vazife ve salahiyet haricinde olan davalar ancak bir karar ile reddolunur.

Divan-ı Âli

MADDE 61 – Vazifelerinden münbais hususatta İcra Vekilleri'yle Şûrâ-yı Devlet ve Mahkeme-i Temyiz rüesa ve âzasını ve Başmüddei-i umumiye muhakeme etmek üzere bir (Divan-ı Âli) teşkil edilir.⁶³

MADDE 62 – Divan-ı Âli âzalığı için on biri Mahkeme-i Temyiz, onu Şûrâ-yı Devlet rüesa ve âzası meyanından ve kendi heyet-i umumiye tarafından lede'l-iktiza rey-i hafi ile yirmi bir zât intihab olunur.

Bu zevat rey-i hafi ve ekseriyet-i mutlaka ile içlerinden birini reis ve birini reis vekili intihab ederler.

MADDE 63 – Divan-ı Âli bir reis ve on dört âza ile teşekkül ve ekseriyet-i mutlaka ile karar ittihaz eder.

Mütebaki altı zat lede'l-icab heyetin noksanını ikmal için ihtiyat âza vaziyetindedirler.

İşbu ihtiyat âza üçü Mahkeme-i Temyiz, üçü Şûrâ-yı Devlet'ten müntehab âza arasından olmak üzere kura ile tefrik olunurlar.

Reisliğe ve reis vekilliğine intihab olunanlar bu kuraya dahil olmazlar.

MADDE 64 – Divan-ı Âli'nin Müddei-i umumiliği Başmüdde-i umumilik tarafından ifa olunur.

MADDE 65 – Divan-ı Âli'nin kararları kat'idir.

MADDE 66 – Divan-ı Âli mevzu kanunlara tevfikân muhakeme icra ve hüküm ita eder.

MADDE 67 – Divan-ı Âli görülen lüzum üzerine Türkiye Büyük Millet Meclisi kararıyla teşkil olunur.

Beşinci Fasil Türklerin Hukuk-ı Ammesi

MADDE 68 – Her Türk hür doğar, hür yaşar. Hürriyet, başkasına muzır olmayacak her türlü tasarrufatta bulunmaktır.

Hukuk-ı tabiiyeden olan hürriyetin herkes için hududu başkalarının hudud-ı hürriyetidir. Bu hudud ancak kanun marifetiyle tesbit ve tayin edilir.

MADDE 69 – Türkler kanun nazarında müsavi ve bilâ-istisna kanuna riayetle mükelleftirler. Her türlü zümre, sınıf, aile ve fert imtiyazları mülga ve memnudur.

MADDE 70 – Şahsi masuniyet, vicdan, tefekkür, kelâm, neşir, seyahat, akid, sai ve amel, temellük ve tasarruf, ictimâ, cemiyet, şirket, hak ve hürriyetleri Türklerin tabii hukukundandır.

⁶³ Bu maddede; 05/02/1937 tarihli ve 3115 sayılı ve 29/11/1937 tarihli ve 3272 sayılı Kanunlarla değişiklik yapılmıştır.

— ۳۷۰ —

- ماده ۷۱ — جان ، مال ، عرض ، مسکن هر جزو تعرضدن مصوندر .
- ماده ۷۲ — قانوناً مبین اولان احوال و اشکالدا باشقه بر صورتله هیچ بر کیمسه در دست و توقیف ایدیللمز .
- ماده ۷۳ — اشکتجه ، اذیت ، مصادره و آغاریا ملومعدر .
- ماده ۷۴ — منافع عمومی ایچون لوزسی اصولاً تحقق ایتدیگجه و قانون مخصوص موجبجه دکر هاسی بشین ویرلدنکجه هیچ بر کیمسنگ ماللی استموال و ملیتی استملک اولونهماز .
- قوقالماده احوالده قانون موجبجه تحجیل اولمحقق قعدی ، عبقی و سبی و عمله متعلق مظفیلتر مستثا اولوق اوزره هیچ بر کیمسه هیچ بر قداکارلغه احیار ایدیللمز .
- ماده ۷۵ — هیچ بر کیمسه منسوب اولدیقی دین ، مذعب ، طریقت و فلسفی اجتهاندن د لایق مؤاخذه ایدیللمز . آمایش ، آداب معاشرت عمومی و قوانین معایز اولامق اوزره هر دولو آیتلر سر یستدر .
- ماده ۷۶ — قانون ایله معین اولان اصول و احوال خارخنده کیمسنگ مسکته کیریللمز و اوزری نحرری ایدیللمز .
- ماده ۷۷ — مطبوعات ، قانون دائرمننده سر یستدر و نشر ایدیلدون اول تفتیش و معاینه تابع وکلدر .
- ماده ۷۸ — سر فررلکده اداره عرفیه حالده و یا خود مستولی امر اشدن دولای قانوناً متخذه تدابیر ایجیالاندن اولارق وضع ایدیللمک قیدات مستثا اولوق اوزره سیاحت هیچ بر سورهگه قیدانه تابع طویلاماز .
- ماده ۷۹ — عقودک ، سی و عملک ، تمک و تصرف ، اجناسنگ ، جمعیلرک و شرکتلرک حدود حرسی قانونلر ایله مصرحددر .
- ماده ۸۰ — حکومتک نظارت و مراقبسی آتنده و قانون دائرمننده هر دولو تدریسات سر یستدر .
- ماده ۸۱ — پوستلره ویریلن اوراق ، مکتوبلر و هر نوع اماثلر صلاحیتدار مستطوق و عهکجه قراری اولادیقجه آجیلاماز و تفراف و تلفون ایله واقع اولان عیارلک حریمی اغلال اولنماز .
- ماده ۸۲ — تورلر ، کرکک شخصلرک ترک عامه به متعلق اولارق قوانین و نظامانه مخالف کورنکلری خصوصاًده مرجنه و توریکه بویوک ملت مجلسنه منفرداً و یا اجتماعاً احیار و شکایتده برله بیلبلر . شخصه عتد اولارق وقوعولان مراسمتک نتیجه سی مستدعی به نحرراً تبلیغ اولونوق مجبوریلدر .
- ماده ۸۳ — هیچ کیمسه قانوناً تابع اولدیقی محکمه دن باشقه بر محکمه به جلب و سوق اولنماز .
- ماده ۸۴ — ورگور ، دولتک عمومی مصارقه خلقتک اشتراکی دیمکدر .
- بر اساسه معایز اولارق حقیقی و یا حکمی شخصلر طرفتدن و یا اوللر ناده رسوم ، اعتشار و سایر تکالیف آلتامی منوعدر .
- ماده ۸۵ — ویریکلر آلتامق بر قانون ایله طرح و حیات اولونه بیلر .
- دولت ، ولایت اداره خصوصیلری و لیدیلهرجه قعماًلاً جیایت ایدلمکده اولان رسوم و تکالیفک قانونلری تنظیم ایدیللمجه قدر کاکان جیایته دوام اولنه بیلر .
- ماده ۸۶ — حرب حالده و یا حرب ایجاب ایتدیرمچک بر وضعیت حدوتنده و یا عصیان ظهورکنده و یا خود وطن و جمهوریت علیهنده قوبلی و فعلی کشنات و قوعنی مؤید قعلی املرات کورلدنکجه اجرا وکیللری حیثی مدنی بر آبی تجاوز ایتهمک اوزره عمومی و یا موضی اداره عرفیه اعلان ایدیلبلر و کیفیت همان مجلسک تصدیقه عرض اولتور . مجلس اداره عرفیه مدتی ، عندالاجاب ترمید و یا تقبیل ایدیلبلر . مجلس مجتمع دنگسه درحال اجتماعه دعوت اولونور .

MADDE 71 – Can, mal, ırz, mesken her türlü taarruzdan masundur.

MADDE 72 – Kanunen muayyen olan ahval ve eşkâlden başka bir suretle hiçbir kimse derdest ve tevkif edilemez.

MADDE 73 – İşkence, eziyet, müsadere ve angarya memnudur.

MADDE 74 – Menafi-i umumiye için lüzumu usulen tahakkuk etmedikçe ve kanun-ı mahsus mucibince değer pahası peşin verilmedikçe hiçbir kimsenin malı istimval ve mülkü istimlak olunamaz. Fevkalade ahvalde kanun mucibince tahmil olunacak nakdi, aynı ve sa'y ve amele müteallik mükellefiyetler müstesna olmak üzere hiçbir kimse hiçbir fedakârlığa icbar edilemez.⁶⁴

MADDE 75 – Hiçbir kimse mensub olduğu din, mezheb, tarikat ve felsefi ictihadından dolayı muahaze edilemez. Asayiş, adab-ı muaşeret-i umumiye ve kavanine mugayir olmamak üzere her türlü ayinler serbesttir.⁶⁵

MADDE 76 – Kanun ile muayyen olan usul ve ahval haricinde kimsenin meskenine girilemez ve üzeri taharri edilemez.

MADDE 77 – Matbuat, kanun dairesinde serbesttir ve neşredilmeden evvel teftiş, muayeneye tabi değildir.

MADDE 78 – Seferberlikte idare-i örfiye halinde veyahut müstevli emrazdan dolayı kanunen müttihaz tedabir icabatından olarak vaz' edilecek takyidat müstesna olmak üzere seyahat hiçbir suretle takyidata tabi tutulamaz.

MADDE 79 – Ukûdun, sa'y ve amelin, temellük ve tasarrufun, ictimaatın, cemiyetlerin ve şirketlerin hudud-ı hürriyeti kanunlar ile musarrahtır.

MADDE 80 – Hükümetin nezaret ve murakabesi altında ve kanun dairesinde her türlü tedrisat serbesttir.

MADDE 81 – Postalara verilen evrak, mektuplar ve her nevi emanetler salahiyettar müstantik ve mahkeme kararı olmadıkça açılmaz ve telgraf ve telefon ile vaki olan muhaberatın mahremiyeti ihlal olunamaz.

MADDE 82 – Türkler, gerek şahıslarına, gerek ammeye müteallik olarak kavanin ve nizamata muhalif gördükleri hususatta merciine ve Türkiye Büyük Millet Meclisine münferiden veya müctemian ihbar ve şikâyetle bulunabilirler. Şahsa ait olarak vuku bulan müracaatın neticesi müstediye tahriren tebliğ olunmak mecburidir.

MADDE 83 – Hiç kimse kanunen tabi olduğu mahkemeden başka bir mahkemeye celb ve sevk olunamaz.

MADDE 84 – Vergi, devletin umumi masarifine halkın iştiraki demektir.

Bu esasa mugayir olarak hakiki veya hükmi şahıslar tarafından veya onlar namına rüsum, aşar ve sair tekâlif alınması memnudur.

MADDE 85 – Vergiler ancak bir kanun ile tarh ve cibayet olunabilir.

Devlet, vilayet idare-i hususiyeleri ve belediyelerce teamülen cibayet edilmekte olan rüsum ve tekâlifin kanunları tanzim edilinceye kadar kemakân cibayete devam olunabilir.

MADDE 86 – Harb halinde veya harbi icab ettirecek bu vaziyet hudusunda veya isyan zuhurunda veyahut vatan ve Cumhuriyet aleyhinde kuvvetli ve filii teşebbüsat vukuunu müeyyid kat'î emarat görüldükte İcra Vekilleri Heyeti müddeti bir ayı tecavüz etmemek üzere umumi veya mevzî idare-i örfiye ilan edebilir ve keyfiyet hemen Meclisin tasdikine arz olunur. Meclis idare-i örfiye müddetini, inde'l-icab tezyid veya tenkis edebilir. Meclis müctemi değilse derhal ictimaa davet olunur.

⁶⁴ Bu maddede; 05/02/1937 tarihli ve 3115 sayılı Kanunla değişiklik yapılmıştır.

⁶⁵ Bu maddede; 05/02/1937 tarihli ve 3115 sayılı Kanunla değişiklik yapılmıştır.

— ۳۷۱ —

اداره عرقه نك فضله تجاريسى عسلك قرارينه منوقصدور . اداره عرقه ، شخصى واقمشكاه مصونيتلريك ، مطبوعات ، مراملات ، جمعيت ، شركت حريرتريك موقفاً تقيد ويا قلعلى ديككدور .

اداره عرقه مطبوعات ، منطقه داخلده تطبيق اولوتاجين احكام رعايليك صورت اجراسى و عرب حالده وحى مصونيت وحريرتريك طرفه تقيد وقلعلى قانوله شيت اولوتور .

ماده ۸۷ — ابتدائى تحصيل يونون توركلر ايچون مجبوري دولت مكشرفنده مجتيدور .

ماده ۸۸ — توركيه اهالييت دين وعرق عرق اولمىسزيرن وطنداشلق اعتبارله (تورك) اطلاق اولوتور . توركيهده ويا خارجده بركتورك بايلىك سايندن دوغان ويا خود توركيهده شمعان راجى بايلىك سايندن توركيهده دوشوبده ملكت داخلده اقات و سن و شده وصولده رسماً توركلنى اختيار ايدين ويا خود وطنداشلق قانون موجبجه توركلنه قبول اولونان هر كس توركلور . توركلك ساقى قانولاً عين اولان احوالكه اشاعه ايديليور .

آئين فصل

مواد متفرقه

ولايات

ماده ۸۹ — توركيه جغرافى و شيت واقعاى مناسبت قلمه نظردن ولايتلره ، ولايتلر قداره ، قضاى ناحيزه منقسمدر و ناحيزلره قسه و كويلردن تركيب ايدير .

ماده ۹۰ — ولايتلره شهر ، قسه و كويلر حكى شخصيتى جاؤور .

ماده ۹۱ — ولايتلر امورى توسيع مازونيت و تقريق وظائف اساسى اوزرجه اداره اولتور .

مأمورين

ماده ۹۲ — حقوق سياسيهي جاؤور تورك اهليت واستحقاقه كوره دولت مأموريلرده استخدام اولمق حاقى جاؤور .

ماده ۹۳ — بالعموم مأموريلك اوصاق ، حقوق ، وظائف ، نعايش و تخصصاتى صورت نصب و عزل قارى و ترفيع و ترقيلرى قانون مخصوص ايله مييدير .

ماده ۹۴ — قانوله مخالف اولان امورده آمره اطاعت مأمورى مسئوليندن قورناراماز .

امور ماليه

ماده ۹۵ — موازنه عموميه قانونى متعلق اولدغى سنة ماليه نك دخولده موقع اجرايه قانوله بايلىك ايچون لايحهسى مرسومى بوجولر و جدرلر نهايت تشرى نايلىك استداننده مجلسه تقديم اولتور .

ماده ۹۶ — دولت اموالندن موازنه خارجنده صرفيات جاؤور كادور .

ماده ۹۷ — موازنه عموميه قانونى حكى رستهيه مخصوصدر .

ماده ۹۸ — حساب قلعلى قانونى متعلق اولدغى سله بوجوملك دورده حسابيسى طرفده استحصال اولونان واردات ايله يته اوسنه وقوع اولان نايلىك حقيقى مقدارى مين قانولدر . بونلك شكىل و تقسيماى موازنه عموميه قانولنه تامجه مناظر اوله قىقدور .

ماده ۹۹ — حساب قلعلى قانونى لايحهسى متعلق اولدغى سندن سوكتندن ايتباراً نهايت ايكنجى سندن تشرى نايلىك استداننده قدر بويوك ملت مجلسه تقديم اولونمق مجبوردر .

تفكيكات اساسى قانوله قائم شوايلىق

ماده ۱۰۰ — بويوك ملت مجلسه مرسوم و دولت و واردات و مصارفاتى قانون مخصوصه نوقفاً مراقبه ايله مكلف پرديوان محاسبات مؤسسدر .

İdare-i örfiyenin fazla temadisi Meclisin kararına mütevakıftır. İdare-i örfiye, şahsi ve ikamet-gâh masuniyetlerinin, matbuat, müraselat, cemiyet, şirket hürriyetlerinin muvakkaten takyid veya taliki demektir.

İdare-i örfiye mıntıkasıyla bu mıntika dâhilinde tatbik olunacak ahkâm ve muamelatın suret-i icrası ve harb halinde dahî masuniyet ve hürriyetlerin tarz-ı takyid ve taliki kanunla tesbit olunur.

MADDE 87 – İbtidai tahsil bütün Türklar için mecburi devlet mekteplerinde meccanidir.

MADDE 88 – Türkiye ahalisine din ve ırk farkı olmaksızın vatandaşlık itibariyle (Türk) itlak olunur.

Türkiye’de veya hariçte bir Türk babanın sulbünden doğan veyahut Türkiye’de mütemekkin bir ecnebi babanın sulbünden Türkiye’de doğup da memleket dâhilinde ikamet ve sinn-i rüşde vusulünde resmen Türklüğü ihtiyar eden veyahut Vatandaşlık Kanunu mucibince Türklüğe kabul olunan herkes Türk’tür. Türklük sıfatı kanunen muayyen olan ahvalde izaa edilir.

Altıncı Fasil Mevadd-ı müteferrika Vilayat

MADDE 89 – Türkiye Coğrafi vaziyet ve iktisadi münasebet nokta-i nazarından vilayetlere, vilayetler kazalara, kazalar nahiyelere münkasemdir ve nahiyeler de kasaba ve köylerden tereküb eder.

MADDE 90 – Vilayetlerle şehir, kasaba ve köyler hükmi şahsiyeti haizdir.

MADDE 91 – Vilayetler umuru tevsi-i mezuniyet ve tefriki vezaif esası üzerine idare olunur.

Memurin

MADDE 92 – Hukuk-ı siyasiyeyi haiz her Türk ehliyet ve istihkakına göre devlet memuriyetlerinde istihdam olunmak hakkını haizdir.

MADDE 93 – Bi’l-umum memurların evsafı, hukuku, vezaifi, maaş ve muhassasatı ve suret-i nasbı ve azilleri ve terfi ve terakkileri kanun-ı mahsus ile muayyendir.

MADDE 94 – Kanuna muhalif olan umurda amire itaat memuru mesuliyetten kurtaramaz.

Umur-ı Maliye

MADDE 95 – Muvazene-i Umumiye Kanunu müteallik olduğu sene-i maliyenin duhulünde mevki-i icraya konulabilmek için layihası ve merbutu bütçeler ve cetveller nihayet teşrinisaninin ibtidasında Meclise takdim olunur.⁶⁶

MADDE 96 – Devlet emvalinden muvazene haricinde sarfiyat caiz değildir.

MADDE 97 – Muvazene-i Umumiye Kanunu’nun hükmü bir seneye mahsustur.

MADDE 98 – Hesab-ı Kat-ı Kanunu müteallik olduğu sene bütçesinin devre-i hesabiyesi zarfında istihsal olunan varidat ile yine o sene vuku bulan tediyatın hakiki miktarını mübeyyin kanundur. Bunun şekil ve taksimatı Muvazene-i Umumiye Kanunu’na tamamıyla mütenazır olacaktır.

MADDE 99 – Hesabı Kat’-ı Kanunu’nun layihası mütaallik olduğu senenin sonundan itibaren nihayet ikinci senenin teşrinisanisinin ibtidasına kadar Büyük Millet Meclisine takdim olunmak mecburidir.

Teşkilât-ı Esasiye Kanunu’na ait zevabıt

MADDE 100 – Büyük Millet Meclisine merbut ve Devletin varidat ve masarifatını kanun-ı mahsusuna tevfiқан murakabe ile mükellef bir divan-ı muhasebat müessesistir.

⁶⁶ Bu maddede; 10/12/1931 tarihli ve 1893 sayılı Kanunla değişiklik yapılmıştır.

— ۳۷۲ —

- ماده ۱۰۱ — دیوان محاسبات عمومی مطابقت بیاناته سی تعلق ابتدایی حساب قطعی قانونک مالییه بویوک ملت مجلسه تقدیمی تاریخیندن اعتباراً نهایت آلتی آی طرفده مجلسه تقدیم ایدر .
- ماده ۱۰۲ — اشبو تشکیلات اساسیه قانونک تعدیل آشاغیدهکی شرائطاً ناممور :
- تعدیل تکلیفی مجلس اعضاء مرتبهسک لاقول برئالی طرفندن امضا اولتیق شرطدر .
- تعدیلات آتجق عدد مرتبهک ثلثان اکثریت آراسیه قبول اولونه ییلور .
- اشبو قانونک شکل دولتک جمهوریت اولدیفته دائر اولان برنجی مادهسک تعدیل وتقییری هیچ رسورنله تکلیف دخی ایدبله مز .
- ماده ۱۰۳ — تشکیلات اساسیه قانونک هیچ رعمادهسی ه هیچ برسیب وپناهه ابله اهمال ویا تعطیل اولونه ماز .
- هیچ بر قانون تشکیلات اساسیه قانونه منافی اوله ماز .
- ماده ۱۰۴ — تاریخلی قانون اساسی ابله مواد معدلهسی ۲۰ قانون نامی ۱۳۳۷ تاریخلی تشکیلات اساسیه قانونی ومدیلات وتمدیلاتی ملقادر .
- ماده ۱۰۵ — بوقانون تاریخ نیشنردن اعتباراً مرعی الاجرادر .
- موقت ماده — تورکیه بویوک ملت مجلسه انتخاب ایدیلن وایدبله چک اولان بالعموم ملدیرین عسکرهک تابع اوله حققری شرائط حقتدهکی ۱۹ قانون اول ۱۳۳۹ تاریخلی قانون احکامی یاقیدر .
- ۱۶ رمضان ۱۳۴۲ و ۳۰ تیسان ۱۳۴۰

MADDE 101 – Divan-ı muhasebat umumî mutabakat beyannamesini taalluk ettiği Hesab-ı Kat'-i Kanunu'nun Maliyece Büyük Millet Meclisine takdimi tarihinden itibaren nihayet altı ay zarfında Meclise takdim eder.

MADDE 102 – İşbu Teşkilat-ı Esasiye Kanunu'nun tadili aşağıdaki şeraite tabidir:

Tadil teklifi Meclis âza-yı mürettebesinin lâakal bir sülüsü tarafından imza olunmak şarttır. Tadilât ancak aded-i mürettebin sülûsan ekseriyet-i ârâsiyla kabul olunabilir.

İşbu Kanunun şekli Devlet'in Cumhuriyet olduğuna dair olan birinci maddesinin tadil ve tağyiri hiçbir suretle teklif dahi edilemez.

MADDE 103 – Teşkilat-ı Esasiye Kanunu'nun hiçbir maddesi hiç bir sebep ve bahane ile ihmal veya tadil olunamaz.

Hiçbir Kanun Teşkilat-ı Esasiye Kanunu'na münafi olamaz.

MADDE 104 – 293 tarihli Kanun-ı Esasi ile mevadd-ı muaddelesi ve 20 Kânun-ı sani 1337 tarihli Teşkilat-ı Esasiye Kanunu ve müzeyyelat ve tadilatı mülğadır.

MADDE 105 – Bu kanun tarihi neşrinden itibaren meriyyü'l-icradır.

MUVAKKAT MADDE – Türkiye Büyük Millet Meclisine intihab edilen ve edilecek olan bilimum mensubin-i askeriyenin tabi olacakları şerait hakkındaki 19 Kânun-ı evvel 1339 tarihli kanun ahkâmı bâkidir.

16 Ramazan 1342 ve 20 Nisan 1340

1924 Teşkilat-ı Esasiye Kanunu

1924 TEŞKİLAT-I ESASİYE KANUNUNDA YAPILAN DEĞİŞİKLİKLER ÇİZELGESİ				
Sıra No.	Kanun No.	TBMM'de Kabul Tarihi	Değiştirilen Maddeler	Resmî Gazete Tarih-Sayı
1	1222	10/04/1928	1, 2, 3, 4, ve 5 [5 değişiklik yapılmıştır.]	14/04/1928-863
2	1893	10/12/1931	95 [1 değişiklik yapılmıştır.]	15/12/1931-1976
3	2599	05/12/1934	10 ve 11 [2 değişiklik yapılmıştır.]	11/12/1934-2877
4	3115	05/02/1937	2, 44, 47, 49, 50, 61, 74 ve 75 [8 değişiklik yapılmıştır.]	13/02/1937-3533
5	3272	29/11/1937	44, 47, 48, 49, 50 ve 61 [6 değişiklik yapılmıştır.]	01/12/1937-3773
6	4695	10/01/1945	20/04/1340 tarihli ve 491 sayılı Teşkilat-ı Esasiye Kanunu anlam ve kavramda değişiklik yapılmaksızın Türkçeleştirilmiştir.	15/01/1945-5905
7	5997	24/12/1952	20/04/1340 tarihli ve 491 sayılı Teşkilât-ı Esasiye Kanunu 4695 sayılı Kanunun kabul tarihine kadar yürürlükte bulunan tadilleriyle birlikte tekrar yürürlüğe konulmuş ve bu Kanun yerine ikame edilmiş olan 10/01/1945 tarihli ve 4695 sayılı Anayasa yürürlükten kaldırılmıştır.	31/12/1952-8297
8	1	12/06/1960	1924 tarihli ve 491 sayılı Teşkilât-ı Esasiye Kanunu'nun Bazı Hükümlerinin Kaldırılması ve Bazı Hükümlerinin Değiştirilmesi Hakkında Geçici Kanun.	14/06/1960-10525
9	55	12/08/1960	1 Sayılı Geçici Kanunun; 4, 7, 18 ve 25'inci maddelerinde değişiklik yapılmıştır.	16/08/1960-10579
10	81	12/09/1960	1 Sayılı Geçici Kanunun 6'ncı maddesinde değişiklik yapılmıştır.	23/6/2005-25854
11	157	13/12/1960	1924 Tarihli ve 491 Sayılı Teşkilât-ı Esasiye Kanunu'nun Bazı Hükümlerinin Kaldırılması ve Bazı Hükümlerinin Değiştirilmesi Hakkındaki 12 Haziran 1960 Tarihli ve 1 Sayılı Geçici Kanuna Ek "Kurucu Meclis Teşkili" Hakkında Kanun	16/12/1960-10682

تشکیلات اساسیه قانونیک بصره ماده لرینی معصل قانونه

قانون نومروسى : ۱۲۲۲

ماده ۱ — تشکیلات اساسیه قانونیک « ۴ ، ۱۶ ، ۲۶ ، ۳۸ ، نجی ماده لری رینه آشاغیده کی یازیلی ماده لر اقامه ایدلشد :

ماده ۲ — تورکیه دولتیک رسمی دیلی تورکیه دره ؛ مقری آقره شهریدر .

ماده ۳ — مبعوثلر مجلسه التحاق ایتدیلرند ه شوشکلده تخلیف اولونورلر :

« وطن وملتک سعادت وسلامتته وملتک بلاقیدوشرط حا کیتنه مغایر برغایه تعقب ایتمه کچمه و جمهوریت اساسلرینه صداقتدن آیرلمه جضمه ناموسم اوزرینه سوز ویریرم »

ماده ۴ — بیوک ملت مجلسی قوانینک وضی ، تعدیل ، تفسیری ، فسخ والغاسی ، دولتله مقاله ، معاهده وصلح عقدی ، حرب اعلانی ، موازنه عمومیه مالیه ودولتک عموم حساب قطعی قانونلرینک تدقیق وتصدیق ، مسکوکات ضربی ، المحصار ومالی تمهدی متضمن مقاولات وامتیازاتک تصدیق وفسخی ، عمومی وخصوصی عفو اعلانی ، جرالرک تخفیف وتمحویلی ، تحقیقات ومجازات قانونیه کینی تأجیلی ، محکمه لردن صادر اولوب قطعیت کسب ایتمش اولان اعدام حکملرینک انقادی کی وظائفی بالذات کندی انفا ایدر .

ماده ۵ — رئیس جمهور انتخابی عقبنده ومجلس حضورنده شو صورته یمن ایدر :

« رئیس جمهور صفتیه جمهورینک قانونلرینه وحاکیت ملیه اساسلرینه رعایت وبولری مدافعه ، تورک ملتک سعادتنه صادقانه وبوتون قوتله صرف مساعی ، تورک دولته توجه ایده کچ هرتهلکینی کالشدلته منع ، تورکیه نیک شان وشرفنی وقایه واعلایه ودرعهده ایتدیکم وظیفه نیک ایجاباتنه حصرنفس ایتمکدن آیرلمه جضمه ناموسم اوزرینه سوز ویریرم . »

ماده ۶ — بو قانون نثری تاریخندن معتبردر .
۱۰ نیسان ۱۹۲۸

قرارنامه لر

قرارنامه نومروسى : ۶۳۷۹

۱۷ تشرین اول ۱۹۲۶ تاریخ و ۲۳۳۸ نومرولو قرارنامه یه ذیلدر :

۱۹۲۸ سنه سننده احداث اولونه جق حفظالصحه مفتش عمومیلرینک حقوق ، وظیفه وصلاحتیلرینه متدائر اولان مربوط لایحه ده مندرج موادک معارف وکالتی مفتش عمومیلری حقتنده کی تعلیماتنامه یه تبدیلی ، وکالت مشارالیه نیک ۱ نیسان ۱۹۲۸ تاریخ و ۶۳۷۹ نومرولو تذکره سیله وقوع بولان تکلیفی اوزرینه اجرا وکیللری هیئتک ۴ نیسان ۱۹۲۸ تاریخی ایجتاعنده تصویب وقبول اولومشدر .

۴ نیسان ۱۹۲۸

رئیس جمهور
غازی مصطفی کمال
داخله وکیل مدافعه ملیه وکیل عدلیه وکیل نیش وکیل
شکری قلیا مصطفی عبدالخالق محموداسعد عصمت
نافه وکیل معارف وکیل مالیه وکیل خارجه وکالتی وکیل
بهیج مصطفی نجفی سراج اوغلی شکری قلیا
صحه ومعاونت ایجتاعیه وکیل اقتصاد وکیل
دوقنور رفیق مصطفی رحمی

اجرا وکیللری هیئتک ۱۷ تشرین اول ۱۹۲۶ تاریخی و ۲۳۳۸ نومرولو قرارنامه سید قبول و تفسیریه ایدرین معارف وکالتی مفتش عمومیلرینک مقرره ، صدهویت وظیفه لرینه دائر تعلیماتنامه یه ذیلدر :

۱ - معارف وکالتی مفتش غومیلری میانه مکتب ومؤسسملرک احوال صیقلرینی قتییش ایله مکلف اولوق و دوغروندن دوغرویه وکالت مقامنه مربوط بولونق اوزره .
حفظالصحه مفتش لری ده علاوه ایدلشدر .

1. DEĞİŞİKLİK TEŞKİLAT-I ESASİYE KANUNU'NUN BAZI MADDELERİNİ MUADDİL KANUN⁶⁷

Kanun Numarası: 1222

Kabul Tarihi: 10 Nisan 1928

MADDE 1 – Teşkilat-ı Esasiye Kanunu'nun 2, 16, 26, 26, 38'inci maddeleri yerine aşağıdaki yazılı maddeler ikame edilmiştir:

MADDE 2 – Türkiye Devleti'nin resmî dili Türkçedir; makarını Ankara şehridir.

MADDE 3 – Mebuslar Meclise iltihak ettiklerinde şu şekilde tahlif olunurlar:

“Vatan ve milletin saadet ve selametine ve milletin bilâ-kayd ü şart hâkimiyetine mugayir bir gaye takip etmeyeceğime ve Cumhuriyet esaslarına sadakatten ayrılmayacağıma namusum üzerine söz veririm”.

MADDE 4 – Büyük Millet Meclisi kavaninin vaz'ı, tadili, tefsiri, fesih ve ilgası, devletlerle mukavele, muahede ve sulh akdi, harp ilanı, muvazene-i umumiye-i maliye ve devletin umum hesabı kat'î kanunlarının tedkik ve tasdiki, meskûkât darbı, inhisar ve mali taahhüdü mutazamın mukavelat ve imtiyazatın tasdik ve feshi, umumi ve hususi af ilanı, cezaların tahfif ve tahvili, tahkikat ve mücazat-ı kanuniyenin tecili, mahkemelerden sadır olup katiyet kesbetmiş olan idam hükümlerinin infazı gibi vezaifi bizzat kendi ifa eder.

MADDE 5 – Reis-i Cumhur intihabı akabinde ve Meclis huzurunda şu suretle yemin eder:

“Reis-i Cumhur sıfatıyla Cumhuriyetin kanunlarına ve hâkimiyet-i milliye esaslarına riayet ve bunları müdafaa, Türk milletinin saadetine sadıkane ve bütün kuvvetimle sarf-ı mesai, Türk Devletine teveccüh edecek her tehlikeyi kemal-i şiddetle men', Türkiye'nin şan ve şerefini vikaye ve ilaya ve deruhte ettiğim vazifemin icabatına hasr-ı nefis etmekten ayrılmayacağıma namusum üzerine söz veririm”.

MADDE 6 – Bu Kanun neşri tarihinden muteberdir.

10 Nisan 1928

⁶⁷ Resmi Gazete ile neşir ve ilanı: 14 Nisan 1928, Sayı: 863

2. DEĞİŞİKLİK TEŞKİLAT-I ESASİYE KANUNU'NUN 95'İNCİ MADDESİNİN TADİLİ HAKKINDA KANUN⁶⁸

Kanun No: 1893

Kabul Tarihi: 10/12/1931

BİRİNCİ MADDE – Teşkilat-ı Esasiye Kanunu'nun 95'inci maddesi şöyle tadil edilmiştir:

“Muvazene-i Umumiye Kanunu layihası ve buna bağlı bütçeler ve cetveller ile mülhak bütçeler Meclise mali yılbaşından en az üç ay evvel takdim olunur.”

İKİNCİ MADDE – Bu kanun neşri tarihinden muteberdir.

12 Kânunievvel 1931

⁶⁸ Resmi Gazete ile neşir ve ilanı; 15/12/1931, Sayı: 1976

3. DEĞİŞİKLİK TEŞKİLAT-I ESASİYE KANUNU'NUN 10 VE 11'İNCİ MADDELERİNİN DEĞİŞTİRİLMESİ HAKKINDA KANUN⁶⁹

Kanun No: 2599

Kabul Tarihi: 5/12/1934

BİRİNCİ MADDE – Teşkilat-ı Esasiye Kanunu'nun onuncu ve on birinci maddeleri aşağıdaki şekilde değiştirilmiştir:

MADDE 10 – Yirmi iki yaşını bitiren kadın, erkek her Türk mebus seçmek hakkını haizdir.

MADDE 11 – Otuz yaşını bitiren kadın, erkek her Türk mebus seçilebilir.

İKİNCİ MADDE – Bu kanun neşri tarihinden muteberdir.

8 Kânunievvel 934

⁶⁹ Resmi Gazete ile neşir ve ilanı: 11/12/1934, Sayı: 2877

4. DEĞİŞİKLİK

TEŞKİLAT-I ESASİYE KANUNU'NUN BAZI MADDELERİNİN DEĞİŞTİRİLMESİNE DAİR KANUN⁷⁰

Kanun No: 3115

Kabul Tarihi: 05/02/1937

BİRİNCİ MADDE – Teşkilat-ı Esasiye Kanunu'nun ikinci maddesi aşağıda yazılı şekilde değiştirilmiştir:

Türkiye Devleti, cumhuriyetçi milliyetçi, halkçı, devletçi, laik ve inkılabcıdır. Resmî dili Türkçedir. Makarrı Ankara şehridir.

İKİNCİ MADDE – Teşkilat-ı Esasiye Kanunu'nun 44'üncü maddesi aşağıda yazılı şekilde değiştirilmiştir:

Başvekil, Reis-i Cumhur canibinden ve Meclis azası meyanından tayin olunur. Sair vekiller Başvekil tarafından Meclis âzası arasından intihab olunarak heyet-i umumiyesi Reis-i Cumhurun tasdikıyla Meclise arz olunur.

Meclis, müctemi değilse arz keyfiyeti Meclisin ictimaina talik olunur.

Hükümet hatt-ı hareket ve siyasî nokta-i nazarını azami bir hafta zarfında Meclise bildirir ve itimat talep eder.

Siyasî müsteşarları Başvekil, Meclis azası arasından seçerek Reis-i Cumhurun tasdikine arz eder.

ÜÇÜNCÜ MADDE – Teşkilat-ı Esasiye Kanunu'nun 47'nci maddesi aşağıda yazılı şekilde değiştirilmiştir:

Vekillerin ve siyasî müsteşarların vazife ve mesuliyetleri mahsus kanunla tayin olunur.

DÖRDÜNCÜ MADDE – Teşkilat-ı Esasiye Kanunu'nun 49'uncu maddesi aşağıda yazılı şekilde değiştirilmiştir:

Mezun ve herhangi bir sebeple mazur olan bir vekile İcra Vekilleri Heyeti azasından bir diğeri veya siyasî müsteşarlardan biri muvakkaten niyabet eder. Ancak bir vekil veya bir siyasî müsteşar bir vekâletten fazlasına niyabet edemez.

Siyasî müsteşarın vekile niyabeti halinde kararnamesi Meclise arz olunur.

⁷⁰ Resmi Gazete ile neşir ve ilanı: 13/02/1937, Sayı: 3533

BEŞİNCİ MADDE – Teşkilat-ı Esasiye Kanunu'nun 50'nci maddesi aşağıda yazılı şekilde değiştirilmiştir:

İcra Vekillerinden veya siyasî müsteşarlardan birinin Divanı Âliye sevkine dair Türkiye Büyük Millet Meclisince verilen karar vekâlet veya müsteşarlıktan sükutu dahi mutazammındır.

ALTINCI MADDE – Teşkilat-ı Esasiye Kanunu'nun 61'inci maddesi aşağıda yazılı şekilde değiştirilmiştir:

Vazifelerinden münbais hususatta İcra Vekilleri ile siyasî müsteşarları ve Şûrâ-yı Devlet ve Temyiz Mahkemesi rüesası ve azasını ve Cumhuriyet Başmüddei-i Umumisini muhakeme etmek üzere bir (Divan-ı Âli) teşkil edilir.

YEDİNCİ MADDE – Teşkilat-ı Esasiye Kanunu'nun 74'üncü maddesi aşağıda yazılı şekilde değiştirilmiştir:

Umumi menfaatler için lüzumu, usulüne göre anlaşılmadıkça ve mahsus kanunları mucibince değer pahası peşin verilmedikçe hiçbir kimsenin mali istimval ve mülkü istimlâk olunamaz.

Çiftçiyi toprak sahibi yapmak ve ormanları devlet tarafından idare etmek için istimlak olunacak arazi ve ormanların istimlak bedelleri ve bu bedellerin tediyesi sureti, mahsus kanunlarla tayin olunur.

Fevkalade hallerde kanuna göre tahmil olunacak para ve mal ve çalışmaya dair mükellefiyetler müstesna olmak üzere hiçbir kimse hiçbir fedakârlık yapmağa zorlanamaz.

SEKİZİNCİ MADDE – Teşkilat-ı Esasiye Kanunu'nun 75'inci maddesi aşağıda yazılı şekilde değiştirilmiştir:

Hiçbir kimse mensup olduğu felsefi içtihad, din ve mezhepten dolayı muaheze edilemez. Asayiş ve umumi muaşeret adabına ve kanunlar hükümlerine aykırı bulunmamak üzere her türlü dinî ayinler yapılması serbesttir.

DOKUZUNCU MADDE – Bu kanun neşri tarihinden muteberdir.

9 Şubat 1937

5. DEĞİŞİKLİK TEŞKİLAT-I ESASİYE KANUNU'NUN BAZI MADDELERİNİN DEĞİŞTİRİLMESİNE DAİR KANUN⁷¹

Kanun No: 3272

Kabul Tarihi: 29/11/1937

BİRİNCİ MADDE – Teşkilat-ı Esasiye Kanunu'nun 44'üncü maddesi aşağıda yazılı surette değiştirilmiştir:

Başvekil, Reis-i Cumhur canibinden ve Meclis âzası meyanından tayin olunur.

Sair vekiller Başvekil tarafından Meclis âzası arasından intihab olunarak heyet-i umumiyesi Reis-i Cumhurun tasdikiyle Meclise arz olunur.

Meclis müctemi değilse arz keyfiyeti Meclisin içtimaina talik olunur.

Hükümet hatt-ı hareket ve siyasî nokta-i nazarını azami bir hafta zarfında Meclise bildirir ve itimad talep eder.

İKİNCİ MADDE – Teşkilat-ı Esasiye Kanunu'nun 47'nci maddesi aşağıda yazılı surette değiştirilmiştir:

Vekillerin vazife ve mesuliyetleri mahsus kanunla tayin olunur.

ÜÇÜNCÜ MADDE – Teşkilat-ı Esasiye Kanunu'nun 48'inci maddesi aşağıda yazılı surette değiştirilmiştir:

Vekâletlerin teşkili tarzı, mahsus kanuna tabidir.

DÖRDÜNCÜ MADDE – Teşkilat-ı Esasiye Kanunu'nun 49'uncu maddesi aşağıda yazılı surette değiştirilmiştir:

Mezun ve herhangi bir sebeple mazur olan bir vekile İcra Vekilleri Heyeti azasından bir diğeri muvakkaten niyabet eder. Ancak bir vekil bir vekâletten fazlasına niyabet edemez.

⁷¹ Resmi Gazete ile neşir ve ilanı: 01/12/1937, Sayı: 3773

BEŞİNCİ MADDE – Teşkilat-ı Esasiye Kanunu'nun 50'nci maddesi aşağıda yazılı surette değiştirilmiştir:

İcra Vekillerinden birinin Divan-ı Âli'ye sevkine dair Türkiye Büyük Millet Meclisince verilen karar vekâletten sükûtu dahi mutazammındır.

ALTINCI MADDE – Teşkilat-ı Esasiye Kanunu'nun 61'inci maddesi aşağıda yazılı surette değiştirilmiştir:

Vazifelerinden münbais hususatta İcra Vekilleri ile Şûrâ-yı Devlet ve Temyiz Mahkemesi rüesa ve azasını ve Cumhuriyet Başmüddei-i Umumisini muhakeme etmek üzere bir Divan-ı Âli teşkil olunur.

YEDİNCİ MADDE – Bu kanun neşri tarihinden muteberdir.

29 Teşrinisani 1937

6. DEĞİŞİKLİK ANAYASAYA DAİR KANUN⁷² ⁷³

BİRİNCİ BÖLÜM Esas Hükümler

Kanun No: 4695

Kabul Tarihi: 10/ 01/1945

MADDE 1 – Türkiye Devleti bir Cumhuriyettir.

MADDE 2 – Türkiye Devleti cumhuriyetçi, milliyetçi, halkçı, devletçi, laik ve devrimcidir. Devlet dili Türkçedir. Başkent Ankara'dır.

MADDE 3 – Egemenlik kayıtsız şartsız milletindir.

MADDE 4 – Türk Milletini ancak Türkiye Büyük Millet Meclisi temsil eder ve millet adına egemenlik hakkını yalnız o kullanır.

MADDE 5 – Yasama yetkisi ve yürütme erki Büyük Millet Meclisinde belirir ve onda toplanır.

MADDE 6 – Meclis, yasama yetkisini kendi kullanır.

MADDE 7 – Meclis, yürütme yetkisini kendi seçtiği Cumhurbaşkanı ve onun tayin edeceği Bakanlar Kurulu eliyle kullanır.

Meclis, hükümeti her vakit denetleyebilir ve düşürebilir.

MADDE 8 – Yargı hakkı, millet adına usul ve kanuna göre bağımsız mahkemeler tarafından kullanılır.

İKİNCİ BÖLÜM Yasama Görevi

MADDE 9 – Türkiye Büyük Millet Meclisi, özel kanununa göre millet tarafından seçilmiş milletvekillerinden kurulur.

MADDE 10 – Milletvekili seçmek, yirmi iki yaşını bitiren kadın, erkek her Türk'ün hakkıdır.

MADDE 11 – Otuz yaşını bitiren kadın, erkek her Türk milletvekili seçilebilir

MADDE 12 – Yabancı devlet resmî hizmetinde bulunanlar terhipli cezaları gerektiren suçlardan veya hırsızlık, sahtecilik, dolandırıcılık, inancı kötüye kullanma, dolanlı iflas suçlarından biriyle hüküm giymiş olanlar, kısıtlılar, yabancı devlet uyrukluğunu ileri sürenler, kamu hizmetlerinden yasaklılar, Türkçe okuyup yazmak bilmeyenler milletvekili seçilemezler.

⁷² Resmi Gazete ile neşir ve ilanı: 15/01/1945, Sayı: 5905

⁷³ Bu kanun ile 20/04/1924 tarihli ve 491 sayılı Teşkilât-ı Esasiye Kanunu yerine mana ve kavramda bir değişiklik yapılmaksızın Anayasa metni Türkçeleştirilmiştir.

MADDE 13 – Büyük Millet Meclisinin seçimi dört yılda bir yapılır.

Süresi biten milletvekilleri tekrar seçilebilirler.

Eski Meclis, yeni Meclisin toplanmasına kadar devam eder.

Yeni seçim yapılmasına imkân görülmezse, toplanma dönemi bir yıl daha uzatılabilir.

Her milletvekili, yalnız kendini seçen çevrenin değil, bütün milletin vekilidir.

MADDE 14 – Büyük Millet Meclisi, her yıl kasım ayı başında çağrısız toplanır.

Meclis, üyelerinin memleket içinde dolaşmaları, inceleme yapmaları, denetleme vazifelerine hazırlanmaları ve dinlenmeleri için çalışmasına yılda altı aydan fazla ara veremez.

MADDE 15 – Kanun teklif etmek hakkı, Meclis üyelerinin ve Bakanlar Kurulundur.

MADDE 16 – Milletvekilleri Meclise katıldıklarında şöyle and içlerler:

“Namusum üzerine söz veririm ki: Vatanın ve milletin mutluluğuna, esenliğine, milletin kayıtsız şartsız egemenliğine aykırı bir amaç gütmeyeceğim ve Cumhuriyet esaslarına bağlılıktan ayrılmayacağım.”

MADDE 17 – Bir milletvekiline Meclis içindeki oy, düşünce ve demeçlerinde ne de Mecliste ki oy, düşünce ve demeçlerini Meclis dışında söylemek ve açığa vurmaktan sorumlu değildir. Seçiminden gerek önce ve gerek sonra üstüne suç atılan bir milletvekili Kamutayın kararı olmadıkça sanık olarak sorgulanamaz, tutulamaz ve yargılanamaz. Cinayetten suçüstü yakalanma hali bu hükmün dışındadır. Ancak bu halde yetkili makam bunu hemen Meclise bildirmek ödevindedir. Seçiminden önce veya sonra bir milletvekili hakkında verilmiş bir ceza hükmünün yerine getirilmesi milletvekilliği süresinin sonuna bırakılır. Milletvekilliği süresi içinde zamanaşımı yürümez.

MADDE 18 – Milletvekillerinin yıllık ödenekleri özel kanunla gösterilir.

MADDE 19 – Ara verme sırasında Cumhurbaşkanı veya Meclis Başkanı gerekli görürse Meclisi toplanmaya çağırabilir. Üyelerden beşte birinin istemesi üzerine de Meclis Başkanı Meclisi toplanmaya çağırır.

MADDE 20 – Meclis görüşmeleri herkese açıktır ve olduğu gibi yayılır.

Fakat Meclis, İchtüzük hükümlerine uygun olarak kapalı oturumlar dahi yapabilir. Kapalı oturumlardaki görüşmeleri yaymak Meclisin kararına bağlıdır.

MADDE 21 – Meclis görüşmelerini İchtüzük hükümlerine göre yapar.

MADDE 22 – Soru, gensoru ve Meclis soruşturması Meclisin yetkilerinden olup bunların nasıl yapılacağı İchtüzükte gösterilir.

MADDE 23 – Milletvekilliği ile hükümet memurluğu bir kişide birleşemez.

MADDE 24 – Türkiye Büyük Millet Meclisi Kamutayı her kasım ayı başında kendine bir yıl için bir Başkan, üç Başkan vekili seçer.

MADDE 25 – Seçim dönemi bitmeden Meclis, üyelerinin tam sayısının salt çokluğu ile seçim yenilemeye karar verirse, yeni toplanan Meclisin seçim dönemi kasım ayından başlar. Kasımdan önceki toplantı, olağanüstü toplantı sayılır.

MADDE 26 – Kanun koymak, kanunlarda değişiklik yapmak, kanunları yorumlamak, kanunları kaldırmak, Devletlerle sözleşme, andlaşma ve barış yapmak, harb ilân etmek, Devletin bütçe ve kesin hesap kanunlarını incelemek ve onamak, para basmak, tekelli ve akçalı yüklenme sözleşmelerini ve imtiyazları onamak ve bozmak, genel ve özel af ilân etmek, cezaları hafifletmek ve değiştirmek, kanun soruşturmalarını ve kanun cezalarını ertelemek, mahkemelerden çıkıp kesinleşen ölüm cezası hükümlerini yerine getirmek gibi görevleri Büyük Millet Meclisi ancak kendisi yapar.

MADDE 27 – Bir Milletvekilinin vatan hainliği ve milletvekilliği sırasında yiyicilik suçlarından biriyle sanık olduğuna Türkiye Büyük Millet Meclisi Kamutayı hazır üyelerinin üçte iki oy çokluğu ile karar verilir yahut on ikinci maddede yazılı suçlardan biriyle hüküm giyer ve bu da kesinleşirse milletvekilliği sıfatı kalkar.

MADDE 28 – Çekilme, kanun hükümleri gereğince kısıtlanma, özürsüz ve izinsiz iki ay Meclise devamsızlık yahut memurluk kabul etme hallerinde milletvekilliği düşer.

MADDE 29 – Ölen yahut yukardaki maddeler gereğince milletvekilliği sıfatı kalkan veya düşen milletvekilinin yerine bir başkası seçilir.

MADDE 30 – Büyük Millet Meclisi, kendi kolluk işlerini Başkanı eliyle düzenler ve yürütür.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM Yürütme Görevi

MADDE 31 – Türkiye Cumhurbaşkanı, Büyük Millet Meclisi Kamutayı tarafından ve kendi üyeleri arasından bir seçim dönemi için seçilir. Cumhurbaşkanlığı görevi, yeni Cumhurbaşkanının seçimine kadar sürer. Yeniden seçilmek olur.

MADDE 32 – Cumhurbaşkanı, Devletin başıdır. Bu sıfatla törenli oturumlarda Meclise ve gerekli gördükçe bakanlar kuruluna Başkanlık eder ve Cumhurbaşkanı kaldıkça Meclis tartışma ve görüşmelerine katılamaz ve oy veremez.

MADDE 33 – Cumhurbaşkanı, hastalık ve memleket dışı yolculuk gibi bir sebeple görevini yapamaz ve ölüm, çekilme ve başka sebeplerle Cumhurbaşkanlığı açık kalırsa Büyük Millet Meclisi Başkanı vekil olarak Cumhurbaşkanlığı görevini yapar.

MADDE 34 – Cumhurbaşkanlığı boş kaldığında Meclis toplanırsa Cumhurbaşkanı hemen seçer. Meclis toplanık değilse Başkanı tarafından hemen toplanmaya çağrılarak Cumhurbaşkanı seçilir. Meclisin seçim dönemi sona ermiş veya seçimin yenilenmesine karar verilmiş olursa Cumhurbaşkanı gelecek Meclis seçer.

MADDE 35 – Cumhurbaşkanı, Meclisin kabul ettiği kanunları on gün içinde ilân eder.

Cumhurbaşkanı, uygun bulmadığı kanunları bir daha görüşülmek üzere gene on gün içinde gerekçesi ile birlikte Meclise geri verir. Anayasa ile Bütçe Kanunu ve hüküm dışındadır.

Meclis geri verilen kanunu gene kabul ederse Cumhurbaşkanı onu ilân etmek ödevindedir.

MADDE 36 – Cumhurbaşkanı her yıl kasım ayında hükümetin geçen yıldaki çalışmaları ve giren yıl içinde alınması uygun görülen tedbirler hakkında bir söylev verir. Yahut söylevini Başbakanına okutur.

MADDE 37 – Cumhurbaşkanı, yabancı devletler yanında Türkiye Cumhuriyeti'nin siyasî temsilcilerini tayin eder ve yabancı devletin siyasî temsilcilerini kabul eder.

MADDE 38 – Cumhurbaşkanı, seçiminden hemen sonra Meclis önünde şöyle and içer:

“Namusum üzerine söz veririm ki:

Cumhurbaşkanı olarak, Cumhuriyet kanunlarını, milletin egemenlik esaslarını sayacağım;

Ve bunları müdafaa edeceğim;

Türk milletinin mutluluğuna bütün bağlılığım, bütün kuvvetimle çalışacağım;

Türk Devletine yönelecek her tehlikeyi en son şiddetle önleyeceğim;

Türkiye'nin şanını, şerefini koruyup yükseltmek, üstüme aldığım görevin isterlerini yerine getirmek için olanca varlığım çalışmaktan asla ayrılmayacağım.”

MADDE 39 – Cumhurbaşkanının çıkaracağı bütün kararlar Başbakan ile birlikte ilgili Bakan tarafından imzalanır.

MADDE 40 – Başkomutanlık, Türkiye Büyük Millet Meclisinin yüce varlığından ayrılmaz ve Cumhurbaşkanı tarafından temsil olunur. Harb kuvvetlerinin komutası barışta özel kanuna göre Genelkurmay Başkanlığına ve seferde Bakanlar Kurulu'nun teklifi üzerine Cumhurbaşkanı tarafından tâyin edilecek kimseye verilir.

MADDE 41 – Cumhurbaşkanı, vatan hainliği halinde Büyük Millet Meclisine karşı sorumludur. Cumhurbaşkanının çıkaracağı bütün kararlardan doğan sorumlular 39'uncu madde gereğince bu kararları imzalayan Başkanın ve ilgili Bakanındır.

Cumhurbaşkanının özlük işlerinden dolayı sorumlması gerekirse Anayasanın milletvekilliği dokunulmazlığı ile ilgili 17'nci maddesi hükümlerine uyulur.

MADDE 42 – Cumhurbaşkanı, Hükümetin teklifi üzerine, daimî malullük veya kocama gibi özlük sebeplerden dolayı belli kimselerin cezalarını kaldırabilir veya hafifletebilir.

Cumhurbaşkanı, Büyük Milletlisi tarafından sanıklanarak hüküm giyen Bakanlar hakkında bu yetkiyi kullanamaz.

MADDE 43 – Cumhurbaşkanının ödeneği özel kanunla gösterilir.

MADDE 44 – Başbakan, Cumhurbaşkanınca Meclis üyeleri arasından tâyin olunur.

Öteki bakanlar Başbakanca meclis üyeleri arasından seçilip tamamı Cumhurbaşkanı tarafından onandıktan sonra Meclise sunulur.

Meclis toplanık değilse sunma işi Meclisin toplanmasına bırakılır.

Hükümet, tutacağı yolu ve siyasî görüşünü en geç bir hafta içinde Meclise bildirir ve ondan güven ister.

MADDE 45 – Bakanlar, Başbakanın reisliği altında (Bakanlar Kurulu)'nu meydana getirir.

MADDE 46 – Bakanlar Kurulu, Hükümetin genel politikasından birlikte sorumludur.

Bakanların her biri kendi yetkisi içindeki işlerden ve emri altındakilerin eylem ve işlemlerinden ve politikasının genel gidişinden tek başına sorumludur.

MADDE 47 – Bakanların görev ve sorumluları özel kanunla gösterilir.

MADDE 48 – Bakanlıkların kuruluşu özel kanuna bağlıdır.

MADDE 49 – İzinli veya herhangi bir sebeple özürü olan Bakana, Bakanlar Kurulu üyelerinden bir başkası geçici olarak vekillik eder. Ancak bir Bakan birden fazlasına vekillik edemez.

MADDE 50 – Bakanlardan birinin Yüce Divana yollanması hakkında Türkiye Büyük Millet Meclisince verilen karar, kendisini Bakanlıktan da düşürür.

MADDE 51 – İdare dâvalarına bakmak ve idare uyuşmazlıklarını çözmek, Hükümetçe hazırlanarak kendine verilecek kanun tasarıları ve imtiyaz sözleşme ve şartları üzerine düşünüşünü bildirmek, gerek kendi özel kanunu ve gerek başka kanunlarla gösterilen görevleri yapmak üzere bir Danıştay kurulur. Danıştay başkanları ve üyeleri, daha önce önemli görevlerde bulunmuş, uzmanlıkları, bilgileri ve görgüleriyle belirgin kimseler arasından Büyük Millet Meclisince seçilir.

MADDE 52 – Bakanlar Kurulu, kanunların uygulanışını göstermek yahut kanunun emrettiği

işleri belirtmek üzere içinde yeni hükümler bulunmamak ve Danıştay'ın incelemesinden geçirilmek şartıyla tüzükler çıkarır. Tüzükler Cumhurbaşkanının imzası ve ilânıyla yürürlüğe girer.

Tüzüklerin kanunlara aykırılığı ileri sürüldükte bunun çözüm yeri Türkiye Büyük Millet Meclisidir.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM Yargı Erki

MADDE 53 – Mahkemelerin kuruluşu, görev ve yetkileri kanunla gösterilir.

MADDE 54 – Yargıçlar, bütün dâvaların görülmesinde ve hükmünde bağımsızdırlar ve bu işlerine hiçbir türlü karşılamaz. Ancak kanun hükmüne bağılıdırlar.

Mahkemelerin kararlarını Türkiye Büyük Millet Meclisi ve Bakanlar Kurulu hiçbir türlü değiştiremezler, başkalamazlar, geciktiremezler ve hükümlerinin yerine getirilmesine engel olamazlar.

MADDE 55 – Yargıçlar, kanunda gösterilen usuller ve haller dışında görevlerinden çıkarılamazlar.

MADDE 56 – Yargıçların nitelikleri, hakları, görevleri, aylık ve ödenekleri, nasıl tâyin olunacakları ve görevlerinden nasıl çıkarılacakları özel kanunla gösterilir.

MADDE 57 – Yargıçlar, kanunla gösterilenlerden başka genel veya özel hiçbir görev alamazlar.

MADDE 58 – Mahkemelerde yargılamalar herkese açıktır.

Yalnız yargılama usulü kanunları gereğince bir yargılamanın kapalı olmasına mahkeme karar verebilir.

MADDE 59 – Herkes mahkeme önünde haklarını korumak için gerekli gördüğü yasal araçları kullanmakta serbesttir.

MADDE 60 – Hiçbir mahkeme görev ve yetkisi içindeki dâvalara bakmazlık edemez. Görev ve yetki dışında olan dâvalar ancak bir kararla reddolunur.

Yüce Divan

MADDE 61 – Bakanları, Danıştay ve Yargıtay başkanları ve üyelerini ve Cumhuriyet Başsavcısını görevlerinden doğacak işlerden dolayı yargılamak için Yüce Divan kurulur.

MADDE 62 – Yüce Divan üyeliği için, on biri Yargıtay, onu Danıştay başkanları ve üyeleri arasından ve kendi genel kurulları tarafından gerekli görüldükte gizli oyla, yirmi bir kişi seçilir.

Bunlar gizli oy ve salt çoğunlukla içlerinden birini Başkan ve birini Başkan Vekili seçerler.

MADDE 63 – Yüce Divan bir Başkan ve on dört üye ile kararlarını salt çoğunlukla verir.

Geri kalan altı kişi gerektiğinde kurulun eksikliğini tamamlamak için yedek üye durumundadır.

Bu yedek üyeler, üçü Yargıtay, üçü Danıştay'dan seçilmiş üyeler arasından olmak üzere ad çekme ile ayrılır.

Başkanlığa ve başkan vekilliğine seçilenler bu ad çekmeye girmezler.

MADDE 64 – Yüce Divan'ın savcılık görevi, Başsavcılık tarafından görülür.

MADDE 65 – Yüce Divan'ın kararları kesindir.

MADDE 66 – Yüce Divan kanunlara göre yargılar ve hüküm verir.

MADDE 67 – Yüce Divan gerekli görüldüğünde Türkiye Büyük Millet Meclisi kararıyla kurulur.

BEŞİNCİ BÖLÜM Türklerin Kamu Hakları

MADDE 68 – Her Türk hür doğar, hür yaşar, hürriyet, başkasına zarar vermeyecek herşeyi yapabilmektir.

Tabii haklardan olan hürriyetin herkes için sınırı, başkalarının hürriyeti sınırıdır. Bu sınırı ancak kanun çizer.

MADDE 69 – Türkler kanun karşısında eşittirler ve ayrıksız kanuna uymak ödevindedirler. Her türlü grup, sınıf, aile ve kişi ayrıcalıkları kaldırılmıştır ve yasaktır.

MADDE 70 – Kişi dokunulmazlığı, vicdan, düşünme, söz, yayım, yolculuk, bağış, çalışma, mülk edinme, malını ve hakkını kullanma, toplanma, dernek kurma, ortaklık kurma hakları ve hürriyetleri Türklerin tabii haklarındanıdır.

MADDE 71 – Cana, mala ırza, konuta hiçbir türlü dokunulamaz.

MADDE 72 – Kanunda yazılı hal ve şekillerden başka türlü hiçbir kimse yakalanamaz ve tutulamaz.

MADDE 73 – İşkence, eziyet, zoralım ve angarya yasaktır.

MADDE 74 – Kamu faydasına gerekli olduğu usulüne göre anlaşılmadıkça ve özel kanunları gereğince değer pahası peşin verilmedikçe hiç kimsenin malı ve mülkü kamulaştırılmaz.

Çiftçiyi toprak sahibi kılmak ve ormanları devletleştirmek için alınacak toprak ve ormanların kamulaştırma karşılığı ve bu karşılıkların ödeneşi özel kanunlarla gösterilir.

Olağanüstü hallerde kanuna göre yükletilecek para ve mal ve çalışma ödevleri dışında hiçbir kimse başka hiçbir şey yapmaya ve vermeye zorlanamaz.

MADDE 75 – Hiçbir kimse felsefi inanından, din ve mezhebinden dolayı kınanamaz. Güvenliğe ve edep törelerine ve kanunlar hükümlerine aykırı bulunmamak üzere her türlü din törenleri serbesttir.

MADDE 76 – Kanunda yazılı usul ve haller dışında kimsenin konutuna girilemez ve üstü aranamaz.

MADDE 77 – Basın, kanun çerçevesinde serbesttir ve yayımından önce denetlenemez, yoklanamaz.

MADDE 78 – Seferberlik ve sıkıyönetim hallerinin veyahut salgın hastalıklardan dolayı kanun gereğince alınacak tedbirlerin gerektirdiği kısıntıların dışında yolculuk hiçbir kayıt altına alınamaz.

MADDE 79 – Bağıtların, çalışmaların, mülk edinme ve hak ve mal kullanmanın, toplanmaların, derneklerin ve ortaklıkların serbestlik sınırı kanunlarla çizilir.

MADDE 80 – Hükümetin gözetimi ve denetlemesi altında ve kanun çerçevesinde her türlü öğretim serbesttir.

MADDE 81 – Postalara verilen kâğıtlar, mektuplar ve her türlü emanetler yetkili sorgu yargıcı veya yetkili mahkeme kararı olmadıkça açılmaz ve telgraf ve telefonla haberleşmenin gizliliği bozulamaz.

MADDE 82 – Türkler gerek kendileri, gerek kamu ile ilgili olarak kanunlara ve tüzüklere aykırı gördükleri hallerde yetkili makamlara ve Türkiye Büyük Millet Meclisine tek başlarına veya toplu olarak haber verebilir ve şikâyetle bulunabilirler. Haber veya şikâyeti alan makam kişi ile ilgili başvuruların sonucunu dilekçiyi yazılı olarak bildirmek ödevindedir.

MADDE 83 – Hiç kimse kanunca bağlı olduğu mahkemeden başka bir mahkemeye verilemez ve yollanamaz.

MADDE 84 – Vergi, Devletin genel giderleri için, halkın pay vermesi demektir.

Bu esasa aykırı olarak gerçek veya tüzel kişiler tarafından veya onlar adına resimler, ondalık alınması ve başka yüklemeler yapılması yasaktır.

MADDE 85 – Vergiler ancak kanunla salınır ve alınır.

Devletçe, illerin özel idarelerince ve belediyelerce alınagelmekte olan resimler ve yüklemeler, kanunları yapıncaya kadar alınabilir.

MADDE 86 – Harb halinde veya harbi gerektirecek bir durum başgösterdikte veya ayaklanma olduğunda yahut vatan ve Cumhuriyete karşı kuvvetli ve eylemli bir kalkışma olduğunu gösterir kesin belirtiler görüldükte Bakanlar Kurulu, süresi bir ayı aşmamak üzere yurdun bir kesiminde veya her yerinde sıkıyönetim ilân edebilir ve bunu hemen Meclisin onamasına sunar. Meclis sıkıyönetim süresini, gerekirse uzatabilir veya kısaltabilir. Meclis toplanık değilse hemen toplanmaya çağrılır.

Sıkıyönetim süresi ancak Meclisin kararıyla uzatılabilir.

Sıkıyönetim, kişi ve konut dokunulmazlığının, basın, gönderişme, dernek, ortaklık hürriyetlerinin geçici olarak kayıtlanması veya durdurulması demektir.

Sıkıyönetim bölgesiyle bu bölgede hangi hükümlerin uygulanacağı ve işlemlerin nasıl yürütüleceği harb halinde de dokunulmazlığın ve diğer hürriyetlerin nasıl kayıtlanabileceği veya durdurulacağı kanunla gösterilir.

MADDE 87 – Kadın, erkek bütün Türkler ilköğretimden geçmek ödevindedirler. İlköğretim devlet okullarında parasızdır.

MADDE 88 – Türkiye’de din ve ırk ayırt edilmeksizin vatandaşlık bakımından herkese “Türk” denir.

Türkiye’de veya Türkiye dışında bir Türk babadan gelen yahut Türkiye’ye yerleşmiş bir yabancı babadan Türkiye’de dünyaya gelip de memleket içinde oturan ve ergenlik yaşına resmî olarak Türk vatandaşlığını isteyen yahut Vatandaşlık Kanunu gereğince Türklüğe kabul olunan herkes Türk’tür.

Türklük sıfatının kaybı kanunda yazılı hallerde olur.

ALTINCI BÖLÜM Türlü Maddeler İller

MADDE 89 – Türkiye, coğrafya durumu ve ekonomi ilişkileri bakımından illere, iller ilçelere, ilçeler bucaklara bölünmüştür ve bucaklar da kasaba ve köylerden meydana gelir.

MADDE 90 – İllerle şehir, kasaba ve köyler tüzelkişilik sahibidirler.

MADDE 91 – İllerin işleri, yetki genişliği ve görev ayrımı esaslarına göre idare olunur.

Memurlar

MADDE 92 – Siyasî hakları olan her Türkün, yeterliğine ve hakedişine göre, Devlet memuru olmak hakkıdır.

MADDE 93 – Bütün memurların nitelikleri, hakları, görevleri, aylık ve ödenekleri, göreve alınmaları ve görevden çıkarılmaları, yükselme ve ilerlemeleri özel kanunla gösterilir.

MADDE 94 – Kanuna aykırı işlerde üstün emrine uymuş olmak memuru sorumdan kurtarmaz.

Maliye İşleri

MADDE 95 – Bütçe Kanunu tasarısı ve buna bağlı bütçeler ve cetvellerle katma bütçeler Meclise bütçe yılı başından en az üç ay önce sunulur.

MADDE 96 – Devlet malları bütçe dışı harcanamaz.

MADDE 97 – Bütçe Kanunu'nun geçerliği bir yıldır.

MADDE 98 – Kesin hesap Kanunu, ilişkin olduğu yıl bütçesinin hesap dönemi içinde elde edilen gelirler gene o yılki ödemelerin gerçekleşmiş tutarını gösterir kanundur. Bunun şekli ve bölümleri Bütçe Kanunu ile tam karşılıklı olacaktır.

MADDE 99 – Her yılın kesin hesap kanunu tasarısı o yılın sonundan başlayarak en geç ikinci yıl kasım ayı başına kadar Büyük Millet Meclisine sunulur.

MADDE 100 – Büyük Millet Meclisine bağlı ve devletin gelirlerini ve giderlerini özel kanuna göre denetlemekle görevli bir Sayıştay kurulur.

MADDE 101 – Sayıştay, genel uygunluk bildirimini ilişkin olduğu kesin hesap kanununun maliyece Büyük Millet Meclisine verilmesi tarihinden başlayarak en geç altı ay içinde meclise sunar.

Anayasanın Dayanakları

MADDE 102 – Anayasada değişiklik yapılması aşağıdaki şartlara bağlıdır:

Değişiklik teklifinin Meclis tam üyesinin en az üçte biri tarafından imzalanması şarttır.

Değişiklikler ancak tam sayının üçte iki oy çokluğu ile kabul edilebilir.

Bu kanunun, devlet şeklinin cumhuriyet olduğu hakkındaki birinci maddesinde değişiklik ve başkalaşım yapılması hiçbir türlü teklif dahi edilemez.

MADDE 103 – Anayasanın hiçbir maddesi hiçbir sebep ve bahane ile savsanamaz ve işlerlikten alkonamaz. Hiçbir kanun Anayasaya aykırı olamaz.

MADDE 104 – 20 Nisan 1340 tarih ve 491 sayılı Teşkilâtı Esasiye Kanunu yerine mana ve kavramda bir değişiklik yapılmaksızın Türkçeleştirilmiş olan bu kanun konulmuştur.

MADDE 105 – Bu kanun yayım tarihinde yürürlüğe girer.

12 Ocak 1945

7. DEĞİŞİKLİK

491 SAYILI TEŞKİLAT-I ESASİYE KANUNU'NUN TEKRAR MER'İYETE KONULMASI HAKKINDA KANUN⁷⁴

Kanun No: 5997

Kabul Tarihi: 24/12/1952

MADDE 1. – 20 Nisan 1340 tarih ve 491 sayılı Teşkilat-ı Esasiye Kanunu 4695 sayılı Kanun'un kabul tarihine kadar yürürlükte bulunan tadilleriyle birlikte tekrar mer'iyete konulmuş olup bu Kanun yerine ikame edilmiş olan 10. 01. 1945 tarihli ve 4695 sayılı Anayasa meriyetten kaldırılmıştır.

MADDE 2. – Bu kanun neşri tarihinden itibaren meridir.

31 Aralık 1952

⁷⁴ Resmi Gazete ile neşir ve ilanı: 31/12/1952, Sayı: 8297

8. DEĞİŞİKLİK 1924 TARİH VE 491 SAYILI TEŞKİLAT-I ESASİYE KANUNU'NUN BAZI HÜKÜMLERİNİN KALDIRILMASI VE BAZI HÜKÜMLERİNİN DEĞİŞTİRİLMESİ HAKKINDA GEÇİCİ KANUN⁷⁵ ⁷⁶

BİRİNCİ BÖLÜM Genel Hükümler

Kanun No: 1

Kabul Tarihi: 12/06/1960

İktidar partisi idarecileri tarafından Anayasa'nın çiğnenmesi, Türk milletinin bütün fert ve insanlık hak ve hürriyetlerinin ve masuniyetlerinin ortadan kaldırılması, muhalefet murakabesi işlemez hale getirilerek tek parti diktatoryası kurulması suretiyle Türkiye Büyük Millet Meclisi filen bir parti grubu durumuna düşürülmüş ve meşruluğunu kaybetmişti.

Ordu Dâhilî Hizmet Kanunu'nun 34'üncü maddesi ile "Türk yurdunu ve Teşkilat-ı Esasiye Kanunu ile tayin edilmiş olan Türk Cumhuriyeti'ni kollamak ve korumak" vazifesi kendisine verilmiş olan Türk Ordusu, vatandaşı birbirine düşürmek suretiyle Türk vatanını ve millî varlığı tehlikeye koymuş olan eski iktidara karşı bu mukaddes kanunî vazifesini yerine getirmek ve hukuk devletini yeniden kurmak için Türk milleti adına harekete geçerek, milleti temsil vasfını kaybetmiş olan Meclisi dağıtıp iktidarı, geçici olarak Milli Birlik Komitesine emanet etmiştir.

MADDE 1 – Milli Birlik Komitesi, yeni Anayasa ve Seçim Kanunu, demokratik usullere uygun olarak, kabul edilip buna göre en kısa zamanda yapılacak genel seçimlerle yeniden kurulacak olan Türkiye Büyük Millet Meclisine iktidarı devredeceği tarihe kadar Türk Milleti adına hâkimiyet hakkını kullanır.

Türkiye Büyük Millet Meclisinin Teşkilat-ı Esasiye Kanunu'na göre sahip olduğu bütün hak ve yetkiler, bu süre içinde Milli Birlik Komitesi'ne aittir.

MADDE 2 – Milli Birlik Komitesi üyeleri kendi aralarında ve Türk milleti huzurunda şu yeminle vazifeye başlarlar:

"Bir karşılık beklemeden, ahlâk, adalet, hukuk ve insan hakları prensiplerinden ve vicdani kanaatlerimden başka bir sınırla bağlı olmaksızın kendimi Türk milletine adadım. Vatanın ve milletin mutluluğuna ve milletin egemenliğine aykırı bir ülkü gütmeyeceğim. Demokratik Cumhuriyeti yeni Anayasaya yöre düzenlemek ve iktidarı yeni Meclise devretmek ülküsüne bağlılıktan ayrılmayacağım. Bunun için şerefim, namusum ve bütün mukaddesatım üzerine and içerim."

⁷⁵ Resmi Gazete ile neşir ve ilanı: 14/06/1960, Sayı: 10525

⁷⁶ Milli Birlik Komitesi tarafından yürütülmüştür.

MADDE 3 – Millî Birlik Komitesi, yasama yetkisini doğrudan doğruya kendisi ve yürütme yetkisini Devlet Başkanınca tâyin ve Komitece tasvip edilen Bakanlar Kurulu eliyle kullanır.

MADDE 4 – Millî Birlik Komitesi, Bakanları her vakit denetleyebilir ve görevinden çıkarabilir.

Görevinden çıkarılan Bakanın yerine yenisini Devlet Başkanı tâyin eder.⁷⁷

MADDE 5 – Yargı hakkı, tarafsız ve bağımsız mahkemelerde kanun sınırları içinde millet adına kullanılır.

MADDE 6 – Sakıt Reis-i Cumhur ile Başvekil ve vekilleri ve eski iktidar mebuslarını ve bunların suçlarına iştirak edenleri yargılamak üzere bir “Yüksek Adalet Divanı” kurulur.

Yüksek Adalet Divanı, adlî, idari ve askeri kazaya mensup hâkimler arasından Bakanlar Kurulu’nun teklifi üzerine Millî Birlik Komitesi’nce seçilecek bir Başkan, sekiz aslı ve altı yedek üyeden kurulur.

Sanıkların sorumluluklarını araştırmak ve haklarında son tahkikat açılarak Yüksek Adalet Divanı’na verilmeleri gerekip gerekmediğine karar vermek üzere bir “Yüksek Seçim Kurulu” teşkil olunur.

Yüksek Soruşturma Kurulu, Bakanlar Kurulu’nun teklifi üzerine, Millî Birlik Komitesi’nce seçilecek bir Başkan ile otuz üyeden kurulur. Bu Kurulun teşkilâtı ve çalışma usulü özel kanunla belirtilir.

Yüksek Adalet Divanı’nın Başsavcısı ile beş yardımcısı, Yüksek Soruşturma Kurulu Başkan ve üyeleri arasından, Bakanlar Kurulu’nun teklifi ile Millî Birlik Komitesi’nce tâyin edilir.

Yüksek Adalet Divanı’nın kararları kesindir; ancak idam kararlarının infazı, kararın Millî Birlik Komitesi’nce tasdikine bağlıdır.

Millî Birlik Komitesi üyeleri, bu üyelikten ayrılmış olsalar bile Yüksek Adalet Divanı’nda Yüksek Soruşturma Kurulu’nda ve Divan Savcılığında vazife alamazlar.

Yargılanmaları 1924 tarihli Teşkilat-ı Esasiye Kanunu’na göre, Divan-ı Âli’ye ait bulunan şa-hıslar hakkında soruşturma ve yargılama yetkisi dahi Yüksek Adalet Divanı ve Yüksek Soruşturma Kurulu tarafından kullanılır.⁷⁸

MADDE 7 – Geçici kanun teklif etme hakkı Bakanlar Kurulu’na aittir.

Millî Birlik Komitesi üyelerinden her biri de geçici kanun teklif edebilir.⁷⁹

MADDE 8 – Millî Birlik Komitesi genel seçimlerle kurulacak Türkiye Büyük Millet Meclisinin görevine başlaması ile hukuki varlığını kaybeder ve kendiliğinden dağılır olur.

⁷⁷ Bu maddede; 12/08/1960 tarihli ve 55 sayılı Kanunla değişiklik yapılmıştır.

⁷⁸ Bu maddede; 12/09/1960 tarihli ve 81 sayılı Kanunla değişiklik yapılmıştır.

⁷⁹ Bu maddede; 12/08/1960 tarihli ve 55 sayılı Kanunla değişiklik yapılmıştır.

İKİNCİ BÖLÜM Millî Birlik Komitesi

MADDE 9 – Millî Birlik Komitesi, bu Kanun'un altında imzası bulunan Başkan ve üyelerden kuruludur.

MADDE 10 – Millî Birlik Komitesi üyeleri, kendi dileğiyle Komiteden çekilebilir: fakat İkinci madde de yazılı yemine ihanetleri mahkeme hükmü ile sabit olmadıkça Komiteden çıkarılamaz.

MADDE 11 – Vatana ihanet, irtikab, hırsızlık, sahtekârlık, dolandırıcılık, emniyeti su-i istimal gibi şeref ve haysiyet kırıcı suçlardan veya adam öldürmekten mahkûm olanların veya kamu haklarından ıskat edilmiş bulunanların Komite üyeliği düşer.

MADDE 12 – Millî Birlik Komitesi'nin bir üyesi hakkında 10 ve 11'inci maddelerdeki suçlardan biri ile soruşturma açılabilmesi yahut bu üyenin tevkif edilmesi veya yargılanması için Millî Birlik Komitesi üyelerinin yedide altısının katılacağı toplantıda bulunan üyelerin beşte dördünün oyu ile karar verilir. Bir üye hakkında diğer suçlardan dolayı soruşturma yapılması ve bu üyenin yargılanması Millî Birlik Komitesi'ndeki görevinin sona ermesine bırakılır. Bu süre içinde zamanaşımı işlemez.

MADDE 13 – Millî Birlik Komitesi üyeliği ile devlet memurluğu aynı kişide ancak onun rızası ve Komitenin tasvibi ile birleşebilir.

Millî Birlik Komitesi üyelerinden yedide birinden fazlası Hükûmet merkezi dışında devamlı görev alamaz.

MADDE 14 – Millî Birlik Komitesi müzakereleri, Komite İctüzüğü gereğince yapılır.

MADDE 15 – Millî Birlik Komitesi âdi çoğunlukla aksine karar vermedikçe, Komitenin müzakereleri gizli yapılır ve müzakere ve kararları yayınlanamaz.

MADDE 16 – Millî Birlik Komitesi Başkanının bulunmadığı Komite toplantılarına üyelerden her biri, soyadı alfabe sırasına göre, başkanlık eder. Başkanlık kâtipliğini Komitenin en genç iki üyesi yapar.

Komitede her üye bir oy sahibidir. Oylar eşit olursa, Başkanın bulunduğu tarafın oyuna uyulur.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM Devlet Başkanı

MADDE 17 – Millî Birlik Komitesi'nin başkanı aynı zamanda Devletin ve Bakanlar Kurulu'nun başkanıdır.

Devlet Başkanı; hastalık, yurt dışına çıkma vesair sebeplerle vazifesi başında bulunmadığı zaman, kendisine Millî Birlik Komitesi'nin en yaşlı üyesi vekâlet eder. Bu vekil aynı süre içinde Millî Birlik Komitesi'ne de Başkanlık eder.

Devlet Başkanının çekilmesi, ölümü vesair sebeplerle Başkanlık boşalırsa, yenisi seçilinceye kadar, Komitenin en yaşlı üyesi Devlet ve Millî Birlik Komitesi başkanlıklarına vekâlet eder.

Yeni Devlet Başkanı, Millî Birlik Komitesi üyeleri arasından ve bu üyelerin yedide altısının katılacağı ilk toplantıda üçte iki çoğunlukla seçilir.

Devlet Başkanı aynı zamanda başkumandır.

MADDE 18 – Devlet Başkanı, Millî Birlik Komitesi'nce kabul edilen geçici kanunları en geç yedi gün içinde ilân eder. İlanını uygun bulmadığı kanunları, tekrar görüşülmek üzere, bu husustaki gerekçe ile birlikte, Komiteye geri gönderir. Komite, bu geçici kanunu beşte dört çoğunlukla kabul ederse, Devlet Başkanı bunu en geç beş gün içinde ilân eder.

Devlet Başkanı, Bakanlar Kurulu'nun teklifi üzerine, hükümlülerin cezalarını, devamlı sakatlık veya yaşlılık gibi sebeplerden dolayı kaldırabilir veya hafifletebilir; ancak Devlet Başkanı bu yetkisini, devrilen iktidar zamanında işlenen siyasi suçlardan veya siyasi maksatlı katil ve müessir fiillerden veya görevi kötüye kullanma, irtikab, nüfuzun kötüye kullanılması suretiyle ve başka yollarla haksız servet yapmaktan hüküm giyenler hakkında kullanamaz.⁸⁰

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM Bakanlar Kurulu

MADDE 19 – Her Bakan, Bakanlar Kurulu'nca güdülen genel siyasetten, kurulun diğer üyeleri ile birlikte sorumludur.

Her Bakan kendi yetkisi içindeki işleri yürütümünden ve maiyetinin bu alandaki fiil ve işlemlerinden sorumludur.

MADDE 20 – İzinli veya mazeretli olan bir Bakana, Bakanlar Kurulu üyelerinden biri Devlet Başkanınca vekil tâyin edilir. Ancak her Bakan kendi asli vazifesinden başka, bir Bakanlığa vekâlet edebilir.

MADDE 21 – Bakanlar, Millî Birlik Komitesi üyelerinden veya 27 Mayıs 1960 tarihinde herhangi bir siyasi partiye kayıtlı olmayan vatandaşlardan seçilir.

MADDE 22 – Bakanlar Kurulu, kanunların uygulanışını göstermek yahut kanunun emrettiği işleri belirtmek üzere, içinde yeni hükümler bulunmamak şartıyla, tüzükler çıkarır. Tüzükler Devlet Başkanının tasdik ve ilânı ile yürürlüğe girer. Tüzüklerin kanuna aykırılığı iddia olunursa bunun

⁸⁰ Bu maddede; 12/08/1960 tarihli ve 55 sayılı Kanunla değişiklik yapılmıştır.

çözüm yeri Millî Birlik Komitesi'dir.

MADDE 23 – Millî Birlik Komitesi üyeleri, Bakanlar, Millî Birlik Komitesi'nce kurulan “Yüksek Adalet Divanı” Hâkimleriyle Savcıları ve Yüksek Soruşturma Kurulu üyeleri, malî ve iktisadi konularda incelemelerde bulunmak üzere görev alanlar; görevlerine mal beyanı ile başlarlar ve görevlerinin sonunda, mal beyanı ile ayrılırlar. Millî Birlik Komitesi ayrıca, lüzum gördüğü şahıslardan mal beyanı isteyebilir.

MADDE 24 – 1924 tarih ve 491 sayılı Teşkilat-ı Esasiye Kanunu'nun 4-7, 9-25, 27-36, 38-40'ıncı maddeleri ile 41'inci maddesinin ikinci ve üçüncü cümleleri ve 42-50, 52, 61-67, 95, 102, 104'üncü maddeleri hükümleri yürürlükten kaldırılmıştır. Eski iktidar mensuplarından, kendilerinin ve yakınlarının servetlerini meşru yollardan edindiklerini mahkemede ispat edemeyenler hakkında Teşkilat-ı Esasiye Kanunu'nun 73'üncü maddesinde yazılı müsadere yasağı yürürlükten kaldırılmıştır. Teşkilatı Esasiye Kanunu'nun yürürlükte kalmış olan hükümlerinin ve bu geçici kanunun hükümlerinden herhangi birinin değiştirilmesi veya kaldırılması, Millî Birlik Komitesi üyelerinin beşte birinin teklifi üzerine beşte dördünün oyu ile mümkündür. Teşkilat-ı Esasiye Kanunu'nun, Devlet şeklinin Cumhuriyet olduğu hakkındaki birinci maddesinde değişiklik yapılması hiç bir suretle teklif dahi edilemez.

MADDE 25 – Millî Birlik Komitesi'nce çıkarılan geçici kanunlar, yeni Anayasaya göre kurulacak Türkiye Büyük Millet Meclisince kaldırılmadıkça yürürlükte kalır.⁸¹

MADDE 26 – Bu kanun, 27 Mayıs 1960 tarihinden itibaren yürürlüktedir. Millî Birlik Komitesi'nce ve Bakanlar Kurulu'nca 27 Mayıs 1960 gününden başlayarak bu geçici kanunun yayınlanması tarihine kadar çıkarılmış olan kararname ve alınmış olan karar ve tedbirler muteber ve mer'idir.

MADDE 27 – Bu Kanunu Millî Birlik Komitesi yürütür.

12 Haziran 1960

⁸¹ Bu maddede; 12/08/1960 tarihli ve 55 sayılı Kanunla değişiklik yapılmıştır.

9. DEĞİŞİKLİK

1924 TARİH VE 491 SAYILI TEŞKİLAT-I ESASİYE KANUNU'NUN BAZI HÜKÜMLERİNİN KALDIRILMASI VE BAZI HÜKÜMLERİNİN DEĞİŞTİRİLMESİ HAKKINDAKİ 1 SAYILI GEÇİCİ KANUNUN BAZI MADDELERİNDE DEĞİŞİKLİK YAPILMASINA DAİR KANUN^{82 83}

Kanun No: 55

Kabul Tarihi: 12/08/1960

MADDE 1 – 1924 tarih ve 491 sayılı Teşkilat-ı Esasiye Kanunu'nun bazı maddelerinin kaldırılması ve bazı hükümlerinin değiştirilmesi hakkındaki 1 sayılı Geçici Kanun'un 7 ve 18'inci maddelerindeki (geçici) kelimeleri kaldırılmıştır.

MADDE 2 – 1 sayılı Geçici Kanun'un 6'ncı maddesinin 4'üncü fıkrası aşağıda yazılı şekilde değiştirilmiştir:

Yüksek Soruşturma Kurulu, Bakanlar Kurulu'nun teklifi üzerine, Türkiye Cumhuriyeti Millî Birlik Komitesi'nce seçilecek bir Başkan ile yeteri kadar üyeden kurulur. Bu kurulun teşkilatı ve çalışma usulü özel kanunla belirtilir.

MADDE 3 – 1 sayılı Geçici Kanun'un 25'inci maddesi kaldırılmıştır.

MADDE 4 – Bu Kanun'un yayını tarihinden evvel Türkiye Cumhuriyeti Millî Birlik Komitesi'nce kabul edilmiş olan geçici kanunlarda yazılı ve bu kanunlara matuf bulunan (geçici) kelimeleri kaldırılmıştır.

MADDE 5 – Bu kanun yayını tarihinde yürürlüğe girer.

MADDE 6 – Bu kanunu Türkiye Cumhuriyeti Millî Birlik Komitesi yürütür.

15 Ağustos 1960

⁸² Resmi Gazete ile neşir ve ilanı: 16/08/1960, Sayı: 10579

⁸³ Millî Birlik Komitesi tarafından yürütülmüştür.

10. DEĞİŞİKLİK 1924 TARİH VE 491 SAYILI TEŞKİLAT-I ESASİYE KANUNU'NUN BAZI HÜKÜMLERİNİN KALDIRILMASI VE BAZI HÜKÜMLERİNİN DEĞİŞTİRİLMESİ HAKKINDAKİ 1 SAYILI GEÇİCİ KANUN'UN 6'NCI MADDESİNİN 5'İNCİ FIKRASINDA DEĞİŞİKLİK YAPILMASINA DAİR KANUN^{84 85}

Kanun No: 81

Kabul Tarih: 12/09/1960

MADDE 1 – 1 sayılı geçici Kanun'un 6'ncı maddesinin 5'inci fıkrası aşağıda yazılı şekilde değiştirilmiştir:

Yüksek Adalet Başsavcısı ile yeteri kadar yardımcısı Türkiye Cumhuriyeti Milli Birlik Komitesiince Yüksek Soruşturma Kurulunun Başkan ve üyeleri arasından geçilir.

MADDE 2 – Bu kanun yayını tarihinde yürürlüğe girer.

MADDE 3 –Bu kanunu Milli Birlik Komitesi yürütür.

14 Ağustos 1960

⁸⁴ Resmi Gazete ile ilanı: 16/09/1960, Sayı: 10605

⁸⁵ Milli Birlik Komitesi tarafından yürütülmüştür.

11. DEĞİŞİKLİK

1924 TARİH VE 491 SAYILI TEŞKİLÂTI ESASİYE KANUNU'NUN BAZI HÜKÜMLERİNİN KALDIRILMASI VE BAZI HÜKÜMLERİNİN DEĞİŞTİRİLMESİ HAKKINDAKİ 12 HAZİRAN 1960 TARİHLİ VE 1 SAYILI GEÇİCİ KANUN'A EK "KURUCU MECLİS TEŞKİLİ" HAKKINDA KANUN⁸⁶ ⁸⁷

Kanun No: 157

Kabul tarihi: 13/12/1960

BİRİNCİ BÖLÜM Genel Hükümler

MADDE 1 – Kurucu Meclis, Türk Milletinin zulme karşı direnme hakkını kullanmak suretiyle onun adına harekete geçen Türk Silâhlı Kuvvetlerinin, meşruiyetini kaybetmiş olan idareyi 27 Mayıs 1960 Millî ihtilaliyle devirerek, meşru iktidarı emanet ettiği Millî Birlik Komitesi ile, demokratik hukuk devletinin kurulması yolunda ve mevcut şartlara uygun olarak milletin en geniş manasıyla temsili gayesini gözeten ve bu Kanun hükümlerine göre kurulacak olan Temsilciler Meclisinden teşekkül eder.

Millî Birlik Komitesi, bu kanunun altında imzası bulunan başkan ve üyelerden kuruludur.

MADDE 2 – Kurucu Meclis, demokrasi ve hukuk devleti esaslarını gerçekleştirip teminat altına alacak olan yeni Anayasa ile yeni Seçim Kanunu'nu en kısa zamanda tamamlayarak en geç 29 Ekim 1961 tarihinde iktidarı yeni seçilecek Türkiye Büyük Millet Meclisine devredinceye kadar yasama yetkisi ile yürütme organını denetleme yetkisini bu kanundaki esaslara göre kullanır.

Kurucu Meclisin kabul edeceği Anayasa, ancak halkoyu ile tasvip edildikten sonra kesinleşir.

MADDE 3 – Kurucu Meclis üyeleri, herhangi bir bölgenin, siyasi zümrenin veya kendilerini seçen kurum, kurul, makam ve mercilerin değil Türk Milletinin temsilcileridir.

Kurucu Meclis üyeleri, kendilerini seçen kurum, kurul, makam ve merciler de dâhil olmak üzere, Meclisteki çalışmaları ve kullanacakları oylar bakımından hiçbir yerden emir veya direktif almazlar ve yalnız yeminlerine ve vicdanlarına bağlıdırlar.

MADDE 4 – Temsilciler Meclisi, illerin ve aşağıda, yazılı teşekküllerin Temsilciler Meclisi Seçim Kanunu'na göre seçilecek olan temsilcilerinden kuruludur:

⁸⁶ Resmi Gazete ile ilanı: 16/12/1960, Sayı: 10682

⁸⁷ Kurucu meclis tarafından yürütülmüştür.

a) Devlet Başkanı ve Millî Birlik Komitesi tarafından seçilecek temsilciler:

1. Devlet Başkanı,
2. Millî Birlik Komitesi.

b) Bakanlar Kurulu üyeleri,

c) İller temsilcileri,

d) Siyasi partiler temsilcileri:

1. Cumhuriyet Halk Partisi,
2. Cumhuriyetçi Köylü Millet Partisi.

e) Diğer teşekküller ve kurumlar temsilcileri,

1. Barolar temsilcileri,
2. Basın, temsilcileri,
3. Eski Muharıpler Birliği temsilcileri,
4. Esnaf teşekkülleri temsilcileri,
5. Gençlik temsilcisi,
6. İşçi sendikaları temsilcileri,
7. Odalar temsilcileri,
8. Öğretmen teşekkülleri temsilcileri,
9. Tarım teşekkülleri temsilcileri,
10. Üniversite temsilcileri,
11. Yargı organları temsilcileri.

MADDE 5 – Millî Birlik Komitesi üyeliği ile Temsilciler Meclisi üyeliği, bir kişi üzerinde birleşemez.

MADDE 6 – Temsilciler Meclisi üyeliğine, kısıtlı veya kamu hizmetlerinden yasaklı olmayan, ağır hapis cezası veya sahtecilik, dolandırıcılık, hileli iflâs, hırsızlık, emniyeti suiistimal, zimmet, irtikâp, rüşvet veya ihtilas suçlarından hüküm giymemiş, 25 yaşını bitirmiş ve en az lise veya benzeri öğretim kurumlarından diplomalı olan Türk vatandaşları seçilebilirler.

Tarım, işçi ve esnaf kurullarınca seçilen temsilcilerin en az ilkokul mezunu olmaları şarttır.

Faaliyetleri, yayınları ve davranışları ile 27 Mayıs ihtilâline kadar anayasaya, insan haklarına aykırı icraat ve siyaseti desteklemekte devam etmiş olanlar, Temsilciler Meclisine üye seçilemezler.

MADDE 7 – Bu kanunda gösterilen üyeliği kaybetme hali dışında, Temsilciler Meclisi üyeleri hiçbir makam, merci, kurum veya kurul tarafından azledilemez; bunların sıfatlarına ve görevlerine

son verilemez. Bir temsilcinin kendisini seçen kurum, kurul, makam, merci, meslek teşekkülü veya siyasi parti ile ilişiği kesilse de temsilcilik sıfatı devam eder.

MADDE 8 – Temsilciler Meclisi üyeleri; Meclis içinde görevlerini yerine getirmek sırasındaki oy, mütalâa ve sözlerinden sorumlu tutulamazlar, Temsilciler Meclisinin tam üye sayısının salt çoğunluğu ile verilmiş bir kararı olmadıkça sanık olarak sorguya çekilemez, tevkif edilemez, herhangi bir şekilde kişi hürriyetinden yoksun kılınmaz ve yargılanamazlar.

Ağır cezayı gerektiren suçüstü halî, bu hükmün dışındadır. Ancak bu halde yetkili makam, durumu hemen Temsilciler Meclisine bildirir. Seçilmesinden önce veya sonra Temsilciler Meclisi üyelerinden biri hakkında, verilmiş bir ceza hükmünün yerine getirilmesi, Meclisin hukuki varlığının sona ereceği zamana bırakılır.

Temsilciler Meclisi üyeliği süresince dava ve ceza süre aşımı işlemez.

MADDE 9 – Temsilciler Meclisinin üyeleri, bu Meclisteki görevlerini aksatmamak şartıyla, serbest mahiyetteki meslekî faaliyetlerine devam edebilirler.

Devlet veya diğer kamu tüzel kişileriyle bunlara bağlı teşekkül ve ortaklıklarda görevli iken Temsilciler Meclisine üye seçilenler, bu Meclis sona erinceye kadar görevlerinden izinli sayılırlar. Ancak üniversite öğretim üyeleri bu kayda tâbi değildirlir.

MADDE 10 – 9. maddede yer alan hükümler saklı kalmak üzere Temsilciler Meclisi üyeleri, seçildikleri tarihten sonra Devlet ve diğer kamu tüzel kişileriyle bunlara bağlı teşekküllerde, Devletin ve diğer kamu tüzel kişilerinin doğrudan doğruya veya dolayısıyla katıldıkları ve ilgili oldukları teşebbüs ve ortaklıklarda görev alamazlar. Üniversite öğretim üyeliği bu hükmün dışındadır.

Milletlerarası teşekküllerde Devletin temsiline bu teşekküllerin statüleri gereğince ancak Yasama Meclisi üyeleri tarafından yapılması gereken haller müstesnadır.

Temsilciler Meclisi üyeleri, seçildikleri tarihten sonra, Devletin ve diğer kamu tüzel kişilerinin herhangi bir taahhüd işini doğrudan doğruya veya dolayısıyla kabul edemezler ve bunların taraf oldukları anlaşmazlıklarda vekâlet alamazlar.

MADDE 11 – İstifa eden veya Temsilciler Meclisi üyeliğine seçilmeye engel olan bir suçtan dolayı kesin olarak hüküm giyen veya kısıtlanan kimsenin üyeliği kendiliğinden sona erer.

Temsilciler Meclisi çalışmalarına özürsüz veya izinsiz olarak aralıksız (7) gün katılmayanlar ile özürsüz ve izinsiz geçecek süreler toplamı (21) günü geçenlerin üyelik sıfatının kalkmasına bu Meclisin tam üye sayısının salt çoğunluğu ile karar verilir.

MADDE 12 – Temsilciler Meclisi Seçimi Kanununa göre seçilecek temsilciler, bu kanunun yayımından sonraki (21) günde, Ankara'da Türkiye Büyük Millet Meclisi binasında saat (15) te en yaşlı üyenin başkanlığında kendiliğinden toplanırlar ve aşağıdaki şekilde and içerler:

“Yurdun bağımsızlığı ve bütünlüğü, milletin egemenliği ve mutluluğu, hukuk devleti, demokrasi ve insan hakları ilkeleri uğrunda bütün gücümle çalışacağım; Adalet ve ahlâk esaslarına bağlılıktan ve yeni Anayasayı demokratik ve lâik Cumhuriyet esaslarına göre en kısa zamanda hazırlamak ve iktidarı yeni Meclise devretmek ülküsünden ayrılmayacağım. Bunun için şerefim, namusum ve bütün mukaddesatım üzerine and içerim.”

MADDE 13 – Temsilciler Meclisi, ilk toplantısını takip eden üçüncü günde toplanarak bir başkan, iki başkanvekili, dört kâtip ile iki idareci üyeden ibaret Başkanlık Divanını seçer.

Başkan tarafsız olan üyeler arasından seçilir.

MADDE 14 – Temsilciler Meclisi üyeleri, vazifeye mal beyanı ile başlarlar ve görevlerinin sonunda mal beyanı ile ayrılırlar.

MADDE 15 – Temsilciler Meclisi, üye tam sayısının salt çokluğu ile toplanır; aksine hüküm bulunmayan hallerde hazır bulunan üyelerin salt çokluğu ile karar verir.

MADDE 16 – Temsilciler Meclisinin görüşmeleri herkese açıktır ve Tutanak Dergisi’nde olduğu gibi yayınlanır. Bunların başka yollarla da yayınlanması önlenemez ve yayınlanmasından kimse sorumlu tutulamaz.

Dış ve iç güvenliği yakından ilgilendiren konularda, toplantıya katılan üyelerin üçte iki çoğunluğu ile kapalı oturuma karar verilebilir. Kapalı oturumların tutanaklarının yayınlanmasına aynı çoğunlukla karar verilmedikçe, bunlar ancak beş yıl sonra yayınlanabilir.

MADDE 17 – Temsilciler Meclisi, hiçbir makam, merci, kurum veya kurul tarafından kapatılamaz. Bu kanunda gösterilen haller dışında tatil edilemez.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM Kurucu Meclisi Görev ve Yetkileri

MADDE 18 – Kurucu Meclisin başta gelen görevi, beşinci ve altıncı bölümlerdeki esaslara göre halkoyuna sunulacak yeni anayasayı görüşüp kabul etmek ve Seçim Kanunu’nu yapmaktır.

Bunun dışında kanunları yapma, değiştirme, yorumlama ve yürürlükten kaldırma; bütçe ve kesin hesap kanun tasarılarını ve eklerini görüşme ve kabul etme; barışa, savaşa, yabancı devletlere karşı silâhlı kuvvet kullanılmasına ve zorlama tedbirleri alınmasına karar verme; yabancı devletler ve milletlerarası teşekküllerle yapılan antlaşmalarla sözleşme ve her türlü anlaşmaları ve Bakanlar Kurulunca ilân edilen sıkıyönetim kararını onaylama yetkileri Kurucu Meclise aittir.

MADDE 19 – Kanun teklif etme hakkı, Bakanlar Kurulu ile Kurucu Meclis üyelerine aittir. Kurucu Meclis üyelerince yapılacak kanun tekliflerinin, en az bir Millî Birlik Komitesi üyesi ile bir Temsilciler Meclisi üyesinin imzalarını taşıması şarttır.

MADDE 20 – Kanun tasarıları, önce Temsilciler Meclisinde görüşülür. Temsilciler Meclisi tasarıyı kabul, ret veya tadil ederek Millî Birlik, Komitesine gönderir.

Temsilciler Meclisinin reddettiği bir tasarı Millî Birlik Komitesince de reddedilirse, tasarı düşer.

Millî Birlik Komitesi, Temsilciler Meclisinden gelen metni hiçbir değişiklik yapmadan kabul ederse, tasarı kanunlaşır.

Millî Birlik Komitesi, Temsilciler Meclisinin kabul etmiş olduğu bir tasarıyı tamamiyle reddeder veya değiştirerek kabul ederse veya Temsilciler Meclisinin tamamiyle reddettiği bir tasarıyı olduğu gibi veya değiştirerek kabul ederse, tasarıyı Temsilciler Meclisine geri gönderir.

Temsilciler Meclisi de Millî Birlik Komitesinin ret kararını benimserse, tasarı düşer.

Temsilciler Meclisi, Millî Birlik Komitesince kabul edilen metni olduğu gibi benimserse tasarı kanunlaşır.

Aksi halde, tasarinın ihtilafı kalan noktaları, Kurucu Meclisteki en kıdemli Yargıtay temsilcisinin başkanlığında Millî Birlik Komitesinden ve Temsilciler Meclisinden seçilmiş (Başkan dâhil) 7 şer üyeden kurulu bir karma komisyonda görüşülür. Karma komisyonda beliren ayrı görüşler, Kurucu Meclisin birleşik toplantısında sözcüler tarafından izah edilir ve metinler görüşmesiz oylanır. Millî Birlik Komitesi üyeleri ve Temsilciler Meclisi üyeleri ayrı ayrı oylarını kullanırlar ve tasarı oylama yüzdeleri vasatilerine göre kabul veya reddolunur.

Kanunlar yayınlanmak üzere derhal Devlet Başkanına gönderilir.

Kanunların görüşülmesinde gözetilecek süreler, Kurucu Meclis İçtüzüğünde belirtilir.

MADDE 21 – Devlet Başkanı, yayınlanmak üzere kendisine gönderilen kanunları bir defaya mahsus olarak yeniden görüşülmek üzere yedi gün içinde gerekçesi ile birlikte Kurucu Meclise gönderir. Yeni anayasa ile Seçim Kanunu ve Bütçe Kanunu bu hükmün dışındadır.

Geri gönderilen kanun, karma komisyonda müzakere edilir. Kurucu Meclisin birleşik toplantısında bir evvelki maddeye göre oylanır. Ancak kabul nisabı 2/3 çoğunluktur. Bu takdirde kanun derhal yayınlanır.

MADDE 22 – Kurucu Meclis, anayasayı kabul ve kanun koyma dışındaki yetkilerini, Millî Birlik Komitesi ile Temsilciler Meclisinin bir arada toplanması suretiyle kullanılır.

MADDE 23 – 1961 yılına ait Bütçe Kanunu tasarısı ile katma bütçeler, Millî Birlik Komitesi ile Temsilciler Meclisinden seçilecek 10'ar üyeden kurulu bir Bütçe Komisyonunda incelenerek Kurucu Meclisin birleşik toplantısında görüşülüp kabul edilir.

Bakanlık bütçeleri ile katma bütçeler, Mecliste tüm halinde görüşülür. Bölüm ve maddeler ayrı ayrı görüşülmez. Kabul edilmeyen bütçeler, yeniden incelenmek üzere komisyona geri gönderilir.

Kurucu Meclis üyelerinin masraf teklifinde bulunabilme usulleri İchtüzükle düzenlenir.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM Kurucu Meclisin Toplantı ve Görüşmeleri

MADDE 24 – Kurucu Meclis aralıksız çalışır. Ancak zaruret halinde, Millî Birlik Komitesi ile Temsilciler Meclisinin birleşik toplantısında, toplantıya katılacakların üçte iki çoğunluğu ile 10 günü aşmamak üzere tatil kararı verilebilir. Tatil sırasında, komisyonlar çalışabilir.

Devlet Başkanı Kurucu Meclisi, Temsilciler Meclisi Başkanı Temsilciler Meclisini, tatil bitmeden toplantıya çağırabilir.

MADDE 25 – Millî Birlik Komitesi ve Temsilciler Meclisi çalışmalarını kendi İchtüzüklerine göre yaparlar.

Kurucu Meclisin birleşik toplantıları için ayrı bir İchtüzük yapılır.

Yeni İchtüzüklerde hüküm bulunmayan hususlarda, eski Türkiye Büyük Millet Meclisi İchtüzüğü uygulanır.

MADDE 26 – Kurucu Meclisin birleşik toplantılarında Başkanlık, Millî Birlik Komitesinin bu maksatla seçeceği üye ile Temsilciler Meclisi Başkanı arasında nöbetleşe yapılır.

İlk birleşik toplantıya Millî Birlik Komitesi tarafından seçilen başkan, başkanlık eder.

MADDE 27 – Kurucu Meclisin birleşik toplantıları, Millî Birlik Komitesi ve Temsilciler Meclisi üye tam sayılarının salt çoğunlukları ile yapılır. Aksine hüküm olmadıkça kararlar hazır bulunan üyelerin salt çoğunluğu ile verilir.

Ancak barışa, savaşa, yabancı devletlere karşı silahlı kuvvet kullanılmasına, zorlama tedbirleri alınmasına, yabancı devletler ve milletlerarası teşekküllerle yapılan antlaşmalarla Bakanlar Kurulunca ilân edilen sıkıyönetim kararını onaylamaya Kurucu Meclis üye tam sayısının üçte iki çoğunluğu ile karar verilir.

MADDE 28 – Kurucu Meclisin birleşik toplantıları hakkında, bu kanunun 16'ncı maddesi uygulanır.

BEŞİNCİ BÖLÜM

Yeni Anayasanın, Seçim Kanunu'nun hazırlanması ve Kabulü

MADDE 29 – Temsilciler Meclisi, Başkanlık Divanı seçiminin yapıldığı toplantıda, 20 üyeden kurulu bir Anayasa Komisyonu ile aynı sayıda üyesi olan bir Seçim Kanunu Komisyonunu gizli oyla seçer.

Komisyonlar derhal toplanarak başkan, başkanvekili ve sözcülerini seçerler.

MADDE 30 – Temsilciler Meclisi ve yukarıki maddede sözü geçen komisyonlar, Anayasa ile Seçim Kanunu'nun gecikmeden görüşülmesini ve kabulünü sağlayacak çalışma esasları ile usullerini derhal karara bağlarlar.

İlgili komisyonca Anayasa ve seçim kanunlarının tamamen veya kısmen Temsilciler Meclisi Genel Kuruluna gönderilmesinden itibaren bunların görüşülmesine başlanır.

Bu görüşmeler, en kısa zamanda bitirilecek surette, öncelikle yapılır.

Anayasa ve Seçim Kanunu görüşmelerine başlandıktan sonra, haftada en az dört tam gün bu görüşmelere ayrılır.

MADDE 31 – Anayasa ve Seçim Kanunu ile ilgili metinler, Temsilciler Meclisinde kabul edilip Millî Birlik Komitesine gönderildiğinde, Komite bunları Temsilciler Meclisi Genel Kurulu'ndaki görüşme süresinin yarısı kadar süre içinde sonuçlandırır.

Bu süre (7) günden az olamaz.

Millî Birlik Komitesi, Temsilciler Meclisinden gelen metni aynen kabul etmediği takdirde, Temsilciler Meclisinde yapılacak ikinci görüşme, Millî Birlik Komitesindeki görüşme süresinin yarısını geçemez. Ancak bu süre (7) günden az olamaz.

Temsilciler Meclisi, Millî Birlik Komitesinden gelen metni ikinci görüşmede aynen kabul etmediği takdirde, ihtilafli kalan noktaların halli için karma komisyon teşkil edilir, bu komisyonca kabul edilen metin, Kurucu Meclisin birleşik toplantısında öncelikle ve aralıksız olarak görüşülüp halkoyuna sunulacak hale getirilir.

Anayasa ve Seçim Kanunu'nun ihtilafli noktalarının halli için yapılacak Kurucu Meclisin birleşik toplantısı müzakerelerinde kararlar üçte iki çoğunlukla alınır.

MADDE 32 – Kurucu Meclisçe kabul edilen Anayasa ve Seçim Kanunu Devlet Başkanı tarafından derhal yayınlanır.

Anayasanın halkoyuna sunulması tarihi ve siyasi partilerin anayasa konusundaki propoganda serbestliği kararını Millî Birlik Komitesi verir.

MADDE 33 – Türkiye Büyük Millet Meclisi genel seçim tarihi; halkoyu sonucu belli olduktan sonraki ilk haftanın cuma günü yapılacak Kurucu Meclis birleşik toplantısında, Türkiye Büyük Millet Meclisinin en geç 29 Ekim 1961 de görevine başlaması sağlanacak surette tesbit edilir.

ALTINCI BÖLÜM Yeni Anayasanın Vaktinde Yetiştirilememesinin veya Reddedilmesinin Sonuçları

MADDE 34 – Kurucu Meclis, Anayasa ile Seçim Kanunu’nu en geç 27 Mayıs 1961 tarihine kadar tamamlar. Bu süre, bir defaya mahsus olmak üzere 15 gün uzatılabilir.

Anayasa bu tarihe kadar yine tamamlanmış olmazsa, 35. maddeye göre Temsilciler Meclisi-nin yerini alacak yeni bir Temsilciler Meclisi seçilir.

MADDE 35 – Halkoyu sonucunda Anayasa reddedilirse, her 100 000 nüfus için bir üye hesabıyla ve yeni Seçim Kanunu hükümlerine göre yeni bir Temsilciler Meclisi seçilir.

Seçim tarihi halkoyunu müteakip ilk haftanın cuma günü Kurucu Meclis, birleşik toplantı-sında tesbit ve ilân olunur.

Bu Meclis, seçimin yapıldığı tarihin ertesi gününden başlayarak 5 gün saat 15’te Ankara’da çağrısız toplanır.

Bu Meclisin görevine başlaması ile eski Temsilciler Meclisinin hukuki varlığı sona erer ve bu kanunla Temsilciler Meclisine verilmiş olan görev ve yetkiler kendiliğinden yeni Temsilciler Meclisine geçer.

MADDE 36 – 35. maddeye göre halk tarafından seçilecek olan yeni Temsilciler Meclisinin ve Millî Birlik Komitesinin bu kanunda Anayasanın kabulü için konulmuş olan usul uyarınca ve en geç 29 Ekim 1961’de yeni anayasaya göre Türkiye Büyük Millet Meclisinin görevine başlamasını mümkün kılacak bir süre içinde kabul edecekleri Anayasa, Devlet Başkanı tarafından derhal ya-yınlanır ve 2. maddenin son fıkrası dikkate alınmadan yürürlüğe girer. Bundan sonra 33. madde hükümleri uygulanır.

YEDİNCİ BÖLÜM Çeşitli Hükümler

MADDE 37 – Yürütme yetkisini kullanacak olan Bakanlar Kurulu Kurucu Meclis üyeleri ara-sından seçilebileceği gibi, dışardan da seçilebilirler.

Dışardan seçilen Bakanlar da Temsilciler Meclisinin üyesi olurlar.

Temsilciler Meclisi üyeleri; içtüzük hükümlerine göre, sözlü veya yazılı olarak cevaplandırılması isteği ile Bakanlardan soru sorabilirler; Bakanlar Kurulunun veya bir Bakanın siyaset ve

icraatı, ile ilgili bir konunun aydınlatılması maksadıyla genel görüşme açılmasını isteyebilirler; İctüzük hükümlerine göre Meclis soruşturması talep edebilirler.

Temsilciler Meclisi, Bakanlar veya bir Bakan hakkında Meclis soruşturması açılmasını uygun görürse, kararını Millî Birlik Komitesine bildirir.

Millî Birlik Komitesinin de aynı yolda karar vermesi halinde Meclis soruşturması açılır.

Millî Birlik Komitesi Bakanlar veya bir Bakan hakkında Meclis soruşturması açılmasına karar verirse, bu kararını Temsilciler Meclisine bildirir.

Temsilciler Meclisinin de aynı yolda karar vermesi halinde Meclis soruşturması açılır.

Temsilciler Meclisinin Bakanlar veya bir Bakan hakkındaki soruşturma kararı Millî Birlik Komitesince veya Millî Birlik Komitesinin Bakanlar veya bir Bakan hakkında soruşturma kararı Temsilciler Meclisi tarafından reddedilirse netice 20. maddeye göre karara bağlanır. 1 sayılı Kanunun 4. maddesi hükmü saklıdır.

MADDE 38 – Meclis soruşturmasına karar verildiğinde, Millî Birlik Komitesi ile Temsilciler Meclisinden seçilecek yedişer üyeden kurulu bir Soruşturma Komisyonu gerekli soruşturmayı yapar. Bu komisyonun raporu Kurucu Meclisin birleşik toplantısında görüşülerek, 1924 tarihli ve 491 sayılı Teşkilat-ı Esasiye Kanunu'nun 61- 66. maddeleri uyarınca bir Yüce Divan kurulmasına mahal olup olmadığına karar verilir.

Yargıtay ve Danıştay Başkan ve üyelerini ve Cumhuriyet Başsavcısını ve Danıştay Başkanın sözcüsünü, görevlerinden doğan veya görevleriyle ilgili hususlarda soruşturma ve yargılama gerekirse, yine 1924 tarih ve 491 sayılı Teşkilat-ı Esasiye Kanunu'nun 61-66. maddeleri uygulanır.

MADDE 39 – 1924 tarih ve 491 sayılı Teşkilat-ı Esasiye Kanunu'nun yürürlükte kalmış olan hükümlerinde; 12 Haziran 1960 tarih ve 1 sayılı Kanun ile tadillerinde ve bu kanun hükümlerinde herhangi bir değişiklik yapılabilmesi, Millî Birlik Komitesinin ve Temsilciler Meclisinin tam üye sayılarının üçte iki çoğunluğu ile ayrı ayrı verecekleri karara bağlıdır.

İhtilâl halinde 20. madde hükümlerine göre hareket edilir ve oylama yüzdeleri vasatise asgari yüzde yetmiş beş olduğu takdirde tasarı kabul edilir.

Değişiklik teklifi, Millî Birlik Komitesi üyelerinin üçte birinin ve iki Temsilciler Meclisi üyesinin imzası ile veya Temsilciler Meclisi üyelerinin üçte birinin ve iki Millî Birlik Komitesi üyesinin imzası ile yapılabilir.

MADDE 40 – Kurucu Meclis üyelerine ait ödenek ve yolluklar özel kanunla tesbit olunur.

Ödenek ve yollukları tesbit eden bu kanun hükümleri üzerinde yapılacak değişiklikler ve

mezkûr kanun yerine kaim olacak hükümler müteakip yasama organının üyeleri için muteber olur.

Ancak, Kurucu Meclis üyelerine ait ödenek birinci derecedeki Devlet memuru için tesbit edilen aylık tutarından fazla olamaz.

MADDE 41 – Bu kanun, 12 Haziran 1960 tarihli ve 1 sayılı Kanuna ek mahiyette olup sözü geçen kanunun 1, 3, 7 ve 21. maddeleriyle 6. maddesinin son fıkrası, 18. maddesinin birinci fıkrası ve 24. maddesinin üçüncü fıkrası ile bu kanuna aykırı bicümle hükümler işbu kanuna uygun olarak değiştirilmiş ve 24. maddesinin birinci fıkrasında yazılı ve yürürlükten kaldırılmış olan maddeleri arasından (61-66) madde numaraları çıkarılmıştır.

MADDE 42 – Bu kanunun maddeleri kenarındaki başlıklar, madde hükümlerinin özünü göstermek amacıyla konmuş olup, metne dâhil değildir

MADDE 43 – Bu kanun yayımı tarihinde yürürlüğe girer.

MADDE 44 – Bu kanunu Kurucu Meclis yürütür.

14 Aralık 1960

1961 ANAYASASI

OSMANLI'DAN GÜNÜMÜZE
TÜRK ANAYASA METİNLERİ

1961 TÜRKİYE CUMHURİYETİ ANAYASASI⁸⁸

Kanun No: 334

Kabul Tarihi: 9/7/1961

BAŞLANGIÇ

Tarihi boyunca bağımsız yaşamış, hak ve hürriyetleri için savaşmış olan; Anayasa ve hukuk dışı tutum ve davranışlarıyla meşruluğunu kaybetmiş bir iktidara karşı direnme hakkını kullanarak 27 Mayıs 1960 devrimini yapan Türk Milleti;

Bütün fertlerini, kaderde, kıvançta ve tasada ortak, bölünmez bir bütün halinde, millî şuur ve ülküler etrafında toplayan ve milletimizi, dünya milletleri ailesinin eşit haklara sahip şerefli bir üyesi olarak millî birlik ruhu içinde daima yüceltmeyi amaç bilen Türk Milliyetçiliğinden hız ve ilham alarak ve;

«Yurtta Sulh, Cihanda Sulh» ilkesinin, Millî Mücadele ruhunun, millet egemenliğinin, Atatürk Devrimlerine bağlılığın tam şuuruna sahip olarak;

İnsan hak ve hürriyetlerini, millî dayanışmayı, sosyal adaleti, ferdin ve toplumun huzur ve refahını gerçekleştirmeyi ve teminat altına almayı mümkün kılacak demokratik hukuk devletini bütün hukukî ve sosyal temelleriyle kurmak için;

Türkiye Cumhuriyeti Kurucu Meclisi tarafından hazırlanan bu Anayasayı kabul ve ilân ve onu, asıl teminatın vatandaşların gönüllerinde ve iradelerinde yer aldığı inancı ile hürriyete, adalete ve fazilete âşık evlatlarının uyanık bekçiliğine emanet eder.

BİRİNCİ KISIM GENEL ESASLAR

I. Devletin şekli:

MADDE 1. – Türkiye Devleti bir Cumhuriyettir.

II. Cumhuriyetin nitelikleri:

MADDE 2. – Türkiye Cumhuriyeti, insan haklarına ve Başlangıçta belirtilen temel ilkelere dayanan, millî, demokratik, lâik ve sosyal bir hukuk devletidir.

III. Devletin bütünlüğü; resmî dil; başkent

MADDE 3. – Türkiye Devleti, ülkesi ve milletiyle bölünmez bir bütündür.

Resmî dil Türkçedir. Başkent Ankara'dır.

⁸⁸ Resmi Gazete ile yayımı: 20/07/1961, Sayı: 10859.

IV. Egemenlik.

MADDE 4. – Egemenlik kayıtsız şartsız Türk Milletindedir.

Millet, egemenliğini, Anayasanın koyduğu esaslara göre, yetkili organlar eliyle kullanır.

Egemenliğin kullanılması, hiçbir suretle belli bir kişiye, zümreye veya sınıfa bırakılamaz. Hiçbir kimse veya organ, kaynağını Anayasadan almayan bir devlet yetkisi kullanamaz.

V. Yasama yetkisi.

MADDE 5. – Yasama yetkisi Türkiye Büyük Millet Meclisindedir. Bu yetki devredilemez.

VI. Yürütme görevi

MADDE 6. – Yürütme görevi, kanunlar çerçevesinde, Cumhurbaşkanı ve Bakanlar Kurulu tarafından yerine getirilir.

VII. Yargı yetkisi

MADDE 7. – Yargı yetkisi, Türk Milleti adına bağımsız mahkemelerce kullanılır.

VIII. Anayasanın üstünlüğü ve bağlayıcılığı

MADDE 8. – Kanunlar Anayasaya aykırı olamaz

Anayasa hükümleri, yasama, yürütme ve yargı organlarını, idare makamlarını ve kişileri bağlayan temel hukuk kurallarıdır.

IX. Devlet şeklinin değişmezliği

MADDE 9. – Devlet şeklinin Cumhuriyet olduğu hakkındaki Anayasa hükmü değiştirilemez ve değiştirilmesi teklif edilemez.

İKİNCİ KISIM TEMEL HAKLAR VE ÖDEVLER Birinci Bölüm

GENEL HÜKÜMLER

I. Temel hakların niteliği ve korunması.

MADDE 10. – Herkes, kişiliğine bağlı, dokunulmaz, devredilmez, vazgeçilmez temel hak ve hürriyetlere sahiptir.

Devlet, kişinin temel hak ve hürriyetlerini, fert huzuru, sosyal adalet ve hukuk devleti ilkele-riyle bağdaşmayacak surette sınırlayan siyasî, iktisadî ve sosyal bütün engelleri kaldırır; insanın maddî ve manevî varlığının gelişmesi için gerekli şartları hazırlar.

II. Temel hakların özü.

MADDE 11. – Temel hak ve hürriyetler, Anayasanın sözüne ve ruhuna uygun olarak ancak kanunla sınırlanabilir.

Kanun, kamu yararı, genel ahlâk, kamu düzeni, sosyal adalet ve millî güvenlik gibi sebeplerle de olsa, bir hakkın ve hürriyetin özüne dokunamaz.⁸⁹

III. Eşitlik.

MADDE 12. – Herkes, dil, ırk, cinsiyet, siyasî düşünce, felsefî inanç, din ve mezhep ayrımı gözetilmeksizin, kanun önünde eşittir. Hiçbir kişiye, aileye, zümreye veya sınıfa imtiyaz tanınmaz.

IV. Yabancıların durumu

MADDE 13. – Bu kısımda gösterilen hak ve hürriyetler, yabancılar için, milletlerarası hukuka uygun olarak, kanunla sınırlanabilir.

İkinci Bölüm KİŞİNİN HAKLARI VE ÖDEVLERİ

I. Kişi dokunulmazlığı

MADDE 14. – Herkes, yaşama, maddî ve manevî varlığını geliştirme haklarına ve kişi hürriyetine sahiptir.

Kişi dokunulmazlığı ve hürriyeti, kanunun açıkça gösterdiği hallerde, usulüne göre verilmiş hâkim kararı olmadıkça kayıtlanamaz. Kimseye eziyet ve işkence yapılamaz, insan haysiyetiyle bağdaşmayan ceza konulamaz.

II. Özel hayatın korunması.

a) Özel hayatın gizliliği

MADDE 15. – Özel hayatın gizliliğine dokunulamaz. Adli kovuşturmanın gerektirdiği istisnalar saklıdır.

Kanunun açıkça gösterdiği hallerde, usulüne göre verilmiş hâkim kararı olmadıkça; kamu düzeninin gerektirdiği hallerde de, kanunla yetkili kılınan merciin emri bulunmadıkça, kimsenin üstü, özel kâğıtları ve eşyası aranamaz.⁹⁰

b) Konut dokunulmazlığı.

MADDE 16. – Konuta dokunulamaz.

⁸⁹ Bu maddede; 20/09/1971 tarihli ve 1488 sayılı Kanunla değişiklik yapılmıştır.

⁹⁰ Bu maddede; 20/09/1971 tarihli ve 1488 sayılı Kanunla değişiklik yapılmıştır.

Kanunun açıkça gösterdiği hallerde, usulüne göre verilmiş hâkim kararı olmadıkça; millî güvenlik veya kamu düzeni bakımından gecikmede sakınca bulunan hallerde de, kanunla yetkili kılınan merciin emri bulunmadıkça, konuta girilemez, arama yapılamaz ve buradaki esyaya el konulamaz.

c) Haberleşme hürriyeti.

MADDE 17. – Herkes, haberleşme hürriyetine sahiptir. Haberleşmenin gizliliği esastır. Kanunun gösterdiği hallerde, hâkim tarafından kanuna uygun olarak verilmiş bir karar olmadıkça, bu gizliliğe dokunulamaz.

III. Seyahat ve yerleşme hürriyeti.

MADDE 18. – Herkes, seyahat hürriyetine sahiptir; bu hürriyet, ancak millî güvenliği sağlama ve salgın hastalıkları önleme amaçlarıyla kanunla sınırlanabilir. Herkes, dilediği yerde yerleşme hürriyetine sahiptir; bu hürriyet, ancak millî güvenliği sağlama, salgın hastalıkları önleme, kamu mallarını koruma, sosyal, iktisadî ve tarımsal gelişmeyi gerçekleştirme zorunluğuyula ve kanunla sınırlanabilir. Türkler, yurda girme ve yurt dışına çıkma hürriyetine sahiptir. Yurt dışına çıkma hürriyeti kanunla düzenlenir.

IV. Düşünce ve inanç hak ve hürriyetleri.

a) Vicdan ve din hürriyeti.

MADDE 19. – Herkes, vicdan ve dinî inanç ve kanaat hürriyetine sahiptir.

Kamu düzenine veya genel ahlâka veya bu amaçlarla çıkarılan kanunlara aykırı olmayan ibadetler, dinî âyin ve törenler serbesttir. Kimse, ibadete, dinî âyin ve törenlere katılmaya, dinî inanç ve kanaatlerini açıklamaya zorlanamaz. Kimse, dinî inanç ve kanaatlerinden dolayı kınanamaz. Din eğitim ve öğrenimi, ancak kişilerin kendi isteğine ve küçüklerin de kanunî temsilcilerinin isteğine bağlıdır. Kimse, Devletin sosyal, iktisadî, siyasi veya hukukî temel düzenini, kısmen de olsa, din kurallarına dayandırma veya siyasî veya şahsî çıkar veya nüfus sağlama amacıyla, her ne suretle olursa olsun, dini veya din duygularını yahut dince kutsal sayılan şeyleri istismar edemez ve kötüye kullanamaz. Bu yasak dışına çıkan veya başkasını bu yolda kışkırtanlar kanuna göre cezalandırılır; dernekler yetkili mahkemece ve siyasî partiler, Anayasa Mahkemesince temelli kapatılır.⁹¹

b) Düşünce hürriyeti.

MADDE 20. – Herkes, düşünce ve kanaat hürriyetine sahiptir; düşünce ve kanaatlerini söz, yazı, resim ile veya başka yollarla tek başına veya toplu olarak açıklayabilir ve yayabilir.

Kimse, düşünce ve kanaatlerini açıklamaya zorlanamaz.

⁹¹ Bu maddede; 20/09/1971 tarihli ve 1488 sayılı Kanunla değişiklik yapılmıştır.

V. Bilim ve sanat hürriyeti.

MADDE 21. – Herkes, bilim ve sanatı serbestçe öğrenme ve öğretme, açıklama, yayma ve bu alanlarda her türlü araştırma hakkına sahiptir. Eğitim ve öğretim, Devletin gözetim ve denetimi altında serbesttir. Özel okulların bağlı olduğu esaslar, Devlet okulları ile erişilmek istenen seviyeye uygun olarak kanunla düzenlenir. Çağdaş bilim ve eğitim esaslarına aykırı eğitim ve öğretim yerleri açılmaz.

VI. Basın ve yayımla ilgili hükümler

a) Basın hürriyeti

MADDE 22. – Basın hürdür; sansür edilemez.

Devlet, basın ve haber alma hürriyetini sağlayacak tedbirleri alır.

Basın ve haber alma hürriyeti, ancak millî güvenliği veya genel ahlâkı korumak, kişilerin hayriyet, şeref ve haklarına tecavüzü, suç işlemeye kışkırtmayı önlemek ve yargı görevinin amacına uygun olarak yerine getirilmesini sağlamak için kanunla sınırlanabilir.

Yargı görevinin amacına uygun olarak yerine getirilmesi için kanunla belirtilecek sınırlar içinde hâkim tarafından verilecek kararlar saklı olmak üzere, olaylar hakkında yayın yasağı konamaz.

Türkiye'de yayımlanan gazete ve dergilerin toplatılması bu tedbirlerin uygulanacağını kanunun açıkça gösterdiği suçların işlenmesi halinde ve ancak hâkim kararıyla olabilir.

Türkiye'de yayımlanan gazete ve dergiler ancak 57'nci madde de belirtilen fillerden mahkum olma halinde mahkeme kararıyla kapatılabilir.⁹²

b) Gazete ve dergi çıkarma hakkı

MADDE 23. – Gazete ve dergi çıkarılması, önceden izin alma ve malî teminat yatırma şartına bağlanamaz.

Gazete ve dergilerin çıkarılması, yayımı, malî kaynakları ve gazetecilik mesleği ile ilgili şartlar kanunla düzenlenir. Kanun, haber, düşünce ve kanaatlerin serbestçe yayımlanmasını engelleyici veya zorlaştırıcı siyasî, iktisadî, malî veya teknik kayıtlar koyamaz.

Gazete ve dergiler, Devletin ve diğer kamu tüzel kişilerinin veya bunlara bağlı kurumların araç ve imkanlarından eşitlik esasına göre faydalanır.

c) Kitap ve broşür çıkarma hakkı

MADDE 24. – Kitap ve broşür yayımı izne bağlı tutulamaz; sansür edilemez.

Türkiye'de yayımlanan kitap ve broşürler, 22'nci maddenin 5'inci fıkrası hükümleri dışında,

⁹² Bu maddede; 20/09/1971 tarihli ve 1488 sayılı Kanunla değişiklik yapılmıştır.

toplatılamaz.

d) Basın araçlarının korunması

MADDE 25.– Basımevi ve eklentileri ve basın araçları, suç vasıtası olduğu gerekçesiyle de olsa, zapt veya müsadere edilemez veya işletilmekten alıkonulamaz.

e) Basın dışı haberleşme araçlarından faydalanma hakkı

MADDE 26.– Kişiler ve siyasî partiler, kamu tüzel kişileri elindeki basın dışı haberleşme ve yayın araçlarından faydalanma hakkına sahiptir. Bu faydalanmanın şartları ve usulleri, demokratik esaslara ve hakkaniyet ölçülerine uygun olarak kanunla düzenlenir. Kanun, halkın bu araçlarla haber almasını, düşünce ve kanaatlere ulaşılmasının ve kamuoyunun serbestçe oluşumunu köstekleyici kayıtlamalar koyamaz.⁹³

f) Düzeltme ve cevap hakkı

MADDE 27.– Düzeltme ve cevap hakkı, ancak kişilerin haysiyet ve şereflerine dokunulması veya kendileriyle ilgili gerçeğe aykırı yayınlar yapılması hallerinde tanınır ve kanunla düzenlenir.

Düzeltme ve cevap yayımlanmazsa, yayımlanmasının gerekip gerekmediğine hâkim tarafından karar verilir.

VII. Toplantı hak ve hürriyetleri

a) Toplantı ve gösteri yürüyüşü hakkı

MADDE 28.– Herkes, önceden izin almaksızın, silahsız ve saldırsız toplanma veya gösteri yürüyüşü yapma hakkına sahiptir.

Bu hak, ancak kamu düzenini korumak için kanunla sınırlanabilir.

b) Dernek kurma hakkı

MADDE 29.– Herkes, önceden izin almaksızın dernek kurma hakkına sahiptir. Bu hak ancak kamu düzenini veya genel ahlâkı korumak için kanunla sınırlanabilir.⁹⁴

VIII. Hakların korunması ile ilgili hükümler

a) Kişi güvenliği

MADDE 30.– Suçluluğu hakkında kuvvetli belirti bulunan kişiler, ancak kaçmayı veya delillerin yok edilmesini veya değiştirilmesini önlemek amacıyla veya bunlar gibi tutuklamayı zorunlu kılan ve kanunla gösterilen diğer hallerde hâkim kararıyla tutuklanabilir. Tutukluluğun devamına karar verilebilmesi aynı şartlara bağlıdır.

⁹³ Bu maddede; 20/09/1971 tarihli ve 1488 sayılı Kanunla değişiklik yapılmıştır.

⁹⁴ Bu maddede; 20/09/1971 tarihli ve 1488 sayılı Kanunla değişiklik yapılmıştır.

Yakalama, ancak suçüstü halinde veya gecikmesinde sakınca bulunan hallerde yapılabilir; bunun şartlarını kanun gösterir.

Yakalanan veya tutuklanana kimselere, yakalama veya tutuklama sebeplerinin ve haklarındaki iddiaların yazılı olarak hemen bildirilmesi gerekir.

Yakalanan veya tutuklanan kimse, tutulma yerine en yakın mahkemeye gönderilmesi için gerekli süre hariç yirmi dört saat içinde hâkim önüne çıkarılır ve hâkim kararı olmaksızın, hürriyetinden yoksun kılınmaz. Yakalanan veya tutuklanan kimse hâkim önüne çıkarılınca durum hemen yakınlarına bildirilir.

Bu esaslar dışında işleme tâbi tutulan kimselerin uğrayacakları her türlü zararlar kanuna göre Devletçe ödenir.⁹⁵

b) Hak arama hürriyeti

MADDE 31. – Herkes, meşru bütün vasıta ve yollardan faydalanmak suretiyle yargı mercileri önünde davacı veya davalı olarak, iddia ve savunma hakkına sahiptir.

Hiçbir mahkeme, görev ve yetkisi içindeki davaya bakmaktan kaçınamaz.

c) Tabii yargı yolu

MADDE 32. – Hiç kimse, tabii hâkiminden başka bir mercii önüne çıkarılamaz.

Bir kimseyi tâbi hâkiminden başka bir mercii önüne çıkarma sonucunu doğuran yargı yetkisine sahip olağanüstü merciler kurulamaz.⁹⁶

d) Cezaların kanuni ve şahsî olması; zorlama yasağı

MADDE 33. – Kimse, işlendiği zaman yürürlükte bulunan kanunun suç saymadığı bir fiilden dolayı cezalandırılmaz.

Cezalar ve ceza tedbirleri ancak kanunla konulur.

Kimseye, suçu işlediği zaman kanunda o suç için konulmuş olan cezadan daha ağır bir ceza verilemez.

Kimse, kendisini veya kanunun gösterdiği yakınlarını suçlandırma sonucu doğuracak beyanda bulunmaya veya bu yolda delil göstermeye zorlanamaz.

Ceza sorumluluğu şahsîdir.

Genel müsadere cezası konulamaz.

⁹⁵ Bu maddede; 20/09/1971 tarihli ve 1488 sayılı ve 15/03/1973 tarihli ve 1699 sayılı Kanunlarla değişiklik yapılmıştır.

⁹⁶ Bu maddede; 20/09/1971 tarihli ve 1488 sayılı Kanunla değişiklik yapılmıştır.

d) İspat hakkı

MADDE 34. – Kamu görev ve hizmetinde bulunanlara karşı, bu görev ve hizmetin yerine getirilmesiyle ilgili olarak yapılan isnatlardan dolayı açılan hakaret davalarında, sanık, isnadın doğruluğunu ispat hakkına sahiptir. Bunun dışındaki hallerde ispat isteminin kabulü, ancak isnat olunan filin doğru olup olmadığının anlaşılmasında kamu yararı bulunmasına veya şikayetçinin ispata razı olmasına bağlıdır.

Üçüncü Bölüm SOSYAL VE İKTİSADİ HAKLAR VE ÖDEVLER

I. Ailenin korunması

MADDE 35. – Aile Türk toplumunun temelidir.

Devlet ve diğer kamu tüzel kişileri, ailenin, ananın ve çocuğun korunması için gerekli tedbirleri alır ve teşkilatı kurar.

II. Mülkiyet hakkı**a) Mülkiyete ait genel kural**

MADDE 36. – Herkes, mülkiyet ve miras haklarına sahiptir.

Bu haklar, ancak kamu yararı amacıyla, kanunla sınırlanabilir.

Mülkiyet hakkının kullanılması toplum yararına aykırı olamaz.

b) Toprak mülkiyeti

MADDE 37. – Devlet, toprağın verimli olarak işletilmesini gerçekleştirmek ve topraksız olan veya yeter toprağı bulunmayan çiftçiye toprak sağlamak amaçlarıyla gereken tedbirleri alır. Kanun, bu amaçlarla, değişik tarım bölgelerine ve çeşitlerine göre toprağın genişliğini gösterebilir. Devlet, çiftçinin işletme araçlarına sahip olmasını kolaylaştırır.

Toprak dağıtım, ormanların küçülmesi veya diğer toprak servetlerinin azalması sonucunu doğuramaz.

c) Kamulaştırma

MADDE 38. – Devlet ve kamu tüzel kişileri, kamu yararının gerektirdiği hallerde, gerçek karşılıklarını peşin ödemek şartıyla, özel mülkiyette bulunan taşınmaz malları, kanunla gösterilen esas ve usullere göre, tamamını veya bir kısmını kamulaştırmaya veya bunlar üzerinde idarî irtifaklar kurmaya yetkilidir.

Çiftçinin topraklandırılması, ormanların devletleştirilmesi, yeni orman yetiştirilmesi ve iskan projelerinin gerçekleştirilmesi amaçlarıyla kamulaştırılan toprak bedellerinin ödeme şekli kanun-

la gösterilir. Kanunun taksitle ödemeyi öngördüğü hallerde ödeme süresi on yılı aşamaz. Bu takdirde, taksitler eşit olarak ödenir ve kanunla gösterilen faiz haddine bağlanır.

Kamulaştırılan topraktan, o toprağı doğrudan doğruya işleten çiftçinin hakkaniyeti ölçüler içerisinde geçenebilmesi için zaruri olan ve kanunla gösterilen kısmın ve küçük çiftçinin kamulaştırılan toprağının bedeli her halde peşin ödenir.⁹⁷

d) Devletleştirme

MADDE 39. – Kamu hizmeti niteliğı taşıyan özel teşebbüsler, kamu yararının gerektirdiğı hallerde, gerçek karşılığı kanunda gösterilen şekilde ödemek şartıyla devletleştirilebilir. Kanunun taksitle ödemeyi öngördüğü hallerde, ödeme süresi on yılı aşamaz ve taksitler eşit olarak ödenir; bu taksitler, kanunla gösterilen faiz haddine bağlanır.

III. Çalışma ve sözleşme hürriyeti

MADDE 40. – Herkes, dilediğı alanda çalışma ve sözleşme hürriyetlerine sahiptir. Özel teşebbüsler kurmak serbesttir.

Kanun, bu hürriyetleri, ancak kamu yararı amacıyla sınırlayabilir.

Devlet özel teşebbüslerin millî iktisadın gereklerine ve sosyal amaçlara uygun yürümesini, güvenlik ve kararlılık içinde çalışmasını sağlayacak tedbirleri alır.

IV. İktisadî ve sosyal hayatın düzeni

MADDE 41. – İktisadî ve sosyal hayat, adalete, tam çalışma esasına ve herkes için insanlık haysiyetine yaraşır bir yaşayış seviyesi sağlanması amacıyla düzenlenir.

İktisadî, sosyal ve kültürel kalkınmayı demokratik yollarla gerçekleştirmek; bu maksatla, millî tasarrufu artırmak, yatırımları toplum yararının gerektirdiğı önceliklere yöneltmek ve kalkınma planlarını yapmak Devletin ödevidir.

V. Çalışma ile ilgili hükümler

a) Çalışma hakkı ve ödevi

MADDE 42. – Çalışma herkesin hakkı ve ödevidir.

Devlet, çalışanların insanca yaşaması ve çalışma hayatının kararlılık içinde gelişmesi için, sosyal, iktisadî ve malî tedbirlerle çalışanları korur ve çalışmayı destekler; işsizliğı önleyici tedbirleri alır.

Angarya yasaktır.

⁹⁷ Bu maddede; 20/09/1971 tarihli ve 1488 sayılı Kanunla değişiklik yapılmıştır.

Memleket ihtiyaçlarının zorunlu kıldığı alanlarda vatandaşlık ödevi niteliği alan beden veya fikir çalışmalarının şekil ve şartları, demokratik esaslara uygun olarak kanunla düzenlenir.

b) Çalışma şartları

MADDE 43. – Kimse, yaşına, gücüne ve cinsiyetine uygun olmayan bir işte çalıştırılmaz.

Çocuklar, gençler ve kadınlar, çalışma şartları bakımından özel olarak korunur.

c) Dinlenme hakkı

MADDE 44. – Her çalışan dinlenme hakkına sahiptir.

Ücretli hafta ve bayram tatili ve ücretli yıllık izin hakkı kanunla düzenlenir.

d) Ücrette adalet sağlanması

MADDE 45. – Devlet, çalışanların, yaptıkları işe uygun ve insanlık haysiyetine yaraşır bir yaşayış seviyesi sağlamalarına elverişli adaletli bir ücret elde etmeleri için gerekli tedbirleri alır.

e) Sendika kurma hakkı

MADDE 46. – Çalışanlar ve işverenler izin almaksızın, sendikalar ve sendika birlikleri kurma, bunlara serbestçe üye olma ve üyelikten ayrılma hakkına sahiptirler.

İşçi niteliği taşımayan kamu hizmeti görevlilerinin bu alandaki hakları kanunla düzenlenir.

Sendika ve sendika birliklerinin tüzükleri; yönetim ve işleyişleri demokratik esaslara aykırı olamaz.⁹⁸

f) Toplu sözleşme ve grev hakkı

MADDE 47. – İşçiler, işverenlerle olan münasebetlerinde, iktisadî ve sosyal durumlarını korumak veya düzeltmek amacıyla toplu sözleşme ve grev haklarına sahiptirler.

Grev hakkının kullanılması ve istisnaları ve işverenlerin hakları kanunla düzenlenir.

VI. Sosyal güvenlik

MADDE 48. – Herkes; sosyal güvenlik hakkına sahiptir. Bu hakkı sağlamak için sosyal sigortalar ve sosyal yardım teşkilatı kurmak ve kurdurmak Devletin ödevlerindedir.

VII. Sağlık hakkı

MADDE 49. – Devlet, herkesin beden ve ruh sağlığı içinde yaşayabilmesini ve tıbbî bakım görmesini sağlamakla ödevlidir.

Devlet, yoksul veya dar gelirli ailelerin sağlık şartlarına uygun konut ihtiyaçlarını karşılayıcı

⁹⁸ Bu maddede; 20/09/1971 tarihli ve 1488 sayılı Kanunla değişiklik yapılmıştır.

tedbirleri alır.

VIII. Öğrenimin sağlanması

MADDE 50. – Halkın öğrenim ve eğitim ihtiyaçlarını sağlama Devletin başta gelen ödevlerindedir.

İlköğretim, kız ve erkek bütün vatandaşlar için mecburidir ve Devlet okullarında parasızdır.

Devlet, maddî imkanlardan yoksun başarılı öğrencilerin, en yüksek öğrenim derecelerine kadar çıkmalarını sağlama amacıyla burslar ve başka yollarla gerekli yardımları yapar.

Devlet, durumları sebebiyle özel eğitime ihtiyacı olanları, topluma yararlı kılacak tedbirleri alır.

Devlet, tarih ve kültür değeri olan eser ve anıtların korunmasını sağlar.

IX. Kooperatifçiliği geliştirme

MADDE 51. – Devlet, kooperatifliğin gelişmesini sağlayacak tedbirleri alır.

X. Tarımın ve çiftçinin korunması

MADDE 52. – Devlet, halkın gereği gibi beslenmesini, tarımsal üretimin toplumun yararına uygun olarak artırılmasını sağlamak, toprağın kaybolmasını önlemek, tarım ürünlerine ve tarımla uğraşanların emeğini değerlendirmek için gereken tedbirleri alır.

XI. Devletin iktisadî ve sosyal ödevlerinin sınırı

MADDE 53. – Devlet, bu bölümde belirtilen iktisadî ve sosyal amaçlara ulaşma ödevlerini, ancak iktisadî gelişme ile malî kaynaklarının yeterliği ölçüsünde yerine getirir.

Dördüncü Bölüm SİYASÎ HAKLAR VE ÖDEVLER

I. Vatandaşlık

MADDE 54. – Türk Devletine vatandaşlık bağı ile bağlı olan herkes Türk'tür.

Türk babanın veya Türk ananın çocuğu Türk'tür. Yabancı babadan ve Türk anadan olan çocuğun vatandaşlık durumu kanunla düzenlenir.

Vatandaşlık, kanunun gösterdiği şartlarla kazanılır ve ancak kanunda belirtilen hallerde kaybedilir.

Hiçbir Türk, vatana bağlılıkla bağdaşmayan bir eylemde bulunmadıkça, vatandaşlıktan çıkarılamaz.

Vatandaşlıktan çıkarma ile ilgili karar ve işlemlere karşı yargı yolu kapatılamaz.

II. Seçme ve seçilme hakkı

MADDE 55. – Vatandaşlar, kanunda gösterilen şartlara uygun olarak, seçme ve seçilme hakkına sahiptir.

Seçimler, serbest, eşit, gizli, tek dereceli genel oy, açık sayım ve döküm esaslarına göre yapılır.

III. Siyasî partilerle ilgili hükümler

a) Parti kurma hakkı ve partilerin siyasî hayattaki yeri

MADDE 56. – Vatandaşlar, siyasî parti kurma ve usulüne göre partilere girme ve çıkma hakkına sahiptir.

Siyasî partiler, önceden izin almadan kurulur ve serbestçe faaliyette bulunurlar.

Siyasî partiler, ister iktidarda ister muhalefette olsunlar, demokratik siyasî hayatın vazgeçilmez unsurlarıdır.⁹⁹

b) Partilerin uyacakları esaslar

MADDE 57. – Siyasî partilerin tüzükleri, programları ve faaliyetleri, insan hak ve hürriyetlerine dayanan demokratik ve lâik Cumhuriyet ilkelerine ve Devletin ülkesi ve milletiyle bölünmezliği temel hükmüne uygun olmak zorundadır. Bunlara uymayan partiler temelli kapatılır.

Siyasî partiler, gelir kaynakları ve giderleri hakkında Anayasa Mahkemesine hesap verirler.

Partilerin iç çalışmaları faaliyetleri, Anayasa Mahkemesine ne suretle hesap verecekleri ve bu mahkemece malî denetimlerinin nasıl yapılacağı, demokrasi esaslarına uygun olarak kanunla düzenlenir.

Siyasî partilerin kapatılması hakkındaki davalara Anayasa Mahkemesinde bakılır ve kapatma kararı ancak bu Mahkemece verilir.¹⁰⁰

IV. Kamu hizmetlerine girme hakkı

a) Hizmete girme

MADDE 58. – Her Türk, kamu hizmetlerine girme hakkına sahiptir.

Hizmete alınmada, ödevin gerektirdiği niteliklerden başka hiçbir ayırım gözetilemez.

b) Mal bildirim

⁹⁹ Bu maddede; 30/06/1971 tarihli ve 1421 sayılı Kanunla değişiklik yapılmıştır.

¹⁰⁰ Bu maddede; 15/03/1973 tarihli ve 1699 sayılı Kanunla değişiklik yapılmıştır.

MADDE 59. — Kamu hizmetine girenlerin mal bildirimde bulunmaları kanunla düzenlenir. Yasama ve yürütme organlarında görev alanlar, bundan istisna edilemez.

V. Millî savunma hak ve ödevi

MADDE 60. — Yurt savunmasına katılma, her Türkün hakkı ve ödevidir. Bu ödev askerlik yükümü kanunla düzenlenir.¹⁰¹

VI. Vergi ödevi

MADDE 61. — Herkes, kamu giderlerini karşılamak üzere, malî gücüne göre, vergi ödemekle yükümlüdür.

Vergi, resim ve harçlar ve benzeri malî yükümler ancak kanunla konulur.¹⁰²

VII. Dilekçe hakkı

MADDE 62. — Vatandaşlar, kendileriyle veya kamu ile ilgili dilek ve şikayetleri hakkında, tek başlarına veya topluca, yetkili makamlara ve Türkiye Büyük Millet Meclisine yazı ile başvurma hakkına sahiptir.

Kendileriyle ilgili başvuruların sonucu, dilekçe sahiplerine yazılı olarak bildirilir.

ÜÇÜNCÜ KISIM CUMHURİYETİN TEMEL KURULUŞU

Birinci Bölüm YASAMA

A) TÜRKİYE BÜYÜK MİLLET MECLİSİ

I. T.B.M.M.'nin kuruluşu

MADDE 63. — Türkiye Büyük Millet Meclisi, Millet Meclisi ve Cumhuriyet Senatosundan kuruludur.

Meclisler, Anayasada gösterilen hallerde birlikte toplanır.

II. T.B.M.M.'nin görev ve yetkileri

a) Genel olarak

MADDE 64. — Kanun koymak, değiştirmek ve kaldırmak, Devletin bütçe ve kesin hesap kanun tasarılarını görüşmek ve kabul etmek, para basılmasına, genel ve özel af ilanına, mahkemelerce verilip kesinleşen ölüm cezalarının yerine getirilmesine karar vermek, Türkiye Büyük Millet Meclisinin yetkilerindedir.¹⁰³

¹⁰¹ Bu maddede; 20/09/1971 tarihli ve 1488 sayılı Kanunla değişiklik yapılmıştır.

¹⁰² Bu maddede; 20/09/1971 tarihli ve 1488 sayılı Kanunla değişiklik yapılmıştır.

¹⁰³ Bu maddede; 20/09/1971 tarihli ve 1488 sayılı Kanunla değişiklik yapılmıştır.

b) Milletlerarası andlaşmaları uygun bulma

MADDE 65. – Türkiye Cumhuriyeti adına yabancı Devletlerle ve milletlerarası kurullarla yapılacak andlaşmaların onaylanması, Türkiye Büyük Millet Meclisinin onaylamayı bir kanunla uygun bulmasına bağlıdır.

İktisadî, ticarî veya teknik münasebetleri düzenleyen ve süresi bir yılı aşmayan andlaşmalar, Devlet maliyesi bakımından bir yüklenme gerektirmemek, kişi hallerine ve Türklerin yabancı memleketlerdeki mülkiyet haklarına dokunmamak şartıyla, yayınlanma ile yürürlüğe konabilir. Bu takdirde, bu andlaşmalar, yayımlarından başlayarak iki ay içinde Türkiye Büyük Millet Meclisinin bilgisine sunulur.

Milletlerarası bir andlaşmaya dayanan uygulama andlaşmaları ile kanunun verdiği yetkiye dayanılarak yapılan iktisadî, ticarî, teknik veya idarî andlaşmaların Türkiye Büyük Millet Meclisinde uygun bulunması zorunluluğu yoktur; ancak, bu fıkraya göre yapılan iktisadî, ticarî veya özel kişilerin haklarını ilgilendiren andlaşmalar, yayımlanmadan yürürlüğe konulamaz.

Türk kanunlarına değişiklik getiren her türlü andlaşmaların yapılmasında 1'inci fıkra hükmü uygulanır.

Usulüne göre yürürlüğe konulmuş milletlerarası andlaşmalar kanun hükmündedir. Bunlar hakkında 149'uncu ve 151'inci maddeler gereğince Anayasa Mahkemesine başvurulamaz.

c) Silahlı kuvvet kullanılmasına izin verme

MADDE 66. – Milletlerarası hukukun meşru saydığı hallerde savaş hali ilanına ve Türkiye'nin taraf olduğu milletlerarası andlaşmaların veya milletlerarası nezaket kurallarının gerektirdiği haller dışında Türk Silahlı Kuvvetlerinin yabancı ülkelere gönderilmesine veya yabancı silahlı kuvvetlerin Türkiye'de bulunmasına izin verme yetkisi Türkiye Büyük Millet Meclisindedir.

Bu izin için, Meclisler, birlikte toplanarak karar verirler.

III. Millet Meclisi

a) Kuruluş

MADDE 67. – Millet Meclisi, genel oyla seçilen dört yüz elli milletvekilinden kuruludur.

b) Milletvekili seçilme yeterliği

MADDE 68. – Otuz yaşını dolduran her Türk Milletvekili seçilebilir.

Türkçe okuyup yazma bilmeyenler, kısıtlılar, yükümlü olmasına ve muaf bulunmamasına rağmen muvazzaf askerlik hizmetini yapmayanlar veya yapmış sayılmayanlar ve kamu hizmetlerinden yasaklılar ile ağır hapis cezasını gerektiren bir suçtan dolayı kesin olarak hüküm giymiş olanlar ve -taksirli suçlar hariç olmak üzere- beş yıldan fazla hapis cezasıyla veya zimmet, ihtilas,

irtikap, rüşvet, hırsızlık, dolandırıcılık, sahtecilik, inancı kötüye kullanma, dolanlı iflas gibi yüz kızartıcı suçlardan biriyle kesin olarak hüküm giymiş olanlar, affa uğramış olsalar da, milletvekili seçilemezler.

Aday olmak, memurluktan çekilme şartına bağlanamaz. Seçim güvenliği bakımından hangi memurların ne gibi şartlarla aday olabilecekleri kanunla düzenlenir.

Hâkimler ile subay, askerî memur ve astsubaylar, mesleklerinden çekilmedikçe, aday olmazlar ve seçilemezler.¹⁰⁴

c) Millet Meclisinin seçim dönemi

MADDE 69. – Millet Meclisi seçimleri dört yılda bir yapılır.

Meclis, bu süre dolmadan seçimin yenilenmesine karar verebilir. Süresi biten milletvekili yeniden seçilebilir.

Yenilenmesine karar verilen Meclisin yetkileri, yeni Meclisin seçilmesine kadar sürer.

IV. Cumhuriyet Senatosu

a) Kuruluş

MADDE 70. – Cumhuriyet Senatosu, genel oyla seçilen yüz elli üye ile Cumhurbaşkanınca seçilen on beş üyeden kuruludur.

13 Aralık 1960 tarihli ve 157 sayılı Kanun'un altında adları bulunan Millî Birlik Komitesi Başkanı ve üyeleri ile eski Cumhurbaşkanları, yaş kaydı gözetilmeksizin, Cumhuriyet Senatosunun tabii üyesidirler. Tabii üyeler, Cumhuriyet Senatosunun diğer üyelerinin tâbi oldukları hükümlere tâbidirler Ancak, haklarında, bu Anayasa'nın 73'üncü maddesinin 1'inci ve 2'nci fıkraları ve 10'uncu geçici maddesinin 1'inci fıkrası hükümleri uygulanmaz. Tabii üye olarak Cumhuriyet Senatosuna katıldıktan sonra bir siyasî partiye girenlerin tabii üyelik sıfatı, partiye girişlerinden sonraki ilk Cumhuriyet Senatosu üyeliği seçimi tarihinde sona erer.

b) Cumhuriyet Senatosuna üye seçme hakkı

MADDE 71. – Millet Meclisi seçimlerinde seçmen olan her Türk, Cumhuriyet Senatosu seçimlerinde de aynı şartlarla oy kullanır.

c) Cumhuriyet Senatosu üyeliğine seçilme yeterliği

MADDE 72. – Kırk yaşını doldurmuş ve yüksek öğrenim yapmış bulunan ve milletvekili seçilmeye engel bir durumu olmayan her Türk, Cumhuriyet Senatosuna üye seçilebilir.

Cumhurbaşkanınca seçilecek üyeler, çeşitli alanlarda seçkin hizmetleriyle tanınmış ve kırk

¹⁰⁴ Bu maddede; 06/11/1969 tarihli ve 1188 sayılı Kanunla değişiklik yapılmıştır.

yaşını bitirmiş kimselerden olur. Bunlardan en az onu bağımsızlar arasından seçilir.

c) Cumhuriyet Senatosu üyeliğinin süresi

MADDE 73. — Cumhuriyet Senatosu üyeliğinin süresi altı yıldır. Süresi biten üyeler yeniden seçilebilir.

Cumhuriyet Senatosunun genel oyla ve Cumhurbaşkanıca seçilen üyelerinin üçte biri her iki yılda bir yenilenir.

Cumhurbaşkanınca seçilen üyelerin süresi biter veya bu üyeliklerde herhangi bir sebeple boşalma olursa, Cumhurbaşkanı, bir ay içinde yeni üyeleri seçer.

Boşalan bir üyeliğe seçilen kimse, yerine seçildiği üyenin süresini tamamlar.¹⁰⁵

V. T.B.M.M. seçimlerinin geriye bırakılması ve ara seçimleri

MADDE 74. — Savaş sebebiyle yeni seçimlerin yapılmasına imkan görülmezse, seçimler kanunla bir yıl geriye bırakılabilir.

Meclislerin ara seçimleri her iki yılda bir Cumhuriyet Senatosu seçimiyle birlikte yapılır.

Millet Meclisi genel seçimlerine bir yıl kala ara seçimi yapılmaz.

VI. Seçimlerin genel yönetim ve denetimi

MADDE 75. — Seçimler yargı organlarının genel yönetim ve denetimi altında yapılır. Seçimlerin başlamasından bitimine kadar, seçimin düzen içinde yönetimi ve dürüstlüğü ile ilgili bütün işlemleri yapma ve yaptırma, seçim süresince ve seçimden sonra seçim konularıyla ilgili bütün yolsuzlukları, şikayet ve itirazları inceleme ve kesin karara bağlama ve Türkiye Büyük Millet Meclisi üyelerinin seçim tutanaklarını kabul etme görevi Yüksek Seçim Kurulundur.

Yüksek Seçim Kurulunun ve diğer seçim kurullarının görev ve yetkileri kanunla düzenlenir.

Yüksek Seçim Kurulu, yedi asıl ve dört yedek üyeden kuruludur. Üyelerin altısı Yargıtay, beşi Danıştay genel kurullarınca kendi üyeleri arasından üye tamsayılarının salt çoğunluğunun gizli oyu ile seçilir. Bu üyeler salt çoğunluk ve gizli oyla aralarından bir Başkan ve bir Başkanvekili seçerler.

Yüksek Seçim Kuruluna Yargıtay ve Danıştaydan seçilmiş üyeler arasından ad çekme ile ikişer yedek üye ayrılır. Yüksek Seçim Kurulu Başkan ve Başkanvekili ad çekmeye girmezler.

¹⁰⁵ Bu maddede; 17/04/1970 tarihli ve 1254 sayılı Kanunla değişiklik yapılmıştır.

B) MECLİSLERE AİT MÜŞTEREK HÜKÜMLER

I. T.B.M.M. üyeliğiyle ilgili hükümler

a) *Milletin temsili*

MADDE 76. – Türkiye Büyük Millet Meclisi üyeleri, seçildikleri bölgeyi veya kendilerini seçenleri değil, bütün Milleti temsil ederler.

b) *And içme*

MADDE 77. – Türkiye Büyük Millet Meclisi üyeleri, görevlerine başlarken şöyle and içler:

Devletin bağımsızlığını, vatanın ve milletin bütünlüğünü koruyacağıma; Milletin kayıtsız şartsız egemenliğine, demokratik ve lâik Cumhuriyet ilkelerine bağlı kalacağıma ve halkın mutluluğu için çalışacağıma namusum üzerine söz veririm.

c) *Üyelikle bağdaşmayan işler*

MADDE 78. – İki Meclis üyeliği bir kişide birleşemez.

Türkiye Büyük Millet Meclisi üyeleri, Devlet ve diğer kamu tüzel kişilerinde ve bunlara bağlı kuruluşlarda, Devletin veya diğer kamu tüzel kişilerinin doğrudan doğruya veya dolayısıyla katıldığı teşebbüs ve ortaklıklarda, kamu yararına çalışan derneklerden özel gelir kaynakları ve özel imkanları kanunla sağlanmış olanların yönetim kurullarında ve başka işlerinde görev alamazlar ve bunların herhangi bir yüklenme işini doğrudan doğruya veya dolayısıyla kabul edemezler.

Türkiye Büyük Millet Meclisi üyeleri, yürütme organının teklif, inha, atama veya onamasına bağlı resmî veya özel herhangi bir işle görevlendirilemezler. Bir üyenin belli konuda ve altı ayı aşmamak üzere Bakanlar Kurulunca verilecek geçici bir görevi kabul edebilmesi, kendi Meclisinin kararına bağlıdır.

Türkiye Büyük Millet Meclisi üyeliği ile bağdaşmayan diğer görev ve işler kanunla gösterilir.

d) *Yasama dokunulmazlığı*

MADDE 79. – Türkiye Büyük Millet Meclisi üyeleri, Meclis çalışmalarındaki oy ve sözlerinden, Mecliste ileri sürdükleri düşüncelerden ve bunları Meclis dışında tekrarlamak ve açığa vurmaktan sorumlu tutulamazlar.

Seçimden önce veya sonra bir suç işlediği ileri sürülen bir Meclis üyesi, kendi Meclisinin kararı olmadıkça tutulamaz, sorguya çekilemez, tutuklanamaz ve yargılamaz. Ağır cezayı gerektiren suçüstü hali bu hükmün dışındadır; ancak, bu halde, yetkili makam, durumu hemen ve doğrudan doğruya üyenin Meclisine bildirmek zorundadır.

Bir Meclis üyesi hakkında seçiminden önce veya sonra verilmiş bir ceza hükmünün yerine

getirilmesi, üyelik sıfatının sona ermesine bırakılır. Üyelik süresince zamanaşımı işlemez.

Tekrar seçilen Meclis üyesi hakkındaki takibat, kendi Meclisinin yeniden dokunulmazlığını kaldırmasına bağlıdır.

Meclislerdeki siyasî parti gruplarınca, yasama dokunulmazlığı ile ilgili görüşme yapılamaz ve karar alınamaz.

e) Üyeliğin düşmesi

MADDE 80. — Türkiye Büyük Millet Meclisi üyeliği, bir üyenin üye seçilmeye engel bir suçtan dolayı kesin olarak hüküm giymesi, çekilmesi, kısıtlanması, üyelikle bağdaşmayan bir hizmet kabul etmesi veya Meclis çalışmalarına izinsiz veya özürsüz ve aralıksız olarak bir ay katılmaması yüzünden üyeliğinin düştüğünün kendi Meclisince karara bağlanması hallerinde sona erer.

f) İptal istemi

MADDE 81. — Yasama dokunulmazlığının kaldırılmasına veya üyeliğin düştüğüne Meclisce karar verilmesi hallerinde, karar tarihinden başlayarak bir hafta içinde, ilgili üye veya Türkiye Büyük Millet Meclisi üyelerinden herhangi biri, bu kararın, Anayasa veya İçtüzük hükümlerine aykırılığı iddiasıyla iptali için Anayasa Mahkemesine başvurabilir. Anayasa Mahkemesi, iptal istemini on beş gün içinde karara bağlar.

g) Ödenek ve yolluklar

MADDE 82. — Türkiye Büyük Millet Meclisi üyelerinin ödenek ve yollukları kanunla düzenlenir, Ödeneğin aylık tutarı birinci derecedeki Devlet memurunun aylığını; yolluk da ödeneğin yarısını aşamaz.

Ödenek ve yollukların en çok üç aylığı önceden ödenebilir.

Türkiye Büyük Millet Meclisi üyelerinin aylık ve ödeneklerini her ne suretle olursa olsun yapılacak zam ve ilaveler, ancak bu zam ve ilaveleri takip eden milletvekilleri genel seçiminden sonra uygulanır.¹⁰⁶

II. T.B.M.M. nin faaliyetiyle ilgili hükümler

a) Toplanma ve tatil

MADDE 83. — Türkiye Büyük Millet Meclisi her yıl Kasım ayının ilk günü kendiliğinden toplanır.

Türkiye Büyük Millet Meclisi yılda en çok beş ay tatil yapabilir. Meclisler aynı zamanda tatile girerler.

¹⁰⁶ Bu maddede; 30/06/1971 tarihli ve 1421 sayılı Kanunla değişiklik yapılmıştır.

Türkiye Büyük Millet Meclisi, ara verme veya tatil sırasında, doğrudan doğruya veya Bakanlar Kurulunun istemi üzerine, Cumhurbaşkanınca toplantıya çağırılır. Meclis Başkanları da, kendi Meclislerini doğrudan doğruya veya üyelerinin beşte birinin istemi üzerine toplantıya çağırırlar.

Meclislerden biri toplantıya çağırılınca diğeri kendiliğinden toplanır.

Ara verme veya tatil sırasında toplantıya çağırılan Meclisler, önce, bu toplantıyı gerektiren konu üzerinde görüşme yaparlar.

b) Başkanlık Divanı

MADDE 84. – Meclislerin Başkanlık divanları, o meclisteki siyasî parti gruplarının kuvvetleri ölçüsünde Divana katılmalarını sağlayacak şekilde kurulur.

Millet Meclisi ve Cumhuriyet Senatosu Başkanları, kendi Meclislerince üye tamsayısının üçte iki çoğunluğu ve gizli oy ile ikişer yıl için seçilirler; ilk iki oylamada bu çoğunluk sağlanamazsa, salt çoğunlukla yetinilir. Meclis Başkanlıkları için Meclisteki siyasî parti grupları aday gösteremezler.

Başkanlar ve Başkanvekilleri, üyesi buldukları siyasî partilerin veya siyasî parti gruplarının Türkiye Büyük Millet Meclisinin içinde veya dışındaki faaliyetlerine ve görevlerinin yerine getirilmesini gerektiren haller dışında, Meclis tartışmalarına katılamazlar; Başkan oy kullanamaz.

Türkiye Büyük Millet Meclisinin birleşik toplantılarında Başkanlık divanı, Millet Meclisi Başkanlık Divanıdır.

c) İctüzük, siyasî parti grupları ve kolluk işleri

MADDE 85. – Türkiye Büyük Millet Meclisi ve Meclisler, çalışmalarını, kendi yaptıkları İctüzüklerin hükümlerine göre yürütürler.

İctüzük hükümleri, siyasî parti gruplarının, Meclislerin bütün faaliyetlerine kuvvetleri oranında katılmalarını sağlayacak yolda düzenlenir. Siyasî parti grupları, en az on üyeden meydana gelir.

Meclisler, kendi kolluk işlerini Başkanları eliyle düzenler ve yürütürler.

d) Toplantı ve karar yeter sayısı

MADDE 86. – Her Meclis, üye tamsayısının salt çoğunluğuyla toplanır ve Anayasa'da başkaca hüküm yoksa, toplantıya katılanların salt çoğunluğuyla karar verir.

Türkiye Büyük Millet Meclisinde toplantı yeter sayısı, her iki Meclis üye tamsayısı toplamının salt çoğunluğudur.

e) Görüşmelerin açıklığı ve yayımlanması

MADDE 87. – Meclis görüşmeleri açıktır ve ilgili Meclisin tutanak dergisinde tam olarak yayınlanır.

Meclisler, İttüzük hükümlerine uygun olarak kapalı oturumlar yapabilir; bu oturumlardaki görüşmelerin yayımı ilgili Meclisin kararına bağlıdır.

Meclislerdeki açık görüşmelerin her türlü vasıta ile yayımı önlenemez.

III. T.B.M.M.'nin denetim yolları

a) Genel olarak

MADDE 88. – Soru, genel görüşme, Meclis soruşturması ve Meclis araştırması her iki Meclisin yetkilerindedir.

Meclis araştırması, belli bir konuda bilgi edinilmek için yapılan incelemeden ibarettir.

b) Gensoru

MADDE 89. – Gensoru yetkisi yalnız Millet Meclisindedir.

Milletvekillerce veya bir siyasî parti grubunca verilen gensoru önergesinin gündeme alınıp alınmayacağı, verilışinden sonraki ilk birleşimde görüşülür. Bu görüşmede, ancak önerge sahibi veya önerge sahiplerinden biri, siyasî parti grupları adına birer milletvekili, Bakanlar Kurulu adına Başbakan veya bir Bakan konuşabilir.

Gündeme alma kararıyla birlikte gensorunun görüşülme günü de belli edilir.

Gensorunun görüşülmesi, gündeme alma kararı tarihinden başlayarak iki gün geçmedikçe yapılamaz ve yedi günden sonraya bırakılamaz.

Gensoru görüşmeleri sırasında üyelerin verecekleri gerekçeli güvensizlik önergeleri veya Bakanlar Kurulunun güven isteği, bir tam gün geçtikten sonra oylanır.

Bakanlar Kurulunun veya bir Bakanın düşürülebilmesi, üye tamsayısının salt çoğunluğuyla olur.¹⁰⁷

c) Meclis soruşturması

MADDE 90. – Başbakan veya Bakanlar hakkında yapılacak soruşturma istemleri, Türkiye Büyük Millet Meclisinin birleşik toplantısında görüşülür ve karara bağlanır.

Soruşturma, her iki Meclisten eşit sayıda seçilecek üyelerden kurulu komisyonca yürütülür.

¹⁰⁷ Bu maddede; 20/09/1971 tarihli ve 1488 sayılı Kanunla değişiklik yapılmıştır.

Yüce Divana sevk hususundaki karar birleşik toplantıda verilir.

Meclislerdeki siyasî parti gruplarında, Meclis soruşturması ile ilgili görüşme yapılamaz ve karar alınamaz.

C) KANUNLARIN YAPILMASI

I. Genel kurallar

a) Kanun teklif etme yetkisi

MADDE 91. – Kanun teklif etmeye, Bakanlar Kurulu ve Türkiye Büyük Millet Meclisi üyeleri yetkilidirler.

Üyeler, kendi tekliflerini her iki Meclisin ilgili komisyonlarında savunabilirler.

b) Kanunların görüşülmesi ve kabulü

MADDE 92. – Kanun tasarı ve teklifleri önce Millet Meclisinde görüşülür.

Millet Meclisince kabul, değiştirilerek kabul veya reddedilen tasarı ve teklifler Cumhuriyet Senatosuna gönderilir.

Millet Meclisinde kabul edilen metin, Cumhuriyet Senatosunca değişiklik yapılmadan kabul edilirse, bu metin kanunlaşır.

Cumhuriyet Senatosu, kendisine gelen metni değiştirerek kabul ederse, Millet Meclisinin bu değişikliği benimsemesi halinde metin kanunlaşır.

Millet Meclisi, Cumhuriyet Senatosundan gelen metni benimsemezse, her iki Meclisin ilgili komisyonlarından seçilecek eşit sayıdaki üyelerden bir karma komisyon kurulur. Bu komisyonun hazırladığı metin Millet Meclisine sunulur. Millet Meclisi, Karma Komisyonca veya Cumhuriyet Senatosunca veya daha önce kendisince hazırlanmış olan metinlerden birini olduğu gibi kabul etmek zorundadır. Cumhuriyet Senatosunda üye tamsayının salt çoğunluğu ile kabul edilmiş olan madde değişikliklerinde, Millet Meclisinin kendi ilk metnini benimsemesi için, üye tamsayının salt çoğunluğunun oyu gereklidir. Bu halde açık oya başvurulur.

Millet Meclisinin reddettiği bir tasarı veya teklif, Cumhuriyet Senatosunca da reddedilirse, düşer.

Millet Meclisinin reddettiği bir tasarı veya teklif, Cumhuriyet Senatosunca olduğu gibi veya değiştirilerek kabul edilirse, Millet Meclisi, Cumhuriyet Senatosunun kabul ettiği metni yeniden görüşür. Cumhuriyet Senatosunun metni Millet Meclisince benimsenirse, kanunlaşır; reddedilirse, tasarı veya teklif düşer; Cumhuriyet senatosundan gelen metin Millet Meclisince değiştirilerek kabul edilirse, 5'inci fıkra hükümleri uygulanır.

Cumhuriyet Senatosunca üye tamsayısının salt çoğunluğu ile tümü reddedilen bir metnin Millet Meclisi tarafından kabulü için, üye tamsayısının salt çoğunluğunun oyu lazımdır. Bu halde açık oya başvurulur.

Cumhuriyet Senatosunca üye tamsayısının üçte iki çoğunluğu ile tümü reddedilen bir metnin kanunlaşabilmesi, Millet Meclisi tarafından üye tamsayısının üçte iki çoğunluğu ile kabul edilmesine bağlıdır. Bu halde açık oya başvurulur.

Cumhuriyet Senatosu, kendisine gönderilen bir metni, Millet Meclisi komisyonlarında ve Genel Kurulundaki görüşme süresini aşmayan bir süre içinde karara bağlar; bu süre üç ayı geçemez ve ivedilik hallerinde on beş günden, ivedi olmayan hallerde bir aydan kısa olamaz. Bu süreler içinde karara bağlanmayan metinler, Cumhuriyet Senatosunca, Millet Meclisinden gelen şekliyle kabul edilmiş sayılır. Bu fıkrada belirtilen süreler Meclislerin tatili devamınca işlemez.

Yasama Meclislerinin ve mahalli idarelerin seçimleri ve siyasî partilerle ilgili tasarı ve tekliflerin kabul veya reddinde yukarıdaki fıkralar hükümleri uygulanır. Ancak, Karma Komisyon kurulmasını gerektiren hallerde, Karma Komisyonun raporu, Türkiye Büyük Millet Meclisinin birleşik toplantısında görüşülür ve karara bağlanır; Türkiye Büyük Millet Meclisinin birleşik toplantısında Millet Meclisinin ilk metninin kabulü için üye tamsayısının salt çoğunluğunun oyu lazımdır. 8'inci ve 9'uncu fıkralar hükümleri saklıdır.

e) Kanunların Cumhurbaşkanınca yayınlanması

MADDE 93. – Cumhurbaşkanı, Türkiye Büyük Millet Meclisince kabul edilen kanunları on gün içinde yayımlar; uygun bulmadığı kanunu bir daha görüşülmek üzere, bu hususta gösterdiği gerekçe ile birlikte, aynı süre içinde Türkiye Büyük Millet Meclisine geri gönderir. Bütçe kanunları ve Anayasa bu hükmün dışındadır. Türkiye Büyük Millet Meclisi, geri gönderilen kanunu yine kabul ederse, kanun Cumhurbaşkanınca yayımlanır.

II. Bütçenin görüşülmesi ve kabulü; gider artırıcı ve gelir azaltıcı teklifler

MADDE 94. – Genel ve katma bütçe tasarıları ile millî bütçe tahminlerini gösteren rapor, malî yılbaşından en az üç ay önce, Bakanlar Kurulu tarafından, Türkiye Büyük Millet Meclisine sunulur.

Bu tasarılar ve rapor, otuz beş milletvekiliyle on beş Cumhuriyet Senatosu üyesinden kurulu bir Karma Komisyona verilir. Bu komisyonun kuruluşunda, iktidar grubuna veya gruplarına en az otuz üye verilmek şartıyla, siyasî parti gruplarının ve bağımsızların oranlarına göre temsili göz önünde tutulur.

Karma Komisyonun en çok sekiz hafta içinde kabul edeceği metin, önce Cumhuriyet Senatosunda görüşülür ve en geç on gün içinde karara bağlanır.

Cumhuriyet Senatosunca kabul edilen metin, en geç bir hafta içinde yeniden görüşülmek üzere, Karma Komisyona verilir. Karma Komisyonun kabul ettiği son metin Millet Meclisinde görüşülür ve malî yılbaşına kadar karara bağlanır.

Türkiye Büyük Millet Meclisi üyeleri, Meclislerinin genel kurullarında, Bakanlık ve daire bütçeleriyle Katma Bütçeler hakkındaki düşüncelerini, her bütçenin tümü üzerindeki görüşmeler sırasında açıklarlar; bölümler ve değişiklik önermeleri, üzerlerinde ayrıca görüşme yapılmaksızın okunur ve oya konur.

Türkiye Büyük Millet Meclisi üyeleri, Bütçe Kanunu tasarılarının genel kurullarda görüşülmesi sırasında gider artırıcı veya belli gelirleri azaltıcı teklifler yapamazlar.

İkinci Bölüm YÜRÜTME

A) CUMHURBAŞKANI

I. Seçimi ve tarafsızlığı

MADDE 95. – Cumhurbaşkanı, Türkiye Büyük Millet Meclisince, kırk yaşını doldurmuş ve yüksek öğrenim yapmış kendi üyeleri arasından, üye tamsayısının üçte iki çoğunluğu ile ve gizli oyla yedi yıllık bir süre için seçilir; ilk iki oylamada bu çoğunluk sağlanamazsa, salt çoğunlukla yetinilir.

Bir kimse arka arkaya iki defa Cumhurbaşkanı seçilemez.

Cumhurbaşkanı seçilenin partisi ile ilişkisi kesilir ve Türkiye Büyük Millet Meclisi üyeliği sıfatı sona erer.

II. And içmesi

MADDE 96. – Cumhurbaşkanı, görevine başlarken Türkiye Büyük Millet Meclisi önünde şöyle and içer:

“Cumhurbaşkanı sıfatıyla, Türk Devletinin bağımsızlığına, vatanın ve Milletın bütünlüğüne yönelecek her tehlikeye karşı koyacağım; Milletın kayıtsız şartsız egemenliğini ve Anayasa’yı sayacağım ve savunacağım; insan haklarına dayanan demokrasi ve hukuk devleti ilkelerinden ve tarafsızlıktan ayrılmayacağım; Türkiye Cumhuriyeti’nin şan ve şerefını koruyup yüceltmek ve üzerime aldığım görevi yerine getirmek için bütün gücümle ve varlığımla çalışacağım namusum üzerine söz veririm.”

III. Görev ve yetkileri

MADDE 97. – Cumhurbaşkanı Devletin başıdır. Bu sıfatla, Türkiye Cumhuriyeti’ni ve milletın birliğini temsil eder. Cumhurbaşkanı, gerekli gördükçe, Bakanlar Kuruluna başkanlık eder;

yabancı devletlere Türk devletinin temsilcilerini gönderir ve Türkiye'ye gönderilen yabancı devlet temsilcilerini kabul eder; milletlerarası andlaşmaları onaylar ve yayımlar; sürekli hastalık, sakatlık ve kocama sebebiyle belirli kişilerin cezalarını hafifletebilir veya kaldırabilir.

IV. Sorumsuzluğu

MADDE 98. – Cumhurbaşkanı, göreviyle ilgili işlemlerinden sorumlu değildir.

Cumhurbaşkanının bütün kararları, Başbakan ve ilgili Bakanlarca imzalanır. Bu kararlardan Başbakan ile ilgili Bakan sorumludur.

V. Sorumluluğu

MADDE 99. – Cumhurbaşkanı, vatan hainliğinden dolayı, Türkiye Büyük Millet Meclisi üye tamsayısının en az üçte birinin teklifi üzerine, üye tamsayısının en az üçte ikisinin Meclislerin birleşik toplantısında vereceği kararla suçlandırılır.

VI. Cumhurbaşkanına vekillik etme

MADDE 100. – Cumhurbaşkanının hastalık ve yurt dışına çıkma gibi sebeplerle geçici olarak görevinden ayrılması hallerinde, görevine dönmeye kadar; ölüm, çekilme veya başka bir sebeple Cumhurbaşkanı makamının boşalması halinde de yenisi seçilinceye kadar, Cumhuriyet Senatosu Başkanı Cumhurbaşkanlığına vekillik eder.

VII. Görevin sona ermesi ve yeni Cumhurbaşkanı seçimi

MADDE 101. – Cumhurbaşkanının görev süresinin dolmasına on beş gün kalınca veya Cumhurbaşkanlığı boşalınca, Türkiye Büyük Millet Meclisi yeni Cumhurbaşkanını seçer; Türkiye Büyük Millet Meclisi toplanık değilse, hemen toplantıya çağırılır.

B) BAKANLAR KURULU

I. Kuruluş

MADDE 102. – Bakanlar Kurulu, Başbakan ve Bakanlardan kuruludur.

Başbakan, Cumhurbaşkanınca, Türkiye Büyük Millet Meclisi üyeleri arasından atanır.

Bakanlar, Türkiye Büyük Millet Meclisi üyeleri veya milletvekili seçilme yeterliğine sahip olanlar arasından Başbakanca seçilir ve Cumhurbaşkanınca atanır.

II. İşe başlama ve güvenoyu

MADDE 103. – Bakanlar Kurulunun listesi tam olarak Meclislere sunulur; Meclisler tatilde ise toplantıya çağırılır.

a) Göreve başlarken güvenoyu

Bakanlar Kurulunun programı, kuruluşundan en geç bir hafta içinde Başbakan veya bir Bakan tarafından Meclislerde okunur ve Millet Meclisinde güvenoyuna başvurulur. Güvenoyu için görüşmeler, programın okunmasından iki tam gün geçtikten sonra başlar ve görüşmelerin bitiminden bir tam gün geçtikten sonra oylama yapılır.

b) Görev sırasında güvenoyu

MADDE 104. – Başbakan, gerekli görürse, Bakanlar Kurulunda görüştüktan sonra, Millet Meclisinden güven isteyebilir.

Güven istemi, Millet Meclisine bildirilmesinden bir tam gün geçmedikçe görüşülemez ve görüşmelerin bitiminden bir tam gün geçmedikçe oya konulamaz.

Güven istemi, ancak üye tamsayısının salt çoğunluğuyla reddedilebilir.

III. Görev ve siyasi sorumluluk

MADDE 105. – Başbakan, Bakanlar kurulunun başkanı olarak, Bakanlar arasında iş birliğini sağlar ve Hükümetin genel siyasetinin yürütülmesini gözetir. Bakanlar Kurulu, bu siyasetin yürütülmesinden birlikte sorumludur.

Her Bakan, kendi yetkisi içindeki işlerden ve emri altındakilerin eylem ve işlemlerinden ayrıca sorumludur.

Bakanlar, dokunulmazlık ve yasaklamalar bakımından Türkiye Büyük Millet Meclisi üyeleriyle aynı durumdadır.

IV. Bakanlıkların kurulması ve Bakanlar

MADDE 106. – Bakanlıklar, kanunun koyduğu esaslara göre kurulur.

Açık olan Bakanlıklarla izinli veya özürü olan bir Bakana, diğer bir Bakan geçici olarak vekillik eder. Ancak, bir Bakan birden fazlasına vekillik edemez.

Türkiye Büyük Millet Meclisi kararıyla Yüce Divana verilen bir Bakan, Bakanlıktan düşer.

Herhangi bir sebeple boşalan Bakanlığa en geç on beş gün içinde atanma yapılır.

V. Tüzükler

MADDE 10. –Bakanlar Kurulu, kanunun uygulanmasını göstermek veya kanunun emrettiği işleri belirtmek üzere, kanunlara aykırı olmamak şartıyla ve Danıştayın incelemesinden geçirilerek, tüzükler çıkarabilir.

Tüzükler, Cumhurbaşkanınca imzalanır ve kanunlar gibi yayınlanır.

VI. Millet Meclisi seçimlerinin Cumhurbaşkanınca yenilenmesi

MADDE 108. — Anayasa'nın 89'uncu ve 104'üncü maddeleri uyarınca verilen güvensizlik oyu sebebiyle, on sekiz aylık bir süre içinde, Bakanlar Kurulu iki defa düşmüş ve üçüncü defa güvensizlik oyu verilmiş olursa, Başbakan, Cumhurbaşkanından, Millet Meclisi seçimlerinin yenilenmesini isteyebilir. Bu istek üzerine, Cumhurbaşkanı, Meclislerin Başkanlarına danışarak, seçimlerin yenilenmesine karar verebilir. Yenilenme kararı Resmî Gazete'de yayınlanır ve hemen seçime gidilir.

VII. Seçimlerde geçici Bakanlar Kurulu

MADDE 109. — Millet Meclisi genel seçimlerinden önce, Adâlet, İçişleri ve Ulaştırma Bakanları çekilir. Seçimin başlangıç tarihinden üç gün önce, seçim dönemi bitmeden seçimin yenilenmesine karar verilmesi halinde ise, bu karardan başlayarak beş gün içinde, Başbakanca Türkiye Büyük Millet Meclisinin bağımsız üyeleri arasından yeni Adâlet, İçişleri ve Ulaştırma Bakanları atanır.

108'inci madde gereğince seçimlerin yenilenmesine karar verildiğinde Bakanlar çekilir ve Başbakan geçici bir Bakanlar Kurulu kurar.

Geçici Bakanlar Kuruluna, Adâlet, İçişleri ve Ulaştırma Bakanları Türkiye Büyük Millet Meclisindeki bağımsızlardan olmak üzere, Millet Meclisindeki siyasi parti gruplarından, bu Meclisteki oranlarına göre üye alınır.

Siyasi parti gruplarından alınacak üye sayısını, Millet Meclisi Başkanı tesbit ederek Başbakanca bildirir. Teklif edilen Bakanlığı kabul etmeyen veya sonradan çekilen partililer yerine, Türkiye Büyük Millet Meclisi içinden veya dışardan bağımsızlar atanır.

Geçici Bakanlar Kurulu, yenilenme kararının Resmî Gazete'de ilanından itibaren beş gün içinde kurulur.

Geçici Bakanlar Kurulu için güvenoyuna başvurulmaz.

Geçici Bakanlar Kurulu, seçim süresince ve yeni Meclis toplanıncaya kadar vazife görür.

VIII. Millî Savunma

a) Başkomutanlık ve Genelkurmay Başkanlığı

MADDE 110. — Başkomutanlık, Türkiye Büyük Millet Meclisinin manevi varlığından ayrılmaz ve Cumhurbaşkanı tarafından temsil olunur.

Millî Güvenliğin sağlanmasından ve Silahlı Kuvvetlerin savaşa hazırlanmasından, Türkiye Büyük Millet Meclisine karşı, Bakanlar Kurulu sorumludur.

Genelkurmay Başkanı, Silahlı Kuvvetlerin komutanıdır.

Başkanı, Bakanlar Kurulunun teklifi üzerine, Cumhurbaşkanınca atanır; görev ve yetkileri kanunla düzenlenir. Genelkurmay Başkanı, bu görev ve yetkilerinden dolayı Başbakana karşı sorumludur.¹⁰⁸

b) Millî Güvenlik Kurulu

MADDE 111. – Millî Güvenlik Kurulu kanunun gösterdiği Bakanlar ile Genelkurmay Başkanı ve Kuvvet temsilcilerinden kuruludur.

Millî Güvenlik Kuruluna Cumhurbaşkanı Başkanlık eder, bulunmadığı zaman, bu görevi Başbakan yapar.

Millî Güvenlik Kurulu, millî güvenlik ile ilgili kararların alınmasında ve koordinasyonun sağlanmasında yardımcı olmak üzere gerekli temel görüşleri Bakanlar Kuruluna bildirir.¹⁰⁹

C) İDARE

I. İdarenin esasları

a) İdarenin bütünlüğü ve kamu tüzel kişiliği

MADDE 112. – İdarenin kuruluş ve görevleri merkezden yönetim ve yerinden yönetim esaslarına dayanır.

İdare, kuruluş ve görevleriyle bir bütündür ve kanunla düzenlenir.

Kamu tüzel kişiliği, ancak kanunla veya kanunun açıkça verdiği yetkiye dayanılarak kurulur.

b) Yönetmelikler

MADDE 113. – Bakanlıklar ve kamu tüzel kişileri, kendi görev alanlarını ilgilendiren kanunların ve tüzüklerin uygulanmasını sağlamak üzere ve bunlara aykırı olmamak şartıyla, yönetmelikler çıkarabilirler. Yönetmelikler Resmî Gazete ile yayınlanır.

c) Yargı denetimi

MADDE 114. – İdarenin hiçbir eylem ve işlemi hiçbir halde, yargı mercilerinin denetimi dışında bırakılamaz.

İdarenin işlemlerinden dolayı açılacak davalarda süre aşımı, yazılı bildirim tarihinden başlar.

İdarenin işlemlerinden dolayı açılacak davalarda süre aşımı yazılı bildirim tarihinden başlar.

¹⁰⁸ Bu maddede; 20/09/1971 tarihli ve 1488 sayılı Kanunla değişiklik yapılmıştır.

¹⁰⁹ Bu maddede; 20/09/1971 tarihli ve 1488 sayılı Kanunla değişiklik yapılmıştır.

İdare kendi eylem ve işlemlerinden doğan zararı ödemekle yükümlüdür.¹¹⁰

II. İdarenin kuruluşu

a) Merkezi idare

MADDE 115. – Türkiye, merkezi idare kuruluşu bakımından, coğrafya durumuna, iktisadî şartlara ve kamu hizmetlerinin gereklerine göre, illere; iller de diğer kademeli bölümlere ayrılır.

İllerin idaresi yetki genişliği esasına dayanır. Belli kamu hizmetlerinin görülmesi amacıyla, birden çok ili içine alan çevrede, bu hizmetler için, yetki genişliğine sahip kuruluşlar meydana getirilebilir.

b) Mahalli idareler

MADDE 116. – Mahalli idareler, il, belediye veya köy halkının müşterek mahalli ihtiyaçlarını karşılayan ve genel karar organları halk tarafından seçilen kamu tüzel kişileridir.

Mahalli idarelerin seçimleri, kanunun gösterdiği zamanlarda ve 55'inci maddede yazılı esaslara göre yapılır.

Mahalli idarelerin seçilmiş organlarının organlık sıfatını kazanma ve kaybetmeleri konusundaki denetim, ancak yargı yolu ile olur.

Mahalli idarelerin kuruluşları, kendi aralarında birlik kurmaları, görevleri, yetkileri, malîye ve kolluk işleri ve merkezi idare ile karşılıklı bağ ve ilgileri kanunla düzenlenir. Bu idarelere, görevleri ile orantılı gelir kaynakları sağlanır.

III. Memurlarla ilgili hükümler

a) Genel kural

MADDE 117. – Devletin ve diğer kamu tüzel kişilerinin, genel idare esaslarına göre yürütmekle yükümlü oldukları kamu hizmetlerinin gerektirdiği asli ve sürekli görevler, memurlar eliyle görülür.

Memurların nitelikleri, atanmaları, ödev ve yetkileri, hakları ve yükümleri, aylık ve ödenekleri ve diğer özlük işleri kanunla düzenlenir.

b) Memur teminatı

MADDE 118. – Memurlar ve kamu kurumu niteliğindeki meslek teşekkülleri mensupları hakkında yapılacak disiplin kovuşturmalarında, isnad olunan hususun ilgiliye açıkça ve yazılı olarak bildirilmesi, yazılı savunmasının istenmesi ve savunma için belli bir süre tanınması şarttır.

¹¹⁰ Bu maddede; 20/09/1971 tarihli ve 1488 sayılı Kanunla değişiklik yapılmıştır.

Bu esaslara uyulmadıkça disiplin cezası verilemez.

Disiplin kararları, yargı mercilerinin denetimi dışında bırakılamaz.

Asker kişiler hakkındaki hükümler saklıdır.

c) Memurların siyasî partilere ve sendikalara girememesi

MADDE 119. – Memurlar ve Kamu İktisadî Teşebbüslerinin yönetim ve denetim işlerinde çalışanlar ve kamu yararına çalışan derneklerden özel gelir kaynakları ve özel imkanları kanunla sağlanmış olanların merkez kurullarında görev alanlar, siyasî partilere üye olamazlar. Memurlar ve Kamu İktisadî Teşebbüslerinde çalışanlar, görevlerini yerine getirirken, vatandaşlar arasından, siyasî kanaatlerinden dolayı herhangi bir ayırım yapamazlar.

Bu esaslara aykırı hareketleri mahkeme hükmüyle sabit olanlar, kamu hizmetinden temelli çıkarılır.¹¹¹

IV. Özerk kuruluşlar

a) Üniversiteler

MADDE 120. – Üniversiteler, ancak Devlet eliyle ve kanunla kurulur. Üniversiteler, bilimsel ve idarî özelliğe sahip kamu özerkliğe sahip kamu tüzel kişileridir.

Üniversiteler, kendileri tarafından seçilen yetkili öğretim üyelerinden kurulu organları eliyle yönetilir ve denetlenir; özel kanuna göre kurulmuş devlet üniversiteleri hakkındaki hükümler saklıdır.

Üniversite organları, öğretim üyeleri ve yardımcıları, üniversite dışındaki makamlarca, her ne suretle olursa olsun, görevlerinden uzaklaştırılamazlar.

Üniversite öğretim üyeleri ve yardımcıları serbestçe araştırma ve yayında bulunabilirler.

Üniversitelerin kuruluş ve işleyişleri, organları ve bunların seçimleri, görev ve yetkileri, öğretim ve araştırma görevlerinin üniversite organlarıncaya denetlenmesi, bu esaslara göre kanunla düzenlenir.

Siyasî partilere üye olma yasağı, üniversite öğretim üyeleri ve yardımcıları hakkında uygulanmaz. Ancak, bunlar partilerin genel merkezleri dışında yönetim görevi alamazlar.¹¹²

¹¹¹ Bu maddede; 20/09/1971 tarihli ve 1488 sayılı Kanunla değişiklik yapılmıştır.

¹¹² Bu maddede; 20/09/1971 tarihli ve 1488 sayılı Kanunla değişiklik yapılmıştır.

b) Radyo ve televizyonun idaresi ve haber ajansları

MADDE 121. – Radyo ve televizyon istasyonlarının idaresi özerk kamu tüzel kişiliği halinde kanunla düzenlenir.

Her türlü radyo ve televizyon yayımları, tarafsızlık esaslarına göre yapılır.

Radyo ve televizyon idaresi, kültür ve eğitime yardımcılık görevinin gerektirdiği yetkilere sahip kılınır.

Devlet tarafından kurulan veya Devlettten malî yardım alan haber ajanslarının tarafsızlığı esastır.¹¹³

V. Kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşları

MADDE 122. – Kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşları kanunla meydana getirilir ve organları kendileri tarafından ve kendi üyeleri arasından seçilir.

İdare, seçilmiş organları, bir yargı mercii kararına dayanmaksızın, geçici veya sürekli olarak görevinden uzaklaştıramaz.

Meslek kuruluşlarının tüzükleri, yönetim ve işleyişleri demokratik esaslara aykırı olamaz.

VI. Olağanüstü yönetim usulleri

a) Olağanüstü haller

MADDE 123. – Olağanüstü hallerde vatandaşlar için konulabilecek para, mal ve çalışma yükümleri ile bu hallerin ilanı, yürütülmesi ve kaldırılması ile ilgili usuller kanunla düzenlenir.

b) Sıkıyönetim

MADDE 124. – Savaş hali, savaşı gerektirecek bir durumun başgöstermesi, ayaklanma olması veya vatan ve Cumhuriyete karşı kuvvetli ve eylemli bir kalkışma olduğunu gösterir kesin belirtilerin meydana çıkması sebebiyle, Bakanlar Kurulu, süresi bir ayı aşmamak üzere, yurdun bir veya birden fazla bölgesinde veya her yerinde sıkıyönetim ilan edebilir ve bunu hemen, Türkiye Büyük Millet Meclisinin onamasına sunar. Meclis, gerekli gördüğü zaman, sıkıyönetim süresini kısaltabileceği gibi, tamamıyla de kaldırabilir. Meclisler toplanık değilse, hemen toplantıya çağırılır.

Sıkıyönetimin her defasında iki ayı aşmamak üzere uzatılması, Türkiye Büyük Millet Meclisinin kararına bağlıdır. Bu kararlar Meclislerin birleşik toplantısında alınır.

Sıkıyönetim veya genel olarak savaş halinde, hangi hükümlerin uygulanacağı ve işlemlerin nasıl yürütüleceği, hürriyetlerin nasıl kayıtlanacağı veya durdurulacağı kanunla gösterilir.¹¹⁴

¹¹³ Bu maddede; 20/09/1971 tarihli ve 1488 sayılı Kanunla değişiklik yapılmıştır.

¹¹⁴ Bu maddede; 20/09/1971 tarihli ve 1488 sayılı Kanunla değişiklik yapılmıştır.

VII. Kanunsuz emir

MADDE 125. – Kamu hizmetlerinde herhangi bir sıfat ve suretle çalışmakta olan kimse, üstünden aldığı emri, yönetmelik, tüzük, kanun veya Anayasa hükümlerine aykırı görürse, yerine getirmez ve bu aykırılığı o emri verene bildirir. Ancak, üstü emrinde ısrar eder ve bu emrini yazı ile yenilirse emir yerine getirilir; bu halde, emri yerine getiren sorumlu olmaz.

Konusu suç teşkil eden emir, hiçbir suretle yerine getirilmez; yerine getiren kimse sorumluluktan kurtulamaz.

Askerî hizmetlerin görülmesi ve acele hallerde kamu düzeni ve kamu güvenliğinin korunması için kanunla gösterilen istisnalar saklıdır.

D) İKTİSADÎ VE MALÎ HÜKÜMLER

I. Bütçe

MADDE 126. – Devletin ve Kamu İktisadî Teşebbüsleri dışındaki Kamu Tüzel Kişilerinin harcamaları yıllık bütçelerle yapılır.

Kanun, kalkınma planları ile ilgili yatırımlar veya bir yıldan fazla sürecek iş ve hizmetler için özel süre ve usuller koyabilir.

Genel ve Katma Bütçelerin nasıl yapılacağı ve uygulanacağı kanunla gösterilir. Bütçe Kanununa bütçe ile ilgili hükümler dışında hiçbir hüküm konulamaz.

II. Sayıştay kamu iktisadî teşebbüslerinin denetlenmesi

MADDE 127. – Sayıştay, genel ve katma bütçeli dairelerin bütün gelir ve giderleri ile mallarını Türkiye Büyük Millet Meclisi adına denetlemek ve sorumluların hesap ve işlemlerini kesin hükme bağlamak ve kanunlarla verilen inceleme, denetleme ve hükme bağlama işlerini yapmakla görevlidir.

Sayıştayın kuruluşu, işleyişi, denetim usulleri, mensuplarının nitelikleri, atanmaları, ödev ve yetkileri, hakları ve yükümleri ve diğer özlük işleri, Başkan ve üyelerinin teminatı kanunla düzenlenir.

Kamu İktisadî Teşebbüslerinin Türkiye Büyük Millet Meclisince denetlenmesi kanunla düzenlenir.¹¹⁵

¹¹⁵ Bu maddede; 20/09/1971 tarihli ve 1488 sayılı Kanunla değişiklik yapılmıştır.

III. Kesin hesaplar

MADDE 128. – Kesin Hesap Kanunu tasarıları, kanunda daha kısa bir süre kabul edilmemiş ise, ilgili oldukları malî yılın sonundan başlayarak en geç bir yıl sonra, Bakanlar Kurulunca, Türkiye Büyük Millet Meclisine sunulur Sayıştay, genel uygunluk bildirimini, ilişkin olduğu Kesin Hesap Kanunu tasarısının verilmesinden başlayarak en geç altı ay içinde Türkiye Büyük Millet Meclisine sunar.

IV. Kalkınma

a) Kalkınma planı ve Devlet Planlama Teşkilatı

MADDE 129. – İktisadî, sosyal ve kültürel kalkınma plana bağlanır. Kalkınma bu plana göre gerçekleştirilir.

Devlet Planlama Teşkilatını kuruluş ve görevleri, planın hazırlanmasında, yürürlüğe konmasında, uygulanmasında ve değiştirilmesinde gözetilecek esaslar ve planın bütünlüğünü bozacak değişikliklerin önlenmesini sağlayacak tedbirler özel kanunla düzenlenir.

b) Tabii servet kaynaklarının aranması ve işletilmesi

MADDE 130. – Tabii servetler ve kaynakları, Devletin hüküm ve tasarrufu altındadır.

Bunların aranması ve işletilmesi hakkı Devlete aittir. Arama ve işletmenin Devletin özel teşebbüsle birleşmesi suretiyle veya doğrudan doğruya özel teşebbüs eliyle yapılması, kanunun açık iznine bağlıdır.

c) Ormanların korunması ve geliştirilmesi

MADDE 131. – Devlet, ormanların korunması ve ormanlık sahaların genişletilmesi için gerekli kanunları koyar ve tedbirleri alır. Bütün ormanların gözetimi Devlete aittir.

Devlet ormanları, kanuna göre Devletçe yönetilir ve işletilir. Devlet ormanlarının mülkiyeti, yönetimi ve işletilmesi özel kişilere devrolunamaz. Bu ormanlar, zamanışıyla mülk edinilemez ve kamu yararı dışında irtifak hakkına konu olamaz.

Ormanlara zarar verebilecek hiçbir faaliyet ve eyleme müsaade edilemez.

Ormanlar içinde veya hemen yakınında oturan halkın kalkındırılması ve ormanı koruma bakımından, gerekirse başka yere yerleştirilmesi kanunla düzenlenir.

Yanan ormanların yerinde yeni orman yetiştirilir ve bu yerlerde başka çeşit tarım ve hayvancılık yapılamaz.

Orman suçları için genel af çıkarılmaz; ormanların tahribine yol açacak hiçbir siyasî propaganda yapılamaz.¹¹⁶

¹¹⁶ Bu maddede; 17/04/1970 tarihli ve 1255 sayılı Kanunla değişiklik yapılmıştır.

Üçüncü Bölüm YARGI

A) GENEL HÜKÜMLER

I. Mahkemelerin bağımsızlığı

MADDE 132. – Hâkimler, görevlerinde bağımsızdırlar: Anayasa'ya, kanuna, hukuka ve vicdani kanaatlerine göre hüküm verirler.

Hiçbir organ, makam, merci veya kişi, yargı yetkisinin kullanılmasında mahkemeler ve hâkimlere emir ve talimat veremez; genelge gönderemez; tavsiye ve telkinde bulunamaz.

Görülmekte olan bir dava hakkında Yasama Meclislerinde yargı yetkisinin kullanılması ile ilgili soru sorulamaz, görüşme yapılamaz veya herhangi bir beyanda bulunulamaz.

Yasama ve yürütme organları ile idare, mahkeme kararlarına uymak zorundadır; bu organlar ve idare, mahkeme kararlarını hiçbir suretle değiştiremez ve bunların yerine getirilmesini geciktiremez.

II. Hâkimlik teminatı

MADDE 133. – Hâkimler azlolunamaz. Kendileri istemedikçe, Anayasa'da gösterilen yaştan önce emekliye ayrılamaz; bir mahkemenin veya kadronun kaldırılması sebebiyle de olsa, aylıklarından yoksun kılınamaz.

Meslekten çıkarılmayı gerektiren bir suçtan dolayı hüküm giymiş olanlarla görevini sağlık bakımından yerine getiremeyeceği kesin olarak anlaşılanlar ve meslekte kalmalarının caiz olmadığına karar verilenler hakkında kanundaki istisnalar saklıdır.

III. Hâkimlik mesleği

MADDE 134. – Hâkimlerin nitelikleri, atanmaları, hakları ve ödevleri, aylık ve ödenekleri, meslekte ilerlemeleri, görevlerinin veya görev yerlerinin geçici veya sürekli olarak değiştirilmesi, haklarında disiplin kovuşturması açılması ve disiplin cezası verilmesi, görevleriyle ilgili suçlarından dolayı soruşturma yapılmasına ve yargılanmalarına karar verilmesi, meslekten çıkarılmayı gerektiren suçluluk veya yetersizlik halleri ve diğer özlük işleri, mahkemelerin bağımsızlığı esasına göre, kanunla düzenlenir.

Hâkimler altmış beş yaşını bitirinceye kadar hizmet görürler. Askerî hâkimlerin yaş haddi kanunla belli edilir.

Hâkimler, kanunda belirtilenlerden başka, genel ve özel hiçbir görev alamazlar.¹¹⁷

¹¹⁷ Bu maddede; 20/09/1971 tarihli ve 1488 sayılı Kanunla değişiklik yapılmıştır.

IV. Duruşmanın açık ve kararların gerekçeli olması

MADDE 135. — Mahkemelerde duruşmalar herkese açıktır. Duruşmalardan bir kısmının veya tamamının kapalı yapılmasına, ancak genel ahlâkın veya kamu güvenliğinin kesin olarak gerekli kıldığı hallerde karar verilebilir.

Küçüklerin yargılanması hakkında kanunla özel hükümler konulur.

Bütün mahkemelerin her türlü kararları gerekçeli olarak yazılır.

V. Mahkemelerin kuruluşu

MADDE 136. — Mahkemelerin kuruluşu, görev ve yetkileri, işleyişi ve yargılama usulleri kanunla düzenlenir.¹¹⁸

VI. Savcılık

MADDE 137. — Kanun, Cumhuriyet savcılarının ve Kanunsözcülerinin özlük işlerinde ve görevlerini yapmalarında teminat sağlayıcı hükümler koyar.

Cumhuriyet Başsavcısı, Başkanunsözcüsü ve Askerî Yargıtay Başsavcısı, yüksek mahkemeler hâkimleri hakkındaki hükümlere tâbidir.¹¹⁹

VII. Askerî yargı

MADDE 138. — Askerî yargı, Askerî Mahkemeler ve Disiplin Mahkemeleri tarafından yürütülür. Bu mahkemeler, asker kişilerin askerî olan suçları ile, bunların asker kişiler aleyhine veya askerî mahallerde yahut askerlik hizmet ve görevleriyle ilgili olarak işledikleri suçlara ait davalara bakmakla görevlidirler.

Askerî Mahkemeler asker olmayan kişileri, ancak özel kanunda belirtilen askerî suçlardan dolayı yargırlar.

Askerî Mahkemelerin, savaş veya Sıkıyönetim hallerinde hangi suçlar ve hangi kişiler bakımından yetkili olduğu kanunla gösterilir.

Askerî Mahkemelerde üyelerin çoğunluğunun hâkimlik niteliğine sahip olması şarttır.

Askerî yargı organlarının kuruluşu, işleyişi, askerî hâkimlerin özlük işleri, mahkemelerin bağımsızlığı, hâkimlik teminatı ve askerlik hizmetlerinin gereklerine göre özel kanunla düzenlenir.¹²⁰

¹¹⁸ Bu maddede; 15/03/1973 tarihli ve 1699 sayılı Kanunla değişiklik yapılmıştır.

¹¹⁹ Bu maddede; 20/09/1971 tarihli ve 1488 sayılı Kanunla değişiklik yapılmıştır.

¹²⁰ Bu maddede; 20/09/1971 tarihli ve 1488 sayılı ve 15/03/1973 tarihli ve 1699 sayılı Kanunlarla değişiklik yapılmıştır.

B) YÜKSEK MAHKEMELER

I. Yargıtay

MADDE 139. – Yargıtay, Adliye Mahkemelerince verilen karar ve hükümlerin son inceleme merciidir. Kanunla gösterilen belli davalara da ilk ve son derece mahkemesi olarak bakar.

Yargıtay üyeleri Yüksek Hâkim Kurulunca Yargıtay Birinci Başkanıyla İkinci Başkanları ve Cumhuriyet Başsavcısı Yargıtay Büyük Genel Kurulunca, üye tam sayılarının salt çoğunluğu ile ve gizli oyla seçilir.

Yargıtayın kuruluşu, işleyişi, Başkan ve üyelerinin ve diğer mensuplarının nitelikleri ve kanunla düzenlenir.¹²¹

II. Danıştay

MADDE 140. –Danıştay, kanunların başka idarî yargı mercilerine bırakmadığı konularda ilk derece ve genel olarak üst derece İdare Mahkemesidir.

Danıştay, idarî uyumsuzlukları ve davaları görmek ve çözümlmek, Bakanlar Kurulunca gönderilen kanun tasarıları hakkında düşüncesini bildirmek, tüzük tasarılarını ve imtiyaz şartlaşma ve sözleşmelerini incelemek ve kanunla gösterilen diğer işleri yapmakla görevlidir.

Danıştay Başkan ve üyeleriyle Başkanunsözcüsü, kanunda gösterilen niteliklere sahip kişiler arasından Anayasa Mahkemesinin asıl ve yedek üyelerinden meydana gelen kurulca gizli oyla ve üçte iki çoğunlukla seçilir. İlk iki oylamada bu çoğunluk sağlanamazsa, salt çoğunlukla yetinilir.

Danıştay Başkan ve üyeleriyle Başkanunsözcüsünün seçimlerinde Bakanlar Kurulu ile Danıştay Genel Kurulunca ayrı ayrı boş yer sayısı kadar aday gösterilir.

Danıştayın kuruluşu, işleyişi, yargılama usulleri mensuplarının nitelikleriyle atanmaları, hakları ve ödevleri, aylık ve ödenekleri, meslekte ilerlemeleri, haklarında disiplin kovuşturması yapılması ve disiplin cezası uygulanması, mahkemelerin bağımsızlığı ve hâkimlik teminatı esaslarına göre kanunla düzenlenir.¹²²

III. Askerî Yargıtay

MADDE 141. – Askerî Yargıtay, Askerî Mahkemelerce verilen karar ve hükümlerin son inceleme merciidir. Ayrıca, askerî işlere ait belli davalarda ilk ve son derece mahkemesi olarak bakar.

¹²¹ Bu maddede; 20/09/1971 tarihli ve 1488 sayılı Kanunla değişiklik yapılmıştır.

¹²² Bu maddede; 20/09/1971 tarihli ve 1488 sayılı Kanunla değişiklik yapılmıştır.

Askerî Yargıtay üyeleri ile Başsavcısı, hâkimlik niteliğine sahip kırk yaşını bitirmiş ve en az on yıl askerî hâkimlik veya askerî savcılık yapmış kimseler arasından Askerî Yargıtay Genel Kurulunun üye tamsayısının salt çoğunluğu ile boş yerin üç misli olarak gösterdiği adaylar arasından Cumhurbaşkanınca seçilir.

Askerî Yargıtay Başkanlarını kendi üyeleri arasından seçer.

Askerî Yargıtayın kuruluşu, işleyişi, yargılama usulleri, üyeler hakkındaki disiplin işleri, mahkemelerin bağımsızlığı, hâkimlik teminatı esaslarına göre kanunla düzenlenir.¹²³

IV. Uyuşmazlık mahkemesi

MADDE 142. – Uyuşmazlık Mahkemesi, adli, idarî ve askerî yargı mercileri arasındaki görev ve hüküm uyuşmazlıklarını kesin olarak çözülemeye yetkilidir.

Uyuşmazlık Mahkemesinin kuruluşu ve işleyişi kanunla düzenlenir. Bu Mahkemenin Başkanlığını, Anayasa Mahkemesince kendi asıl veya yedek üyeleri arasından görevlendirilen bir üye yapar.

C) YÜKSEK HÂKİMLER KURULU

I. Kuruluş

MADDE 143. – Yüksek Hâkimler Kurulu, on sekiz asıl ve beş yedek üyeden kuruludur. Bu üyelerden altısı Yargıtay Genel Kurulunca, altısı birinci sınıfa ayrılmış hâkimlerce ve kendi aralarından gizli oyla seçilir. Millet Meclisi ve Cumhuriyet Senatosu, yüksek mahkemelerde hâkimlik etmiş veya bunlara üye olma şartlarını kazanmış kimseler arasından gizli oyla ve üye tam sayılarının salt çoğunluğu ile üçer üye seçerler. Bu usulle Yargıtay Genel Kurulunca iki, birinci sınıfa ayrılmış hâkimler ile Millet Meclisi ve Cumhuriyet Senatosu tarafından birer yedek üye seçilir.

Yüksek Hâkimler Kurulu, üye tamsayısının salt çoğunluğu ile kendi içinden Başkanını seçer.

Yüksek Hâkimler Kurulu üyelerinin görev süresi dört yıldır. Her iki yılda yarısının seçimi yenilenir. Hâkimlik görevinde iken seçilmiş olan üyeler ardı ardına iki defa seçilemez.

Yüksek Hâkimler Kurulu üyeleri, görevleri süresince başka bir iş ve görev alamazlar. Yüksek Hâkimler Kurulunun kuruluşu, çalışma usulleri, bölümleri ve bu bölümlerin görevleriyle toplantı ve karar yeter sayıları, Başkan ve üyelerinin aylık ve ödenekleri kanunla düzenlenir.

Adâlet Bakanı, Yüksek Hâkimler Kurulu toplantılarına katılabilir; oylamaya katılamaz.¹²⁴

¹²³ Bu maddede; 20/09/1971 tarihli ve 1488 sayılı Kanunla değişiklik yapılmıştır.

¹²⁴ Bu maddede; 20/09/1971 tarihli ve 1488 sayılı Kanunla değişiklik yapılmıştır.

II. Görev ve yetkileri

MADDE 144. – Hâkimler bütün özlük işleri hakkında karar verme yetkisi Yüksek Hâkimler Kurulundur.

Bir hâkimin her ne sebeple olursa olsun, meslekten çıkarılması hakkındaki karar genel kurulun salt çoğunluğu ile alınır.

Adâlet Bakanı gerekli gördüğü hallerde, bir hâkim hakkında disiplin kovuşturması açılması için Yüksek Hâkimler Kuruluna başvurabilir.

Bir mahkemenin veya bir kadronun kaldırılması veya bir mahkemenin yargı çevresinin değiştirilmesi, Yüksek Hâkimler Kurulunun uygun görmesine bağlıdır.

Hâkimlerin denetimi, belli konular için Yüksek Hâkimler Kurulunca görevlendirilecek üst derecedeki hâkimler eliyle yapılır.¹²⁵

D) ANAYASA MAHKEMESİ

I. Kuruluş

a) Üyelerin seçimi

MADDE 145. – Anayasa Mahkemesi, on beş asil ve beş yedek üyeden kuruludur. Asıl üyelerden dördü Yargıtay, üçü Danıştay Genel Kurullarınca kendi Başkan ve üyeleriyle Başsavcısı ve Başkanunsözcüsü arasından üye tamsayılarının salt çoğunluğu ile ve gizli oyla seçilir. Bir üye Sayıştay Genel Kurulunca kendi Başkan ve üyeleri arasından aynı usulle seçilir. Millet Meclisi üç, Cumhuriyet Senatosu iki üye seçer. Cumhurbaşkanıca da iki üye seçilir. Cumhurbaşkanı, bu üyelerden birini, Askerî Yargıtay Genel Kurulunun üye tamsayısının salt çoğunluğu ile ve gizli oyla göstereceği üç aday arasından seçer. Anayasa Mahkemesi, kendi üyeleri arasından, oyla ve üçte iki çoğunlukla, dört yıl için, bir başkan ve bir başkan vekili seçer, yeniden seçilmek caizdir.

Yasama Meclisleri, bu seçimleri, Türkiye Büyük Millet Meclisi üyeleri dışında, üye tamsayılarının üçte iki çoğunluğu ile ve gizli oyla yaparlar. İlk iki oylamada bu çoğunluk sağlanmazsa, salt çoğunlukla yetinilir. Yasama Meclislerince seçilecek üyelerden birer kişinin üniversitelerin hukuk, iktisat ve siyasal bilimler öğretim üyelerinin birlikte toplanarak, açık üyeliklerin üç katı tutarında ve gizli oyla gösterecekleri adaylar arasından olması gereklidir.

Anayasa Mahkemesine asil veya yedek üye olabilmek için, kırk yaşını doldurmuş bulunmak ve Yargıtay, Askerî Yargıtay veya Sayıştayda Başkanlık, üyelik, başsavcılık, Başkanunsözcülüğü veya üniversitelerde hukuk, iktisat ve siyasal bilimler alanlarında en az beş yıl öğretim üyeliği veya on beş yıl avukatlık yapmış olmak şarttır.

¹²⁵ Bu maddede; 20/09/1971 tarihli ve 1488 sayılı Kanunla değişiklik yapılmıştır.

Anayasa Mahkemesine, Yargıtay iki, Danıştay ile Yasama Meclislerinin her biri birer yedek üye seçerler. Yedek üyelerin seçiminde de, asılların seçimindeki usul uygulanır. Anayasa Mahkemesi üyeleri, resmî veya özel hiçbir görev alamazlar.

b) Üyeliğin sona ermesi

MADDE 146. – Anayasa Mahkemesi üyeleri altmış beş yaşında emekliye ayrılırlar.

Anayasa Mahkemesi üyeliği, bir üyenin hâkimlik mesleğinden çıkarılmayı gerektiren bir suçtan dolayı hüküm giymesi halinde kendiliğinden; görevini sağlık bakımından yerine getiremeyeceğinin kesin olarak anlaşılması halinde de, Anayasa Mahkemesi üye tamsayısının salt çoğunluğunun kararı ile sona erer.¹²⁶

II. Görev ve yetkileri

MADDE 147. – Anayasa Mahkemesi, Kanunların ve Türkiye Büyük Millet Meclisi İçtüzüklerinin Anayasaya, uygunluğunu denetler.

Cumhurbaşkanını, Bakanlar Kurulu üyelerini, Yargıtay, Danıştay, Askerî Yargıtay, Yüksek Hâkimler Kurulu ve Sayıştay Başkan ve üyelerini, Cumhuriyet Başsavcısını, Başkanunsözcüsünü, Askerî Yargıtay Başsavcısını ve kendi üyelerini görevleriyle ilgili suçlardan dolayı Yüce Divan sıfatıyla yargılar ve Anayasa ile verilen diğer görevleri yerine getirir.

Anayasa Mahkemesinin, Yüce Divan sıfatıyla yargılama görevini Cumhuriyet Başsavcısı yapar.¹²⁷

III. Yargılama ve çalışma usulü

MADDE 148. – Anayasa Mahkemesinin kuruluş ve yargılama usulleri kanunla; Mahkemenin çalışma tarzı ve üyeleri arasındaki iş bölümü kendi yapacağı İçtüzükle düzenlenir

Anayasa Mahkemesi, Yüce Divan sıfatıyla baktığı davalar ile siyasî partilerin kapatılması hakkındaki davalar dışındaki işleri, dosya üzerinde inceler. Ancak, gerekli gördüğü hallerde, sözlü açıklamalarını dinlemek üzere ilgilileri çağırır.¹²⁸

IV. İptal davası

a) Dava hakkı

MADDE 149. – Cumhurbaşkanı; son milletvekili genel seçimlerinde muteber oy sayısını en az yüzde onunu alan veya Türkiye Büyük Millet Meclisinde temsilcisi bulunan siyasî partiler veya bunların meclis grupları; Yasama Meclislerinden birinin üye tamsayısının en az altıda biri tutarın-

¹²⁶ Bu maddede; 20/09/1971 tarihli ve 1488 sayılı Kanunla değişiklik yapılmıştır.

¹²⁷ Bu maddede; 20/09/1971 tarihli ve 1488 sayılı Kanunla değişiklik yapılmıştır.

¹²⁸ Bu maddede; 15/03/1973 tarihli ve 1699 sayılı Kanunla değişiklik yapılmıştır.

daki üyeleri; kendi varlık ve görevlerini ilgilendiren alanlarda Yüksek Hâkimler Kurulu, Yargıtay, Danıştay, Askerî Yargıtay ve Üniversiteler, kanunların veya Türkiye Büyük Millet Meclisi, İktüzüklerinin veya bunların belirli madde ve hükümlerinin Anayasaya aykırılığı iddiasıyla, Anayasa Mahkemesinde doğrudan doğruya iptal davası açabilirler.¹²⁹

b) Dava açma süresi

MADDE 150. – Anayasa Mahkemesinde doğrudan doğruya iptal davası açma hakkı, iptali istenen kanunun veya İktüzüğün Resmî Gazete'de yayınlanmasından başlayarak doksan gün sonra düşer.

c) Anayasaya aykırılığın diğer mahkemelerde ileri sürülmesi

MADDE 151. – Bir davaya bakmakta olan mahkeme uygulanacak bir kanunun hükümlerini Anayasaya aykırı görürse veya taraflardan birinin ileri sürdüğü aykırılık iddiasının ciddi olduğu kanısına varırsa, Anayasa mahkemesinin bu konuda vereceği karara kadar davayı geri bırakır.

Mahkeme, Anayasaya aykırılık iddiasını ciddi görmezse bu iddia, temyiz merciince esas hükmü birlikte karara bağlanır.

Anayasa Mahkemesi işin kendisine gelişinden başlamak üzere üç ay içinde kararını verir.

Bu süre içinde karar verilmezse, Mahkeme, Anayasaya aykırılık iddiasını kendi kanısına göre çözümlenerek davayı yürütür. Ancak, Anayasa Mahkemesinin kararı, esas hakkındaki karar kesinleşinceye kadar gelirse, mahkemeler buna uymak zorundadır.¹³⁰

V. Anayasa mahkemesinin kararları

MADDE 152. – Anayasa Mahkemesinin kararları kesindir. Anayasa Mahkemesince, Anayasaya aykırı olduğundan iptaline karar verilen Kanun veya İktüzük veya bunların iptal edilen hükümleri, karar tarihinde yürürlükten kalkar. Gereken hallerde, Anayasa Mahkemesi, iptal hükmünün yürürlüğe gireceği tarihi ayrıca kararlaştırabilir. Bu tarih kararın verildiği günden başlayarak altı ayı geçemez.

İptal kararı geriye yürümez.

Anayasa Mahkemesi, diğer mahkemelerden gelen Anayasaya aykırılık iddiaları üzerine verdiği hükümlerin, olayla sınırlı ve yalnız tarafları bağlayıcı olacağına da karar verebilir.

Anayasa Mahkemesi kararları, Resmî Gazete'de hemen yayımlanır ve Devletin yasama, yürütme ve yargı organlarını, idare makamlarını, gerçek ve tüzel kişileri bağlar.¹³¹

¹²⁹ Bu maddede; 20/09/1971 tarihli ve 1488 sayılı Kanunla değişiklik yapılmıştır.

¹³⁰ Bu maddede; 20/09/1971 tarihli ve 1488 sayılı Kanunla değişiklik yapılmıştır.

¹³¹ Bu maddede; 20/09/1971 tarihli ve 1488 sayılı Kanunla değişiklik yapılmıştır.

Dördüncü Kısım ÇEŞİTLİ HÜKÜMLER

I. Devrim kanunlarının korunması

MADDE 153. – Bu Anayasanın hiçbir hükmü Türk toplumunun çağdaş uygarlık seviyesine erişmesi ve Türkiye Cumhuriyeti'nin lâiklik niteliğini koruma amacını güden aşağıda gösterilen Devrim Kanunlarının, bu Anayasanın halkoyu ile kabul edildiği tarihte yürürlükte bulunan hükümlerinin Anayasaya aykırı olduğu şeklinde anlaşılabilir ve yorumlanamaz:

1. 3 Mart 1340 tarihli ve 430 sayılı Tevhid-i Tedrisat Kanunu;

2. 25 Teşrinisâni 1341 tarihli ve 671 sayılı Şapka İktisası Hakkında Kanun;

3. 30 Teşrinisâni 1341 tarihli ve 677 sayılı Tekke ve Zaviyelerle Türbelerin Seddine ve Türbedarlıklar ile Birtakım Unvanların Men ve İlgasına dair Kanun;

4. 17 Şubat 1926 tarihli ve 743 sayılı Türk Kanunu Medenisiyle kabul edilen, evlenme akdinin evlendirme memuru tarafından yapılacağına dair medenî nikah esası ile aynı Kanun'un 110'uncu maddesi hükmü:

5. 20 Mayıs 1928 tarihli ve 1288 sayılı Beynelmilel Erkamın Kabulü hakkında Kanun;

6. 1 Teşrinisâni 1928 tarihli ve 1353 sayılı Türk Harflerinin Kabul ve Tatbiki hakkında Kanun;

7. 26 Teşrinisani 1934 tarihli ve 2590 sayılı Efendi, Bey, Paşa gibi Lakap ve Unvanların Kaldırıldığına dair Kanun;

8. 3 Kanunuevvel 1934 tarihli ve 2596 sayılı Bazı Kisvelerin Giyilemeyeceğine dair Kanun.

II. Diyanet İşleri Başkanlığı

MADDE 154. – Genel idare içinde yer alan Diyanet İşleri Başkanlığı, özel kanununda gösterilen görevleri yerine getirir.

Beşinci Kısım GEÇİCİ HÜKÜMLER

I. T.B.M.M.'nin seçilmesi ve toplanması

a) Millet Meclisi ve Cumhuriyet Senatosu seçimlerinin birlikte yapılacağı; ilk toplantı günü

GEÇİCİ MADDE 1. – Bu Anayasaya göre kurulan Millet Meclisiyle Cumhuriyet Senatosunun seçimleri aynı günde yapılır.

Seçim sonucunun Yüksek Seçim Kurulunca ilanını takip eden beşinci gün, her iki Meclis kendiliğinden, Ankara'da Türkiye Büyük Millet Meclisi binasında saat 15.00'de birlikte toplanır.

Bu toplantıya en yaşlı milletvekili başkanlık eder. Bu toplantıda, önce Cumhuriyet Senatosu üyeleri ve sonra milletvekilleri and içerler.

b) Cumhuriyet Senatosunun kurulması

GEÇİCİ MADDE 2. – Bu Anayasaya göre kurulacak Cumhuriyet Senatosunun ilk genel seçimleri, genel oyla seçilecek olan bütün üyelikler için yapılır.

Cumhuriyet Senatosu, Cumhurbaşkanınca seçilmesi gereken on beş üyenin seçiminden önce hukukî varlık kazanır. Cumhurbaşkanı, bu üyeleri, kendi seçiminden başlayarak bir ay içinde seçer.

c) Geçici içtüzük

GEÇİCİ MADDE 3. – Bu Anayasaya göre kurulan Türkiye Büyük Millet Meclisinin, Millet Meclisinin ve Cumhuriyet Senatosunun toplantı ve çalışmaları için, kendi içtüzükleri yapıncaya kadar, Türkiye Büyük Millet Meclisinin 27 Ekim 1957 tarihinden önce yürürlükte olan içtüzüğü hükümleri uygulanır.

II. Kurucu Meclis, Millî Birlik Komitesi ve Temsilcileri Meclisinin hukukî varlıklarının sona ermesi; devrim tasarrufları

GEÇİCİ MADDE 4. – Bu Anayasaya göre kurulan Türkiye Büyük Millet Meclisinin toplanmasıyla, 20 Nisan 1340 tarihli ve 491 sayılı Teşkilatı Esasiye Kanunu'na ve 12 Haziran 1960 tarihli ve 1 sayılı Kanunla 13 Aralık 1960 tarihli ve 157 sayılı Kanuna göre kurulan Kurucu Meclisin, Millî Birlik Komitesinin ve Temsilciler Meclisinin hukukî varlıkları sona erer ve bunlar kendiliğinden dağılmış olurlar.

27 Mayıs 1960 tarihinden itibaren Kurucu Meclisin toplandığı 6 Ocak 1961 tarihine kadar yasama yetkisini ve yürütme görevini Türk Milleti adına kullanmış bulunan Millî Birlik Komitesinin ve Devrim Hükümetlerinin karar ve tasarruflarından ve bunların, idarece veya yetkili kılınan organ ve mercilerce uygulanmasından dolayı, karar alanlar, tasarrufta bulunanlar ve uygulayanlar hakkında cezaî veya malî veya hukukî sorumluluk iddiası ileri sürülemez ve bu maksatla herhangi bir yargı merciine başvurulamaz.

Normal demokratik rejimi bütün teminatı ile kurmak amacıyla gerçekleştirilen ve yürütülen 27 Mayıs 1960 Devrim tarihinden 6 Ocak 1961 tarihine kadar çıkarılan kanunlar, Türkiye Cumhuriyeti'nin diğer kanunlarının değiştirilmesi ve kaldırılmasında uygulanan kurallara göre değiştirilebilir veya kaldırılabilir. Ancak, bunlar hakkında Anayasaya aykırılık iddiasıyla, Anayasa Mahkemesinde iptal davası açılmayacağı gibi, itiraz yoluyla dahi mahkemelerde Anayasaya aykırılık iddiası ileri sürülemez.

27 Mayıs 1960'dan 6 Ocak 1961 tarihine kadar çıkarılan kanunların, yapılmış tasarrufların ve alınmış kararların değiştirilmesi veya kaldırılması hallerinde de 2'nci fıkra hükmü saklıdır.

III. Cumhurbaşkanı seçimi

GEÇİCİ MADDE 5. – Türkiye Büyük Millet Meclisi üyelerinin and içtikleri toplantının ertesi günü, Cumhurbaşkanı seçimi yapılır.

Cumhurbaşkanının seçilmesiyle, 12 Haziran 1960 tarihli ve 1 sayılı Kanunla kabul edilmiş olan Devlet Başkanının görevi kendiliğinden sona erer.

IV. Bakanlar Kurulunun kurulması

GEÇİCİ MADDE 6. – Bu Anayasanın 102'nci maddesine göre yeni Bakanlar Kurulu kurulunca, 12 Haziran 1960 tarihli ve 1 sayılı Kanuna göre kurulan ve işbaşında olan Bakanlar Kurulunun görevi kendiliğinden sona erer.

V. Anayasanın kabul ettiği organ, kurum ve kurullar

a) Yeni organ, kurum ve kurulların kurulması

GEÇİCİ MADDE 7. – Bu Anayasa ile kabul edilmiş olan yeni organ, kurum ve kurulların kuruluş ve işleyişleriyle ilgili kanunlar, Türkiye Büyük Millet Meclisinin ilk toplantısından başlayarak en geç altı ay içinde ve bu Anayasa ile konulması emredilen diğer kanunlar da en geç iki yıl içinde çıkarılır.

b) Eski organ, kurum ve kurulların durumu

GEÇİCİ MADDE 8. – Bu Anayasaya göre kurulacak organ, kurum ve kurullar, kuruluş kanunları yürürlüğe konularak görevlerine başlayınca kadar, bu konulardaki hükümlerin uygulanmasına devam olunur.

c) Eski kanunların Anayasaya aykırılığı iddiası

GEÇİCİ MADDE 9. – Anayasa Mahkemesinin görevine başladığının Resmî Gazeteyle yayınlanmasından önce, mahkemelerde kanunların Anayasaya aykırılığı iddiası ileri sürülemez ve mahkemelerde de kanunların Anayasaya aykırılığına dayanılarak karar verilemez.

Anayasa Mahkemesinin görevine başladığı tarihte yürürlükte olan herhangi bir kanun hakkında, bu Anayasaya aykırılığı iddiasıyla iptal davası açılabilir. Bu halde iptal davası açma hakkı, Anayasa Mahkemesinin görevine başladığının Resmî Gazeteyle yayımlandığı tarihten itibaren altı ay sonra düşer.

VI. İlk Cumhuriyet Senatosunda ad çekme

GEÇİCİ MADDE 10. – Cumhuriyet Senatosunun genel oyla ve Cumhurbaşkanınca seçilen üyelerinin yenilenmesi hakkındaki 73'üncü maddenin 2'nci fıkrası hükmünün uygulanmasını sağlamak amacıyla, bunların seçiminden iki yıl sonra yapılacak seçimlerle yenilenecek olanları tesbit etmek üzere, bu seçimden iki ay önce ad çekmeye başvurulur; dört yıl sonra yapılacak seçimle yenilenecek olan üyelerin tespiti için aynı esas uyularak ad çekilir; ancak, ikinci yıl sonunda seçilmiş olan üyeler bu ad çekmeye girmez.

Cumhuriyet Senatosu Başkanı hakkında ad çekme işlemi uygulanmaz.

İlk Cumhuriyet Senatosu seçiminden iki ve dört yıl sonra yapılacak seçimler hakkında da, Cumhuriyet Senatosu seçimleriyle ilgili kanun hükümleri uygulanır.

VII. Affedilenlerin seçilme yeterliliği

GEÇİCİ MADDE 11. – Yüz kızartıcı olmayan bir suçtan kesin hüküm giydikten sonra bu Anayasanın halkoyu ile kabulünden önce affedilmiş bulunanlar, 68'inci maddedeki seçilme yasağına tâbi değildirler.¹³²

Altıncı Kısım SON HÜKÜMLER

I. Anayasanın değiştirilmesi

MADDE 155. – Anayasanın değiştirilmesi, Türkiye Büyük Millet Meclisi üye tamsayısının en az üçte biri tarafından yazıyla teklif edilebilir. Anayasanın değiştirilmesi hakkındaki teklifler ivedilikle görüşülemez. Değiştirme teklifinin kabulü, Meclislerin ayrı ayrı üye tamsayılarının üçte iki çoğunluğunun oyuyla mümkündür.

Anayasanın değiştirilmesi hakkındaki tekliflerin görüşülmesi ve kabulü, 1'inci fıkradaki kayıtlar dışında, kanunların görüşülmesi ve kabulü hakkındaki hükümlere tâbidir.

II. Başlangıç ve kenar başlıklar

MADDE 156. – Bu Anayasanın dayandığı temel görüş ve ilkeleri belirten Başlangıç Kısmı, Anayasa metnine dahildir.

Madde kenar başlıkları, sadece ilgili oldukları maddelerin konusunu ve maddeler arasındaki sıralanma ve bağlantıyı gösterir. Bu başlıklar, Anayasa metninden sayılmaz.

III. Anayasanın yürürlüğe girmesi

MADDE 157. – Bu Anayasa, halkoyuna sunulup kabul edilince, Türkiye Cumhuriyeti'nin Anayasası olur ve halkoyu sonuçlarıyla beraber derhal Resmî Gazetede yayınlanır.

Bu Anayasanın Türkiye Büyük Millet Meclisinin kuruluşu, seçimi ve toplanması ile ilgili hükümleri, 1'nci fıkraya göre yayınlanması ile; diğer hükümleri, Türkiye Büyük Millet Meclisinin seçilmesi ile, geçici maddelerde belirtilen esaslara göre yürürlüğe girer.

19 Temmuz 1961

¹³² Bu maddede; 06/11/1969 tarihli ve 1188 sayılı ve 17/04/1970 tarihli ve 1254 sayılı Kanunlarla değişiklik yapılmıştır.

**1961 TÜRKİYE CUMHURİYETİ ANAYASASINDA
YAPILAN DEĞİŞİKLİKLER ÇİZELGESİ**

Sıra No.	Kanun No.	TBMM'de Kabul Tarihi	Değiştirilen Maddeler	Resmî Gazete Tarih-Sayı
1	1188	06/11/1969	68 ve Geçici 11 [2 değişiklik yapılmıştır.]	12/11/1969-13349
2	1254	17/04/1970	73 ve Geçici 11 [2 değişiklik yapılmıştır.]	22/04/1970-13478
3	1255	17/04/1970	131'inci maddesinde değişiklik yapılmıştır [1 değişiklik yapılmıştır.]	22/04/1970-13478
4	1421	30/06/1971	56 ve 82 [2 değişiklik yapılmıştır.]	02/07/1971-13883
5	1488	20/09/1971	11, 15, 19, 22, 26, 29, 30, 32, 38, 46, 60, 61, 64, 89, 110, 111, 114, 119, 120, 121, 124, 127, 134, 137, 138, 139, 140, 141, 143, 144, 146, 147, 149, 151 ve 152'nci maddeleri değiştirilmiş ve Geçici 12, 13, 14, 15, 16, 17, 18, 19 ve 20 maddeleri eklenmiştir. [44 değişiklik yapılmıştır.]	22/09/1971-13964
6	1699	15/03/1973	30, 57, 136, 138 ve 148'inci maddeleri değiştirilmiş ve Metne Geçici 21 ve 22'nci maddeleri eklenmiştir.	20/03/1973-14482
7	2324	27/10/1980	Anayasa Düzeni Hakkında Kanun	28/10/1980-17145

1. DEĞİŞİKLİK TÜRKİYE CUMHURİYETİ ANAYASASININ 68'İNCİ MADDESİNİN DEĞİŞTİRİLMESİ VE 11'İNCİ GEÇİCİ MADDESİNİN KALDIRILMASI HAKKINDA KANUN¹³³

No: 1188

Kabul Tarihi: 06/11/1969

MADDE 1. – 9 Temmuz 1961 tarihli ve 334 sayılı Türkiye Cumhuriyeti Anayasasının 68'nci maddesi aşağıdaki şekilde değiştirilmiştir:

b) Milletvekili seçilme yeterliği.

Madde 68. – Otuz yaşını dolduran her Türk milletvekili seçilebilir.

Türkçe okuyup yazma bilmeyenler, kısıtlılar, yükümlü olmasına ve muaf bulunmamasına rağmen muvazzaf askerlik hizmetini yapmayanlar veya yapmış sayılmayanlar ve kamu hizmetlerinden yasaklılar ile ağır hapis cezasını gerektiren bir suçtan dolayı kesin olarak hüküm giymiş olanlar ve -taksirli suçlar hariç olmak üzere- beş yıldan fazla hapis cezasıyla veya zimmet, ihtilas, irtikâp, rüşvet, hırsızlık, dolandırıcılık, sahtecilik, inancı kötüye kullanma, dolanlı iflâs gibi yüz kızartıcı suçlardan biriyle kesin olarak hüküm giymiş olanlar, milletvekili seçilemezler.

Aday olmak, memurluktan çekilme şartına bağlanamaz. Seçim güvenliği bakımından hangi memurların ne gibi şartlarla aday olabilecekleri kanunla düzenlenir.

Hâkimler ile subay, askerî memur ve astsubaylar, mesleklerinden çekilmedikçe, aday olmazlar ve seçilemezler.

MADDE 2. – 9 Temmuz 1961 tarihli ve 334 sayılı Türkiye Cumhuriyeti Anayasasının 11'inci geçici maddesi yürürlükten kaldırılmıştır.

MADDE 3. – Bu kanun yayımı tarihinde yürürlüğe girer.

¹³³ Resmi Gazete ile yayımı: 12/11/1969, Sayı: 13349

2. DEĞİŞİKLİK TÜRKİYE CUMHURİYETİ ANAYASASININ 73'ÜNCÜ MADDESİNİN DEĞİŞTİRİLMESİNE VE ANAYASAYA GEÇİCİ BİR MADDE EKLENMESİNE DAİR KANUN¹³⁴

No: 1254

Kabul Tarihi: 17/04/1970

MADDE 1. – Türkiye Cumhuriyeti Anayasasının 73'üncü maddesi aşağıdaki şekilde değiştirilmiştir:

d) Cumhuriyet Senatosu üyeliğinin süresi.

Madde 73. – Cumhuriyet Senatosu üyeliğinin süresi altı yıldır. Süresi biten üyeler yeniden seçilebilir.

Cumhuriyet Senatosunun genel oyla ve Cumhurbaşkanınca seçilen üyelerinin üçte biri her ilki yılda bir yenilenir.

Millet Meclisi genel seçimlerinin yapılacağı yıla rastlayan yenileme seçimleri, Millet Meclisi genel seçimleriyle birlikte ve rastlamayanları ise, genel seçimlerden sonra gelen ikinci yılda, genel seçimler için kanunun belirttiği ayda yapılır.

74'üncü maddeye göre seçimlerin geriye bırakılması yahut 69'uncu veya 108'inci maddeye göre seçimlerin yenilenmesine karar verilmesi hallerinde, Cumhuriyet Senatosunun yenileme seçimleri de Millet Meclisi seçimleriyle birlikte yapılmak üzere geriye bırakılmış veya öne alınmış olur. Bundan sonraki Cumhuriyet Senatosu yenileme seçimleri 3'üncü fıkra hükümlerine göre yapılır.

Cumhurbaşkanınca seçilen üyelerin süresi biter veya bu üyeliklerde herhangi bir sebeple boşalma olursa, Cumhurbaşkanı, bir ay içinde yeni üyeleri seçer.

Boşalan bir üyeliğe seçilen kimse, yerine seçildiği üyenin süresini tamamlar.

MADDE 2. – Türkiye Cumhuriyeti Anayasasına 11'inci geçici madde olarak aşağıdaki madde eklenmiştir:

Yenileme seçiminin geriye bırakılması.

GEÇİCİ MADDE 11. – 7 Haziran 1970 tarihinde yapılması gereken Cumhuriyet Senatosu yenileme seçimleri, Anayasanın 73'üncü maddesinde yapılan değişiklik sebebiyle geriye bırakılmıştır.

MADDE 3. – Bu kanun yayımı tarihinde yürürlüğe girer.

¹³⁴ Resmi Gazete ile yayımı: 22/04/1970, Sayı: 13478

3. DEĞİŞİKLİK

TÜRKİYE CUMHURİYETİ ANAYASASININ 131'İNCİ MADDESİNİN DEĞİŞTİRİLMESİNE DAİR KANUN¹³⁵

No: 1255

Kabul Tarihi: 17/04/1970

MADDE 1. – Türkiye Cumhuriyeti Anayasasının 131'inci maddesi aşağıdaki şekilde değiştirilmiştir:

c) Ormanlarım ve orman köylüsünün korunması, ormanların geliştirilmesi.

Madde 131. – Devlet, ormanların korunması ve ormanlık sahaların genişletilmesi için gerekli kanunları koyar ve tedbirleri alır. Bütün ormanların gözetimi Devlete aittir.

Devlet ormanları, kanuna göre Devletçe yönetilir ve işletilir. Devlet ormanlarının mülkiyeti, yönetimi ve işletilmesi özel kişilere devrolunamaz. Bu ormanlar, zaman aşımıyla mülk edinilemez ve kamu yararı dışında irtifak hakkına konu olamaz.

Ormanlara zarar verebilecek hiçbir faaliyet ve eyleme müsaade edilemez.

Ormanlar içinde veya hemen yakınında oturan halkın kalkındırılması ve ormanı koruma bakımından, ormanın gözetilmesinde ve işletilmesinde Devletle bu halkın işbirliği yapmasını sağlayan tedbirler ve gereken hallerde başka yere yerleştirme kanunla düzenlenir.

Anayasanın yürürlüğe girdiği tarihten önce bilim ve fen bakımından orman niteliğini tam olarak kaybetmiş olan tarla, bağ, meyvalık, zeytinlik gibi çeşitli tarım alanlarında veya hayvancılıkta kullanılmasında yarar bulunan topraklarla şehir, kasaba ve köy yapılarının toplu olarak bulunduğu yerler dışında orman sınırlarında hiçbir daraltma yapılamaz. Yanan ormanların yerinde yeni orman yetiştirilir ve bu yerlerde başka çeşit tarım ve hayvancılık yapılamaz.

Ormanların tahrip edilmesine yol açan, hiçbir siyasi propaganda yapılamaz.

MADDE 2. – Bu kanun yayımı tarihinde yürürlüğe girer.

¹³⁵ Resmi Gazete ile yayımı: 22/04/1970, Sayı: 13478

4. DEĞİŞİKLİK

9. 7. 1961 TARİHLİ VE 334 SAYILI T. C. ANAYASASININ 56'NCI VE 82'NCİ MADDELERİNİN DEĞİŞTİRİLMESİ HAKKINDA KANUN¹³⁶

No: 1421

Kabul Tarihi: 30/06/1971

MADDE 1. – Türkiye Cumhuriyeti Anayasasının 56'ncı maddesine aşağıdaki fıkra eklenmiştir:

“Son milletvekili genel seçimlerinde muteber oy sayısının en az yüzde beşini alan veya bu seçimlerde Millet Meclisinde grup teşkil edecek sayıda milletvekilliği kazanmış bulunan siyasi partilere Devletçe yapılacak yardım kanunla düzenlenir.”

MADDE 2. – Türkiye Cumhuriyeti Anayasasının 82'nci maddesi aşağıdaki şekilde değiştirilmiştir.

“Madde 82. – Türkiye Büyük Millet Meclisi üyelerinin ödenek ve yollukları kanunla düzenlenir. Ödeneğin aylık tutarı en yüksek Devlet memurunun almakta olduğu miktarı, yolluk da ödeneğin yarısını aşamaz.

Ödenek ve yollukların en çok üç aylığı önceden ödenebilir.”

MADDE 3.– İşbu kanunun 1'inci maddesi yayımlandığı ve yine 2'nci maddesi 1. 3. 1970 tarihinden itibaren geçerli olmak üzere yayımlandığı tarihte yürürlüğe girer.

¹³⁶ Resmi Gazete ile yayımı: 02/07/1971, Sayı:13883

5. DEĞİŞİKLİK

TÜRKİYE CUMHURİYETİ ANAYASASININ BAZI MADDELERİNİN DEĞİŞTİRİLMESİ VE GEÇİCİ MADDELER EKLENMESİ HAKKINDA ANAYASA DEĞİŞİKLİĞİ¹³⁷

No: 1488

Kabul Tarihi: 20/09/1971

MADDE 1. – Türkiye Cumhuriyeti Anayasasının 11, 15, 19, 22, 29, 30, 32, 38, 46, 60, 61, 64, 89, 110, 111, 114, 119, 120, 121, 124, 127, 134, 137, 138, 139, 140, 141, 143, 144, 145, 147, 149, 151, ve 152'nci maddeleri aşağıdaki şekilde değiştirilmiştir.

II. Temel hak ve hürriyetlerin özü, sınırlanması ve kötüye kullanılamaması.

MADDE 11. – Temel hak ve hürriyetler, Devletin ülkesi ve milletiyle bütünlüğünün, Cumhuriyetin, millî güvenliğin, kamu düzeninin, kamu yararının, genel ahlakın ve genel sağlığın korunması amacı ile veya Anayasanın diğer maddelerinde gösterilen özel sebeplerle, Anayasanın sözüne ve ruhuna uygun olarak, ancak kanunla sınırlanabilir.

Kanun, temel hak ve hürriyetlerin özüne dokunamaz.

Bu Anayasada yer alan hak ve hürriyetlerden hiçbirisi, insan hak ve hürriyetlerini veya Türk Devletinin ülkesi ve milletiyle bölünmez bütünlüğünü veya dil, ırk, sınıf, din ve mezhep ayırımına dayanarak nitelikleri Anayasada belirtiden Cumhuriyeti ortadan kaldırmak kasdı ile kullanılamaz.

Bu hükümlere aykırı eylem ve davranışların cezası kanunda gösterilir.

II. Özel hayatın korunması.

a) Özel hayatın gizliliği.

MADDE 15. – Özel hayatın gizliliğine dokunulamaz. Adli kovuşturmanın gerektirdiği istisnalar saklıdır.

Kanunun açıkça gösterdiği hallerde, usulüne göre verilmiş hâkim kararı olmadıkça; millî güvenlik veya kamu düzeni bakımından gecikmede sakınca bulunan hallerde de kanunla yetkili kılınan mercii emri bulunmadıkça kimsenin üstü, özel kâğıtları ve eşyası aranamaz ve bunlara el konulamaz.

IV. Düşünce ve inanç hak ve hürriyetleri.

a) Vicdan ve din hürriyeti.

¹³⁷ Resmi Gazete ile yayımı: 22/09/1971, Sayı: 13964

MADDE 19. – Herkes, vicdan ve dinî inanç ve kanaat hürriyetine sahiptir.

Kamu düzenine veya genel ahlâka veya bu amaçlarla çıkarılan kanunlara aykırı olmayan ibadetler, dinî âyin ve törenler serbesttir.

Kimse, ibadete, dinî âyin ve törenlere katılmaya, dinî inanç ve kanaatlerini açıklamaya zorlanamaz. Kimse, dinî inanç ve kanaatlerinden dolayı kınanamaz.

Din eğitim ve öğrenimi, ancak kişilerin kendi isteğine ve küçüklerin de kanuni temsilcilerinin isteğine bağlıdır.

Kimse, Devletin sosyal, iktisadi, siyasi veya hukukî temel düzenini, kısmen de olsa, din kullarına dayandırma veya siyasi veya şahsi çıkar veya nüfuz sağlama amacıyla, her ne suretle olursa olsun, dini veya din duygularını yahut dince kutsal sayılan şeyleri istismar edemez ve kötüye kullanamaz. Bu yasak dışına çıkan veya başkasını bu yolda kışkırtan gerçek ve tüzel kişiler hakkında, kanunun gösterdiği hükümler uygulanır ve siyasi partiler Anayasa Mahkemesince temelli kapatılır.

VI- Basın ve yayımla ilgili hükümler.

a) Basın hürriyeti.

MADDE 22. – Basın hürdür; sansür edilemez.

Devlet, basın ve haber alma hürriyetini sağlayacak tedbirleri alır.

Basın ve haber alma hürriyeti, ancak Devletin ülkesi ve milletiyle bütünlüğünü, kamu düzenini, millî güvenliği ve millî güvenliğin gerektirdiği gizliliği veya genel ahlâkı korumak, kişilerin haysiyet, şeref ve haklarına tecavüzü, suç işlemeye kışkırtmayı önlemek veya yargı görevinin amacına uygun olarak yerine getirilmesini sağlamak için kanunla sınırlanabilir.

Yargı görevinin amacına uygun olarak yerine getirilmesi için kanunla belirtilecek sınırlar içinde hâkim tarafından verilecek kararlar saklı olmak üzere, olaylar hakkında yayın yasağı konamaz.

Türkiye’de yayımlanan gazete ve dergiler, kanunun gösterdiği suçların işlenmesi halinde hâkim kararıyla; Devletin ülkesi ve milletiyle bütünlüğünün, millî güvenliğin, kamu düzeninin veya genel ahlâkın korunması bakımından gecikmede sakınca bulunan hallerde de, kanunun açıkça yetkili kıldığı merciin emriyle toplatılabilir. Toplatma kararını veren yetkili merci, bu kararını en geç 24 saat içinde mahkemeye bildirir. Mahkeme bu kararı en geç üç gün içinde onaylamazsa, toplatma kararı hükümsüz sayılır.

Türkiye’de yayımlanan gazete ve dergiler, millî güvenliğe, kamu düzenine, genel ahlâka, insan hak ve hürriyetlerine dayanan millî, demokratik, lâik ve sosyal Cumhuriyet ilkelerine veya Devletin ülkesi ve milletiyle bölünmezliği temel hükmüne aykırı yayımlardan mahkûm olma ha-

linde mahkeme kararıyla kapatılabilir.

e) Basın dışı haberleşme araçlarından faydalanma hakkı.

MADDE 26. – Kişiler ve siyasi partiler, kamu tüzel kişileri elindeki basın dışı haberleşme ve yayın araçlarından faydalanma hakkına sahiptir. Bu faydalanmanın şartları ve usulleri, demokratik esaslara ve hakkaniyet ölçülerine uygun olarak kanunla düzenlenir. Kanun, Devletin ülkesi ve milletiyle bütünlüğünün, insan haklarına dayanan millî, demokratik, lâik ve sosyal Cumhuriyetin, millî güvenliğin ve genel ahlâkın korunması halleri dışında kalan bir sebebe dayanarak halkın bu araçlarla haber almasını, düşünce ve kanaatlere ulaşmasını ve kamuoyunun serbestçe oluşumunu engelleyici kayıtlar koyamaz.

b) Dernek kurma hakkı.

MADDE 29. – Herkes, önceden izin almaksızın dernek kurma hakkına sahiptir. Bu hakkın kullanılmasında uygulanacak şekil ve usuller kanunda gösterilir. Kanun, Devletin ülkesi ve milletiyle bütünlüğünün, millî güvenliğin, kamu düzeninin ve genel ahlâkın korunması maksadıyla sınırlar koyabilir.

Hiç kimse bir derneğe üye olmaya veya dernekte üye kalmaya zorlanamaz.

Dernekler, kanunun gösterdiği hallerde hâkim kararıyla kapatılabilir. Devletin ülkesi ve milletiyle bütünlüğünün, millî güvenliğin, kamu düzeninin ve genel ahlâkın korunması bakımından gecikmede sakınca bulunan hallerde de, hâkim kararına kadar kanunun açıkça yetkili kıldığı mercii emriyle faaliyetten alıkonulabilir.

VIII. Hakların korunması ile ilgili hükümler.

a) Kişi güvenliği.

MADDE 30. – Suçluluğu hakkında kuvvetli belirti bulunan kişiler, ancak kaçmayı veya delillerin yok edilmesini veya değiştirilmesini önlemek maksadıyla veya bunlar gibi tutuklamayı zorunlu kılan ve kanunla gösterilen diğer hallerde hâkim kararıyla tutuklanabilir. Tutukluluğun devamına karar verilebilmesi aynı şartlara bağlıdır.

Yakalama, ancak suçüstü halinde veya gecikmesinde sakınca bulunan hallerde yapılabilir; bunun şartlarını kanun gösterir.

Yakalanan veya tutuklanan kimselere; yakalama veya tutuklama sebeplerinin ve hakların-daki iddiaların yazılı olarak hemen bildirilmesi gerekir.

Yakalanan veya tutuklanan kimse tutulma yerine en yakın mahkemeye gönderilmesi için gerekli süre hariç kırk sekiz saat ve kanunun açıkça belli ettiği hallerde toplu olarak işlenen suçlarda yedi gün içinde hâkim önüne çıkarılır ve bu süre geçtikten sonra hâkim kararı almaksızın hürriyetinden yoksun kılınmaz. Yakalanan veya tutuklanan kimse, hakim önüne çıkarılınca du-

rum hemen yakınlarına bildirilir.

Bu esaslar dışında işleme tabi tutulan kimselerin uğrayacakları her türlü zararlar kanuna göre Devletçe ödenir.

a) Kanuni yargı yolu.

MADDE 32. – Hiç kimse, kanunen tâbi olduğu mahkemeden başka bir merci önüne çıkarılamaz.

Bir kimseyi kanunen tabi olduğu mahkemeden başka bir merci önüne çıkarma sonucunu doğuran yargı yetkisine sahip olağanüstü merciler kurulamaz.

c) Kamulaştırma.

MADDE 38. – Devlet ve kamu tüzel kişileri, kamu yararının gerektirdiği hallerde, karşılıklarını peşin ödemek şartıyla, özel mülkiyette bulunan taşınmaz malları, kanunla gösterilen esas ve usullere göre, tamamını veya bir kısmını kamulaştırmaya ve bunlar üzerinde idari irtifaklar kurmaya yetkilidir.

Ödenecek karşılık, taşınmaz malın tamamının kamulaştırılması halinde o malın malikinin kanunda gösterilecek usul ve şekle uygun olarak bildireceği vergi değerini; kısmen kamulaştırmalarda da, vergi değerinin kamulaştırılan kısma düşen miktarını aşamaz.

Kamulaştırılan taşınmaz mal karşılığının vergi değerinden az takdir edilmesi halinde malikin itiraz ve dâva hakkı saklıdır.

Çiftçinin topraklandırılması, ormanların Devletleştirilmesi, yeni orman yetiştirilmesi ve iskân projelerinin gerçekleştirilmesi amaçlarıyla kamulaştırılan taşınmaz mal ve kıyıların korunması ve turizm amacıyla kamulaştırılan toprak bedellerinin ödeme şekli kanunla gösterilir.

Kanunun taksitle ödemeyi öngördüğü hallerde çiftçinin topraklandırılması, ormanların Devletleştirilmesi, yeni orman yetiştirilmesi ve iskân projelerinin gerçekleştirilmesi için konulacak süre yirmi yılı; kıyıların korunması ve turizm amacıyla yapılacak kamulaştırmalarda ise bu süre on yılı aşamaz. Bu takdirde, taksitler eşit olarak ödenir ve kanunla gösterilen faiz haddine bağlanır.

Kamulaştırılan topraktan, o toprağı doğrudan doğruya işleyen çiftçinin hakkaniyet ölçüleri içinde geçenebilmesi için zaruri olan ve kanunla gösterilen kısmın ve küçük çiftçinin kamulaştırılan toprağın bedeli her halde peşin ödenir.

c) Sendika kurma hakkı.

MADDE 46. – İşçiler ve işverenler, önceden izin almaksızın, sendikalar ve sendika birlikleri kurma, bunlara serbestçe üye olma ve üyelikten ayrılma hakkına sahiptirler. Bu hakların kullanılmasında uygulanacak şekil ve usuller kanunda gösterilir. Kanun, Devletin ülkesi ve milletiyle bütünlüğünün, millî güvenliğinin, kamu düzeninin ve genel ahlâkının korunması maksadıyla sınırlar koyabilir.

Sendikalar ve sendika birliklerinin tüzükleri, yönetim ve işleyişleri demokratik esaslara aykırı olamaz.

V. Vatan hizmeti.

MADDE 60. – Vatan hizmeti, her Türkün hakkı ve ödevidir. Bu ödevin, Silâhlı Kuvvetlerde veya kamu hizmetlerinde ne şekilde yerine getirileceği kanunla düzenlenir.

VI. Vergi ödevi.

MADDE 61. – Herkes, kamu giderlerini karşılamak üzere, malî gücüne göre, vergi ödemekle yükümlüdür.

Vergi, resim ve harçlar ve benzeri malî yükümler ancak kanunla konulur.

Kanunun belli ettiği yukarı ve aşağı haller içinde kalmak, ölçü ve esaslara uygun olmak şartıyla, vergi, resim ve harçların muafiyet ve istisnalarıyla nispet ve hadlerine ilişkin hükümlerde değişiklik yapmaya, Bakanlar Kurulu yetkili kılınabilir.

II. T. B. M. M. nin görev ve yetkileri.

a) Genel olarak.

MADDE 64. – Kanun koymak, değiştirmek ve kaldırmak, Devletin bütçe ve Kesinhesap kanun tasarılarını görüşmek ve kabul etmek, para basılmasına, genel ve özel, af ilânına, mahkemelerce verilip kesinleşen ölüm cezalarının yerine getirilmesine karar vermek, Türkiye Büyük Millet Meclisinin yetkilerindedir.

Türkiye Büyük Millet Meclisi kanunla, belli konularda, Bakanlar Kuruluna kanun hükmünde kararnameler çıkarmak yetkisi verebilir. Yetki veren kanunda, çıkarılacak kararnamelerin amacı, kapsamı ve ilkeleriyle bu yetkiyi kullanma süresinin ve yürürlükten kaldırılacak kanun hükümlerinin açıkça gösterilmesi ve kanun hükmünde kararnamede de yetkinin hangi kanunla verilmiş olduğunun belirtilmesi lâzımdır.

Bu kararnameler, Resmî Gazetede yayımlandıkları gün yürürlüğe girerler. Ancak, kararnamede yürürlük tarihi olarak daha sonraki bir tarih de gösterilebilir. Kararnameler, Resmî Gazetede yayımlandıkları gün Türkiye Büyük Millet Meclisine sunulur.

Yetki kanunları ve Türkiye Büyük Millet Meclisine sunulan kararnameler, Anayasanın ve yasama meclisleri içtüzüklerinin kanunların görüşülmesi için koyduğu kurallara göre, ancak, komisyonlarda ve genel kurullarda diğer kanun tasarı ve tekliflerinden önce ve ivedilikle görüşülüp karara bağlanır.

Yayımlandıkları gün Türkiye Büyük Millet Meclisine sunulmayan kararnameler, bu tarihte, Türkiye Büyük Millet Meclisince reddedilen kararnameler bu kararın Resmî Gazetede yayımlandığı tarihte yürürlükten kalkar. Değiştirilerek kabul edilen kararnamelerin değiştirilmiş hükümleri,

bu değişikliklerin Resmî Gazetede yayımlandığı gün yürürlüğe girer.

Anayasanın ikinci kısmının birinci ve ikinci bölümlerinde yer alan temel hak ve hürriyetler ile dördüncü bölümünde yer alan siyasi haklar ve ödevler kanun hükmünde kararnemelerle düzenlenemez. Anayasa Mahkemesi, bu kararnemelerin Anayasaya uygunluğunu da denetler.

b) Gensoru.

MADDE 89. – Gensoru yetkisi yalnız Millet Meclisindedir. Gensoru önergesi bir siyasi parti grubu adına veya en az 10 milletvekilinin imzasıyla verilir.

Gensoru önergesinin gündeme alınıp alınmayacağı, verilişinden sonraki üç birleşim içinde görüşülür. Bu görüşmede, ancak önerge sahiplerinden biri, siyasi parti grupları adına birer milletvekili, Bakanlar Kurulu adına Başbakan veya bir Bakan konuşabilir.

Gensoru önergelerinin gerektiğinde önceden basılıp dağıtılmasını ve Meclis çalışmalarının dengeli olarak yürütülmesini düzenleyici hükümler içtüzükte gösterilir.

Gündeme alma kararıyla birlikte gensorunun görüşme günü de belli edilir.

Gensorunun görüşülmesi, gündeme alma kararı tarihinden başlayarak iki gün geçmedikçe yapılamaz ve yedi günden sonraya bırakılamaz.

Gensoru görüşmeleri sırasında üyelerin verecekleri gerekçeli güvensizlik önermeleri veya Bakanlar Kurulunun güven isteği, bir tam gün geçtikten sonra oylanır.

Bakanlar Kurulunun veya bir bakanın düşürülebilmesi, üye tamsayısının salt çoğunluğuyla olur.

VIII. Milli savunma

a) Başkomutanlık ve Genelkurmay Başkanlığı.

MADDE 110. – Başkomutanlık, Türkiye Büyük Millet Meclisinin manevi varlığından ayrılmaz ve Cumhurbaşkanı tarafından temsil olunur.

Millî Güvenliğin sağlanmasından ve Silâhlı Kuvvetlerin savaşa hazırlanmasından, Türkiye Büyük Millet Meclisine karşı, Bakanlar Kurulu sorumludur.

Genelkurmay Başkanı, Silâhlı Kuvvetlerin komutanıdır.

Genelkurmay Başkanı, Bakanlar Kurulunun teklifi üzerine, Cumhurbaşkanınca atanır; görev ve yetkileri kanunla düzenlenir. Genelkurmay Başkanı, bu görev ve yetkilerinden dolayı Başbakanına karşı sorumludur.

Millî Savunma Bakanlığının görev ve yetkileri, Genelkurmay Başkanlığı ve Kuvvet Komutanlıklarıyla ilişkileri kanunla düzenlenir.

b) Millî Güvenlik Kurulu.

MADDE 111. – Millî Güvenlik Kurulu, Başbakan, Genelkurmay Başkanı ve kanunun gösterdiği Bakanlar ile Kuvvet Komutanlarından kuruludur.

Millî Güvenlik Kuruluna Cumhurbaşkanı Başkanlık eder; bulunmadığı zaman, bu görevi Başbakan yapar.

Millî Güvenlik Kurulu, millî güvenlik ile ilgili kararların alınmasında ve koordinasyonun sağlanmasında gerekli temel görüşleri Bakanlar Kuruluna tavsiye eder.

c) Yargı yolu.

MADDE 114. – İdarenin her türlü eylem ve işlemine karşı yargı yolu açıktır.

Yargı yetkisi, yürütme görevinin kanunlarda gösterilen şekil ve esaslara uygun olarak yerine getirilmesini sınırlayacak tarzda kullanılamaz. İdari eylem ve işlem niteliğinde yargı kararı verilemez.

İdarenin işlemlerinden dolayı açılacak dâvalarda süre aşımı, yazılı bildirim tarihinden başlar.

İdare, kendi eylem ve işlemlerinden doğan zararı ödemekle yükümlüdür.

c) Memurların siyasi partilere ve sendikalara girememesi.

MADDE 119. – Memurlar ve Kamu İktisadi Teşebbüslerinin; yönetim ve denetim işlerinde çalışanlar ve kamu yararına çalışan derneklerden özel gelir kaynakları ve özel imkanları kanunla sağlanmış olanların merkez kurullarında görev alanlar, siyasi partilere ve sendikalara üye olamazlar. Memurlar ve Kamu İktisadi Teşebbüslerinde çalışanlar, görevlerini yerine getirirken, vatandaşlar arasında, siyasi kanaatlerinden dolayı herhangi bir ayırım yapamazlar.

Bu esaslara aykırı hareketleri mahkeme hükmüyle sabit olanlar, kamu hizmetinden temelli çıkarılır.

İşçi niteliği taşımayan kamu hizmetlilerinin meslekî menfaatlerini korumak ve geliştirmek amacını güden kuruluşların bağlı olacakları hükümler kanunla düzenlenir.

IV. Özerk üniversite, tarafsız radyo-televizyon, haber ajansları.

a) Üniversiteler.

MADDE 120. – Üniversiteler, ancak Devlet eliyle ve kanunla kurulur. Üniversiteler, özerkliğe sahip kamu tüzel kişileridir. Üniversite özerkliği, bu maddede belirtilen hükümler içinde uygulanır ve bu özerklik, üniversite binalarında ve eklerinde suçların ve suçluların kovuşturulmasına engel olmaz.

Üniversiteler, Devletin gözetimi ve denetimi altında, kendileri tarafından seçilen organları eliyle yönetilir. Özel kanuna göre kurulan Devlet üniversiteleri hakkındaki hükümler saklıdır.

Üniversite organları, öğretim üyeleri ve yardımcıları, üniversite dışındaki makamlarca, her ne suretle olursa olsun, görevlerinden uzaklaştırılmazlar. Son fıkra hükümleri saklıdır.

Üniversite öğretim üyeleri ve yardımcıları serbestçe araştırma ve yayında bulunabilirler.

Üniversitelerin kuruluş ve işleyişleri, organları ve bunların seçimleri, görev ve yetkileri, üniversiteler üzerinde Devletin gözetim ve denetim hakkını kullanma usulleri ve üniversite organlarının sorumluluğu, öğrenim ve öğretim hürriyetlerini engelleyici eylemleri önleme tedbirleri, üniversiteler arasında ihtiyaca göre öğretim üyeleri ve yardımcılarının görevlendirilmesinin sağlanması, öğrenim ve öğretimin hürriyet ve teminat içinde ve çağdaş bilim ve teknoloji gereklerine ve kalkınma plânı ilkelerine göre yürütülmesi esasları kanunla düzenlenir.

Üniversitelerin bütçeleri, genel ve katma bütçelerin bağlı olduğu esaslara uygun olarak yürürlüğe konulur ve denetlenir.

Üniversitelerle onlara bağlı fakülte, kurum ve kuruluşlarda öğrenim ve öğretim hürriyetlerinin tehlikeye düşmesi ve bu tehlikenin üniversite organlarıncı giderilmemesi halinde Bakanlar Kurulu, ilgili üniversitelerin veya bu üniversiteye bağlı fakülte, kurum ve kuruluşların idaresine el koyar ve bu kararını hemen Türkiye Büyük Millet Meclisi Birleşik Toplantısının onamasına sunar. Hangi hallerin el koymayı gerektireceği, el koyma kararının ilân ve uygulanma usulleri ile süresi ve devaminca Bakanlar Kurulunun yetkilerinin nitelik ve kapsamı kanunla düzenlenir.

b) Radyo ve televizyonun idaresi ve haber ajansları.

MADDE 121. – Radyo ve televizyon istasyonları, ancak Devlet eliyle kurulur ve idareleri tarafsız bir kamu tüzel kişiliği halinde kanunla düzenlenir. Kanun, yönetim ve denetimde ve yönetim organlarının kuruluşunda tarafsızlık ilkesini bozacak hükümler koyamaz.

Her türlü radyo ve televizyon yayımları, tarafsızlık esaslarına göre yapılır.

Haber ve programların seçilmesinde, işlenmesinde ve sunulmasında ve kültür ve eğitime yardımcı görevinin yerine getirilmesinde Devletin ülkesi ve milletiyle bütünlüğünün, insan haklarına dayanan millî, demokratik, lâik ve sosyal Cumhuriyetin, millî güvenliğinin ve genel ahlâkın gereklerine uyulması, haberlerin doğruluğunun sağlanması esasları ile organların seçimi, yetki, görev ve sorumlulukları kanunla düzenlenir.

Devlet tarafından kurulan veya Devlettten malî yardım alan haber ajanslarının tarafsızlığı esastır.

b) Sıkıyönetim ve savaş hali.

MADDE 124. – Savaş hali, savaşı gerektirecek bir durumun başgöstermesi, ayaklanma olması veya vatan ve Cumhuriyete karşı kuvvetli ve eylemli bir kalkışmanın veya ülkenin ve milletin bölünmezliğini içten veya dıştan tehlikeye düşüren veya Anayasanın tanıdığı hür demokratik düzeni veya temel hak ve hürriyetleri ortadan kaldırmaya yönelik yaygın şiddet hareketleri hakkında kesin belirtilerin ortaya çıkması sebebiyle Bakanlar Kurulu, süresi iki ayı aşmamak üzere, yurdun bir veya birden fazla bölgesinde veya her yerinde sıkıyönetim ilân edebilir ve bunu hemen, Türkiye Büyük Millet Meclisinin onamasına sunar. Meclis, gerekli gördüğü zaman, sıkıyönetim süresini kısaltabileceği gibi, tamamıyla de kaldırabilir. Meclisler toplanık değilse, hemen toplantıya çağırılır.

Sıkıyönetimin, her defasında iki ayı aşmamak üzere uzatılması, Türkiye Büyük Millet Meclisinin kararına bağlıdır. Bu kararlar Meclislerin Birleşik toplantısında alınır.

Sıkıyönetim veya genel olarak savaş halinde, hangi hükümlerin uygulanacağı ve işlemlerin nasıl yürütüleceği, hürriyetlerin nasıl kayıtlanacağı veya durdurulacağı ve savaş veya savaşı gerektirecek bir durumun başgöstermesi halinde vatandaşlar için konulabilecek yükümler kanunla gösterilir.

II. Sayıştay; Silâhlı Kuvvetlerin mallarının ve Kamu İktisadi teşebbüslerinin denetlenmesi.

MADDE 127. – Sayıştay, genel ve katma bütçeli dairelerin bütün gelir ve giderleri ile mallarını Türkiye Büyük Millet Meclisi adına denetlemek ve sorumluların hesap ve işlemlerini kesin hükme bağlamak ve kanunlarla verilen inceleme, denetleme ve hükme bağlama işlerini yapmakla görevlidir.

Sayıştayın kuruluşu, işleyişi, denetim usulleri, mensuplarının nitelikleri, atanmaları, ödev ve yetkileri, hakları ve yükümleri ve diğer özlük işleri, Başkan ve üyelerinin teminatı kanunla düzenlenir.

Silâhlı Kuvvetler elinde bulunan devlet mallarının Türkiye Büyük Millet Meclisi adına denetlenmek usulleri, millî savunma hizmetlerinin gerektirdiği gizlilik esaslarına uygun olarak kanunla düzenlenir.

Kamu İktisadi Teşebbüslerinin Türkiye Büyük Millet Meclisince denetlenmesi kanunla düzenlenir.

III. Hâkimlik mesleki.

MADDE 134. – Hâkimlerin nitelikleri, atanmaları, hakları ve ödevleri, aylık ve ödenekleri, meslekte ilerlemeleri, görevlerinin veya görev yerlerinin geçici veya sürekli olarak değiştirilmesi,

haklarında disiplin kovuşturması açılması ve disiplin cezası verilmesi, görevleriyle ilgili suçlarından dolayı soruşturma yapılmasına ve yargılanmalarına karar verilmesi, meslekten çıkarılmayı gerektiren suçluluk veya yetersizlik halleri ve diğer özlük işleri, mahkemelerin bağımsızlığı esasına göre, kanunla düzenlenir.

Hâkimler altmış beş yaşını bitirinceye kadar hizmet görürler. Askerî hâkimlerin yaş haddi, yükselme ve emeklilikleri kanunla belli edilir.

Hâkimler, kanunda belirtilenlerden başka, genel ve özel hiçbir görev alamazlar.

VI. Savcılık.

MADDE 137. – Cumhuriyet savcıları, idari görevleri yönünden Adalet Bakanlığına bağlıdır.

Cumhuriyet savcılarının Yargıtay üyeliğine seçilmeleri dışında kalan bütün özlük işleri ve disiplin cezaları ile meslekten çıkarılmaları hakkında karar verme yetkisi Yüksek Savcılar Kurulundur. Bu Kurulun kararları kesin olup bunlar aleyhine başka bir mercie başvurulamaz. Ancak disiplin ve meslekten çıkarma cezaları ile ilgili kararların bir defa daha incelenmesini Adalet Bakanı ve hakkında karar verilen Cumhuriyet Savcısı isteyebilir.

Yüksek Savcılar Kurulu, Adalet Bakanının başkanlığında Cumhuriyet Başsavcısı, Yargıtay Ceza Daireleri Genel Kurulunca seçilen üç asil ve iki yedek üye ile Adalet Bakanlığı Müsteşarı ve Özlük İşleri Genel Müdüründen kuruludur. Adalet Bakanı bulunmadığı zaman Kurula Cumhuriyet Başsavcısı Başkanlık eder.

Gecikmesinde sakınca bulunan hallerde, Adalet Bakanlığı Cumhuriyet savcılarını geçici yetki ile görevlendirerek bu kararı ilk toplantısında Kurulun onamasına sunar. Bakanlık Merkez kuruluşunda geçici veya sürekli olarak çalıştırılacak Cumhuriyet savcılarını, muvafakatlarını alarak, atama yetkisi Adalet Bakanına aittir.

Cumhuriyet savcılarının denetimi ve haklarındaki soruşturma Adalet Bakanlığı müfettişleri veya üst dereceli Cumhuriyet savcıları eliyle yapılır.

Yüksek Savcılar Kurulunun kuruluşu, çalışma usulleri, toplantı ve karar yeter sayısı, Yargıtay Ceza Daireleri Genel Kurulunca seçilecek asil ve yedek üyelerin seçim usulleri ve görev süreleri kanunla düzenlenir.

Cumhuriyet Başsavcısı, yüksek mahkemeler hâkimleri hakkındaki hükümlere tabidir.

VII. Askerî Yargı.

MADDE 138. – Askerî yargı, askerî mahkemeler ve disiplin mahkemeleri tarafından yürütülür. Bu mahkemeler, asker kişilerin askerî olan suçları ile bunların asker kişileri aleyhine veya

askerî mahallerde yahut askerlik hizmet ve görevleriyle ilgili olarak işledikleri suçlara ait dâvalara bakmakla görevlidirler.

Askerî mahkemeler asker olmayan kişilerin özel kanunda belirtilen askerî suçları ile kanunda gösterilen görevlerini ifa ettikleri sırada veya kanunda gösterilen askerî mahallerde askerlere karşı işledikleri suçlara bakmakla görevlidirler.

Askerî mahkemelerin, savaş veya sıkıyönetim hallerinde hangi suçlar ve hangi kişiler bakımından yetkili olduğu kanunla gösterilir.

Askerî mahkemelerde üyelerin çoğunluğunun hâkimlik niteliğine sahip olması şarttır.

Askerî yargı organlarının kuruluşu, işleyişi, askerî hâkimlerin özlük işleri, askerî savcılık görevlerini yapan askerî hakimlerin refakatinde buldukları komutanlarla ilişkileri mahkemelerin bağımsızlığı, hâkimlik teminatı ve askerlik hizmetlerinin gereklerine göre kanunla düzenlenir.

I. Yargıtay.

MADDE 139. – Yargıtay, adliye mahkemelerince verilen karar ve hükümlerin son inceleme merciidir. Kanunla gösterilen belli dâvalara da ilk ve son derece mahkemesi olarak bakar.

Yargıtay üyeleri birinci sınıfa ayrılmış hâkim ve Cumhuriyet savcılarını ile bu mesleklerden sayılanlar arasından Yüksek Hâkimler Kurulunca üye tamsayısının salt çoğunluğu ile ve gizli oyla seçilir.

Yargıtay, Birinci Başkanı ile Cumhuriyet Başsavcısını, kendi üyeleri arasından, üye tamsayısının salt çoğunluğu ile ve gizli oyla seçer,

Yargıtay birinci başkanıyla ikinci başkanlarının ve Cumhuriyet Başsavcısının görev süreleri dört yıldır. Süresi bitenler yeniden seçilebilirler.

Yargıtayın kuruluşu, işleyişi, Başkan ve üyelerinin ve diğer mensuplarının nitelikleri ve ikinci başkanların seçim usulleri kanunla düzenlenir.

II. Danıştay.

MADDE 140. – Danıştay, kanunların başka idari yargı mercilerine bırakmadığı konularda ilk derece ve genel olarak üst derece idare mahkemesidir.

Danıştay, idari uyumsuzlukları ve dâvaları görmek ve çözümlmek, Bakanlar Kurulunca gönderilen kanun tasarıları hakkında düşüncesini bildirmek, tüzük tasarılarına ve imtiyaz şartlaşma ve sözleşmelerini incelemek ve kanunla gösterilen diğer işleri yapmakla görevlidir.

Danıştay üyeleri, Bakanlar Kurulu ile Danıştay Genel Kurulunca ayrı ayrı boş yer sayısı kadar

gösterilecek adaylar arasından Anayasa Mahkemesinin asıl ve yedek üyelerinin üye tamsayısının üçte iki çoğunluğu ile ve gizli oyla seçilir. İlk iki oylamada bu çoğunluk sağlanamazsa, salt çoğunlukla yetinilir.

Danıştay, Başkanını ve Başkanun sözcüsünü, kendi üyeleri arasından, üye tamsayısının salt çoğunluğu ile ve gizli oyla seçer. Başkan, daire başkanları ve Başkanun sözcüsünün görev süreleri dört yıldır. Süresi bitenler yeniden seçilebilirler.

Danıştayın kuruluşu, işleyişi, yargılama ve daire başkanlarının seçimi usulleri, mensuplarının nitelikleriyle atanmaları, hakları ve ödevleri, aylık ve ödenekleri, meslekte ilerlemeleri, haklarında disiplin kovuşturması yapılması ve disiplin cezası uygulanması, mahkemelerin bağımsızlığı ve hâkimlik teminatı esaslarına göre kanunla düzenlenir.

Askerî kişilerle ilgili idari eylem ve işlemlerin yargı denetimi Askerî Yüksek İdare Mahkemesince yapılır. Askerî Yüksek İdare Mahkemesinin kuruluşu, işleyişi, yargılama usulleri, başkan ve üyelerinin nitelikleri ile atanmaları, disiplin ve özlük işleri; hâkimlik teminatı ve askerlik hizmetlerinin gereklerine göre, kanunla düzenlenir.

III. Askerî Yargıtay.

MADDE 141. – Askerî Yargıtay, askerî mahkemelerden verilen karar ve hükümlerin son inceleme merciidir. Ayrıca, askerî kişilerin kanunla gösterilen belli dâvalarına ilk ve son derece mahkemesi olarak bakar.

Askerî Yargıtay üyeleri en az albay rütbesinde birinci sınıf askerî hâkimler arasından Askerî Yargıtay Genel Kurulunun üye tamsayısının salt çoğunluğu ile her boş yerin üç misli olarak gösterdiği adaylar arasından Cumhurbaşkanınca seçilir.

Askerî Yargıtay Başkanı, Başsavcısı, İkinci Başkanı ve daire başkanları Askerî Yargıtay üyeleri arasından rütbe ve kıdem sırasına göre atanırlar.

Askerî Yargıtayın kuruluşu, işleyişi, yargılama usulleri ve üyeler hakkındaki disiplin ve özlük işleri, mahkemelerin bağımsızlığı, hakimlik teminatı ve askerlik hizmetlerinin gereklerine göre kanunla düzenlenir.

C) YÜKSEK HÂKİMLER KURULU

I. Kuruluş.

MADDE 143. – Yüksek Hâkimler Kurulu, on bir asıl ve üç yedek üyeden kuruludur. Üyeler, Yargıtay Genel Kurulunca, kendi üyeleri arasından ve üye tamsayısının salt çoğunluğu ile gizli oyla seçilir.

Yüksek Hâkimler Kurulu, üye tamsayısının salt çoğunluğu ile, kendi içinden Başkanını ve bölüm başkanlarını seçer.

Yüksek Hâkimler Kurulu üyelerinin görev süresi dört yıldır. Süresi bitenler yeniden seçilebilirler.

Yüksek Hâkimler Kurulu üyeleri, görevleri süresince başka bir iş ve görev alamazlar.

Yüksek Hâkimler Kurulunun kuruluşu, çalışma usulleri, bölümleri ve bu bölümlerin görevleriyle toplantı ve karar yeter sayıları, Başkan ve üyelerinin aylık ve ödenekleri kanunla düzenlenir.

Adalet Bakanı, gerekli gördüğü hallerde Yüksek Hâkimler Kurulu toplantılarına başkanlık eder.

II. Görev ve yetkileri.

MADDE 144. – Yüksek Hâkimler Kurulu, adliye mahkemeleri hâkimlerinin özlük işleri hakkında kesin karar verir. Bu kararlar aleyhine başka mercilere başvurulamaz. Ancak, disiplin ve meslekten çıkarma cezaları ile ilgili kararların bir defa daha incelenmesini, Adalet Bakanı veya hakkında karar verilen hâkim isteyebilir.

Bir hâkimin her ne sebeple olursa olsun, meslekten çıkarılması hakkındaki karar Yüksek Hâkimler Kurulu Genel Kurulunun salt çoğunluğu ile alınır.

Adalet Bakanı gerekli gördüğü hallerde, bir hakim hakkında disiplin kovuşturması açılmasını Yüksek Hâkimler Kurulundan isteyebilir.

Bir mahkemenin veya bir hâkimin kadrosunun kaldırılması veya bir mahkemenin yargı çevresinin değiştirilmesi, Yüksek Hâkimler Kurulunun uygun görmesine bağlıdır.

Hâkimlerin denetimi ve haklarındaki soruşturma, Yüksek Hâkimler Kuruluna bağlı ve sürekli olarak görevli müfettiş hâkimler eliyle yapılır. Müfettiş hâkimler, hâkim ve Cumhuriyet savcıları ile bu mesleklerden sayılanlar arasından Yüksek Hâkimler Kurulunca atanır. Müfettiş hâkimlerin nitelikleri ile atanma usulleri, hakları, ödevleri, ödenek ve yollukları, meslekte ilerlemeleri, haklarında disiplin kovuşturması yapılması ve disiplin cezası uygulaması, hâkim teminatı esaslarına göre kanunla düzenlenir.

D) ANAYASA MAHKEMESİ

I. Kuruluş.

a) Üyelerin seçimi.

MADDE 146. – Anayasa Mahkemesi, on beş asil ve beş yedek üyeden kuruludur. Asil üyelerden dördü Yargıtay, üçü Danıştay Genel kurullarınca kendi Başkan ve üyeleriyle Cumhuriyet

Başsavcısı ve Başkanun sözcüsü arasından üye tamsayılarının salt çoğunluğu ile ve gizli oyla seçilir. Bir üye Sayıştay Genel Kurulunca kendi Başkan ve üyeleri arasından aynı usulle seçilir. Millet Meclisi üç, Cumhuriyet Senatosu iki üye seçer. Cumhurbaşkanı da iki üye seçilir. Cumhurbaşkanı, bu üyelerden birini, Askerî Yargıtay Genel Kurulunun üye tamsayısının salt çoğunluğu ile ve gizli oyla göstereceği üç aday arasından seçer. Yasama Meclisleri, bu seçimleri, Türkiye Büyük Millet Meclisi üyeleri dışından, üye tamsayılarının salt çoğunluğu ile ve gizli oyla yaparlar. Yasama Meclislerince yapılacak seçimlerde, adaylığa başvurma ve seçim esas ve usulleri kanunla düzenlenir.

Anayasa Mahkemesi, kendi üyeleri arasından, gizli oyla ve salt çoğunlukla, dört yıl için bir Başkan ve bir Başkanvekili seçer; yeniden seçilmek caizdir.

Anayasa Mahkemesine asal veya yedek üye olabilmek için, kırk yaşını doldurmuş bulunmak ve Yargıtay, Danıştay, Askerî Yargıtay veya Sayıştayda Başkanlık, üyelik, Başsavcılık, Başkanun sözcülüğü veya üniversitelerde hukuk, iktisat ve siyasal bilimler alanlarında en az beş yıl öğretim üyeliği veya on beş yıl avukatlık yapmış olmak şarttır.

Anayasa Mahkemesine, Yargıtay iki, Danıştay ile Yasama Meclislerinin her biri birer yedek üye seçerler. Yedek üyelerin seçiminde de, asılların seçimindeki usul uygulanır.

Anayasa Mahkemesi üyeleri, resmî veya özel hiçbir görev alamazlar.

II. Görev ve yetkileri.

MADDE 147. – Anayasa Mahkemesi, kanunların ve Türkiye Büyük Millet Meclisi İçtüzüklerinin Anayasaya, Anayasa değişikliklerinin de Anayasada gösterilen şekil şartlarına uygunluğunu denetler.

Cumhurbaşkanını, Bakanlar Kurulu üyelerini, Yargıtay, Danıştay, Askerî Yargıtay, Yüksek Hâkimler Kurulu ve Sayıştay Başkan ve üyelerini, Cumhuriyet Başsavcısını, Başkanun sözcüsünü, Askerî Yargıtay Başsavcısını ve kendi üyelerini görevleriyle ilgili suçlardan dolayı Yüce Divan sıfatıyla yargılar ve Anayasa ile verilen diğer görevleri yerine getirir.

Anayasa Mahkemesinin, Yüce Divan sıfatıyla yargılama görevini Cumhuriyet Başsavcısı yapar.

IV. İptal dâvası.

a) Dâva hakkı.

MADDE 149. – Cumhurbaşkanı; Yasama Meclislerindeki siyasi parti grupları ve Türkiye Büyük Millet Meclisinde grubu bulunan siyasi partiler ile son milletvekili genel seçimlerinde muteber oy sayısının en az yüzde onunu alan siyasi partiler; Yasama Meclislerinden birinin üye

tamsayısının en az altında biri tutarındaki üyeleri; kendi varlık ve görevlerini ilgilendiren alanlarda Yüksek Hâkimler Kurulu, Yargıtay, Danıştay, Askerî Yargıtay ve üniversiteler, kanunların veya Türkiye Büyük Millet Meclisi İçtüzüklerinin veya bunların belirli madde ve hükümlerinin Anayasaya aykırılığı iddiasıyla, Anayasa Mahkemesinde doğrudan doğruya iptal dâvası açabilirler.

c). Anayasaya aykırılığın diğer mahkemelerde ileri sürülmesi.

MADDE 151. – Bir dâvaya bakmakta olan mahkeme, uygulanacak bir kanunun hükümlerini Anayasaya aykırı görürse veya taraflardan birinin ileri sürdüğü aykırılık iddiasının ciddi olduğu kanısına varırsa, Anayasa Mahkemesinin bu konuda vereceği karara kadar dâvayı geri bırakır.

Mahkeme, Anayasaya aykırılık iddiasını ciddi görmezse bu iddia, temyiz merciince esas hükmüle birlikte karara bağlanır.

Anayasa Mahkemesi, işin kendisine gelişinden başlamak üzere altı ay içinde kararını verir ve açıklar.

Bu süre içinde karar verilmezse, mahkeme, Anayasaya aykırılık iddiasını, kendi kanısına göre çözümlyerek dâvayı yürütür. Ancak, Anayasa Mahkemesinin kararı, esas hakkındaki karar kesinleşinceye kadar gelirse, mahkemeler buna uymak zorundadır.

V. Anayasa Mahkemesinin kararları.

MADDE 152. – Anayasa Mahkemesinin, kararları kesindir. Kararlar, gerekçeli yazılmadan açıklanamaz.

Anayasa Mahkemesince, Anayasaya aykırı olduğundan iptaline karar verilen kanun veya içtüzük veya bunların iptal edilen hükümleri, gerekçeli kararın Resmî Gazetede yayımlandığı tarihte yürürlükten kalkar. Gereken hallerde, Anayasa Mahkemesi, iptal hükmünün yürürlüğe gireceği tarihi ayrıca kararlaştırabilir. Bu tarih kararın Resmî Gazetede yayımlandığı günden başlayarak bir yılı geçemez.

İptal kararı geriye yürümez.

Anayasa Mahkemesi, diğer mahkemelerden gelen Anayasaya aykırılık iddiaları üzerine verdiği hükümlerin, olayla sınırlı ve yalnız tarafları bağlayıcı olacağına da karar verebilir.

Anayasa Mahkemesi kararları, Resmî Gazetede hemen yayımlanır ve Devletin yasama, yürütme ve yargı organlarını, idare makamlarını, gerçek ve tüzel kişileri bağlar.

MADDE 2. – Türkiye Cumhuriyeti Anayasasına aşağıdaki geçici maddeler eklenmiştir;

GEÇİCİ MADDE 12. – Cumhuriyet Senatosu üyelerinden üçte birinin yenilenmesi ve Cumhuriyet Senatosu ile Millet Meclisinde boş bulunan üyelükler için 10 Ekim 1971 gününde yapıla-

cak seçimler, 12 Ekim 1973 de yapılması gereken milletvekilleri genel seçimiyle birlikte yapılmak üzere, ertelenmiştir. Cumhuriyet Senatosu üyelerinden süresi dolanların üyelik sıfatları, seçim yapılıncaya kadar devam eder.

Cumhurbaşkanınca seçilen üyelerden süresi dolanlar hakkında 73'üncü maddenin 5'inci fıkrası hükmü uygulanmaya devam olunur.¹³⁸

GEÇİCİ MADDE 13. – Bu Anayasa değişikliklerinin yürürlüğe girdiği tarihte Yargıtay Birinci Başkanlığı ile Cumhuriyet Başsavcılığı görevlerinde bulunanlardan bu görevlerde 4 yılını doldurmuş olanların yerleri için, yürürlük tarihinden itibaren bir ay içinde yeni seçim yapılır.

Yargıtayın kuruluşu, işleyişi, Başkan ve üyelerinin ve diğer mensuplarının nitelikleri ve ikinci başkanlarının seçim usulleri hakkındaki Kanun, Anayasa değişikliklerinin yürürlüğe girdiği tarihten itibaren altı ay içinde çıkarılır. Bu kanunun yürürlüğe girdiği tarihte Yargıtay İkinci Başkanlığında dört yılını doldurmuş olanların yerleri için, yürürlük tarihinden itibaren bir ay içinde yeni seçim yapılır.¹³⁹

GEÇİCİ MADDE 14. – Bu Anayasa değişikliklerinin yürürlüğe girdiği tarihte Danıştay Başkanlığı ile Başkanun sözcülüğü görevlerinde bulunanlardan bu görevlerde dört yılını doldurmuş olanların yerleri için, yürürlük tarihinden itibaren bir ay içinde yeni seçim yapılır.

Anayasanın 114 ve 140'ıncı maddelerinde yapılan değişiklik gereğince, 521 sayılı Danıştay Kanunu, Anayasa değişikliklerinin yürürlüğe girdiği tarihten itibaren altı ay içinde değiştirilir. Bu kanunun yürürlüğe girdiği tarihte Danıştay Daire Başkanlığında dört yılını doldurmuş olanların yerleri için, yürürlük tarihinden itibaren bir ay içinde seçim yapılır.

Danıştay Başkanlığı ile Başkanun sözcülüğüne ve daire başkanlıklarına yeniden seçilemeyenler Danıştay üyesi olurlar.¹⁴⁰

GEÇİCİ MADDE 15. – Bu Anayasa değişikliğinin yürürlüğe girdiği tarihte Yargıtay İkinci Cumhuriyet Başsavcılığı veya Yargıtay Cumhuriyet Savcılığı görevlerinde bulunanlar Yargıtay üyesi olurlar.

Bunlara ait kadrolar da Yargıtaya, üye kadrosu olarak geçer.

45 sayılı Yüksek Hâkimler Kurutu Kanunu'nda gerekli değişiklikler yapılıncaya kadar, Cumhuriyet Başsavcılığı bölümleriyle Yüksek Savcılar Genel Kurulu ve bölümleri ve bunlara mensup olanlar görevlerine devam ederler.¹⁴¹

¹³⁸ Bu madde; 20/09/1971 tarihli ve 1488 sayılı Kanunla Anayasa metnine eklenmiştir.

¹³⁹ Bu madde; 20/09/1971 tarihli ve 1488 sayılı Kanunla Anayasa metnine eklenmiştir.

¹⁴⁰ Bu madde; 20/09/1971 tarihli ve 1488 sayılı Kanunla Anayasa metnine eklenmiştir.

¹⁴¹ Bu madde; 20/09/1971 tarihli ve 1488 sayılı Kanunla Anayasa metnine eklenmiştir.

GEÇİCİ MADDE 16. – Anayasanın 46 ve 119'uncu maddelerinde yapılan değişikliklerin yürürlüğe girdiği tarihte 624 sayılı Kanuna dayanılarak kurulmuş olan kamu hizmetlileri sendikalarının faaliyeti sona erer.

Kamu hizmetleri kuruluşlarının kuruluşuna ve sendikaların varlıklarının bu kuruluşlara intikaline ait hükümler kanunla düzenlenir. Kanun, Anayasa değişikliklerinin yürürlüğe girdiği tarihten itibaren altı ay içinde çıkarılır.¹⁴²

GEÇİCİ MADDE 17. – Türkiye Cumhuriyeti Anayasasının 134, 138, 140 ve 141'inci maddeleri gereğince, askerî yargı ile ilgili kanunlar, bu kanunun yürürlüğe girdiği tarihten itibaren altı ay içinde değiştirilir.

Yukarıdaki fıkraya göre çıkarılacak yeni kanunların gerektirdiği secim ve atamalar, bu kanunların yürürlüğe girdiği tarihten itibaren bir ay içinde yapılır.¹⁴³

GEÇİCİ MADDE 18. – Türkiye Cumhuriyeti Anayasasının 137'nci maddesinde sözü geçen Yüksek Savcılar Kurulunun kuruluşu ve çalışma usulleri ile ilgili kanun, bu Anayasa değişikliğinin yürürlüğe girmesinden itibaren altı ay içinde çıkarılır.

Yukarıdaki fıkrada belirtilen kanunun yürürlüğe girmesine kadar 2556 ve 45 sayılı kanunların değişiklik ve ekleriyle birlikte uygulanmasına devam olunur.¹⁴⁴

GEÇİCİ MADDE 19. – 45 sayılı Yüksek Hâkimler Kurulu Kanunu, Türkiye Cumhuriyeti Anayasasının 143 ve 144'üncü maddelerinde yapılan değişiklik gereğince, bu değişikliğin yürürlüğe girdiği tarihten itibaren altı ay içinde değiştirilir.

Yüksek Hâkimler Kurulunun mevcut üyelerinin görev süresi, 45 sayılı Yüksek Hâkimler Kurulu Kanunu'nun değişik şekline göre yapılacak seçim sonuçlarının kesinleşmesi tarihine kadar devam eder.¹⁴⁵

GEÇİCİ MADDE 20. – Türkiye Cumhuriyeti Anayasasında yapılan değişiklikler veya bu Anayasaya eklenen hükümler gereğince kanunlar da yapılması zorunlu olan ve geçici 13, 14, 15, 16, 17, 18 ve 19'uncu maddelerin kapsamı dışında kalan diğer kanunlar ve kanun değişiklikleri, bu Anayasa değişikliklerinin yürürlüğe girdiği tarihten itibaren bir yıl içinde tamamlanır.¹⁴⁶

MADDE 3. – Bu Anayasa değişiklikleri ve eklenen geçici maddeler yayımı tarihinde yürürlüğe girer.

¹⁴² Bu madde; 20/09/1971 tarihli ve 1488 sayılı Kanunla Anayasa metnine eklenmiştir.

¹⁴³ Bu madde; 20/09/1971 tarihli ve 1488 sayılı Kanunla Anayasa metnine eklenmiştir.

¹⁴⁴ Bu madde; 20/09/1971 tarihli ve 1488 sayılı Kanunla Anayasa metnine eklenmiştir.

¹⁴⁵ Bu madde; 20/09/1971 tarihli ve 1488 sayılı Kanunla Anayasa metnine eklenmiştir.

¹⁴⁶ Bu madde; 20/09/1971 tarihli ve 1488 sayılı Kanunla Anayasa metnine eklenmiştir.

6. DEĞİŞİKLİK
T. C. ANAYASASININ 30, 57, 136, 138 VE 148'İNCİ MADDELERİNİN
BAZI FIKRALARININ DEĞİŞTİRİLMESİ VE
2 GEÇİCİ MADDE EKLENMESİ HAKKINDA.¹⁴⁷

No: 1699

Kabul Tarihi: 15/03/1973

MADDE 1. – T. C. Anayasasının 30'uncu maddesinin 4'üncü fıkrası aşağıdaki şekilde değiştirilmiştir:

Madde 30. – Fıkra 4

Yakalanan veya tutuklanan kimse, tutulma yerine en yakın mahkemeye gönderilmesi için gerekli süre hariç kırk sekiz saat ve Devlet Güvenlik Mahkemelerinin görev ve yetkilerine giren suçlar ile kanunun açıkça belli ettiği hallerde toplu olarak işlenen suçlarda ve genellikle savaş veya sıkıyönetim hallerinde, kanunlarda gösterilen süre içinde hâkim önüne çıkarılır; bu süre on beş günü geçemez, Kimse, bu süreler geçtikten sonra hâkim kararı olmaksızın, hürriyetinden yoksun kılınmaz. Yakalanan veya tutuklanan kimsenin durumu hemen yakınlarına bildirilir.

MADDE 2. – Türkiye Cumhuriyeti Anayasasının 57'nci maddesinin 2'nci ve 3'üncü fıkrası aşağıdaki şekilde değiştirilmiştir:

Madde 57. – Fıkra 2, 3

Partilerin iç çalışmaları, faaliyetleri, Anayasa Mahkemesine hangi hallerde ve ne suretle hesap verecekleri ve bu mahkemece malî denetimlerinin hangi hallerde ve nasıl yapılacağı, demokrasi esaslarına uygun olarak kanunla düzenlenir.

MADDE 3. – Türkiye Cumhuriyeti Anayasasının 136'ncı maddesine aşağıdaki fıkralar eklenmiştir:

Madde 136. – Ek fıkra; 2, 3, 4, 5, 6, 7

Devletin ülkesi ve milletiyle bütünlüğü, hür demokratik düzen ve nitelikleri Anayasada belirtilen Cumhuriyet aleyhine işlenen ve doğrudan doğruya devlet güvenliğini ilgilendiren suçlara bakmakla görevli Devlet Güvenlik Mahkemeleri kurulur. Ancak, sıkıyönetim ve savaş haline ilişkin hükümler saklıdır.

Devlet Güvenlik Mahkemesinde bir başkan, dört asıl ve iki yedek üye ile bir savcı ve yeteri kadar savcı yardımcısı bulunur. Başkan, iki asıl ve bir yedek üye ile savcı, birinci sınıfa ayrılmış hâkim ve Cumhuriyet savcıları arasından; iki asıl ve bir yedek üye birinci sınıf askerî hâkimler arasından; savcı yardımcısı ise Cumhuriyet savcıları ve askerî hâkimler arasından atanır.

¹⁴⁷ Resmi Gazete ile yayımı: 20/03/1973, Sayı: 14482

Devlet Güvenlik Mahkemesi Başkanlığı, üyeliği, yedek üyeliği, savcılığı ve savcı yardımcılığı atamalarında Bakanlar Kurulunca her boş yer için bir misli aday gösterilir. Bu adaylar arasından, Devlet Güvenlik Mahkemesi hâkimlerinin atanması, Yüksek Hâkimler Kurulunca, savcı ve yardımcılarının atanmaları Yüksek Savcılar Kurulunca; askerî hâkimlerden üye, yedek üye ve savcı yardımcılarının atanmaları ise özel kanunlarında gösterilen usule göre yapılır.

Devlet Güvenlik Mahkemeleri başkan, üye ve yedek üyeleri ile savcı ve savcı yardımcıları üç yıl için atanırlar, süresi bitenler yeniden atanabilirler.

Devlet Güvenlik Mahkemeleri kararlarının temyiz mercii Yargıtayda yalnız bu mahkemelerin kararlarını incelemek üzere kurulacak daire veya daireler; Genel Kurul ise, Yargıtay Ceza Daireleri Genel Kuruludur.

Devlet Güvenlik Mahkemelerinin kuruluş ve işleyişi, görev ve yetkileri ve yargılama usulleri ile ilgili diğer hükümler kanunda gösterilir.

MADDE 4. – T. C. Anayasasının 138'inci maddesinin 4'üncü fıkrası aşağıdaki şekilde değiştirilmiştir:

Madde 138. – Fıkra 4

Askerî mahkemelerde üyelerin çoğunluğunun hâkimlik niteliğine sahip olması şarttır. Ancak, savaş halinde bu şart aranmaz.

MADDE 5. – Türkiye Cumhuriyeti Anayasasının 148'inci maddesinin 2'nci fıkrası aşağıdaki şekilde değiştirilmiştir:

Madde 148. – Fıkra 2

Anayasa Mahkemesi, Yüce Divan sıfatıyla baktığı dâvalar ile siyasî partilerin kapatılması hakkındaki dâvalar dışındaki işleri, dosya üzerinde inceler. Ancak, gerekli gördüğü hallerde, sözlü açıklamalarını dinlemek üzere ilgilileri çağırır.

MADDE 6. – T. C. Anayasasına aşağıdaki geçici 21'inci madde eklenmiştir:

GEÇİCİ MADDE 21. – Sıkıyönetimin kaldırıldığı tarihte sıkıyönetim mahkemelerinde görülmekte bulunan dâvalar sonuçlandırılıncaya kadar bu mahkemelerin görev ve yetkileri devam eder. Kamu dâvası açılmamış dosyalar ile duruşmanın tatiline karar verilmiş dâvalar durumlarına, niteliklerine ve kanun hükümlerine göre görevli ve yetkili mercilere verilir.¹⁴⁸

¹⁴⁸ Bu madde; 15/03/1973 tarihli ve 1699 sayılı Kanunla Anayasa metnine eklenmiştir.

MADDE 7. – T. C. Anayasasına aşağıdaki geçici 22'nci madde eklenmiştir:

GEÇİCİ MADDE 22. –1 Kasım 1972 tarihinde T. B. M. M.'de grubu bulunup da 30 Mart 1973 tarihine kadar grubunu muhafaza etmiş ve milletvekili genel seçimlerine katılma niteliği kazanmış olan siyasî partilere de Anayasanın 56'ncı maddesindeki şartlar aranmaksızın, kanunun öngördüğü ölçüye göre Devletçe yardım yapılır.¹⁴⁹

MADDE 8. – Bu Anayasa değişiklikleri ve eklenen geçici maddeler yayımı tarihinde yürürlüğe girer.

¹⁴⁹ Bu madde; 15/03/1973 tarihli ve 1699 sayılı Kanunla Anayasa metnine eklenmiştir.

7. DEĞİŞİKLİK ANAYASA DÜZENİ HAKKINDA KANUN¹⁵⁰ ¹⁵¹

Kanun No: 2324

Kabul Tarihi: 27/10/1980

Büyük Türk Milleti adına tarihi sorumluluk duygusu ile hareket ederek emir ve komuta zinciri içinde ve emirle 12 Eylül 1980 harekâtını gerçekleştirmiş ve yönetime bütünü ile el koymuş bulunan Türk Silahlı Kuvvetlerinin yönetime el koymasını zorunlu kılan sebepler ile harekâtın amacı ve Millî Güvenlik Konseyinin kuruluş tarzı, Konsey bildirimleri ve Konsey Başkanının 12 Eylül 1980 günü radyo ve televizyonla yayınlanmış konuşması ile kamuoyuna duyurulmuştur.

MADDE 1. – 9 Temmuz 1961 tarihli ve 334 sayılı Türkiye Cumhuriyeti Anayasası ile değişiklikleri, aşağıdaki maddelerde bildirilen istisnalar saklı kalmak üzere, yeni bir Anayasa kabul edilip yürürlüğe girinceye kadar yürürlükte dir.

MADDE 2. – Anayasada Türkiye Büyük Millet Meclisine, Millet Meclisine ve Cumhuriyet Senatosuna ait olduğu belirtilmiş bulunan görev ve yetkiler 12 Eylül 1980 tarihinden itibaren geçici olarak Millî Güvenlik Konseyince ve Cumhurbaşkanına ait olduğu belirtilmiş bulunan görev ve yetkilerde Millî Güvenlik Konseyi Başkanı ve Devlet Başkanınca yerine getirilir ve kullanılır.

MADDE 3. – Millî Güvenlik Konseyince kabul edilerek yayınlanan bildiri ve karar hükümleri ile yayımlanan ve yayımlanacak olan kanunların Anayasaya aykırılığı iddiası ileri sürülemez.

MADDE 4. – Millî Güvendik Konseyinin bildiri ve kararlarında yer alan ve yer alacak olan hükümlerle 12 Eylül 1980 tarihinden sonra çıkarılan ve çıkarılacak olan Bakanlar Kurulu Kararnamelerinin ve üçlü Kararnamelerin yürütülmesinin durdurulması ve iptali istemi ileri sürülemez.

MADDE 5. –12 Eylül 1980 tarihinden sonra, Bakanlar ile Bakanların yetki verdiği görevlilerce kamu personeli hakkında uygulanan ve uygulanacak olan işlemlerin ve alınan kararların yürütülmesinin durdurulması istemi ileri sürülemez.

MADDE 6. – Millî Güvenlik Konseyinin Bildiri ve Kararlarında yer alan ve alacak olan hükümlerle Konseyce kabul edilerek yayımlanan ve yayımlanacak olan kanunların ve 9 Temmuz 1961 tarihli ve 334 sayılı Anayasa hükümlerine uymayanları Anayasa değişikliği olarak ve yürürlükteki kanunlara uymayanları da kanun değişikliği olarak yayımlandıkları tarihte veya metinlerinde gösterilen tarihlerde yürürlüğe girer.

MADDE 7. – Bu Kanun Resmi Gazetede yayımlandığında, 12 Eylül 1980'den itibaren yürürlüğe girer.

¹⁵⁰ Resmi Gazete ile yayımı: 28/10/1980, Sayı: 17145

¹⁵¹ Millî Güvenlik Konseyi tarafından yayınlanan karar.

1982 ANAYASASI

OSMANLI'DAN GÜNÜMÜZE
TÜRK ANAYASA METİNLERİ

1982 TÜRKİYE CUMHURİYETİ ANAYASASI¹⁵²

Kanun No: 2709

Kabul Tarihi: 18/10/1982

BAŞLANGIÇ¹⁵³

Ebedî Türk vatan ve milletinin bütünlüğüne ve kutsal Türk Devletinin varlığına karşı, Cumhuriyet devrinde benzeri görülmemiş bölücü ve yıkıcı kanlı bir iç savaşın gerçekleşme noktasına yaklaştığı sırada;

Türk Milletinin ayrılmaz parçası olan Türk Silahlı Kuvvetlerinin, milletin çağrısıyla gerçekleştiği 12 Eylül 1980 harekâtı sonucunda, Türk Milletinin meşru temsilcileri olan Danışma Meclisince hazırlanıp, Millî Güvenlik Konseyince son şekli verilerek Türk Milleti tarafından kabul ve tasvip ve doğrudan doğruya O'nun eliyle vaz olunan bu ANAYASA:

– Türkiye Cumhuriyeti'nin kurucusu, ölümsüz önder ve eşsiz kahraman Atatürk'ün belirlediği milliyetçilik anlayışı ve O'nun inkılâp ve ilkeleri doğrultusunda;

– Dünya milletler ailesinin eşit haklara sahip şerefli bir üyesi olarak; Türkiye Cumhuriyeti'nin ilelebet varlığı, refahı, maddî ve manevî mutluluğu ile çağdaş medeniyet düzeyine ulaşma azmi yönünde;

– Millet iradesinin mutlak üstünlüğü, egemenliğin kayıtsız şartsız Türk Milletine ait olduğu ve bunu millet adına kullanmaya yetkili kılınan hiçbir kişi ve kuruluşun, bu Anayasada gösterilen hürriyetçi demokrasi ve bunun icaplarıyla belirlenmiş hukuk düzeni dışına çıkamayacağı;

– Kuvvetler ayrımının, Devlet organları arasında üstünlük sıralaması anlamına gelmeyip, belli Devlet yetkilerinin kullanılmasından ibaret ve bununla sınırlı medenî bir işbölümü ve işbirliği olduğu ve üstünlüğün ancak Anayasa ve kanunlarda bulunduğu;

– Hiçbir düşünce ve mülahazanın Türk millî menfaatlerinin, Türk varlığının Devleti ve ülkesiyle bölünmezliği esasının, Türklüğün tarihî ve manevî değerlerinin, Atatürk milliyetçiliği, ilke ve inkılâpları ve medeniyetçiliğinin karşısında korunma göremeyeceği ve lâiklik ilkesinin gereği kutsal din duygularının, Devlet işlerine ve politikaya kesinlikle karıştırılmayacağı;

– Her Türk vatandaşının bu Anayasadaki temel hak ve hürriyetlerden eşitlik ve sosyal adalet gereklerine yararlanarak millî kültür, medeniyet ve hukuk düzeni içinde onurlu bir hayat sürdürme ve maddî ve manevî varlığını bu yönde geliştirme hak ve yetkisine doğuştan sahip olduğu;

– Topluca Türk vatandaşlarının millî gurur ve iftiharlarda, millî sevinç ve kederlerde, millî

¹⁵² Resmi Gazete ile yayımı: 09/11/1982, Sayı: 17863 mükerrer.

¹⁵³ Anayasanın Başlangıç kısmında; 23/07/1995 tarihli ve 4121 sayılı ve 03/10/2001 tarihli ve 4709 sayılı kanunlarla değişiklik yapılmıştır.

varlığa karşı hak ve ödevlerde, nimet ve külfetlerde ve millet hayatının her türlü tecellisinde ortak olduğu, birbirinin hak ve hürriyetine kesin saygı, karşılıklı içten sevgi ve kardeşlik duygularıyla ve «Yurtta sulh, cihanda sulh» arzu ve inancı içinde, huzurlu bir hayat talebine hakları bulunduğu;

FİKİR, İNANÇ ve KARARIYLA anlaşılacak, sözüne ve ruhuna bu yönde saygı ve mutlak sadakatle yorumlanıp uygulanmak üzere,

TÜRK MİLLETİ TARAFINDAN, demokrasiye âşık Türk evlatlarının vatan ve millet sevgisine emanet ve tevdi olunur.

BİRİNCİ KISIM GENEL ESASLAR

I. Devletin şekli

MADDE 1. – Türkiye Devleti bir Cumhuriyettir.

II. Cumhuriyetin nitelikleri

MADDE 2. – Türkiye Cumhuriyeti, toplumun huzuru, millî dayanışma ve adalet anlayışı içinde, insan haklarına saygılı, Atatürk milliyetçiliğine bağlı, başlangıçta belirtilen temel ilkelere dayanan, demokratik, lâik ve sosyal bir hukuk Devletidir.

III. Devletin bütünlüğü, resmî dili, bayrağı, millî marşı ve başkenti

MADDE 3. – Türkiye Devleti, ülkesi ve milletiyle bölünmez bir bütündür. Dili Türkçedir. Bayrağı, şekli kanununda belirtilen, beyaz ay yıldızlı al bayraktır. Millî marşı «İstiklal Marşı» dir. Başkenti Ankara'dır.

IV. Değiştirilemeyecek hükümler

MADDE 4. – Anayasanın 1'inci maddesindeki Devletin şeklinin Cumhuriyet olduğu hakkındaki hüküm ile, 2'nci maddesindeki Cumhuriyetin nitelikleri ve 3'üncü maddesi hükümleri değiştirilemez ve değiştirilmesi teklif edilemez.

V. Devletin temel amaç ve görevleri

MADDE 5. – Devletin temel amaç ve görevleri, Türk Milletinin bağımsızlığını ve bütünlüğünü, ülkenin bölünmezliğini, Cumhuriyeti ve demokrasiyi korumak, kişilerin ve toplumun refah, huzur ve mutluluğunu sağlamak; kişinin temel hak ve hürriyetlerini, sosyal hukuk devleti ve adalet ilkeleriyle bağdaşmayacak surette sınırlayan siyasal, ekonomik ve sosyal engelleri kaldırmaya, insanın maddî ve manevî varlığının gelişmesi için gerekli şartları hazırlamaya çalışmaktır.

VI. Egemenlik

MADDE 6. – Egemenlik, kayıtsız şartsız Milletindir.

Türk Milleti, egemenliğini, Anayasanın koyduğu esaslara göre, yetkili organları eliyle kullanır. Egemenliğin kullanılması, hiçbir surette hiçbir kişiye, zümreye veya sınıfa bırakılamaz. Hiçbir kimse veya organ kaynağını Anayasadan almayan bir Devlet yetkisi kullanamaz.

VII. Yasama yetkisi

MADDE 7. – Yasama yetkisi Türk Milleti adına Türkiye Büyük Millet Meclisindedir. Bu yetki devredilemez.

VIII. Yürütme yetkisi ve görevi

MADDE 8. – Yürütme yetkisi ve görevi, Cumhurbaşkanı ve Bakanlar Kurulu tarafından, Anayasaya ve kanunlara uygun olarak kullanılır ve yerine getirilir.¹⁵⁴

IX. Yargı yetkisi

MADDE 9. – Yargı yetkisi, Türk Milleti adına bağımsız mahkemelerce kullanılır.¹⁵⁵

X. Kanun önünde eşitlik

MADDE 10. – Herkes, dil, ırk, renk, cinsiyet, siyasî düşünce, felsefî inanç, din, mezhep ve benzer sebeplerle ayırım gözetilmeksizin kanun önünde eşittir.

Hiçbir kişiye, aileye, zümreye veya sınıfa imtiyaz tanınamaz.

Devlet organları ve idare makamları bütün işlemlerinde kanun önünde eşitlik ilkesine uygun olarak hareket etmek zorundadırlar.¹⁵⁶

XI. Anayasanın bağlayıcılığı ve üstünlüğü

MADDE 11. – Anayasa hükümleri, yasama, yürütme ve yargı organlarını, idare makamlarını ve diğer kuruluş ve kişileri bağlayan temel hukuk kurallarıdır.

Kanunlar Anayasaya aykırı olamaz.

¹⁵⁴ Bu maddede; 21/01/2017 tarihli ve 6771 sayılı Kanunla değişiklik yapılmıştır.

¹⁵⁵ Bu maddede; 21/01/2017 tarihli ve 6771 sayılı Kanunla değişiklik yapılmıştır.

¹⁵⁶ Bu maddede; 07/05/2004 tarihli ve 5170 sayılı, 09/02/2008 tarihli ve 5735 sayılı ve 07/05/2010 tarihli ve 5982 sayılı Kanunlarla değişiklik yapılmıştır.

İKİNCİ KISIM TEMEL HAKLAR VE ÖDEVLER

BİRİNCİ BÖLÜM GENEL HÜKÜMLER

I. Temel hak ve hürriyetlerin niteliği

MADDE 12. – Herkes, kişiliğine bağlı, dokunulmaz, devredilmez, vazgeçilmez temel hak ve hürriyetlere sahiptir.

Temel hak ve hürriyetler, kişinin topluma, ailesine ve diğer kişilere karşı ödev ve sorumluluklarını da ihtiva eder.

II. Temel hak ve hürriyetlerin sınırlanması

MADDE 13. – Temel hak ve hürriyetler, Devletin ülkesi ve milletiyle bölünmez bütünlüğünün, millî egemenliğin, Cumhuriyetin, millî güvenliğinin, kamu düzeninin, genel asayişin, kamu yararının, genel ahlâkın ve genel sağlığın korunması amacı ile ve ayrıca Anayasanın ilgili maddelerinde öngörülen özel sebeplerle, Anayasanın sözüne ve ruhuna uygun olarak kanunla sınırlanabilir.

Temel hak ve hürriyetlerle ilgili genel ve özel sınırlamalar demokratik toplum düzeninin gereklerine aykırı olamaz ve öngördükleri amaç dışında kullanılamaz.

Bu maddede yer alan genel sınırlama sebepleri temel hak ve hürriyetlerin tümü için geçerlidir.¹⁵⁷

III. Temel hak ve hürriyetlerin kötüye kullanılamaması

MADDE 14. – Anayasada yer alan hak ve hürriyetlerden hiçbiri, Devletin ülkesi ve milletiyle bölünmez bütünlüğünü bozmak, Türk Devletinin ve Cumhuriyetin varlığını tehlikeye düşürmek, temel hak ve hürriyetleri yok etmek, Devletin bir kişi veya zümre tarafından yönetilmesini veya sosyal bir sınıfın diğer sosyal sınıflar üzerinde egemenliğini sağlamak veya dil, ırk, din ve mezhep ayrımı yaratmak veya sair herhangi bir yoldan bu kavram ve görüşlere dayanan bir devlet düzenini kurmak amacıyla kullanılamazlar.

Bu yasaklara aykırı hareket eden veya başkalarını bu yolda teşvik veya tahrik edenler hakkında uygulanacak müeyyideler, kanunla düzenlenir.

Anayasanın hiçbir hükmü, Anayasada yer alan hak ve hürriyetleri yok etmeye yönelik bir faaliyette bulunma hakkını verir şekilde yorumlanamaz.¹⁵⁸

¹⁵⁷ Bu maddede; 03/10/2001 tarihli ve 4709 sayılı Kanunla değişiklik yapılmıştır.

¹⁵⁸ Bu maddede; 03/10/2001 tarihli ve 4709 sayılı Kanunla değişiklik yapılmıştır.

IV. Temel hak ve hürriyetlerin kullanılmasının durdurulması

MADDE 15. – Savaş, seferberlik, sıkıyönetim veya olağanüstü hallerde, milletlerarası huktan doğan yükümlülükler ihlâl edilmemek kaydıyla, durumun gerektirdiği ölçüde temel hak ve hürriyetlerin kullanılması kısmen veya tamamen durdurulabilir veya bunlar için Anayasada öngörülen güvencelere aykırı tedbirler alınabilir.

Birinci fıkrada belirlenen durumlarda da, savaş hukukuna uygun fiiller sonucu meydana gelen ölümler ile, ölüm cezalarının infazı dışında, kişinin yaşama hakkına, maddî ve manevî varlığının bütünlüğüne dokunulamaz; kimse din, vicdan, düşünce ve kanaatlerini açıklamaya zorlanamaz ve bunlardan dolayı suçlanamaz; suç ve cezalar geçmişe yürütülemez; suçluluğu mahkeme kararı ile saptanıncaya kadar kimse suçlu sayılmaz.¹⁵⁹

V. Yabancıların durumu

MADDE 16. – Temel hak ve hürriyetler, yabancılar için, milletlerarası hukuka uygun olarak kanunla sınırlanabilir.

İKİNCİ BÖLÜM KİŞİNİN HAKLARI VE ÖDEVLERİ

I. Kişinin dokunulmazlığı, maddî ve manevî varlığı

MADDE 17. – Herkes, yaşama, maddî ve manevî varlığını koruma ve geliştirme hakkına sahiptir.

Tıbbî zorunluluklar ve kanunda yazılı haller dışında, kişinin vücut bütünlüğüne dokunulamaz; rızası olmadan bilimsel ve tıbbî deneylere tabi tutulamaz.

Kimseye işkence ve eziyet yapılamaz; kimse insan haysiyetiyle bağdaşmayan bir cezaya veya muameleye tabi tutulamaz.

Mahkemelerce verilen ölüm cezalarının yerine getirilmesi hali ile meşru müdafaa hali, yakalama ve tutuklama kararlarının yerine getirilmesi, bir tutuklu veya hükümlünün kaçmasının önlenmesi, bir ayaklanma veya isyanın bastırılması, sıkıyönetim veya olağanüstü hallerde yetkili merciin verdiği emirlerin uygulanması sırasında silah kullanılmasına kanunun cevaz verdiği zorunlu durumlarda meydana gelen öldürme fiilleri, birinci fıkra hükmü dışındadır.¹⁶⁰

¹⁵⁹ Bu maddede; 07/05/2004 tarihli ve 5170 sayılı ve 21/01/2017 tarihli ve 6771 sayılı Kanunlarla değişiklik yapılmıştır.

¹⁶⁰ Bu maddede; 07/05/2004 tarihli ve 5170 sayılı ve 21/01/2017 tarihli ve 6771 sayılı Kanunlarla değişiklik yapılmıştır.

II. Zorla çalıştırma yasağı

MADDE 18. – Hiç kimse zorla çalıştırılmaz. Angarya yasaktır.

Şekil ve şartları kanunla düzenlenmek üzere hükümlülük veya tutukluluk süreleri içindeki çalıştırmalar; olağanüstü hallerde vatandaşlardan istenecek hizmetler; ülke ihtiyaçlarının zorunlu kıldığı alanlarda öngörülen vatandaşlık ödevi niteliğindeki beden ve fikir çalışmaları, zorla çalıştırma sayılmaz.

III. Kişi hürriyeti ve güvenliği

MADDE 19. – Herkes, kişi hürriyeti ve güvenliğine sahiptir. Şekil ve şartları kanunda gösterilen:

Mahkemelerce verilmiş hürriyeti kısıtlayıcı cezaların ve güvenlik tedbirlerinin yerine getirilmesi; bir mahkeme kararının veya kanunda öngörülen bir yükümlülüğün gereği olarak ilgilinin yakalanması veya tutuklanması; bir küçüğün gözetim altında ıslahı veya yetkili merci önüne çıkarılması için verilen bir kararın yerine getirilmesi; toplum için tehlike teşkil eden bir akıl hastası, uyuşturucu madde veya alkol tutkunu, bir serseri veya hastalık yayabilecek bir kişinin bir müessesede tedavi, eğitim veya ıslahı için kanunda belirtilen esaslara uygun olarak alınan tedbirin yerine getirilmesi; usulüne aykırı şekilde ülkeye girmek isteyen veya giren, ya da hakkında sınır dışı etme yahut geri verme kararı verilen bir kişinin yakalanması veya tutuklanması; halleri dışında kimse hürriyetinden yoksun bırakılamaz.

Suçluluğu hakkında kuvvetli belirti bulunan kişiler, ancak kaçmalarını, delillerin yok edilmesini veya değiştirilmesini önlemek amacıyla veya bunlar gibi tutuklamayı zorunlu kılan ve kanunda gösterilen diğer hallerde hâkim kararıyla tutuklanabilir. Hâkim kararı olmadan yakalama, ancak suçüstü halinde veya gecikmesinde sakınca bulunan hallerde yapılabilir; bunun şartlarını kanun gösterir.

Yakalanan veya tutuklanan kişilere, yakalama veya tutuklama sebepleri ve haklarındaki iddialar herhalde yazılı ve bunun hemen mümkün olmaması halinde sözlü olarak derhal, toplu suçlarda en geç hâkim huzuruna çıkarılıncaya kadar bildirilir.

Yakalanan veya tutuklanan kişi, tutulma yerine en yakın mahkemeye gönderilmesi için gerekli süre hariç en geç kırk sekiz saat ve toplu olarak işlenen suçlarda en çok on beş gün içinde hâkim önüne çıkarılır. Kimse, bu süreler geçtikten sonra hâkim kararı olmaksızın hürriyetinden yoksun bırakılamaz. Bu süreler olağanüstü hal, sıkıyönetim ve savaş hallerinde uzatılabilir.

Yakalanan veya tutuklanan kişinin durumu, soruşturmanın kapsam ve konusunun açığa çıkmasının sakıncalarının gerektirdiği kesin zorunluluk dışında, yakınlarına derhal bildirilir.

Tutuklanan kişilerin, makul süre içinde yargılanmayı ve soruşturma veya kovuşturma sırasında serbest bırakılmayı isteme hakları vardır. Serbest bırakılma ilgilinin yargılama süresince duruşmada hazır bulunmasını veya hükmün yerine getirilmesini sağlamak için bir güvenceye bağlanabilir.

Her ne sebeple olursa olsun, hürriyeti kısıtlanan kişi, kısa sürede durumu hakkında karar verilmesini ve bu kısıtlamanın kanuna aykırılığı halinde hemen serbest bırakılmasını sağlamak amacıyla yetkili bir yargı merciine başvurma hakkına sahiptir.

Bu esaslar dışında bir işleme tabi tutulan kişilerin uğradıkları zarar, kanuna göre, Devletçe ödenir.¹⁶¹

IV. Özel hayatın gizliliği ve korunması,

A. Özel hayatın gizliliği

MADDE 20. – Herkes, özel hayatına ve aile hayatına saygı gösterilmesini isteme hakkına sahiptir. Özel hayatın ve aile hayatının gizliliğine dokunulamaz. Adli soruşturma ve kovuşturmanın gerektirdiği istisnalar saklıdır.

Kanunun açıkça gösterdiği hallerde, usulüne göre verilmiş hâkim kararı olmadıkça; gecikmesinde sakınca bulunan hallerde de kanunla yetkili kılınan merciin emri bulunmadıkça, kimse- nin üstü, özel kâğıtları ve eşyası aranamaz ve bunlara el konulamaz.¹⁶²

B. Konut dokunulmazlığı

MADDE 21. – Kimsenin konutuna dokunulamaz. Kanunun açıkça gösterdiği hallerde, usulüne göre verilmiş hâkim kararı olmadıkça; gecikmesinde sakınca bulunan hallerde de kanunla yetkili kılınan merciin emri bulunmadıkça, kimsenin konutuna girilemez, arama yapılamaz ve buradaki eşyaya el konulamaz.¹⁶³

C. Haberleşme hürriyeti

MADDE 22. – Herkes, haberleşme hürriyetine sahiptir. Haberleşmenin gizliliği esastır.

Kanunun açıkça gösterdiği hallerde, usulüne göre verilmiş hâkim kararı olmadıkça; gecikmesinde sakınca bulunan hallerde de kanunla yetkili kılınan merciin emri bulunmadıkça; haberleşme engellenemez ve gizliliğine dokunulamaz.

İstisnaların uygulanacağı kamu kurum ve kuruluşları kanunda belirtilir.¹⁶⁴

¹⁶¹ Bu maddede; 03/10/2001 tarihli ve 4709 sayılı ve 21/01/2017 tarihli ve 6771 sayılı Kanunlarla değişiklik yapılmıştır.

¹⁶² Bu maddede; 03/10/2001 tarihli ve 4709 sayılı ve 12/09/2010 tarihli ve 5982 sayılı Kanunlarla değişiklik yapılmıştır.

¹⁶³ Bu maddede; 03/10/2001 tarihli ve 4709 sayılı Kanunla değişiklik yapılmıştır.

¹⁶⁴ Bu maddede; 03/10/2001 tarihli ve 4709 sayılı Kanunla değişiklik yapılmıştır.

V. Yerleşme ve seyahat hürriyeti

MADDE 23. – Herkes, yerleşme ve seyahat hürriyetine sahiptir.

Yerleşme hürriyeti, suç işlenmesini önlemek, sosyal ve ekonomik gelişmeyi sağlamak, sağlıklı ve düzenli kentleşmeyi gerçekleştirmek ve kamu mallarını korumak;

Seyahat hürriyeti, suç soruşturma ve kovuşturması sebebiyle ve suç işlenmesini önlemek;

Amaçlarıyla kanunla sınırlanabilir.

Vatandaşın yurt dışına çıkma hürriyeti, ülkenin ekonomik durumu, vatandaşlık ödevi ya da ceza soruşturması veya kovuşturması sebebiyle sınırlanabilir.

Vatandaş sınır dışı edilemez ve yurda girme hakkından yoksun bırakılamaz.¹⁶⁵

VI. Din ve vicdan hürriyeti

MADDE 24. – Herkes, vicdan, dinî inanç ve kanaat hürriyetine sahiptir.

14'üncü madde hükümlerine aykırı olmamak şartıyla ibadet, dinî âyin ve törenler serbesttir.

Kimse, ibadete, dinî âyin ve törenlere katılmaya, dinî inanç ve kanaatlerini açıklamaya zorlanamaz; dinî inanç ve kanaatlerinden dolayı kınanamaz ve suçlanamaz.

Din ve ahlâk eğitim ve öğretimi Devletin gözetim ve denetimi altında yapılır. Din kültürü ve ahlâk öğretimi ilk ve ortaöğretim kurumlarında okutulan zorunlu dersler arasında yer alır. Bunun dışındaki din eğitim ve öğretimi ancak, kişilerin kendi isteğine, küçüklerin de kanunî temsilcisinin talebine bağlıdır.

Kimse, Devletin sosyal, ekonomik, siyasî veya hukukî temel düzenini kısmen de olsa, din kurallarına dayandırma veya siyasî veya kişisel çıkar yahut nüfuz sağlama amacıyla her ne suretle olursa olsun, dini veya din duygularını yahut dince kutsal sayılan şeyleri istismar edemez ve kötüye kullanamaz.

VII. Düşünce ve kanaat hürriyeti

MADDE 25. – Herkes, düşünce ve kanaat hürriyetine sahiptir.

Her ne sebep ve amaçla olursa olsun kimse, düşünce ve kanaatlerini açıklamaya zorlanamaz; düşünce ve kanaatleri sebebiyle kınanamaz ve suçlanamaz.

VIII. Düşünceyi açıklama ve yayma hürriyeti

¹⁶⁵ Bu maddede; 03/10/2001 tarihli ve 4709 sayılı ve 07/05/2010 tarihli ve 5982 sayılı Kanunlarla değişiklik yapılmıştır.

MADDE 26. – Herkes, düşünce ve kanaatlerini söz, yazı, resim veya başka yollarla tek başına veya toplu olarak açıklama ve yayma hakkına sahiptir. Bu hürriyet resmî makamların müdahalesi olmaksızın haber veya fikir almak ya da vermek serbestliğini de kapsar. Bu fıkra hükmü, radyo, televizyon, sinema veya benzeri yollarla yapılan yayımların izin sistemine bağlanmasına engel değildir.

Bu hürriyetlerin kullanılması, suçların önlenmesi, suçluların cezalandırılması, Devlet sırrı olarak usulünce belirtilmiş bilgilerin açıklanmaması, başkalarının şöhret veya haklarının, özel ve aile hayatlarının yahut kanunun öngördüğü meslek sırlarının korunması veya yargılama görevinin gereğine uygun olarak yerine getirilmesi amaçlarıyla sınırlanabilir.

Düşüncelerin açıklanması ve yayılmasında kanunla yasaklanmış olan herhangi bir dil kullanılamaz. Bu yasağa aykırı yazılı veya basılı kâğıtlar, plâklar, ses ve görüntü bantları ile diğer anlatım araç ve gereçleri usulüne göre verilmiş hâkim kararı üzerine veya gecikmesinde sakınca bulunan hallerde kanunla yetkili kılınan merciin emriyle toplattırılır. Toplatma kararını veren merci bu kararı, yirmi dört saat içinde yetkili hâkime bildirir. Hâkim bu uygulamayı üç gün içinde karara bağlar.

Haber ve düşünceleri yayma araçlarının kullanılmasına ilişkin düzenleyici hükümler, bunların yayımını engellemek kaydıyla, düşünceyi açıklama ve yayma hürriyetinin sınırlanması sayılmaz.¹⁶⁶

IX. Bilim ve sanat hürriyeti

MADDE 27. – Herkes, bilim ve sanatı serbestçe öğrenme ve öğretme, açıklama, yayma ve bu alanlarda her türlü araştırma hakkına sahiptir.

Yayma hakkı, Anayasanın 1'inci, 2'nci ve 3'üncü maddeleri hükümlerinin değiştirilmesini sağlamak amacıyla kullanılamaz.

Bu madde hükmü yabancı yayınların ülkeye girmesi ve dağıtımının kanunla düzenlenmesi-ne engel değildir.

X. Basın ve yayımla ilgili hükümler

A. Basın hürriyeti

MADDE 28. – Basın hürdür, sansür edilemez. Basımevi kurmak izin alma ve malî teminat yatırma şartına bağlanamaz. Kanunla yasaklanmış olan herhangi bir dilde yayın yapılamaz.

Devlet, basın ve haber alma hürriyetlerini sağlayacak tedbirleri alır.

Basın hürriyetinin sınırlanmasında, Anayasanın 26 ve 27'nci maddeleri hükümleri uygulanır.

¹⁶⁶ Bu maddede; 03/10/2001 tarihli ve 4709 sayılı Kanunla değişiklik yapılmıştır.

Devletin iç ve dış güvenliğini, ülkesi ve milletiyle bölünmez bütünlüğünü tehdit eden veya suç işlemeye ya da ayaklanma veya isyana teşvik eder nitelikte olan veya Devlete ait gizli bilgilere ilişkin bulunan her türlü haber veya yazıyı, yazanlar veya bastıranlar veya aynı amaçla, basanlar, başkasına verenler, bu suçlara ait kanun hükümleri uyarınca sorumlu olurlar. Tedbir yolu ile dağıtım hâkim kararıyla; gecikmesinde sakınca bulunan hallerde de kanunun açıkça yetkili kıldığı merciin emriyle önlenabilir. Dağıtımı önleyen yetkili merci, bu kararını en geç yirmi dört saat içinde yetkili hâkime bildirir. Yetkili hâkim bu kararı en geç kırk sekiz saat içinde onaylamazsa, dağıtımı önleme kararı hükümsüz sayılır.

Yargılama görevinin amacına uygun olarak yerine getirilmesi için, kanunla belirtilecek sınırlar içinde, hâkim tarafından verilen kararlar saklı kalmak üzere, olaylar hakkında yayım yasağı konamaz.

Sürelî veya süresiz yayınlar, kanunun gösterdiği suçların soruşturma veya kovuşturmasına geçilmiş olması hallerinde hâkim kararıyla; Devletin ülkesi ve milletiyle bölünmez bütünlüğünün, millî güvenliğinin, kamu düzeninin, genel ahlâkın korunması ve suçların önlenmesi bakımından gecikmesinde sakınca bulunan hallerde de kanunun açıkça yetkili kıldığı merciin emriyle toplatılabilir. Toplatma kararı veren yetkili merci, bu kararını en geç yirmi dört saat içinde yetkili hâkime bildirir; hâkim bu kararı en geç kırk sekiz saat içinde onaylamazsa, toplatma kararı hükümsüz sayılır.

Sürelî veya süresiz yayınların suç soruşturma veya kovuşturması sebebiyle zapt ve müsaderesinde genel hükümler uygulanır.

Türkiye’de yayımlanan sürelî yayınlar, Devletin ülkesi ve milletiyle bölünmez bütünlüğüne, Cumhuriyetin temel ilkelerine, millî güvenliğe ve genel ahlâka aykırı yayımlardan mahkûm olma halinde, mahkeme kararıyla geçici olarak kapatılabilir. Kapatılan sürelî yayının açıkça devamı niteliğini taşıyan her türlü yayın yasaktır; bunlar hâkim kararıyla toplatılır.¹⁶⁷

B. Sürelî ve süresiz yayın hakkı

MADDE 29. – Sürelî veya süresiz yayının önceden izin alma ve malî teminat yatırma şartına bağlanamaz.

Sürelî yayının çıkarılabilmek için kanunun gösterdiği bilgi ve belgelerin, kanunda belirtilen yetkili mercie verilmesi yeterlidir. Bu bilgi ve belgelerin kanuna aykırılığının tespiti halinde yetkili merci, yayının durdurulması için mahkemeye başvurur.

Sürelî yayınların çıkarılması, yayım şartları, malî kaynakları ve gazetecilik mesleği ile ilgili esaslar kanunla düzenlenir. Kanun, haber, düşünce ve kanaatlerin serbestçe yayımlanmasını engelleyici veya zorlaştırıcı siyasal, ekonomik, malî ve teknik şartlar koyamaz.

¹⁶⁷ Bu maddede; 03/10/2001 tarihli ve 4709 sayılı Kanunla değişiklik yapılmıştır.

Sürelî yayınlar, Devletin ve diğerk kamu tüzel kişilerinin veya bunlara bağılı kurumların araç ve imkânlarından eşitlik esasına göre yararlanır.

C. Basın araçlarının korunması

MADDE 30. – Kanuna uygun şekilde basın işletmesi olarak kurulan basımevi ve eklentileri, Devletin ülkesi ve milletiyle bölünmez bütünlüğü, Cumhuriyetin temel ilkeleri ve millî güvenlik aleyhinde işlenmiş bir suçtan mahkûm olma hali hariç, suç aleti olduğu gerekçesiyle zapt ve müsadere edilemez ve işletilmekten alıkonulamaz.¹⁶⁸

D. Kamu tüzel kişilerinin elindeki basın dışı kitle haberleşme araçlarından yararlanma hakkı

MADDE 31. – Kişiler ve siyasî partiler, kamu tüzel kişilerinin elindeki basın dışı kitle haberleşme ve yayım araçlarından yararlanma hakkına sahiptir. Bu yararlanmanın şartları ve usulleri kanunla düzenlenir.

Kanun, 13'üncü maddede yer alan genel sınırlamalar dışında bir sebebe dayanarak, halkın bu araçlarla haber almasını, düşünce ve kanaatlere ulaşmasını ve kamuoyunun serbestçe oluşmasını engelleyici kayıtlar koyamaz.¹⁶⁹

E. Düzeltme ve cevap hakkı

MADDE 32. – Düzeltme ve cevap hakkı, ancak kişilerin haysiyet ve şereflerine dokunulması veya kendileriyle ilgili gerçeğe aykırı yayınlar yapılması hallerinde tanınır ve kanunla düzenlenir.

Düzeltme ve cevap yayımlanmazsa, yayımlanmasının gerekip gerekmediğine hâkim tarafından ilgilinin müracaat tarihinden itibaren en geç yedi gün içerisinde karar verilir.

XI. Toplantı hak ve hürriyetleri

A. Dernek kurma hürriyeti

MADDE 33. – Herkes, önceden izin almaksızın dernek kurma hakkına sahiptir.

Dernek kurabilmek için kanunun gösterdiği bilgi ve belgelerin, kanunda belirtilen yetkili mercie verilmesi yeterlidir. Bu bilgi ve belgelerin kanuna aykırılığının tespiti halinde yetkili merci, derneğin faaliyetinin durdurulması veya kapatılması için mahkemeye başvurur.

Hiç kimse bir derneğe üye olmaya ve dernekte üye kalmaya zorlanamaz. Dernek kurma hürriyetinin kullanılmasında uygulanacak şekil, şart ve usuller kanunla gösterilir.

Dernekler, 13'üncü maddedeki genel sınırlamalara aykırı hareket edemeyecekleri gibi; siyasî amaç güdemezler, siyasî faaliyette bulunamazlar, siyasî partilerden destek göremez ve onlara destek olamazlar, sendikalarla, kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşları ve vakıflarla bu

¹⁶⁸ Bu maddede; 07/05/2004 tarihli ve 5170 sayılı Kanunla değişiklik yapılmıştır.

¹⁶⁹ Bu maddede; 03/10/2001 tarihli ve 4709 sayılı Kanunla değişiklik yapılmıştır.

amaçla ortak hareket edemezler.

Kuruluş amaç ve şartlarını kaybeden yahut kanunun öngördüğü yükümlülükleri yerine getirmeyen dernekler, kendiliğinden dağılmış sayılır.

Dernekler, kanunun öngördüğü hallerde hâkim kararıyla kapatılabilir. Devletin ülkesi ve milletiyle bölünmez bütünlüğünün, millî güvenliğinin, millî egemenliğinin, kamu düzeninin, başkalarının hak ve hürriyetlerinin korunması ve suçların önlenmesi bakımlarından gecikilmesinde sakınca bulunan hallerde, hâkim kararına kadar kanunen yetkili kılınan merciin emriyle faaliyetten alıkonulabilir.

Birinci fıkra hükmü, Silahlı Kuvvetler ve kolluk kuvvetleri mensuptan ile kamu hizmeti görevlilerinin dernek kurma haklarına başkaca sınırlamalar getirilmesine veya bu hürriyeti kullanmalarının yasaklanmasına engel değildir.

Bu madde hükmü vakıflara ve bu nitelikteki kuruluşlara da uygulanır.¹⁷⁰

B. Toplantı ve gösteri yürüyüşü düzenleme hakkı

MADDE 34. – Herkes, önceden izin almadan, silahsız ve saldırsız toplantı ve gösteri yürüyüşü düzenleme hakkına sahiptir.

Şehir düzeninin bozulmasını önlemek amacıyla yetkili idarî merci, gösteri yürüyüşünün yapılacağı yer ve güzergâhi tespit edebilir.

Toplantı ve gösteri yürüyüşü düzenleme hakkının kullanılmasında uygulanacak şekil, şart ve usuller kanunda gösterilir.

Kanunun gösterdiği yetkili merci, kamu düzenini ciddî şekilde bozacak olayların çıkması veya millî güvenlik gereklerinin ihlâl edilmesi veya Cumhuriyetin ana niteliklerini yok etme amacını güden fiillerin işlenmesinin kuvvetle muhtemel bulunması halinde belirli bir toplantı ve gösteri yürüyüşünü yasaklayabilir veya iki ayı aşmamak üzere erteleyebilir. Kanunun, aynı sebeplere dayalı olarak bir il'e bağlı ilçelerde bütün toplantı ve gösteri yürüyüşlerinin yasaklanmasını öngördüğü hallerde bu süre üç ayı geçemez.

Dernekler, vakıflar, sendikalar ve kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşları kendi konu ve amaçları dışında toplantı ve gösteri yürüyüşü düzenleyemezler.¹⁷¹

XII. Mülkiyet hakkı

MADDE 35. – Herkes, mülkiyet ve miras haklarına sahiptir. Bu haklar, ancak kamu yararı amacıyla, kanunla sınırlanabilir. Mülkiyet hakkının kullanılması toplum yararına aykırı olamaz.

¹⁷⁰ Bu maddede; 03/10/2001 tarihli ve 4709 sayılı Kanunla değişiklik yapılmıştır.

¹⁷¹ Bu maddede; 03/10/2001 tarihli ve 4709 sayılı Kanunla değişiklik yapılmıştır.

XIII. Sakların korunması, ile ilgili hükümler

A. Hak arama hürriyeti

MADDE 36. – Herkes, meşru vasıta ve yollardan faydalanmak suretiyle yargı mercileri önünde davacı veya davalı olarak iddia ve savunma hakkına sahiptir. Hiçbir mahkeme, görev ve yetkisi içindeki davaya bakmaktan kaçınamaz.¹⁷²

B. Kanuni hâkim güvencesi

MADDE 37. – Hiç kimse kanunen tabi olduğu mahkemeden başka bir merci önüne çıkarılamaz.

Bir kimseyi kanunen tâbi olduğu mahkemeden başka bir merci önüne çıkarma sonucunu doğuran yargı yetkisine sahip olağanüstü merciler kurulamaz.

C. Suç ve cezalara ilişkin, esaslar

MADDE 38. – Kimse, işlendiği zaman yürürlükte bulunan kanunun suç saymadığı bir fiilden dolayı cezalandırılmaz; kimseye suçu işlediği zaman kanunda o suç için konulmuş olan cezadan daha ağır bir ceza verilemez.

Suç ve ceza zamanaşımı ile ceza mahkûmiyetinin sonuçları konusunda da yukarıdaki fıkra uygulanır.

Ceza ve ceza yerine geçen güvenlik tedbirleri ancak kanunla konulur.

Suçluluğu hükmen sabit oluncaya kadar, kimse suçlu sayılamaz.

Hiç kimse kendisini ve kanunda gösterilen yakınlarını suçlayan bir beyanda bulunmaya veya bu yolda delil göstermeye zorlanamaz.

Ceza sorumluluğu şahsidir.

Genel müsadere cezası verilemez.

İdare, kişi hürriyetinin kısıtlanması sonucunu doğuran bir müeyyide uygulayamaz. Silahlı Kuvvetlerin iç düzeni bakımından bu hükme kanunla istisnalar getirilebilir.

Vatandaş, suç sebebiyle yabancı bir ülkeye geri verilemez.¹⁷³

XIV. İspat hakkı

MADDE 39. – Kamu görev ve hizmetinde bulunanlara karşı, bu görev ve hizmetin yerine

¹⁷² Bu maddede; 03/10/2001 tarihli ve 4709 sayılı Kanunla değişiklik yapılmıştır.

¹⁷³ Bu maddede; 03/10/2001 tarihli ve 4709 sayılı ve 07/05/2004 tarihli ve 5170 sayılı Kanunlarla değişiklik yapılmıştır.

getirilmesiyle ilgili olarak yapılan isnatlardan dolayı açılan hakaret davalarında, sanık, isnadın doğruluğunu ispat hakkına sahiptir. Bunun dışındaki hallerde ispat isteminin kabulü, ancak isnat olunan filin doğru olup olmadığının anlaşılmasında kamu yararı bulunmasına veya şikâyetçinin ispata razı olmasına bağlıdır.

XV. Temel hak ve hürriyetlerin korunması

MADDE 40. – Anayasa ile tanınmış hak ve hürriyetleri ihlal edilen herkes, yetkili makama geciktirilmeden başvurma imkânının sağlanmasını isteme hakkına sahiptir.

Kişinin, resmî görevliler tarafından vâki haksız işlemler sonucu uğradığı zarar da, kanuna göre, Devletçe tazmin edilir. Devletin sorumlu olan ilgili görevliye rücu hakkı saklıdır.¹⁷⁴

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM SOSYAL VE EKONOMİK HAKLAR VE ÖDEVLER

I. Ailenin korunması

MADDE 41. – Aile, Türk toplumunun temelidir.¹⁷⁵

Devlet, ailenin huzur ve refahı ile özellikle ananın ve çocukların korunması ve aile planlamasının öğretimi ile uygulanmasını sağlamak için gerekli tedbirleri alır, teşkilatı kurar.

II. Eğitim ve öğrenim hakkı ve ödevi

MADDE 42. – Kimse, eğitim ve öğrenim hakkından yoksun bırakılamaz. Öğrenim hakkının kapsamı kanunla tespit edilir ve düzenlenir.

Eğitim ve öğretim, Atatürk ilkeleri ve inkılâpları doğrultusunda, çağdaş bilim ve eğitim esaslarına göre, Devletin gözetim ve denetimi altında yapılır. Bu esaslara aykırı eğitim ve öğretim yerleri açılmaz.

Eğitim ve öğretim hürriyeti, Anayasaya sadakat borcunu ortadan kaldırmaz.

İlköğretim, kız ve erkek bütün vatandaşlar için zorunludur ve Devlet okullarında parasızdır.

Özel ilk ve orta dereceli okulların bağlı olduğu esaslar, Devlet okulları ile erişilmek istenen seviyeye uygun olarak, kanunla düzenlenir.

Devlet, maddî imkânlardan yoksun başarılı öğrencilerin, öğrenimlerini sürdürdürebilmeleri amacı ile burslar ve başka yollarla gerekli yardımları yapar. Devlet, durumları sebebiyle özel eğitime ihtiyacı olanları topluma yararlı kılacak tedbirleri alır.

¹⁷⁴ Bu maddede; 03/10/2001 tarihli ve 4709 sayılı Kanunla değişiklik yapılmıştır.

¹⁷⁵ Bu maddede; 03/10/2001 tarihli ve 4709 sayılı ve 07/05/2010 tarihli ve 5982 sayılı Kanunlarla değişiklik yapılmıştır.

Eğitim ve öğretim kurumlarında sadece eğitim, öğretim, araştırma ve inceleme ile ilgili faaliyetler yürütülür. Bu faaliyetler her ne suretle olursa olsun engellenemez.

Türkçeden başka hiçbir dil, eğitim ve öğretim kurumlarında Türk vatandaşlarına ana dilleri olarak okutulamaz ve öğretilemez. Eğitim ve öğretimi kurumlarında okutulacak yabancı diller ile yabancı dille eğitim ve öğretim yapan okulların tabi olacağı esaslar kanunla düzenlenir. Milletlerarası andlaşma hükümleri saklıdır.¹⁷⁶

III. Kamu yararı

A. Kıyılardan yararlanma

MADDE 43. – Kıyılar, Devletin hüküm ve tasarrufu altındadır.

Deniz, göl ve akarsu kıyılarıyla, deniz ve göllerin kıyılarını çevreleyen sahil şeritlerinden yararlanmada öncelikle kamu yararı gözetilir.

Kıyılarla sahil şeritlerinin, kullanılış amaçlarına göre derinliği ve kişilerin bu yerlerden yararlanma imkân ve şartları kanunla düzenlenir.

B. Toprak mülkiyeti

MADDE 44. – Devlet, toprağın verimli olarak işletilmesini korumak ve geliştirmek, erozyonla kaybedilmesini önlemek ve topraksız olan veya yeter toprağı bulunmayan çiftçilikle uğraşan köylüye toprak sağlamak amacıyla gerekli tedbirleri alır. Kanun, bu amaçla, değişik tarım bölgeleri ve çeşitlerine göre toprağın genişliğini tespit edebilir. Topraksız olan veya yeter toprağı bulunmayan çiftçiye toprak sağlanması, üretimin düşürülmesi, ormanların küçülmesi ve diğer toprak ve yeraltı servetlerinin azalması sonucunu doğuramaz.

Bu amaçla dağıtılan topraklar bölünemez, miras hükümleri dışında başkalarına devredilemez ve ancak dağıtılan çiftçilerle mirasçıları tarafından işletilebilir. Bu şartların kaybı halinde, dağıtılan toprağın Devletçe geri alınmasına ilişkin esaslar kanunla düzenlenir.

C. Tarım, hayvancılık ve bu üretim dallarında çalışanların korunması

MADDE 45. – Devlet, tarım arazileri ile çayır ve meraların amaç dışı kullanılmasını ve tahribini önlemek, tarımsal üretim planlaması ilkelerine uygun olarak bitkisel ve hayvansal üretimi artırmak maksadıyla, tarım ve hayvancılıkla uğraşanların işletme araç ve gereçlerinin ve diğer girdilerinin sağlanmasını kolaylaştırır.

Devlet, bitkisel ve hayvansal ürünlerin değerlendirilmesi ve gerçek değerlerinin üreticinin eline geçmesi için gereken tedbirleri alır.

¹⁷⁶ Bu maddede; 09/02/2008 tarihli ve 5735 sayılı Kanunla değişiklik yapılmıştır.

D. Kamulaştırma

MADDE 46. – Devlet ve kamu tüzel kişileri; kamu yararının gerektirdiği hallerde, karşılıklarını peşin ödemek şartıyla, özel mülkiyette bulunan taşınmaz malların tamamını veya bir kısmını, kanunla gösterilen esas ve usullere göre, kamulaştırmaya ve bunlar üzerinde idarî irtifaklar kurmaya yetkilidir.

Kamulaştırma bedelinin hesaplanma tarz ve usulleri kanunla belirlenir. Kanun kamulaştırma bedelinin tespitinde vergi beyanını, kamulaştırma tarihindeki resmî makamlarca yapılmış kıymet takdirlerini, taşınmaz malların birim fiyatlarını ve yapı maliyet hesaplarını ve diğer objektif ölçüleri dikkate alır. Bu bedel ile vergi beyanındaki kıymet arasındaki farkın nasıl vergilendirileceği kanunla gösterilir.

Kamulaştırma bedeli, nakden ve peşin olarak ödenir. Ancak tarım reformunun uygulanması, büyük enerji ve sulama projeleri ile iskân projelerinin gerçekleştirilmesi, yeni ormanların yetiştirilmesi, kıyıların korunması ve turizm amacıyla kamulaştırılan toprakların bedellerinin ödenme şekli kanunla gösterilir. Kanunun taksitle ödemeyi öngörebileceği bu hallerde, taksitlendirme süresi beş yılı aşamaz; bu takdirde taksitler eşit olarak ödenir ve peşin ödenmeyen kısım Devlet borçları için öngörülen en yüksek faiz haddine bağlanır.

Kamulaştırılan topraktan, o toprağı doğrudan doğruya işleten küçük çiftçiye ait olanlarının bedeli, her halde peşin ödenir.¹⁷⁷

E. Devletleştirme

MADDE 47. – Kamu hizmeti niteliği taşıyan özel teşebbüsler, kamu yararının zorunlu kıldığı hallerde devletleştirilebilir.

Devletleştirme gerçek karşılığı üzerinden yapılır. Gerçek karşılığın hesaplanma tarzı ve usulleri kanunla düzenlenir.¹⁷⁸

IV. Çalışma ve sözleşme hürriyeti

MADDE 48. – Herkes, dilediği alanda çalışma ve sözleşme hürriyetlerine sahiptir. Özel teşebbüsler kurmak serbesttir.

Devlet, özel teşebbüslerin millî ekonominin gereklerine ve sosyal amaçlara uygun yürümesini, güvenlik ve kararlılık içinde çalışmasını sağlayacak tedbirleri alır.

V. Çalışma ile ilgili hükümler

¹⁷⁷ Bu maddede; 03/10/2001 tarihli ve 4709 sayılı Kanunla değişiklik yapılmıştır.

¹⁷⁸ Bu maddede; 13/08/1999 tarihli ve 4446 sayılı Kanunla değişiklik yapılmıştır.

A. Çalışma hakkı ve ödevi

MADDE 49. – Çalışma, herkesin hakkı ve ödevidir.

Devlet, çalışanların hayat seviyesini yükseltmek, çalışma hayatını geliştirmek için çalışanları korumak, çalışmayı desteklemek ve işsizliği önlemeye elverişli ekonomik bir ortam yaratmak için gerekli tedbirleri alır.

Devlet, işçi-işveren ilişkilerinde çalışma barışının sağlanmasını kolaylaştırıcı ve koruyucu tedbirler alır.¹⁷⁹

B. Çalışma şartları ve dinlenme hakkı

MADDE 50. – Kimse, yaşına, cinsiyetine ve gücüne uymayan işlerde çalıştırılmaz. Küçükler ve kadınlar ile bedenî ve ruhî yetersizliği olanlar çalışma şartları bakımından özel olarak korunurlar.

Dinlenmek, çalışanların hakkıdır.

Ücretli hafta ve bayram tatili ile ücretli yıllık izin hakları ve şartları kanunla düzenlenir.

C. Sendika kurma hakkı

MADDE 51. – İşçiler ve işverenler, üyelerinin çalışma ilişkilerinde, ekonomik ve sosyal hak ve menfaatlerini korumak ve geliştirmek için önceden izin almaksızın sendikalar ve üst kuruluşlar kurma hakkına sahiptirler.

Sendikalar veya üst kuruluşlarını kurabilmek için kanunun gösterdiği bilgi ve belgelerin, kanunda belirtilen yetkili mercie verilmesi yeterlidir. Bu bilgi ve belgelerin kanuna aykırılığının tespiti halinde yetkili merci, sendika veya üst kuruluşun faaliyetinin durdurulması veya kapatılması için mahkemeye başvurur.

Sendikalara üye olmak ve üyelikten ayrılmak serbesttir.

Hiç kimse sendikaya üye olmaya, üye kalmaya, üyelikten ayrılmaya zorlanamaz, işçiler ve işverenler aynı zamanda birden fazla sendikaya üye olamazlar.

Herhangi bir iş yerinde çalışabilmek, işçi sendikasına üye olmak veya olmamak şartına bağlanamaz. İşçi sendika ve üst kuruluşlarında yönetici olabilmek için, en az on yıl bilfiil işçi olarak çalışmış olma şartı aranır.

Sendika ve üst kuruluşlarının tüzükleri, yönetim ve işleyişleri, Anayasada belirlenen Cumhuriyetin niteliklerine ve demokratik esaslara aykırı olamaz.¹⁸⁰

¹⁷⁹ Bu maddede; 03/10/2001 tarihli ve 4709 sayılı Kanunla değişiklik yapılmıştır.

¹⁸⁰ Bu maddede; 03/10/2001 tarihli ve 4709 sayılı ve 07/05/2010 tarihli ve 5982 sayılı Kanunlarla değişiklik yapılmıştır.

D. Sendikal faaliyet

MADDE 52. – Sendikalar, 13'üncü maddede sayılan genel sınırlamalara aykırı hareket edemeyecekleri gibi; siyasî amaç güdemezler, siyasî faaliyette bulunamazlar, siyasî partilerden destek göremezler ve onlara destek olamazlar; derneklerle, kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşları ve vakıflarla bu amaçlarla ortak hareket edemezler.

İşyerinde sendikal faaliyette bulunma, o işyerinde çalışmamayı haklı göstermez.

Sendikalar üzerindeki Devletin idarî ve malî denetimi ile gelir ve giderleri, üye aidatının sendikaya ödenme şekli kanunla düzenlenir.

Sendikalar gelirlerini amaçları dışında kullanamazlar; tüm gelirlerini Devlet bankalarında muhafaza ederler.¹⁸¹

VI. Toplu iş sözleşmesi, grev hakkı ve lokavt

A. Toplu iş sözleşmesi hakkı

MADDE 53. – İşçiler ve işverenler, karşılıklı olarak ekonomik ve sosyal durumlarını ve çalışma şartlarını düzenlemek amacıyla toplu iş sözleşmesi yapma hakkına sahiptirler. Toplu iş sözleşmesinin nasıl yapılacağı kanunla düzenlenir.

Aynı işyerinde, aynı dönem için, birden fazla toplu iş sözleşmesi yapılamaz ve uygulanamaz.¹⁸²

B. Grev hakkı ve lokavt

MADDE 54. – Toplu iş sözleşmesinin yapılması sırasında, uyuşmazlık çıkması halinde işçiler grev hakkına sahiptirler. Bu hakkın kullanılmasının ve işverenin lokavta başvurmasının usul ve şartları ile kapsam ve istisnaları kanunla düzenlenir.

Grev hakkı ve lokavt iyi niyet kurallarına aykırı tarzda, toplum zararına ve millî serveti tahrip edecek şekilde kullanılamaz.

Grev esnasında greve katılan işçilerin ve sendikanın kasıtlı veya kusurlu hareketleri sonucu, grev uygulanan işyerinde sebep oldukları maddî zarardan sendika sorumludur.

Grev ve lokavtın yasaklanabileceği veya ertelenebileceği haller ve işyerleri kanunla düzenlenir.

Grev ve lokavtın yasaklandığı hallerde veya ertelendiği durumlarda ertelemenin sonunda,

¹⁸¹ Bu maddede; 23/07/1995 tarihli ve 4121 sayılı Kanunla değişiklik yapılmıştır.

¹⁸² Bu maddede; 23/07/1995 tarihli ve 4121 sayılı ve 07/05/2010 tarihli ve 5982 sayılı Kanunlarla değişiklik yapılmıştır.

uyuşmazlık Yüksek Hakem Kurulunca çözülür. Uyuşmazlığın her safhasında taraflar da anlaşarak Yüksek Hakem Kuruluna başvurabilir. Yüksek Hakem Kurulunun kararları kesindir ve toplu iş sözleşmesi hükmündedir.

Yüksek Hakem Kurulunun kuruluş ve görevleri kanunla düzenlenir.

Siyasî amaçlı grev ve lokavt, dayanışma grev ve lokavtı, genel grev ve lokavt, işyeri işgali, işi yavaşlatma, verim düşürme ve diğer direnişler yapılamaz.

Greve katılmayanların işyerinde çalışmaları, greve katılanlar tarafından hiçbir şekilde engellenemez.¹⁸³

VII. Ücrette adalet sağlanması

MADDE 55. – Ücret emeğin karşılığıdır.

Devlet, çalışanların yaptıkları işe uygun adaletli bir ücret elde etmeleri ve diğer sosyal yardımlardan yararlanmaları için gerekli tedbirleri alır.

Asgarî ücretin tespitinde ülkenin ekonomik ve sosyal durumu göz önünde bulundurulur.¹⁸⁴

VIII. Sağlık, çevre ve konut

A. Sağlık hizmetleri ve çevrenin korunması

MADDE 56. – Herkes, sağlıklı ve dengeli bir çevrede yaşama hakkına sahiptir.

Çevreyi geliştirmek, çevre sağlığını korumak ve çevre kirlenmesini önlemek Devletin ve vatandaşların ödevidir.

Devlet, herkesin hayatını, beden ve ruh sağlığı içinde sürdürmesini sağlamak; insan ve madde gücünde tasarruf ve verimi artırarak, işbirliğini gerçekleştirmek amacıyla sağlık kuruluşlarını tek elden planlayıp hizmet vermesini düzenler.

Devlet, bu görevini kamu ve özel kesimlerdeki sağlık ve sosyal kurumlarından yararlanarak, onları denetleyerek yerine getirir.

Sağlık hizmetlerinin yaygın bir şekilde yerine getirilmesi için kanunla genel sağlık sigortası kurulabilir.

B. Konut hakkı

MADDE 57. – Devlet, şehirlerin özelliklerini ve çevre şartlarını gözeterek bir planlama çerçevesinde, konut ihtiyacını karşılayacak tedbirleri alır, ayrıca toplu konut teşebbüslerini destekler.

¹⁸³ Bu maddede; 07/05/2010 tarihli ve 5982 sayılı Kanunla değişiklik yapılmıştır.

¹⁸⁴ Bu maddede; 03/10/2001 tarihli ve 4709 sayılı Kanunla değişiklik yapılmıştır.

IX. Gençlik ve spor

A. Gençliğin korunması

MADDE 58. — Devlet, istiklâl ve Cumhuriyetimizin emanet edildiği gençlerin müspet ilmin ışığında, Atatürk ilke ve inkılâpları doğrultusunda ve Devletin ülkesi ve milletiyle bölünmez bütünlüğünü ortadan kaldırmayı amaç edinen görüşlere karşı yetişme ve gelişmelerini sağlayıcı tedbirleri alır.

Devlet, gençleri alkol düşkünlüğünden, uyuşturucu maddelerden, suçluluk, kumar ve benzeri kötü alışkanlıklardan ve cehaletten korumak için gerekli tedbirleri alır.

B. Sporun geliştirilmesi

MADDE 59. — Devlet, her yaştaki Türk vatandaşlarının beden ve ruh sağlığını geliştirecek tedbirleri alır, sporun kitlelere yayılmasını teşvik eder. Devlet başarılı sporcuyla korur.¹⁸⁵

X. Sosyal güvenlik hakları

A. Sosyal güvenlik hakkı

MADDE 60. — Herkes, sosyal güvenlik hakkına sahiptir.

Devlet, bu güvenliği sağlayacak gerekli tedbirleri alır ve teşkilatı kurar.

B. Sosyal güvenlik bakımından özel olarak korunması gerekenler

MADDE 61. — Devlet, harp ve vazife şehitlerinin dul ve yetimleriyle, malûl ve gazileri korur ve toplumda kendilerine yaraşır bir hayat seviyesi sağlar.

Devlet, sakatların korunmalarını ve toplum hayatına intibaklarını sağlayıcı tedbirleri alır.

Yaşlılar, Devletçe korunur. Yaşlılara Devlet yardımı ve sağlanacak diğer haklar ve kolaylıklar kanunla düzenlenir.

Devlet, korunmaya muhtaç çocukların topluma kazandırılması için her türlü tedbiri alır. Bu amaçlarla gerekli teşkilat ve tesisleri kurar veya kurdurur.

C. Yabancı ülkelerde çalışan Türk vatandaşları

MADDE 62. — Devlet, yabancı ülkelerde çalışan Türk vatandaşlarının aile birliğinin, çocuklarının eğitiminin, kültürel ihtiyaçlarının ve sosyal güvenliklerinin sağlanması, anavatanla bağlarının korunması ve yurda dönüşlerinde yardımcı olunması için gereken tedbirleri alır.

XI. Tarih, kültür ve tabiat varlıklarının korunması

MADDE 63. — Devlet, tarih, kültür ve tabiat varlıklarının ve değerlerinin korunmasını sağlar, bu amaçla destekleyici ve teşvik edici tedbirleri alır.

¹⁸⁵ Bu maddede; 17/03/2011 tarihli ve 6214 sayılı Kanunla değişiklik yapılmıştır.

Bu varlıklar ve değerlerden özel mülkiyet konusu olanlara getirilecek sınırlamalar ve bu nedenle hak sahiplerine yapılacak yardımlar ve tanınacak muafiyetler kanunla düzenlenir.

XII. Sanatın ve sanatçının korunması

MADDE 64. – Devlet, sanat faaliyetlerini ve sanatçıyı korur. Sanat eserlerinin ve sanatçının korunması, değerlendirilmesi, desteklenmesi ve sanat sevgisinin yayılması için gereken tedbirleri alır.

XIII. Sosyal ve ekonomik hakların sınırı

MADDE 65. – Devlet, sosyal ve ekonomik alanlarda Anayasa ile belirlenen görevlerini, ekonomik istikrarın korunmasını gözeterek, malî kaynaklarının yeterliliği ölçüsünde yerine getirir.¹⁸⁶

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM SİYASİ HAKLAR VE ÖDEVLER

I. Türk vatandaşlığı

MADDE 66. – Türk Devletine vatandaşlık bağı ile bağlı olan herkes Türk'tür.

Türk babanın veya Türk ananın çocuğu Türk'tür. Yabancı babadan ve Türk anadan olan çocuğun vatandaşlığı kanunla düzenlenir.

Vatandaşlık, kanunun gösterdiği şartlarla kazanılır ve ancak kanunda belirtilen hallerde kaybedilir. Hiçbir Türk, vatana bağlılıkla bağdaşmayan bir eylemde bulunmadıkça vatandaşlıktan çıkarılamaz. Vatandaşlıktan çıkarma ile ilgili karar ve işlemlere karşı yargı yolu kapatılamaz.¹⁸⁷

II. Seçme, seçilme ve siyasî faaliyette bulunma hakları

MADDE 67. – Vatandaşlar, kanunda gösterilen şartlara uygun olarak, seçme, seçilme ve bağımsız olarak veya bir siyasî parti içinde siyasî faaliyette bulunma ve halkoymasına katılma hakkına sahiptir.

Seçimler ve halkoyması serbest, eşit, gizli, tek dereceli, genel oy, açık sayım ve döküm esaslarına göre, yargı yönetim ve denetimi altında yapılır.

Yirmi bir yaşını dolduran her Türk vatandaşı, seçme ve halkoymasına katılma hakkına sahiptir.

Bu hakların kullanılması kanunla düzenlenir.

Silah altında bulunan er ve erbaşlarla, askerî öğrenciler, ceza ve tevkif evlerinde bulunan tutuklular ve hükümlüler oy kullanamazlar.¹⁸⁸

¹⁸⁶ Bu maddede; 03/10/2001 tarihli ve 4709 sayılı Kanunla değişiklik yapılmıştır.

¹⁸⁷ Bu maddede; 03/10/2001 tarihli ve 4709 sayılı Kanunla değişiklik yapılmıştır.

¹⁸⁸ Bu maddede; 17/05/1987 tarihli ve 3361 sayılı, 23/07/1995 tarihli ve 4121 sayılı ve 03/10/2001 tarihli ve 4709 sayılı Kanunlarla değişiklik yapılmıştır.

III. Siyasî partilerle ilgili hükümler

A. Parti kurma, partilere girme ve partilerden çıkma

MADDE 68. — Vatandaşlar, siyasî parti kurma ve usulüne göre partilere girme ve partilerden çıkma hakkına sahiptir. Parti üyesi olabilmek için yirmi bir yaşını ikmal etmek şarttır. Siyasî partiler, demokratik siyasî hayatın vazgeçilmez unsurlarıdır.

Siyasî partiler, önceden izin almadan kurulurlar ve Anayasa ve kanun hükümleri içinde faaliyetlerini sürdürürler.

Siyasî partilerin tüzük ve programları, Devletin ülkesi ve milletiyle bölünmez bütünlüğüne, insan haklarına, millet egemenliğine, demokratik ve lâik Cumhuriyet ilkelerine aykırı olamaz.

Sınıf veya zümre egemenliğini veya herhangi bir tür diktatörlüğü savunmayı ve yerleştirmeyi amaçlayan siyasî partiler kurulamaz.

Siyasî partiler, yurt dışında teşkilatlanıp faaliyette bulunamaz, kadın kolu, gençlik kolu ve benzeri şekilde ayrıcalık yaratan yan kuruluşlar meydana getiremez, vakıf kuramazlar.

Hâkimler ve savcılar, yüksek yargı organları mensupları, yükseköğretim kurumlarındaki öğretim elemanları, Yükseköğretim Kurulu üyeleri, kamu kurum ve kuruluşlarının memur statüsündeki görevlileri ile yaptıkları hizmet bakımından işçi niteliği taşımayan diğer kamu görevlileri, öğrenciler ve Silahlı Kuvvetler mensupları siyasî partilere giremezler.¹⁸⁹

B. Siyasî partilerin uyacakları esaslar

MADDE 69. — Siyasî partiler, tüzük ve programları dışında faaliyette bulunamazlar; Anayasanın 14'üncü maddesindeki sınırlamalar dışına çıkamazlar; çıkanlar temelli kapatılır.

Siyasî partiler, kendi siyasetlerini yürütmek ve güçlendirmek amacıyla dernekler, sendikalar, vakıflar, kooperatifler ve kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşları ve bunların üst kuruluşları ile siyasî ilişki ve işbirliği içinde bulunamazlar. Bunlardan maddî yardım alamazlar.

Siyasî partilerin parti içi çalışmaları ve kararları, demokrasi esaslarına aykırı olamaz.

Siyasî partilerin malî denetimi Anayasa Mahkemesince yapılır.

Cumhuriyet Başsavcılığı, kurulan partilerin tüzük ve programlarının ve kurucularının hukukî durumlarının Anayasa ve kanun hükümlerine uygunluğunu, kuruluşlarını takiben ve öncelikle denetler; faaliyetlerini de takip eder.

Siyasî partilerin kapatılması, Cumhuriyet Başsavcılığının açacağı dava üzerine, Anayasa Mahkemesince karara bağlanır.

¹⁸⁹ Bu maddede; 23/07/1995 tarihli ve 4121 sayılı Kanunla değişiklik yapılmıştır.

Temelli kapatılan siyasî partilerin kurucuları ile her kademedeki yöneticileri; yeni bir siyasî partinin kurucusu, yöneticisi ve denetçisi olamayacakları gibi, kapatılmış bir siyasî partinin mensuplarının üye çoğunluğunu teşkil edeceği yeni bir siyasî parti de kurulamaz.

Siyasî partiler, yabancı devletlerden, uluslararası kuruluşlardan, yabancı ülkelerdeki dernek ve gruplardan herhangi bir suretle aynî ve nakdî yardım alamazlar, bunlardan emir alamazlar ve bunların Türkiye'nin bağımsızlığı ve ülke bütünlüğü aleyhindeki karar ve faaliyetlerine katılmazlar. Bu fıkra hükümlerine aykırı hareket eden siyasî partiler de temelli kapatılır.

Siyasî partilerin kuruluş ve faaliyetleri, denetleme ve kapatılmaları yukarıdaki esaslar daire-sinde kanunla düzenlenir.¹⁹⁰

IV. Kamu hizmetlerine girme hakkı

A. Hizmete girme

MADDE 70. – Her Türk, kamu hizmetlerine girme hakkına sahiptir.

Hizmete alınmada, görevin gerektirdiği niteliklerden başka hiçbir ayırım gözetilemez.

B. Mal bildirimi

MADDE 71. – Kamu hizmetine girenlerin mal bildiriminde bulunmaları ve bu bildirimlerin tekrarlanma süreleri kanunla düzenlenir. Yasama ve yürütme organlarında görev alanlar, bundan istisna edilemez.

V. Vatan hizmeti

MADDE 72. – Vatan hizmeti, her Türkün hakkı ve ödevidir. Bu hizmetin Silahlı Kuvvetlerde veya kamu kesiminde ne şekilde yerine getirileceği veya getirilmiş sayılacağı kanunla düzenlenir.

VI. Vergi ödevi

MADDE 73. – Herkes, kamu giderlerini karşılamak üzere, malî gücüne göre, vergi ödemekle yükümlüdür.

Vergi yükünün adaletli ve dengeli dağılımı, maliye politikasının sosyal amacıdır.

Vergi, resim, harç ve benzeri malî yükümlülükler kanunla konulur, değiştirilir veya kaldırılır.

Vergi, resim, harç ve benzeri malî yükümlülüklerin muaflık, istisnalar ve indirimleriyle oranlarına ilişkin hükümlerinde kanunun belirttiği yukarı ve aşağı sınırlar içinde değişiklik yapmak yetkisi Bakanlar Kuruluna verilebilir.¹⁹¹

¹⁹⁰ Bu maddede; 23/07/1995 tarihli ve 4121 sayılı ve 03/10/2001 tarihli ve 4709 sayılı Kanunlarla değişiklik yapılmıştır.

¹⁹¹ Bu maddede; 21/01/2017 tarihli ve 6771 sayılı Kanunla değişiklik yapılmıştır.

VII. Dilekçe hakkı

MADDE 74. – Vatandaşlar, kendileriyle veya kamu ile ilgili dilek ve şikâyetleri hakkında, yetkili makamlara ve Türkiye Büyük Millet Meclisine yazı ile başvurma hakkına sahiptir. Kendileriyle ilgili başvuruların sonucu, dilekçe sahiplerine yazılı olarak bildirilir. Bu hakkın kullanılma biçimi kanunla düzenlenir.¹⁹²

ÜÇÜNCÜ KISIM CUMHURİYETİN TEMEL ORGANLARI

BİRİNCİ BÖLÜM YASAMA

I. Türkiye Büyük Millet Meclisi

A. Kuruluşu

MADDE 75. – Türkiye Büyük Millet Meclisi, milletçe genel oyla seçilen dört yüz milletvekilinden kuruludur.¹⁹³

B. Milletvekili seçilme yeterliliği

MADDE 76. – Otuz yaşını dolduran her Türk milletvekili seçilebilir.

En az ilkokul mezunu olmayanlar, kısıtlılar, yükümlü olduğu askerlik hizmetini yapmamış olanlar, kamu hizmetinden yasaklılar, taksirli suçlar hariç toplam bir yıl veya daha fazla hapis ile ağır hapis cezasına hüküm giymiş olanlar; zimmet, ihtilas, irtikâp, rüşvet, hırsızlık, dolandırıcılık, sahtecilik, inancı kötüyeye kullanma, dolanlı iflas gibi yüz kızartıcı suçlarla, kaçakçılık, resmî ihale ve alım satımlara fesat karıştırma, Devlet sırlarını açığa vurma, ideolojik veya anarşik eylemlere katılma ve bu gibi eylemleri tahrik ve teşvik suçlarından biriyle hüküm giymiş olanlar, affa uğramış olsalar bile milletvekili seçilemezler.

Hâkimler ve savcılar, yüksek yargı organları mensupları, yükseköğretim kurumlarındaki öğretim elemanları, Yükseköğretim Kurulu üyeleri, kamu kurum ve kuruluşlarının memur statüsündeki görevlileri ile yaptıkları hizmet bakımından işçi niteliği taşımayan diğer kamu görevlileri ve Silahlı Kuvvetler mensupları, görevlerinden çekilmedikçe, aday olamazlar ve milletvekili seçilemezler.¹⁹⁴

C. Türkiye Büyük Millet, Meclisinin seçim dönemi

MADDE 77. – Türkiye Büyük Millet Meclisinin seçimleri beş yılda bir yapılır.

¹⁹² Bu maddede; 03/10/2001 tarihli ve 4709 sayılı ve 07/05/2010 tarihli ve 5982 sayılı Kanunlarla değişiklik yapılmıştır.

¹⁹³ Bu maddede; 17/05/1987 tarihli ve 3361 sayılı, 23/07/1995 tarihli ve 4121 sayılı ve 21/01/2017 tarihli ve 6771 sayılı Kanunlarla değişiklik yapılmıştır.

¹⁹⁴ Bu maddede; 27/12/2002 tarihli ve 4777 sayılı, 13/10/2006 tarihli ve 5551 sayılı ve 21/01/2017 tarihli ve 6771 sayılı Kanunlarla değişiklik yapılmıştır.

Meclis, bu süre dolmadan seçimin yenilenmesine karar verebileceği gibi, Anayasada belirtilen şartlar altında Cumhurbaşkanınca verilecek karara göre de seçimler yenilenir. Süresi biten milletvekili yeniden seçilebilir.

Yenilenmesine karar verilen Meclisin yetkileri, yeni Meclisin seçilmesine kadar sürer.¹⁹⁵

D. Türkiye Büyük Millet Meclisi seçimlerinin geriye bırakılması ve ara seçimleri

MADDE 78. – Savaş sebebiyle yeni seçimlerin yapılmasına imkân görülmezse, Türkiye Büyük Millet Meclisi, seçimlerin bir yıl geriye bırakılmasına karar verebilir.

Geri bırakma sebebi ortadan kalkmamışsa, erteleme kararındaki usule göre bu işlem tekrarlanabilir.

Türkiye Büyük Millet Meclisi üyeliklerinde boşalma olması halinde, ara seçime gidilir. Ara seçim, her seçim döneminde bir defa yapılır ve genel seçimden otuz ay geçmedikçe ara seçime gidilemez. Ancak, boşalan üyeliklerin sayısı, üye tamsayısının yüzde beşini bulduğu hallerde, ara seçimlerinin üç ay içinde yapılmasına karar verilir.

Genel seçimlere bir yıl kala, ara seçimi yapılamaz.¹⁹⁶

E. Seçimlerin genel yönetim ve denetimi

MADDE 79. – Seçimler, yargı organlarının genel yönetim ve denetimi altında yapılır.

Seçimlerin başlamasından bitimine kadar, seçimin düzen içinde yönetimi ve dürüstlüğü ile ilgili bütün işlemleri yapma ve yaptırma, seçim süresince ve seçimden sonra seçim konularıyla ilgili bütün yolsuzlukları, şikâyet ve itirazları inceleme ve kesin karara bağlama ve Türkiye Büyük Millet Meclisi üyelerinin seçim tutanaklarını kabul etme görevi Yüksek Seçim Kurulundur. Yüksek Seçim Kurulunun kararları aleyhine başka bir mercie başvurulamaz.

Yüksek Seçim Kurulunun ve diğer seçim kurullarının görev ve yetkileri kanunla düzenlenir.

Yüksek Seçim Kurulu yedi asıl ve dört yedek üyeden oluşur. Üyelerin altısı Yargıtay, beşi Danıştay Genel Kurullarınca kendi üyeleri arasından üye tamsayılarının salt çoğunluğunun gizli oyu ile seçilir. Bu üyeler, salt çoğunluk ve gizli oyla aralarından bir başkan ve bir başkanvekili seçerler.

Yüksek Seçim Kuruluna Yargıtay ve Danıştay'dan seçilmiş üyeler arasından ad çekme ile ikişer yedek üye ayrılır. Yüksek Seçim Kurulu Başkanı ve Başkanvekili ad çekmeye girmezler.

¹⁹⁵ Bu maddede; 31/05/2007 tarihli ve 5678 sayılı ve 21/01/2017 tarihli ve 6771 sayılı Kanunlarla değişiklik yapılmıştır.

¹⁹⁶ Bu maddede; 27/12/2002 tarihli ve 4777 sayılı ve 21/01/2017 tarihli ve 6771 sayılı Kanunlarla değişiklik yapılmıştır.

Anayasa değişikliklerine ilişkin kanunların halkoyuna sunulması işlemlerinin genel yönetim ve denetimi de milletvekili seçimlerinde uygulanan hükümlere göre olur.¹⁹⁷

F. Üyelikle ilgili hükümler

1. Milletin temsili

MADDE 80. – Türkiye Büyük Millet Meclisi üyeleri, seçtikleri bölgeyi veya kendilerini seçenleri değil, bütün Milleti temsil ederler.

2. And içme

MADDE 81. – Türkiye Büyük Millet Meclisi üyeleri, göreve başlarken aşağıdaki şekilde and içerler: «Devletin varlığı ve bağımsızlığını, vatanın ve milletin bölünmez bütünlüğünü, milletin kayıtsız ve şartsız egemenliğini koruyacağıma; hukukun üstünlüğüne, demokratik ve lâik Cumhuriyete ve Atatürk ilke ve inkılâplarına bağlı kalacağıma; toplumun huzur ve refahı, millî dayanışma ve adalet anlayışı içinde herkesin insan haklarından ve temel hürriyetlerden yararlanması ülküsünden ve Anayasaya sadakatten ayrılmayacağıma; büyük Türk milleti önünde namusum ve şerefim üzerine and içerim.»

3. Üyelikle bağdaşmayan işler

MADDE 82. – Türkiye Büyük Millet Meclisi üyeleri, Devlet ve diğer kamu tüzel kişilerinde ve bunlara bağlı kuruluşlarda; Devletin veya diğer kamu tüzel kişilerinin doğrudan doğruya ya da dolaylı olarak katıldığı teşebbüs ve ortaklıklarda; özel gelir kaynakları ve özel imkânları kanunla sağlanmış kamu yararına çalışan derneklerin ve Devlettten yardım sağlayan ve vergi muafiyeti olan vakıfların, kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşları ile sendikalar ve bunların üst kuruluşlarının ve katıldıkları teşebbüs veya ortaklıkların yönetim ve denetim kurullarında görev alamazlar, vekili olamazlar, herhangi bir taahhüt işini doğrudan veya dolaylı olarak kabul edemezler, temsilcilik ve hakemlik yapamazlar.

Türkiye Büyük Millet Meclisi üyeleri, yürütme organının teklif, inha, atama veya onamasına bağlı resmî veya özel herhangi bir işle görevlendirilemezler. Bir üyenin belli konuda ve altı ayı aşmamak üzere Bakanlar Kurulunca verilecek geçici bir görevi kabul etmesi, Meclisin kararına bağlıdır.

Türkiye Büyük Millet Meclisi üyeliği ile bağdaşmayan diğer görev ve işler kanunla düzenlenir.¹⁹⁸

¹⁹⁷ Bu maddede; 31/05/2007 tarihli ve 5678 sayılı ve 21/01/2017 tarihli ve 6771 sayılı Kanunlarla değişiklik yapılmıştır.

¹⁹⁸ Bu maddede; 21/01/2017 tarihli ve 6771 sayılı Kanunla değişiklik yapılmıştır.

4. Yasama dokunulmazlığı

MADDE 83. – Türkiye Büyük Millet Meclisi üyeleri, Meclis çalışmalarındaki oy ve sözlerinden, Mecliste ileri sürdükleri düşüncelerden, o oturumdaki Başkanlık Divanının teklifi üzerine Meclisçe başka bir karar alınmadıkça bunları Meclis dışında tekrarlamak ve açığa vurmaktan sorumlu tutulamazlar.

Seçimden önce veya sonra bir suç işlediği ileri sürülen bir milletvekili, Meclisin kararı olmadıkça tutulamaz, sorguya çekilemez, tutuklanamaz ve yargılanamaz. Ağır cezayı gerektiren suçüstü hali ve seçimden önce soruşturmasına başlanılmış olmak kaydıyla Anayasanın 14'üncü maddesindeki durumlar bu hükmün dışındadır. Ancak, bu halde yetkili makam, durumu hemen ve doğrudan doğruya Türkiye Büyük Millet Meclisine bildirmek zorundadır.

Türkiye Büyük Millet Meclisi üyesi hakkında, seçiminden önce veya sonra verilmiş bir ceza hükmünün yerine getirilmesi, üyelik sıfatının sona ermesine bırakılır; üyelik süresince zamansızını işlemez.

Tekrar seçilen milletvekili hakkında soruşturma ve kovuşturma, Meclisin yeniden dokunulmazlığını kaldırmasına bağlıdır.

Türkiye Büyük Millet Meclisindeki siyasî parti gruplarınca, yasama dokunulmazlığı ile ilgili görüşme yapılamaz ve karar alınamaz.

5. Üyeliğin düşmesi

MADDE 84. – İstifa eden, Türkiye Büyük Millet Meclisine seçilmeye engel bir suçtan dolayı hüküm giyen, kısıtlanan, partisinden istifa ederek; başka bir partiye giren veya seçim hükümetleri hariç Bakanlar Kurulunda görev alan, üyelikle bağdaşmayan bir hizmet kabul eden, Meclis çalışmalarına özürsüz olarak bir ay içinde toplam beş birleşim günü katılmayanların üyeliğinin düşmesine, üye tamsayısının salt çoğunluğu ile karar verilir.

Partisinden istifa eden milletvekili bir sonraki seçimde, istifa tarihinde mevcut herhangi bir partinin genel merkez organlarınca aday gösterilemez.

Anayasa Mahkemesinin kararında partinin kapatılmasına eylem ve sözleri ile sebebiyet verdiği belirtilen milletvekilinin üyeliği ile temelli olarak kapatılan siyasî partinin, kapatılmasına ilişkin davanın açıldığı tarihte, parti üyesi olan diğer milletvekillerinin üyeliği, kapatma kararının Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanlığına tebliğ edildiği tarihte sona erer.¹⁹⁹

6. İptal istemi

¹⁹⁹ Bu maddede; 23/07/1995 tarihli ve 4121 sayılı ve 07/05/2010 tarihli ve 5982 sayılı Kanunlarla değişiklik yapılmıştır.

MADDE 85. – Yasama dokunulmazlığının kaldırılmasına veya üyeliğin düştüğüne Meclisçe karar verilmesi hallerinde, karar tarihinden başlayarak bir hafta içinde, ilgili üye veya Türkiye Büyük Millet Meclisi üyelerinden herhangi biri, bu kararın, Anayasa veya İktüzük hükümlerine aykırılığı iddiasıyla iptali için Anayasa Mahkemesine başvurabilir. Anayasa Mahkemesi, iptal istemini on beş gün içinde karara bağlar.²⁰⁰

7. Ödenek ve yolluklar

MADDE 86. – Türkiye Büyük Millet Meclisi üyelerinin ödenek ve yollukları kanunla düzenlenir. Ödenenin aylık tutarı en yüksek Devlet memurunun almakta olduğu miktarı, yolluk da ödenek miktarının yarısına aşamaz.

Türkiye Büyük Millet Meclisi üyelerine ödenecek ödenek ve yolluklar, kendilerine sosyal güvenlik kuruluşları tarafından bağlanan emekli aylığı ve benzeri ödemelerin kesilmesini gerektirmez. Ödenek ve yollukların en çok üç aylığı önceden ödenebilir.²⁰¹

II. Türkiye Büyük Millet Meclisinin görev ve yetkileri

A. Genel olarak

MADDE 87. – Türkiye Büyük Millet Meclisinin görev ve yetkileri, kanun koymak, değiştirmek ve kaldırmak; Bakanlar Kurulunu ve Bakanları denetlemek; Bakanlar Kuruluna belli konularda kanun hükmünde kararname çıkarma yetkisi vermek; bütçe ve kesin hesap kanun tasarılarını görüşmek ve kabul etmek; para basılmasına ve savaş ilânına karar vermek; milletlerarası anlaşmaların onaylanmasını uygun bulmak, Anayasanın 14'üncü maddesindeki fiillerden dolayı hüküm giyenler hariç olmak üzere, genel ve özel af ilanına, mahkemelerce verilip kesinleşen ölüm cezalarının yerine getirilmesine karar vermek ve Anayasanın diğer maddelerinde öngörülen yetkileri kullanmak ve görevleri yerine getirmektir.²⁰²

B. Kanunların teklif edilmesi ve görüşülmesi

MADDE 88. – Kanun teklif etmeye Bakanlar Kurulu ve milletvekilleri yetkilidir.

Kanun tasarı ve tekliflerinin Türkiye Büyük Millet Meclisinde görüşülme usul ve esasları İktüzükle düzenlenir.²⁰³

C. Kanunların Cumhurbaşkanınca yayımlanması

MADDE 89. – Cumhurbaşkanı, Türkiye Büyük Millet Meclisince kabul edilen kanunları on beş gün içinde yayımlar.

²⁰⁰ Bu maddede; 23/07/1995 tarihli ve 4121 sayılı Kanunla değişiklik yapılmıştır.

²⁰¹ Bu maddede; 21/11/2001 tarihli ve 4720 sayılı Kanunla değişiklik yapılmıştır.

²⁰² Bu maddede; 03/10/2001 tarihli ve 4709 sayılı ve 07/05/2004 tarihli ve 5170 sayılı, 21/01/2017 tarihli ve 6771 sayılı Kanunlarla değişiklik yapılmıştır.

²⁰³ Bu maddede; 21/01/2017 tarihli ve 6771 sayılı Kanunla değişiklik yapılmıştır.

Yayımlanmasını uygun bulmadığı kanunları, bir daha görüşülmek üzere, bu hususta gösterdiği gerekçe ile birlikte aynı süre içinde, Türkiye Büyük Millet Meclisine geri gönderir. Bütçe kanunları bu hükme tabi değildir.

Türkiye Büyük Millet Meclisi, geri gönderilen kanunu aynen kabul ederse, kanun Cumhurbaşkanınca yayımlanır; Meclis, geri gönderilen kanunda yeni bir değişiklik yaparsa, Cumhurbaşkanı değiştirilen kanunu tekrar Meclise geri gönderebilir.

Anayasa değişikliklerine ilişkin hükümler saklıdır.²⁰⁴

D. Milletlerarası andlaşmaları uygun bulma

MADDE 90. – Türkiye Cumhuriyeti adına yabancı devletlerle ve milletlerarası kuruluşlarla yapılacak andlaşmaların onaylanması, Türkiye Büyük Millet Meclisinin onaylamayı bir kanunla uygun bulmasına bağlıdır.

Ekonomik, ticari veya teknik ilişkileri düzenleyen ve süresi bir yılı aşmayan andlaşmalar, Devlet Maliyesi bakımından bir yüklenme getirmemek, kişi hallerine ve Türklerin yabancı memleketlerdeki mülkiyet haklarına dokunmamak şartıyla, yayımlanma ile yürürlüğe konabilir. Bu takdirde bu andlaşmalar, yayımlarından başlayarak iki ay içinde Türkiye Büyük Millet Meclisinin bilgisine sunulur.

Milletlerarası bir andlaşmaya dayanan uygulama andlaşmaları ile kanunun verdiği yetkiye dayanılarak yapılan ekonomik, ticari, teknik veya idarî andlaşmaların Türkiye Büyük Millet Meclisince uygun bulunması zorunlu değildir; ancak, bu fıkra göre yapılan ekonomik, ticari veya özel kişilerin haklarını ilgilendiren andlaşmalar, yayımlanmadan yürürlüğe konulamaz.

Türk kanunlarına değişiklik getiren her türlü andlaşmaların yapılmasında birinci fıkra hükmü uygulanır.

Usulüne göre yürürlüğe konulmuş milletlerarası andlaşmalar kanun hükmündedir. Bunlar hakkında Anayasaya aykırılık iddiası ile Anayasa Mahkemesine başvurulamaz.²⁰⁵

E. Kanun hükmünde kararname çıkarma yetkisi verme

MADDE 91. – Türkiye Büyük Millet Meclisi, Bakanlar Kuruluna kanun hükmünde kararname çıkarma yetkisi verebilir. Ancak sıkıyönetim ve olağanüstü haller saklı kalmak üzere, Anayasanın ikinci kısmının birinci ve ikinci bölümlerinde yer alan temel haklar, kişi hakları ve ödevleri ile dördüncü bölümünde yer alan siyasî haklar ve ödevler kanun hükmünde kararnamelerle düzenlenemez.

²⁰⁴ Bu maddede; 03/10/2001 tarihli ve 4709 sayılı ve 21/01/2017 tarihli ve 6771 sayılı Kanunlarla değişiklik yapılmıştır.

²⁰⁵ Bu maddede; 07/05/2004 tarihli ve 5170 sayılı Kanunla değişiklik yapılmıştır.

Yetki kanunu, çıkarılacak kanun hükmünde kararnemenin, amacını, kapsamını, ilkelerini, kullanma süresini ve süresi içinde birden fazla kararname çıkarılıp çıkarılmayacağını gösterir.

Bakanlar Kurulunun istifası, düşürülmesi veya yasama döneminin bitmesi, belli süre için verilmiş olan yetkinin sona ermesine sebep olmaz.

Kanun hükmünde kararnemenin, Türkiye Büyük Millet Meclisi tarafından süre bitiminden önce onaylanması sırasında, yetkinin son bulunduğu veya süre bitimine kadar devam ettiği de belirtilir.

Sıkıyönetim ve olağanüstü hallerde, Cumhurbaşkanının Başkanlığında toplanan Bakanlar Kurulunun kanun hükmünde kararname çıkarmasına ilişkin hükümler saklıdır.

Kanun hükmünde kararnameler, Resmî Gazetede yayımlandıkları gün yürürlüğe girerler. Ancak, kararnamede yürürlük tarihi olarak daha sonraki bir tarih de gösterilebilir.

Kararnameler, Resmî Gazetede yayımlandıkları gün Türkiye Büyük Millet Meclisine sunulur.

Yetki kanunları ve bunlara dayanan kanun hükmünde kararnameler, Türkiye Büyük Millet Meclisi komisyonları ve Genel Kurulunda öncelikle ve ivedilikle görüşülür.

Yayımlandıkları gün Türkiye Büyük Millet Meclisine sunulmayan kararnameler bu tarihte, Türkiye Büyük Millet Meclisince reddedilen kararnameler bu kararın Resmî Gazetede yayımlandığı tarihte, yürürlükten kalkar. Değiştirilerek kabul edilen kararnamelerin değiştirilmiş hükümleri, bu değişikliklerin Resmî Gazetede yayımlandığı gün yürürlüğe girer.²⁰⁶

F. Savaş hali ilanı ve silahlı kuvvet kullanılmasına izin verme

MADDE 92. – Milletlerarası hukukun meşru saydığı hallerde savaş hali ilanına ve Türkiye'nin taraf olduğu milletlerarası andlaşmaların veya milletlerarası nezaket kurallarının gerektirdiği haller dışında, Türk Silahlı Kuvvetlerinin yabancı ülkelere gönderilmesine veya yabancı silahlı kuvvetlerin Türkiye'de bulunmasına izin verme yetkisi Türkiye Büyük Millet Meclisindedir.

Türkiye Büyük Millet Meclisi tatilde veya ara vermede iken ülkenin ani bir silahlı saldırıya uğraması ve bu sebeple silahlı kuvvet kullanılmasına derhal karar verilmesinin kaçınılmaz olması halinde Cumhurbaşkanı da, Türk Silahlı Kuvvetlerinin kullanılmasına karar verebilir.

III. Türkiye Büyük Millet Meclisinin faaliyetleri ile ilgili hükümler

A. Toplanma ve tatil

MADDE 93. – Türkiye Büyük Millet Meclisi, her yıl Eylül ayının ilk günü kendiliğinden toplanır.

²⁰⁶ Bu maddede; 21/01/2017 tarihli ve 6771 sayılı Kanunla değişiklik yapılmıştır.

Meclis, bir yasama yılında en çok üç ay tatil yapabilir; ara verme veya tatil sırasında, doğrudan doğruya veya Bakanlar Kurulunun istemi üzerine, Cumhurbaşkanınca toplantıya çağrılır.

Meclis Başkanı da doğrudan doğruya veya üyelerin beşte birinin yazılı istemi üzerine, Meclisi toplantıya çağırır.

Ara verme veya tatil sırasında toplanan Türkiye Büyük Millet Meclisinde, öncelikle bu toplantıyı gerektiren konu görüşülmeden ara verme veya tatile devam edilemez.²⁰⁷

B. Başkanlık Divanı

MADDE 94. – Türkiye Büyük Millet Meclisinin Başkanlık Divanı, Meclis üyeleri arasından seçilen Meclis Başkanı, Başkanvekilleri, Kâtip Üyeler ve İdare Amirlerinden oluşur.

Başkanlık Divanı, Meclisteki siyasî parti gruplarının üye sayısı oranında Divana katılmalarını sağlayacak şekilde kurulur. Siyasî parti grupları Başkanlık için aday gösteremezler.

Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanlık Divanı için, bir yasama döneminde iki seçim yapılır, ilk seçilenlerin görev süresi iki, ikinci devre için seçilenlerin görev süresi üç yıldır.

Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkan adayları, Meclis üyeleri içinden, Meclisin toplandığı günden itibaren on gün içinde, Başkanlık Divanına bildirilir, Başkan seçimi gizli oyla yapılır. İlk iki oylamada üye tamsayısının üçte iki ve üçüncü oylamada üye tamsayısının salt çoğunluğu aranır. Üçüncü oylamada salt çoğunluk sağlanamazsa, bu oylamada en çok oy alan iki aday için dördüncü oylama yapılır; dördüncü oylamada en fazla oy alan üye, Başkan seçilmiş olur. Başkan seçimi, aday gösterme süresinin bitiminden itibaren, on gün içinde tamamlanır.

Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanvekillerinin, Kâtip Üyelerinin ve İdare Amirlerinin adedi, seçim nisabı, oylama sayısı ve usulleri, Meclis İçtüzüğünde belirlenir.

Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanı, Başkanvekilleri, üyesi buldukları siyasî partinin veya parti grubunun Meclis içinde veya dışındaki faaliyetlerine; görevlerinin gereği olan haller dışında, Meclis tartışmalarına katılamazlar; Başkan ve oturumu yöneten Başkanvekili oy kullanamazlar.²⁰⁸

C. İçtüzük, siyasî parti grupları ve kolluk işleri

MADDE 95. – Türkiye Büyük Millet Meclisi, çalışmalarını, kendi yaptığı İçtüzük hükümlerine göre yürütür.

İçtüzük hükümleri, siyasî parti gruplarının, Meclisin bütün faaliyetlerine üye sayısı oranında katılmalarını sağlayacak yolda düzenlenir. Siyasî parti grupları, en az yirmi üyeden meydana gelir.

²⁰⁷ Bu maddede; 23/07/1995 tarihli ve 4121 sayılı ve 21/01/2017 tarihli ve 6771 sayılı Kanunlarla değişiklik yapılmıştır.

²⁰⁸ Bu maddede; 03/10/2001 tarihli ve 4709 sayılı ve 07/05/2010 tarihli ve 5982 sayılı Kanunlarla değişiklik yapılmıştır.

Türkiye Büyük Millet Meclisinin bütün bina, tesis, eklenti ve arazisinde kolluk ve yönetim hizmetleri Meclis Başkanlığı eliyle düzenlenir ve yürütülür. Emniyet ve diğer kolluk hizmetleri için yeteri kadar kuvvet ilgili makamlarca Meclis Başkanlığına tahsis edilir.

D. Toplantı ve karar yeter sayısı

MADDE 96. – Anayasada, başkaca bir hüküm yoksa, Türkiye Büyük Millet Meclisi üye tamsayısının en az üçte biri ile toplanır ve toplantıya katılanların salt çoğunluğu ile karar verir; ancak karar yeter sayısı hiçbir şekilde üye tamsayısının dörtte birinin bir fazlasından az olamaz.

Bakanlar Kurulu üyeleri, Türkiye Büyük Millet Meclisinin katılmadıkları oturumlarında, kendileri yerine oy kullanmak üzere bir bakana yetki verebilirler. Ancak bir bakan kendi oyu ile birlikte en çok iki oy kullanabilir.²⁰⁹

E. Görüşmelerin açıklığı ve yayımlanması

MADDE 97. – Türkiye Büyük Millet Meclisi Genel Kurulundaki görüşmeler açıktır ve tutanak dergisinde tam olarak yayımlanır.

Türkiye Büyük Millet Meclisi içtüzük hükümlerine göre kapalı oturumlar yapabilir, bu oturumlardaki görüşmelerin yayımı Türkiye Büyük Millet Meclisi kararına bağlıdır.

Meclisteki açık görüşmelerin, o oturumdaki Başkanlık Divanının teklifi üzerine Meclisçe başkaca bir karar alınmadıkça, her türlü vasıta ile yayımı serbesttir.

IV. Türkiye Büyük Millet Meclisinin bilgi edinme ve denetim yolları

A. Genel olarak

MADDE 98. – Türkiye Büyük Millet Meclisi sora, Meclis araştırması, genel görüşme, gen-soru ve Meclis soruşturması yollarıyla denetleme yetkisini kullanır.

Soru, Bakanlar Kurulu adına, sözlü veya yazılı olarak cevaplandırılmak üzere Başbakan veya Bakanlardan bilgi istemekten ibarettir.

Meclis araştırması, belli bir konuda bilgi edinilmek için yapılan incelemeden ibarettir.

Genel görüşme, toplumu ve Devlet faaliyetlerini ilgilendiren belli bir konunun, Türkiye Büyük Millet Meclisi Genel Kurulunda görüşülmesidir.

Soru, Meclis araştırması ve genel görüşme ile ilgili önergelerin verilme şekli, içeriği ve kapsamı ile cevaplandırılma, görüşme ve araştırma yöntemleri Meclis İchtüzüğü ile düzenlenir.²¹⁰

²⁰⁹ Bu maddede; 31/05/2007 tarihli ve 5678 sayılı ve 21/01/2017 tarihli ve 6771 sayılı Kanunlarla değişiklik yapılmıştır.

²¹⁰ Bu maddede; 21/01/2017 tarihli ve 6771 sayılı Kanunla değişiklik yapılmıştır.

B. Gensoru

MADDE 99. – Gensoru önergesi, bir siyasî parti grubu adına veya en az yirmi milletvekilinin imzasıyla verilir.

Gensoru önergesi, verilişinden sonraki üç gün içinde bastırılarak üyelere dağıtılır; dağıtılmasından itibaren on gün içinde gündeme alınıp alınmayacağı görüşülür. Bu görüşmede, ancak önerge sahiplerinden biri, siyasî parti grupları adına birer milletvekili, Bakanlar Kurulu adına Başbakan veya bir bakan konuşabilir.

Gündeme alma kararıyla birlikte, gensorunun görüşülme günü de belli edilir; ancak, gensorunun görüşülmesi, gündeme alma kararının verildiği tarihten başlayarak iki gün geçmedikçe yapılamaz ve yedi günden sonra bırakılamaz.

Gensoru görüşmeleri sırasında üyelerin veya grupların verecekleri gerekçeli güvensizlik önergeleri veya Bakanlar Kurulunun güven isteği, bir tam gün geçtikten sonra oylanır.

Bakanlar Kurulunun veya bir bakanın düşürülebilmesi, üye tamsayısının salt çoğunluğuyla olur; oylamada yalnız güvensizlik oyları sayılır.

Meclis çalışmalarının dengeli olarak yürütülmesi amacıyla ve yukarıdaki ilkelere uygun olmak kaydıyla gensoru ile ilgili diğer hususlar İçtüzükte belirlenir.²¹¹

C. Meclis soruşturması

MADDE 100. – Başbakan veya bakanlar hakkında, Türkiye Büyük Millet Meclisi üye tamsayısının en az onda birinin vereceği önerge ile, soruşturma açılması istenebilir. Meclis, bu istemi en geç bir ay içinde görüşür ve karara bağlar.

Soruşturma açılmasına karar verilmesi halinde, Meclisteki siyasî partilerin, güçleri oranında komisyona verebilecekleri üye sayısının üç katı olarak gösterecekleri adaylar arasından her parti için ayrı ayrı ad çekme suretiyle kurulacak on beş kişilik bir komisyon tarafından soruşturma yapılır. Komisyon, soruşturma sonucunu belirten raporunu iki ay içinde Meclise sunar. Soruşturmanın bu sürede bitirilememesi halinde, komisyona iki aylık yeni ve kesin bir süre verilir.

Meclis, raporu öncelikle görüşür ve gerek gördüğü takdirde ilgilinin Yüce Divana sevkine karar verir. Yüce Divana sevk kararı ancak üye tamsayısının salt çoğunluğu ile alınır.

Meclisteki siyasî parti gruplarında, Meclis soruşturması ile ilgili görüşme yapılamaz ve karar alınamaz.²¹²

²¹¹ Bu maddede; 21/01/2017 tarihli ve 6771 sayılı Kanunla değişiklik yapılmıştır.

²¹² Bu maddede; 03/10/2001 tarihli ve 4709 sayılı ve 21/01/2017 tarihli ve 6771 sayılı Kanunlarla değişiklik yapılmıştır.

İKİNCİ BÖLÜM YÜRÜTME

I. Cumhurbaşkanı

A. Nitelikleri ve tarafsızlığı

MADDE 101. – Cumhurbaşkanı, Türkiye Büyük Millet Meclisince kırk yaşını doldurmuş ve yükseköğrenim yapmış kendi üyeleri veya bu niteliklere ve milletvekili seçilme yeterliğine sahip Türk vatandaşları arasından yedi yıllık bir süre için seçilir.

Cumhurbaşkanlığına Türkiye Büyük Millet Meclisi üyeleri dışından aday gösterilebilmesi, Meclis üye tamsayısının en az beşte birinin yazılı önerisiyle mümkündür.

Bir kimse, iki defa Cumhurbaşkanı seçilemez.

Cumhurbaşkanı seçilenin, varsa partisi ile ilişkisi kesilir ve Türkiye Büyük Millet Meclisi Üyeliği sona erer.²¹³

B. Seçimi

MADDE 102. – Cumhurbaşkanı, Türkiye Büyük Millet Meclisi üye tamsayısının üçte iki çoğunluğu ile ve gizli oyla seçilir. Türkiye Büyük Millet Meclisi toplantı halinde değilse hemen toplantıya çağrılır.

Cumhurbaşkanının görev süresinin dolmasından otuz gün önce veya Cumhurbaşkanlığı makamının boşalmasından on gün sonra Cumhurbaşkanlığı seçimine başlanır ve seçime başlama tarihinden itibaren otuz gün içinde sonuçlandırılır. Bu sürenin ilk on gününde adayların Meclis Başkanlık Divanına bildirilmesi ve kalan yirmi gün içinde de seçimin tamamlanması gerekir.

En az üçer gün ara ile yapılacak oylamaların ilk ikisinde üye tamsayısının üçte iki çoğunluk oyu sağlanamazsa üçüncü oylamaya geçilir, üçüncü oylamada üye tamsayısının salt çoğunluğunu sağlayan aday Cumhurbaşkanı seçilmiş olur. Bu oylamada üye tamsayısının salt çoğunluğu sağlanmadığı takdirde üçüncü oylamada en çok oy almış bulunan iki aday arasında dördüncü oylama yapılır, bu oylamada da üye tamsayısının salt çoğunluğu ile Cumhurbaşkanı seçilemediği takdirde derhal Türkiye Büyük Millet Meclisi seçimleri yenilenir.

Seçilen yeni Cumhurbaşkanı göreve başlayıncaya kadar görev süresi dolan Cumhurbaşkanının görevi devam eder.²¹⁴

²¹³ Bu maddede; 31/05/2007 tarihli ve 5678 sayılı ve 21/01/2017 tarihli ve 6771 sayılı Kanunlarla değişiklik yapılmıştır.

²¹⁴ Bu maddede; 31/05/2007 tarihli ve 5678 sayılı ve 21/01/2017 tarihli ve 6771 sayılı Kanunlarla değişiklik yapılmıştır.

C. And içmesi

MADDE 103. – Cumhurbaşkanı, görevine başlarken Türkiye Büyük Millet Meclisi önünde aşağıdaki şekilde and içer:

«Cumhurbaşkanı sıfatıyla, Devletin varlığı ve bağımsızlığını, vatanın ve milletin bölünmez bütünlüğünü, milletin kayıtsız ve şartsız egemenliğini koruyacağıma, Anayasaya, hukukun üstünlüğüne, demokrasiye, Atatürk ilke ve inkılâplarına ve lâik Cumhuriyet ilkesine bağlı kalacağıma, milletin huzur ve refahı, millî dayanışma ve adalet anlayışı içinde herkesin insan haklarından ve temel hürriyetlerinden yararlanmasını ülküsünden ayrılmayacağıma, Türkiye Cumhuriyetinin şan ve şerefini korumak, yüceltmek ve üzerime aldığım görevi tarafsızlıkla yerine getirmek için bütün gücümle çalışacağıma Büyük Türk Milleti ve tarih huzurunda, namusum ve şerefim üzerine and içerim.»

D. Görev ve yetkileri

MADDE 104. – Cumhurbaşkanı Devletin başıdır. Bu sıfatla Türkiye Cumhuriyeti'ni ve Türk Milletinin birliğini temsil eder; Anayasanın uygulanmasını, Devlet organlarının düzenli ve uyumlu çalışmasını gözetir.

Bu amaçlarla Anayasanın ilgili maddelerinde gösterilen şartlara uyarak yapacağı görev ve kullanacağı yetkiler şunlardır:²¹⁵

a) Yasama ile ilgili olanlar:

Gerekli gördüğü takdirde, yasama yılının ilk günü Türkiye Büyük Millet Meclisinde açılış konuşmasını yapmak,

Türkiye Büyük Millet Meclisini gerektiğinde toplantıya çağırmak, Kanunları yayımlamak,

Kanunları tekrar görüşülmek üzere Türkiye Büyük Millet Meclisine geri göndermek, Anayasa değişikliklerine ilişkin kanunları gerekli gördüğü takdirde halkoyuna sunmak, Kanunların, kanun hükmündeki kararnamelerin, Türkiye Büyük Millet Meclisi İçtüzüğü'nün, tümünün veya belirli hükümlerinin Anayasaya şekil veya esas bakımından aykırı oldukları gerekçesi ile Anayasa Mahkemesinde iptal davası açmak,

Türkiye Büyük Millet Meclisi seçimlerinin yenilenmesine karar vermek,

b) Yürütme alanına ilişkin olanlar:

Başbakanı atamak ve istifasını kabul etmek,

Başbakanın teklifi üzerine bakanları atamak ve görevlerine son vermek,

²¹⁵ Bu maddede; 21/01/2017 tarihli ve 6771 sayılı Kanunla değişiklik yapılmıştır.

Gerekli gördüğü hallerde Bakanlar Kuruluna başkanlık etmek veya Bakanlar Kurulunu başkanlığı altında toplantıya çağırmak,

Yabancı devletlere Türk Devletinin temsilcilerini göndermek, Türkiye Cumhuriyeti'ne gönderilecek yabancı devlet temsilcilerini kabul etmek,

Milletlerarası andlaşmaları onaylamak ve yayımlamak,

Türkiye Büyük Millet Meclisi adına Türk Silahlı Kuvvetlerinin Başkomutanlığını temsil etmek,

Türk Silahlı Kuvvetlerinin kullanılmasına karar vermek,

Genelkurmay Başkanını atamak,

Millî Güvenlik Kurulunu toplantıya çağırmak,

Millî Güvenlik Kuruluna Başkanlık etmek,

Başkanlığında toplanan Bakanlar Kurulu kararıyla sıkıyönetim veya olağanüstü hal ilan etmek ve kanun hükmünde kararname çıkarmak, Kararnemeleri imzalamak,

Sürekli hastalık, sakatlık ve kocama sebebi ile belirli kişilerin cezalarını hafifletmek veya kaldırmak,

Devlet Denetleme Kurulunun üyelerini ve Başkanını atamak,

Devlet Denetleme Kuruluna inceleme, araştırma ve denetleme yaptırtmak,

Yükseköğretim Kurulu üyelerini seçmek,

Üniversite rektörlerini seçmek,

c) Yargı ile ilgili olanlar:

Anayasa Mahkemesi üyelerini, Danıştay üyelerinin dörtte birini, Yargıtay Cumhuriyet Başsavcısı ve Yargıtay Cumhuriyet Başsavcivekilini, Askerî Yargıtay üyelerini, Askerî Yüksek İdare Mahkemesi üyelerini, Hâkimler ve Savcılar Yüksek Kurulu üyelerini seçmek.

Cumhurbaşkanı, ayrıca Anayasada ve kanunlarda verilen seçme ve atama görevleri ile diğer görevleri yerine getirir ve yetkileri kullanır.

E. Sorumluluk ve sorumsuzluk hali

MADDE 105. – Cumhurbaşkanı, Anayasa ve diğer kanunlarda Başbakan ve ilgili bakanın imzalarına gerek olmaksızın tek başına yapabileceği belirtilen işlemleri dışındaki bütün kararları, Başbakan ve ilgili bakanlarca imzalanır; bu kararlardan Başbakan ve ilgili bakan sorumludur.

Cumhurbaşkanının resen imzaladığı kararlar ve emirler aleyhine Anayasa Mahkemesi dahil, yargı mercilerine başvurulamaz.

Cumhurbaşkanı, vatana ihanetten dolayı, Türkiye Büyük Millet Meclisi üye tamsayısının en az üçte birinin teklifi üzerine, üye tamsayısının en az dörtte üçünün vereceği kararla suçlandırılır.²¹⁶

F. Cumhurbaşkanına vekillik etme

MADDE 106. – Cumhurbaşkanının hastalık ve yurt dışına çıkma gibi sebeplerle geçici olarak görevinden ayrılması hallerinde, görevine dönmesine kadar, ölüm, çekilme veya başka bir sebeple Cumhurbaşkanlığı makamının boşalması halinde de yenisi seçilinceye kadar, Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanı Cumhurbaşkanlığına vekillik eder ve Cumhurbaşkanına ait yetkileri kullanır.²¹⁷

G. Cumhurbaşkanı Genel Sekreterliği

MADDE 107. – Cumhurbaşkanlığı Genel Sekreterliğinin kuruluşu, teşkilât ve çalışma esasları, personel atama işlemleri Cumhurbaşkanlığı kararnamesi ile düzenlenir.²¹⁸

H. Devlet Denetleme Kurulu

MADDE 108. – İdarenin hukuka uygunluğunun, düzenli ve verimli şekilde yürütülmesinin ve geliştirilmesinin sağlanması amacıyla, Cumhurbaşkanlığına bağlı olarak kurulan Devlet Denetleme Kurulu, Cumhurbaşkanının isteği üzerine, tüm kamu kurum ve kuruluşlarında ve sermayesinin yarısından fazlasına bu kurum ve kuruluşların katıldığı her türlü kuruluşta, kamu kurumu niteliğinde olan meslek kuruluşlarında, her düzeydeki işçi ve işveren meslek kuruluşlarında, kamuya yararlı derneklerle vakıflarda, her türlü inceleme, araştırma ve denetlemeleri yapar.

Silahlı Kuvvetler ve yargı organları, Devlet Denetleme Kurulunun görev alanı dışındadır.

Devlet Denetleme Kurulunun üyeleri ve üyeleri içinden Başkanı, kanunda belirlenen nitelikteki kişiler arasından, Cumhurbaşkanınca atanır.

Devlet Denetleme Kurulunun işleyişi, üyelerinin görev süresi ve diğer özlük işleri, kanunla düzenlenir.²¹⁹

²¹⁶ Bu maddede; 21/01/2017 tarihli ve 6771 sayılı Kanunla değişiklik yapılmıştır.

²¹⁷ Bu maddede; 21/01/2017 tarihli ve 6771 sayılı Kanunla değişiklik yapılmıştır.

²¹⁸ Bu maddede; 21/01/2017 tarihli ve 6771 sayılı Kanunla değişiklik yapılmıştır.

²¹⁹ Bu maddede; 21/01/2017 tarihli ve 6771 sayılı Kanunla değişiklik yapılmıştır.

II. Bakanlar Kurulu

A. Kuruluş

MADDE 109. – Bakanlar Kurulu, Başbakan ve bakanlardan kurulur.

Başbakan, Cumhurbaşkanınca, Türkiye Büyük Millet Meclisi üyeleri arasından atanır.

Bakanlar, Türkiye Büyük Millet Meclisi üyeleri veya milletvekili seçilme yeterliğine sahip olanlar arasından Başbakanca seçilir ve Cumhurbaşkanınca atanır; gerektiğinde Başbakanın önerisi üzerine Cumhurbaşkanınca görevlerine son verilir.²²⁰

B. Göreve başlama ve güvenoyu

MADDE 110. – Bakanlar Kurulunun listesi tam olarak Türkiye Büyük Millet Meclisine sunulur. Türkiye Büyük Millet Meclisi tatilde ise toplantıya çağrılır.

Bakanlar Kurulunun programı, kuruluşundan en geç bir hafta içinde Başbakan veya bir Bakan tarafından Türkiye Büyük Millet Meclisinde okunur ve güvenoyuna başvurulur. Güvenoyu için görüşmeler, programın okunmasından iki tam gün geçtikten sonra başlar ve görüşmelerin bitiminden bir tam gün geçtikten sonra oylama yapılır.²²¹

C. Görev sırasında güvenoyu

MADDE 111. – Başbakan, gerekli görürse, Bakanlar Kurulunda görüştüğten sonra, Türkiye Büyük Millet Meclisinden güven isteyebilir.

Güven istemi, Türkiye Büyük Millet Meclisine bildirilmesinden bir tam gün geçmedikçe görüşülemez ve görüşmelerin bitiminden bir tam gün geçmedikçe oya konulamaz.

Güven istemi, ancak üye tamsayısının salt çoğunluğuyla reddedilebilir.²²²

D. Görev ve siyasî sorumluluk

MADDE 112. – Başbakan, Bakanlar Kurulunun başkanı olarak, bakanlıklar arasında iş birliğini sağlar ve hükümetin genel siyasetinin yürütülmesini gözetir. Bakanlar Kurulu, bu siyasetin yürütülmesinden birlikte sorumludur.

Her Bakan, Başbakana karşı sorumlu olup ayrıca kendi yetkisi içindeki işlerden ve emri altındakilerin eylem ve işlemlerinden de sorumludur.

Başbakan, bakanların görevlerinin Anayasa ve kanunlara uygun olarak yerine getirilmesini gözetmek ve düzeltici önlemleri almakla yükümlüdür.

²²⁰ Bu maddede; 21/01/2017 tarihli ve 6771 sayılı Kanunla değişiklik yapılmıştır.

²²¹ Bu maddede; 21/01/2017 tarihli ve 6771 sayılı Kanunla değişiklik yapılmıştır.

²²² Bu maddede; 21/01/2017 tarihli ve 6771 sayılı Kanunla değişiklik yapılmıştır.

Bakanlar Kurulu üyelerinden milletvekili olmayanlar; 81'inci maddede yazılı şekilde Millet Meclisi önünde and içerler ve bakan sıfatını taşıdıkları sürece milletvekillerinin tabi oldukları kayıt ve şartlara uyarlar ve yasama dokunulmazlığına sahip bulunurlar. Bunlar Türkiye Büyük Millet Meclisi üyeleri gibi ödenek ve yolluk alırlar.²²³

E. Bakanlıkların kurulması ve bakanlar

MADDE 113. – Bakanlıkların kurulması, kaldırılması, görevleri, yetkileri ve teşkilatı kanunla düzenlenir.

Açık olan bakanlıklarla izinli veya özürlü olan bir bakana, diğer bir bakan geçici olarak vekillik eder. Ancak, bir bakan birden fazlasına vekillik edemez.

Türkiye Büyük Millet Meclisi kararı ile Yüce Divana verilen bir bakan bakanlıktan düşer. Başbakanın Yüce Divana sevki halinde hükümet istifa etmiş sayılır.

Herhangi bir sebeple boşalan bakanlığa en geç on beş gün içinde atama yapılır.²²⁴

F. Seçimlerde geçici Bakanlar Kurulu

MADDE 114. – Türkiye Büyük Millet Meclisi genel seçimlerinden önce, Adalet, İçişleri ve Ulaştırma bakanları çekilir. Seçimin başlangıç tarihinden üç gün önce; seçim dönemi bitmeden seçimin yenilenmesine karar verilmesi halinde ise, bu karardan başlayarak beş gün içinde, bu bakanlıklara Türkiye Büyük Millet Meclisi içinden veya dışarıdan bağımsızlar Başbakanca atanır.

116'ncı madde gereğince seçimlerin yenilenmesine karar verildiğinde Bakanlar Kurulu çekilir ve Cumhurbaşkanı geçici Bakanlar Kurulunu kurmak üzere bir Başbakan atar.

Geçici Bakanlar Kuruluna, Adalet, İçişleri ve Ulaştırma Bakanları Türkiye Büyük Millet Meclisindeki veya Meclis dışındaki bağımsızlardan olmak üzere, siyasî parti gruplarından, oranlarına göre üye alınır.

Siyasî parti gruplarından alınacak üye sayısını Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanı tespit ederek Başbakanı bildirir. Teklif edilen bakanlığı kabul etmeyen veya sonradan çekilen partililer yerine, Türkiye Büyük Millet Meclisi içinden veya dışarıdan bağımsızlar atanır.

Geçici Bakanlar Kurulu, yenilenme kararının Resmî Gazetede ilanından itibaren beş gün içinde kurulur.

Geçici Bakanlar Kurulu için güvenoyuna başvurulmaz.

Geçici Bakanlar Kurulu seçim süresince ve yeni Meclis toplanıncaya kadar vazife görür.²²⁵

²²³ Bu maddede; 21/01/2017 tarihli ve 6771 sayılı Kanunla değişiklik yapılmıştır.

²²⁴ Bu maddede; 21/01/2017 tarihli ve 6771 sayılı Kanunla değişiklik yapılmıştır.

²²⁵ Bu maddede; 21/01/2017 tarihli ve 6771 sayılı Kanunla değişiklik yapılmıştır.

G. Tüzükler

MADDE 115. – Bakanlar Kurulu, kanunun uygulanmasını göstermek veya emrettiği işleri belirtmek üzere, kanunlara aykırı olmamak ve Danıştay'ın incelemesinden geçirilmek şartıyla tüzükler çıkarabilir. Tüzükler, Cumhurbaşkanınca imzalanır ve kanunlar gibi yayımlanır.²²⁶

H. Türkiye Büyük Millet Meclisi seçimlerinin Cumhurbaşkanınca yenilenmesi

MADDE 116. – Bakanlar Kurulunun, 110'uncu maddede belirtilen güvenoyunu alamaması ve 99'uncu veya 111'inci maddeler uyarınca güvensizlik oyuyla düşürülmesi hallerinde; kırk beş gün içinde yeni Bakanlar Kurulu kurulamadığı veya kurulduğu halde güvenoyu alamadığı takdirde Cumhurbaşkanı, Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanına danışarak, seçimlerin yenilenmesine karar verebilir.

Başbakanın güvensizlik oyu ile düşürülmeden istifa etmesi üzerine kırk beş gün içinde veya yeni seçilen Türkiye Büyük Millet Meclisinde Başkanlık Divanı seçiminden sonra yine kırk beş gün içinde Bakanlar Kurulunun kurulmaması hallerinde de Cumhurbaşkanı Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanına danışarak seçimlerin yenilenmesine karar verebilir.

Yenilenme kararı Resmî Gazetede yayımlanır ve seçime gidilir.²²⁷

İ. Millî Savunma**1. Başkomutanlık ve Genelkurmay Başkanlığı**

MADDE 117. – Başkomutanlık, Türkiye Büyük Millet Meclisinin manevî varlığından ayrılmaz ve Cumhurbaşkanı tarafından temsil olunur.

Millî güvenliğin sağlanmasından ve Silahlı Kuvvetlerin yurt savunmasına hazırlanmasından, Türkiye Büyük Millet Meclisine karşı, Bakanlar Kurulu sorumludur.

Genelkurmay Başkanı; Silahlı Kuvvetlerin komutanı olup, savaşta Başkomutanlık görevlerini Cumhurbaşkanlığı namına yerine getirir.

Genelkurmay Başkanı, Bakanlar Kurulunun teklifi üzerine, Cumhurbaşkanınca atanır; görev ve yetkileri kanunla düzenlenir. Genelkurmay Başkanı, bu görev ve yetkilerinden dolayı Başbakanı karşı sorumludur.

Millî Savunma Bakanlığının, Genelkurmay Başkanlığı ve Kuvvet Komutanlıkları ile görev ilişkileri ve yetki alan kanunla düzenlenir.²²⁸

²²⁶ Bu maddede; 21/01/2017 tarihli ve 6771 sayılı Kanunla değişiklik yapılmıştır.

²²⁷ Bu maddede; 21/01/2017 tarihli ve 6771 sayılı Kanunla değişiklik yapılmıştır.

²²⁸ Bu maddede; 21/01/2017 tarihli ve 6771 sayılı Kanunla değişiklik yapılmıştır.

2. Millî Güvenlik Kurulu

MADDE 118. – Millî Güvenlik Kurulu, Cumhurbaşkanının başkanlığında, Başbakan, Genelkurmay Başkanı, Millî Savunma, İçişleri, Dışişleri Bakanları, Kara, Deniz ve Hava Kuvvetleri Komutanları ve Jandarma Genel Komutanından kurulur.

Gündemin özelliğine göre Kurul toplantılarına ilgili bakan ve kişiler çağrılıp görüşleri alınabilir.

Millî Güvenlik Kurulu; Devletin millî güvenlik siyasetinin tayini, tespiti ve uygulanması ile ilgili kararların alınması ve gerekli koordinasyonun sağlanması konusundaki görüşlerini Bakanlar Kuruluna bildirir. Kurulun, Devletin varlığı ve bağımsızlığı, ülkenin bütünlüğü ve bölünmezliği, toplumun huzur ve güvenliğinin korunması hususunda alınmasını zorunlu gördüğü tedbirlere ait kararlar Bakanlar Kurulunca öncelikle dikkate alınır.

Millî Güvenlik Kurulunun gündemi; Başbakan ve Genelkurmay Başkanının önerileri dikkate alınarak Cumhurbaşkanınca düzenlenir.

Cumhurbaşkanı katılmadığı zamanlar Millî Güvenlik Kurulu Başbakanın başkanlığında toplanır. Millî Güvenlik Kurulu Genel Sekreterliğinin teşkilatı ve görevleri kanunla düzenlenir.²²⁹

III. Olağanüstü yönetim usulleri

A. Olağanüstü haller

1. Tabîi afet ve ağır ekonomik bunalım sebebiyle olağanüstü hal ilanı

MADDE 119. – Tabîi afet, tehlikeli salgın hastalıklar veya ağır ekonomik bunalım hallerinde, Cumhurbaşkanı başkanlığında toplanan Bakanlar Kurulu, yurdun bir veya birden fazla bölgesinde veya bütününde süresi altı ayı geçmemek üzere olağanüstü hal ilan edebilir.

2. Şiddet olaylarının yaygınlaşması ve kamu düzeninin ciddi şekilde bozulması sebepleriyle olağanüstü hal ilanı²³⁰

MADDE 120. – Anayasa ile kurulan hür demokrasi düzenini veya temel hak ve hürriyetleri ortadan kaldırmaya yönelik yaygın şiddet hareketlerine ait ciddi belirtilerin ortaya çıkması veya şiddet olayları sebebiyle kamu düzeninin ciddi şekilde bozulması hallerinde, Cumhurbaşkanı başkanlığında toplanan Bakanlar Kurulu, Millî Güvenlik Kurulunun da görüşünü aldıktan sonra yurdun bir veya birden fazla bölgesinde veya bütününde, süresi altı ayı geçmemek üzere olağanüstü hal ilan edebilir.²³¹

²²⁹ Bu maddede; 03/10/2001 tarihli ve 4709 sayılı ve 21/01/2017 tarihli ve 6771 sayılı Kanunlarla değişiklik yapılmıştır.

²³⁰ Bu maddede; 21/01/2017 tarihli ve 6771 sayılı Kanunla değişiklik yapılmıştır.

²³¹ Bu maddede; 21/01/2017 tarihli ve 6771 sayılı Kanunla değişiklik yapılmıştır.

3. Olağanüstü hallerle ilgili düzenleme

MADDE 121. – Anayasanın 119 ve 120’nci maddeleri uyarınca olağanüstü hal ilanına karar verilmesi durumunda, bu karar Resmî Gazetede yayımlanır ve hemen Türkiye Büyük Millet Meclisinin onayına sunulur. Türkiye Büyük Millet Meclisi tatilde ise derhal toplantıya çağırılır. Meclis, olağanüstü hal süresini değiştirebilir, Bakanlar Kurulunun istemi üzerine, her defasında dört ay geçmemek üzere, süreyi uzatabilir veya olağanüstü hali kaldırabilir.

119’uncu madde uyarınca ilan edilen olağanüstü hallerde vatandaşlar için getirilecek para, mal ve çalışma yükümlülükleri ile olağanüstü hallerin her türü için ayrı ayrı geçerli olmak üzere, Anayasanın 15’inci maddesindeki ilkeler doğrultusunda temel hak ve hürriyetlerin nasıl sınırlandırılacağı veya nasıl durdurulacağı, halin gerektirdiği tedbirlerin nasıl ve ne suretle alınacağı, kamu hizmeti görevlilerine ne gibi yetkiler verileceği, görevlilerin durumlarında ne gibi değişiklikler yapılacağı ve olağanüstü yönetim usulleri, Olağanüstü Hal Kanununda düzenlenir.

Olağanüstü hal süresince, Cumhurbaşkanının başkanlığında toplanan Bakanlar Kurulu, olağanüstü halin gerekli kıldığı konularda, kanun hükmünde kararname çıkarabilir. Bu kararname, Resmî Gazetede yayımlanır ve aynı gün Türkiye Büyük Millet Meclisinin onayına sunulur; bunların Meclisçe onaylanmasına ilişkin süre ve usul, İktüzükte belirlenir.²³²

B. Sıkıyönetim, seferberlik ve savaş hali

MADDE 122. – Anayasanın tanıdığı hür demokrasi düzenini veya temel hak ve hürriyetleri ortadan kaldırmaya yönelik ve olağanüstü hal ilanını gerektiren hallerden daha vahim şiddet hareketlerinin yaygınlaşması veya savaş hali, savaşı gerektirecek bir durumun başgöstermesi, ayaklanma olması veya vatan veya Cumhuriyete karşı kuvvetli ve eylemli bir kalkışmanın veya ülkenin ve milletin bölünmezliğini içten veya dıştan tehlikeye düşüren şiddet hareketlerinin yaygınlaşması sebepleriyle, Cumhurbaşkanı başkanlığında toplanan Bakanlar Kurulu, Millî Güvenlik Kurulunun da görüşünü aldıktan sonra, süresi altı ayı aşmamak üzere yurdun bir veya birden fazla bölgesinde veya bütününde sıkıyönetim ilan edebilir. Bu karar, derhal Resmî Gazetede yayımlanır ve aynı gün Türkiye Büyük Millet Meclisinin onayına sunulur. Türkiye Büyük Millet Meclisi toplantı halinde değilse hemen toplantıya çağırılır. Türkiye Büyük Millet Meclisi gerekli gördüğü takdirde sıkıyönetim süresini kısaltabilir, uzatabilir veya sıkıyönetimi kaldırabilir.

Sıkıyönetim süresinde, Cumhurbaşkanının başkanlığında toplanan Bakanlar Kurulu sıkıyönetim halinin gerekli kıldığı konularda kanun hükmünde kararname çıkarabilir.

Bu kararname Resmî Gazetede yayımlanır ve aynı gün Türkiye Büyük Millet Meclisinin onayına sunulur. Bunların Meclisçe onaylanmasına ilişkin süre ve usul İktüzükte belirlenir.

Sıkıyönetimin her defasında dört ayı aşmamak üzere uzatılması, Türkiye Büyük Millet Mec-

²³² Bu maddede; 21/01/2017 tarihli ve 6771 sayılı Kanunla değişiklik yapılmıştır.

lisinin kararına bağlıdır. Savaş hallerinde bu dört aylık süre aranmaz.

Sıkıyönetim, seferberlik ve savaş hallerinde hangi hükümlerin uygulanacağı ve işlemlerin nasıl yürütüleceği, idare ile olan ilişkileri, hürriyetlerin nasıl kısıtlanacağı veya durdurulacağı ve savaş veya savaşı gerektirecek bir durumun başgöstermesi halinde vatandaşlar için getirilecek yükümlülükler kanunla düzenlenir.

Sıkıyönetim komutanları Genelkurmay Başkanlığına bağlı olarak görev yaparlar.²³³

IV. İdare

A. idarenin esasları

1. İdarenin bütünlüğü ve kamu tüzel kişiliği

MADDE 123. – İdare, kuruluş ve görevleriyle bir bütündür ve kanunla düzenlenir. İdarenin kuruluş ve görevleri, merkezden yönetim ve yerinden yönetim esaslarına dayanır. Kamu tüzel kişiliği, ancak kanunla veya kanunun açıkça verdiği yetkiye dayanılarak kurulur.²³⁴

2. Yönetmelikler

MADDE 124. – Başbakanlık, bakanlıklar ve kamu tüzel kişileri, kendi görev alanlarını ilgilendiren kanunların ve tüzüklerin uygulanmasını sağlamak üzere ve bunlara aykırı olmamak şartıyla, yönetmelikler çıkarabilirler.

Hangi yönetmeliklerin Resmî Gazetede yayımlanacağı kanunda belirtilir.²³⁵

B. Yargı yolu

MADDE 125. – İdarenin her türlü eylem ve işlemlerine karşı yargı yolu açıktır.

Cumhurbaşkanının tek başına yapacağı işlemler ile Yüksek Askerî Şûranın kararları yargı denetimi dışındadır.

İdarî işlemlere karşı açılacak davalarda süre, yazılı bildiri tarihinden başlar.

Yargı yetkisi, idarî eylem ve işlemlerin hukuka uygunluğunun denetimi ile sınırlıdır. Yürütme görevinin kanunlarda gösterilen şekil ve esaslara uygun olarak yerine getirilmesini kısıtlayacak, idari eylem ve işlem niteliğinde veya takdir yetkisini kaldıracak biçimde yargı kararı verilemez.

İdarî işlemin uygulanması halinde telafisi güç veya imkânsız zararların doğması ve idarî işlemin açıkça hukuka aykırı olması şartlarının birlikte gerçekleşmesi durumunda gerekçe gösterilerek yürütmenin durdurulmasına karar verilebilir.

²³³ Bu maddede; 21/01/2017 tarihli ve 6771 sayılı Kanunla değişiklik yapılmıştır.

²³⁴ Bu maddede; 21/01/2017 tarihli ve 6771 sayılı Kanunla değişiklik yapılmıştır.

²³⁵ Bu maddede; 21/01/2017 tarihli ve 6771 sayılı Kanunla değişiklik yapılmıştır.

Kanun, olağanüstü hallerde, sıkıyönetim, seferberlik ve savaş halinde ayrıca millî güvenlik, kamu düzeni, genel sağlık nedenleri ile yürütmenin durdurulması kararı verilmesini sınırlayabilir. İdare, kendi eylem ve işlemlerinden doğan zararı ödemekle yükümlüdür.²³⁶

C. İdarenin kuruluşu

1. Merkezî idare

MADDE 126. – Türkiye, merkezî idare kuruluşu bakımından, coğrafya durumuna, ekonomik şartlara ve kamu hizmetlerinin gereklerine göre, illere; iller de diğer kademeli bölümlere ayrılır. İllerin idaresi yetki genişliği esasına dayanır.

Kamu hizmetlerinin görülmesinde verim ve uyum sağlamak amacıyla, birden çok ili içine alan merkezî idare teşkilatı kurulabilir. Bu teşkilatın görev ve yetkileri kanunla düzenlenir.

2. Mahallî idareler

MADDE 127. – Mahallî idareler; il, belediye veya köy halkının mahallî müşterek ihtiyaçlarını karşılamak üzere kuruluş esasları kanunla belirtilen ve karar organları, gene kanunda gösterilen, seçmenler tarafından seçilerek oluşturulan kamu tüzel kişileridir.

Mahallî idarelerin kuruluş ve görevleri ile yetkileri, yerinden yönetim ilkesine uygun olarak kanunla düzenlenir.

Mahallî idarelerin seçimleri, Anayasanın 67'nci maddesindeki esaslara göre beş yılda bir yapılır. Kanun, büyük yerleşim merkezleri için özel yönetim biçimleri getirebilir.

Mahallî idarelerin seçilmiş organlarının, organlık sıfatını kazanmalarına ilişkin itirazların çözümlü ve kaybetmeleri, konusundaki denetim yargı yolu ile olur. Ancak, görevleri ile ilgili bir suç sebebi ile hakkında soruşturma veya kovuşturma açılan mahallî idare organları veya bu organların üyelerini, İçişleri Bakanı, geçici bir tedbir olarak, kesin hükme kadar uzaklaştırabilir.

Merkezî idare, mahallî idareler üzerinde, mahallî hizmetlerin idarenin bütünlüğü ilkesine uygun şekilde yürütülmesi, kamu görevlerinde birliğin sağlanması, toplum yararının korunması ve mahallî ihtiyaçların gereği gibi karşılanması amacıyla, kanunda belirtilen esas ve usuller dairesinde idarî vesayet yetkisine sahiptir.

Mahallî idarelerin belirli kamu hizmetlerinin görülmesi amacı ile, kendi aralarında Bakanlar Kurulunun izni ile birlik kurmaları, görevleri, yetkileri, maliye ve kolluk işleri ve merkezî idare ile karşılıklı bağ ve ilgileri kanunla düzenlenir. Bu idarelere, görevleri ile orantılı gelir kaynakları sağlanır.²³⁷

²³⁶ Bu maddede; 13/08/1999 tarihli ve 4446 sayılı, 07/05/2010 tarihli ve 5982 sayılı ve 21/01/2017 tarihli ve 6771 sayılı Kanunlarla değişiklik yapılmıştır.

²³⁷ Bu maddede; 23/07/1995 tarihli ve 4121 tarihli ve 21/01/2017 tarihli ve 6771 sayılı Kanunlarla değişiklik yapılmıştır.

D. Kamu hizmeti görevlileriyle ilgili hükümler

1. Genel ilkeler:

MADDE 128. – Devletin, kamu iktisadî teşebbüsleri ve diğer kamu tüzel kişilerinin genel idare esaslarına göre yürütmekle yükümlü oldukları kamu hizmetlerinin gerektirdiği aslî ve sürekli görevler, memurlar ve diğer kamu görevlileri eliyle görülür.

Memurların ve diğer kamu görevlilerinin nitelikleri, atanmaları, görev ve yetkileri, hakları ve yükümlülükleri, aylık ve ödenekleri ve diğer özlük işleri kanunla düzenlenir.

Üst kademe yöneticilerinin yetiştirilme usul ve esasları, kanunla özel olarak düzenlenir.²³⁸

2. Görev ve sorumlulukları, disiplin kovuşturulmasında güvence

MADDE 129. – Memurlar ve diğer kamu görevlileri Anayasa ve kanunlara sadık kalarak faaliyette bulunmakla yükümlüdürler.

Memurlar ve diğer kamu görevlileri ile kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşları ve bunların üst kuruluşları mensuplarına savunma hakkı tanınmadıkça disiplin cezası verilemez.

Uyarma ve kınama cezalarıyla ilgili olanlar hariç, disiplin kararları yargı denetimi dışında bırakılmaz.

Silahlı Kuvvetler mensupları ile hâkimler ve savcılar hakkındaki hükümler saklıdır.

Memurlar ve diğer kamu görevlilerinin yetkilerini kullanırken işledikleri kusurlardan doğan tazminat davaları, kendilerine rücu edilmek kaydıyla ve kanunun gösterdiği şekil ve şartlara uygun olarak, ancak idare aleyhine açılabilir.

Memurlar ve diğer kamu görevlileri hakkında işledikleri iddia edilen suçlardan ötürü ceza kovuşturması açılması, kanunla belirlenen istisnalar dışında, kanunun gösterdiği idarî merciin iznine bağlıdır.²³⁹

E. Yükseköğretim kurumları ve üst kuruluşları

1. Yükseköğretim kurumları

MADDE 130. – Çağdaş eğitim-öğretim esaslarına dayanan bir düzen içinde milletin ve ülkenin ihtiyaçlarına uygun insan gücü yetiştirmek amacı ile; ortaöğretime dayalı çeşitli düzeylerde eğitim-öğretim, bilimsel araştırma, yayın ve danışmanlık yapmak, ülkeye ve insanlığa hizmet etmek üzere çeşitli birimlerden oluşan kamu tüzel kişiliğine ve bilimsel özerkliğe sahip üniversiteler Devlet tarafından kanunla kurulur.

²³⁸ Bu maddede; 07/05/2010 tarihli ve 5982 sayılı Kanunla değişiklik yapılmıştır.

²³⁹ Bu maddede; 07/05/2010 tarihli ve 5982 sayılı Kanunla değişiklik yapılmıştır.

Kanunda gösterilen usul ve esaslara göre, kazanç amacına yönelik olmamak şartı ile vakıflar tarafından, Devletin gözetim ve denetimine tâbi yükseköğretim kurumları kurulabilir.

Kanun, üniversitelerin ülke sathına dengeli bir biçimde yayılmasını gözetir.

Üniversiteler ile öğretim üyeleri ve yardımcıları serbestçe her türlü bilimsel araştırma ve yayında bulunabilirler. Ancak, bu yetki, Devletin varlığı ve bağımsızlığı ve milletin ve ülkenin bütünlüğü ve bölünmezliği aleyhinde faaliyette bulunma serbestliği vermez.

Üniversiteler ve bunlara bağlı birimler, Devletin gözetimi ve denetimi altında olup, güvenlik hizmetleri Devletçe sağlanır.

Kanunun belirlediği usul ve esaslara göre; rektörler Cumhurbaşkanınca, dekanlar ise Yükseköğretim Kurulunca seçilir ve atanır.

Üniversite yönetim ve denetim organları ile öğretim elemanları; Yükseköğretim Kurulunun veya üniversitelerin yetkili organlarının dışında kalan makamlarca her ne suretle olursa olsun görevlerinden uzaklaştırılmazlar.

Üniversitelerin hazırladığı bütçeler; Yükseköğretim Kurulunca tetkik ve onaylandıktan sonra Millî Eğitim Bakanlığına sunulur ve genel ve katma bütçelerin bağlı olduğu esaslara uygun olarak işleme tâbi tutularak yürürlüğe konulur ve denetlenir.

Yükseköğretim kurumlarının kuruluş ve organları ile işleyişleri ve bunların seçimleri, görev, yetki ve sorumlulukları üniversiteler üzerinde Devletin gözetim ve denetim hakkını kullanma usulleri, öğretim elemanlarının görevleri, unvanları, atama, yükselme ve emeklilikleri, öğretim elemanı yetiştirme, üniversitelerin ve öğretim elemanlarının kamu kuruluşları ve diğer kurumlar ile ilişkileri, öğretim düzeyleri ve süreleri, yükseköğretime giriş, devam ve alınacak harçlar, Devletin yapacağı yardımlar ile ilgili ilkeler, disiplin ve ceza işleri, malî işler, özlük hakları, öğretim elemanlarının uyacakları koşullar, üniversitelerarası ihtiyaçlara göre öğretim elemanlarının görevlendirilmesi, öğrenimin ve öğretimin hürriyet ve teminat içinde ve çağdaş bilim ve teknoloji gereklerine göre yürütülmesi, Yükseköğretim Kuruluna ve üniversitelere Devletin sağladığı malî kaynakların kullanılması kanunla düzenlenir.

Vakıflar tarafından kurulan yükseköğretim kurumları, malî ve idarî konuları dışındaki akademik çalışmaları, öğretim elemanlarının sağlanması ve güvenlik yönlerinden, Devlet eliyle kurulan yükseköğretim kurumları için Anayasada belirtilen hükümlere tâbidir.²⁴⁰

1. Yükseköğretim üst kuruluşları

MADDE 131. – Yükseköğretim kurumlarının öğretimini planlamak, düzenlemek, yönetmek,

²⁴⁰ Bu maddede; 29/10/2005 tarihli ve 5428 sayılı Kanunla değişiklik yapılmıştır.

denetlemek, yükseköğretim kurumlarındaki eğitim-öğretim ve bilimsel araştırma faaliyetlerini yönlendirmek bu kurumların kanunda belirtilen amaç ve ilkeler doğrultusunda kurulmasını, geliştirilmesini ve üniversitelere tahsis edilen kaynakların etkili bir biçimde kullanılmasını sağlamak ve öğretim elemanlarının yetiştirilmesi için planlama yapmak maksadı ile Yükseköğretim Kurulu kurulur.

Yükseköğretim Kurulu, üniversiteler, Bakanlar Kurulu ve Genelkurmay Başkanlığınca seçilen ve sayıları, nitelikleri ve seçilme usulleri kanunla belirlenen adaylar arasından rektörlük ve öğretim üyeliğinde başarılı hizmet yapmış profesörlere öncelik vermek sureti ile Cumhurbaşkanınca atanan üyeler ve Cumhurbaşkanınca doğrudan doğruya seçilen üyelerden kurulur.

Kurulun teşkilatı, görev, yetki, sorumluluğu ve çalışma esasları kanunla düzenlenir.²⁴¹

3. Yükseköğretim kurumlarından özel hükümlere tâbi olanlar

MADDE 132. – Türk Silahlı Kuvvetleri ve emniyet teşkilatına bağlı yükseköğretim kurumları özel kanunlarının hükümlerine tâbidir.

F. Radyo ve Televizyon İdaresi ve kamuyla ilişkili haber ajansları

MADDE 133. – Radyo ve televizyon istasyonları, ancak Devlet eli ile kurulur ve idareleri tarafsız bir kamu tüzel kişiliği halinde düzenlenir.

Kanun; Türk Devletinin varlık ve bağımsızlığını, ülkenin ve milletin bölünmez bütünlüğünü, toplumun huzurunu, genel ahlaki ve Anayasanın 2'nci maddesinde belirtilen Cumhuriyetin temel niteliklerini koruyacak tarzda yayın yapmasını düzenler ve Kurumun yönetim ve denetiminde, yönetim organlarının oluşturulmasında ve her türlü radyo ve televizyon yayınlarında tarafsızlık ilkesini gözetir.

Haber ve programların seçilmesi, işlenmesi, sunulması ve millî kültür ve eğitime yardımcılık görevinin yerine getirilmesi, haberlerin doğruluğunun sağlanması esasları, organların seçimi, görev, yetki ve sorumlulukları kanunla düzenlenir.

Yukarıdaki ikinci fıkra hükümleri, kamu iktisadî teşebbüsü niteliği taşıyan veya Devlet yahut diğer kamu tüzel kişilerinden malî yardım gören haber ajansları hakkında da uygulanır.²⁴²

G. Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu

MADDE 134. – Atatürkçü düşünceyi, Atatürk ilke ve inkılâplarını, Türk kültürünü, Türk tarihini ve Türk dilini bilimsel yoldan araştırmak, tanıtmak ve yaymak ve yayınlar yapmak amacıy-

²⁴¹ Bu maddede; 07/05/2004 tarihli ve 5170 sayılı ve 21/01/2017 tarihli ve 6771 sayılı Kanunlarla değişiklik yapılmıştır.

²⁴² Bu maddede; 08/07/1993 tarihli ve 3913 sayılı ve 21/06/2005 tarihli ve 5370 sayılı Kanunlarla değişiklik yapılmıştır.

la; Atatürk'ün manevî himayelerinde, Cumhurbaşkanının gözetim ve desteğinde, Başbakanlığa bağlı; Atatürk Araştırma Merkezi, Türk Dil Kurumu, Türk Tarih Kurumu ve Atatürk Kültür Merkezinden oluşan, kamu tüzel kişiliğine sahip «Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu» kurulur.

Türk Dil Kurumu ile Türk Tarih Kurumu için Atatürk'ün vasiyetnamesinde belirtilen malî menfaatler saklı olup kendilerine tahsis edilir.

Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumunun; kuruluşu, organları, çalışma usulleri ve özlük işleri ile kuruluşuna dahil kurumlar üzerindeki yetkileri kanunla düzenlenir.²⁴³

H. Kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşları

MADDE 135. – Kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşları ve üst kuruluşları; belli bir mesleğe mensup olanların müşterek ihtiyaçlarını karşılamak, meslekî faaliyetlerini kolaylaştırmak, mesleğin genel menfaatlere uygun olarak gelişmesini sağlamak, meslek mensuplarının birbirleri ile ve halk ile olan ilişkilerinde dürüstlüğü ve güveni hâkim kılmak üzere meslek disiplini ve ahlâkını korumak maksadı ile kanunla kurulan ve organları kendi üyeleri tarafından kanunda gösterilen usullere göre yargı gözetimi altında, gizli oyla seçilen kamu tüzel kişilikleridir.

Kamu kurum ve kuruluşları ile kamu iktisadî teşebbüslerinde aslî ve sürekli görevlerde çalışanların meslek kuruluşlarına girme mecburiyeti aranmaz.

Meslek kuruluşları, kuruluş amaçları dışında faaliyet gösteremezler; siyasetle uğraşamazlar, siyasî partiler, sendikalar ve derneklerle ortak hareket edemezler.

Siyasî partiler, sendikalar ve sendika üst kuruluşları; meslek kuruluşlarının ve üst kuruluşları organlarının seçimlerinde aday gösteremezler ve belirli adayların leh veya aleyhlerinde faaliyette bulunamazlar ve propaganda yapamazlar.

Kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşları, kanunda gösterildiği şekilde Devletin idarî ve malî denetimine tâbidir.

Amaçları dışında faaliyet gösteren ve siyasetle uğraşan meslek kuruluşlarının sorumlu organlarının görevine, kanunun belirttiği merciin istemi üzerine, mahkeme kararı ile son verilir ve yerlerine yenileri seçtirilir.

Türk Devletinin varlık ve bağımsızlığının, ülkenin ve milletin bölünmez bütünlüğünün, toplumun huzurunun korunması ve Devletin Anayasada belirtilen temel niteliklerini tehdit edici faaliyetlerin önlenmesi bakımından gecikmesinde sakınca bulunan hallerde mahal ün en büyük mülkî amiri bu organları geçici olarak görevden uzaklaştırabilir.

Görevden uzaklaştırma kararı; üç gün içinde mahkemeye bildirilir. Mahkeme görevden uzaklaştırma kararının yerinde olup olmadığına en geç on gün içinde karar verir.²⁴⁴

²⁴³ Bu maddede; 21/01/2017 tarihli ve 6771 sayılı Kanunla değişiklik yapılmıştır.

²⁴⁴ Bu maddede; 23/07/1995 tarihli ve 4121 sayılı Kanunla değişiklik yapılmıştır.

İ. Diyanet İşleri Başkanlığı

MADDE 136. – Genel idare içinde yer alan Diyanet İşleri Başkanlığı, lâiklik ilkesi doğrultusunda, bütün siyasî görüş ve düşüncülerin dışında kalarak ve milletçe dayanışına ve bütünleşmeyi amaç edinerek, özel kanununda gösterilen görevleri yerine getirir.

J. Kanunsuz emir

MADDE 137. – Kamu hizmetlerinde herhangi bir sıfat ve suretle çalışmakta olan kimse, üstünden aldığı emri, yönetmelik, tüzük, kanun veya Anayasa hükümlerine aykırı görürse, yerine getirmez ve bu aykırılığı o emri verene bildirir. Ancak, üstü emrinde ısrar eder ve bu emrini yazı ile yenilirse, emir yerine getirilir; bu halde, emir yerine getiren sorumlu olmaz.

Konusu suç teşkil eden emir, hiçbir suretle yerine getirilmez; yerine getiren kimse sorumluluktan kurtulamaz.

Askerî hizmetlerin görülmesi ve acele hallerde kamu düzeni ve kamu güvenliğinin korunması için kanunla gösterilen istisnalar saklıdır.²⁴⁵

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM YARGI

I. Genel hükümler

A. Mahkemelerin bağımsızlığı

MADDE 138. – Hâkimler, görevlerinde bağımsızdırlar; Anayasaya, kanana ve hukuka uygun olarak vicdanî kanaatlerine göre hüküm verirler.

Hiçbir organ, makam, merci veya kişi, yargı yetkisinin kullanılmasında mahkemelere ve hâkimlere emir ve talimat veremez; genelge gönderemez; tavsiye ve telkinde bulunamaz.

Görülmekte olan bir dava hakkında Yasama Meclisinde yargı yetkisinin kullanılması ile ilgili soru sorulamaz, görüşme yapılamaz veya herhangi bir beyanda bulunulamaz.

Yasama ve yürütme organları ile idare, mahkeme kararlarına uymak zorundadır; bu organlar ve idare, mahkeme kararlarını hiçbir suretle değiştiremez ve bunların yerine getirilmesini geciktiremez.

B. Hâkimlik ve savcılık teminatı

MADDE 139. – Hâkimler ve savcılar azlolunamaz, kendileri istemedikçe Anayasada gösterilen yaştan önce emekliye ayrılamaz; bir mahkemenin veya kadronun kaldırılması sebebiyle de olsa, aylık, ödenek ve diğer özlük haklarından yoksun kılınmaz.

²⁴⁵ Bu maddede; 21/01/2017 tarihli ve 6771 sayılı Kanunla değişiklik yapılmıştır.

Meslekten çıkarılmayı gerektiren bir suçtan dolayı hüküm giymiş olanlar, görevini sağlık bakımından yerine getiremeyeceği kesin olarak anlaşılanlar veya meslekte kalmalarının uygun olmadığına karar verilenler hakkında kanundaki istisnalar saklıdır.

C. Hâkimlik ve savcılık mesleği

MADDE 140. — Hâkimler ve savcılar adlî ve idarî yargı hâkim ve savcılar olarak görev yaparlar. Bu görevler meslekten hâkim ve savcılar eliyle yürütülür.

Hâkimler, mahkemelerin bağımsızlığı ve hâkimlik teminatı esaslarına göre görev ifa ederler.

Hâkim ve savcılarının nitelikleri, atanmaları, hakları ve ödevleri, aylık ve ödenekleri, meslekte ilerlemeleri, görevlerinin ve görev yerlerinin geçici veya sürekli olarak değiştirilmesi, haklarında disiplin kovuşturması açılması ve disiplin cezası verilmesi, görevleriyle ilgili veya görevleri sırasında işledikleri suçlarından dolayı soruşturma yapılması ve yargılanmalarına karar verilmesi, meslekten çıkarmayı gerektiren suçluluk veya yetersizlik halleri ve meslek içi eğitimleri ile diğer özlük işleri mahkemelerin bağımsızlığı ve hâkimlik teminatı esaslarına göre kanunla düzenlenir.

Hâkimler ve savcılar altmış beş yaşını bitirinceye kadar hizmet görürler; askerî hâkimlerin yaş haddi, yükselme ve emeklilikleri kanunda gösterilir.

Hâkimler ve savcılar, kanunda belirtilenlerden başka, resmî ve özel hiçbir görev alamazlar.

Hâkimler ve savcılar idarî görevleri yönünden Adalet Bakanlığına bağlıdırlar.

Hâkim ve savcı olup da adalet hizmetindeki idarî görevlerde çalışanlar, hâkimler ve savcılar hakkındaki hükümlere tabidirler. Bunlar, hâkimler ve savcılara ait esaslar dairesinde sınıflandırılır ve derecelendirilirler, hâkimlere ve savcılara tanınan her türlü haklardan yararlanırlar.

D. Duruşmaların açık ve kararların gerekçeli olması

MADDE 141. — Mahkemelerde duruşmalar herkese açıktır. Duruşmaların bir kısmının veya tamamının kapalı yapılmasına ancak genel ahlâkın veya kamu güvenliğinin kesin olarak gerekli kıldığı hallerde karar verilebilir.

Küçüklerin yargılanması hakkında kanunla özel hükümler konulur.

Bütün mahkemelerin her türlü kararları gerekçeli olarak yazılır. #

Davaların en az giderle ve mümkün olan süratle sonuçlandırılması, yargının görevidir.

E. Mahkemelerin kuruluşu

MADDE 142. — Mahkemelerin kuruluşu, görev ve yetkileri, işleyişi ve yargılama usulleri kanunla düzenlenir.²⁴⁶

²⁴⁶ Bu maddede; 21/01/2017 tarihli ve 6771 sayılı Kanunla değişiklik yapılmıştır.

F. Devlet Güvenlik Mahkemeleri

MADDE 143. – Devletin ülkesi ve milletiyle bölünmez bütünlüğü, hür demokratik düzen ve nitelikleri Anayasada belirtilen Cumhuriyet aleyhine işlenen ve doğrudan doğruya Devletin iç ve dış güvenliğini ilgilendiren suçlara bakmakla görevli Devlet Güvenlik Mahkemeleri kurulur.

Devlet Güvenlik Mahkemesinde bir Başkan, iki asıl ve iki yedek üye ile bir savcı ve yeteri kadar savcı yardımcısı bulunur.

Başkan, bir asıl ve bir yedek üye ile savcı, birinci sınıfa ayrılmış hâkim ve Cumhuriyet savcılığı arasında; bir asıl ve bir yedek üye, birinci sınıf askerî hâkimler arasında; savcı yardımcılığı ise Cumhuriyet savcıları ve askerî hâkimler arasında özel kanunlarında gösterilen usule göre atanır.

Devlet Güvenlik Mahkemesi Başkan, üye ve yedek üyeleri ile savcı ve savcı yardımcılığı dört yıl için atanırlar, süresi bitenler yeniden atanabilirler.

Devlet Güvenlik Mahkemeleri kararlarının temyiz mercii Yargıtay'dır.

Devlet Güvenlik Mahkemelerinin işleyişi, görev ve yetkileri ve yargılama usulleri ile ilgili diğer hükümler, kanunda gösterilir.

Devlet Güvenlik Mahkemesinin yargı çevresine giren bölgelerde sıkıyönetim ilan edilmesi halinde, bu bölgelerle sınırlı olmak üzere kanunla belirlenen esaslara göre Devlet Güvenlik Mahkemesi, Sıkıyönetim Askeri Mahkemesine dönüştürülebilir.²⁴⁷

G. Hâkim ve savcılarının denetimi

MADDE 144. – Hâkim ve savcılarının görevlerini; kanun, tüzük, yönetmeliklere ve genelgelere (Hâkimler için idarî nitelikteki genelgelere) uygun olarak yapıp yapmadıklarını denetleme; görevlerinden dolayı veya görevleri sırasında suç işleyip işlemediklerini, hal ve eylemlerinin sıfat ve görevleri icaplarına uyup uymadığını araştırma ve gerektiğinde haklarında inceleme ve soruşturma, Adalet Bakanlığının izni ile adalet müfettişleri tarafından yapılır. Adalet Bakanı soruşturma ve inceleme işlemlerini, hakkında soruşturma ve inceleme yapılacak olandan daha kıdemli hâkim veya savcı eliyle de yaptırabilir.²⁴⁸

H. Askerî yargı

MADDE 145. – Askerî yargı, askerî mahkemeler ve disiplin mahkemeleri tarafından yürütülür. Bu mahkemeler, asker kişilerin; askerî olan suçları ile bunların asker kişileri, aleyhine veya askerî mahallerde yahut askerlik hizmet ve görevleri ile ilgili olarak işledikleri suçlara ait davalara bakmakla görevlidirler.

²⁴⁷ Bu maddede; 18/06/1999 tarihli ve 4388 sayılı ve 07/05/2004 tarihli ve 5170 sayılı Kanunlarla değişiklikler yapılmıştır.

²⁴⁸ Bu maddede; 07/05/2010 tarihli ve 5982 sayılı Kanunla değişiklik yapılmıştır.

Askeri mahkemeler, asker olmayan kişilerin özel kanunda belirtilen askerî suçları ile kanunda gösterilen görevlerini ifa ettikleri sırada veya kanunda gösterilen askerî mahallerde askerlere karşı işledikleri suçlara da bakmakla görevlidirler.

Askeri mahkemelerin savaş veya sıkıyönetim hallerinde hangi suçlar ve hangi kişiler bakımından yetkili oldukları; kuruluşları ve gerektiğinde bu mahkemelerde adli yargı hâkim ve savcılarının görevlendirilmeleri kanunla düzenlenir.

Askerî yargı organlarının kuruluşu, işleyişi, askerî hâkimlerin özlük işleri askeri savcılık görevlerini yapan askeri hâkimlerin mahkemesinde görevli buldukları komutanlık ile ilişkileri, mahkemelerin bağımsızlığı, hâkimlik teminatı, askerlik hizmetinin gereklerine göre kanunla düzenlenir. Kanun, ayrıca askerî hâkimlerin yargı hizmeti dışındaki askerî hizmetler yönünden askeri hizmetlerin gereklerine göre teşkilatında görevli bulduktan komutanlık ile olan ilişkilerini de gösterir.²⁴⁹

II. Yüksek mahkemeler

A. Anayasa Mahkemesi

1. Kuruluşu

MADDE 146. – Anayasa Mahkemesi on bir asıl ve dört yedek üyeden kurulur.

Cumhurbaşkanı, iki asıl ve iki yedek üyeyi Yargıtay, iki asıl ve bir yedek üyeyi Danıştay, birer asıl üyeyi Askerî Yargıtay, Askerî Yüksek İdare Mahkemesi ve Sayıştay genel kurullarınca kendi Başkan ve üyeleri arasından üye tamsayılarının salt çoğunluğu ile her boş yer için gösterecekleri üçer aday içinden; bir asıl üyeyi ise Yükseköğretim Kurulunun kendi üyesi olmayan Yükseköğretim kurumları öğretim üyeleri içinden göstereceği üç aday arasından; üç asıl ve bir yedek üyeyi üst kademe yöneticileri ile avukatlar arasından seçer.

Yükseköğretim kurumları öğretim üyeleri ile üst kademe yöneticileri ve avukatların Anayasa Mahkemesine asıl ve yedek üye seçilebilmeleri için, kırk yaşını doldurmuş, yükseköğrenim görmüş veya öğrenim kurumlarında en az on beş yıl öğretim üyeliği veya kamu hizmetinde en az on beş yıl fiilen çalışmış veya en az on beş yıl avukatlık yapmış olmak şarttır.

Anayasa Mahkemesi, asıl üyeleri arasından gizli oyla ve üye tamsayısının salt çoğunluğu ile dört yıl için bir Başkan ve bir Başkanvekili seçer. Süresi bitenler yeniden seçilebilirler.

Anayasa Mahkemesi üyeleri, aslı görevleri dışında resmî veya özel hiçbir görev alamazlar.²⁵⁰

²⁴⁹ Bu maddede; 07/05/2010 tarihli ve 5982 sayılı ve 21/01/2017 tarihli ve 6771 sayılı Kanunlarla değişiklik yapılmıştır.

²⁵⁰ Bu maddede; 07/05/2010 tarihli ve 5982 sayılı ve 21/01/2017 tarihli ve 6771 sayılı Kanunlarla değişiklik yapılmıştır.

2. Üyeliğin sona ermesi

MADDE 147. – Anayasa Mahkemesi üyeleri altmış beş yaşını doldurunca emekliye ayrılırlar.

Anayasa Mahkemesi üyeliği, bir üyenin hâkimlik mesleğinden çıkarılmayı gerektiren bir suçtan dolayı hüküm giymesi halinde kendiliğinden; görevini sağlık bakımından yerine getiremeyeceğinin kesin olarak anlaşılması halinde de, Anayasa Mahkemesi üye tamsayısının salt çoğunluğunun kararı ile sona erer.²⁵¹

3. Görev ve yetkileri

MADDE 148. – Anayasa Mahkemesi, kanunların, kanun hükmünde kararnamelerin ve Türkiye Büyük Millet Meclisi İctüzüğünün Anayasaya şekil ve esas bakımından uygunluğunu denetler. Anayasa değişikliklerini ise sadece şekil bakımından inceler ve denetler. Ancak, olağanüstü hallerde, sikiyönetim ve savaş hallerinde çıkarılan kanun hükmünde kararnamelerin şekil ve esas bakımından Anayasaya aykırılığı iddiasıyla, Anayasa Mahkemesinde dava açılmaz.

Kanunların şekil bakımından denetlenmesi, son oylamanın, öngörülen çoğunlukla yapılıp yapılmadığı; Anayasa değişikliklerinde ise, teklif ve oylama çoğunluğuna ve ivedilikle görüşülemeyeceği şartına uyulup uyulmadığı hususları ile sınırlıdır. Şekil bakımından denetleme, Cumhurbaşkanı ve Türkiye Büyük Millet Meclisi üyelerinin beşte biri tarafından istenebilir. Kanunun yayımlandığı tarihten itibaren on gün geçtikten sonra, şekil bozukluğuna dayalı iptal davası açılmaz; defi yoluyla da ileri sürülemez.

Anayasa Mahkemesi Cumhurbaşkanı, Bakanlar Kurulu üyelerini, Anayasa Mahkemesi, Yargıtay, Danıştay, Askeri Yargıtay, Askeri Yüksek İdare Mahkemesi Başkan ve üyelerini, Başsavcılarını, Cumhuriyet Başsavcivekilini, Hâkimler ve Savcılar Yüksek Kurulu ve Sayıştay Başkan ve üyelerini görevleriyle ilgili suçlardan dolayı Yüce Divan sıfatıyla yargılar.

Yüce Divanda, savcılık görevini Cumhuriyet Başsavcısı veya Cumhuriyet Başsavcivekili yapar.

Yüce Divan kararları kesindir.

Anayasa Mahkemesi, Anayasa ile verilen diğer görevleri de yerine getirir.²⁵²

4. Çalışma ve yargılama usulü

MADDE 149. – Anayasa Mahkemesi, Başkan ve on üye ile toplanır, salt çoğunluk ile karar verir. Anayasa değişikliklerinde iptale karar verebilmesi için üçte iki oy çokluğu şarttır.

Şekil bozukluğuna dayalı iptal davaları Anayasa Mahkemesince öncelikle incelenip karara bağlanır.

²⁵¹ Bu maddede; 07/05/2010 tarihli ve 5982 sayılı Kanunla değişiklik yapılmıştır.

²⁵² Bu maddede; 07/05/2010 tarihli ve 5982 sayılı ve 21/01/2017 tarihli ve 6771 sayılı Kanunlarla değişiklik yapılmıştır.

Anayasa Mahkemesinin kuruluşu ve yargılama usulleri kanunla; mahkemenin çalışma esasları ve üyeleri arasındaki işbölümü kendi yapacağı içtüzükle düzenlenir.

Anayasa Mahkemesi Yüce Divan sıfatıyla baktığı davalar dışında kalan işleri dosya üzerinde inceler. Ancak, gerekli gördüğü hallerde sözlü açıklamalarını dinlemek üzere ilgilileri ve konu üzerinde bilgisi olanları çağırabilir.²⁵³

5. İptal davası

MADDE 150. – Kanunların, kanun hükmündeki kararnamelerin, Türkiye Büyük Millet Meclisi İçtüzüğü'nün veya bunların belirli madde ve hükümlerinin şekil ve esas bakımından Anayasaya aykırılığı iddiasıyla Anayasa Mahkemesinde doğrudan doğruya iptal davası açabilme hakkı, Cumhurbaşkanına, iktidar ve ana muhalefet partisi Meclis grupları ile Türkiye Büyük Millet Meclisi üye tamsayısının en az beşte biri tutamındaki üyelere aittir. İktidarda birden fazla siyasî partinin bulunması halinde, iktidar partilerinin dava açma hakkını en fazla üyeye sahip olan parti kullanır.²⁵⁴

6. Dava açma süresi

MADDE 151. – Anayasa Mahkemesinde doğrudan doğruya iptal davası açma hakkı, iptali istenen kanun, kanun hükmünde kararname veya İçtüzüğü'nün Resmî Gazetede yayımlanmasından başlayarak altmış gün sonra düşer.²⁵⁵

7. Anayasaya aykırılığın diğer mahkemelerde ileri sürülmesi

MADDE 152. – Bir davaya bakmakta olan mahkeme, uygulanacak bir kanun veya kânsın hükmünde kararnamenin hükümlerini Anayasaya aykırı görürse veya taraflardan birinin ileri sürdüğü aykırılık iddiasının ciddî olduğu kanısına varırsa, Anayasa Mahkemesinin bu konuda vereceği karara kadar davayı geri bırakır.

Mahkeme, Anayasaya aykırılık iddiasını ciddî görmezse bu iddia, temyiz merciiince esas hükmle birlikte karara bağlanır.

Anayasa Mahkemesi, işin kendisine gelişinden başlamak üzere beş ay içinde kararını verir ve açıklar. Bu süre içinde karar verilmezse mahkeme davayı yürürlükteki kanun hükümlerine göre sonuçlandırır. Ancak, Anayasa Mahkemesinin kararı, esas hakkındaki karar kesinleşinceye kadar gelirse, mahkeme buna uymak zorundadır.

Anayasa Mahkemesinin işin esasına girerek verdiği red kararının Resmî Gazetede yayımlan-

²⁵³ Bu maddede; 23/07/1995 tarihli ve 4121 sayılı, 03/10/2001 tarihli ve 4709 sayılı, 07/05/2010 tarihli ve 5982 sayılı ve 21/01/2017 tarihli ve 6771 sayılı Kanunlarla değişiklik yapılmıştır.

²⁵⁴ Bu maddede; 21/01/2017 tarihli ve 6771 sayılı Kanunla değişiklik yapılmıştır.

²⁵⁵ Bu maddede; 21/01/2017 tarihli ve 6771 sayılı Kanunla değişiklik yapılmıştır.

masından sonra on yıl geçmedikçe aynı kanun hükmünün Anayasaya aykırılığı iddiasıyla tekrar başvuruda bulunulamaz.²⁵⁶

8. Anayasa Mahkemesinin kararları

MADDE 153. – Anayasa Mahkemesinin kararları kesindir. İptal kararları gerekçesi yazılmadan açıklanamaz.

Anayasa Mahkemesi bir kanun veya kanun hükmünde kararnamenin tamamını veya bir hükmünü iptal ederken, kanun koyucu gibi hareketle, yeni bir uygulamaya yol açacak biçimde hüküm tesis edemez.

Kanun, kanun hükmünde kararname veya Türkiye Büyük Millet Meclisi İktüzüğü ya da bunların hükümleri, iptal kararlarının Resmî Gazetede yayımlandığı tarihte yürürlükten kalkar. Gereken hallerde Anayasa Mahkemesi iptal hükmünün yürürlüğe gireceği tarihi ayrıca kararlaştırabilir. Bu tarih, kararın Resmî Gazetede yayımlandığı günden başlayarak bir yılı geçemez.

İptal kararının yürürlüğe girişinin ertelendiği durumlarda, Türkiye Büyük Millet Meclisi, iptal kararının ortaya çıkardığı hukukî boşluğu dolduracak kanun tasarı veya teklifini öncelikle görüşüp karara bağlar.

İptal kararları geriye yürümez.

Anayasa Mahkemesi kararları Resmî Gazetede hemen yayımlanır ve yasama, yürütme ve yargı organlarını, idare makamlarını, gerçek ve tüzel kişileri bağlar.²⁵⁷

B. Yargıtay

MADDE 154. – Yargıtay, adliye mahkemelerince verilen ve kanunun başka bir adli yargı merciine bırakmadığı karar ve hükümlerin son inceleme merciidir. Kanunla gösterilen belli davalara da ilk ve son derece mahkemesi olarak bakar.

Yargıtay üyeleri, birinci sınıfa ayrılmış adli yargı hâkim ve Cumhuriyet savcılarını ile bu meslekten sayılanlar arasından Hâkimler ve Savcılar Yüksek Kurulunca üye tamsayısının salt çoğunluğu ile ve gizli oyla seçilir.

Yargıtay Birinci Başkanı, birinci başkanvekilleri ve daire başkanları kendi üyeleri arasından Yargıtay Genel Kurulunca üye tamsayısının salt çoğunluğu ve gizli oyla dört yıl için seçilirler; süresi bitenler yeniden seçilebilirler.

Yargıtay Cumhuriyet Başsavcısı ve Cumhuriyet Başsavcivekili, Yargıtay Genel Kurulunun kendi üyeleri arasından gizli oyla belirleyeceği beşer aday arasından Cumhurbaşkanı tarafından dört yıl için seçilirler. Süresi bitenler yeniden seçilebilirler.

²⁵⁶ Bu maddede; 21/01/2017 tarihli ve 6771 sayılı Kanunla değişiklik yapılmıştır.

²⁵⁷ Bu maddede; 21/01/2017 tarihli ve 6771 sayılı Kanunla değişiklik yapılmıştır.

Yargılayın kuruluşu, işleyişi, Başkan, başkanvekilleri, daire başkanları ve üyeleri ile Cumhuriyet Başsavcısı ve Cumhuriyet Başsavcivekilinin nitelikleri ve seçim usulleri, mahkemelerin bağımsızlığı ve hâkimlik teminatı esaslarına göre kanunla düzenlenir.²⁵⁸

C. Danıştay

MADDE 155. – Danıştay, idarî mahkemelerce verilen ve kanunun başka bir idarî yargı merciine bırakmadığı karar ve hükümlerin son inceleme merciidir. Kanunla gösterilen belli davalara da ilk ve son derece mahkemesi olarak bakar.

Danıştay, davaları görmek, Başbakan ve Bakanlar Kurulunca gönderilen kanun tasarıları hakkında düşüncesini bildirmek, tüzük tasarılarını ve imtiyaz şartlaşma ve sözleşmelerini incelemek, idarî uyumsuzlukları çözümlenmek ve kanunla gösterilen diğer işleri yapmakla görevlidir.

Danıştay üyelerinin dörtte üçü, birinci sınıf idarî yargı hâkim ve savcılar ile bu meslekten sayılanlar arasından Hâkimler ve Savcılar Yüksek Kurulu; dörtte biri, nitelikleri kanunda belirtilen görevliler arasından Cumhurbaşkanı; tarafından seçilir.

Danıştay Başkanı, Başsavcı, başkanvekilleri ve daire başkanları, kendi üyeleri arasından Danıştay Genel Kurulunca üye tamsayısının salt çoğunluğu ve gizli oyla dört yıl için seçilirler. Süresi bitenler yeniden seçilebilirler.

Danıştay'ın, kuruluşu, işleyişi, Başkan, Başsavcı, başkanvekilleri, daire başkanları ile üyelerinin nitelikleri ve seçim usulleri, idarî yargının özelliği, mahkemelerin bağımsızlığı ve hâkimlik teminatı esaslarına göre kanunla düzenlenir.²⁵⁹

D. Askerî Yargıtay

MADDE 156. – Askerî Yargıtay, askerî mahkemelerden verilen karar ve hükümlerin son inceleme merciidir. Ayrıca, asker kişilerin kanunla gösterilen belli davalarına ilk ve son derece mahkemesi olarak bakar.

Askerî Yargıtay üyeleri birinci sınıf askerî hâkimler arasından Askerî Yargıtay Genel Kurulunun üye tamsayısının salt çoğunluğu ve gizli oyla her boş yer için göstereceği üçer aday içinden Cumhurbaşkanınca seçilir.

Askerî Yargıtay Başkanı, Başsavcısı, İkinci Başkanı ve daire başkanları Askerî Yargıtay üyeleri arasından rütbe ve kıdem sırasına göre atanırlar.

Askerî Yargıtay'ın kuruluşu, işleyişi, mensuplarının disiplin ve özlük işleri, mahkemelerin bağımsızlığı, hâkimlik teminatı ve askerlik hizmetlerinin gereklerine göre kanunla düzenlenir.²⁶⁰

²⁵⁸ Bu maddede; 21/01/2017 tarihli ve 6771 sayılı Kanunla değişiklik yapılmıştır.

²⁵⁹ Bu maddede; 13/08/1999 tarihli ve 4446 sayılı ve 21/01/2017 tarihli ve 6771 sayılı Kanunlarla değişiklik yapılmıştır.

²⁶⁰ Bu maddede; 07/05/2010 tarihli ve 5982 sayılı ve 21/01/2017 tarihli ve 6771 sayılı Kanunlarla değişiklik yapılmıştır.

E. Askerî Yüksek İdare Mahkemesi

MADDE 157. – Askerî Yüksek İdare Mahkemesi, askerî olmayan makamlarca tesis edilmiş olsa bile, asker kişileri ilgilendiren ve askerî hizmete ilişkin idarî işlem ve eylemlerden doğan uyuşmazlıkların yargı denetimini yapan ilk ve son derece mahkemesidir. Ancak, askerlik yükümlülüğünden doğan uyuşmazlıklarda ilgilinin asker kişi olması şartı aranmaz.

Askerî Yüksek İdare Mahkemesinin askerî hâkim sınıfından olan üyeleri, mahkemenin bu sınıftan olan başkan ve üyeleri tamsayısının salt çoğunluğu ve gizli oy ile birinci sınıf askerî hâkimler arasından her boş yer için gösterilecek üç aday içinden; hâkim sınıfından olmayan üyeleri, rütbe ve nitelikleri kanunda gösterilen subaylar arasından, Genelkurmay Başkanlığınca her boş yer için gösterilecek üç aday içinden Cumhurbaşkanınca seçilir.

Askerî hâkim sınıfından olmayan üyelerin görev süresi en fazla dört yıldır.

Mahkemenin Başkanı, Başsavcı ve daire başkanları hâkim sınıfından olanlar arasında rütbe ve kıdem sırasına göre atanırlar.

Askerî Yüksek İdare Mahkemesinin kuruluşu, işleyişi, yargılama usulleri, mensuplarının disiplini ve özlük işleri, mahkemelerin bağımsızlığı, hâkimlik teminatı ve askerlik hizmetlerinin gereklerine göre kanunla düzenlenir.²⁶¹

F. Uyuşmazlık Mahkemesi

MADDE 158. – Uyuşmazlık Mahkemesi adli, idarî ve askerî yargı mercileri arasındaki görev ve hüküm uyuşmazlıklarını kesin olarak çözümlemeye yetkilidir.

Uyuşmazlık Mahkemesinin kuruluşu, üyelerinin nitelikleri ve seçimleri ile işleyişi kanunla düzenlenir. Bu mahkemenin Başkanlığını Anayasa Mahkemesince, kendi üyeleri arasından görevlendirilen üye yapar.

Diğer mahkemelerle, Anayasa Mahkemesi arasındaki görev uyuşmazlıklarında, Anayasa Mahkemesinin karar esas alınır.²⁶²

III. Hâkimler ve Savcılar Yüksek Kurulu

MADDE 159. – Hâkimler ve Savcılar Yüksek Kurulu, mahkemelerin bağımsızlığı ve hâkimlik teminatı esaslarına göre kurulur ve görev yapar.

Kurulun Başkanı, Adalet Bakanıdır. Adalet Bakanlığı Müsteşarı Kurulun tabii üyesidir. Kurulun üç asil ve üç yedek üyesi Yargıtay Genel Kurulunun, iki asil ve iki yedek üyesi Danıştay Genel Kurulunun kendi üyeleri arasından, her üyelik için gösterecekleri üçer aday içinden Cumhurbaşkanınca, dört yıl için seçilir. Süresi biten üyeler yeniden seçilebilirler. Kurul, seçimle gelen asil

²⁶¹ Bu maddede; 07/05/2010 tarihli ve 5982 sayılı ve 21/01/2017 tarihli ve 6771 sayılı Kanunlarla değişiklik yapılmıştır.

²⁶² Bu maddede; 21/01/2017 tarihli ve 6771 sayılı Kanunla değişiklik yapılmıştır.

üyeleri arasından bir başkanvekili seçer.

Hâkimler ve Savcılar Yüksek Kurulu; adlî ve idarî yargı hâkim ve savcılarını mesleğe kabul etme, atama ve nakletme, geçici yetki verme, yükselme ve birinci sınıfa ayırma, kadro dağıtma, meslekte kalmaları uygun görülmeyenler hakkında karar verme, disiplin cezası verme, görevden uzaklaştırma işlemlerini yapar. Adalet Bakanlığının, bir mahkemenin veya bir hâkimin veya savcının kadrosunun kaldırılması veya bir mahkemenin yargı çevresinin değiştirilmesi konusundaki tekliflerini karara bağlar. Ayrıca Anayasa ve kanunlarla verilen diğer görevleri yerine getirir.

Kurul kararlarına karşı yargı mercilerine başvurulamaz.

Kurulun görevlerini yerine getirmesi, seçim ve çalışma usulleriyle itirazların Kurul bünyesinde incelenmesi esasları kanunla düzenlenir.

Adalet Bakanlığının merkez kuruluşunda geçici veya sürekli olarak çalıştırılacak hâkim ve savcılarının muvafakatlarını alarak atama yetkisi Adalet Bakanına aittir.

Adalet Bakanı Hâkimler ve Savcılar Yüksek Kurulunun ilk toplantısında onaya sunulmak üzere, gecikmesinde sakınca bulunan hallerde hizmetin aksamaması için hâkim ve savcılarını geçici yetki ile görevlendirebilir.²⁶³

IV. Sayıştay

MADDE 160. — Sayıştay, genel ve katma bütçeli dairelerin bütün gelir ve giderleri ile mallarını Türkiye Büyük Millet Meclisi adına denetlemek ve sorumluların hesap ve işlemlerini kesin hükme bağlamak ve kanunlarla verilen inceleme, denetleme ve hükme bağlama işlerini yapmakla görevlidir. Sayıştay'ın kesin hükümleri hakkında ilgililer yazılı bildirim tarihinden itibaren on beş gün içinde bir kereye mahsus olmak üzere karar düzeltilmesi isteminde bulunabilirler. Bu kararlar dolayısıyla idarî yargı yoluna başvurulamaz.

Vergi, benzeri malî yükümlülükler ve ödevler hakkında Danıştay ile Sayıştay kararları arasındaki uyuşmazlıklarda Danıştay kararları esas alınır.

Sayıştay'ın kuruluşu, işleyişi, denetim usulleri, mensuplarının nitelikleri, atanmaları, ödev ve yetkileri, hakları ve yükümlülükleri ve diğer özlük işleri, Başkan ve üyelerinin teminatı kanunla düzenlenir.

Silahlı Kuvvetler elinde bulunan Devlet mallarının Türkiye Büyük Millet Meclisi adına denetlenmesi usulleri, Millî Savunma hizmetlerinin gerektirdiği gizlilik esaslarına uygun olarak kanunla düzenlenir.²⁶⁴

²⁶³ Bu maddede; 07/05/2010 tarihli ve 5982 sayılı ve 21/01/2017 tarihli ve 6771 sayılı Kanunlarla değişiklik yapılmıştır.

²⁶⁴ Bu maddede; 07/05/2004 tarihli ve 5170 sayılı ve 29/10/2005 tarihli ve 5428 sayılı Kanunlarla değişiklik yapılmıştır.

DÖRDÜNCÜ KISIM MALÎ VE EKONOMİK HÜKÜMLER

BİRİNCİ BÖLÜM MALÎ HÜKÜMLER

I. Bütçe

A. Bütçenin hazırlanması ve uygulanması

MADDE 161. – Devletin ve kamu iktisadî teşebbüsleri dışındaki kamu tüzel kişilerinin harcamaları, yıllık bütçelerle yapılır.

Malî yıl başlangıcı ile genel ve katma bütçelerin nasıl hazırlanacağı ve uygulanacağı kanunla belirlenir. Kanun, kalkınma planları ile ilgili yatırımlar veya bir yıldan fazla sürecek iş ve hizmetler için özel süre ve usuller koyabilir.

Bütçe kanununa, bütçe ile ilgili hükümler dışında hiçbir hüküm konulamaz.²⁶⁵

B. Bütçenin görüşülmesi

MADDE 162. – Bakanlar Kurulu, genel ve katma bütçe tasardan ile millî bütçe tahminlerini gösteren raporu, malî yıl başından en az yetmiş beş gün önce, Türkiye Büyük Millet Meclisine sunar.

Bütçe tasarıları ve rapor, kırk üyeden kurulu Bütçe Komisyonunda incelenir. Bu komisyonun kuruluşunda, iktidar grubuna veya gruplarına en az yirmi beş üye verilmek şartı ile, siyasî parti gruplarının ve bağımsızların oranlarına göre temsili göz önünde tutulur.

Bütçe Komisyonunun elli beş gün içinde kabul edeceği metin, Türkiye Büyük Millet Meclisinde görüşülür ve malî yıl başına kadar karara bağlanır.

Türkiye Büyük Millet Meclisi üyeleri, Genel Kuralda, bakanlık ve daire bütçeleriyle katma bütçeler hakkında düşüncelerini, her bütçenin tümü üzerindeki görüşmeler sırasında açıklarlar; bölümler ve değişiklik önerileri, üzerinde ayrıca görüşme yapılmaksızın okunur ve oya konur.

Türkiye Büyük Millet Meclisi üyeleri, bütçe kanunu tasarılarının Genel Kurulda görüşülmesi sırasında, gider artırıcı veya gelirleri azaltıcı önerilerde bulunamazlar.²⁶⁶

C. Bütçelerde değişiklik yapılabilme esasları

MADDE 163. – Genel ve katma bütçelerle verilen ödenek, harcanabilecek miktarın sınırını gösterir. Harcanabilecek miktar sınırının Bakanlar Kurulu kararıyla aşılabileceğine dair bütçelere

²⁶⁵ Bu maddede; 29/10/2005 tarihli ve 5428 sayılı ve 21/01/2017 tarihli ve 6771 sayılı Kanunlarla değişiklik yapılmıştır.

²⁶⁶ Bu maddede; 29/10/2005 tarihli ve 5428 sayılı ve 21/01/2017 tarihli ve 6771 sayılı Kanunlarla değişiklik yapılmıştır.

hüküm konulamaz. Bakanlar Kuruluna kanun hükmünde kararname ile bütçede değişiklik yapmak yetkisi verilemez. Carî yıl bütçesindeki ödenek artışı öngören değişiklik tasarılarında ve carî ve ileriki yıl bütçelerine malî yük getirecek nitelikteki kanun tasarı ve tekliflerinde, belirtilen giderleri karşılayabilecek mail kaynak gösterilmesi zorunludur.²⁶⁷

D. Kesin hesap

MADDE 164. — Kesin Hesap Kanunu tasardan, kanunda daha kısa bir süre kabul edilmiş ise, ilgili olduktan malî yılın sonundan başlayarak, en geç yedi ay sonra, Bakanlar Kurulunca Türkiye Büyük Millet Meclisine sunulur. Sayıştay, genel uygunluk bildirimini, ilişkin olduğu Kesin Hesap Kanunu tasarısının verilmesinden başlayarak en geç yetmiş beş gün içinde Türkiye Büyük Millet Meclisine sunar.

Kesin Hesap Kanunu tasarısı, yeni yıl bütçe kanunu tasarısıyla birlikte Bütçe Komisyonu gündemine alınır. Bütçe Komisyonu, bütçe kanunu tasarısıyla Kesin Hesap Kanunu tasarısını Genel Kurula birlikte sunar, Genel Kurul, Kesin Hesap Kanunu tasarısını, yeni yıl bütçe kanunu tasarısıyla beraber görüşerek karara bağlar.

Kesin Hesap Kanunu tasarısı ve genel uygunluk bildiriminin Türkiye Büyük Millet Meclisine verilmiş olması, ilgili yıla ait Sayıştay'ca sonuçlandırılmamış denetim ve hesap yargılamasını önlemeye ve bunların karara bağlandığı anlamına gelmez.²⁶⁸

E. Kamu iktisadî teşebbüslerinin denetimi

MADDE 165. — Sermayesinin yarısından fazlası doğrudan doğruya veya dolaylı olarak Devlete ait olan kamu kuruluş ve ortaklıklarının Türkiye Büyük Millet Meclisince denetlenmesi esasları kanunla düzenlenir.

İKİNCİ BÖLÜM EKONOMİK HÜKÜMLER

I. Planlama

MADDE 166. — Ekonomik, sosyal ve kültürel kalkınmayı, özellikle sanayi ve tarımın yurt düzeyinde dengeli ve uyumlu biçimde hızla gelişmesini, ülke kaynaklarının döküm ve değerlendirilmesini yaparak verimli şekilde kullanılmasını planlamak, bu amaçla gerekli teşkilatı kurmak Devletin görevidir.

Planda millî tasarrufu ve üretimi artırıcı, fiyatlarda istikrar ve dış ödemelerde dengeli sağlayıcı, yatırım ve istihdamı geliştirici tedbirler öngörülür; yatırımlarda toplum yararları ve gerekleri gözetilir; kaynakların verimli şekilde kullanılması hedef alınır. Kalkınma girişimleri, bu plana

²⁶⁷ Bu maddede; 29/10/2005 tarihli ve 5428 sayılı ve 21/01/2017 tarihli ve 6771 sayılı Kanunlarla değişiklik yapılmıştır.

²⁶⁸ Bu maddede; 21/01/2017 tarihli ve 6771 sayılı Kanunla değişiklik yapılmıştır.

göre gerçekleştirilir.

Kalkınma planlarının hazırlanmasına, Türkiye Büyük Millet Meclisince onaylanmasına, uygulanmasına, değiştirilmesine ve bütünlüğünü bozacak değişikliklerin önlenmesine ilişkin usul ve esaslar kanunla düzenlenir.²⁶⁹

II. Piyasaların denetimi ve dış ticaretin düzenlenmesi

MADDE 167. – Devlet, para, kredi, sermaye, mal ve hizmet piyasalarının sağlıklı ve düzenli işlemlerini sağlayıcı ve geliştirici tedbirleri alır; piyasalarda fiilî veya anlaşma sonucu doğacak tekelleşme ve kartelleşmeyi önler.

Dış ticaretin ülke ekonomisinin yararına olmak üzere düzenlenmesi amacıyla ithalat, ihracat ve diğer dış ticaret işlemleri üzerine vergi ve benzeri yükümlülükler dışında ek malî yükümlülükler koymaya ve bunları kaldırmaya kanunla Bakanlar Kuruluna yetki verilebilir.²⁷⁰

III. Tabii servetlerin ve kaynakların aranması ve işletilmesi

MADDE 168. – Tabii servetler ve kaynaklar Devletin hüküm ve tasarrufu altındadır. Bunların aranması ve işletilmesi hakkı Devlete aittir. Devlet bu hakkını belli bir süre için, gerçek ve tüzel kişilere devredebilir. Hangi tabii servet ve kaynağın arama ve işletmesinin, Devletin gerçek ve tüzel kişilerle ortak olarak veya doğrudan gerçek ve tüzel kişiler eliyle yapılması, kanunun açık iznine bağlıdır. Bu durumda gerçek ve tüzel kişilerin uyması gereken şartlar ve Devletçe yapılacak gözetim, denetim usul ve esasları ve müeyyideler kanunda gösterilir.

IV. Ormanlar ve orman köylüsü

A. Ormanların korunması ve geliştirilmesi

MADDE 169. – Devlet, ormanların korunması ve sahalarının genişletilmesi için gerekli kanunları koyar ve tedbirleri alır. Yanan ormanların yerinde yeni orman yetiştirilir, bu yerlerde başka çeşit tarım ve hayvancılık yapılamaz. Bütün ormanların gözetimi Devlete aittir.

Devlet ormanlarının mülkiyeti devrolunamaz. Devlet ormanları kanuna göre, Devletçe yönetilir ve işletilir. Bu ormanlar zamanaşımı ile mülk edinilemez ve kamu yararı dışında irtifak hakkına konu olamaz.

Ormanlara zarar verebilecek hiçbir faaliyet ve eyleme müsaade edilemez. Ormanların tahrip edilmesine yol açan siyasî propaganda yapılamaz; münhasıran orman suçları için genel ve özel af çıkarılamaz. Ormanları yakmak, ormanı yok etmek veya daraltmak amacıyla işlenen suçlar genel ve özel af kapsamına alınamaz.

²⁶⁹ Bu maddede; 07/05/2010 tarihli ve 5982 sayılı ve 21/01/2017 tarihli ve 6771 sayılı Kanunlarla değişiklik yapılmıştır.

²⁷⁰ Bu maddede; 21/01/2017 tarihli ve 6771 sayılı Kanunla değişiklik yapılmıştır.

Orman olarak muhafazasında bilim ve fen bakımından hiçbir yarar görülmeyen, aksine tarım alanlarına dönüştürülmesinde kesin yarar olduğu tespit edilen yerler ile 31. 12. 1981 tarihinden önce bilim ve fen bakımından orman niteliğini tam olarak kaybetmiş olan tarla, bağ, meyvelik, zeytinlik gibi çeşitli tarım alanlarında veya hayvancılıkta kullanılmasında yarar olduğu tespit edilen araziler, şehir, kasaba ve köy yapılarının toplu olarak bulunduğu yerler dışında, orman sınırlarında daraltma yapılamaz.

B. Orman köylüsünün korunması

MADDE 170. – Ormanlar içinde veya bitişiğindeki köyler halkının kalkındırılması, ormanların ve bütünlüğünün korunması bakımlarından, ormanın gözetilmesi ve işletilmesinde Devletle bu halkın işbirliğini sağlayıcı tedbirlerle, 31. 12. 1981 tarihinden önce bilim ve fen bakımından orman niteliğini tamamen kaybetmiş yerlerin değerlendirilmesi; bilim ve fen bakımından orman olarak muhafazasında yarar görülmeyen yerlerin tespiti ve orman sınırları dışına çıkartılması; orman içindeki köyler halkının kısmen veya tamamen bu yerlere yerleştirilmesi için Devlet eliyle anılan yerlerin ihya edilerek bu halkın yararlanmasına tahsisi kanunla düzenlenir.

Devlet, bu halkın işletme araç ve gereçleriyle diğer girdilerinin sağlanmasını kolaylaştırıcı tedbirleri alır. Orman içinden nakledilen köyler halkına ait araziler, Devlet ormanı olarak derhal ağaçlandırılır.

V. Kooperatifçiliğin geliştirilmesi

MADDE 171. – Devlet, millî ekonominin yararlarını dikkate alarak, öncelikle üretimin artırılmasını ve tüketicinin korunmasını amaçlayan kooperatifçiliğin gelişmesini sağlayacak tedbirleri alır.

Kooperatifler, Devletin her türlü kontrol ve denetimine tâbi olup, siyasetle uğraşamaz ve siyasî partilerle işbirliği yapamazlar.²⁷¹

VI. Tüketiciler ile esnaf ve sanatkârların korunması

A. Tüketicilerin korunması

MADDE 172. – Devlet, tüketicileri koruyucu ve aydınlatıcı tedbirler alır, tüketicilerin kendilerini koruyucu girişimlerini teşvik eder.

B. Esnaf ve sanatkârların korunması

MADDE 173. – Devlet, esnaf ve sanatkâri koruyucu ve destekleyici tedbirleri alır.

²⁷¹ Bu maddede; 23/07/1995 tarihli ve 4121 sayılı Kanunla değişiklik yapılmıştır.

BEŞİNCİ KISIM ÇEŞİTLİ HÜKÜMLER

I. İnkılâp kanunlarının korunması

MADDE 174. – Anayasanın hiçbir hükmü, Türk toplumunu çağdaş uygarlık seviyesinin üstüne çıkarma ve Türkiye Cumhuriyeti'nin lâiklik niteliğini koruma amacını güden, aşağıda gösterilen inkılâp kanunlarının, Anayasanın halkoyu ile kabul edildiği tarihte yürürlükte bulunan hükümlerinin, Anayasaya aykırı olduğu şeklinde anlaşılabilir ve yorumlanamaz:

1. 3 Mart 1340 tarihli ve 430 sayılı Tevhidi Tedrisat Kanunu;

2. 25 Teşrinisani 1341 tarihli ve 671 sayılı Şapka İktisâsı Hakkında Kanun;

3. 30 Teşrinisani 1341 tarihli ve 677 sayılı Tekke ve Zaviyelerle Türbelerin Seddine ve Türbedarlıklar ile Birtakım Unvanların Men ve İlgasına Dair Kanun;

4. 17 Şubat 1926 tarihli ve 743 sayılı Türk Kanunu Medenisiyle kabul edilen, evlenme akdinin evlendirme memuru önünde yapılacağına dair medenî nikâh esasları ile aynı kanunun 110'uncu maddesi hükmü;

5. 20 Mayıs 1928 tarihli ve 1288 sayılı Beynelmilel Erkâmın Kabulü Hakkında Kanun;

6. 1 Teşrinisani 1928 tarihli ve 1353 sayılı Türk Harflerinin Kabul ve Tatbiki Hakkında Kanun;

7. 26 Teşrinisani 1934 tarihli ve 2590 sayılı Efendi, Bey, Paşa gibi Lâkap ve Unvanların Kaldırıldığına Dair Kanun;

8. 3 Kânunuevvel 1934 tarihli ve 2596 sayılı Bazı Kisvelerin Giyilemeyeceğine Dair Kanun.

ALTINCI KISIM GEÇİCİ HÜKÜMLER

GEÇİCİ MADDE 1. – Anayasanın, halkoylaması sonucu, Türkiye Cumhuriyeti Anayasası olarak kabul edildiğinin usulünce ilânı ile birlikte, halkoylaması tarihindeki Millî Güvenlik Konseyi Başkanı ve Devlet Başkanı, Cumhurbaşkanlığı sıfatını kazanarak, yedi yıllık bir dönem için, Anayasa ile Cumhurbaşkanlığına tanınan görevleri yerine getirir ve yetkileri kullanır. 18 Eylül 1980 tarihinde Devlet Başkanı olarak içtiği and yürürlükte kalır. Yedi yıllık sürenin sonunda Cumhurbaşkanlığı seçimi Anayasada öngörülen hükümlere göre yapılır.

Cumhurbaşkanı, ilk genel seçimler sonucu Türkiye Büyük Millet Meclisi toplanıp, Başkanlık Divanı oluşuncaya kadar, 12 Aralık 1980 gün ve 2356 sayılı Kanunla teşekkül etmiş olan Millî Güvenlik Konseyinin Başkanlığını da yürütür.

İlk milletvekili genel seçimleri sonunda Türkiye Büyük Millet Meclisi toplanıp göreve başla-

yıncaya kadar geçecek süre içinde, Cumhurbaşkanlığının herhangi bir surette boşalması halinde, Millî Güvenlik Konseyinin en kıdemli üyesi, Türkiye Büyük Millet Meclisi toplanıp Anayasaya göre yeni Cumhurbaşkanı seçinceye kadar, Cumhurbaşkanına vekalet eder ve O'nun Anayasadaki bütün görevlerini yerine getirir ve yetkilerini kullanır.

GEÇİCİ MADDE 2. – 12 Aralık 1980 gün ve 2356 sayılı Kanunla kuruluşu gösterilen Millî Güvenlik Konseyi, Anayasaya dayalı olarak hazırlanacak Siyasî Partiler Kanunu ile Seçim Kanununa göre yapılacak ilk genel seçimler sonucu Türkiye Büyük Millet Meclisi toplanıp Başkanlık Divanını oluşturuncaya kadar 2324 sayılı Anayasa Düzeni Hakkında Kanun ve 2483 sayılı Kurucu Meclis Hakkında Kanunlara göre görevlerini devam ettirir.

Anayasanın kabulünden sonra 2356 sayılı Kanunun 3'üncü maddesindeki Millî Güvenlik Konseyi Üyeliklerinden birisinin herhangi bir nedenle boşalması halinde doldurulması usulüne ilişkin hüküm uygulanmaz.

Türkiye Büyük Millet Meclisi toplanıp göreve başladıktan sonra, Millî Güvenlik Konseyi, altı yıllık bir süre için Cumhurbaşkanlığı Konseyi haline dönüşür ve Millî Güvenlik Konseyi Üyeleri, Cumhurbaşkanlığı Konseyi Üyesi sıfatını alırlar. Millî Güvenlik Konseyi üyesi olarak 18 Eylül 1980 tarihinde içtikleri and yürürlükte kalır. Cumhurbaşkanlığı Konseyi Üyeleri, Anayasada Türkiye Büyük Millet Meclisi üyelerinin haiz bulduktan özlük hakları ile dokunulmazlığına sahip olurlar. Altı yıllık süre sonunda Cumhurbaşkanlığı Konseyinin hukukî varlığı sona erer.

Cumhurbaşkanlığı Konseyinin görevleri şunlardır:

a) Türkiye Büyük Millet Meclisince kabul edilerek Cumhurbaşkanlığına gönderilen, Anayasada yazılı temel hak ve hürriyetlere ve ödevlere, lâiklik ilkesine, Atatürk inkılaplarının, millî güvenliğin ve kamu düzeninin korunmasına, Türkiye Radyo-Televizyon Kurumuna, milletlerarası andlaşmalara, dış ülkelere silahlı kuvvet gönderilmesine ve yabancı kuvvetlerin Türkiye'ye kabulüne, olağanüstü yönetime, sıkıyönetim ve savaş haline dair kanunlar ile Cumhurbaşkanınca gerekli görülen diğer kanunları Cumhurbaşkanına tanınan on beş günlük sürenin ilk on günü içinde incelemek;

b) Cumhurbaşkanının istemi ve tespit edeceği süre içinde:

Milletvekili genel seçimlerinin yenilenmesine, olağanüstü yönetim yetkisinin kullanılmasına ve alınacak tedbirlere, Türkiye Radyo-Televizyon Kurumunun yönetim ve gözetimine, gençliğin yetiştirilmesine ve Diyanet İşlerinin düzenlenmesine ilişkin konuları incelemek ve görüş bildirmek;

c) Cumhurbaşkanının istemine göre, iç ve dış güvenlik ile gerekli görülen diğer konularda inceleme ve araştırma yapmak ve sonuçlarını Cumhurbaşkanına sunmak.

GEÇİCİ MADDE 3. – Anayasaya göre yapılacak ilk milletvekili genel seçimi sonucunda Türkiye Büyük Millet Meclisi toplanıp, Başkanlık Divanını oluşturması ile birlikte:

- a) 27 Ekim 1980 gün ve 2324 sayılı Anayasa Düzeni Hakkında Kanun,
- b) 12 Aralık 1980 gün ve 2356 sayılı Millî Güvenlik Konseyi Hakkında Kanun,
- c) 29 Haziran 1981 gün ve 2485 sayılı Kurucu Meclis Hakkında Kanun,

Yürürlükten kalkar ve Millî Güvenlik Konseyi ile Danışma Meclisinin hukukî varlıkları sona erer.

GEÇİCİ MADDE 4. – 1) 16 Ekim 1981 tarih ve 2533 sayılı Kanunla feshedilmiş bulunan siyasî partilerden;

11 Eylül 1980'den sonra gerek parti tüzel kişiliği, gerek bunların merkez yöneticilerinden veya Parlamento üyelerinden herhangi biri hakkında Türk Ceza Kanunu'nun ikinci kitabının birinci babında yer alan Devletin şahsiyetine karşı işlenmiş cürümlerden herhangi biri ile ilgili olarak kamu davası açılmış olanlarla, 11 Eylül 1980 tarihinde iktidar partisi ve ana muhalefet partisi durumunda bulunan siyasî partilerden;

a) 1 Ocak 1980 ve daha sonraki tarihlerde; genel başkan, genel başkan yardımcıları veya vekilleri, genel sekreterleri, bunların yardımcıları ve merkez yönetim kurulu veya benzeri organların üyeleri; Anayasanın halkoylaması sonucu kabulü tarihinden başlayarak on yıl süre ile siyasî parti kuramazlar; Anayasa hükümlerine dayalı olarak kurulacak siyasî partilere üye olamazlar, bu partiler tarafından veya bağımsız olarak milletvekili genel ve ara seçimlerinde, mahallî seçimlerde aday gösterilemezler ve aday olamazlar. Siyasî partilerle herhangi bir şekilde bağlantı kuramazlar ve siyasî partilerde fahri olarak bile herhangi bir görev alamazlar.

b) 1. Ocak 1980 tarihinde Türkiye Büyük Millet Meclisinde üye bulunan milletvekilleri ile senatörler, Anayasanın halkoylaması sonucu kabulü tarihinden banlamak üzere beş yıl süre ile siyasî parti kuramazlar, kurulacak siyasî partilerin merkez yönetim kurullarında veya benzeri organlarda görev alamazlar.

2) 1 Ocak 1980 tarihinde kontenjan senatörü veya Cumhuriyet Senatosunun tabii üyesi olanlar ile Türkiye Büyük Millet Meclisinin bağımsız üyelerinden; haklarında Türk Ceza Kanunu'nun İkinci Kitabının birinci babında yer alan Devletin şahsiyetine karşı işlenmiş cürümlerden herhangi biri ile kamu davası açılmış bulunanlar veya birinci fıkrada nitelendirilen siyasî partilerden birine girmiş olanlar birinci fıkranın (b) bendi hükümlerine tâbi olurlar.²⁷²

²⁷² Bu maddede; 17/05/1987 tarihli ve 3361 sayılı Kanunla değişiklik yapılmıştır.

GEÇİCİ MADDE 5. – Yapılacak ilk milletvekili genel seçimi sonucunun Yüksek Seçim Kurulunca ilânını takip eden onuncu gün, Türkiye Büyük Millet Meclisi Ankara’da, Türkiye Büyük Millet Meclisi binasında, saat 15.00’de kendiliğinden toplanır. Bu toplantıya en yaşlı Milletvekili Başkanlık eder. Bu toplantıda milletvekilleri and içerler.

GEÇİCİ MADDE 6. – Anayasaya göre kurulan Türkiye Büyük Millet Meclisinin toplantı ve çalışmaları için kendi içtüzükleri yapıncaya kadar, Millet Meclisinin 12 Eylül 1980 tarihinden önce yürürlükte olan İchtüzüğünün, Anayasaya aykırı olmayan hükümleri uygulanır.

GEÇİCİ MADDE 7. – İlk milletvekili genel seçimi sonunda, Türkiye Büyük Millet Meclisi toplanıp, yeni Bakanlar Kurulu kuruluncaya kadar, iş başında olan Bakanlar Kurulunun görevi devam eder.

GEÇİCİ MADDE 8. – Anayasa ile kabul edilmiş olan yeni organ, kurum ve kurulların kuruluş, görev, yetki ve işleyişleri ile ilgili kanunlarla, Anayasada konulması veya değiştirilmesi öngörülen diğer kanunlar,

Anayasanın kabulünden başlayarak Kurucu Meclisin görev süresi içerisinde, bu süre içerisinde yetiştirilemeyenler, seçimle gelen Türkiye Büyük Millet Meclisinin ilk toplantısını izleyen bir yıl sonuna kadar çıkartılır.

GEÇİCİ MADDE 9. – İlk genel seçimler sonucu toplanacak Türkiye Büyük Millet Meclisinin Başkanlık Divanı kurulduktan sonra altı yıllık süre içinde yapılacak Anayasa değişikliklerini Cumhurbaşkanı, Türkiye Büyük Millet Meclisine geri gönderebilir. Bu takdirde Türkiye Büyük Millet Meclisinin geri gönderilen Anayasa değişikliği hakkındaki kanunu, aynen kabul edip tekrar Cumhurbaşkanıya gönderebilmesi, üye tamsayısının dörtte üç çoğunluğunun oyu ile mümkün olabilir.

GEÇİCİ MADDE 10. – Mahallî idare seçimleri en geç Türkiye Büyük Millet Meclisinin ilk toplantısını izleyen bir yıl içinde yapılır.

GEÇİCİ MADDE 11. – Anayasanın halkoyu ile kabul edildiği tarihte Anayasa Mahkemesi asıl ve yedek üyesi olanların kadroları ile görevleri devam eder. Bunlardan Anayasa Mahkemesince belli görevlere seçilenlerin bu suretle kazanmış oldukları sıfatları saklı kalır.

Anayasa Mahkemesi asıl üye sayısı on bire ininceye kadar boşalan asıl üye kadrosuna, asıl ve yedek üye sayısı toplamı on beşe ininceye kadar da boşalan yedek üye kadrosuna seçim yapılmaz. Anayasa Mahkemesinin yeni düzenlemeye intibakı sağlanıncaya kadar asıl üye sayısının on birden, asıl ve yedek üye sayıları toplamının on beşten aşağı düşmesi nedeniyle yapılacak seçimlerde bu Anayasanın kabul ettiği esasa ve sıraya uyulur.

Anayasa Mahkemesi asıl üye sayısı on bire ininceye kadar dava ve işlerde 22. 4. 1962 gün ve

44 sayılı Kanun'un öngördüğü toplanma yeter sayısı uygulanır.

GEÇİCİ MADDE 12. – 13. 5. 1981 gün ve 2461 sayılı Hâkimler ve Savcılar Yüksek Kurulu Kanunu'nun geçici 1'inci maddesi uyarınca Yargıtay ve Danıştay'dan Kurulun asıl ve yedek üyeliğine; 1730 sayılı Yargıtay Kanunu'na 25. 6. 1981 gün ve 2483 sayılı Kanunla eklenen geçici madde uyarınca Cumhuriyet Başsavcılığı ile Cumhuriyet Başsavcivekilliğine; 6. 1. 1982 gün ve 2575 sayılı Danıştay Kanunu'nun geçici 14'üncü maddesinin ikinci fıkrası uyarınca Danıştay Başkanlığına, Başsavcılığına, başkanvekilliklerine ve daire başkanlıklarına, Devlet Başkanınca seçilmiş bulunanlar, seçildikleri dönem için bu görevlerine devam ederler.

6. 1. 1982 gün ve 2576 sayılı Kanun'un geçici maddelerinin idarî mahkemeler Başkan ve üyeliklerine atamalara ilişkin hükümleri de saklıdır.

GEÇİCİ MADDE 13. – Hâkimler ve Savcılar Yüksek Kuruluna Yargıtay'dan seçilmesi gereken bir asıl ve bir yedek üyenin seçimleri Anayasanın yürürlüğe girdiği tarihi izleyen yirmi gün içinde yapılır.

Seçilen üyeler göreve başlayıncaya kadar Kurul, toplantı yeter sayısını oluşturacak yedek üyenin katılmasıyla çalışmalarını yapar.

GEÇİCİ MADDE 14. – Sendikaların gelirlerini Devlet bankalarında muhafaza etmelerine ilişkin yükümlülükleri, Anayasanın yürürlüğe girdiği tarihten itibaren en geç iki yıl içinde yerine getirilir.

GEÇİCİ MADDE 15. – 12 Eylül 1980 tarihinden, ilk genel seçimler sonucu toplanacak Türkiye Büyük Millet Meclisinin Başkanlık Divanını oluşturuncaya kadar geçecek süre içinde, yasa ve yürütme yetkilerini Türk milleti adına kullanan, 2356 sayılı Kanun'la kurulu Millî Güvenlik Konseyinin, bu Konseyin yönetimi döneminde kurulmuş hükümetlerin, 2485 sayılı Kurucu Meclis Hakkında Kanun'la görev ifa eden Danışma Meclisinin her türlü karar ve tasarruflarından dolayı haklarında cezaî, malî veya hukukî sorumluluk iddiası ileri sürülemez ve bu maksatla herhangi bir yargı merciine başvurulamaz.

Bu karar ve tasarrufların idarece veya yetkili kılınmış organ, merci ve görevlilerce uygulanmasından dolayı, karar alanlar, tasarrufta bulunanlar ve uygulayanlar hakkında da yukarıdaki fıkra hükümleri uygulanır.

Bu dönem içinde çıkarılan Kanunlar, Kanun Hükmünde Kararnameler ile 2324 sayılı Anayasa Düzeni Hakkında Kanun uyarınca alınan karar ve tasarrufların Anayasaya aykırılığı iddia edilemez.²⁷³

²⁷³ Bu maddede; 03/10/2001 tarihli ve 4709 sayılı ve 07/05/2010 tarihli ve 5982 sayılı Kanunlarla değişiklik yapılmıştır.

GEÇİCİ MADDE 16. – Anayasanın halkoymasına ilişkin oy verme kütüğünde ve sandık listesinde kaydı ve oy kullanma yeterliği bulunduğu halde hukukî veya fiilî herhangi bir mazereti olmaksızın halkoymasına katılmayanlar, Anayasanın halkoymasını takip eden beş yıl içinde yapılacak genel ve ara seçimleri ile mahallî seçimlere ve diğerk halkoymalarına katılamazlar, seçimlerde aday olamazlar.

YEDİNCİ KISIM SON HÜKÜMLER

I. Anayasanın değıştirilmesi

MADDE 175. – Anayasanın değıştirilmesi, Türkiye Büyük Millet Meclisi üye tamsayısının en az üçte biri tarafından yazıyla teklif edilebilir. Anayasanın değıştirilmesi hakkındaki teklifler ivedilikle görüşülemez. Değıştirme teklifinin kabulü, Meclisin üye tamsayısının üçte iki çoğunluğunun oyuyla mümkündür.

Anayasanın değıştirilmesi hakkındaki tekliflerin görüşülmesi ve kabulü, birinci fıkradaki kayıtlar dışında, kanunların görüşülmesi ve kabulü hakkındaki hükümlere tâbidir.

Cumhurbaşkanı Anayasa değışikliklerini Türkiye Büyük Millet Meclisine geri gönderdikten sonra, Meclis geri gönderilen kanunu aynen kabul ederse Cumhurbaşkanı bu kanunu halkoyuna sunabilir.²⁷⁴

II. Başlangıç ve kenar başlıklar

MADDE 176. – Anayasanın dayandığı temel görüş ve ilkeleri belirten başlangıç kısmı, Anayasa metnine dahildir.

Madde kenar başlıkları, sadece ilgili oldukları maddelerin konusunu ve maddeler arasındaki sıralama ve bağlantıyı gösterir. Bu başlıklar, Anayasa metninden sayılmaz.

III. Anayasanın yürürlüğe girmesi

MADDE 177. – Bu Anayasa, halkoyması sonucu kabul edilip Resmî Gazetede yayımlanması ile Türkiye Cumhuriyeti Anayasası olur ve aşağıda gösterilen istisnalar ile bu istisnaların yürürlüğe girmesine ait hükümler dışında bütünüyle yürürlüğe girer.

a) İKİNCİ KISIM II. Bölümdeki; kişi hürriyeti ve güvenliği, basın ve yayımla ilgili hükümler, toplantı hak ve hürriyetleri,

III. Bölümdeki çalışma ile ilgili hükümler, toplu iş sözleşmesi, grev hakkı ve lokavt ile ilgili hükümler. Bu hükümler yeni kanunları çıkarıldığında veya mevcut kanunlarda değışiklik yapıldı-

²⁷⁴ Bu maddede; 17/05/1987 tarihli ve 3361 sayılı Kanunla değışiklik yapılmıştır.

ğında ve her halde en geç Türkiye Büyük Millet Meclisi göreve başladığında yürürlüğe girer. Ancak bu hükümler yürürlüğe girinceye kadar mevcut kanunlar ve Millî Güvenlik Konseyinin bildiri ve kararları uygulanır.

b) İKİNCİ KISIM'daki; siyasî faaliyette bulunma hakları ile siyasî partilerle ilgili hükümler, bunlara dayalı olarak yeniden hazırlanacak Siyasî Partiler Kanununun;

Seçme ve seçilme hakkı ise yine bu hükümlere dayalı olarak hazırlanacak Seçim Kanunu'nun; Yayınlanması ile yürürlüğe girer.

c) ÜÇÜNCÜ KISIM'daki; yasama ile ilgili hükümler;

Bu hükümler ilk milletvekili genel seçimi sonucunun ilam ile birlikte yürürlüğe girer. Ancak bu bölümdeki Türkiye Büyük Millet Meclisinin görev ve yetkilerine ilişkin hükümleri, 29 Haziran 1981 gün ve 2485 sayılı Kurucu Meclis Hakkında Kanun hükümleri saklı kalmak üzere Türkiye Büyük Millet Meclisi göreve başlayıncaya kadar Millî Güvenlik Konseyince yerine getirilir.

d) ÜÇÜNCÜ KISIM'daki; Cumhurbaşkanı başlığı altındaki görev ve yetkileri ile Devlet Denetleme Kurulu, Bakanlar Kurulu başlığı altındaki tüzükler, Millî Savunma, olağanüstü yönetim usulleri, idare başlığı altındaki mahallî idareler ile Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu hariç diğer hükümler ve Devlet Güvenlik Mahkemeleri hariç yargıya ilişkin bütün hükümler Anayasanın halkoylaması sonucunda kabulünün Resmî Gazetede ilanı ile birlikte yürürlüğe girer. Cumhurbaşkanı ve Bakanlar Kumluna ait yürürlüğe girmeyen hükümler Türkiye Büyük Millet Meclisinin göreve başlaması ile, mahallî idareler ile Devlet Güvenlik Mahkemelerine ilişkin hükümler ise ilgili kanunların yayımlanması ile yürürlüğe girer.

e) Anayasanın halkoylaması sonucu kabulünün ilanı ile birlikte yürürlüğe girecek hükümleri ve mevcut ve kurulacak kurum, kuruluş ve kurullar için yeniden kanun yapılması veya mevcut kanunlarda değişiklik yapılması gerekiyorsa bunlara ilişkin işlemler mevcut kanunların Anayasaya aykırı olmayan hükümleri veya doğrudan Anayasa hükümleri, Anayasanın 11'inci maddesi gereğince uygulanır.

f) Kesin Hesap Kanunu tasarılarının görüşülme usulünü düzenleyen 164'üncü maddenin ikinci fıkrası hükmü 1984 yılından itibaren uygulanmaya başlanır.

19/10/1982

1982 TÜRKİYE CUMHURİYETİ ANAYASASINDA YAPILAN DEĞİŞİKLİKLER ÇİZELGESİ					
Sıra No.	Kanun No.	TBMM'de Kabul Tarihi	Halkoylaması Tarihi	Değiştirilen Maddeler	Resmî Gazete Tarih-Sayı
1	3361	17/5/1987	-	67, 75, 175, Geçici 4 [4 değişiklik yapılmıştır.]	18/5/1987 -19464 Mükerrer
			6/9/1987	Geçici 4 [1 değişiklik yapılmıştır.]	Halkoylaması Sonucu: 12/9/1987-19572
2	3913	8/7/1993	-	133 [1 değişiklik yapılmıştır.]	10/7/1993-21633
3	4121	23/07/1995	-	Başlangıç, 33, 52, 53, 67, 68, 69, 75, 84, 85, 93, 127, 135, 149 ve 171 [15 değişiklik yapılmıştır.]	26/7/1995-22355
4	4388	18/06/1999	-	143 [1 değişiklik yapılmıştır.]	18/6/1999-23729 Mükerrer
5	4446	13/08/1999	-	47, 125 ve 155 [3 değişiklik yapılmıştır.]	14/8/1999-23786
6	4709	03/10/2001	-	Başlangıç, 13, 14, 19, 20, 21, 22, 23, 26, 28, 31, 33, 34, 36, 38, 40, 41, 46, 49, 51, 55, 65, 66, 67, 69, 74, 87, 89, 94, 100, 118, 149, Geçici 15 [33 değişiklik yapılmıştır.]	17/10/2001-24556 Mükerrer
7	4720	21/11/2001	-	86 [1 değişiklik yapılmıştır.]	1/12/2001-24600
8	4777	27/12/2002	-	76, 78 [2 değişiklik yapılmıştır.]	31/12/2002-24980 3. Mükerrer
9	5170	07/05/2004	-	10, 15, 17, 30, 38, 87, 90, 131, 143 ve 160 [10 değişiklik yapılmıştır.]	22/5/2004-25469
10	5370	21/06/2005	-	133 [1 değişiklik yapılmıştır.]	23/6/2005-25854
11	5428	29/10/2005	-	130, 160, 161, 162, 163 [5 değişiklik yapılmıştır.]	9/11/2005-25988
12	5551	13/10/2006	-	76 [1 değişiklik yapılmıştır.]	17/10/2006-26322
13	5659	10/05/2007	-	Yeni Geçici 17 [1 değişiklik yapılmıştır.]	18/5/2007-26526
14	5678	31/05/2007	21/10/2007	77, 79, 96, 101 ve 102 [5 değişiklik yapılmıştır.]	16/6/2007-26554 Halkoylaması Sonucu: 31/10/2007-26686
15	5735	09/02/2008	-	10 ve 42 [2 değişiklik yapılmıştır.]	23/2/2008-26796
16	5982	07/05/2010	12/09/2010	10, 20, 23, 41, 51, 53, 54, 74, 84, 94, 125, 128, 129, 144, 145, 146, 147, 148, 149, 156, 157, 159, 166, Geçici 15, Yeni Geçici 18 ve 19 [26 değişiklik yapılmıştır.]	13/5/2010-27580 Halkoylaması Sonucu: 23/9/2010-27708
17	6214	17/03/2011	-	59 [1 değişiklik yapılmıştır.]	29/3/2011-27889
18	6718	20/05/2016	-	Yeni Geçici 20 [1 değişiklik yapılmıştır.]	8/6/2016-29736
19	6771	21/01/2017	16/04/2017	8, 9, 15, 17, 19, 73, 75, 76, 77, 78, 82, 87, 88, 89, 91, 93, 96, 98, 99, 100, 101, 102, 104, 105, 106, 107, 108, 109, 110, 111, 112, 113, 114, 115, 116, 117, 118, 119, 120, 121, 122, 123, 124, 125, 127, 131, 134, 137, 142, 145, 146, 148, 149, 150, 151, 152, 153, 154, 155, 156, 157, 158, 159, 161, 162, 163, 164, 166, 167, Yeni Geçici 21 [70 değişiklik yapılmıştır.]	11/2/2017-29976 Halkoylaması Sonucu: 27/4/2017-30050 (Mükerrer)

1. DEĞİŞİKLİK

7. 11. 1982 TARİH VE 2709 SAYILI

TÜRKİYE CUMHURİYETİ ANAYASASININ 67, 75, 175'İNCİ MADDELERİNİN DEĞİŞTİRİLMESİ VE GEÇİCİ 4'ÜNCÜ MADDESİNİN YÜRÜRLÜKTEN KALDIRILMASI HAKKINDA KANUN²⁷⁵

Kanun No: 3361

Kabul Tarihi: 17/05/1987

MADDE 1. – Türkiye Cumhuriyeti Anayasasının 67'nci maddesinin 3'üncü fıkrası aşağıdaki şekilde değiştirilmiştir.

Seçimlerin ve halkoylamasının yapıldığı yılda, ay ve gün hesaba katılmaksızın, 20 yaşına giren her Türk vatandaşı seçme ve halkoylamasına katılma hakkına sahiptir,

MADDE 2. – Türkiye Cumhuriyeti Anayasasının 75'inci maddesi aşağıdaki şekilde değiştirilmiştir.

Madde 75. – Türkiye Büyük Millet Meclisi, milletçe genel oyla seçilen dört yüz elli milletvekilinden kurulur.

MADDE 3. – Türkiye Cumhuriyeti Anayasasının 175'inci maddesi aşağıdaki şekilde değiştirilmiştir.

Anayasanın değiştirilmesi, seçimlere ve halkoylamasına katılma

Madde 175. – Anayasanın değiştirilmesi Türkiye Büyük Millet Meclisi üye tamsayısının en az üçte biri tarafından yazıyla teklif edilebilir. Anayasanın değiştirilmesi hakkındaki teklifler Genel Kurulda iki defa görüşülür. Değiştirme teklifinin kabulü Meclisin üye tamsayısının beşte üç çoğunluğunun gizli oyuyla mümkündür.

Anayasanın değiştirilmesi hakkındaki tekliflerin görüşülmesi ve kabulü, bu madde-deki kayıtlar dışında, kanunların görüşülmesi ve kabulü hakkındaki hükümlere tabidir.

Cumhurbaşkanı Anayasa değişikliklerine ilişkin kanunları, bir daha görüşülmek üzere Türkiye Büyük Millet Meclisine geri gönderebilir. Meclis, geri gönderilen kanunu, üye tamsayısının üçte iki çoğunluğu ile aynen kabul ederse Cumhurbaşkanı bu Kanunu halkoyuna sunabilir.

Meclisçe üye tamsayısının beşte üçü ile veya üçte ikisinden az oyla kabul edilen Anayasa değişikliği hakkındaki Kanun, Cumhurbaşkanı tarafından Meclise iade edilmediği takdirde halkoyuna sunulmak üzere Resmî Gazetede yayımlanır.

²⁷⁵ Resmî Gazete ile yayımı: 18/05/1987, Sayı: 19464 mükerrer.

Doğrudan veya Cumhurbaşkanının iadesi üzerine, Meclis üye tamsayısının üçte iki çoğunluğu ile kabul edilen Anayasa değişikliğine ilişkin kanun veya gerekli görülen maddeleri Cumhurbaşkanı tarafından halkoyuna sunulabilir. Halkoyulamasına sunulmayan Anayasa değişikliğine ilişkin Kanun veya ilgili maddeler Resmî Gazetede yayımlanır.

Halkoyuna sunulan Anayasa değişikliklerine ilişkin kanunların yürürlüğe girmesi için, halkoyulamasında kullanılan geçerli oyların yarısından çoğunun kabul oyu olması gerekir.

Türkiye Büyük Millet Meclisi Anayasa değişikliklerine ilişkin kanunların kabulü sırasında, bu Kanunun halkoyulamasına sunulması halinde, Anayasanın değiştirilen hükümlerinden, hangilerinin birlikte hangilerinin ayrı ayrı oylanacağını da karara bağlar.

Halkoyulamasına, milletvekili genel ve ara seçimlerine ve mahallî genel seçimlere iştiraki temin için, kanunla para cezası dahil gerekli her türlü tedbir alınır.

MADDE 4. – Türkiye Cumhuriyeti Anayasasının Geçici 4'üncü maddesi yürürlükten kaldırılmıştır.

Bu hükmün onaylanarak yürürlüğe girebilmesi için halkoyuna sunulması zorunlu olup halkoyulaması, Anayasanın 175'inci maddesinin bu Kanunla değişik hükümlerine göre yapılır,

Yürürlük

MADDE 5. – Bu Kanunun ikinci maddesi ile Anayasanın 75'inci maddesinde yapılan değişiklik ilk milletvekili genel seçiminde, diğer maddeleri ise bu Kanunun yayımı tarihinde yürürlüğe girer.

2. DEĞİŞİKLİK

2709 SAYILI TÜRKİYE CUMHURİYETİ ANAYASANIN 133'ÜNCÜ MADDESİNİN DEĞİŞTİRİLMESİ İLE İLGİLİ KANUN²⁷⁶

Kanun No: 3913

Kabul Tarihi: 08/07/1993

MADDE 1. – 2709 Sayılı Türkiye Cumhuriyeti Anayasasının 133'üncü maddesi aşağıdaki şekilde değiştirilmiştir.

F) Radyo ve televizyon kuruluşları ve kamuyla ilişkili haber ajansları

Madde 133. – Radyo ve televizyon istasyonları kurmak ve işletmek kanunla düzenlenecek şartlar çerçevesinde serbesttir.

Devletçe kamu tüzel kişiliği olarak kurulan tek radyo ve televizyon kurumu ile kamu tüzel kişilerinden yardım gören haber ajanslarının özerkliği ve yayınlarının tarafsızlığı esastır.

MADDE 2. – Bu Kanun yayımı tarihinde yürürlüğe girer.

²⁷⁶ Resmi Gazete ile yayımı: 10/07/1993, Sayı: 21633

3. DEĞİŞİKLİK

7.11.1982 TARİHLİ VE 2709 SAYILI TÜRKİYE CUMHURİYETİ ANAYASASININ BAŞLANGIÇ METNİ VE BAZI MADDELERİNİN DEĞİŞTİRİLMESİNE DAİR KANUN²⁷⁷

Kanun No: 4121

Kabul Tarihi: 23/07/1995

MADDE 1

Madde 1 – 7. 11. 1982 tarihli ve 2709 sayılı Türkiye Cumhuriyeti Anayasasının BAŞLANGIÇ metni aşağıdaki şekilde değiştirilmiştir.

BAŞLANGIÇ

Türk Vatanı ve Milletinin ebedi varlığını ve Yüce Türk Devletinin bölünmez bütünlüğünü belirleyen bu Anayasa, Türkiye Cumhuriyeti'nin kurucusu, ölümsüz önder ve eşsiz kahraman Atatürk'ün belirlediği milliyetçilik anlayışı ve onun inkılap ve ilkeleri doğrultusunda;

Dünya milletleri ailesinin eşit haklara sahip şerefli bir üyesi olarak, Türkiye Cumhuriyeti'nin ebedi varlığı, refahı, maddi ve manevi mutluluğu ile çağdaş medeniyet düzeyine ulaşma azmi yönünde;

Millet iradesinin mutlak üstünlüğü, egemenliğin kayıtsız şartsız Türk Milletine ait olduğu ve bunu millet adına kullanmaya yetkili kılınan hiçbir kişi ve kuruluşun, bu Anayasada gösterilen hürriyetçi demokrasi ve bunun icaplarıyla belirlenmiş hukuk düzeni dışına çıkamayacağı;

Kuvvetler ayrımının, Devlet organları arasında üstünlük sıralaması anlamına gelmeyip, belli Devlet yetki ve görevlerinin kullanılmasından ibaret ve bununla sınırlı medeni bir işbölümü ve işbirliği olduğu ve üstünlüğün ancak Anayasa ve kanunlarda bulunduğu;

Hiçbir düşünce ve mülahazanın Türk milli menfaatlerinin, Türk varlığının, Devleti ve ülkesiyle bölünmezliği esasının, Türklüğün tarihi ve manevi değerlerinin, Atatürk milliyetçiliği, ilke ve inkılapları ve medeniyetçiliğinin karşısında korunma göremeyeceği ve laiklik ilkesinin gereği olarak kutsal din duygularının, Devlet işlerine ve politikaya kesinlikle karıştırılmayacağı;

Her Türk vatandaşının bu Anayasadaki temel hak ve hürriyetlerden eşitlik ve sosyal adalet gereklerince yararlanarak milli kültür, medeniyet ve hukuk düzeni içinde onurlu bir hayat sürdürme ve maddi ve manevi varlığını bu yönde geliştirme hak ve yetkisine doğuştan sahip olduğu;

Topluca Türk vatandaşlarının milli gurur ve iftiharlarda, milli sevinç ve kederlerde, milli varlığa karşı hak ve ödevlerde, nimet ve külfetlerde ve millet hayatının her türlü tecellisinde ortak olduğu, birbirinin hak ve hürriyetlerine kesin saygı, karşılıklı içten sevgi ve kardeşlik duygularıyla

²⁷⁷ Resmi Gazete ile yayımı: 26/07/1995, sayı-22355

ve “Yurtta sulh, cihanda sulh” arzu ve inancı içinde, huzurlu bir hayat talebine hakları bulunduğu;

FİKİR, İNANÇ VE KARARIYLA anlaşılacak, sözüne ve ruhuna bu yönde saygı ve mutlak sadakatle yorumlanıp uygulanmak üzere,

TÜRK MİLLETİ TARAFINDAN, demokrasiye aşık Türk evlatlarının vatan ve millet sevgisine emanet ve tevdi olunur.

MADDE 2

Madde 2 – 7. 11. 1982 tarihli ve 2709 sayılı Türkiye Cumhuriyeti Anayasasının 33'üncü maddesinin dört ve beşinci fıkraları kaldırılmış; altı, yedi ve sekizinci fıkraları aşağıdaki şekilde değiştirilmiştir.

Dernekler, kanunun öngördüğü hallerde hakim kararıyla kapatılabilir veya faaliyetten alıkonulabilir. Ancak, milli güvenliğin, kamu düzeninin, suç işlenmesini veya suçun devamını önlemenin yahut yakalamanın gerektirdiği hallerde gecikmede sakınca varsa, kanunla bir merci, derneği faaliyetten men ile yetkilendirilebilir. Bu merciin kararı, yirmi dört saat içerisinde görevli hakim onayına sunulur. Hakim, kararını kırk sekiz saat içinde açıklar; aksi halde, bu idari karar kendiliğinden yürürlükten kalkar.

Birinci fıkra hükmü, Silahlı Kuvvetler ve kolluk kuvvetleri mensuplarına ve görevlerinin gerektirdiği ölçüde Devlet memurlarına kanunla sınırlamalar getirilmesine engel değildir.

Bu madde hükümleri vakıflarla ilgili olarak da uygulanır.

MADDE 3

Madde 3 – 7. 11. 1982 tarihli ve 2709 sayılı Türkiye Cumhuriyeti Anayasasının 52'nci maddesi yürürlükten kaldırılmıştır.

MADDE 4

Madde 4 – 7. 11. 1982 Tarihli ve 2709 Sayılı Türkiye Cumhuriyeti Anayasasının 53'üncü maddesinin ikinci ve üçüncü fıkraları arasına aşağıdaki fıkra eklenmiştir.

128'inci maddenin ilk fıkrası kapsamına giren kamu görevlilerinin kanunla kendi aralarında kurmalarına cevaz verilecek olan ve bu maddenin birinci ve ikinci fıkraları ile 54'üncü madde hükümlerine tabi olmayan sendikalar ve üst kuruluşları, üyeleri adına yargı mercilerine başvurabilir ve idareyle amaçları doğrultusunda toplu görüşme yapabilirler. Toplu görüşme sonunda anlaşmaya varılırsa düzenlenecek mutabakat metni taraflarca imzalanır. Bu mutabakat metni, uygun idari veya kanuni düzenlemenin yapılabilmesi için Bakanlar Kurulunun takdirine sunulur. Toplu görüşme sonunda mutabakat metni imzalanmamışsa anlaşma ve anlaşmazlık noktaları da

tarafarca imzalanacak bir tutanakla Bakanlar Kurulunun takdirine sunulur. Bu fıkranın uygulanmasına ilişkin usuller kanunla düzenlenir.

MADDE 5

Madde 5 – 1. 7. 11. 1982 tarihli ve 2709 sayılı Türkiye Cumhuriyeti Anayasasının 67'nci maddesinin iki ve üçüncü fıkraları aşağıdaki şekilde değiştirilmiştir.

Seçimler ve halkoylaması serbest, eşit, gizli, tek dereceli, genel oy, açık sayım ve döküm esaslarına göre, yargı yönetim ve denetimi altında yapılır. Ancak, yurt dışında bulunan Türk vatandaşlarının oy hakkını kullanabilmeleri amacıyla kanun, uygulanabilir tedbirleri belirler.

On sekiz yaşını dolduran her Türk vatandaşı seçme ve halkoylamasına katılma haklarına sahiptir.

2. Anayasanın aynı maddesinin beşinci fıkrası aşağıdaki şekilde değiştirilmiştir.

Silah altında bulunan er ve erbaşlar ile askeri öğrenciler, ceza infaz kurumlarında bulunan hükümlüler oy kullanamazlar. Ceza infaz kurumları ve tutukevlerinde bulunan tutukluların seçme haklarını kullanmalarında, oyların sayım ve dökümünde seçim emniyeti açısından alınması gerekli tedbirler Yüksek Seçim Kurulu tarafından tespit edilir ve görevli hakim in yerinde yönetim ve denetimi altında yapılır.

3. Anayasanın aynı maddesine aşağıdaki fıkra altıncı fıkra olarak eklenmiştir.

Seçim kanunları, temsilde adalet ve yönetimde istikrar ilkelerini bağdaştıracak biçimde düzenlenir.

MADDE 6

Madde 6 – 7. 11. 1982 tarihli ve 2709 sayılı Türkiye Cumhuriyeti Anayasasının 68'inci maddesi aşağıdaki şekilde değiştirilmiştir.

A. Parti kurma, partilere girme ve partilerden ayrılma

“Madde 68 – Vatandaşlar, siyasi parti kurma ve usulüne göre partilere girme ve partilerden ayrılma hakkına sahiptir. Parti üyesi olabilmek için on sekiz yaşını doldurmuş olmak gerekir.

Siyasi partiler, demokratik siyasi hayatın vazgeçilmez unsurlarıdır.

Siyasi partiler önceden izin almadan kurulurlar ve Anayasa ve kanun hükümleri içerisinde faaliyetlerini sürdürürler.

Siyasi partilerin tüzük ve programları ile eylemleri, Devletin bağımsızlığına, ülkesi ve milletiyle bölünmez bütünlüğüne, insan haklarına, eşitlik ve hukuk devleti ilkelerine, millet egemen-

liğine, demokratik ve laik Cumhuriyet ilkelerine aykırı olamaz; sınıf veya zümre diktatörlüğünü veya herhangi bir tür diktatörlüğü savunmayı ve yerleştirmeyi amaçlayamaz; suç işlenmesini teşvik edemez.

Hakimler ve savcılar, Sayıştay dahil yüksek yargı organları mensupları, kamu kurum ve kuruluşlarının memur statüsündeki görevlileri, yaptıkları hizmet bakımından işçi niteliği taşımayan diğer kamu görevlileri, Silahlı Kuvvetler mensupları ile yükseköğretim öncesi öğrencileri siyasi partilere üye olamazlar.

Yüksek öğretim elemanlarının siyasi partilere üye olmaları ancak kanunla düzenlenebilir. Kanun bu elemanların, siyasi partilerin merkez organları dışında kalan parti görevi almalarına cevaz veremez ve parti üyesi yüksek öğretim elemanlarının yüksek öğretim kurumlarında uyacakları esasları belirler.

Yüksek öğretim öğrencilerinin siyasi partilere üye olabilmelerine ilişkin esaslar kanunla düzenlenir.

Siyasi partilere, Devlet, yeterli düzeyde ve hakça mali yardım yapar. Partilere yapılacak yardımın, alacakları üye aidatının ve başışların tabi olduğu esaslar kanunla düzenlenir.

MADDE 7

Madde 7 – 7. 11. 1982 tarihli ve 2709 sayılı Türkiye Cumhuriyeti Anayasasının 69'uncu maddesi aşağıdaki şekilde değiştirilmiştir.

B. Siyasi partilerin uyacakları esaslar

“Madde 69 – Siyasi partilerin faaliyetleri, parti içi düzenlemeleri ve çalışmaları demokrasi ilkelerine uygun olur. Bu ilkelerin uygulanması kanunla düzenlenir.

Siyasi partiler, ticari faaliyetlere girişemezler.

Siyasi partilerin gelir ve giderlerinin amaçlarına uygun olması gereklidir. Bu kuralın uygulanması kanunla düzenlenir. Anayasa Mahkemesince siyasi partilerin mal edinimleri ile gelir ve giderlerinin kanuna uygunluğunun tespiti, bu hususun denetim yöntemleri ve aykırılık halinde uygulanacak yaptırımlar kanunda gösterilir. Anayasa Mahkemesi, bu denetim görevini yerine getirirken Sayıştay'dan yardım sağlar. Anayasa Mahkemesinin bu denetim sonunda vereceği kararlar kesindir.

Siyasi partilerin kapatılması, Yargıtay Cumhuriyet Başsavcısının açacağı dava üzerine Anayasa Mahkemesince kesin olarak karara bağlanır.

Bir siyasi partinin tüzüğü ve programının 68'inci maddenin dördüncü fıkrası hükümlerine aykırı bulunması halinde temelli kapatma kararı verilir.

Bir siyasi partinin 68'nci maddenin dördüncü fıkrası hükümlerine aykırı eylemlerinden ötürü temelli kapatılmasına, ancak, onun bu nitelikteki fillerin işlendiği bir odak haline geldiğinin Anayasa Mahkemesince tespit edilmesi halinde karar verilir.

Temelli kapatılan bir parti bir başka ad altında kurulamaz.

Bir siyasi partinin temelli kapatılmasına beyan veya faaliyetleriyle sebep olan kurucuları dahil üyeleri, Anayasa Mahkemesinin temelli kapatmaya ilişkin kesin kararının Resmi Gazetede gerekçeli olarak yayımlanmasından başlayarak beş yıl süreyle bir başka partinin kurucusu, üyesi, yöneticisi ve deneticisi olamazlar.

Yabancı devletlerden, uluslararası kuruluşlardan ve Türk uyruklığında olmayan gerçek ve tüzel kişilerden maddi yardım alan siyasi partiler temelli olarak kapatılır.

Siyasi partilerin kuruluş ve çalışmaları, denetlenme ve kapatılmaları ile siyasi partilerin ve adayların seçim harcamaları ve usulleri yukarıdaki esaslar çerçevesinde kanunla düzenlenir.

MADDE 8

Madde 8 – 7. 11. 1982 tarihli ve 2709 sayılı Türkiye Cumhuriyeti Anayasasının 75'inci maddesi aşağıdaki şekilde değiştirilmiştir.

A. Kuruluşu

“Madde 75 – Türkiye Büyük Millet Meclisi genel oyla seçilen beş yüz elli milletvekilinden oluşur.

MADDE 9

Madde 9 – 7. 11. 1982 tarihli ve 2709 sayılı Türkiye Cumhuriyeti Anayasasının 84'üncü maddesi aşağıdaki şekilde değiştirilmiştir.

5. Milletvekilliğinin düşmesi

“Madde 84 – İstifa eden milletvekilinin milletvekilliğinin düşmesi, istifanın geçerli olduğu Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanlık Divanınca tespit edildikten sonra, Türkiye Büyük Millet Meclisi Genel Kurulunca kararlaştırılır.

Milletvekilliğinin kesin hüküm giyme veya kısıtlanma halinde düşmesi, bu husustaki kesin mahkeme kararının Genel Kurula bildirilmesiyle olur.

82'nci maddede göre milletvekilliğiyle bağdaşmayan bir görev veya hizmeti sürdürmekte

ısrar eden milletvekilinin milletvekilliğinin düşmesine, yetkili komisyonun bu durumu tespit eden raporu üzerine Genel Kurul gizli oyla karar verir.

Meclis çalışmalarına özürsüz veya izinsiz olarak bir ay içerisinde toplam beş birleşim günü katılmayan milletvekilinin milletvekilliğinin düşmesine, durumun Meclis Başkanlık Divanınca tespit edilmesi üzerine, Genel Kurulca üye tamsayısının salt çoğunluğunun oyuyla karar verilebilir.

Partisinin temelli kapatılmasına beyan ve eylemleriyle sebep olduğu Anayasa Mahkemesinin temelli kapatmaya ilişkin kesin kararında belirtilen milletvekilinin milletvekilliği, bu kararın Resmi Gazetede gerekçeli olarak yayımlandığı tarihte sona erer. Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanlığı bu kararın gereğini derhal yerine getirip Genel Kurula bilgi sunar.

MADDE 10

Madde 10 – 7. 11. 1982 tarihli ve 2709 sayılı Türkiye Cumhuriyeti Anayasasının 85'inci maddesi aşağıdaki şekilde değiştirilmiştir.

6. İptal istemi

“Madde 85 – Yasama dokunulmazlığının kaldırılmasına veya milletvekilliğinin düşmesine 84'üncü maddenin birinci, üçüncü veya dördüncü fıkralarına göre karar verilmiş olması hallerinde, Meclis Genel Kurulu kararının alındığı tarihten başlayarak yedi gün içerisinde ilgili milletvekili veya bir diğer milletvekili, kararın Anayasaya, kanuna veya içtüzüğe aykırılığı iddiasıyla iptali için Anayasa Mahkemesine başvurabilir. Anayasa Mahkemesi, iptal istemini on beş gün içerisinde kesin karara bağlar.

MADDE 11

Madde 11 – 7. 11. 1982 tarihli ve 2709 sayılı Türkiye Cumhuriyeti Anayasasının 93'üncü maddesinin birinci fıkrası aşağıdaki şekilde değiştirilmiştir.

Türkiye Büyük Millet Meclisi, her yıl Ekim ayının ilk günü kendiliğinden toplanır.

MADDE 12

Madde 12 – 7. 11. 1982 tarihli ve 2709 sayılı Türkiye Cumhuriyeti Anayasasının 127'nci maddesinin üçüncü fıkrası aşağıdaki şekilde değiştirilmiştir.

Mahalli idarelerin seçimleri, 67'nci maddedeki esaslara göre beş yılda bir yapılır. Ancak, milletvekili genel veya ara seçiminden önceki veya sonraki bir yıl içinde yapılması gereken mahalli idareler organlarına veya bu organların üyelerine ilişkin genel veya ara seçimler milletvekili genel veya ara seçimleriyle birlikte yapılır. Kanun, büyük yerleşim merkezleri için özel yönetim biçimleri getirebilir.

MADDE 13

Madde 13 – 7. 11. 1982 tarihli ve 2709 sayılı Türkiye Cumhuriyeti Anayasasının 135'inci maddesinin üç, dört, beş, altı, yedi ve sekizinci fıkraları aşağıdaki şekilde değiştirilmiştir.

Bu meslek kuruluşları, kuruluş amaçları dışında faaliyette bulunamazlar.

Bu meslek kuruluşları ve üst kuruluşları organlarının seçimlerinde siyasi partiler aday gösteremezler.

Bu meslek kuruluşları üzerinde Devletin idari ve mali denetimine ilişkin kurallar kanunla düzenlenir.

Amaçları dışında faaliyet gösteren meslek kuruluşlarının sorumlu organlarının görevine, kanunun belirlediği merciin veya Cumhuriyet savcısının istemi üzerine mahkeme kararıyla son verilir ve yerlerine yenileri seçtirilir.

Ancak, milli güvenliğin, kamu düzeninin, suç işlenmesini veya suçun devamını önlemenin yahut yakalamanın gerektirdiği hallerde gecikmede sakınca varsa, kanunla bir merci, meslek kuruluşlarını veya üst kuruluşlarını faaliyetten men ile yetkilendirilebilir. Bu merciin kararı, yirmi dört saat içerisinde görevli hakimın onayına sunulur. Hakim, kararını kırk sekiz saat içinde açıklar; aksi halde, bu idari karar kendiliğinden yürürlükten kalkar.

MADDE 14

Madde 14 – 7. 11. 1982 tarihli ve 2709 sayılı Türkiye Cumhuriyeti Anayasasının 149'uncu maddesinin son fıkrasına aşağıdaki cümle eklenmiştir.

“ve siyasi partilerin temelli kapatılması veya kapatılmasına ilişkin davalarda, Yargıtay Cumhuriyet Başsavcısından sonra kapatılması istenen siyasi partinin genel başkanlığının veya tayin edeceği bir vekilin savunmasını dinler.”

MADDE 15

Madde 15 – 7. 11. 1982 tarihli ve 2709 sayılı Türkiye Cumhuriyeti Anayasasının 171'inci maddesinin son fıkrası kaldırılmıştır.

MADDE 16

Madde 16 – Bu Kanunun halkoylamasına sunulması halinde, 1'inci maddesi,

2, 3, 13 ve 15'inci maddeleri birlikte,

4'üncü maddesi, 5'inci maddesi, 6, 7 ve 14'üncü maddeleri birlikte,

8'inci maddesi ve 17'nci maddesinin ilk fıkrası birlikte,

9 ve 10'uncu maddeleri birlikte,

11'inci maddesi, 12'nci maddesi,

Ayrı ayrı oylanır.

Halkoylaması, ilk milletvekili genel seçimi ile birarada yapılır.

MADDE 17

Madde 17 – Bu Kanunun 8'inci maddesiyle Anayasanın 75'inci maddesinde yapılan değişiklik ilk milletvekili genel seçiminin başlangıcından itibaren yürürlüğe girer.

Bu Kanunun diğer maddeleri ise, bu Kanunun yayımı tarihinde yürürlüğe girer.

4. DEĞİŞİKLİK TÜRKİYE CUMHURİYETİ ANAYASASININ 143'ÜNCÜ MADDESİNİN DEĞİŞTİRİLMESİNE DAİR KANUN²⁷⁸

Kanun No: 4388

Kabul Tarihi: 18/06/1999

MADDE 1.— 7. 11. 1982 tarihli ve 2709 sayılı Türkiye Cumhuriyeti Anayasasının 143'üncü maddesinin, birinci fıkrasına “Ancak, sıkıyönetim ve savaş haline ilişkin hükümler saklıdır.” cümlesi eklenmiş, ikinci fıkrası aşağıdaki şekilde değiştirilmiş, üç ve dördüncü fıkraları birleştirilerek bir fıkra olarak yeniden düzenlenmiş ve son fıkrası yürürlükten kaldırılmıştır.

Devlet Güvenlik Mahkemesinde bir başkan, iki asıl ve bir yedek üye ile Cumhuriyet Başsavcısı ve yeteri kadar Cumhuriyet savcısı bulunur.

Başkan, iki asıl ve bir yedek üye ile Cumhuriyet Başsavcısı, birinci sınıfa ayrılmış hâkim ve Cumhuriyet savcıları arasından; Cumhuriyet savcıları ise, diğer Cumhuriyet savcıları arasından Hâkimler ve Savcılar Yüksek Kurulunca özel kanununda gösterilen usule göre dört yıl için atanırlar; süresi bitenler yeniden atanabilirler.

MADDE 2.— Bu Kanun yayımı tarihinde yürürlüğe girer ve halkoylamasına sunulması halinde tümüyle oylanır.

²⁷⁸ Resmi Gazete ile yayımı: 18/06/1999, Sayı: 23792 mükerrer

5. DEĞİŞİKLİK TÜRKİYE CUMHURİYETİ ANAYASASININ BAZI MADDELERİNDE DEĞİŞİKLİK YAPILMASINA İLİŞKİN KANUN²⁷⁹

Kanun No: 4446

Kabul Tarihi: 13/08/1999

MADDE 1.– Türkiye Cumhuriyeti Anayasasının 47'nci maddesinin kenar başlığı, “E. Devletleştirme ve özelleştirme” şeklinde değiştirilmiş ve bu maddeye ikinci fıkrasından sonra gelmek üzere aşağıdaki fıkralar eklenmiştir.

Devletin, kamu iktisadî teşebbüslerinin ve diğer kamu tüzelkişilerinin mülkiyetinde bulunan işletme ve varlıkların özelleştirilmesine ilişkin esas ve usuller kanunla gösterilir.

Devlet, kamu iktisadî teşebbüsleri ve diğer kamu tüzelkişileri tarafından yürütülen yatırım ve hizmetlerden hangilerinin özel hukuk sözleşmeleri ile gerçek veya tüzelkişilere yaptırılacağı veya devredilebileceği kanunla belirlenir.

MADDE 2.– Türkiye Cumhuriyeti Anayasasının 125'inci maddesinin birinci fıkrasının sonuna aşağıdaki hükümler eklenmiştir.

Kamu hizmetleri ile ilgili imtiyaz şartlaşma ve sözleşmelerinde bunlardan doğan uyuşmazlıkların millî veya milletlerarası tahkim yoluyla çözülmesi öngörülebilir. Milletlerarası tahkime ancak yabancılık unsuru taşıyan uyuşmazlıklar için gidilebilir.

MADDE 3.– Anayasanın 155'inci maddesinin ikinci fıkrası aşağıdaki şekilde değiştirilmiştir.

Danıştay, davaları görmek, Başbakan ve Bakanlar Kurulunca gönderilen kanun tasarıları, kamu hizmetleri ile ilgili imtiyaz şartlaşma ve sözleşmeleri hakkında iki ay içinde düşüncesini bildirmek, tüzük tasarılarını incelemek, idarî uyuşmazlıkları çözmek ve kanunla gösterilen diğer işleri yapmakla görevlidir.

MADDE 4.– Bu Kanun yayımı tarihinde yürürlüğe girer ve halk oylamasına sunulması halinde 1'inci maddesi ayrı, 2 ve 3'üncü maddeleri birlikte ayrı oylanır.

²⁷⁹ Resmi Gazete ile yayımı: 14/08/1999, Sayı: 23786

6. DEĞİŞİKLİK TÜRKİYE CUMHURİYETİ ANAYASASININ BAZI MADDELERİNİN DEĞİŞTİRİLMESİ HAKKINDA KANUN²⁸⁰

Kanun No: 4709

Kabul Tarihi: 03/10/2001

MADDE 1. – 7. 11. 1982 tarihli ve 2709 sayılı Türkiye Cumhuriyeti Anayasasının Başlangıç metninin beşinci fıkrasının başında geçen “Hiçbir düşünce ve mülahazanın” ibaresi “Hiçbir faaliyetin” şeklinde değiştirilmiştir.

MADDE 2. – Türkiye Cumhuriyeti Anayasasının 13’üncü maddesi aşağıdaki şekilde değiştirilmiştir.

Madde 13. – Temel hak ve hürriyetler, özlerine dokunulmaksızın yalnızca Anayasanın ilgili maddelerinde belirtilen sebeplere bağlı olarak ve ancak kanunla sınırlanabilir. Bu sınırlamalar, Anayasanın sözüne ve ruhuna, demokratik toplum düzeninin ve lâik Cumhuriyetin gereklerine ve ölçülülük ilkesine aykırı olamaz.

MADDE 3. – Türkiye Cumhuriyeti Anayasasının 14’üncü maddesi aşağıdaki şekilde değiştirilmiştir.

Madde 14. – Anayasada yer alan hak ve hürriyetlerden hiçbiri, Devletin ülkesi ve milletiyle bölünmez bütünlüğünü bozmayı ve insan haklarına dayanan demokratik ve lâik Cumhuriyeti ortadan kaldırmayı amaçlayan faaliyetler biçiminde kullanılamaz.

Anayasa hükümlerinden hiçbiri, Devlete veya kişilere, Anayasayla tanınan temel hak ve hürriyetlerin yok edilmesini veya Anayasada belirtilenden daha geniş şekilde sınırlandırılmasını amaçlayan bir faaliyette bulunmayı mümkün kılacak şekilde yorumlanamaz.

Bu hükümlere aykırı faaliyette bulunanlar hakkında uygulanacak müeyyideler, kanunla düzenlenir.

MADDE 4. – Türkiye Cumhuriyeti Anayasasının 19’uncu maddesinin beşinci fıkrasının ilk cümlesi, altıncı fıkrası ile son fıkrası aşağıdaki şekilde değiştirilmiştir.

Yakalanan veya tutuklanan kişi, tutulma yerine en yakın mahkemeye gönderilmesi için gerekli süre hariç en geç kırk sekiz saat ve toplu olarak işlenen suçlarda en çok dört gün içinde hâkim önüne çıkarılır.

Kişinin yakalandığı veya tutuklandığı, yakınlarına derhal bildirilir.

²⁸⁰ Resmî Gazete ile yayımı: (27.madde) 22/10/2001, Sayı: 24561 mükerrer

Bu esaslar dışında bir işleme tâbi tutulan kişilerin uğradıkları zarar, tazminat hukukunun genel prensiplerine göre, Devletçe ödenir.

MADDE 5. – Türkiye Cumhuriyeti Anayasasının 20'nci maddesinin birinci fıkrasının üçüncü cümlesi yürürlükten kaldırılmış ve ikinci fıkrası aşağıdaki şekilde değiştirilmiştir.

Millî güvenlik, kamu düzeni, suç işlenmesinin önlenmesi, genel sağlık ve genel ahlâkın korunması veya başkalarının hak ve özgürlüklerinin korunması sebeplerinden biri veya birkaçına bağlı olarak, usulüne göre verilmiş hâkim kararı olmadıkça; yine bu sebeplere bağlı olarak gecikmesinde sakınca bulunan hallerde de kanunla yetkili kılınmış merciin yazılı emri bulunmadıkça; kimsenin üstü, özel kâğıtları ve eşyası aranamaz ve bunlara el konulamaz. Yetkili merciin kararı yirmi dört saat içinde görevli hâkimin onayına sunulur. Hâkim, kararını el koymadan itibaren kırk sekiz saat içinde açıklar; aksi halde, el koyma kendiliğinden kalkar.

MADDE 6. – Türkiye Cumhuriyeti Anayasasının 21'inci maddesi aşağıdaki şekilde değiştirilmiştir.

Madde 21. – Kimsenin konutuna dokunulamaz. Millî güvenlik, kamu düzeni, suç işlenmesinin önlenmesi, genel sağlık ve genel ahlâkın korunması veya başkalarının hak ve özgürlüklerinin korunması sebeplerinden biri veya birkaçına bağlı olarak usulüne göre verilmiş hâkim kararı olmadıkça; yine bu sebeplere bağlı olarak gecikmesinde sakınca bulunan hallerde de kanunla yetkili kılınmış merciin yazılı emri bulunmadıkça; kimsenin konutuna girilemez, arama yapılamaz ve buradaki eşyaya el konulamaz. Yetkili merciin kararı yirmi dört saat içinde görevli hâkimin onayına sunulur. Hâkim, kararını el koymadan itibaren kırk sekiz saat içinde açıklar; aksi halde, el koyma kendiliğinden kalkar.

MADDE 7. – Türkiye Cumhuriyeti Anayasasının 22'nci maddesi aşağıdaki şekilde değiştirilmiştir.

Madde 22. – Herkes, haberleşme hürriyetine sahiptir. Haberleşmenin gizliliği esastır.

Millî güvenlik, kamu düzeni, suç işlenmesinin önlenmesi, genel sağlık ve genel ahlâkın korunması veya başkalarının hak ve özgürlüklerinin korunması sebeplerinden biri veya birkaçına bağlı olarak usulüne göre verilmiş hâkim kararı olmadıkça; yine bu sebeplere bağlı olarak gecikmesinde sakınca bulunan hallerde de kanunla yetkili kılınmış merciin yazılı emri bulunmadıkça; haberleşme engellenemez ve gizliliğine dokunulamaz. Yetkili merciin kararı yirmi dört saat içinde görevli hâkimin onayına

sunulur. Hâkim, kararını kırk sekiz saat içinde açıklar; aksi halde, karar kendiliğinden kalkar.

İstisnaların uygulanacağı kamu kurum ve kuruluşları kanunda belirtilir.

MADDE 8. – Türkiye Cumhuriyeti Anayasasının 23'üncü maddesinin beşinci fıkrasında geçen “ülkenin ekonomik durumu,” ibaresi madde metninden çıkarılmıştır.

MADDE 9. – Türkiye Cumhuriyeti Anayasasının 26'ncı maddesinin ikinci fıkrasına “Bu hürriyetlerin kullanılması,” ibaresinden sonra gelmek üzere “millî güvenlik, kamu düzeni, kamu güvenliği, Cumhuriyetin temel nitelikleri ve Devletin ülkesi ve milleti ile bölünmez bütünlüğünün korunması,” ibareleri eklenmiş, üçüncü fıkrası metinden çıkarılmış ve maddeye aşağıdaki fıkra son fıkra olarak eklenmiştir.

Düşünceyi açıklama ve yayma hürriyetinin kullanılmasında uygulanacak şekil, şart ve usuller kanunla düzenlenir.

MADDE 10. – Türkiye Cumhuriyeti Anayasasının 28'inci maddesinin ikinci fıkrası metinden çıkarılmıştır.

MADDE 11. – Türkiye Cumhuriyeti Anayasasının 31'inci maddesinin ikinci fıkrası aşağıdaki şekilde değiştirilmiştir.

Kanun, millî güvenlik, kamu düzeni, genel ahlâk ve sağlığın korunması sebepleri dışında, halkın bu araçlarla haber almasını, düşünce ve kanaatlere ulaşmasını ve kamuoyunun serbestçe oluşmasını engelleyici kayıtlar koyamaz.

MADDE 12. – Türkiye Cumhuriyeti Anayasasının 33'üncü maddesi aşağıdaki şekilde değiştirilmiştir.

Madde 33. – Herkes, önceden izin almaksızın demek kurma ve bunlara üye olma ya da üyelikten çıkma hürriyetine sahiptir.

Hiç kimse bir derneğe üye olmaya ve dernekte üye kalmaya zorlanamaz.

Dernek kurma hürriyeti ancak, millî güvenlik, kamu düzeni, suç işlenmesinin önlenmesi, genel sağlık ve genel ahlâk ile başkalarının hürriyetlerinin korunması sebepleriyle ve kanunla sınırlanabilir.

Dernek kurma hürriyetinin kullanılmasında uygulanacak şekil, şart ve usuller kanunda gösterilir.

Dernekler, kanunun öngördüğü hallerde hâkim kararıyla kapatılabilir veya faaliyetten alıkonulabilir. Ancak, millî güvenliğin, kamu düzeninin, suç işlenmesini

veya suçun devamını önlemenin yahut yakalamanın gerektirdiği hallerde gecikmede sakınca varsa, kanunla bir merci, derneği faaliyetten men ile yetkilendirilebilir. Bu merciin kararı, yirmi dört saat içinde görevli hâkimin onayına sunulur. Hâkim, kararını kırk sekiz saat içinde açıklar; aksi halde, bu idarî karar kendiliğinden yürürlükten kalkar.

Birinci fıkra hükmü, Silahlı Kuvvetler ve kolluk kuvvetleri mensuplarına ve görevlerinin gerektirdiği ölçüde Devlet memurlarına kanunla sınırlamalar getirilmesine engel değildir.

Bu madde hükümleri vakıflarla ilgili olarak da uygulanır.

MADDE 13. – Türkiye Cumhuriyeti Anayasasının 34'üncü maddesi aşağıdaki şekilde değiştirilmiştir.

Madde 34. – Herkes, önceden izin almadan, silahsız ve saldırsız toplantı ve gösteri yürüyüşü düzenleme hakkına sahiptir.

Toplantı ve gösteri yürüyüşü hakkı ancak, millî güvenlik, kamu düzeni, suç işlenmesinin önlenmesi, genel sağlığın ve genel ahlâkın veya başkalarının hak ve özgürlüklerinin korunması amacıyla ve kanunla sınırlanabilir.

Toplantı ve gösteri yürüyüşü düzenleme hakkının kullanılmasında uygulanacak şekil, şart ve usuller kanunda gösterilir.

MADDE 14. – Türkiye Cumhuriyeti Anayasasının 36'ncı maddesinin birinci fıkrasına “savunma” ibaresinden sonra gelmek üzere “ile adil yargılanma” ibaresi eklenmiştir.

MADDE 15. – Türkiye Cumhuriyeti Anayasasının 38'inci maddesine aşağıdaki fıkra yedinci fıkra olarak eklenmiş, mevcut beşinci ve altına fıkralarından sonra gelmek üzere aşağıdaki fıkralar eklenmiştir.

Savaş, çok yakın savaş tehdidi ve terör suçları halleri dışında ölüm cezası verilemez.

Kanuna aykırı olarak elde edilmiş bulgular, delil olarak kabul edilemez.

Hiç kimse, yalnızca sözleşmeden doğan bir yükümlülüğü yerine getirememesinden dolayı özgürlüğünden alıkonulamaz.

MADDE 16. – Türkiye Cumhuriyeti Anayasasının 40'ıncı maddesine ikinci fıkra olarak aşağıdaki fıkra eklenmiştir.

Devlet, işlemlerinde, ilgili kişilerin hangi kanun yolları ve mercilere başvuracağını ve sürelerini belirtmek zorundadır.

MADDE 17. – Türkiye Cumhuriyeti Anayasasının 41'inci maddesinin birinci fıkrasına “ve eşler arasında eşitliğe dayanır.” ibaresi eklenmiştir.

MADDE 18. – Türkiye Cumhuriyeti Anayasasının 46'ncı maddesi aşağıdaki şekilde değiştirilmiştir.

Madde 46. – Devlet ve kamu tüzel kişileri; kamu yararının gerektirdiği hallerde, gerçek karşılıklarını peşin ödemek şartıyla, özel mülkiyette bulunan taşınmaz malların tamamını veya bir kısmını, kanunla gösterilen esas ve usullere göre, kamulaştırmaya ve bunlar üzerinde idarî irtifaklar kurmaya yetkilidir.

Kamulaştırma bedeli ile kesin hükme bağlanan artırım bedeli nakden ve peşin olarak ödenir. Ancak, tarım reformunun uygulanması, büyük enerji ve sulama projeleri ile iskân projelerinin gerçekleştirilmesi, yeni ormanların yetiştirilmesi, kıyıların korunması ve turizm amacıyla kamulaştırılan toprakların bedellerinin ödenme şekli kanunla gösterilir. Kanunun taksitle ödemeyi öngörebileceği bu hallerde, taksitlendirme süresi beş yılı aşamaz; bu takdirde taksitler eşit olarak ödenir.

Kamulaştırılan topraktan, o toprağı doğrudan doğruya işleten küçük çiftçiye ait olanlarının bedeli, her halde peşin ödenir.

İkinci fıkrada öngörülen taksitlendirmelerde ve herhangi bir sebeple ödenmemiş kamulaştırma bedellerinde kamu alacakları için öngörülen en yüksek faiz uygulanır.

MADDE 19. – Türkiye Cumhuriyeti Anayasasının 49'uncu maddesinin ikinci fıkrası aşağıdaki şekilde değiştirilmiş ve üçüncü fıkrası yürürlükten kaldırılmıştır.

Devlet, çalışanların hayat seviyesini yükseltmek, çalışma hayatını geliştirmek için çalışanları ve işsizleri korumak, çalışmayı desteklemek, işsizliği önlemeye elverişli ekonomik bir ortam yaratmak ve çalışma barışını sağlamak için gerekli tedbirleri alır.

MADDE 20. – Türkiye Cumhuriyeti Anayasasının 51'inci maddesi aşağıdaki şekilde değiştirilmiştir.

Madde 51. – Çalışanlar ve işverenler, üyelerinin çalışma ilişkilerinde, ekonomik ve sosyal hak ve menfaatlerini korumak ve geliştirmek için önceden izin almaksızın sendikalar ve üst kuruluşlar kurma, bunlara serbestçe üye olma ve üyelikten serbestçe çekilme haklarına sahiptir. Hiç kimse bir sendikaya üye olmaya ya da üyelikten ayrılmaya zorlanamaz.

Sendika kurma hakkı ancak, millî güvenlik, kamu düzeni, suç işlenmesinin önlenmesi, genel sağlık ve genel ahlâk ile başkalarının hak ve özgürlüklerinin korunması sebepleriyle ve kanunla sınırlanabilir.

Sendika kurma hakkının kullanılmasında uygulanacak şekil, şart ve usuller kanunda

gösterilir.

Aynı zamanda ve aynı işkolunda birden fazla sendikaya üye olunamaz.

İşçi niteliği taşımayan kamu görevlilerinin bu alandaki haklarının kapsam, istisna ve sınırları gördükleri hizmetin niteliğine uygun olarak kanunla düzenlenir.

Sendika ve üst kuruluşlarının tüzükleri, yönetim ve işleyişleri, Cumhuriyetin temel niteliklerine ve demokrasi esaslarına aykırı olamaz.

MADDE 21. – Türkiye Cumhuriyeti Anayasasının 55'inci maddesinin son fıkrası aşağıdaki şekilde değiştirilmiştir.

Asgarî ücretin tespitinde çalışanların geçim şartları ile ülkenin ekonomik durumu da gözönünde bulundurulur.

MADDE 22. – Türkiye Cumhuriyeti Anayasasının 65'inci maddesi kenar başlığı ile birlikte aşağıdaki şekilde değiştirilmiştir.

XIII. Devletin iktisadî ve sosyal ödevlerinin sınırları

Madde 65. – Devlet, sosyal ve ekonomik alanlarda Anayasa ile belirlenen görevlerini, bu görevlerin amaçlarına uygun öncelikleri gözeterek malî kaynaklarının yeterliliği ölçüsünde yerine getirir.

MADDE 23. – Türkiye Cumhuriyeti Anayasasının 66'ncı maddesinin ikinci fıkrasının ikinci cümlesi madde metninden çıkarılmıştır.

MADDE 24. – Türkiye Cumhuriyeti Anayasasının 67'nci maddesinin beşinci fıkrasına “askerî öğrenciler,” ibaresinden sonra gelmek üzere “taksirli suçlardan hüküm giyenler hariç” ibaresi eklenmiş ve “bulunan tutukluların seçme haklarını kullanmalarında,” ibaresi “oy kullanılması ve” şeklinde değiştirilmiş ve maddeye aşağıdaki son fıkra eklenmiştir.

Seçim kanunlarında yapılan değişiklikler, yürürlüğe girdiği tarihten itibaren bir yıl içinde yapılacak seçimlerde uygulanmaz.

MADDE 25. – Türkiye Cumhuriyeti Anayasasının 69'uncu maddesinin altıncı fıkrasına aşağıdaki cümle ile altıncı fıkrasından sonra gelmek üzere aşağıdaki fıkra eklenmiş ve son fıkra aşağıdaki şekilde değiştirilmiştir.

Bir siyasî parti, bu nitelikteki filler o partinin üyelerince yoğun bir şekilde işlendiği ve bu durum o partinin büyük kongre veya genel başkan veya merkez karar veya yönetim organları veya Türkiye Büyük Millet Meclisindeki grup genel kurulu veya grup

yönetim kurulunca zımnen veya açıkça benimsendiği yahut bu fiiller doğrudan doğruya anılan parti organlarının kararlılık içinde işlendiği takdirde, söz konusu fiillerin odağı haline gelmiş sayılır.

Anayasa Mahkemesi, yukarıdaki fıkralara göre temelli kapatma yerine, dava konusu fiillerin ağırlığına göre ilgili siyasî partinin Devlet yardımından kısmen veya tamamen yoksun bırakılmasına karar verebilir.

Siyasî partilerin kuruluş ve çalışmaları, denetlenmeleri, kapatılmaları ya da Devlet yardımından kısmen veya tamamen yoksun bırakılmaları ile siyasî partilerin ve adayların seçim harcamaları ve usulleri yukarıdaki esaslar çerçevesinde kanunla düzenlenir.

MADDE 26. – Türkiye Cumhuriyeti Anayasasının 74’üncü maddesinin birinci fıkrasına “Vatandaşlar” ibaresinden sonra gelmek üzere “ve karşılıklılık esası gözetilmek kaydıyla Türkiye’de ikamet eden yabancılar”; ikinci fıkrasına, “sonucu” ibaresinden sonra gelmek üzere “gecikmeksizin” ibaresi eklenmiştir.

MADDE 27. – 7. 11. 1982 tarihli ve 2709 sayılı Türkiye Cumhuriyeti Anayasasının 86’ncı maddesinin başlığı ile birinci fıkrası aşağıdaki şekilde, ikinci fıkrasında geçen “sosyal güvenlik kuruluşları” ibaresi de “Türkiye Cumhuriyeti Emekli Sandığı” olarak değiştirilmiştir.

7. Ödenek, yolluk, emeklilik ve sosyal haklar

Türkiye Büyük Millet Meclisi üyelerinin ödenek ve yollukları ile sosyal hakları, emeklilikleri ve tazminatları özel kanununda düzenlenir. Ödenek aylık tutarı, en yüksek Türkiye Cumhuriyeti Emekli Sandığı iştirakçisinin görevde iken almakta olduğu miktardan, yolluk tutarı ödenek miktarının yarısından, bağlanacak emekli aylıkları da bunların toplamının yarısından az olamaz. Üyeler Türkiye Cumhuriyeti Emekli Sandığı ile ilişkilendirilirler ve üyeliği sona erenlerin istekleri halinde Türkiye Cumhuriyeti Emekli Sandığı ile ilişkileri devam eder.²⁸¹

²⁸¹ Madde 27 ile alakalı olarak: 1982 Anayasa’nın “Başlangıç” metni ile 33 maddesinde değişiklik yapan kanun, 3 Ekim 2001 tarihinde Mecliste kabul edildi. O dönemin Cumhurbaşkanı Ahmet Necdet Sezer kanunun 32 maddesini onayladı ancak “milletvekili ödenek ve yolluklarını” düzenleyen 27. maddesini ise halkoyuna sunma kararı aldı.

Kanun, 27’nci madde dışında, 17 Ekim 2001’de Resmi Gazetede yayımlanarak yürürlüğe girdi. Anayasa değişikliğine ilişkin kanunun 27’nci maddesi ise yaşanan tartışmalardan sonra 22 Ekim 2001 tarihli Resmi Gazetede yayımlandı. Böylece, o tarihteki düzenlemede yer alan 120 gün sonrasında referandum yapılmasına ilişkin süreç başlamış oldu. Ancak, Mecliste, bahse konu madde ile ilgili yeni bir Anayasa değişikliğine gidildi.

Anayasa’nın 86. maddesinde değişiklik yapan yeni düzenleme, 1 Aralık 2001 tarihinde Resmi Gazetede yayımlanarak yürürlüğe girdi. Böylece, Cumhurbaşkanı Ahmet Necdet Sezer’in önceki değişiklik metnini referanduma götürme kararının konusu da ortadan kalkmış oldu.

MADDE 28. – Türkiye Cumhuriyeti Anayasasının 87'nci maddesinde geçen “Anayasanın 14'üncü maddesindeki fiillerden dolayı hüküm giyenler hariç olmak üzere,” ibaresi kaldırılmış; “genel ve özel af ilanına” ibaresinden önce gelmek üzere “Türkiye Büyük Millet Meclisi üye tamsayısının beşte üç çoğunluğunun kararı ile” ibaresi eklenmiştir.

MADDE 29. – Türkiye Cumhuriyeti Anayasasının 89'uncu maddesinin ikinci fıkrasına “Yayımlanmasını” ibaresinden sonra gelmek üzere “kısmen veya tamamen” ibaresi ile son cümlesinden önce gelmek üzere aşağıdaki cümle eklenmiştir.

Cumhurbaşkanınca kısmen uygun bulunmama durumunda, Türkiye Büyük Millet Meclisi sadece uygun bulunmayan maddeleri görüşebilir.

MADDE 30. – Türkiye Cumhuriyeti Anayasasının 94'üncü maddesinin dördüncü fıkrasında geçen “on gün içinde” ibareleri “beş gün içinde” şeklinde değiştirilmiştir.

MADDE 31. – Türkiye Cumhuriyeti Anayasasının 100'üncü maddesinin birinci fıkrasında geçen “karara bağlar” ibaresinden önce gelmek üzere “gizli oyla” ibaresi, ikinci fıkrasının sonuna “Bu süre içinde raporun Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanlığına teslimi zorunludur.” cümlesi eklenmiş ve üçüncü fıkrası aşağıdaki şekilde değiştirilmiştir.

Rapor Başkanlığa verildiği tarihten itibaren on gün içinde dağıtılır, dağıtımdan itibaren on gün içinde görüşülür ve gerek görüldüğü takdirde ilgilinin Yüce Divana sevkine karar verilir. Yüce Divana sevk kararı ancak üye tamsayısının salt çoğunluğunun gizli oyuyla alınır.

MADDE 32. – Türkiye Cumhuriyeti Anayasasının 118'inci maddesinin birinci fıkrası ile üçüncü fıkrasının ilk cümlesi aşağıdaki şekilde ve üçüncü fıkrasının son cümlesinde geçen “öncelikle dikkate alınır” ibaresi “değerlendirilir” olarak değiştirilmiştir.

Millî Güvenlik Kumlu; Cumhurbaşkanının başkanlığında, Başbakan, Genelkurmay Başkanı, Başbakan yardımcıları, Adalet, Millî Savunma, İçişleri, Dışişleri Bakanları, Kara, Deniz ve Hava Kuvvetleri Komutanları ve Jandarma Genel Komutanından kurulur.

Millî Güvenlik Kurulu; Devletin millî güvenlik siyasetinin tayini, tespiti ve uygulanması ile ilgili alınan tavsiye kararları ve gerekli koordinasyonun sağlanması konusundaki görüşlerini Bakanlar Kuruluna bildirir.

MADDE 33. – Türkiye Cumhuriyeti Anayasasının 149'uncu maddesinin birinci fıkrasında geçen "iptale" ibaresinden sonra gelmek üzere "ve siyasî parti davalarında kapatılmaya" ibaresi eklenmiş, "üçte iki" ibaresi "beşte üç" olarak değiştirilmiştir.

MADDE 34. – Türkiye Cumhuriyeti Anayasasının geçici 15'inci maddesinin son fıkrası madde metninden çıkarılmıştır.

GEÇİCİ MADDE. –

A) Bu Kanunun 24'üncü maddesi ile Anayasanın 67'nci maddesine son fıkra olarak eklenen hüküm bu Kanunun yürürlüğe girmesinden sonra yapılacak ilk genel seçimde uygulanmaz.

B) Bu Kanunun 28'inci maddesi ile Anayasanın 87'nci maddesinde yapılan değişiklik, bu Kanunun yürürlük tarihinden önce, Anayasanın 14'üncü maddesindeki filleri işleyenler hakkında uygulanmaz.

MADDE 35. – Bu Kanun yayımı tarihinde yürürlüğe girer ve halkoymasına sunulması halinde tümüyle oylanır.

7. DEĞİŞİKLİK TÜRKİYE CUMHURİYETİ ANAYASASININ BİR MADDESİNİN DEĞİŞTİRİLMESİ HAKKINDA KANUN²⁸²

Kanun No: 4720

Kabul Tarihi: 21/11/2001

MADDE 1. – 7. 11. 1982 tarihli ve 2709 sayılı Türkiye Cumhuriyeti Anayasasının 86'ncı maddesinin birinci fıkrasının birinci cümlesi “Türkiye Büyük Millet Meclisi üyelerinin ödenek, yolluk ve emeklilik işlemleri kanunla düzenlenir.» Şeklinde değiştirilmiş; fıkranın sonuna “Türkiye Büyük Millet Meclisi üyeleri ile bunların emeklileri T.C. Emekli Sandığı ile ilgilendirilirler ve üyeliği sona erenlerin istekleri halinde ilgileri devam eder.” ibaresi eklenmiş ve aynı maddenin ikinci fıkrasında geçen “sosyal güvenlik kuruluşları” ibaresi “T.C. Emekli Sandığı” olarak değiştirilmiştir.

MADDE 2. – Bu Kanun yayımı tarihinde yürürlüğe girer ve halkoyuna sunulması halinde oylanır.

²⁸² Resmi Gazete ile yayımı: 01/12/2001, Sayı: 24600

8. DEĞİŞİKLİK 2709 SAYILI TÜRKİYE CUMHURİYETİ ANAYASASININ BAZI MADDELERİNİN DEĞİŞTİRİLMESİ HAKKINDA KANUN²⁸³

Kanun No: 4777

Kabul Tarihi: 27/12/2002

MADDE 1. – 7. 11. 1982 tarihli ve 2709 sayılı Türkiye Cumhuriyeti Anayasasının 76’ncı maddesinin ikinci fıkrasındaki “ideolojik veya anarşik eylemlere” ibaresi “terör eylemlerine” şeklinde değiştirilmiştir.

MADDE 2. – Türkiye Cumhuriyeti Anayasasının 78’inci maddesine dördüncü fıkrasından sonra gelmek üzere aşağıdaki beşinci fıkra eklenmiştir.

Yukarıda yazılı hallerden ayrı olarak, bir ilin veya seçim çevresinin, Türkiye Büyük Millet Meclisinde üyesinin kalmaması halinde, boşalmayı takip eden doksan günden sonraki ilk pazar günü ara seçim yapılır. Bu fıkra gereği yapılacak seçimlerde Anayasanın 127’nci maddesinin üçüncü fıkrası hükmü uygulanmaz.

GEÇİCİ MADDE 1. – Türkiye Cumhuriyeti Anayasasının 67’nci maddesinin son fıkrası, Türkiye Büyük Millet Meclisinin 22’nci dönemi içinde yapılacak ilk ara seçimde uygulanmaz.

MADDE 3. – Bu Kanun yayımı tarihinde yürürlüğe girer ve halk oylamasına sunulması halinde tümüyle oylanır.

²⁸³ Resmi Gazete ile yayımı: 31/12/2002, Sayı: 24980, 3. mükerrer

9. DEĞİŞİKLİK TÜRKİYE CUMHURİYETİ ANAYASASININ BAZI MADDELERİNİN DEĞİŞTİRİLMESİ HAKKINDA KANUN²⁸⁴

Kanun No: 5170

Kabul Tarihi: 07/05/2004

MADDE 1. – 7. 11. 1982 tarihli ve 2709 sayılı Türkiye Cumhuriyeti Anayasasının 10'uncu maddesinin birinci fıkrasından sonra gelmek üzere aşağıdaki fıkra eklenmiştir.

Kadınlar ve erkekler eşit haklara sahiptir. Devlet, bu eşitliğin yaşama geçmesini sağlamakla yükümlüdür.

MADDE 2. – Türkiye Cumhuriyeti Anayasasının 15'inci maddesinin ikinci fıkrasında yer alan “ile, ölüm cezalarının infazı” ibaresi madde metninden çıkartılmıştır.

MADDE 3. – Türkiye Cumhuriyeti Anayasasının 17'nci maddesinin dördüncü fıkrasının başında geçen “Mahkemelerce verilen ölüm cezalarının yerine getirilmesi hali ile” ibaresi metinden çıkarılmıştır.

MADDE 4. – Türkiye Cumhuriyeti Anayasasının 30'uncu maddesi aşağıdaki şekilde değiştirilmiştir.

Madde 30. – Kanuna uygun şekilde basın işletmesi olarak kurulan basımevi ve eklentileri ile basın araçları, suç aleti olduğu gerekçesiyle zapt ve müsadere edilemez veya işletilmekten alıkonulamaz.

MADDE 5. – Türkiye Cumhuriyeti Anayasasının 38'inci maddesinin dokuzuncu fıkrası madde metninden çıkartılmış, onuncu fıkrası ile son fıkrası aşağıdaki şekilde değiştirilmiştir.

Ölüm cezası ve genel müsadere cezası verilemez.

Uluslararası Ceza Divanına taraf olmanın gerektirdiği yükümlülükler hariç olmak üzere vatandaş, suç sebebiyle yabancı bir ülkeye verilemez.

MADDE 6. – Türkiye Cumhuriyeti Anayasasının 87'nci maddesinde yer alan “, mahkemelerce verilip kesinleşen ölüm cezalarının yerine getirilmesine” ibaresi madde metninden çıkartılmıştır.

MADDE 7. – Türkiye Cumhuriyeti Anayasasının 90'ıncı maddesinin son fıkrasına aşağıdaki cümle eklenmiştir.

²⁸⁴ Resmi Gazete ile yayımı: 22/05/2001, Sayı: 25469

Usulüne göre yürürlüğe konulmuş temel hak ve özgürlüklere ilişkin milletlerarası andlaşmalarla kanunların aynı konuda farklı hükümler içermesi nedeniyle çıkabilecek uyuşmazlıklarda milletlerarası andlaşma hükümleri esas alınır.

MADDE 8. – Türkiye Cumhuriyeti Anayasasının 131'inci maddesinin ikinci fıkrası aşağıdaki şekilde değiştirilmiştir.

Yükseköğretim Kurulu, üniversiteler ve Bakanlar Kurulunca seçilen ve sayıları, nitelikleri, seçilme usulleri kanunla belirlenen adaylar arasından rektörlük ve öğretim üyeliğinde başarılı hizmet yapmış profesörlere öncelik vermek sureti ile Cumhurbaşkanınca atanan üyeler ve Cumhurbaşkanınca doğrudan doğruya seçilen üyelerden kurulur.

MADDE 9. – Türkiye Cumhuriyeti Anayasasının 143'üncü maddesi yürürlükten kaldırılmıştır.

MADDE 10. – Türkiye Cumhuriyeti Anayasasının 160'inci maddesinin son fıkrası yürürlükten kaldırılmıştır.

MADDE 11. – Bu Kanun yayımı tarihinde yürürlüğe girer ve halkoylamasına sunulması halinde tümüyle oylanır.

10. DEĞİŞİKLİK TÜRKİYE CUMHURİYETİ ANAYASASININ DEĞİŞTİRİLMESİ HAKKINDA KANUN²⁸⁵

Kanun No: 5370

Kabul Tarihi: 21/06/2005

MADDE 1. – 7. 11. 1982 tarihli ve 2709 sayılı Türkiye Cumhuriyeti Anayasasının 133'üncü maddesinin kenar başlığı aşağıdaki şekilde değiştirilmiş ve birinci fıkradan sonra gelmek üzere aşağıdaki fıkra eklenmiştir.

F. Radyo ve Televizyon Üst Kurulu, radyo ve televizyon kuruluşları ve kamuyla ilişkili haber ajansları

Radyo ve televizyon faaliyetlerini düzenlemek ve denetlemek amacıyla kurulan Radyo ve Televizyon Üst Kurulu dokuz üyeden oluşur. Üyeler, siyasi parti gruplarının üye sayısı oranında belirlenecek üye sayısının ikişer katı olarak gösterecekleri adaylar arasından, her siyasi parti grubuna düşen üye sayısı esas alınmak suretiyle Türkiye Büyük Millet Meclisi Genel Kurulunca seçilir. Radyo ve Televizyon Üst Kurulunun kuruluşu, görev ve yetkileri, üyelerinin nitelikleri, seçim usulleri ve görev süreleri kanunla düzenlenir.

MADDE 2. – Bu Kanun yayımı tarihinde yürürlüğe girer ve halkoymasına sunulması halinde oylanır.

²⁸⁵ Resmi Gazete ile yayımı: 26/06/2005, Sayı: 25854

11. DEĞİŞİKLİK TÜRKİYE CUMHURİYETİ ANAYASASININ BAZI MADDELERİNİN DEĞİŞTİRİLMESİ HAKKINDA KANUN²⁸⁶

Kanun No: 5428

Kabul Tarihi: 09/11/2002

MADDE 1. – 7. 11. 1982 tarihli ve 2709 sayılı Türkiye Cumhuriyeti Anayasasının 130’uncu maddesinin sekizinci fıkrasında yer alan “genel ve katma bütçelerin” ibaresi “merkezi yönetim bütçesinin” şeklinde değiştirilmiştir.

MADDE 2. – Türkiye Cumhuriyeti Anayasasının 160’ıncı maddesinin birinci fıkrasında yer alan “genel ve katma bütçeli dairelerin” ibaresi “merkezî yönetim bütçesi kapsamındaki kamu idareleri ile sosyal güvenlik kurumlarının” şeklinde değiştirilmiş ve aynı maddeye üçüncü fıkra olarak aşağıdaki fıkra eklenmiştir.

Mahallî idarelerin hesap ve işlemlerinin denetimi ve kesin hükme bağlanması Sayıştay tarafından yapılır.

MADDE 3. – Türkiye Cumhuriyeti Anayasasının 161’inci maddesinin ikinci fıkrası aşağıdaki şekilde değiştirilmiştir.

Malî yıl başlangıcı ile merkezi yönetim bütçesinin hazırlanması, uygulanması ve kontrolü kanunla düzenlenir.

MADDE 4. – Türkiye Cumhuriyeti Anayasasının 162’nci maddesinin birinci fıkrasında yer alan “genel ve katma bütçe tasarıları” ibaresi “merkezî yönetim bütçe tasarısı” şeklinde, dördüncü fıkrası ise aşağıdaki şekilde değiştirilmiştir.

Türkiye Büyük Millet Meclisi üyeleri, Genel Kurulda, kamu idare bütçeleri hakkında düşüncelerini, her bütçenin tümü üzerindeki görüşmeler sırasında açıklarlar; bölümler ve değişiklik önerileri, üzerinde ayrıca görüşme yapılmaksızın okunur ve oylanır.

MADDE 5. – Türkiye Cumhuriyeti Anayasasının 163’üncü maddesinde yer alan “genel ve katma bütçelerle” ibaresi “merkezî yönetim bütçesiyle” şeklinde değiştirilmiştir.

MADDE 6. – Bu Kanun yayımı tarihinde yürürlüğe girer ve halkoymasına sunulması halinde tümüyle oylanır.

²⁸⁶ Resmi Gazete ile yayımı: 09/11/2005, Sayı: 25988

12. DEĞİŞİKLİK TÜRKİYE CUMHURİYETİ ANAYASASININ BİR MADDESİNİN DEĞİŞTİRİLMESİ HAKKINDA KANUN²⁸⁷

Kanun No: 5551

Kabul Tarihi: 13/10/2006

MADDE 1. – 7/11/1982 tarihli ve 2709 sayılı Türkiye Cumhuriyeti Anayasasının 76'ncı maddesinin birinci fıkrasındaki “Otuz” ibaresi “Yirmi beş” olarak değiştirilmiştir.

MADDE 2. – Bu Kanun yayımı tarihinde yürürlüğe girer ve halkoylamasına sunulması halinde oylanır.

²⁸⁷ Resmi Gazete ile yayımı: 17/10/2006, Sayı: 26322

13. DEĞİŞİKLİK 2709 SAYILI TÜRKİYE CUMHURİYETİ ANAYASASINA GEÇİCİ MADDE EKLENMESİNE DAİR KANUN²⁸⁸

Kanun No: 5659

Kabul Tarihi: 10/05/2007

MADDE 1. – 7/11/1982 tarihli ve 2709 sayılı Türkiye Cumhuriyeti Anayasasına aşağıdaki geçici madde eklenmiştir.

“GEÇİCİ MADDE 17. – Bu Kanunun yürürlüğe girmesinden sonra yapılacak ilk genel seçimde, Anayasanın 67.nci maddesinin son fıkrası 10/6/1983 tarihli ve 2839 sayılı Milletvekili Seçimi Kanunu’nun bağımsız adayların birleşik oy pusulasında yer almasına ilişkin hükümleri bakımından uygulanmaz.”²⁸⁹

MADDE 2. – Bu Kanun yayımı tarihinde yürürlüğe girer ve halkoyuna sunulması halinde oylanır.

²⁸⁸ Resmi Gazete ile yayımı: 18/05/2007, Sayı: 26526

²⁸⁹ Bu maddede; 10/05/2007 tarihli ve 5678 sayılı Kanunla değişiklik yapılmıştır.

14. DEĞİŞİKLİK TÜRKİYE CUMHURİYETİ ANAYASASININ BAZI MADDELERİNDE DEĞİŞİKLİK YAPILMASI HAKKINDA KANUN²⁹⁰

Kanun No: 5678

Kabul Tarihi: 31/05/2007

MADDE 1. – 7/11/1982 tarihli ve 2709 sayılı Türkiye Cumhuriyeti Anayasasının 77'nci maddesinin birinci fıkrasında geçen “beş” ibaresi “dört” olarak değiştirilmiştir.

MADDE 2. – Türkiye Cumhuriyeti Anayasasının 79'uncu maddesinin ikinci fıkrasında geçen “seçim tutanaklarını” ibaresinden sonra gelmek üzere “ve Cumhurbaşkanlığı seçimi tutanaklarını” ibaresi; son fıkrasında geçen “halkoyuna sunulması” ibaresinden sonra gelmek üzere “Cumhurbaşkanının halk tarafından seçilmesi” ibaresi eklenmiştir.

MADDE 3. – Türkiye Cumhuriyeti Anayasasının 96'ncı maddesinin birinci fıkrası aşağıdaki şekilde değiştirilmiştir.

“Türkiye Büyük Millet Meclisi, yapacağı seçimler dahil bütün işlerinde üye tamsayısının en az üçte biri ile toplanır. Türkiye Büyük Millet Meclisi, Anayasada başkaca bir hüküm yoksa toplantıya katılanların salt çoğunluğu ile karar verir; ancak karar yeter sayısı hiçbir şekilde üye tamsayısının dörtte birinin bir fazlasından az olamaz.”

MADDE 4. – Türkiye Cumhuriyeti Anayasasının 101'inci maddesi aşağıdaki şekilde değiştirilmiştir.

“MADDE 101. – Cumhurbaşkanı, kırk yaşını doldurmuş ve yüksek öğrenim yapmış Türkiye Büyük Millet Meclisi üyeleri veya bu niteliklere ve milletvekili seçilme yeterliğine sahip Türk vatandaşları arasından, halk tarafından seçilir.

Cumhurbaşkanının görev süresi beş yıldır. Bir kimse en fazla iki defa Cumhurbaşkanı seçilebilir.

Cumhurbaşkanlığına Türkiye Büyük Millet Meclisi üyeleri içinden veya Meclis dışından aday gösterilebilmesi yirmi milletvekilinin yazılı teklifi ile mümkündür. Ayrıca, en son yapılan milletvekili genel seçimlerinde geçerli oylar toplamı birlikte hesaplandığında yüzde onu geçen siyasi partiler ortak aday gösterebilir.

Cumhurbaşkanı seçilenin, varsa partisi ile ilişkisi kesilir ve Türkiye Büyük Millet Meclisi üyeliği sona erer.”

²⁹⁰ Resmi Gazete ile yayımı: 16/06/2007, Sayı: 26554

MADDE 5. – Türkiye Cumhuriyeti Anayasasının 102’nci maddesi aşağıdaki şekilde değiştirilmiştir.

“MADDE 102. – Cumhurbaşkanı seçimi, Cumhurbaşkanının görev süresinin dolmasından önceki altmış gün içinde; makamın herhangi bir sebeple boşalması halinde ise boşalmayı takip eden altmış gün içinde tamamlanır.

Genel oyla yapılacak seçimde, geçerli oyların salt çoğunluğunu alan aday Cumhurbaşkanı seçilmiş olur. İlk oylamada bu çoğunluk sağlanamazsa, bu oylamayı izleyen ikinci pazar günü ikinci oylama yapılır. Bu oylamaya, ilk oylamada en çok oy almış bulunan iki aday katılır ve geçerli oyların çoğunluğunu alan aday Cumhurbaşkanı seçilmiş olur.

İkinci oylamaya katılmaya hak kazanan adaylardan birinin ölümü veya seçilme yeterliğini kaybetmesi halinde; ikinci oylama, boşalan adaylığın birinci oylamadaki sıraya göre ikame edilmesi suretiyle yapılır. İkinci oylamaya tek adayın kalması halinde, bu oylama referandum şeklinde yapılır. Aday, geçerli oyların çoğunluğunu aldığı takdirde Cumhurbaşkanı seçilmiş olur.

Cumhurbaşkanı göreve başlayıncaya kadar görev süresi dolan Cumhurbaşkanının görevi devam eder.

Cumhurbaşkanlığı seçimine ilişkin usul ve esaslar kanunla düzenlenir.”

MADDE 6. – Türkiye Cumhuriyeti Anayasasına aşağıdaki geçici maddeler eklenmiştir.

“GEÇİCİ MADDE 18. – Türkiye Cumhuriyeti Anayasasının 67’nci maddesinin son fıkrası, Cumhurbaşkanlığı seçimlerinin yapılabilmesi için; çıkarılması gereken kanun hükümleri ile seçim kanunlarında yapılacak değişiklikler bakımından dikkate alınmaz.²⁹¹

GEÇİCİ MADDE 19. – On birinci Cumhurbaşkanı seçiminin ilk tur oylaması, bu Kanunun Resmi Gazetede yayımını takip eden kırkıncı gündən sonraki ilk Pazar günü, ikinci tur oylaması ise ilk tur oylamayı takip eden ikinci Pazar günü yapılır.²⁹²

Anayasanın 101’inci maddesi uyarınca gösterilen adaylar, yazılı muvafakatları ve Anayasanın değişik 101’inci maddesindeki şartları ihtiva eden ve diğer ilgili belgelerle birlikte ilk tur oylama tarihinden otuz gün önce Türkiye Büyük Millet Meclisi

²⁹¹ Halkoylamasına sunulan 5678 sayılı Kanun’un 6’ncı maddesiyle Türkiye Cumhuriyeti Anayasasına eklenen geçici 18 ve 19’uncu maddeler, 16/10/2007 tarihli ve 5697 sayılı Kanunla halkoylamasına sunulan metinden çıkarılmıştır.

²⁹² Halkoylamasına sunulan 5678 sayılı Kanun’un 6’ncı maddesiyle Türkiye Cumhuriyeti Anayasasına eklenen geçici 18 ve 19’uncu maddeler, 16/10/2007 tarihli ve 5697 sayılı Kanunla halkoylamasına sunulan metinden çıkarılmıştır.

Başkanlığına başvururlar. Adayların başvurularında eksik bilgi ve belgelerin tespit edilmesi halinde Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanlığı tarafından, eksikliklerin giderilmesi için üç günlük kesin süre verilir. Bu süre içinde eksikliklerin giderilmemesi halinde adaylar, kendiliğinden adaylıktan çekilmiş sayılırlar.

Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanlığınca, Anayasanın 101'inci maddesinde belirtilen nitelikleri taşıdıkları anlaşılan adaylara ilişkin kesin liste iki gün içinde ilan edilir ve Yüksek Seçim Kurulu Başkanlığına bildirilir.

Cumhurbaşkanı adayı gösterilen kamu görevlisi, aday gösterildiği tarihten itibaren görevinden ayrılmış sayılır. Görevinden ayrılan kamu görevlisinin Cumhurbaşkanı seçilememesi halinde görevine geri dönmesi konusunda ilgili kanun hükümleri uygulanır.

Birinci tur seçim sonuçlarının kesinleşmesinden ikinci tur oylamanın sonuçlanmasına kadar, ikinci oylamaya katılmaya hak kazanan adaylardan birinin ölümü veya seçilme yeterliğini kaybetmesi halinde; ikinci oylama, boşalan adaylığın birinci oylamadaki oy sıralaması esas alınarak sıradaki adayla doldurulması suretiyle yapılır. İkinci oylamaya tek adayın kalması halinde, bu oylama referandum şeklinde yapılır. Aday, geçerli oyların çoğunluğunu aldığı takdirde Cumhurbaşkanı seçilmiş olur.

Cumhurbaşkanının seçilmesine ilişkin usul ve esasların kanunla düzenlenmesine kadar, 10/6/1983 tarihli ve 2839 sayılı Milletvekili Seçimi Kanunu, 26/4/1961 tarihli ve 298 sayılı Seçimlerin Temel Hükümleri ve Seçmen Kütükleri Hakkında Kanun, 22/4/1983 tarihli ve 2820 sayılı Siyasî Partiler Kanunu, 23/5/1987 tarihli ve 3376 sayılı Anayasa Değişikliklerinin Halkoyuna Sunulması Hakkında Kanun ile diğer kanunların bu maddeye aykırı olmayan hükümleri uygulanır.”²⁹³

MADDE 7. – Bu Kanun yayımı tarihinde yürürlüğe girer ve halkoyuna sunulması halinde tümüyle oylanır.

²⁹³ Bu Geçici madde; 07/05/2010 tarihli ve 5982 sayılı Kanunla Anayasa metnine eklenmiştir.

15. DEĞİŞİKLİK TÜRKİYE CUMHURİYETİ ANAYASASININ BAZI MADDELERİNDE DEĞİŞİKLİK YAPILMASINA DAİR KANUN²⁹⁴

Kanun No: 5735

Kabul Tarihi: 09/02/2008

MADDE 1. – 7/11/1982 tarihli ve 2709 sayılı Türkiye Cumhuriyeti Anayasasının 10'uncu maddesinin dördüncü fıkrasına “bütün işlemlerinde” ibaresinden sonra gelmek üzere “ve her türlü kamu hizmetlerinden yararlanılmasında” ibaresi eklenmiştir.

MADDE 2. – Türkiye Cumhuriyeti Anayasasının 42'nci maddesine altıncı fıkradan sonra gelmek üzere aşağıdaki fıkra eklenmiştir.

“Kanunda açıkça yazılı olmayan herhangi bir sebeple kimse yükseköğrenim hakkını kullanmaktan mahrum edilemez. Bu hakkın kullanımının sınırları kanunla belirlenir.”

MADDE 3. – Bu Kanun yayımı tarihinde yürürlüğe girer ve halkoyuna sunulması halinde tümüyle oylanır.

²⁹⁴ Resmi Gazete ile yayımı: 23/02/2008, Sayı: 26796

16. DEĞİŞİKLİK TÜRKİYE CUMHURİYETİ ANAYASASININ BAZI MADDELERİNDE DEĞİŞİKLİK YAPILMASI HAKKINDA KANUN

Kanun No: 5982

Kabul Tarihi: 07/05/2010

MADDE 1. – 7/11/1982 tarihli ve 2709 sayılı Türkiye Cumhuriyeti Anayasasının 10'uncu maddesinin ikinci fıkrasına “Bu maksatla alınacak tedbirler eşitlik ilkesine aykırı olarak yorumlanamaz.” cümlesi ve maddeye bu fıkradan sonra gelmek üzere aşağıdaki fıkra eklenmiştir.

“Çocuklar, yaşlılar, özürllüer, harp ve vazife şehitlerinin dul ve yetimleri ile malul ve gaziler için alınacak tedbirler eşitlik ilkesine aykırı sayılmaz.”

MADDE 2. – Türkiye Cumhuriyeti Anayasasının 20'nci maddesine aşağıdaki fıkra eklenmiştir.

“Herkes, kendisiyle ilgili kişisel verilerin korunmasını isteme hakkına sahiptir. Bu hak; kişinin kendisiyle ilgili kişisel veriler hakkında bilgilendirilme, bu verilere erişme, bunların düzeltilmesini veya silinmesini talep etme ve amaçları doğrultusunda kullanılıp kullanılmadığını öğrenmeyi de kapsar. Kişisel veriler, ancak kanunda öngörülen hallerde veya kişinin açık rızasıyla işlenebilir. Kişisel verilerin korunmasına ilişkin esas ve usuller kanunla düzenlenir.”

MADDE 3. – Türkiye Cumhuriyeti Anayasasının 23'üncü maddesinin beşinci fıkrası aşağıdaki şekilde değiştirilmiştir.

“Vatandaşın yurt dışına çıkma hürriyeti, ancak suç soruşturması veya kovuşturması sebebiyle hâkim kararına bağılı olarak sınırlanabilir.”

MADDE 4. – Türkiye Cumhuriyeti Anayasasının 41'inci maddesinin kenar başlığı “I. Ailenin korunması ve çocuk hakları” şeklinde değiştirilmiş ve maddeye aşağıdaki fıkralar eklenmiştir.

“Her çocuk, korunma ve bakımdan yararlanma, yüksek yararına açıkça aykırı olmadıkça, ana ve babasıyla kişisel ve doğrudan ilişki kurma ve sürdürme hakkına sahiptir.

Devlet, her türlü istismara ve şiddete karşı çocukları koruyucu tedbirleri alır.”

MADDE 5. – Türkiye Cumhuriyeti Anayasasının 51'inci maddesinin dördüncü fıkrası yürürlükten kaldırılmıştır.

MADDE 6. – Türkiye Cumhuriyeti Anayasasının 53'üncü maddesinin kenar başlığı “A. Toplu iş sözleşmesi ve toplu sözleşme hakkı” olarak değiştirilmiş, üçüncü ve dördüncü fıkraları yürürlükten kaldırılmış ve maddeye aşağıdaki fıkralar eklenmiştir.

“Memurlar ve diğer kamu görevlileri, toplu sözleşme yapma hakkına sahiptirler.

Toplu sözleşme yapılması sırasında uyuşmazlık çıkması halinde taraflar Kamu Görevlileri Hakem Kuruluna başvurabilir. Kamu Görevlileri Hakem Kurulu kararları kesindir ve toplu sözleşme hükmündedir.

Toplu sözleşme hakkının kapsamı, istisnaları, toplu sözleşmeden yararlanacaklar, toplu sözleşmenin yapılma şekli, usulü ve yürürlüğü, toplu sözleşme hükümlerinin emeklilere yansıtılması, Kamu Görevlileri Hakem Kurulunun teşkili, çalışma usul ve esasları ile diğer hususlar kanunla düzenlenir.”

MADDE 7. – Türkiye Cumhuriyeti Anayasasının 54’üncü maddesinin üçüncü ve yedinci fıkraları yürürlükten kaldırılmıştır.

MADDE 8. – Türkiye Cumhuriyeti Anayasasının 74’üncü maddesinin kenar başlığı “VII. Dilekçe, bilgi edinme ve kamu denetçisine başvurma hakkı” şeklinde değiştirilmiş, maddenin üçüncü fıkrası yürürlükten kaldırılmış ve maddeye aşağıdaki fıkralar eklenmiştir.

“Herkes, bilgi edinme ve kamu denetçisine başvurma hakkına sahiptir.

Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanlığına bağlı olarak kurulan Kamu Denetçiliği Kurumu idarenin işleyişiyle ilgili şikâyetleri inceler.

Kamu Başdenetçisi Türkiye Büyük Millet Meclisi tarafından gizli oyla dört yıl için seçilir. İlk iki oylamada üye tamsayısının üçte iki ve üçüncü oylamada üye tamsayısının salt çoğunluğu aranır. Üçüncü oylamada salt çoğunluk sağlanamazsa, bu oylamada en çok oy alan iki aday için dördüncü oylama yapılır; dördüncü oylamada en fazla oy alan aday seçilmiş olur.

Bu maddede sayılan hakların kullanılma biçimi, Kamu Denetçiliği Kurumunun kuruluşu, görevi, çalışması, inceleme sonucunda yapacağı işlemler ile Kamu Başdenetçisi ve kamu denetçilerinin nitelikleri, seçimi ve özlük haklarına ilişkin usul ve esaslar kanunla düzenlenir.”

MADDE 9. – Türkiye Cumhuriyeti Anayasasının 84’üncü maddesinin son fıkrası yürürlükten kaldırılmıştır.

MADDE 10. – Türkiye Cumhuriyeti Anayasasının 94’üncü maddesinin üçüncü fıkrasının ikinci cümlesi aşağıdaki şekilde değiştirilmiştir.

“İlk seçilenlerin görev süresi iki yıldır, ikinci devre için seçilenlerin görev süresi ise o yasama döneminin sonuna kadar devam eder.”

MADDE 11. – Türkiye Cumhuriyeti Anayasasının 125’inci maddesinin ikinci fıkrasına “Ancak, Yüksek Askerî Şûranın terfi işlemleri ile kadrosuzluk nedeniyle emekliye ayırma hariç her türlü

ilişik kesme kararlarına karşı yargı yolu açıktır.” şeklindeki cümle eklenmiş ve dördüncü fıkrasının birinci cümlesi aşağıdaki şekilde değiştirilmiştir.

“Yargı yetkisi, idarî eylem ve işlemlerin hukuka uygunluğunun denetimi ile sınırlı olup, hiçbir surette yerindelik denetimi şeklinde kullanılamaz.”

MADDE 12. – Türkiye Cumhuriyeti Anayasasının 128’inci maddesinin ikinci fıkrasına aşağıdaki cümle eklenmiştir.

“Ancak, malî ve sosyal haklara ilişkin toplu sözleşme hükümleri saklıdır.”

MADDE 13. – Türkiye Cumhuriyeti Anayasasının 129’uncu maddesinin üçüncü fıkrası aşağıdaki şekilde değiştirilmiştir.

“Disiplin kararları yargı denetimi dışında bırakılamaz.”

MADDE 14. – Türkiye Cumhuriyeti Anayasasının 144’üncü maddesi kenar başlığıyla birlikte aşağıdaki şekilde değiştirilmiştir.

“G. Adalet hizmetlerinin denetimi

MADDE 144. – Adalet hizmetleri ile savcılarının idarî görevleri yönünden Adalet Bakanlığınca denetimi, adalet müfettişleri ile hâkim ve savcı mesleğinden olan iç denetçiler; araştırma, inceleme ve soruşturma işlemleri ise adalet müfettişleri eliyle yapılır. Buna ilişkin usul ve esaslar kanunla düzenlenir.”

MADDE 15. – Türkiye Cumhuriyeti Anayasasının 145’inci maddesi aşağıdaki şekilde değiştirilmiştir.

“MADDE 145. – Askerî yargı, askerî mahkemeler ve disiplin mahkemeleri tarafından yürütülür. Bu mahkemeler; asker kişiler tarafından işlenen askerî suçlar ile bunların asker kişiler aleyhine veya askerlik hizmet ve görevleriyle ilgili olarak işledikleri suçlara ait davalara bakmakla görevlidir. Devletin güvenliğine, anayasal düzene ve bu düzenin işleyişine karşı suçlara ait davalar her halde adliye mahkemelerinde görülür.

Savaş hali haricinde, asker olmayan kişiler askerî mahkemelerde yargılanamaz.

Askerî mahkemelerin savaş halinde hangi suçlar ve hangi kişiler bakımından yetkili oldukları; kuruluşları ve gerektiğinde bu mahkemelerde adli yargı hâkim ve savcılarının görevlendirilmeleri kanunla düzenlenir.

Askerî yargı organlarının kuruluşu, işleyişi, askerî hâkimlerin özlük işleri, askerî savcılık görevlerini yapan askerî hâkimlerin görevli buldukları komutanlıkla ilişkileri, mahkemelerin bağımsızlığı ve hâkimlik teminatı esaslarına göre kanunla düzenlenir.”

MADDE 16. – Türkiye Cumhuriyeti Anayasasının 146'ncı maddesi aşağıdaki şekilde değiştirilmiştir.

“MADDE 146. – Anayasa Mahkemesi on yedi üyeden kurulur.

Türkiye Büyük Millet Meclisi; iki üyeyi Sayıştay Genel Kurulunun kendi başkan ve üyeleri arasından, her boş yer için gösterecekleri üçer aday içinden, bir üyeyi ise baro başkanlarının serbest avukatlar arasından gösterecekleri üç aday içinden yapacağı gizli oylamayla seçer. Türkiye Büyük Millet Meclisinde yapılacak bu seçimde, her boş üyelik için ilk oylamada üye tam sayısının üçte iki ve ikinci oylamada üye tam sayısının salt çoğunluğu aranır. İkinci oylamada salt çoğunluk sağlanamazsa, bu oylamada en çok oy alan iki aday için üçüncü oylama yapılır; üçüncü oylamada en fazla oy alan aday üye seçilmiş olur.

Cumhurbaşkanı; üç üyeyi Yargıtay, iki üyeyi Danıştay, bir üyeyi Askerî Yargıtay, bir üyeyi Askerî Yüksek İdare Mahkemesi genel kurullarınca kendi başkan ve üyeleri arasından her boş yer için gösterecekleri üçer aday içinden; en az ikisi hukukçu olmak üzere üç üyeyi Yükseköğretim Kurulunun kendi üyesi olmayan yükseköğretim kurumlarının hukuk, iktisat ve siyasal bilimler dallarında görev yapan öğretim üyeleri arasından göstereceği üçer aday içinden; dört üyeyi üst kademe yöneticileri, serbest avukatlar, birinci sınıf hâkim ve savcılar ile en az beş yıl raportörlük yapmış Anayasa Mahkemesi raportörleri arasından seçer.

Yargıtay, Danıştay, Askerî Yargıtay, Askerî Yüksek İdare Mahkemesi ve Sayıştay genel kurulları ile Yükseköğretim Kurulundan Anayasa Mahkemesi üyeliğine aday göstermek için yapılacak seçimlerde, her boş üyelik için, bir üye ancak bir aday için oy kullanabilir; en fazla oy alan üç kişi aday gösterilmiş sayılır. Baro başkanlarının serbest avukatlar arasından gösterecekleri üç aday için yapılacak seçimde de her bir baro başkanı ancak bir aday için oy kullanabilir ve en fazla oy alan üç kişi aday gösterilmiş sayılır.

Anayasa Mahkemesine üye seçilebilmek için, kırk beş yaşın doldurulmuş olması kaydıyla; yükseköğretim kurumları öğretim üyelerinin profesör veya doçent unvanını kazanmış, avukatların en az yirmi yıl fiilen avukatlık yapmış, üst kademe yöneticilerinin yükseköğrenim görmüş ve en az yirmi yıl kamu hizmetinde fiilen çalışmış, birinci sınıf hâkim ve savcılarının adaylık dahil en az yirmi yıl çalışmış olması şarttır.

Anayasa Mahkemesi üyeleri arasından gizli oyla ve üye tam sayısının salt çoğunluğu ile dört yıl için bir Başkan ve iki başkanvekili seçilir. Süresi bitenler yeniden seçilebilirler.

Anayasa Mahkemesi üyeleri aslî görevleri dışında resmi veya özel hiçbir görev alamazlar.”

MADDE 17. – Türkiye Cumhuriyeti Anayasasının 147'nci maddesinin kenar başlığı “2. Üyelerin görev süresi ve üyeliğin sona ermesi” şeklinde, birinci fıkrası aşağıdaki şekilde değiştirilmiştir.

“Anayasa Mahkemesi üyeleri on iki yıl için seçilirler. Bir kimse iki defa Anayasa Mahkemesi üyesi seçilemez. Anayasa Mahkemesi üyeleri altmış beş yaşını doldurunca emekliye ayrılırlar. Zorunlu emeklilik yaşından önce görev süresi dolan üyelerin başka bir görevde çalışmaları ve özlük işleri kanunla düzenlenir.”

MADDE 18. – Türkiye Cumhuriyeti Anayasasının 148’inci maddesinin birinci fıkrasının birinci cümlesinin sonuna “ve bireysel başvuruları karara bağlar” ibaresi, üçüncü fıkrasındaki “Cumhurbaşkanı,” sözcüğünden sonra gelmek üzere “Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanı,” ibaresi eklenmiş, beşinci fıkrası “Yüce Divan kararlarına karşı yeniden inceleme başvurusu yapılabilir. Genel Kurulun yeniden inceleme sonucunda verdiği kararlar kesindir.” şeklinde değiştirilmiş, maddeye ikinci fıkradan sonra gelmek üzere aşağıdaki fıkralar ve üçüncü fıkradan sonra gelmek üzere “Genelkurmay Başkanı, Kara, Deniz ve Hava Kuvvetleri Komutanları ile Jandarma Genel Komutanı da görevleriyle ilgili suçlardan dolayı Yüce Divanda yargılanırlar.” şeklinde yeni bir fıkra eklenmiştir.

“Herkes, Anayasada güvence altına alınmış temel hak ve özgürlüklerinden, Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi kapsamındaki herhangi birinin kamu gücü tarafından, ihlal edildiği iddiasıyla Anayasa Mahkemesine başvurabilir. Başvuruda bulunabilmek için olağan kanun yollarının tüketilmiş olması şarttır.

Bireysel başvuruda, kanun yolunda gözetilmesi gereken hususlarda inceleme yapılamaz.

Bireysel başvuruya ilişkin usul ve esaslar kanunla düzenlenir.”

MADDE 19. – Türkiye Cumhuriyeti Anayasasının 149’uncu maddesi aşağıdaki şekilde değiştirilmiştir.

“MADDE 149. – Anayasa Mahkemesi, iki bölüm ve Genel Kurul halinde çalışır. Bölümler, başkanvekili başkanlığında dört üyenin katılımıyla toplanır. Genel Kurul, Mahkeme Başkanının veya Başkanın belirleyeceği başkanvekilinin başkanlığında en az on iki üye ile toplanır. Bölümler ve Genel Kurul, kararlarını salt çoğunlukla alır. Bireysel başvuruların kabul edilebilirlik incelemesi için komisyonlar oluşturulabilir.

Siyasî partilere ilişkin dava ve başvurulara, iptal ve itiraz davaları ile Yüce Divan sıfatıyla yürütülecek yargılamalara Genel Kurulca bakılır, bireysel başvurular ise bölümlerce karara bağlanır.

Anayasa değişikliğinde iptale, siyasî partilerin kapatılmasına ya da Devlet yardımından yoksun bırakılmasına karar verilebilmesi için toplantıya katılan üyelerin üçte iki çoğunluğu şarttır.

Şekil bozukluğuna dayalı iptal davaları Anayasa Mahkemesince öncelikle incelenip karara bağlanır.

Anayasa Mahkemesinin kuruluşu, Genel Kurul ve bölümlerin yargılama usulleri, Başkan, başkanvekilleri ve üyelerin disiplin işleri kanunla; Mahkemenin çalışma esasları, bölüm ve komisyonların oluşumu ve işbölümü kendi yapacağı İktüzükle düzenlenir.

Anayasa Mahkemesi Yüce Divan sıfatıyla baktığı davalar dışında kalan işleri dosya üzerinde inceler. Ancak, bireysel başvurularda duruşma yapılmasına karar verilebilir. Mahkeme ayrıca, gerekli gördüğü hallerde sözlü açıklamalarını dinlemek üzere ilgilileri ve konu üzerinde bilgisi olanları çağırabilir ve siyasî partilerin kapatılmasına ilişkin davalarda, Yargıtay Cumhuriyet Başsavcısından sonra kapatılması istenen siyasî partinin genel başkanlığının veya tayin edeceği bir vekilin savunmasını dinler.”

MADDE 20. – Türkiye Cumhuriyeti Anayasasının 156’ncı maddesinin son fıkrası aşağıdaki şekilde değiştirilmiştir.

“Askerî Yargıtayın kuruluşu, işleyişi, mensuplarının disiplin ve özlük işleri mahkemelerin bağımsızlığı ve hâkimlik teminatı esaslarına göre kanunla düzenlenir.”

MADDE 21. – Türkiye Cumhuriyeti Anayasasının 157’nci maddesinin son fıkrası aşağıdaki şekilde değiştirilmiştir.

“Askerî Yüksek İdare Mahkemesinin kuruluşu, işleyişi, yargılama usulleri, mensuplarının disiplin ve özlük işleri mahkemelerin bağımsızlığı ve hâkimlik teminatı esaslarına göre kanunla düzenlenir.”

MADDE 22. – Türkiye Cumhuriyeti Anayasasının 159’uncu maddesi aşağıdaki şekilde değiştirilmiştir.

“**MADDE 159.** – Hâkimler ve Savcılar Yüksek Kurulu, mahkemelerin bağımsızlığı ve hâkimlik teminatı esaslarına göre kurulur ve görev yapar.

Hâkimler ve Savcılar Yüksek Kurulu yirmi iki asıl ve on iki yedek üyeden oluşur; üç daire halinde çalışır.

Kurulun Başkanı Adalet Bakanıdır. Adalet Bakanlığı Müsteşarı Kurulun tabîi üyesidir. Kurulun, dört asıl üyesi, nitelikleri kanunda belirtilen; yükseköğretim kurumlarının hukuk, iktisat ve siyasal bilimler dallarında görev yapan öğretim üyeleri, üst kademe yöneticileri ile avukatlar arasından Cumhurbaşkanınca, üç asıl ve üç yedek üyesi Yargıtay üyeleri arasından Yargıtay Genel Kurulunca, iki asıl ve iki yedek üyesi Danıştay üyeleri arasından Danıştay Genel Kurulunca, bir asıl ve bir yedek üyesi Türkiye Adalet Akademisi Genel Kurulunca kendi üyeleri arasından, yedi asıl ve dört yedek üyesi birinci sınıf olup, birinci sınıfa ayrılmayı gerektiren nitelikleri yitirmemiş adli yargı hâkim ve savcılar arasından adli yargı hâkim ve savcılarınca, üç asıl ve iki yedek üyesi birinci sınıf olup, birinci sınıfa ayrılmayı gerektiren nitelikleri yitirmemiş idarî yargı hâkim ve savcılar ara-

sından idarî yargı hâkim ve savcılarınca, dört yıl için seçilir. Süresi biten üyeler yeniden seçilebilir.

Kurul üyeliği seçimi, üyelerin görev süresinin dolmasından önceki altmış gün içinde yapılır. Cumhurbaşkanı tarafından seçilen üyelerin görev süreleri dolmadan Kurul üyeliğinin boşalması durumunda, boşalmayı takip eden altmış gün içinde, yeni üyelerin seçimi yapılır. Diğer üyeliklerin boşalması halinde, asıl üyenin yedeği tarafından kalan süre tamamlanır.

Yargıtay, Danıştay ve Türkiye Adalet Akademisi genel kurullarından seçilecek Kurul üyeliği için her üyenin, birinci sınıf adlî ve idarî yargı hâkim ve savcılarını arasından seçilecek Kurul üyeliği için her hâkim ve savcının; ancak bir aday için oy kullanacağı seçimlerde, en fazla oy alan adaylar sırasıyla asıl ve yedek üye seçilir. Bu seçimler her dönem için bir defada ve gizli oyla yapılır.

Kurulun, Adalet Bakanı ile Adalet Bakanlığı Müsteşarı dışındaki asıl üyeleri, görevlerinin devamı süresince; kanunda belirlenenler dışında başka bir görev alamazlar veya Kurul tarafından başka bir göreve atanamaz ve seçilemezler.

Kurulun yönetimi ve temsili Kurul Başkanına aittir. Kurul Başkanı dairelerin çalışmalarına katılamaz. Kurul, kendi üyeleri arasından daire başkanlarını ve daire başkanlarından birini de başkanvekili olarak seçer. Başkan, yetkilerinden bir kısmını başkanvekiline devredebilir.

Kurul, adlî ve idarî yargı hâkim ve savcılarını mesleğe kabul etme, atama ve nakletme, geçici yetki verme, yükselme ve birinci sınıfa ayırma, kadro dağıtma, meslekte kalmaları uygun görül-meyenler hakkında karar verme, disiplin cezası verme, görevden uzaklaştırma işlemlerini yapar; Adalet Bakanlığının, bir mahkemenin kaldırılması veya yargı çevresinin değiştirilmesi konusundaki tekliflerini karara bağlar; ayrıca, Anayasa ve kanunlarla verilen diğer görevleri yerine getirir.

Hâkim ve savcılarının görevlerini; kanun, tüzük, yönetmeliklere ve genelgelere (hâkimler için idarî nitelikteki genelgelere) uygun olarak yapıp yapmadıklarını denetleme; görevlerinden dolayı veya görevleri sırasında suç işleyip işlemediklerini, hal ve eylemlerinin sıfat ve görevleri icaplarına uyup uymadığını araştırma ve gerektiğinde haklarında inceleme ve soruşturma işlemleri, ilgili dairenin teklifi ve Hâkimler ve Savcılar Yüksek Kurulu Başkanının oluru ile Kurul müfettişlerine yaptırılır. Soruşturma ve inceleme işlemleri, hakkında soruşturma ve inceleme yapılacak olandan daha kıdemli hâkim veya savcı eliyle de yaptırılabilir.

Kurulun meslekten çıkarma cezasına ilişkin olanlar dışındaki kararlarına karşı yargı mercilerine başvurulamaz.

Kurula bağlı Genel Sekreterlik kurulur. Genel Sekreter, birinci sınıf hâkim ve savcılardan Kurulun teklif ettiği üç aday arasından Kurul Başkanı tarafından atanır. Kurul müfettişleri ile Kurulda geçici veya sürekli olarak çalıştırılacak hâkim ve savcılarını, muvafakatlerini alarak atama yetkisi Kurula aittir.

Adalet Bakanlığının merkez, bağlı ve ilgili kuruluşlarında geçici veya sürekli olarak çalıştırılacak hâkim ve savcılar ile adalet müfettişlerini ve hâkim ve savcı mesleğinden olan iç denetçileri, muvafakatlerini alarak atama yetkisi Adalet Bakanına aittir.

Kurul üyelerinin seçimi, dairelerin oluşumu ve işbölümü, Kurulun ve dairelerin görevleri, toplantı ve karar yeter sayıları, çalışma usul ve esasları, dairelerin karar ve işlemlerine karşı yapılacak itirazlar ve bunların incelenmesi usulü ile Genel Sekreterliğin kuruluş ve görevleri kanunla düzenlenir.”

MADDE 23. – Türkiye Cumhuriyeti Anayasasının 166’ncı maddesinin kenar başlığı “I. Planlama; Ekonomik ve Sosyal Konsey” şeklinde değiştirilmiş ve maddeye aşağıdaki fıkra eklenmiştir.

“Ekonomik ve sosyal politikaların oluşturulmasında hükümete istişarî nitelikte görüş bildirmek amacıyla Ekonomik ve Sosyal Konsey kurulur. Ekonomik ve Sosyal Konseyin kuruluş ve işleyişi kanunla düzenlenir.”

MADDE 24. – Türkiye Cumhuriyeti Anayasasının geçici 15’inci maddesi yürürlükten kaldırılmıştır.

MADDE 25. – Türkiye Cumhuriyeti Anayasasına aşağıdaki geçici maddeler eklenmiştir.

“GEÇİCİ MADDE 18. – Bu Kanunun yürürlüğe girdiği tarihte Anayasa Mahkemesinin mevcut yedek üyeleri asıl üye sıfatını kazanır.

Bu Kanunun yürürlüğe girdiği tarihten itibaren otuz gün içinde, Türkiye Büyük Millet Meclisi bir üyeyi Sayıştay Genel Kurulunun ve bir üyeyi de baro başkanlarının gösterecekleri üçer aday içinden seçer.

Türkiye Büyük Millet Meclisinin yapacağı üye seçimi için aday göstermek amacıyla;

a) Bu Kanunun yürürlüğe girdiği tarihten itibaren beş gün içinde, Sayıştay Başkanı adaylık başvurusunu ilan eder. İlan tarihinden itibaren beş gün içinde adaylar Başkanlığa başvurur. Başvuru tarihinin sona erdiği günden itibaren beş gün içinde Sayıştay Genel Kurulunca seçim yapılır. Her Sayıştay üyesinin ancak bir aday için oy kullanabileceği bu seçimde en fazla oy alan üç kişi aday gösterilmiş sayılır.

b) Bu Kanunun yürürlüğe girdiği tarihten itibaren beş gün içinde, Türkiye Barolar Birliği Başkanlığı adaylık başvurusunu ilan eder. İlan tarihinden itibaren beş gün içinde adaylar Türkiye Barolar Birliği Başkanlığına başvurur. Başvuru tarihinin sona erdiği günden itibaren beş gün içinde Türkiye Barolar Birliği Başkanlığının ilanında gösterilen yer ve zamanda baro başkanları tarafından seçim yapılır. Her bir baro başkanının ancak bir aday için oy kullanabileceği bu seçimde, en fazla oy alan üç kişi aday gösterilmiş sayılır.

c) (a) ve (b) bentleri uyarınca yapılan seçimlerin sonucunda aday gösterilmiş sayılanların isimleri seçimin yapıldığı günü takip eden gün Sayıştay ve Türkiye Barolar Birliği başkanlıklarınca Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanlığına bildirilir.

ç) (c) bendi uyarınca yapılan bildirimden itibaren on gün içinde Türkiye Büyük Millet Meclisinde seçim yapılır. Her boş üyelik için yapılacak seçimde, ilk oylamada üye tamsayısının üçte iki ve ikinci oylamada üye tamsayısının salt çoğunluğu aranır; ikinci oylamada salt çoğunluk sağlanamazsa bu oylamada en çok oy alan iki aday için üçüncü oylama yapılır; üçüncü oylamada en fazla oy alan aday üye seçilmiş olur.

Cumhurbaşkanı, birer üyeyi Yargıtay ve Danıştay kontenjanlarından olan ilk üyeliklerin boşalmasından sonra Yükseköğretim Kurulunun kendi üyesi olmayan yükseköğretim kurumlarının hukuk, iktisat ve siyasal bilimler dallarında görev yapan öğretim üyeleri arasından göstereceği üçer aday içinden seçer.

Anayasa Mahkemesi üyeliğine aday gösteren kurumların halen mevcut üyeleri ile kendi kontenjanlarından seçilmiş yedek üyeler, tamamlama seçiminde göz önünde bulundurulur.

Anayasa Mahkemesinde halen belli görevlere seçilmiş olanların bu sıfatları seçilmiş oldukları sürenin sonuna kadar devam eder. Bu Kanunun yürürlüğe girdiği tarihte üye olanlar yaş haddine kadar görevlerine devam ederler.

Bireysel başvuruya ilişkin gerekli düzenlemeler iki yıl içinde tamamlanır. Uygulama kanununun yürürlüğe girdiği tarihten itibaren bireysel başvurular kabul edilir.²⁹⁵

GEÇİCİ MADDE 19. – Bu Kanunun yürürlüğe girdiği tarihten itibaren otuz gün içinde aşağıda belirtilen esas ve usuller dahilinde Hâkimler ve Savcılar Yüksek Kurulu üyeleri seçilir:

a) Cumhurbaşkanı, hâkimlik mesleğine alınmasına engel bir hali olmayan; yükseköğretim kurumlarının hukuk, iktisat ve siyasal bilimler dallarında en az on beş yıldan beri görev yapan öğretim üyeleri, üst kademe yöneticileri ile meslekte fiilen on beş yılını doldurmuş avukatlar arasından dört üye seçer. Cumhurbaşkanı, üst kademe yöneticileri arasından seçeceği Kurul üyesini, bakanlık, müsteşarlık, müsteşar yardımcılığı, valilik, Cumhurbaşkanlığı Genel Sekreterliği, kamu kurum ve kuruluşlarında genel müdürlük veya teftiş kurulu başkanlığı görevlerini yapanlar arasından seçer.

b) Yargıtay Genel Kurulu, Yargıtay üyeleri arasından üç asıl ve üç yedek üye seçer. Bu Kanunun yürürlüğe girdiği tarihten itibaren yedi gün içinde Yargıtay Birinci Başkanı adaylık başvurusunu ilan eder. İlan tarihinden itibaren yedi gün içinde adaylar Birinci Başkanlığa başvurur. Başvuru tarihinin sona erdiği günden itibaren on beş gün içinde Yargıtay Genel Kurulu seçim yapar. Her Yargıtay üyesinin sadece bir aday için oy kullanabileceği seçimde, en fazla oy alan adaylar sırasıyla asıl ve yedek üye seçilmiş olur.

²⁹⁵ Bu Geçici madde; 07/05/2010 tarihli ve 5982 sayılı Kanunla Anayasa metnine eklenmiştir.

c) Danıştay Genel Kurulu, Danıştay üyeleri arasından iki asıl ve iki yedek üye seçer. Bu Kanunun yürürlüğe girdiği tarihten itibaren yedi gün içinde Danıştay Başkanı adaylık başvurusunu ilan eder. İlan tarihinden itibaren yedi gün içinde adaylar Başkanlığa başvurur. Başvuru tarihinin sona erdiği günden itibaren on beş gün içinde Danıştay Genel Kurulu seçim yapar. Her Danıştay üyesinin sadece bir aday için oy kullanabileceği seçimde, en fazla oy alan adaylar sırasıyla asıl ve yedek üye seçilmiş olur.

ç) Türkiye Adalet Akademisi Genel Kurulu, kendi üyeleri arasından, Hâkimler ve Savcılar Yüksek Kuruluna bir asıl ve bir yedek üye seçer. Bu Kanunun yürürlüğe girdiği tarihten itibaren yedi gün içinde Türkiye Adalet Akademisi Başkanı adaylık başvurusunu ilan eder. İlan tarihinden itibaren yedi gün içinde adaylar Başkanlığa başvurur. Başvuru tarihinin sona erdiği günden itibaren on beş gün içinde Türkiye Adalet Akademisi Genel Kurulu seçim yapar. Her üyenin sadece bir aday için oy kullanabileceği seçimde, en fazla oy alan adaylar sırasıyla asıl ve yedek üye seçilmiş olur.

d) Yedi asıl ve dört yedek üye birinci sınıf olup, birinci sınıfa ayrılmayı gerektiren nitelikleri yitirmemiş olan adli yargı hâkim ve savcılar arasından, adli yargı hâkim ve savcılar tarafından Yüksek Seçim Kurulunun yönetim ve denetiminde seçilir. Bu Kanunun yürürlüğe girdiği tarihten itibaren beş gün içinde Yüksek Seçim Kurulu adaylık başvurularını ilân eder. İlan tarihinden itibaren üç gün içinde adaylar Yüksek Seçim Kuruluna başvurur. Başvuru tarihinin sona erdiği günden itibaren iki gün içinde Yüksek Seçim Kurulu adayların başvurularını inceler ve aday listesini belirleyerek ilân eder. Takip eden iki gün içinde bu listeye karşı itiraz edilebilir. İtiraz süresinin sona erdiği günden itibaren iki gün içinde itirazlar incelenir, sonuçlandırılır ve kesin aday listesi ilân edilir. Yüksek Seçim Kurulunun kesin aday listesini ilân ettiği tarihten sonraki ikinci Pazar günü her ilde, il seçim kurulunun yönetim ve denetimi altında yapılacak seçimlerde, o ilde ve ilçelerinde görev yapan hâkim ve savcılar oy kullanır. İl seçim kurulları o ilde oy kullanacak hâkim ve savcılarının sayısına göre sandık kurulları oluşturur. Sandık kurullarının işlem, tedbir ve kararlarına karşı yapılan şikâyet ve itirazlar il seçim kurulunca karara bağlanır. Adaylar propaganda yapamazlar; sadece, Yüksek Seçim Kurulu tarafından belirlenen usul ve esaslar çerçevesinde özgeçmişlerini bu iş için tahsis edilmiş bir internet sitesinde yayımlayabilirler. Bu seçimlerde her seçmen sadece bir aday için oy kullanabilir. Seçimlerde en çok oy alan adaylar sırasıyla asıl ve yedek üye seçilmiş olur. Kullanılacak oy pusulalarıyla ilgili diğer hususlar Yüksek Seçim Kurulu tarafından belirlenir. Yüksek Seçim Kurulu, oy pusulalarını kendisi bastırabileceği gibi gerektiğinde uygun göreceği il seçim kurulları vasıtasıyla bastırmaya da yetkilidir. Yapılacak seçimlerde, 26/4/1961 tarihli ve 298 sayılı Seçimlerin Temel Hükümleri ve Seçmen Kütükleri Hakkında Kanunun bu bende ayrılmış hükümleri uygulanır.

e) Üç asıl ve iki yedek üye birinci sınıf olup, birinci sınıfa ayrılmayı gerektiren nitelikleri yitirmemiş idarî yargı hâkim ve savcılar arasından, idarî yargı hâkim ve savcılar tarafından Yüksek Seçim Kurulunun yönetim ve denetiminde seçilir. Bölge idare mahkemelerinin bulunduğu illerde, il seçim kurulunun yönetim ve denetimi altında yapılacak bu seçimlerde, o bölge idare mahkemesinde ve yargı çevresi içerisinde kalan yerlerde görev yapan idarî yargı hâkim ve savcılar oy

kullanır. Bu seçimler hakkında da (d) bendi hükümleri uygulanır.

Birinci fıkranın (a), (ç), (d) ve (e) bentleri uyarınca seçilen Hâkimler ve Savcılar Yüksek Kurulunun asıl üyeleri bu Kanunun yürürlüğe girdiği tarihten sonraki otuzuncu günü takip eden iş günü görevlerine başlarlar.

Bu Kanunun yürürlüğe girdiği tarihte, Hâkimler ve Savcılar Yüksek Kurulunun Yargıtay ve Danıştay'dan gelen asıl ve yedek üyelerinin görevleri, seçilmiş oldukları sürenin sonuna kadar devam eder. Bunlardan, Yargıtay'dan gelen üyelerden görev süresini tamamlayanların yerine birinci fıkranın (b) bendi uyarınca seçilenler; Danıştay'dan gelen üyelerden görev süresini tamamlayanların yerine birinci fıkranın (c) bendi uyarınca seçilenler, sırayla göreve başlarlar.

Birinci fıkranın (b) ve (c) bentleri uyarınca seçilen üyelerden, üçüncü fıkra uyarınca göreve başlayanların görev süresi, birinci fıkranın (a), (ç), (d) ve (e) bentleri uyarınca seçilen diğer Kurul üyelerinin görev süresinin bittiği tarihte sona erer.

İlgili kanunlarda gerekli düzenlemeler yapıncaya kadar, Hâkimler ve Savcılar Yüksek Kuruluna seçilen asıl üyeler, Yargıtay daire başkanı için ilgili mevzuatında öngörülen tüm malî ve sosyal haklar ile emeklilik hakkından aynen yararlanırlar. Ayrıca, Kurulun Başkanı dışındaki asıl üyelerine, (30000) gösterge rakamının memur aylıklarına uygulanan katsayı ile çarpımı sonucu bulunacak miktarda aylık ek tazminat ödenir.

İlgili kanunlarda düzenleme yapıncaya kadar, Hâkimler ve Savcılar Yüksek Kurulu;

a) Anayasa hükümlerine aykırı olmamak kaydıyla, yürürlükteki kanun hükümlerine göre Kurul şeklinde çalışır.

b) İkinci fıkra uyarınca asıl üyelerinin göreve başladığı tarihten itibaren bir hafta içinde Adalet Bakanının başkanlığında toplanır ve bir geçici Başkanvekili seçer.

c) En az on beş üye ile toplanır ve üye tam sayısının salt çoğunluğu ile karar verir.

ç) Sekreteryâ hizmetleri Adalet Bakanlığı tarafından yürütülür.

Kurul müfettişleri ile adalet müfettişleri atanıncaya kadar, mevcut adalet müfettişleri, Kurul müfettişi ve adalet müfettişi sıfatıyla görev yaparlar.

Bu madde hükümleri, ilgili kanunlarda gerekli düzenlemeler yapıncaya kadar uygulanır.²⁹⁶

MADDE 26. – Bu Kanun yayımı tarihinde yürürlüğe girer ve halkoyuna sunulması halinde tümüyle oylanır.

²⁹⁶ Bu Geçici madde; 07/05/2010 tarihli ve 5982 sayılı Kanunla Anayasa metnine eklenmiştir.

17. DEĞİŞİKLİK TÜRKİYE CUMHURİYETİ ANAYASASINDA DEĞİŞİKLİK YAPILMASI HAKKINDA KANUN²⁹⁷

Kanun No: 6214

Kabul Tarihi: 17/03/2011

MADDE 1. – 7/11/1982 tarihli ve 2709 sayılı Türkiye Cumhuriyeti Anayasasının 59 uncu maddesinin kenar başlığı “B. Sporun geliştirilmesi ve tahkim” şeklinde değiştirilmiş ve maddeye aşağıdaki fıkra eklenmiştir.

“Spor federasyonlarının spor faaliyetlerinin yönetimine ve disiplinine ilişkin kararlarına karşı ancak zorunlu tahkim yoluna başvurulabilir. Tahkim kurulu kararları kesin olup bu kararlara karşı hiçbir yargı merciine başvurulamaz.”

MADDE 2. – Bu Kanun yayımı tarihinde yürürlüğe girer ve halkoyuna sunulması halinde oylanır.

²⁹⁷ Resmi Gazete ile yayımı: 29/03/2011, Sayı: 27889

18. DEĞİŞİKLİK TÜRKİYE CUMHURİYETİ ANAYASASINDA DEĞİŞİKLİK YAPILMASINA DAİR KANUN²⁹⁸

Kanun No: 6718

Kabul Tarihi: 20/05/2016

MADDE 1. – 7/11/1982 tarihli ve 2709 sayılı Türkiye Cumhuriyeti Anayasasına aşağıdaki geçici madde eklenmiştir.

“GEÇİCİ MADDE 20. – Bu maddenin Türkiye Büyük Millet Meclisinde kabul edildiği tarihte; soruşturmaya veya soruşturma ya da kovuşturma izni vermeye yetkili mercilerden, Cumhuriyet başsavcılıklarından ve mahkemelerden; Adalet Bakanlığına, Başbakanlığa, Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanlığına veya Anayasa ve Adalet komisyonları üyelerinden kurulu Karma Komisyon Başkanlığına intikal etmiş yasama dokunulmazlığının kaldırılmasına ilişkin dosyaları bulunan milletvekilleri hakkında, bu dosyalar bakımından, Anayasanın 83'üncü maddesinin ikinci fıkrasının birinci cümlesi hükmü uygulanmaz.

Bu maddenin yürürlüğe girdiği tarihten itibaren on beş gün içinde; Anayasa ve Adalet komisyonları üyelerinden kurulu Karma Komisyon Başkanlığında, Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanlığında, Başbakanlıkta ve Adalet Bakanlığında bulunan yasama dokunulmazlığının kaldırılmasına ilişkin dosyalar, gereğinin yapılması amacıyla, yetkili merciine iade edilir.”²⁹⁹

MADDE 2. – Bu Kanun yayımı tarihinde yürürlüğe girer ve halkoylamasına sunulması halinde oylanır.

²⁹⁸ Resmi Gazete ile yayımı: 08/06/2016, Sayı: 29736

²⁹⁹ Bu Geçici madde, 20/05/2016 tarihli ve 6718 sayılı Kanunla Anayasa metnine eklenmiştir.

19. DEĞİŞİKLİK TÜRKİYE CUMHURİYETİ ANAYASASINDA DEĞİŞİKLİK YAPILMASINA DAİR KANUN³⁰⁰

Kanun No: 6771

Kanun Tarihi: 21/01/2017

MADDE 1. – 7/11/1982 tarihli ve 2709 sayılı Türkiye Cumhuriyeti Anayasasının 9’uncu maddesine “bağımsız” ibaresinden sonra gelmek üzere “ve tarafsız” ibaresi eklenmiştir.

MADDE 2. – 2709 sayılı Kanununun 75’inci maddesinde yer alan “beş yüz elli” ibaresi “altı yüz” şeklinde değiştirilmiştir.

MADDE 3. – 2709 sayılı Kanununun 76’ncı maddesinin birinci fıkrasında yer alan “Yirmi beş” ibaresi “On sekiz” şeklinde, ikinci fıkrasında yer alan “yükümlü olduğu askerlik hizmetini yapmamış olanlar,” ibaresi “askerlikle ilişkisi olanlar,” şeklinde değiştirilmiştir.

MADDE 4. – 2709 sayılı Kanununun 77’nci maddesi başlığıyla birlikte aşağıdaki şekilde değiştirilmiştir.

“C. Türkiye Büyük Millet Meclisi ve Cumhurbaşkanının seçim dönemi

MADDE 77. – Türkiye Büyük Millet Meclisi ve Cumhurbaşkanlığı seçimleri beş yılda bir aynı günde yapılır.

Süresi biten milletvekili yeniden seçilebilir.

Cumhurbaşkanlığı seçiminde birinci oylamada gerekli çoğunluğun sağlanamaması halinde 101’inci maddedeki usule göre ikinci oylama yapılır.”

MADDE 5. – 2709 sayılı Kanununun 87’nci maddesi aşağıdaki şekilde değiştirilmiştir.

“MADDE 87. – Türkiye Büyük Millet Meclisinin görev ve yetkileri, kanun koymak, değiştirmek ve kaldırmak; bütçe ve kesinhesap kanun tekliflerini görüşmek ve kabul etmek; para basılmasına ve savaş ilânına karar vermek; milletlerarası anlaşmaların onaylanmasını uygun bulmak, Türkiye Büyük Millet Meclisi üye tamsayısının beşte üç çoğunluğunun kararı ile genel ve özel af ilânına karar vermek ve Anayasanın diğer maddelerinde öngörülen yetkileri kullanmak ve görevleri yerine getirmektir.”

MADDE 6. – 2709 sayılı Kanununun 98’inci maddesi aşağıdaki şekilde değiştirilmiş ve kenar başlığı metinden çıkarılmıştır.

“MADDE 98. – Türkiye Büyük Millet Meclisi; Meclis araştırması, genel görüşme, Meclis soruşturması ve yazılı soru yollarıyla bilgi edinme ve denetleme yetkisini kullanır.

Meclis araştırması, belli bir konuda bilgi edinmek için yapılan incelemeden ibarettir.

³⁰⁰ Resmi Gazete ile yayımı: 11/02/2017, Sayı: 21/01/2017

Genel görüşme, toplumu ve Devlet faaliyetlerini ilgilendiren belli bir konunun Türkiye Büyük Millet Meclisi Genel Kurulunda görüşülmesidir.

Meclis soruşturması, Cumhurbaşkanı yardımcıları ve bakanlar hakkında 106'ncı maddenin beşinci, altıncı ve yedinci fıkraları uyarınca yapılan soruşturmada ibarettir.

Yazılı soru, yazılı olarak en geç on beş gün içinde cevaplanmak üzere milletvekillerinin, Cumhurbaşkanı yardımcıları ve bakanlara yazılı olarak soru sormalarından ibarettir.

Meclis araştırması, genel görüşme ve yazılı soru önergelerinin verilme şekli, içeriği ve kapsamı ile araştırma usulleri Meclis İçtüzüğü ile düzenlenir.”

MADDE 7. – 2709 sayılı Kanunun 101'inci maddesi başlığıyla birlikte aşağıdaki şekilde değiştirilmiştir.

“A. Adaylık ve seçimi

MADDE 101. – Cumhurbaşkanı, kırk yaşını doldurmuş, yükseköğrenim yapmış, milletvekili seçilme yeterliliğine sahip Türk vatandaşları arasından, doğrudan halk tarafından seçilir.

Cumhurbaşkanının görev süresi beş yıldır. Bir kimse en fazla iki defa Cumhurbaşkanı seçilebilir.

Cumhurbaşkanlığına, siyasi parti grupları, en son yapılan genel seçimlerde toplam geçerli oyların tek başına veya birlikte en az yüzde beşini almış olan siyasi partiler ile en az yüz bin seçmen aday gösterebilir.

Cumhurbaşkanı seçilen milletvekilinin Türkiye Büyük Millet Meclisi üyeliği sona erer.

Genel oyla yapılacak seçimde, geçerli oyların salt çoğunluğunu alan aday, Cumhurbaşkanı seçilir. İlk oylamada bu çoğunluk sağlanamazsa, bu oylamayı izleyen ikinci pazar günü ikinci oylama yapılır. Bu oylamaya, ilk oylamada en çok oy almış iki aday katılır ve geçerli oyların çoğunluğunu alan aday, Cumhurbaşkanı seçilir.

İkinci oylamaya katılmaya hak kazanan adaylardan birinin herhangi bir nedenle seçime katılmaması halinde; ikinci oylama, boşalan adaylığın birinci oylamadaki sıraya göre ikame edilmesi suretiyle yapılır. İkinci oylamaya tek adayın kalması halinde, bu oylama referandum şeklinde yapılır. Aday, geçerli oyların salt çoğunluğunu aldığı takdirde Cumhurbaşkanı seçilir. Oylamada, adayın geçerli oyların çoğunluğunu alamaması halinde, sadece Cumhurbaşkanı seçimi yenilenir.

Seçimlerin tamamlanamaması halinde, yenisi göreve başlayınca kadar mevcut Cumhurbaşkanı'nın görevi devam eder.

Cumhurbaşkanlığı seçimlerine ilişkin diğer usul ve esaslar kanunla düzenlenir.”

MADDE 8. – 2709 sayılı Kanununun 104'üncü maddesi aşağıdaki şekilde değiştirilmiştir.

“MADDE 104. – Cumhurbaşkanı Devletin başıdır. Yürütme yetkisi Cumhurbaşkanına aittir.

Cumhurbaşkanı, Devlet başkanı sıfatıyla Türkiye Cumhuriyeti'ni ve Türk Milletinin birliğini temsil eder; Anayasanın uygulanmasını, Devlet organlarının düzenli ve uyumlu çalışmasını temin eder.

Gerekli gördüğü takdirde, yasama yılının ilk günü Türkiye Büyük Millet Meclisinde açılış konuşmasını yapar.

Ülkenin iç ve dış siyaseti hakkında Meclise mesaj verir.

Kanunları yayımlar.

Kanunları tekrar görüşülmek üzere Türkiye Büyük Millet Meclisine geri gönderir.

Kanunların, Türkiye Büyük Millet Meclisi İçtüzüğü'nün tümünün veya belirli hükümlerinin Anayasaya şekil veya esas bakımından aykırı oldukları gerekçesiyle Anayasa Mahkemesinde iptal davası açar.

Cumhurbaşkanı yardımcılarını ile bakanları atar ve görevlerine son verir.

Üst kademe kamu yöneticilerini atar, görevlerine son verir ve bunların atanmalarına ilişkin usul ve esasları Cumhurbaşkanlığı kararnamesiyle düzenler.

Yabancı devletlere Türkiye Cumhuriyeti'nin temsilcilerini gönderir, Türkiye Cumhuriyeti'ne gönderilecek yabancı devlet temsilcilerini kabul eder.

Milletlerarası andlaşmaları onaylar ve yayımlar.

Anayasa değişikliklerine ilişkin kanunları gerekli gördüğü takdirde halkoyuna sunar.

Milli güvenlik politikalarını belirler ve gerekli tedbirleri alır.

Türkiye Büyük Millet Meclisi adına Türk Silahlı Kuvvetlerinin Başkomutanlığını temsil eder.

Türk Silahlı Kuvvetlerinin kullanılmasına karar verir.

Sürekli hastalık, sakatlık ve kocama sebebiyle kişilerin cezalarını hafifletir veya kaldırır.

Cumhurbaşkanı, yürütme yetkisine ilişkin konularda Cumhurbaşkanlığı kararnamesi çıkarabilir. Anayasanın ikinci kısmının birinci ve ikinci bölümlerinde yer alan temel haklar, kişi hakları ve ödevleriyle dördüncü bölümde yer alan siyasi haklar ve ödevler Cumhurbaşkanlığı kararnamesiyle düzenlenemez. Anayasada münhasıran kanunla düzenlenmesi öngörülen konularda Cumhur-

başkanlığı kararnamesi çıkarılamaz. Kanunda açıkça düzenlenen konularda Cumhurbaşkanlığı kararnamesi çıkarılamaz. Cumhurbaşkanlığı kararnamesi ile kanunlarda farklı hükümler bulunması halinde, kanun hükümleri uygulanır. Türkiye Büyük Millet Meclisinin aynı konuda kanun çıkarması durumunda, Cumhurbaşkanlığı kararnamesi hükümsüz hale gelir.

Cumhurbaşkanı, kanunların uygulanmasını sağlamak üzere ve bunlara aykırı olmamak şartıyla, yönetmelikler çıkarabilir.

Kararnameler ve yönetmelikler, yayımdan sonraki bir tarih belirlenmemişse, Resmî Gazetede yayımlandıkları gün yürürlüğe girer.

Cumhurbaşkanı, ayrıca Anayasada ve kanunlarda verilen seçme ve atama görevleri ile diğer görevleri yerine getirir ve yetkileri kullanır.”

MADDE 9. – 2709 sayılı Kanunun 105'inci maddesi başlığıyla birlikte aşağıdaki şekilde değiştirilmiştir.

“E. Cumhurbaşkanının cezai sorumluluğu

MADDE 105. – Cumhurbaşkanı hakkında, bir suç işlediği iddiasıyla Türkiye Büyük Millet Meclisi üye tamsayısının salt çoğunluğunun vereceği önergeyle soruşturma açılması istenebilir. Meclis, önergeyi en geç bir ay içinde görüşür ve üye tamsayısının beşte üçünün gizli oyuyla soruşturma açılmasına karar verebilir.

Soruşturma açılmasına karar verilmesi halinde, Meclisteki siyasi partilerin, güçleri oranında komisyona verebilecekleri üye sayısının üç katı olarak gösterecekleri adaylar arasından her siyasi parti için ayrı ayrı ad çekme suretiyle kurulacak on beş kişilik bir komisyon tarafından soruşturma yapılır. Komisyon, soruşturma sonucunu belirten raporunu iki ay içinde Meclis Başkanlığına sunar. Soruşturmanın bu sürede bitirilememesi halinde, komisyona bir aylık yeni ve kesin bir süre verilir.

Rapor Başkanlığa verildiği tarihten itibaren on gün içinde dağıtılır, dağıtımından itibaren on gün içinde Genel Kurulda görüşülür. Türkiye Büyük Millet Meclisi, üye tamsayısının üçte ikisinin gizli oyuyla Yüce Divana sevk kararı alabilir. Yüce Divan yargılaması üç ay içinde tamamlanır, bu sürede tamamlanamazsa bir defaya mahsus olmak üzere üç aylık ek süre verilir, yargılama bu sürede kesin olarak tamamlanır.

Hakkında soruşturma açılmasına karar verilen Cumhurbaşkanı, seçim kararı alamaz.

Yüce Divanda seçilmeye engel bir suçtan mahkûm edilen Cumhurbaşkanının görevi sona erer.

Cumhurbaşkanının görevde bulunduğu sürede işlediği iddia edilen suçlar için görevi bittikten sonra da bu madde hükmü uygulanır.”

MADDE 10. – 2709 sayılı Kanunun 106’ncı maddesi başlığıyla birlikte aşağıdaki şekilde değiştirilmiştir.

“F. Cumhurbaşkanı yardımcıları, Cumhurbaşkanına vekâlet ve bakanlar

MADDE 106. – Cumhurbaşkanı, seçildikten sonra bir veya daha fazla Cumhurbaşkanı yardımcısı atayabilir.

Cumhurbaşkanlığı makamının herhangi bir nedenle boşalması halinde, kırk beş gün içinde Cumhurbaşkanı seçimi yapılır. Yenisi seçilene kadar Cumhurbaşkanı yardımcısı Cumhurbaşkanlığına vekâlet eder ve Cumhurbaşkanına ait yetkileri kullanır. Genel seçime bir yıl veya daha az kalmışsa Türkiye Büyük Millet Meclisi seçimi de Cumhurbaşkanı seçimi ile birlikte yenilenir. Genel seçime bir yıldan fazla kalmışsa seçilen Cumhurbaşkanı Türkiye Büyük Millet Meclisi seçim tarihine kadar görevine devam eder. Kalan süreyi tamamlayan Cumhurbaşkanı açısından bu süre dönemden sayılmaz. Türkiye Büyük Millet Meclisi genel seçimlerinin yapılacağı tarihte her iki seçim birlikte yapılır.

Cumhurbaşkanının hastalık ve yurt dışına çıkma gibi sebeplerle geçici olarak görevinden ayrılması hallerinde, Cumhurbaşkanı yardımcısı Cumhurbaşkanına vekâlet eder ve Cumhurbaşkanına ait yetkileri kullanır.

Cumhurbaşkanı yardımcıları ve bakanlar, milletvekili seçilme yeterliliğine sahip olanlar arasından Cumhurbaşkanı tarafından atanır ve görevden alınır. Cumhurbaşkanı yardımcıları ve bakanlar, 81’inci maddede yazılı şekilde Türkiye Büyük Millet Meclisi önünde and içerler. Türkiye Büyük Millet Meclisi üyeleri, Cumhurbaşkanı yardımcısı veya bakan olarak atanırlarsa üyelikleri sona erer.

Cumhurbaşkanı yardımcıları ve bakanlar, Cumhurbaşkanına karşı sorumludur. Cumhurbaşkanı yardımcıları ve bakanlar hakkında görevleriyle ilgili suç işledikleri iddiasıyla, Türkiye Büyük Millet Meclisi üye tamsayısının salt çoğunluğunun vereceği önergeyle soruşturma açılması istenebilir. Meclis, önergeyi en geç bir ay içinde görüşür ve üye tamsayısının beşte üçünün gizli oyuyla soruşturma açılmasına karar verebilir.

Soruşturma açılmasına karar verilmesi halinde, Meclisteki siyasi partilerin, güçleri oranında komisyona verebilecekleri üye sayısının üç katı olarak gösterecekleri adaylar arasından, her siyasi parti için ayrı ayrı ad çekme suretiyle kurulacak on beş kişilik bir komisyon tarafından soruşturma yapılır. Komisyon, soruşturma sonucunu belirten raporunu iki ay içinde Meclis Başkanlığına sunar. Soruşturmanın bu sürede bitirilememesi halinde, komisyona bir aylık yeni ve kesin bir süre verilir.

Rapor Başkanlığa verildiği tarihten itibaren on gün içinde dağıtılır ve dağıtımından itibaren on gün içinde Genel Kurulda görüşülür. Türkiye Büyük Millet Meclisi, üye tamsayısının üçte ikisinin gizli oyuyla Yüce Divana sevk kararı alabilir. Yüce Divan yargılaması üç ay içinde tamamlanır, bu sürede tamamlanamazsa bir defaya mahsus olmak üzere üç aylık ek süre verilir, yargılama bu sürede kesin olarak tamamlanır.

Bu kişilerin görevde buldukları sürede, görevleriyle ilgili işledikleri iddia edilen suçlar bakımından, görevleri bittikten sonra da beşinci, altıncı ve yedinci fıkra hükümleri uygulanır.

Yüce Divanda seçilmeye engel bir suçtan mahkûm edilen Cumhurbaşkanı yardımcısı veya bakanın görevi sona erer.

Cumhurbaşkanı yardımcıları ve bakanlar, görevleriyle ilgili olmayan suçlarda yasama dokunulmazlığına ilişkin hükümlerden yararlanır.

Bakanlıkların kurulması, kaldırılması, görevleri ve yetkileri, teşkilat yapısı ile merkez ve taşra teşkilatlarının kurulması Cumhurbaşkanlığı kararnamesiyle düzenlenir.”

MADDE 11. – 2709 sayılı Kanunun 116’ncı maddesi başlığıyla birlikte aşağıdaki şekilde değiştirilmiştir.

“H. Türkiye Büyük Millet Meclisi ve Cumhurbaşkanı seçimlerinin yenilenmesi

MADDE 116. – Türkiye Büyük Millet Meclisi, üye tamsayısının beşte üç çoğunluğuyla seçimlerin yenilenmesine karar verebilir. Bu halde Türkiye Büyük Millet Meclisi genel seçimi ile Cumhurbaşkanlığı seçimi birlikte yapılır.

Cumhurbaşkanının seçimlerin yenilenmesine karar vermesi halinde, Türkiye Büyük Millet Meclisi genel seçimi ile Cumhurbaşkanlığı seçimi birlikte yapılır.

Cumhurbaşkanının ikinci döneminde Meclis tarafından seçimlerin yenilenmesine karar verilmesi halinde, Cumhurbaşkanı bir defa daha aday olabilir.

Seçimlerinin birlikte yenilenmesine karar verilen Meclisin ve Cumhurbaşkanının yetki ve görevleri, yeni Meclisin ve Cumhurbaşkanının göreve başlamasına kadar devam eder.

Bu şekilde seçilen Meclis ve Cumhurbaşkanının görev süreleri de beş yıldır.”

MADDE 12. – 2709 sayılı Kanunun 119 uncu maddesi başlığıyla birlikte aşağıdaki şekilde değiştirilmiş ve kenar başlıkları metinden çıkarılmıştır.

“III. Olağanüstü hal yönetimi

MADDE 119. – Cumhurbaşkanı; savaş, savaşı gerektirecek bir durumun başgöstermesi, se-

ferberlik, ayaklanma, vatan veya Cumhuriyete karşı kuvvetli ve eylemli bir kalkışma, ülkenin ve milletin bölünmezliğini içten veya dıştan tehlikeye düşüren şiddet hareketlerinin yaygınlaşması, anayasal düzeni veya temel hak ve hürriyetleri ortadan kaldırmaya yönelik yaygın şiddet hareketlerinin ortaya çıkması, şiddet olayları nedeniyle kamu düzeninin ciddi şekilde bozulması, tabii afet veya tehlikeli salgın hastalık ya da ağır ekonomik bunalımın ortaya çıkması hallerinde yurdun tamamında veya bir bölgesinde, süresi altı ayı geçmemek üzere olağanüstü hal ilan edebilir.

Olağanüstü hal ilanı kararı, verildiği gün Resmî Gazetede yayımlanır ve aynı gün Türkiye Büyük Millet Meclisinin onayına sunulur.

Türkiye Büyük Millet Meclisi tatilde ise derhal toplantıya çağırılır; Meclis gerekli gördüğü takdirde olağanüstü halin süresini kısaltabilir, uzatabilir veya olağanüstü hali kaldırabilir.

Cumhurbaşkanının talebiyle Türkiye Büyük Millet Meclisi her defasında dört ayı geçmemek üzere süreyi uzatabilir. Savaş hallerinde bu dört aylık süre aranmaz.

Olağanüstü hallerde vatandaşlar için getirilecek para, mal ve çalışma yükümlülükleri ile 15'inci maddedeki ilkeler doğrultusunda temel hak ve hürriyetlerin nasıl sınırlandıracağı veya geçici olarak durdurulacağı, hangi hükümlerin uygulanacağı ve işlemlerin nasıl yürütüleceği kanunla düzenlenir.

Olağanüstü hallerde Cumhurbaşkanı, olağanüstü halin gerekli kıldığı konularda, 104'üncü maddenin on yedinci fıkrasının ikinci cümlesinde belirtilen sınırlamalara tabi olmaksızın Cumhurbaşkanlığı kararnamesi çıkarabilir. Kanun hükmündeki bu kararnameler Resmî Gazetede yayımlanır, aynı gün Meclis onayına sunulur.

Savaş ve mücbir sebeplerle Türkiye Büyük Millet Meclisinin toplanamaması hâli hariç olmak üzere; olağanüstü hal sırasında çıkarılan Cumhurbaşkanlığı kararnameleri üç ay içinde Türkiye Büyük Millet Meclisinde görüşülür ve karara bağlanır. Aksi halde olağanüstü hallerde çıkarılan Cumhurbaşkanlığı kararnamesi kendiliğinden yürürlükten kalkar.”

MADDE 13. – 2709 sayılı Kanunun 142'nci maddesine aşağıdaki fıkra eklenmiştir.

“Disiplin mahkemeleri dışında askerî mahkemeler kurulamaz. Ancak savaş halinde, asker kişilerin görevleriyle ilgili olarak işledikleri suçlara ait davalara bakmakla görevli askerî mahkemeler kurulabilir.”

MADDE 14. – 2709 sayılı Kanunun 159'uncu maddesinin başlığı ile birinci ve dokuzuncu fıkralarında yer alan “Yüksek” ibareleri madde metninden çıkarılmış; iki, üç, dört ve beşinci fıkraları aşağıdaki şekilde değiştirilmiş; altıncı fıkrasında yer alan “ası” ibaresi madde metninden çıkarılmış; dokuzuncu fıkrasında yer alan “kanun, tüzük, yönetmeliklere ve genelgelere” ibaresi “kanun ve diğer mevzuata” şeklinde değiştirilmiştir.

“Hâkimler ve Savcılar Kurulu on üç üyeden oluşur; iki daire halinde çalışır.

Kurulun Başkanı Adalet Bakanıdır. Adalet Bakanlığı Müsteşarı Kurulun tabii üyesidir. Kurulun, üç üyesi birinci sınıf olup, birinci sınıfa ayrılmayı gerektiren nitelikleri yitirmemiş adli yargı hâkim ve savcılar arasından, bir üyesi birinci sınıf olup, birinci sınıfa ayrılmayı gerektiren nitelikleri yitirmemiş idarî yargı hâkim ve savcılar arasından Cumhurbaşkanınca; üç üyesi Yargıtay üyeleri, bir üyesi Danıştay üyeleri, üç üyesi nitelikleri kanunda belirtilen yükseköğretim kurumlarının hukuk dallarında görev yapan öğretim üyeleri ile avukatlar arasından Türkiye Büyük Millet Meclisi tarafından seçilir. Öğretim üyeleri ile avukatlar arasından seçilen üyelere, en az birinin öğretim üyesi ve en az birinin de avukat olması zorunludur. Kurulun Türkiye Büyük Millet Meclisi tarafından seçilecek üyeliklerine ilişkin başvurular, Meclis Başkanlığına yapılır. Başkanlık, başvuruları Anayasa ve Adalet Komisyonları Üyelerinden Kurulu Karma Komisyona gönderir. Komisyon her bir üyelik için üç adayı, üye tamsayısının üçte iki çoğunluğuyla belirler. Birinci oylamada aday belirleme işleminin sonuçlandırılmaması halinde ikinci oylamada üye tamsayısının beşte üç çoğunluğu aranır. Bu oylamada da aday belirlenemediği takdirde, her bir üyelik için en çok oyu alan iki aday arasında ad çekme usulü ile aday belirleme işlemi tamamlanır. Türkiye Büyük Millet Meclisi, Komisyon tarafından belirlenen adaylar arasından, her bir üye için ayrı ayrı gizli oyla seçim yapar. Birinci oylamada üye tamsayısının üçte iki çoğunluğu; bu oylamada seçimin sonuçlandırılmaması halinde, ikinci oylamada üye tamsayısının beşte üç çoğunluğu aranır. İkinci oylamada da üye seçilemediği takdirde en çok oyu alan iki aday arasında ad çekme usulü ile üye seçimi tamamlanır.

Üyeler dört yıl için seçilir. Süresi biten üyeler bir kez daha seçilebilir.

Kurul üyeliği seçimi, üyelerin görev süresinin dolmasından önceki otuz gün içinde yapılır. Seçilen üyelerin görev süreleri dolmadan Kurul üyeliğinin boşalması durumunda, boşalmayı takip eden otuz gün içinde, yeni üyelerin seçimi yapılır.”

MADDE 15. – 2709 sayılı Kanunun 161’inci maddesi başlığıyla birlikte aşağıdaki şekilde değiştirilmiştir.

“A. Bütçe ve kesinhesap

MADDE 161. – Kamu idarelerinin ve kamu iktisadî teşebbüsleri dışındaki kamu tüzel kişilerinin harcamaları yıllık bütçelerle yapılır.

Malî yıl başlangıcı ile merkezi yönetim bütçesinin hazırlanması, uygulanması ve kontrolü ile yatırımlar veya bir yıldan fazla sürecek iş ve hizmetler için özel süre ve usuller kanunla düzenlenir. Bütçe kanununa, bütçe ile ilgili hükümler dışında hiçbir hüküm konulamaz.

Cumhurbaşkanı bütçe kanun teklifini, malî yılbaşından en az yetmiş beş gün önce, Türkiye Büyük Millet Meclisine sunar. Bütçe teklifi Bütçe Komisyonunda görüşülür. Komisyonun elli beş gün içinde kabul edeceği metin Genel Kurulda görüşülür ve malî yılbaşına kadar karara bağlanır.

Bütçe kanununun süresinde yürürlüğe konulamaması halinde, geçici bütçe kanunu çıkarılır. Geçici bütçe kanununun da çıkarılmaması durumunda, yeni bütçe kanunu kabul edilinceye kadar bir önceki yılın bütçesi yeniden değerlendirilerek uygulanır.

Türkiye Büyük Millet Meclisi üyeleri, Genel Kurulda kamu idare bütçeleri hakkında düşüncelerini her bütçenin görüşülmesi sırasında açıklarlar, gider artırıcı veya gelirleri azaltıcı önerilerde bulunamazlar.

Genel Kurulda kamu idare bütçeleri ile değişiklik önermeleri, üzerinde ayrıca görüşme yapılmaksızın okunur ve oylanır.

Merkezî yönetim bütçesiyle verilen ödenek, harcanabilecek tutarın sınırını gösterir. Harcanabilecek tutarın Cumhurbaşkanlığı kararnamesiyle aşılabileceğine dair bütçe kanununa hüküm konulamaz.

Carî yıl bütçesindeki ödenek artışını öngören değişiklik teklifleri ile carî ve izleyen yılların bütçelerine malî yük getiren tekliflerde, öngörülen giderleri karşılayabilecek malî kaynak gösterilmesi zorunludur.

Merkezî yönetim kesinhesap kanunu teklifi, ilgili olduğu malî yılın sonundan başlayarak en geç altı ay sonra Cumhurbaşkanı tarafından Türkiye Büyük Millet Meclisine sunulur. Sayıştay genel uygunluk bildirimini, ilişkin olduğu kesinhesap kanun teklifinin verilmesinden başlayarak en geç yetmiş beş gün içinde Meclise sunar.

Kesinhesap kanunu teklifi ve genel uygunluk bildiriminin Türkiye Büyük Millet Meclisine verilmiş olması, ilgili yıla ait Sayıştay'ca sonuçlandırılmamış denetim ve hesap yargılamasını önlemez ve bunların karara bağlandığı anlamına gelmez.

Kesinhesap kanunu teklifi, yeni yıl bütçe kanunu teklifiyle birlikte görüşülür ve karara bağlanır.”

MADDE 16. – 2709 sayılı Kanunun;

A) 8'inci maddesinde yer alan “ve Bakanlar Kurulu”; 15'inci maddesinin birinci fıkrasında, 17'nci maddesinin dördüncü fıkrasında ve 19'uncu maddesinin beşinci fıkrasında yer alan “, sıkıyönetim”; 88'inci maddesinin birinci fıkrasında yer alan “Bakanlar Kurulu ve”, ikinci fıkrasında yer alan “tasarı ve”; 93'üncü maddesinin ikinci fıkrasında yer alan “, doğrudan doğruya veya Bakanlar Kurulunun istemi üzerine,”; 125'inci maddesinin ikinci fıkrasında yer alan “Cumhurbaşkanının tek başına yapacağı işlemler ile Yüksek Askerî Şuranın kararları yargı denetimi dışındadır. Ancak,” ve altıncı fıkrasında yer alan “sıkıyönetim,”; 148'inci maddesinin birinci fıkrasında yer alan “, sıkıyönetim”, altıncı fıkrasında yer alan “, Askerî Yargıtay, Askerî Yüksek İdare Mahkemesi” ve “Yüksek”, yedinci fıkrasında yer alan “ile Jandarma Genel Komutanı”; 153'üncü maddesinin dör-

düncü fıkrasında yer alan “tasarı veya”; 154’üncü maddesinin ikinci fıkrasında yer alan “Yüksek”; 155’inci maddesinin ikinci fıkrasında yer alan “Başbakan ve Bakanlar Kurulunca gönderilen kanun tasarıları,” ve “tüzük tasarılarını incelemek,”; üçüncü fıkrasında yer alan “Yüksek” ibareleri madde metinlerinden çıkarılmıştır.

B) 73 üncü maddesinin dördüncü fıkrasında yer alan “Bakanlar Kuruluna” ibaresi “Cumhurbaşkanına”; 78’inci maddesinin başlığı “D. Seçimlerin geriye bırakılması ve ara seçimler”; 117’nci maddesinin ikinci fıkrasında yer alan “Bakanlar Kurulu” ibaresi “Cumhurbaşkanı”; 118’inci maddesinin birinci fıkrasında yer alan “Başbakan, Genelkurmay Başkanı, Başbakan yardımcıları,” ibaresi “Cumhurbaşkanı yardımcıları,”; “Kara, Deniz ve Hava Kuvvetleri Komutanları ve Jandarma Genel Komutanından” ibaresi “Genelkurmay Başkanı, Kara, Deniz ve Hava kuvvetleri komutanlarından”, üçüncü fıkrasında yer alan “Bakanlar Kuruluna” ibaresi “Cumhurbaşkanına”, “Bakanlar Kurulunca” ibaresi “Cumhurbaşkanınca”, dördüncü fıkrasında yer alan “Başbakan” ibaresi “Cumhurbaşkanı yardımcıları”, beşinci fıkrasında yer alan “Başbakanın” ibaresi “Cumhurbaşkanı yardımcısının”, altıncı fıkrasında yer alan “kanunla” ibaresi “Cumhurbaşkanlığı kararnamesiyle”; 123’üncü maddesinin üçüncü fıkrasında yer alan “ancak kanunla veya kanunun açıkça verdiği yetkiye dayanılarak” ibaresi “kanunla veya Cumhurbaşkanlığı kararnamesiyle”; 124’üncü maddesinin birinci fıkrasında yer alan “Başbakanlık” ibaresi “Cumhurbaşkanı” ve “tüzüklerin” ibaresi “Cumhurbaşkanlığı kararnamelerinin”; 127’nci maddesinin altıncı fıkrasında yer alan “Bakanlar Kurulunun” ibaresi “Cumhurbaşkanının”; 131’inci maddesinin ikinci fıkrasında yer alan “ve Bakanlar Kurulunca” ibaresi “tarafından”; 134’üncü maddesinin birinci fıkrasında yer alan “Başbakanlığa” ibaresi “Cumhurbaşkanının görevlendireceği bakana”; 137’nci maddesinin birinci fıkrasında yer alan “tüzük” ibaresi “Cumhurbaşkanlığı kararnamesi”; 148’inci maddesinin birinci fıkrasında yer alan “kanun hükmünde kararnamelerin” ibareleri “Cumhurbaşkanlığı kararnamelerinin”, altıncı fıkrasında yer alan “Bakanlar Kurulu üyelerini” ibaresi “Cumhurbaşkanı yardımcılarını, bakanları”; 149’uncu maddesinin birinci fıkrasında yer alan “on iki” ibaresi “on”; 150’nci maddesinde yer alan “kanun hükmündeki kararnamelerin” ibaresi “Cumhurbaşkanlığı kararnamelerinin” ve “iktidar ve anamuhalefet partisi Meclis grupları ile Türkiye Büyük Millet Meclisi” ibaresi “Türkiye Büyük Millet Meclisinde en fazla üyeye sahip iki siyasi parti grubuna ve”; 151’inci maddesi ile 153’üncü maddesinin üçüncü fıkrasında yer alan “kanun hükmünde kararname” ibareleri “Cumhurbaşkanlığı kararnamesi”; 152’nci maddesinin birinci fıkrası ile 153’üncü maddesinin ikinci fıkrasında yer alan “kanun hükmünde kararnamenin” ibareleri “Cumhurbaşkanlığı kararnamesinin”; 158’inci maddesinin birinci fıkrasında yer alan “adli, idari ve askeri” ibaresi “adli ve idari”; 166’nci maddesinin dördüncü fıkrasında yer alan “hükümete” ibaresi “Cumhurbaşkanına”; 167’nci maddesinin ikinci fıkrasında yer alan “Bakanlar Kuruluna” ibaresi “Cumhurbaşkanına” şeklinde değiştirilmiştir.

C) 89 uncu maddesinin üçüncü fıkrasında yer alan “geri gönderilen kanunu” ibaresinden sonra gelmek üzere “üye tamsayısının salt çoğunluğuyla” ve 117’nci maddesinin üçüncü fıkrasının başına “Cumhurbaşkanınca atanan” ibareleri eklenmiştir.

C) 108 inci maddesinin birinci fıkrasına “inceleme,” ibaresinden önce gelmek üzere “idari soruşturma,” ibaresi eklenmiş; ikinci fıkrasında yer alan “Silahlı Kuvvetler ve” ibaresi madde metninden çıkarılmış; üçüncü fıkrasında yer alan “üyeleri ve üyeleri içinden Başkanı, kanunda belirlenen nitelikteki kişiler arasından,” ibaresi “Başkan ve üyeleri,” şeklinde ve dördüncü fıkrasında yer alan “kanunla” ibaresi “Cumhurbaşkanlığı kararnamesiyle” şeklinde değiştirilmiştir.

D) 146’ncı maddesinin birinci fıkrasında yer alan “on yedi” ibaresi “on beş” şeklinde değiştirilmiş, üçüncü fıkrasında yer alan “, bir üyeyi Askerî Yargıtay, bir üyeyi Askerî Yüksek İdare Mahkemesi” ibaresi ile dördüncü fıkrasında yer alan “, Askerî Yargıtay, Askerî Yüksek İdare Mahkemesi” ibareleri madde metninden çıkarılmıştır.

E) 82’nci maddesinin ikinci fıkrasının ikinci cümlesi, 96’ncı maddesinin ikinci fıkrası, 117’nci maddesinin dördüncü ve beşinci fıkraları, 127’nci maddesinin üçüncü fıkrasının ikinci cümlesi, 150’nci maddesinin birinci fıkrasının son cümlesi ile 91, 99, 100, 102, 107, 109, 110, 111, 112, 113, 114, 115, 120, 121, 122, 145, 156, 157, 162, 163 ve 164’üncü maddeleri yürürlükten kaldırılmıştır.

MADDE 17. – 2709 sayılı Kanuna aşağıdaki geçici madde eklenmiştir.

“GEÇİCİ MADDE 21. – A) Türkiye Büyük Millet Meclisinin 27’nci Yasama Dönemi milletvekili genel seçimi ve Cumhurbaşkanlığı seçimi 3/11/2019 tarihinde birlikte yapılır. Seçimin yapılacağı tarihe kadar Türkiye Büyük Millet Meclisi üyeleri ve Cumhurbaşkanının görevi devam eder. Meclisin seçim kararı alması halinde, 27’nci Yasama Dönemi milletvekili genel seçimi ve Cumhurbaşkanlığı seçimi birlikte yapılır.

B) Bu Kanunun yayımı tarihinden itibaren en geç altı ay içinde Türkiye Büyük Millet Meclisi, bu Kanunla yapılan değişikliklerin gerektirdiği Meclis İctüzüğü değişikliği ile diğer kanuni düzenlemeleri yapar. Cumhurbaşkanlığı kararnamesiyle düzenleneceği belirtilen değişiklikler ise Cumhurbaşkanının göreve başlama tarihinden itibaren en geç altı ay içinde Cumhurbaşkanı tarafından düzenlenir.

C) Anayasanın 159’uncu maddesinde yapılan düzenlemeye göre Hâkimler ve Savcılar Kurulu üyeleri en geç otuz gün içinde seçilirler ve bu Kanunun yürürlüğe girdiği tarihten sonraki kırkinci günü takip eden iş günü görevlerine başlarlar. Başvurular, bu maddenin yürürlüğe girdiği tarihten itibaren beş gün içinde Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanlığına yapılır. Başkanlık, başvuruları Anayasa ve Adalet Komisyonları Üyelerinden Kurulu Karma Komisyona gönderir. Komisyon on gün içinde her bir üyelik için üç adayı üye tamsayısının üçte iki çoğunluğuyla belirler. Birinci oylamada üçte iki çoğunlukla seçimin sonuçlandırılmaması halinde, ikinci ve üçüncü oylamalar yapılır; bu oylamalarda üye tamsayısının beşte üç çoğunluğunun oyunu alan aday seçilmiş olur. Beşte üç çoğunluğun sağlanamaması halinde üçüncü oylamada en çok oyu almış olan, seçilecek üyelerin iki katı aday arasından ad çekme usulü ile üye belirleme işlemi tamamlanır. Türkiye Büyük Millet Meclisi Genel Kurulu aynı usul ve nisapları gözeterek on beş gün içinde

seçimi tamamlar. Mevcut Hâkimler ve Savcılar Yüksek Kurulu üyeleri, yeni üyelerin göreve başlayacağı tarihe kadar görevlerine devam eder ve bu süre içinde yürürlükteki Kanun hükümlerine göre çalışır. Yeni üyeler, ilgili kanunda değişiklik yapıncaya kadar mevcut Kanunun Anayasaya aykırı olmayan hükümleri uyarınca çalışır. Görevi sona eren ve Hâkimler ve Savcılar Kuruluna yeniden seçilmeyen üyelerden, talepleri halinde adli yargı hâkim ve savcıları arasından seçilenler Yargıtay üyeliğine, idari yargı hâkim ve savcıları arasından seçilenler Danıştay üyeliğine Hâkimler ve Savcılar Kurulunca seçilir; öğretim üyeleri ve avukatlar arasından seçilenler ise Danıştay üyeliğine Cumhurbaşkanınca atanır. Bu şekilde yapılan seçim ve atamalarda boş kadro olup olmadığına bakılmaz, seçilen ve atanan üye sayısı kadar Yargıtay ve Danıştay kadrolarına üye kadrosu ilave edilir.

D) Askerî Yargıtay ve Askerî Yüksek İdare Mahkemesinden Anayasa Mahkemesi üyeliğine seçilmiş bulunan kişilerin herhangi bir sebeple görevleri sona erene kadar üyelikleri devam eder.

E) Bu Kanunun yürürlüğe girdiği tarih itibarıyla Askerî Yargıtay, Askerî Yüksek İdare Mahkemesi ve askerî mahkemeler kaldırılmıştır.

Bu Kanunun yürürlüğe girdiği tarihten itibaren dört ay içinde; Askerî Yargıtay ve Askerî Yüksek İdare Mahkemesinin askerî hâkim sınıfından Başkan, Başsavcı, İkinci Başkan ve üyeleri ile diğer askerî hâkimler (yedek subaylar hariç) tercihleri ve müktesepeleri dikkate alınarak;

a) Hâkimler ve Savcılar Kurulunca adli veya idari yargıda hâkim veya savcı olarak atanabilirler.

b) Aylık, ek gösterge, ödenek, yargı ödeneği, ek ödeme, malî, sosyal hak ve yardımlar ile diğer hakları yönünden emsali adli veya idari yargıya mensup hâkim ve savcılar, bunların dışındaki hak ve yükümlülükler yönünden ise bu Kanunun yürürlüğe girdiği tarihteki mevzuat hükümleri uygulanmaya devam edilmek suretiyle Millî Savunma Bakanlığınca mevcut sınıflarında, Bakanlık veya Genelkurmay Başkanlığının hukuk hizmetleri kadrolarına atanırlar. Bunlardan, emeklilik hakkını elde edenlerden yaş haddinden önce bu görevlerden kendi istekleriyle ayrılacaklara ödenecek tazminata ilişkin usul ve esaslar kanunla düzenlenir.

Kaldırılan askerî yargı mercilerinde görülmekte olan dosyalardan; kanun yolu incelemesi aşamasında olanlar ilgisine göre Yargıtay veya Danıştay'a, diğer dosyalar ise ilgisine göre görevli ve yetkili adli veya idari yargı mercilerine dört ay içinde gönderilir.

F) Bu Kanunun yürürlüğe girdiği tarihte yürürlükte bulunan kanun hükmünde kararname, tüzükler, Başbakanlık ve Bakanlar Kurulu tarafından çıkarılan yönetmelikler ile diğer düzenleyici işlemler yürürlükten kaldırılmadıkça geçerliliğini sürdürür. Yürürlükte bulunan kanun hükmünde kararname hakkında 152'nci ve 153'üncü maddelerin uygulanmasına devam olunur.

G) Kanunlar ve diğer mevzuat ile Başbakanlık ve Bakanlar Kuruluna verilen yetkiler, ilgili mevzuatta değişiklik yapıncaya kadar Cumhurbaşkanı tarafından kullanılır.

H) Anayasanın 67'nci maddesinin son fıkrası hükmü, bu Kanunun yürürlüğe girdiği tarihten sonra birlikte yapılacak ilk milletvekili genel seçimi ile Cumhurbaşkanlığı seçimi bakımından uygulanmaz.”³⁰¹

MADDE 18. – Bu Kanun ile Anayasanın;

a) 8, 15, 17, 19, 73, 82, 87, 88, 89, 91, 93, 96, 98, 99, 100, 104, 105, 106, 107, 108, 109, 110, 111, 112, 113'üncü maddelerinde yapılan değişiklikler ile 114'üncü maddenin ikinci ve üçüncü fıkralarının ilgaları yönünden, 115, 116, 117, 118, 119, 120, 121, 122, 123, 124 ve 125 inci maddelerinde yapılan değişiklikler ile 127'nci maddenin son fıkrasına dair değişiklik; 131, 134, 137'nci maddelerinde yapılan değişiklikler ile 148'inci maddenin birinci fıkrasındaki değişiklik ile altıncı fıkrasındaki “Bakanlar Kurulu üyelerini” ibaresine dair değişiklik, 150, 151, 152, 153, 155'inci maddenin ikinci fıkrası, 161, 162, 163, 164, 166 ve 167'nci maddelerinde yapılan değişiklikler ile geçici 21'inci maddenin (F) ve (G) fıkraları, birlikte yapılan Türkiye Büyük Millet Meclisi ve Cumhurbaşkanlığı seçimleri sonucunda Cumhurbaşkanının göreve başladığı tarihte,

b) 75, 77, 101 ve 102'nci maddelerinde yapılan değişiklikler, birlikte yapılacak ilk Türkiye Büyük Millet Meclisi ve Cumhurbaşkanlığı seçimlerine ilişkin takvimin başladığı tarihte,

c) Değiştirilen diğer hükümleri ile 101'inci maddesinin son fıkrasında yer alan “Cumhurbaşkanı seçilenin, varsa partisi ile ilişkisi kesilir” ibaresinin ilgası bakımından yayımı tarihinde, yürürlüğe girer ve halkoyuna sunulması halinde tümüyle oylanır.

10/02/2017

³⁰¹ Bu Geçici madde; 21/01/2017 tarihli ve 6771 sayılı Kanunla Anayasa metnine eklenmiştir.

EGEMENLİK KAYITSIZ ŞARTSIZ MİLLETİNDİR